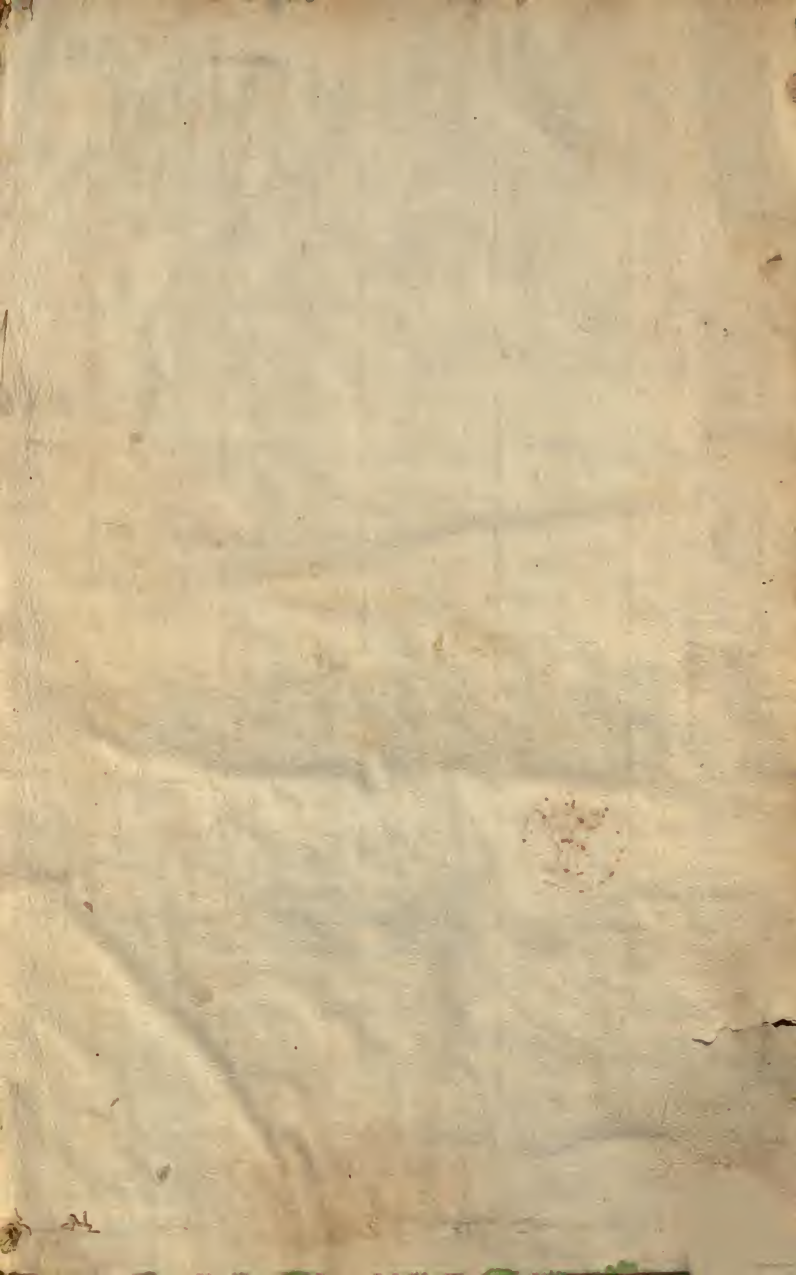
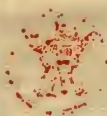






ARRIANI HISTORICI ET PHILOSOPHI PONTI Euxini & maris Erythræi Periplus, ad Adrianum Cæſarem.

Nunc primùm è Græco ſermone in Latinum verſus, plurimiſque mendis repurgatus. Acceſſerunt & Scholia, quæ luculẽtam Regionum, Gentium, Inſularum, Oppidorum, Fluminum, Mercium, cæterarúmque rerum memorabilium vtriuſque Peripli deſcriptionem continẽt, ex accurata veterum ac recentiorum authorum collatione, quorum nomina poſt Præfationem addita pagina indicabit.

Addita eſt præter loca, quæ ſolers Luſitanorum penetrauit nauigatio, omnium cùm Oppidorum, quæ Danubius irrigat: tum Fluuiorum, qui in eum deuoluuntur, diligens & iucunda obſeruatio.

Præterea ipſius Ponti Chorographica tabula.

IO. GVILIELMO STVCKIO TIGVRINO AVTHORE.

Cum gemino indice rerum ſcitu dignarum quæ in vtroque Periplo explicantur.



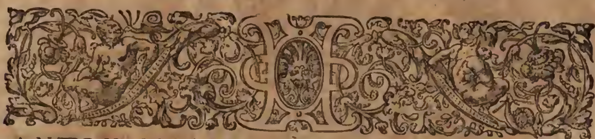
LVGDVNI

APVD BARTHOLOMAEVM VINCENTIVM.

M. D. LXXVII.







ANTIQVISS. NOBILISS.Q. FAMILIA NATO Virtutib. Doctrina atque eruditione, Ornatissimo viro D. Ioanni à Schellemberg filio Illustris. viri Gebharti à Schellemberg, Domini in Randek Stauffen & Huffingen: Domino & amico suo plurimum obseruando.



RÆCLARVM atque eximium Dei donum, Joannes Schelẽbergi vir Ornatissime, cæterisque quæ vulgo appellãtur corporis atque fortunæ bonis & splendore, & stabilitate firmitatéque sua longè præstantius mihi videtur esse nobilitas. Hanc aureum illud mentis orationísque flumen ac primus nobilitatis suæ author Cicero scitè admodum blandam conciliatriculam appellauit. Nam vt idem verissimè inquit, omnes boni semper nobilitati fauemus, & quia vtile est Reipub. nobiles homines esse dignos maioribus suis, & quia valet apud nos clarorum hominũ, & benè de Republ. meritorũ memoria etiã mortuorũ. Est autem nobilitas (meo quidẽ iudicio) nihil aliud quàm paternæ, auitæ, maiorúmque egregiæ laudis, gloriæ, atque famæ, honoris, dignitatis præclaris virtutibus rebúsque gestis comparatæ hæreditaria quædã successio, possessio, atque patrimoniũ. Vnde satis cõstat ingenij animique virtutes, résque quæ ex ijs promanant, honestè laudabiliterq́; gestas, veras ac solas, vt laudis atque gloriæ, ita nobilitatis procreatrices pariter atque nutrices esse. Verum quò pulchrius hoc est Dei donũ quauis rerum externarum longè pretiosius, tantò fœdior turpiórque censeri debet eorum improbitas, qui illud non modò, vti par erat, suis propriis virtutibus, atque egregiis factis tueri sedulò atque augere non student, verumetiam vitiorum quasi cœno contaminant. Sic enim hodie, proh dolor, plærosque eorum, qui antiquo, nobilique genere sunt nati, videre licet suis illis, vel potius maiorum suorum titulis, nominibus, statuis, imaginibus, & si qua sunt alia, nobilitatis insignibus inflatos, Dei hominúmque contemptores, ab omni contemplatione & actione honesta atque liberali alienos, à maiorum suorum moribus atque virtutibus (quarum illos sedulos imitatores esse conuenie-

bat) omnino degeneres: ignauiæ, otio, & (quæ illud comitãtur) aleæ, vino, ventri, veneri, insanis, muliebribúsque delitiis, horrendis diuini nominis blasphemijs, denique omnis generis sceleribus atque flagitiis addictos, turpißimam ignobilißimamq́ vitam degere. Quod quidem nobilium ignobile sanè vulgus grauißimo sese ingrati cum erga Deũ tum parentes atq; maiores suos animi crimine obstringit. Nã primò ingratißimos sese erga Deum præbent, qui cum pro sua illa, qua potest quæcunque vult, summa ac infinita potestate facillimè efficere potuisse, vt sicuti profectò digni erant, ex vilißimis & abiectißimis, atque etiam ignominiæ dedecorísque labe notatis hominibus gignerentur, illos contrà pro mera sua gratia ex illustribus, laude gloriaq́ florentißimis voluit procreari. Deinde insignis quoque illorũ erga parentes, auos, abauos, atauos, maiores denique suos ingratitudo atque impietas non vituperatione solum verum etiam pœnis dignißima. Nam si nonmodò vituperandi, verùm etiam puniendi summopere videntur illi, qui laudũ aliquod atque copiosum pecuniarũ diuitiarumq́ patrimonium sibi à parentibus suis relictum obliguriunt, impiis atque inhonestis rationibus dilapidant atque consumunt: quãtò grauiorem, quæso, vituperationẽ, pœnamq́ merentur ii, qui huiusmodi longè præstantiorem, planeq́ diuinam laudis, gloriæ, famæ, honoris atque dignitatis hæreditatem plurimis parentum maiorumq́ suorum laboribus, sudoribus, periculis, sanguine denique partam sibiq́ ab illis traditam, nõ modò non sartam-tectam tueri, amplificare, atque ad posteros propagare negligũt verùm etiam consceleratis, flagitiosis, atque nefariis suis facinoribus obscurant, corrumpunt, atque perdunt. Quòd si præterea ij qui parẽtes suos vita, quam ab iis acceperunt, priuant, aut certè priuare conantur, immanißimo parricidii crimine obligati tenentur quid dicendũ de iis qui non modò parentes suos proximos, verùm etiam auos atque maiores suos ipsa gloria ac dignitate sua, quæ illis ipsa vita charior potiorq́ fuit, ac cuius adipiscendæ gratia mortẽ vitæ sæpe anteposuerunt, quantum in ipsis quidem est spoliant grauißimasq́ contrà ignominiæ atque dedecoris notas iisdem inurunt? Verùm huius certè mali culpam maximam ipsi sæpe parentes sustinent, qui cùm pro paterni sui muneris officiiq́ ratione omni studio eniti atque elaborare deberent, vt filii sui præclaris animi ingeniiq́ virtutibus instructi, sibi honori atque gloriæ, cæteris vsui atque emolumento esse possent: illi contrà partim

vitæ

vitæ morumq́; suorum prauo exemplo, partim nimis molli dissolutaq́; sua indulgentia eosdem ita corrumpunt atque deprauant, vt plurimum ea illius in ipsos quidē ignominiæ, atq; dedecoris, in cæteros omnes pestis atq; incommodum redundet. Quò igitur vulgatior simul atque turpior est huiusmodi parentum, filiorumq́;, vt paulo antè dictū est, in nefario nobilitatis, præstantißimi sanè boni abusu improbitas, tantò, vt rarior, ita præclarior admirabiliorq́; horificentißimi tui parentis, necnon sua laus censeri æstimariq́; debet. Nam primò quidem omnium tuus ille nō modò vitæ huius caducæ, verùm etiā laudis atque gloriæ tuæ parens atque author verum virtutis nobilitatisq́; exemplar, omni suo studio, opera, labore inid sedulo (quemadmodū ex multis sæpe à me intellectū est) incubuit, vt vos charißima sua pignora à teneris, vt aiunt, vnguiculis domi suæ honestißimis moribus atque virtutibus imbueret. Nec verò hac liberalißima honestißimaq́; disciplina domestica contentus, vos præterea duos charißimos suos filios, vnica ferè senectutis suæ columina, atque solatia, amores deliciasq́; suas procul à se docto quodam atque cordato quasi Phœnice, comite atque custode vobis adiuncto, in externas regiones ceu ad mercatum quendam virtutum doctrinarumq́; honestißimarū dimisit. Qua quidē in re nō modò sumptibus nullis pepercit, verùm etiā, quod illi proculdubio graue admodū, acerbūq́; extitit, semetipsum iucundißimo vestro cōspectu consuetudineq́; priuauit. Verùm, quo ille & animi robore & ardēti laudis dignitatisq́; vestræ studio atque cupiditate. hoc suū diuturnæ admodū absentiæ vestræ desyderium molestiæ, curarum, atque solicitudinis plenißimū æquo patientiq́; animo tulit, quò vos virtutibus doctrinisq́; honèstißimis auctos cumulatósque rursus intueri poßet. Cuius quidē ille sui voti honestißimi, fratre suo charißimo ex ipso peregrinationis suæ cursu à Deo in cælestem sedem, patriamq́; euocato quo ad te, egregiè compos factus est. Quàm enim præclarè pro singulari tua pietate honorificentißimi tui parentis studio ac voluntati honestißimæ satisfeceris, cùm ex aliorum sermonibus, tum proximè coràm ex tuismet ipsius doctißimis humanißimisq́; colloquiis intellexi. Eas nanque sermonis ansas dedisti, ex quibus facile cùm humanitrtē, comitatemq́; tuā, tum reconditam in omni disciplinarū, literarumq́; genere cognitionē atque scientiam tenere possem: imprimis verò Historiarum non modo acerrimū studium, verùm etiam variam atque multiplicem cognitionem in te animaduerti, quæ mihi quidem inter omnes artes, doctrinasq́; ingenuas atque liberales principē locū videtur obtinere. Quomobrē, et Cicero Historiam

testem temporum, lucem veritatis, vitam memoriæ, magistram vitæ scitè profectò verissiméque appellat: sic quid obstat, quò minus illam omnium doctrinarum, disciplinarúmque non modò reginam atque dominam, verum etiam animam appellemus? Jlla enim præcepta tantùm atque documenta bene honestéque viuendi: hæc verò exempla suppeditat, sine quibus præcepta manca, mutila, quasíque mortua videntur esse. Historiam quoque veram optimo iure nobilitatis quasi alumnam, luménque dixeris sine quo quàm multæ, quæso, claræ atque illustres familiæ in obscuro atque in tenebris laterent? Quod quum ita sit tanto profectò maiore cum laude tantum operæ studiíque in Historiis cognoscendis posuisti. Cùm autem historia earum propriè rerum, quas audiendo quis coràm videndóque percepit, cognitio sit atque commemoratio, vt ipsum nominis etymon significat, non ineptè quis, meo iudicio peregrinationes, Historiarum Orignem esse dixerit. Sic multos ingenio doctrináque præstantes homines singulari quodam multa, iucunda atque vtilia cognoscendi studio ductos (vnde Philosophi, hoc est, sapientiæ studiosi, fuerunt appellati) longas periculosásque peregrinationes, quasi voluntaria exilia suscepisse, atque adeò totas suas ætates in iisdem contriuisse legimus. Multorum Cic. lib. 5. Tuscul. meminit, verùm omissis aliis duo olim fuerunt præstantissimi viri, qui in hac quidem parte quasi palmam videntur obtinuisse. Vnus illorũ fuit Adrianus imperator Rom. Traiani & filius adoptiuus, & in imperio successor, quẽ Ælius Spartianus, Dion Cassius, cæteriq; Historici, maximam ferè orbis terrarum partẽ summa celeritate peragrasse, ac æstuante illo suo per saxa per ignes, frigora atque calores peregrinandi, loca, résque plurimas cognoscendi videndíque studio lætalem sibi morbũ conciliasse testantur. Alter fuit Arrianus summus Historicus, atque Philosophus, omni disciplinarum genere, necnon Adriani Jmperatoris arctissima familiaritate consuetudinéque florentissimus. Js difficilem admodum periculosámque per Pontum Euxinum peregrinationem obiit, eámque Græca quadam sua ad Adrianum Jmperatorem Epistola fuit complexus. Quam equidem D. Josia Simlero præceptore, compatre, atq; collega meo obseruando authore atque suasore, vt Latinè pro tenuitate mea redderem, cùm adhuc non nisi Jtalicè, quod sciam, à doctissimo viro Rhamnusio fuerit conuersa facile in animũ meum induxi. Verũ nescio quo pacto cùm Epistolæ huius breuis quidẽ atq; exiguæ, sed rerũ cognitu vtilium atque iucundarũ fœcundissimæ, tum verò atque imprimis ipsius

Ponti

Ponti Euxini, ac gentium Ponticarum admiratione quasi vento quodã vehementi ac violento in vastißimum hoc atque immensum mare abreptus: illud non quidem, vt Arrianus noster, & olim Argonautæ illi celeberrimi nauigio, sed mentis cogitationisque quasi remis velisq; peragraui. Quemadmodum autem Argonautæ illi quondam suos præclaros atque eximios gubernatores habuerunt, sic ego Herodoti, Polybij, Strabonis, Melæ, Plinij, Solini, Ammiani, aliorumq; cùm veterum, tum recentium Historicorum ductu atque auspicijs mare hoc, regionésque ei vicinas perlustraui, simúlque ea quæ animaduersa à me fuerũt, literis quàm potui diligentißimè consignaui. Quæ tenebris licet quàm luce digniora quoniam certis quibusdã de causis in lucẽ edere visum est, tu potißimùm cui lucubrationum harum mearum quasi primitiolas offerrem, mihi in mentem venisti. fateor equidem tuum illud & generis opum & dignitatis, doctrinæ eruditionisq; splendorem, præstantius quoddam, atque magnificentius opus requirere: verùm cùm Deus Opt. Max. pro immẽsa ac infinita sua bonitate, minima quæque nostra officia, licet manca atque imperfecta, si ea animo syncera fide, charitatéque prædito proficiscantur, grata acceptáque habeat: tu quoque vti spero atque confido pro singulari tua humanitate hoc tenuißimum mei ingenii tenuißimum sanè munusculũ ab animo (ita me Deus amet) tui amantißimo atque obseruãtißimo profectũ æqui bonique consules. Quod vt facias, spémque meã quam de humanitate tua habeo, minimè fallas, summis à te precibus cõtendo. Ad extremum quoque vehementer te etiam atque etiam rogo atque oro, vt in præclaro hoc tuo literarum curriculo strenuè semper pergas, neque te agrestium quorumdam atque à Musis abhorrentiũ hominum sermonibus dimoueri vnquam patiaris. Quod si feceris paternã mihi crede illã tuã atque auitã gloriam, dignitatem, amplitudinem magno cumulo augebis, láusque tua, sicuti nobilißimæ tuæ familiæ nomen sonat Schallemberg, quasi in ædito, excelso atque illustri monte in omnium conspectu posita, tubæ instar vocalißimæ longè latéque resonabit, ad multorúmque aures perueniet. Vale Nobilißime, Ornatißiméque Domine, ac parentibus tuis honorandis oro quæsoq; honorificentißimam meo nomine salutem dicas. Datæ Tiguri Cal. Martij M.D.LXXVII.

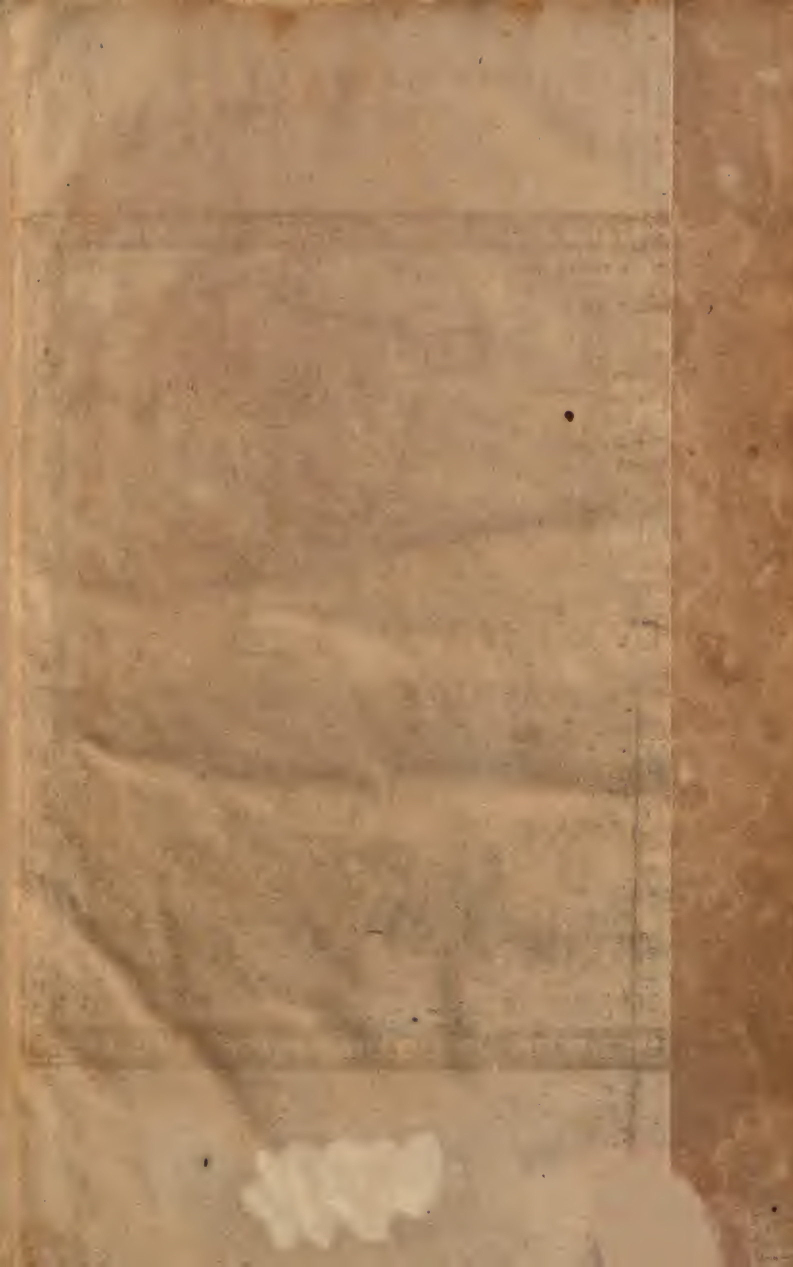
Tui obseruantiss.

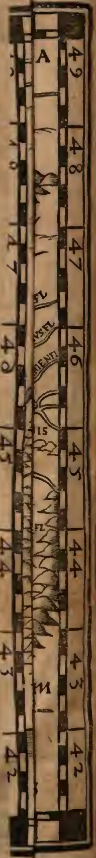
IO. GVIL. STVCKIVS.

CATALOGVS AVTHORVM QVI

in huius Peripli explicatione citantur.

Abdias
Ælius Lampridius
Ælianus
Ælius Spartianus
Æneæ Syluij Papæ Geographia
Adon Episcopus Viennēsis
Albertus Campensis
Alciatus
Alexander
Agathius
Albertus Magnus
Antonini Pij itinerarium
Apollonius
Appianus
Aristoteles
Arrianus
Athenæus
Aulus Gellius
Ausonius
Bartholinus
Baro ab Herbestein
Basilius Magnus
Beat.Rhenanus
Iac. Philip.Bergomensis
Beroaldus
Ioannes Boccatius
Bellonius
Cæsar
Cardanus
Carollus Sigonius
Cedrenus
Cicero
Claudianus
Clemens Alexandrinus
Cœlius Rhodiginus
Conciliorum liber authore Gratiano
Corn.Tacitus
Ctesias
Cuspinianus
Diodorus Siculus
Dion Casſius
Dionysius Alexandrinus
Dioscorides
Dracontius
Epiphanius
Eusebius
Eustathius
Eutropius
Franciscus Oloas
Franciscus Villerius
Furnulus
Galenus
Theodorus Gaza
Glareanus
Gregorius Nazianzenus
Georgius Agricola
Gesnerus
Georgius Interianus
Gerardus Mercator
Gyllius
Gyraldus
Henrici Chronicon
Hippocrates
Hermolaus Barbarus
Herodotus
Hieronymus
Homerus
Hippocrates
Ioannes Ramus
Ioannes Funccius
Ioannes Baptista Egnatius
Iosephus
Iosias Simlerus
Iornandus
Franciscus Irenicus
Isidorus
Iustinus Martir
Iustinianus
Iustinus
Lactantius
Lauaterus
Lucanus
Lazius
Macrobius
Leonicus Chalcondilas
Martianus Capella
Ph. Melanchthon
Munsterus
Manilius
Martialis
Metaphrastes de vita patrum
Nauclerus
Nicolaus Euboicus Sagūtinus Episcopus
Stephanus Niger
Nicephorus Calistus
Nicephorus Gregoras
Oppianus
Paulus Orosius
Orpheus
Ouidius
Pachimerius
Paulus Diaconus
Pausanias
Pellicanus
Petrus Martyr
Petrus Marsus
Petrus de Natalibus
Peucerus
Picus Mirandula
Pirkmeyerus
Phauorinus
Philostratus
Plato
Plinius
Plutarchus
Polybius
Pomponius Mela
Procopius
Ptolomæus
Q. Curtius
Raymundus Martianus
Rhamnusius
Richardus
Rondeletius
Sabellius
Sallustius
Seneca
I. Cæs.Scaliger
Scheggius
Sidonius Apollinaris
Sigeberti Chronicon
Silius Ital.
Socratis histor.
Solinus
Sosimi Historia
Sozomenus
Statius
Stephanus
Strabo
Suetonius
Suidas
Tertullianus
Theocritus
Theodoretus
Theophrastus
Vadianus
Valerius Flaccus
Valerius Maximus
Varro
Vegetius
Veronensis
Vincentij Speculum
Virgilius
Vitruuius
Xenophon
Zonaras




A
49
48
47
46
45
44
43
42



ΑΡΡΙΑΝΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ἈΔΡΙΑΝΟΝ ἘΝ Ἧι ΚΑῚ περίπλους Εὐξείνου Πόντου.

EPISTOLA ARRIANI AD ADRIANUM, IN QUA PONTI EUxini periplus, hoc est, itinerum regionum, gentium, oppidorum, portuum, promontoriorum, fluminum, &c. quæ Pontum Euxinum circumquaque attingunt, atque ambiunt, descriptio continetur.

Αὐτοκράτορι Καίσαρι Τραϊανῷ Ἀδριανῷ σεβαστῷ, Ἀρριανὸς χαίρειν.

Arrianus Adriano Traiano Imperatori, Cæsari Augusto. S.

Εἰς τραπεζοῦντα ἥκομεν πόλιν ἑλληνίδα, ὡς λέγει ὁ ξενοφῶν ἐκεῖνος, ἐπὶ θαλάττῃ ᾠκισμένην, σινωπέων ἄποικον. καὶ τὴν μὲν θάλασσαν τὴν τοῦ εὐξείνου, ἄσμενοι κατείδομεν, ὅθεν περ καὶ ξενοφῶν, καὶ σύ. καὶ οἱ βωμοὶ ἀνεστᾶσιν ἤδη, λίθου μέντοι γε τοῦ τραχέος. καὶ τὰ γράμματα διὰ τοῦτο, οὐκ εὔδηλα κεχάρακται. τὸ δὲ ἑλληνικὸν ἐπίγραμμα, καὶ ἡμαρτημένως γέγραπται, οἷα δὴ ὑπὸ βαρβάρων γραφέν. ἔγνωκα οὖν τούς τε βωμοὺς, λίθου λευκοῦ ἀναθεῖναι, καὶ τὰ ἐπιγράμματα ἐγχαράξαι, εὐσήμοις τοῖς γράμμασιν. ὁ μὲν γὰρ ἀνδριὰς ἕστηκεν ὁ σὸς, τῷ μὲν σχήματι, ἡδέως. ἀποδεικνύει γὰρ τὴν θάλατταν. τὴν δὲ ἐργασίαν, οὔτε ὅμοιός σοι, οὔτε ἄλλως καλός. ὥς τε πέμψον ἀνδριάντα, ἄξιον ἐπονομάζεσθαι σὸν, ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ σχήματι. τὸ γὰρ χωρίον, ἐπιτηδειότατον εἰς μνήμην αἰώνιον. πεποίηται δὲ καὶ ὁ νεὼς, λίθου τετραγώνου, οὐ φαῦλος. ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑρμοῦ ἄγαλμα, οὔτε τοῦ νεὼ ἄξιόν ἐστιν, οὔτε αὐτοῦ τοῦ χωρίου. εἰ δέ σοι δοκεῖ, πέμψον μοι πεντάπουν μάλιστα ἑρμοῦ ἄγαλμα. τηλικοῦτον γάρ



Trapezuntem peruenimus, urbem, ut Xenophon ille inquit, Græcam, in mari sitam, Sinopensium coloniam. Ac ipsum quidem mare Euxinum summa cũ voluptate collustrauimus eodem ex loco, unde Xenophon quoque, & tu illud olim fuistis contemplati. Stántque ibi adhuc aræ erectæ quanquam ex aspero ac impolito lapide, quô fit ut literæ illis incisæ minus sint notæ atque illustres. Ipsum quoq; epigramma Græcum ut à barbaris, mendosè vitiosèq; inscriptum cernitur. Statui igitur & aras albo lapide dedicare, ipsáque epigrammata perspicuis atque illustribus literarum notis insculpere. Nam tua statua, quæ ibi posita est, forma quidem atq; figura admodum bella est, manu siquidem extẽsa mare demõstrat, at verò ipso opere atq; artificio nec tui est similis, neque aliâs multum elegãs. Quamobrẽ aliã fac mittas statuã, nominis tui inscriptione dignã, quæ quidem cõsimili sit habitu, atq; forma, regio enim hæc ad memoriæ æternitatẽ per quàm est accõmodata. Fanũ quoq; ibi est affabrè admodũ artificiosèq; ex quadrato lapide constructũ: at Mercurij simulachrũ neq; fanum, neq; locum illum decet. Quocirca si ita tibi videatur, aliud mihi Mercurii simulachrũ mittas, quod quidẽ quinq; sit ad summũ pedũ, tãtę enim magni-

Trapezus. *Euxini maris contemplatio iucunda.* *Aræ.* *Adriani statua.* *Fanum.* *Simulachrum Mercurij.*

tudinis videtur mihi fano illi proportione
aptum fore, atq; cõueniens, atq; etiã aliud
Philesius. Philesii, quod quatuor sit pedum. Haud enim mihi à ratione videtur alienũ, hunc eiusdẽ cum progenitore suo aræ, templique societate cõiungi. Sic enim fiet vt dũ alius quidẽ Mercurio, alius Philesio, alius vtrisq; sacra faciet, hi pariter atq; illi & Mercurio & Philesio simul gratificentur: Mercurio quidẽ, dum illius nepotẽ atq; prolẽ, Philesio autẽ, dum illius progenitorẽ honore,
Bouis sacrificiũ. cultúq; prosequũtur. Quãobrem ipse quoque bouem illic immolaui, nõ quidem, vt Xenophõ olim ad Calpes portũ fecit, boue ex plaustro arrepto hostiarum penuria, sed ipsis potius Trapezuntinis magnificã splẽ-
Exta. didámq; hostiã adornantibus. Ibidẽ quoq; extis inspiciẽdis atq; consulendis, necnon
Viscerationes. Libationes. Vota. visscerationibus, atq; libationibus operã nauauimus. Pro quo autẽ primo omniũ vota sint à nobis nuncupata, nequaquã te latet, cui & mos consuetudóq; nostra probè est cognita, quíque tibimetipsi optimè es conscius, te dignũ esse, pro cuius salute omnes etiã qui minoribus quàm ego, beneficiis à te sunt affecti, vota faciant. Ex Trapezunte autẽ cùm soluissemus primo quidẽ die
Hyssi portus. in Hyssi portũ appulimus, ac pedites qui ibi sunt, exerceri curauimus. Est enim quẽ-
Peditum cohors. admodũ nosti, peditũ illic cohors collocata: sunt etiam equites viginti, quos & ipsos
Exercitationes militares. hastis eiaculãdis, atq; vibrandis exerceri fecimus. Inde nauigauimus primò quidẽ auris simul, quę matutino tẽpore è fluminibus
Aura matutina è fluminibus exhalantes. spirãt, simul etiã remigio vsi. Frigidæ enim sunt aurę illę, vt Homerus inquit, minus tamẽ ad celerẽ nauigationis cursũ cõficiẽdũ aptę atq; idoneæ. Deinde trãquillitas fuit subsecuta, ita vt remigio tantùm, vsi simus.
Tempestatis periculosæ descriptio. Hinc nubes derepẽtè exorta in Eurũ potissimũ erupit, ventúmq; violentũ, nobísque
Eurus. planè aduersum excitauit, id quod tantùm nõ exitii nobis causa extitit. Mare siquidẽ paulatim fecit intumescere, ita vt magna vis aquarũ non ex ea tãtum parte, vbi remi sunt, verùm etiã ex superiore quę inter puppim remósq; interiacet, in naues passim irruperit. Res planè tragica atq; horrenda fuit. hinc quidem aquas nobis exantlantibus, illinc verò iisdem affatim copiosè in naues influentibus. Sed quia non transuersi erant fluctus, hinc vix atque ægrè tandem remorum vi atque cõtentione, eluctati, plurimisque laboribus perfuncti

μοι δοκεῖ ἔσεσθαι, ὥς γε πρὸς τὸν νεὼν σύμμετρον. καὶ ἄλλο τοῦ φιλησίου, τετράπουν. οὐ γὰρ ἄπο τρόπου, δοκεῖ μοι σύνναος καὶ σύμβωμος ἔσεσθαι τῷ προπάτορι. καὶ ὁ μέν τις τῷ ἑρμῇ, ὁ δὲ τῷ φιλησίῳ, ὁ δὲ καὶ ἀμφοῖν, θύσει παριών. χαριοῦνται δὲ καὶ οὗτοι κἀκεῖνοι, τῷ τε ἑρμῇ, καὶ τῷ φιλησίῳ. τῷ μὲν ἑρμῇ, ὅτι τὸν ἔγγονον αὐτοῦ τιμῶσι. τῷ δὲ φιλησίῳ, ὅτι τὸν αὐτοῦ προπάτορα. ὡς ἔγωγε, καὶ ἐβουθύτησα ἐνταῦθα. οὐχ ὥσπερ ὁ ξενοφῶν ἐν κάλπης λιμένι, ὑφ' ἁμάξης βοῦν λαβὼν, δι' ἀπορίαν ἱερείων, ἀλλὰ τῶν τραπεζουντίων αὐτῶν, παρασκευασάντων ἱερεῖον, οὐκ ἀγεννές. καὶ ἐσπλαγχνευσάμεθα αὐτόθι, καὶ ἐπὶ τοῖς σπλάγχνοις ἐπεσπείσαμεν. ὅτῳ δὲ πρώτῳ τἀγαθὰ ηὐχόμεθα, οὐ λανθάνομέν σε, τόν τε τρόπον τὸν ἡμέτερον οὐκ ἀγνοοῦντα, καὶ σαυτῷ συνειδότα, ὅτι ἄξιος εἶ ὑπὲρ ὅτου πάντες δέξαιντο τἀγαθά, καὶ ὅσοι ἡμῶν ἔλαττον ὑπὸ σοῦ εὖ πεπόνθασιν. ἐκ τραπεζοῦντος δὲ ὁρμηθέντες, τῇ μὲν πρώτῃ, εἰς ὕσσου λιμένα κατήραμεν, καὶ τοὺς πεζοὺς τοὺς ταύτῃ ἐγυμνάσαμεν. ἡ γὰρ τάξις αὕτη ὡς οἶσθα, πεζῶν ἐστιν. καὶ ἱππέας εἴκοσιν, ὅσον εἰς διακονίαν ἔχει. ἀλλὰ καὶ τούτους, τὰς λόγχας ἀκοντίσαι ἐδέησεν. ἐνθένδε ἐπλέομεν, τὰ μὲν πρῶτα ταῖς αὔραις ταῖς ἐκ τῶν ποταμῶν πνεούσαις ἕωθεν, καὶ ἅμα ταῖς κώπαις διαχρώμενοι. ψυχραὶ μὲν γὰρ ἦσαν αἱ αὖραι, ὡς λέγει καὶ ὅμηρος. οὐχ ἱκαναὶ δὲ, τοῖς ταχυναυτεῖν βουλομένοις. εἶτα, γαλήνη ἐπέλαβεν, ὥς τε καὶ ἡμεῖς τῇ εἰρεσίᾳ μόνῃ ἐχρώμεθα. ἔπειτα δὲ ἄφνω νεφέλη ἐπαναστᾶσα, ἐξερράγη κατ' εὖρον μάλιστα, καὶ ἐπήνεγκεν πνεῦμα ἐξαίσιον, καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐναντίον, ὅπερ καὶ μόνον ὤνησεν ἡμᾶς. κοίλην μὲν γὰρ δι' ὀλίγου τὴν θάλατταν ἐποίησεν, ὡς μὴ κατὰ τὰς κώπας μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὰς παρεξειρεσίας ἐπεισρεῖν ἡμῖν ἑκατέρωθεν ἀφθόνως τοῦ ὕδατος, τοῦτο δὴ τὸ τραγικόν: καὶ τὴν μὲν ἐξηντλοῦμεν, ἡ δ' ἐπεισέρρει. ἀλλ' οὐ πλάγιον γε ἦν τὸ κλυδώνιον. ταύτῃ καὶ ἠνύτομεν μόγις καὶ χαλεπῶς τῇ εἰρεσίᾳ. καὶ μέντοι πολλὰ παθόντες, ἥκομεν εἰς τὰς

Athenas

ἀθήνας. ἔστι γάρ τοι καὶ ἐν πόντῳ εὐξείνῳ, χωρίον οὕτω καλούμενον. καὶ ἀθηνᾶς ἱερόν ἐστιν αὐτόθι ἑλληνικόν, ὅθεν μοι δοκεῖ καὶ τὸ ὄνομα εἶναι τοῦτο τῷ χωρίῳ. καὶ φρούριόν τι ἐστὶν ἠμελημένον. ὁ δὲ ὅρμος, οἷος ὥρᾳ ἔτους δέχεσθαι οὐ πολλὰς ναῦς, καὶ σκέπην ταύταις παρέχειν ἀπὸ νότου ἀνέμου, καὶ αὐτοῦ τοῦ εὔρου. σώζοιτο δ' ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ βορρᾶ, τὰ ὁρμοῦντα πλοῖα. ἀλλ' οὐ τοῦ γε ἀπαρκτίου. οὐδὲ τοῦ θρασκίου μὲν ἐν τῷ πόντῳ, σκίρωνος δὲ ἐν τῇ ἑλλάδι καλουμένου. εἰς δὲ τὴν νύκτα, βρονταί τε σκληραὶ καὶ ἀστραπαὶ κατεῖχον. καὶ πνεῦμα οὐ τὸ αὐτὸ ἔτι, ἀλλ' εἰς νότον μεθειστήκει. καὶ δι' ὀλίγου ἀπὸ τοῦ νότου, εἰς λίβα ἄνεμον. καὶ ταῖς ναυσὶν, οὐκ ἔτι ἀσφαλὴς ὁ ὅρμος ἦν. πρὶν οὖν παντάπασιν ἀγριωθῆναι τὴν θάλασσαν, ὅσας μὲν αὐτὸ τὸ χωρίον αἱ ἀθῆναι δέξασθαι ἠδύναντο, ταύτας αὐτοῦ ἐνεωλκήσαμεν, πλὴν τῆς τριήρους, αὕτη γὰρ πέτρᾳ τινὶ ὑφορμοῦσα ἀσφαλῶς ἐσάλευεν. τὰς δὲ πολλὰς, ἐδόκει πέμπειν εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τοὺς πλησίον νεωλκηθησομένας. καὶ ἐνεωλκήθησαν, ὥς τε ἀπαθεῖς διαγενέσθαι πάσας, πλὴν μιᾶς. ἥν τινα ἐν τῷ ὁρμίζεσθαι, πρὸ τοῦ καιροῦ ἐπιστρέψασαν πλαγίαν, ὑπολαβὸν τὸ κῦμα, ἐξήνεγκεν εἰς τὴν ἠιόνα καὶ συνέτριψεν. ἀπεσώθη μέν τοι πάντα. οὐ τὰ ἱστία μόνον καὶ τὰ σκεύη τὰ ναυτικὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἧλοι καὶ ὁ κηρὸς ἀπεξύσθη, ὡς μηδενὸς ἄλλου ἢ ξύλων δεῖσθαι ναυπηγησίμων εἰς τὴν κατασκευήν. ὧν παμπόλλη (ὡς οἶσθα) ἀφθονία ἐστὶν, κατὰ τὸν πόντον. ἐπεὶ δὲ ὁ χειμὼν ἐπὶ δύο ἡμέρας κατεῖχεν, καὶ ἦν ἀνάγκη μένειν. ἐχρῆν γὰρ ἄρα μηδὲ τὰς ἐν τῷ πόντῳ ἀθήνας, παραπλεῦσαι ἡμᾶς, ὥσπερ τινὰ ὅρμον ἔρημον καὶ ἀνώνυμον. ἐνθένδε ἄραντες ὑπὸ μὲν τὴν ἕω, πλαγίου τοῦ κλύδωνος ἐπειρώμεθα. προϊούσης δὲ τῆς ἡμέρας βορρᾶς ἐπιπνεύσας ὀλίγος, κατέστησε τὴν θάλατταν, καὶ διατρεμῆσαι ἐποίησεν. καὶ ἤλθομεν πρὸ τῆς μεσημβρίας, σταδίους πλείονας ἢ πεντακοσίους εἰς ἄψαρον, ἵνα περ αἱ πέντε σπεῖραι εἰσὶν ἱδρυμέναι. καὶ τὴν μισθοφορὰν τῇ στρατιᾷ ἔδωκα. καὶ τὰ ὅπλα εἶδον, καὶ τὸ τεῖχος, καὶ τὴν τάφρον, καὶ τοὺς κάμνοντας, καὶ τοῦ σίτου τὴν παρασκευὴν τὴν ἐνοῦσαν. ἥν τινα δὲ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν

Athenas peruenimus. Est enim in Ponto quoque Euxino locus sic dictus, vbi Mineruæ est fanum, Græco modo ædificatum, à quo vniuersus ille locus nomen hoc videtur accepisse. Illic castellum quoque est desertum, ac pro derelicto habitum, necnon portus haudquaquam pro anni tempore multarum nauium capax, qui tamen eas à Noti, ipsiúsque Euri vi ac impetu facile protegat atque tueatur. Füerint etiam naues eò appellentes à Borea tutæ, at non ab Aparctia, neque eo vento, qui in Ponto Thrascias, in Græcia Sciron appellatur. Sub noctem tonitrua dira, atque fulgura mari incubuere, nec ventus amplius idem, sed in Notum, ac paulatim ex Noto in Affricum fuit conuersus, nec amplius nauibus fidus atque tutus portus extitit. Itaque priusquam mare magis efferuesceret, quascunque Athenæ naues capere potuerunt, eò subduximus, præter vnam triremem quæ cùm sub petram quandam appulisset in tuto versabatur. Pleràsque verò in vicina littora misimus subducendas, quę quidem omnes saluæ, incoluméſque euaserunt, vna excepta, quæ dum appellebat fluctu ante tempus transuersa excepta, ac in littus protrusa, afflicta atque contrita fuit. Omnia tamen salua euaserunt, non tantum vela, instrumenta nautica, atque homines, verùm etiam claui atque cera, ita vt nihil præter ligna desideretur, quorum, quæ quidem nauibus sint fabricandis apta, magnam scis in Ponto esse copiam. Hæc autem tempestas per biduum durauit, ita vt necessariò nobis illic fuerit manendum. Nec etiam videbatur esse conueniens Athenas nec etiam in Pōto Euxino sitas ceu portum quendam desertum, obscurum atque ignobilem præternauigare. Inde cùm sub auroram soluissemus transuersis vsi fluctibus mare tentauimus. Procedente autem die Boreas leniter spirans mare quietum ac tranquillum reddidit: & quidem ante meridiem confectis plusquàm quingentis stadiis Apsarū peruenimus, vbi quinque cohortes commorātur. Stipendia itaq; militibus persoluimus, necnon arma, murū, fossam, ęgrotos, rei frumētariæ apparatū inspeximus. De quibus omnibus quæ

Athenæ Pontica.
Mineruæ fanum.
Boreas.
Aparctias.
Thrascias siue Sciron.
Triremis vnius naufragium.
Lignorum nauticorum in Ponto copia.
Boreas.
Apsarus.
Cohortes quinque.

mea sit opinio, Latinis literis perscriptum est. Apsarum autem regionem Apsyrtum olim aiunt fuisse appellatum ab Apsyrto ibi à Medea occiso, cuius ibidem sepulchrum monstratur, nomine postea, sicuti in multis aliis fieri consueuit, à barbaris corrupto. Sic enim Tyana quoque vrbs Cappadociæ olim Thoana fuit appellata, à Thoante rege Taurorum, qui in Oreste atque Pylade persequendis ad illum vsque locum peruenisse, ibique mortuus fuisse fertur. Fluuii autem, quos post nostrum à Trapezunte discessum, prærernauigauimus, hi sunt. Hyssus, vnde ipse quoque portus fuit cognominatus, qui à Trapezunte distat centum & octoginta stadia. Ophis, qui ab Hysso portu ad summum abest nonaginta stadia. Colchorúmque regionem à Thiannica separat. Psychrus (*hoc est, Frigidus*) ab Ophi distans circiter triginta stadia. Calus, hoc est, Pulcher à Psychro distans similiter triginta stadia. Psychro autē vicinus est Rhizius à Calo (*siue Pulchro*) abest centū viginti stadia. Ab hoc triginta stadia Ascurus alter fluuius. Ab Ascuro Adienus sexaginta. Inde Athenas vsque sunt centum & octoginta stadia. Athenis septem ad summum stadiorū interuallo finitimus est Zagatis. Athenis autē quum soluissemus Prytanim prætervecti sumus, vbi Anchiali est regia, qui ab Athenis quadraginta stadia abest. Prytani finitimus est Pyxites nonaginta stadiorum spatio interposito. A Pyxite ad Archabin similiter sunt nonaginta stadia. Ab Archabi ad Apsarum sexaginta stadia. Ab Apsaro quum noctu soluissemus Acampsin circiter quindecim stadia ab Apsaro distantem, præteriuimus. Ab Acampsi Bathys (*hoc est, Profundus*) septuagintaquinque: à Bathy Acinasis nonaginta: ab Acinasi Isis similiter nonaginta stadia abest. Acampsis autem atque Isis fluuii sunt nauigabiles, qui matutino tempore validas admodum auras emittunt. Ab Isi Mogrum, qui & ipse est nauigabilis, prætervecti sumus, inter quos duos fluuios nonaginta stadia intersunt. Inde Phasim sumus ingressi, qui nonaginta stadia à Mogro abest. Fluuii huius aqua præter cæteros, qui mihi quidem

Apsarus olim dictus Apsyrtus. *Apsyrti mors, sepulchrum.* *Tyana vrbs Cappadociæ.* *Thoas rex Taurorum.* *Fluuiorum catalogus.* *Hyssus & fluu. & portus.* *Ophis.* *Thiannica.* *Psychrus fl.* *Calus fl.* *Rhizius fl.* *Ascurus fl.* *Adienus.* *Athenæ.* *Zagatis.* *Prytanis.* *Anchiali regia.* *Pyxites.* *Archabis.* *Apsarus.* *Acampsis.* *Bathys.* *Acinasis.* *Isis.* *Mogrus.* *Phasis.* *Phasidis descriptio.*

γνώμην ἔσχον, ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς γράμμασιν γεγράφθαι. ὁ δὲ ἄψαρος τὸ χωρίον, λέγουσιν ὅτι ἄψυρτος ἐκαλεῖτο πάλαι ποτέ. ἐνταῦθα γὰρ τὸν ἄψυρτον ὑπὸ τῆς μηδείας ἀποθανεῖν. καὶ τάφος ἀψύρτου δείκνυται. ἔπειτα διαφθαρῆναι τὸ ὄνομα ὑπὸ τῶν περιοίκων βαρβάρων, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ διέφθαρται. ὁπότε γε τὰ τύανα τὰ ἐν τοῖς καππαδόκαις, θόανα λέγουσιν ὅτι οὕτως ὠνομάζετο, ἐπὶ θόαντι τῷ βασιλεῖ τῶν ταύρων. ὃς τοὺς ἀμφὶ ὀρέστην καὶ πυλάδην διώκων, ἄχρι τῆς δὲ τῆς χώρας ἐλθεῖν φημίζεται, καὶ ἐνταῦθα νόσῳ ἀποθανεῖν. ποταμοὺς δὲ παρημείψαμεν ἐν τῷ παράπλῳ τῷ ἀπὸ τραπεζοῦντος, τόν τε ὕσσον, ὅτου ἐπώνυμος ὕσσου λιμήν, ὃς ἀπέχει τραπεζοῦντος σταδίους ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. καὶ τὸν ὄφιν, ὃς ἀπέχει ὕσσου λιμένος, ἐς ἐνενήκοντα σταδίους μάλιστα, καὶ ὁρίζει τὴν κόλχων χώραν ἀπὸ τῆς θιαννικῆς. ἔπειτα τὸν ψυχρὸν καλούμενον ποταμόν, διέχοντα ὅσον τριάκοντα σταδίους ἀπὸ τοῦ ὄφεως. ἔπειτα, τὸν καλὸν ποταμόν. καὶ οὗτος τριάκοντα διέχει ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ. ἐχόμενος δὲ τοῦ ψυχροῦ ἐστιν ὁ ῥίζιος ποταμός, ἑκατὸν εἴκοσι στάδια διέχων ἀπὸ τοῦ καλοῦ. καὶ ἀπὸ τούτου, τριάκοντα ἄσκουρος ἄλλος ποταμός. καὶ ἀδιηνός τις ἀπὸ τοῦ ἀσκούρου, ἑξήκοντα. ἐνθένδε εἰς ἀθήνας, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. ταῖς δὲ ἀθήναις, ζάγατις ποταμὸς ἑπτὰ μάλιστα στάδια ἀπ᾽ αὐτῶν διέχων προσοικεῖται. ἀπὸ δὲ τῶν ἀθηνῶν ὁρμηθέντες, τὸν πρύτανιν παρημείψαμεν. ἵνα περ καὶ τὰ ἀγχιάλου βασίλειά ἐστιν. καὶ οὗτος ἀπέχει τεσσαράκοντα στάδια ἀπὸ τῶν ἀθηνῶν. τοῦ πρυτάνεως δὲ ἔχεται, ὁ πυξίτης ποταμός. στάδιοι ἐνενήκοντα, ἐν μέσῳ ἀμφοῖν. καὶ ἀπὸ τοῦ πυξίτου ἐς ἄρχαβιν, ἄλλοι ἐνενήκοντα. ἀπὸ δὲ ἀρχάβιος εἰς ἄψαρον, ἑξήκοντα. ἀπὸ δὲ ἀψάρου ἄραντες, τὸν ἄκαμψιν παρημείψαμεν νύκτωρ, ἐπὶ πεντεκαίδεκα σταδίους ἀπέχοντα τοῦ ἀψάρου. ὁ δὲ βαθὺς ποταμὸς ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἀπέχει τούτου, καὶ ὁ ἀκίνασις ἀπὸ τοῦ βαθέος, ἐνενήκοντα. ἐνενήκοντα δὲ καὶ ἀπὸ ἀκινάσου, ὁ ἶσις. ναυσίποροι δὲ εἰσὶν ὅ τε ἄκαμψις καὶ ὁ ἶσις, καὶ αὔρας τὰς ἑωθινὰς ἰσχυρὰς ἐκπέμπουσιν. ἀπὸ δὲ ἴσιος, τὸν μῶγρον παρημείψαμεν. ἐνενήκοντα στάδιοι μεταξὺ τοῦ μώγρου εἰσίν, καὶ τοῦ ἴσιος. καὶ οὗτος, ναυσίπορος. ἐνθένδε εἰς τὸν φᾶσιν εἰσεπλεύσαμεν, ἐνενήκοντα τοῦ μώγρου διέχοντα. ποταμῶν ὧν ἐγὼ ἔγνων, κουφότατον ὕδωρ

παρεχόμενον, καὶ τὴν χροιὰν μάλιστα ἐξηλλαγμένον. τὴν μὲν γὰρ κουφότητα, τῷ τε σταθμῷ τεκμαίροιτο ἄν τις. καὶ πρὸ τούτου, ὅτι ἐπέπλει τῇ θαλάσσῃ, οὐχὶ δὲ συμμίγνυται. καθάπερ τῷ πηνειῷ τὸν τιταρήσιον λέγει ἐπιῤῥεῖν ὅμηρος καθύπερθεν ἠΰτ' ἔλαιον. καὶ ἦν, κατὰ μὲν τοῦ ἐπιῤῥέοντος βάψαντα, γλυκὺ τὸ ὕδωρ ἀνιμήσασθαι. εἰ δὲ εἰς βάθος τις καθῆκεν τὴν κάλπιν, ἁλμυρόν. καίτοι ὁ πᾶς πόντος, πολύ τι γλυκυτέρου τοῦ ὕδατός ἐστιν, ἤπερ ἡ ἔξω θάλασσα. καὶ τούτου τὸ αἴτιον, οἱ ποταμοί εἰσιν, οὔτε πλῆθος οὔτε μέγεθος σταθμητοὶ ὄντες. τεκμήριον δὲ τῆς γλυκύτητος, εἰ τεκμηρίων δεῖ ἐπὶ τοῖς αἰσθήσει φαινομένοις, ὅτι πάντα τὰ βοσκήματα οἱ προσοικοῦντες τῇ θαλάσσῃ, ἐπὶ τὴν θάλασσαν κατάγουσιν καὶ ἀπ' αὐτῆς ποτίζουσιν. τὰ δὲ, πίνοντά τε ἡδέως ὁρᾶται, καὶ λόγος κατέχει ὅτι καὶ ὠφέλιμον αὐτοῖς τοῦτο τὸ ποτόν ἐστιν τοῦ γλυκέος μᾶλλον. ἡ δὲ χρόα τοῦ φάσιδι, οἷα ἀπὸ μολίβδου ἢ καττιτέρου βεβαμμένου τοῦ ὕδατος: καταστὰν δὲ καθαρώτατον γίγνεται. οὐ τοίνυν νενόμισται εἰσκομίσαι ὕδωρ εἰς τὸν φᾶσιν τοὺς εἰσπλέοντας. ἀλλ' ἐπειδὰν εἰσβαίνωσιν ἤδη εἰς τὸν ῥοῦν, παραγγέλλεται πᾶν ἐκχέαι τὸ ἐνὸν ὕδωρ ἐν ταῖς ναυσίν. εἰ δὲ μὴ, λόγος κατέχει ὅτι οἱ τούτου ἀμελήσαντες, οὐκ εὐπλοοῦσιν. τὸ δὲ ὕδωρ τοῦ φάσιδος οὐ σήπεται, ἀλλὰ μένει ἀκραιφνὲς καὶ ὑπὲρ δέκατον ἔτος. πλήν γε δὴ, ὅτι εἰς τὸ γλυκύτερον μεταβάλλει. εἰσβαλλόντων δὲ εἰς τὸν φᾶσιν, ἐν ἀριστερᾷ ἵδρυται ἡ φασιανὴ θεός. εἴη δ' ἂν ἀπό γε τοῦ σχήματος τεκμαιρομένῳ, ἡ ῥέα. καὶ γὰρ κύμβαλον μετὰ χεῖρας ἔχει. καὶ λέοντας ὑπὸ τῷ θρόνῳ. καὶ κάθηται, ὥσπερ ἐν τῷ μητρῴῳ ἀθήνησιν, ἡ τοῦ φειδίου. ἐνταῦθα, καὶ ἡ ἄγκυρα δείκνυται τῆς ἀργοῦς. καὶ ἡ μὲν σιδηρᾶ, οὐκ ἔδοξέ μοι εἶναι παλαιά. καίτοι τὸ μέγεθος, οὐ κατὰ τὰς νῦν ἀγκύρας ἐστὶν, καὶ τὸ σχῆμα ἁμηγέπῃ ἐξηλλαγμένη. ἀλλὰ νεωτέρα μοι ἐφάνη εἶναι τοῦ χρόνου. λιθίνης δέ τινος ἄλλης θραύσματα ἐδείκνυτο παλαιά, ὡς ταῦτα μᾶλλον εἰκάσαι ἐκεῖνα εἶναι τὰ λείψανα τῆς ἀγκύρας τῆς ἀργοῦς. ἄλλο δὲ οὐδὲν ὑπόμνημα ἦν ἐνταῦθα τῶν μύθων, τῶν ἀμφὶ τὸν ἰάσονα. τὸ μέντοι φρούριον αὐτὸ,

noti sunt, & leuis est imprimis, atque colore mutabilis. Leuitatem autem illius vel statera quis deprehendat, vel ex eo quod mari innatat, nec cum eo commiscetur. Eodem planè modo Titaresium Peneo innatare testis est Homerus his verbis καθ' ὕπερθεν ἠΰτ' ἔλαιον, hoc est, olei instar supernatat. Phasidis prætetea aquã si quis à summo hauriat, dulcem, sin ab imo vrna aquaria in profundum demissa, salsam experietur. Quamuis vniuersus Põtus longè dulcioris est aquæ, quàm mare externum propter immensam ferè fluminum in illum sese exonerantium magnitudinem atque multitudinem. Dulcedinis autem huius argumentum (si modo argumentis opus est in iis quæ sensu percipiuntur) quòd omnes maris accolæ pecora ad mare potatum ducunt, quo potu magis etiam quàm aquæ dulcis illa iuuari, communis fama obtinet. Color autẽ Phasidis similis est plumbo aut stamno aquæ immerso, quod vbi constiterit purissimum ac splendidissimum solet esse. Quamobrem lege quoque sancitum est, ne ingredientes Phasim, quicquàm aquæ inuehant, atque importent, ac statim simulatque flumen ingressi fuerint, edicitur, vt quicquid in nauibus est aquæ, effundatur. Quod qui negligunt illos opinio est incommoda aduersáq; nauigatione vti. Aqua Phasidis à putredine est immunis, ac plusquam decem annis syncera incorruptáque manet, nisi quod magis paulatim dulcescit. Intrantibus Phasim à sinistris Phasiana dea apparet, quam ex eius specie atque forma Rheam esse cõiicere licet. Manibus enim tenet cymbalum, leones habet sub throno, sedétque vt illa Phidiæ Athenis in Metroo (*hoc est, templo Matris illi consecrato.*) Anchora quoque nauis Argûs ibidem ostenditur, quæ quum sit ferrea non mihi visa est antiqua. Licet magnitudine pariter atque forma nonnihil ab anchoris nostrorum temporum differat, tamen videtur esse recentior. At alterius cuiusdam lapideæ anchoræ fragmenta peruetusta ibidem visuntur, quæ quidem verisimilius est antiquissimæ illius anchoræ Argonauticæ reliquias esse. Nullum præterea ibi eorum quæ de Iasone fictis fabulis fuerunt prodita, monumentum apparet. Propugnaculum autem siue castrum, in

Aquæ leuitas.
Titaresius fl. *Peneus fl.* *ἰλιάδ. β.*
Phasidis aqua superne dulcis, inferne salsa.
Pontus dulcis.
Aqua Ponti potata pecoribus vtilis.
Phasidis color.
Aquam in Phasim importare nefas.
Aqua Phasidis à putrefactione immunis.
Dea Phasiana.
Anchora Argus.
Castri ad Phasim descriptio.

quo quadringenti electi milites sunt collocati, loci situ & validissimum, & ad nauigantium securitatem opportunissimum, mihi visum est. Murus duplici eáque lata fossa cinctus olim terrenus fuit, vt & turres ligneæ. At nunc murus pariter atque turres ex latere coctili sunt extructæ: ipse murus probè fundatus, machinísque bellicis, ac, vt breui dicam, omnibus rebus ita instructus atque munitus, vt nullus aditus barbaris pateat, illiúsque custodes ab omni sint oppugnationis periculo immunes. Quoniam autem ipsum quoque portum videbatur tutum esse oportere, necnon cætera loca, quæ extra castrum ab iis qui à militia sunt immunes, quíque mercaturas, negotiationésque exercent incoluntur, visum mihi est à duplici illa fossa murum cingente, aliam quoque ad flumen vsque ducere, quæ & ipsum portum, & cætera, quæ sunt extra murum, ædificia contineat atque complectatur. A Phaside

Chariens fl. autem digressi Charientem fluuium, qui & ipse est nauigabilis, præteruecti sumus, qui à Phasi nonaginta stadiis abest.

Chobus fl. A Chariente in Chobum nauigauimus, qui duo similiter fluuii nonaginta stadiis à se inuicem distant. Ibi appulimus: qua autem de causa, quidque illic egerimus, ex Latinis literis cognosces. A Chobo

Singames fl. Singamem fluuium nauigabilem præteruecti sumus, qui à Chobo ad summum ducentis & decem stadiis abest. Singami

Tarsuras fl. vicinus Tarsuras: stadia autẽ inter vtrun-

Hippus fl. que fluuiũ sunt cxx. A Tarsura Hippus

Astelephus fl. centum quinquaginta stadiis. Ab Hippo Astelephus x x x. stadiis abest. Astelephum autem præteruecti Sebastopolim perueuimus ante meridiem à Chobo digressi confectis centum & viginti stadiis: tot enim sunt ab Astelepho. Quamobrem eodem die & militibus stipendia persoluendi, & equos, arma, equites sui exercendi gratia equis insilientes, ægros, annonam, murum, fossámque perlustrandi

Sebastopolis olim Dioscurias dicta. nobis facultas fuit. Stadia à Chobo Sebastopolim vsque sunt trecenta & sexaginta: à Trapezunte autem ad Sebastopolim, duo millia ducenta & sexaginta. Hæc olim Dioscurias fuit nominata,

Populorum catalogus. Milesiorum colonia. Gentes autem,

Trapezuntini. quas prænternauigauimus hæ sunt. Ac

ἵνα περ κάθηνται τετρακόσιοι στρατιῶται ἐπίλεκτοι, τῇ τε φύσει τοῦ χωρίου ὀχυρώτατον εἶναί μοι ἔδοξεν, καὶ ἐν ἐπιτηδειοτάτῳ κεῖσθαι, πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ταύτῃ πλεόντων. καὶ τάφρος διπλῆ περιβέβληται τῷ τείχει, εὐρεῖα ἑκατέρα. πάλαι μὲν οὖν γήϊνον τὸ τεῖχος ἦν, καὶ οἱ πύργοι ξύλινοι ἐφεστήκεσαν. νῦν δὲ, ἐκ πλίνθου ὀπτῆς πεποίηται καὶ αὐτὸ καὶ οἱ πύργοι, καὶ τεθεμελίωται ἀσφαλῶς, καὶ μηχαναὶ ἐφεστᾶσιν, καὶ ἐν ὀλίγῳ πᾶσιν ἐξήρτυται, πρὸς τὸ μηδὲ πελάσαι αὐτῷ τινα τῶν βαρβάρων, μήτιγε δὴ εἰς κίνδυνον καταστῆσαι πολιορκίας τοὺς ἐν αὐτῷ φρουροῦντας. ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸν ὅρμον ἐχρῆν ἀσφαλῆ εἶναι ταῖς ναυσὶ, καὶ ὅσα ἔξω τοῦ φρουρίου κατῴκειτο ὑπό τε τῶν πεπαυμένων τῆς στρατιᾶς. καί τινων καὶ ἄλλων ἐμπορικῶν ἀνθρώπων, ἔδοξέ μοι ἀπὸ τῆς διπλῆς τάφρου ἣ περιβέβληται τῷ τείχει, ἄλλην τάφρον ἐκβαλεῖν ὡς ἐπὶ τὸν ποταμόν. ἣ τό τε ναύσταθμον περιέξει, καὶ τὰς ἔξω τοῦ τείχους οἰκίας. ἀπὸ δὲ τοῦ φάσιδος, χαρίεντα ποταμὸν παρημείψαμεν ναυσίπορον. στάδιοι μεταξὺ ἀμφοῖν, ἐνενήκοντα. καὶ ἀπὸ τοῦ χαρίεντος, ἐς χῶβον ποταμὸν εἰσεπλεύσαμεν, ἄλλοις ἐνενήκοντα, ἵνα περ καὶ ὡρμίσθημεν. ὧν δὲ ἕνεκα καὶ ὅσα ἐνταῦθα ἐπράξαμεν, δηλώσει σοι τὰ ῥωμαϊκὰ γράμματα. ἀπὸ δὲ χώβου, σιγγάμην ποταμὸν παρημείψαμεν ναυσίπορον. διέχει δὲ τοῦ χώβου σταδίοις ἐς δέκα καὶ διακοσίους μάλιστα. ἔχεται δὲ τοῦ σιγγάμου, ταρσούρας ποταμὸς, στάδιοι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν μεταξὺ ἀμφοῖν. ὁ δὲ ἵππος ποταμὸς τοῦ ταρσούρου. πεντήκοντα σταδίοις καὶ ἑκατὸν διέχει. καὶ τοῦ ἵππου ὁ ἀστέλεφος, τριάκοντα. παραμείψαντες δὲ τὸν ἀστέλεφον, εἰς σεβαστόπολιν ἥκομεν πρὸ μεσημβρίας ἀπὸ χώβου ὁρμηθέντες σταδίους εἴκοσι καὶ ἑκατὸν, τοὺς ἀπὸ ἀστελέφου. ὡς καὶ τὴν μισθοφορὰν τοῖς στρατιώταις δοῦναι τῆς αὐτῆς ἡμέρας, καὶ τοὺς ἵππους, καὶ τὰ ὅπλα ἰδεῖν, καὶ τοὺς ἱππέας ἀναπηδῶντας ἐπὶ τοὺς ἵππους, καὶ τοὺς κάμνοντας, καὶ τὸν σῖτον, καὶ τὸ τεῖχος περιελθεῖν, καὶ τὴν τάφρον. στάδιοι ἀπὸ μὲν χώβου εἰς σεβαστόπολιν, τριάκοντα καὶ ἑξακόσιοι. ἀπὸ δὲ τραπεζοῦντος εἰς σεβαστόπολιν, ἑξήκοντα καὶ διακόσιοι καὶ δισχίλιοι. ἡ δὲ σεβαστόπολις πάλαι διοσκουριὰς ἐκαλεῖτο, ἄποικος μιλησίων. ἔθνη δὲ παρημείψαμεν, τάδε. τρα-

δὲ τραπεζουντίοις μὲν καθάπερ καὶ ξενοφῶν λέγει, κόλχοι ὅμοροι. καὶ οὓς λέγει τοὺς μαχιμωτάτους καὶ ἐχθροτάτους εἶναι τοῖς τραπεζουντίοις, ἐκεῖνος μὲν δρίλλας ὀνομάζει. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, οἱ σάννοι οὗτοι εἶναι. καὶ γὰρ μαχιμώτατοί εἰσιν εἰς τοῦτο ἔτι, καὶ τοῖς τραπεζουντίοις ἐχθρότατοι. καὶ χωρία ὀχυρὰ οἰκοῦσιν. καὶ ἔθνος ἀβασίλευτον. πάλαι μὲν, καὶ φόρου ὑποτελὲς ῥωμαίοις, ὑπὸ δὲ τοῦ ληστεύειν, οὐκ ἀκριβοῦσι τὴν φοράν. ἀλλὰ νῦν γε διδόντος θεοῦ, ἀκριβώσουσιν, ἢ ἐξελοῦμεν αὐτούς. τούτων δὲ ἔχονται, μαχέλονες καὶ ἡνίοχοι. βασιλεὺς δὲ αὐτῶν, ἀγχίαλος. μαχελόνων δὲ καὶ ἡνιόχων, ἐχόμενοι ζυδρεῖται. φαρασμάνου οὗτοι ὑπήκοοι. ζυδρειτῶν δὲ λαζοί. βασιλεὺς δὲ λαζῶν μαλάσσας, ὃς τὴν βασιλείαν παρὰ σοῦ ἔχει. λαζῶν δὲ, ἀψίλαι ἔχονται. βασιλεὺς δὲ αὐτῶν, ἰουλιανός. οὗτος ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ σοῦ, τὴν βασιλείαν ἔχει. ἀψίλαις δὲ ὅμοροι, ἀβασκοί. καὶ ἀβασκῶν βασιλεὺς, ῥησμάγας. καὶ οὗτος παρὰ σοῦ τὴν βασιλείαν ἔχει. ἀβασκῶν δὲ ἐχόμενοι, σανίγαι. ἵνα περ καὶ ἡ σεβαστόπολις ᾤκισται. σανίγων βασιλεὺς σπαδάγας, ἐκ σοῦ τὴν βασιλείαν ἔχει. μέχρι μὲν δὴ ἀψάρου, ὡς πρὸς ἕω ἐπλέομεν, ἐν δεξιᾷ τοῦ εὐξείνου. ὁ δὲ ἄψαρος, πέρας ἐφαίνετο μοι εἶναι κατὰ μῆκος τοῦ πόντου. ἔνθεν γὰρ ἤδη πρὸς ἄρκτον ὁ πλοῦς ἡμῖν ἐγίνετο, ἔστε ἐπὶ χῶβον ποταμόν. καὶ ὑπὲρ τὸν χῶβον, ἐπὶ τὸν σιγγάμην. ἀπὸ δὲ σιγγάμου, ἐκάμπτομεν εἰς τὴν λαιὰν πλευρὰν τοῦ πόντου, ἔστε ἐπὶ τὸν ἵππον ποταμόν. ἀπὸ δὲ τοῦ ἵππου ὡς ἐπὶ ἀστέλεφον καὶ διοσκουριάδα, κατείδομεν τὸν καύκασον τὸ ὄρος, τὸ ὕψος μάλιστα κατὰ τὰς ἄλπεις τὰς κελτικάς. καὶ τοῦ καυκάσου κορυφή τις ἐδείκνυτο. στρόβιλος τῇ κορυφῇ ὄνομα, ἵνα περ ὁ προμηθεὺς κρεμασθῆναι ὑπὸ ἡφαίστου κατὰ πρόσταξιν διὸς μυθεύεται. τὰ δὲ ἀπὸ βοσπόρου τοῦ θρᾳκίου, ἔστε ἐπὶ τραπεζοῦντα πόλιν, ὧδε ἔχει. τὸ ἱερὸν τοῦ διὸς τοῦ οὐρίου διέχει ἀπὸ βυζαντίου, σταδίους εἴκοσι καὶ ἑκατόν. καὶ ἔστιν στενότατον ταύτῃ τὸ στόμα τοῦ πόντου καλούμενον, καθότι εἰσβάλλει εἰς τὴν προποντίδα. ταῦτα μὲν εἰδότι σοι λέγω. ἀπὸ δὲ τοῦ ἱεροῦ πλέοντι ἐν δεξιᾷ ῥήβας ποταμὸς, σταδίους διέχει τε ἱεροῦ τοῦ διὸς ἐνενήκοντα. ἔπειτα, μέλαινα ἄκρα ὧδε καλουμένη, πεντήκοντα καὶ ἑκα-

Trapezuntiis quidem, vt Xenophon quoque inquit, finitimi sunt Colchi, necnon, quos idem bellicosissimos, ipsisque Trapezuntinis infestissimos esse dicit, Drillæ, sic enim ab eo nominantur, mihi autem videntur esse Sanni. Hi enim adhoc vsque temporis bellicosissimi, ac Trapezuntinis inimicissimi loca incolunt valde munita, rege carentes. Tributarii olim fuerunt Romanis, at nunc latrociniis dediti tributorum persolutionem negligunt, quæ quidem posthac, Deo iuuante, aut accuratè iustéque persoluent, aut illos exterminabimus. Hos attingunt Machelones, & Heniochi, quorum rex est Anchialus. His vicini Zidretæ Pharasmano subditi. Zidretis vicini Lazi, qui regi Malasso parent, is à te regnum habet. Lazis finitimi Apsilæ, quibus Iulianus imperat, qui à patre tuo regnum accepit. Apsilis Abasci quorum rex Rhesmaga, qui à te regnum obtinet. Abascis Sanigæ, vbi Sebastopolis sita, qui regi Spadagæ parent, qui à te regnum habet. Ad Apsarum vsque Orientem versus nauigauimus à dextra parte maris Euxini. Apsarus autem extremus mihi terminus Ponti secundum eius longitudinem visus est. Illinc enim ad Septentrionem nostræ fuit nauigatio ad Chobum vsque, indéque ad Singamem. A Singame autem defleximus ad sinistrum Ponti latus ad Hippum vsque fluuium: indéque ad Astelephum, & Dioscuriadem, vnde vidimus Caucasum montem, cuius eadem quæ Alpium Celticarum fertur esse altitudo. Montis quoque huiusce iugum visebatur, Strobilus dictum, in quo Prometheum à Vulcano Iouis iussu atque mandato suspensum affixúmque fuisse poëtæ fabulantur.

Locorum autem atque itinerum à Bosporo Thracio vsque ad Trapezuntem, ratio sic se habet. Fanum Iouis Vrii à Byzantio distat centum & viginti stadia. Atque hoc quidem (id quod tu minimè ignoras) ipsius Ponti os est strictissimum, per quod in Propontidem labitur. A fano autem hoc nauigantibus à dextra occurrit Rhebas fluuius, nonaginta stad. ab illo distans. Ab hoc Acra Melæna, *hoc est, promontorium nigrum*, abest centum & quin-

Colchi. *Drillæ ijdem qui Sanni.* *Machelones.* *Heniochi.* *Zidretæ.* *Lazi.* *Apsilæ.* *Abasci.* *Sanigæ.* *Apsarus.* *Ponti longitudo.* *Chobus.* *Singames.* *Hippus.* *Astelephus.* *Dioscurias.* *Caucasus mons.* *Prometheus.* *Nauigatio à Bosporo Thracio Trapezuntẽ.* *Fanum Iouis Vrij.* *Ponti os angustissimum.* *Ponti dextra.* *Rhebas fl.* *Acra Melæna.*

quaginta ſtadia. Ab Acra Melæna ad
Artanes fl. Artanem fluuium, vbi portus paruarum
Fanum Veneris. nauium propter templum Veneris, ſunt
centum & quinquaginta ſtadia. Ab Ar-
Pſilis fl. tane ad Pſilim fluuium, vbi ſimiliter e-
xigua nauigia commodè atque tutò ſub
petra poſſunt appellere, non procul ab i-
pſius fluminis oſtio, centum & quinqua-
Calpes portus. ginta ſtadia. A Pſili ad portum Calpes
ducenta & decem ſtadia. De cuius por-
tus locique natura atque ſitu, fonte quo-
dam frigidæ, atque limpidæ aquæ, de
ſyluis mari vicinis, quæ & lignis ad na-
ues conficiendas, & feris abundant, ſa-
tis ſupérque Xenophon ſenior literis, me-
Roe. moriæque prodidit. A Calpe portu ad
Roem paruis aptum nauigiis ſunt vigin-
Apollonia inſula. ti ſtadia. A Roe ad Apolloniam inſulam
exiguam, non procul à continente re-
motam alia viginti. eſt autē portus in hac
Chele. inſulula. Hinc ad Chelas viginti ſtadia. A
Sangarius fl. Chelis vſque ad id loci vbi Sangarius flu-
uius in Pontum influit, centum & octo-
Hyppius fl. ginta. Inde ad Hyppii oſtia alia centum
Lillium empor. & octoginta. Ab Hyppio ad Lillium em-
Elæum. porium centum ſtadia. A Lillio ad E-
Cales promont. læum ſexaginta. Ab Elæo ad Caletem
aliud emporium centum & viginti. A
Lycus fl. Calete ad Lycum fluuium octoginta. A
Heraclea vrbs. Lyco ad Heracleam vrbem Græcam,
Doricam, Megarenſium coloniam vigin-
ti ſtadia, vbi portus nauium. Ab Hera-
Metroum. clea ad Metroum octoginta & vnum ſta-
Poſidæum. dia. A Metroo ad Poſidæum quadragin-
Tyndarides. ta. Inde ad Tyndaridas quadragınta
Nymphæum. quinque. A Tyndaridis ad Nymphæum
Oxina fl. quindecim. Hinc ad Oxinam fluuium
Sandaraca. triginta. Ab Oxina ad Sandaracam, por-
tum paruarum nauium, nonaginta. Inde
Crenides. ad Crenidas ſexaginta. A Crenidibus
Pſylla empor. ad Pſylla emporium, triginta. A Pſylla
Tios vrbs. ad Tion vrbem Græcam, Ioniam in ma-
ri ſitam, Mileſiorum coloniam nona-
Billæus fl. ginta. A Tio ad Billæum fluuium viginti
Parthenius fl. ſtadia. A Billæo ad Parthenium fluuium
Bithyni Thraces. centum ſtadia. Huc vſque Bithyni,
qui quidem ſunt Thraciæ populus, ſeſe
extendunt. Quorum Xenophon in ſuis
monumentis mentionem facit, quos o-
mnium Aſiæ populorum bellicoſiſſimos
eſſe ait, à quibus Græcorum exercitum
multa mala perpeſſum eſſe teſtatur, poſt-

τόν. ἀπὸ μελαίνης ἄκρης ἐς ἀρτάνην πο-
ταμὸν, ἵνα καὶ ὅρμος ναυσὶ μικραῖς, πρὸς
ἱερῷ ἀφροδίτης, πεντήκοντα ἄλλοι καὶ
ἑκατόν. ἀπὸ δὲ ἀρτάνης εἰς ψίλιν ποτα-
μὸν, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. καὶ πλοῖα μι-
κρὰ ὁρμίζοιτο ἂν, πρὸς τῇ πέτρᾳ τῇ ἀ-
νεχούσῃ, οὐ πόῤῥω ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῶν ἐκ
βολῶν. ἐνθένδε εἰς κάλπης λιμένα, δέ-
κα καὶ διακόσιοι στάδιοι. ὁ δὲ κάλπης λι-
μὴν, ὁποῖόν τι χωρίον ἐστὶν, καὶ ὁποῖος
ὅρμος, καὶ ὅτι πηγὴ ἐν αὐτῷ ψυχροῦ καὶ
καθαροῦ ὕδατος, καὶ ὅτι ὗλαι πρὸς τῇ
θαλάσσῃ ξύλων ναυπηγησίμων, καὶ αὗ-
ται ἔνθηροι, ταῦτα ξενοφῶντι τῷ πρεσ-
βυτέρῳ λέλεκται. ἀπὸ κάλπης λιμένος
εἰς ῥόην, στάδιοι εἴκοσι. ὅρμος ναυσὶ μι-
κραῖς. ἀπὸ ῥόης εἰς ἀπολλωνίαν νῆσον μι-
κρὰν, ὀλίγον διέχουσαν τῆς ἠπείρου,
ἄλλοι εἴκοσι. λιμὴν ὑπὸ τῇ νησῖδι. καὶ
ἔνθεν εἰς χηλὰς, σταδίοι εἴκοσιν. ἀπὸ χη-
λῶν, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἵνα περ σαγ-
γάριος ποταμὸς ἐσβάλλει εἰς τὸν πόν-
τον. ἐνθένδε εἰς τοῦ ὑππίου τὰς ἐκβολὰς,
ἄλλοι ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. εἰς δὲ λίλ-
λιον ἐμπόριον ἀπὸ τοῦ ὑππίου, στάδιοι ἑ-
κατόν. καὶ ἀπὸ τοῦ λιλλίου εἰς ἔλαιον, ἑξή-
κοντα. ἐνθένδε ἐς κάλητα ἄλλο ἐμπό-
ριον, εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ἀπὸ κάλητος ἐς
λύκον ποταμὸν, ὀγδοήκοντα. ἀπὸ δὲ λύ-
κου, εἰς ἡράκλειαν πόλιν ἑλληνίδα δω-
ρικὴν μεγαρέων ἄποικον, στάδιοι εἴκοσι.
ἐν ἡρακλείᾳ ὅρμος ναυσίν. ἀπὸ δὲ ἡρα-
κλείας, ἐπὶ μὲν τὸ μητρῷον καλούμε-
νον, στάδιοι ὀγδοήκοντα. ἔνθεν δὲ εἰς τὸ
ποσίδειον, τεσσαράκοντα. καὶ ἔνθεν εἰς
τυνδαρίδας, πέντε καὶ τεσσαράκοντα.
πέντε δὲ καὶ δέκα ἔνθεν, ἐπὶ τὸ νυμφαῖον.
καὶ ἀπὸ τοῦ νυμφαίου, ἐπὶ τὸν ὀξίναν πο-
ταμὸν, τριάκοντα. καὶ ἀπὸ ὀξείνου εἰς
σανδαράκην, ἐνενήκοντα. σανδαράκη,
ὅρμος ναυσὶ μικραῖς. ἐνθένδε εἰς κρηνί-
δας, ἑξήκοντα. καὶ ἀπὸ κρηνίδων εἰς ψύλ-
λαν ἐμπόριον, τριάκοντα. ἐνθένδε, εἰς
τίον πόλιν ἑλληνίδα ἰωνικὴν ἐπὶ θα-
λάττῃ οἰκουμένην, μιλησίων καὶ ταύ-
την ἄποικον, ἐνενήκοντα. ἀπὸ δὲ τίου, εἰς
βιλλαῖον ποταμὸν, στάδιοι εἴκοσιν. ἀπὸ δὲ
βιλλαίου ἐπὶ τὸν παρθένιον ποταμὸν, στά-
διοι ἑκατόν. μέχρι τοῦδε, θρᾶκες οἱ βι-
θυνοὶ νέμονται. ὧν καὶ ξενοφῶν ἐν τῇ
συγγραφῇ μνήμην ἐποιήσατο, ὅτι μαχι-
μώτατοι εἶεν τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν. καὶ τὰ
πολλὰ κακὰ ἡ στρατιὰ τῶν ἑλλήνων, ὅτι ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἔπαθεν, ἐπειδὴ ἀπεχωρίσθη-
σαν

σαν οἱ ἀρκάδες, ἀπό τε τῆς χειρισόφου καὶ τῆς ξενοφῶντος μερίδος. τὰ δὲ ἀπὸ τοῦδε ἤδη, παφλαγονία. ἀπὸ παρθενίου ἐς ἄμαστριν πόλιν ἑλληνίδα, στάδιοι ἐνενήκοντα. ὅρμος ναυσίν. ἔνθεν εἰς ἐρυθίνους, ἑξήκοντα. καὶ ἀπὸ ἐρυθίνων εἰς κρώμναν, ἄλλοι ἑξήκοντα. ἐνθένδε εἰς κύτωρον, ἐνενήκοντα. ὅρμος ναυσὶν ἐν κυτώρῳ. καὶ ἀπὸ κυτώρου εἰς αἰγιαλοὺς, ἑξήκοντα. ἐς δὲ θύμηνα, ἐνενήκοντα. καὶ εἰς κάραμβιν, εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ἐνθένδε εἰς ζεφύριον, ἑξήκοντα. ἀπὸ δὲ ζεφυρίου εἰς ἀβώνου τεῖχος πόλιν σμικρὰν, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ὅρμος ναυσὶν, οὐκ ἀσφαλής. ἀλλ' οὐδοῖεν ἂν ἀπαθεῖς, εἰ μὴ μέγας χειμὼν κατέχοι. ἀπὸ δὲ ἀβώνου τείχους ἐς αἰγινήτην, ἄλλοι πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ἐνθένδε εἰς κίνωλιν ἐμπόριον, ἄλλοι ἑξήκοντα. καὶ ἐν κινώλει σαλεύουσιν αἱ νῆες, ὥρᾳ ἔτους. ἀπὸ δὲ κινώλιος ἐς στεφάνην, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. ὅρμος ναυσὶν ἀσφαλής. ἀπὸ δὲ στεφάνης εἰς ποταμοὺς, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ἐνθένδε εἰς λεπτὴν ἄκραν, ἑκατὸν καὶ εἴκοσι. ἀπὸ δὲ λεπτῆς ἄκρας ἐς ἁρμένην, ἑξήκοντα. λιμὴν αὐτόθι. καὶ ξενοφῶν, τῆς ἁρμένης ἐμνημόνευσεν. καὶ ἔνθεν εἰς σινώπην, στάδιοι τεσσαράκοντα. σινωπεῖς, μιλησίων ἄποικοι. ἀπὸ δὲ σινώπης εἰς κάρουσαν, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. σάλος ναυσίν. ἐνθένδε εἰς ζάγωρα, ἄλλοι αὖ πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ἐνθένδε εἰς τὸν ἅλυν ποταμὸν, τριακόσιοι. οὗτος ὁ ποταμὸς, πάλαι μὲν ὅρος ἦν τῆς κροίσου βασιλείας καὶ περσῶν. νῦν δὲ, ὑπὸ τῇ ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ ῥέει οὐκ ἀπὸ μεσημβρίας ὡς λέγει ἡρόδοτος, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνίσχοντος ἡλίου. καθότι δὲ εἰσβάλλει εἰς τὸν πόντον, ὁρίζει τὰ σινωπέων καὶ ἀμισηνῶν ἔργα. ἀπὸ δὲ ἅλυος ποταμοῦ ἐς ναύσταθμον, στάδιοι ἐνενήκοντα. ἵνα περ καὶ λίμνη ἐστίν. ἐνθένδε ἐς κωνωπεῖον ἄλλην λίμνην, ἄλλοι αὖ πεντήκοντα. ἀπὸ δὲ κωνωπείου ἐς εὐσήνην, ἑκατὸν καὶ εἴκοσι. ἐνθένδε εἰς ἀμισὸν, ἑκατὸν καὶ ἑξήκοντα. ἀμισὸς, πόλις ἑλληνὶς ἀθηναίων ἄποικος, ἐπὶ θαλάττῃ οἰκεῖται. ἀπὸ δὲ ἀμισοῦ εἰς ἀγκῶνα λιμένα, ἵνα περ καὶ ὁ ἶρις εἰσβάλλει εἰς τὸν πόντον, στάδιοι ἑξήκοντα καὶ ἑκατόν. ἀπὸ δὲ τοῦ ἴριος τῶν ἐκβολῶν ἐς ἡράκλειον, ἑξή-

quam Arcades à Chiroſophi atque
Xenophōtis partibus defecerunt. Hinc
Paphlagoniæ eſt initium. A Parthenio *Paphlagonia.*
ad Amaſtrim vrbem Græcam, vbi na- *Amaſtris vrbs.*
uium portus nonaginta ſtadia. Inde ad
Erythinos ſexaginta. Ab Erythinis ad *Erythini ſcop.*
Cromnam ſexaginta. Hinc ad Cyto- *Cromna vrbs.*
rum, vbi portus, nonaginta. A Cytoro *Cytorus vrbs.*
ad Ægialos ſexaginta. Ad Thymena *Ægiali.*
nonaginta: ad Carambin centum & *Thymena.*
viginti. Inde ad Zephyrium ſexagin- *Carabis prom.*
ta. A Zephyrio ad Aboni mœnia, quæ *Zephyrium.*
vrbs eſt exigua, centum & quinquagin- *Aboni mœnia vrbs.*
ta. Portus illic nauibus non admodum
tutus, vbi tamen, ſi non magna ſit tem-
peſtas, à damno immunes commorari
queant. Ab Aboni mœnibus ad Ægi- *Æginetis.*
netim, centum & quinquaginta. To-
tidem ab Ægineti ad Cinolim empo- *Cinolis empor.*
rium, vbi naues certo anni tempore
commodiſſimè verſentur. A Cynoli
ad Stephanem vbi portus nauium tu- *Stephana.*
tus centum & octoginta. A Stephane
ad Potamos, centum & quinquaginta. *Potami.*
Hinc ad Leptem Acram, centum & vi- *Lepte acra.*
ginti. A Lepte Acra ad Harmenem *Harmena.*
ſexaginta. Portus illic, Harmenæ au-
tem à Xenophonte quoque fit men-
tio. Ab Harmena ad Sinopem Mile- *Sinope.*
ſiorum coloniam quadraginta. A Si-
nope ad Caruſam, vbi ſtatio male fi- *Caruſa.*
da nauibus, centum & quinquaginta.
Hinc item ad Zagora, centum & quin- *Zagora.*
quaginta. Inde ad Halym fluuium tre- *Halis fl.*
centa. Hic fluuius olim regni Crœſi &
Perſarum terminus fuit, qui nunc in Ro-
manorum eſt poteſtate. Fluit autem, nō
(vt Herodotus inquit) à Meridie, ſed
ab Ortu Solis: vbi autem ſe exoluit in
mare, Sinopenſium & Amiſenorum ru-
ra agróſque ſeparat. Ab Haly fluuio *Nauſtathmus.*
ad Nauſtathmum, vbi palus, nonaginta
ſtadia. Hinc ad Conopeium aliam pa- *Conopeium.*
ludem, item quinquaginta. A Cono-
peio ad Euſenem, centum & viginti. Ab *Euſena.*
Euſene ad Amiſum, centum & ſexa- *Amiſus vrbs.*
ginta. Eſt autem Amiſus vrbs Græca,
Athenienſium colonia, in mari ſita.
Ab Amiſo ad Anconem portum, vbi *Ancon portus.*
Iris in Pontum exoneratur, centum *Iris fl.*
& ſexaginta ſtadia. Ab Iris oſtio ad
Heraclium portum trecenta & ſexa-

Thermodon fl. — Amazones. — Beris fl. — Thoaris fl. — Oenoe. — Phigamus fl. — Phadisana promont. — Polemonium vrbs. — Promontorium Iasonium. — Insula Cilicum. — Boon. — Cotyora vrbs. — Sinopensium colonia. — Melanthius fl. — Pharmatenus flu. — Pharnacia vrbs olim Cerasus dicta. — Arrhentias insula. — Zephyrium portus. — Tripolis vrbs. — Argyria. — Philocalea. — Coralla. — Hieron oros. — Cordyla portus. — Hermonassa vrbs. — Trapezus. — Interuallum inter Trapezuntē, & Dioscuriadē.

ginta, vbi portus nauium. Hinc ad Thermodontem fluuium, quadraginta. Hic est ille fluuius, vbi Amazones olim sedem atque domicilium suum habuisse dicuntur. A Thermodonte ad Berim fluuium, nonaginta stadia. Inde ad Thoarim fluuium, sexaginta. A Thoari ad Oenoem triginta. Ab Oenoe ad Phigamuntem fluuium quadraginta. Inde ad Phadisanam promontorium centum & quinquaginta. Hinc ad Polemonium decem stadia. A Polemonio ad Acram (*hoc est, promontorium*) Iasonium vocatum, centum & triginta stadia. A Promontorio Iasonio ad insulam Cilicum, quindecim stadia. Ab hac insula ad Boona, vbi nauium portus septuagintaquinque. Hinc ad Cotyora, nonaginta. Huius à Xenophonte quoque fit mentio, qui eam vrbem appellat, & Sinopensium coloniam, quum hodie vicus sit, non admodum magnus. A Cotyoris ad Melanthium fluuium, ad summum, sexaginta stadia. Hinc ad Pharmatenum alium fluuium, centum & quinquaginta. A Pharmateno ad Pharnaciam, centum & viginti. Hæc olim Cerasus dicta, ipsa quoque Sinopensium est colonia. A Pharnacia ad insulam Arrhētiadem, triginta. Inde ad Zephyrium, centum & viginti, ibi portus nauium. A Zephyrio ad Tripolim, nonaginta stadia. A Tripoli ad Argyria viginti stadia. Hinc ad Philocaleam nonaginta. Hinc ad Coralla, centum. A Corallis ad Hieron oros (*hoc est, Sacrum montem*) centum & quinquaginta. A Sacro monte ad Cordylam, nauium portum, quadraginta. A Cordyla verò ad Hermonassam, hic rursus portus nauium, quadraginta quinque. Ab Hermonassa Trapezuntem vsque sexaginta stadia. Hic tu portum curas fieri, cùm prior ille nonnisi ad commorandum paulisper, in salo & anchoris certo anni tempore sit accommodatus. Locorum autem interualla, quæ inter Trapezuntem & Dioscuriadem sunt, secundum fluminum, quæ interiecta sunt, dimensionem, à nobis ante explicata sunt: quæ si simul colligamus, erunt à Trapezunte ad Dioscuriadem, quæ nunc dicitur Sebastopolis, stadia

κοντα καὶ τριακόσιοι. ὅρμος ναυσίν. ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸν θερμώδοντα ποταμὸν, τεσσαράκοντα. οὗτος ὁ θερμώδων ἐστὶν, ἵνα περ αἱ ἀμαζόνες οἰκῆσαι λέγονται. ἀπὸ δὲ θερμώδοντος εἰς βῆριν ποταμὸν, στάδιοι ἐνενήκοντα. ἐντεῦθεν εἰς θόαριν ποταμὸν, ἑξήκοντα. ἀπὸ δὲ θοάριος ἐς οἰνόην, τριάκοντα. ἀπὸ οἰνόης ἐς φιγαμοῦντα ποταμὸν τεσσαράκοντα. ἐντεῦθεν εἰς φαδισάνην φρούριον, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ἐντεῦθεν εἰς πολεμώνιον πόλιν, στάδιοι δέκα. ἀπὸ πολεμωνίου εἰς ἄκραν ἰασόνιον καλουμένην, στάδιοι τριάκοντα καὶ ἑκατόν. ἐντεῦθεν εἰς κιλίκων νῆσον, πεντεκαίδεκα στάδιοι. ἀπὸ δὲ κιλίκων νήσου ἐς βοῶνα, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. ἐν βοῶνι, ὅρμος ναυσίν. ἐντεῦθεν εἰς κοτύωρα, ἐνενήκοντα. ταύτης, ὡς πόλεως ξενοφῶν ἐμνημόνευσεν, καὶ λέγει σινωπέων ἄποικον εἶναι. νῦν δὲ κώμη ἐστὶν, καὶ οὐδὲ αὐτὴ μεγάλη. ἀπὸ κοτυώρων ἐς μελάνθιον ποταμὸν, στάδιοι μάλιστα ἑξήκοντα. ἐντεῦθεν εἰς φαρματηνὸν ἄλλον ποταμὸν, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. καὶ ἔνθεν εἰς φαρνακείαν, εἴκοσιν καὶ ἑκατόν. αὕτη ἡ φαρνακεία, πάλαι κερασοῦς ἐκαλεῖτο, σινωπέων καὶ αὕτη ἄποικος. ἐντεῦθεν ἐς τὴν ἀρρητιάδα νῆσον, τριάκοντα. καὶ ἔνθεν ἐς ζεφύριον, εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ὅρμος ναυσίν. ἀπὸ δὲ ζεφυρίου εἰς τρίπολιν, στάδιοι ἐνενήκοντα. ἐντεῦθεν ἐς τὰ ἀργύρια, στάδιοι εἴκοσι. ἐκ δὲ τῶν ἀργυρίων εἰς φιλοκάλειαν, ἐνενήκοντα. ἐντεῦθεν ἐς κόραλλα, ἑκατόν. ἀπὸ δὲ κοράλλων εἰς ἱερὸν ὄρος, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ἀπὸ δὲ ἱεροῦ ὄρους εἰς κορδύλην, τεσσαράκοντα. ὅρμος ναυσίν. ἀπὸ δὲ κορδύλης ἐς ἑρμώνασσαν, πέντε καὶ τεσσαράκοντα. καὶ δεῦρο, ὅρμος. ἀπὸ δὲ ἑρμωνάσσης εἰς τραπεζοῦντα, στάδιοι ἑξήκοντα. ἐνταῦθα, σὺ ποιεῖς λιμένα. πάλαι γὰρ ὅσον ἀποσαλεύειν ὥρα ἔτους, ὅρμος ἦν. τὰ δὲ ἀπὸ τραπεζοῦντος διαστήματα μέχρι διοσκουριάδος, προείρηται διὰ τῶν ποταμῶν ἀναμετρηθέντα. ἀθροίζοντες δὲ ἀπὸ τραπεζοῦντος εἰς διοσκουριάδα τὴν νῦν σεβαστόπολιν καλουμένην, στάδιοι δι-

χίλιοι διακόσιοι ἑξήκοντα. τάδε μὲν τὰ ἀπὸ βυζαντίου πλεόντων ἐν δεξιᾷ, ὡς ἐπὶ διοσκουριάδα. ἐς ὅπερ στρατόπεδον τελευτᾷ ῥωμαίοις ἡ ἐπικράτεια, ἐν δεξιᾷ εἰσπλεόντων εἰς τὸν πόντον. ἐπεὶ δὲ ἐπυθόμην κότυν τετελευτηκέναι τὸν βασιλέα τοῦ βοσπόρου τοῦ κιμμερίου καλουμένου, ἐπιμελὲς ἐποιησάμην καὶ τὸν μέχρι τοῦ βοσπόρου πλοῦν δηλῶσαί σοι. ὡς εἴ τι βουλεύοιο περὶ τοῦ βοσπόρου, ὑπάρχοι σοι καὶ τόνδε τὸν πλοῦν μὴ ἀγνοοῦντι βουλεύεσθαι. ὁρμηθεῖσιν οὖν ἐκ διοσκουριάδος, πρῶτος ἂν εἴη ὅρμος ἐν πιτυοῦντι, στάδιοι τριακόσιοι πεντήκοντα. ἐνθένδε ἐς τὴν νιτικήν, στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ἵνα περ πάλαι ᾤκει ἔθνος σκυθικόν, οὗ μνήμην ποιεῖται ὁ λογοποιὸς ἡρόδοτος. καὶ λέγει τούτους εἶναι τοὺς φθειροτρωκτέοντας. καὶ γὰρ εἰς τοῦτο ἔτι ἡ δόξα ἡ αὐτὴ ὑπὲρ αὐτῶν κατέχει. ἐκ δὲ νιτικῆς εἰς ἄβασκον ποταμόν, στάδιοι ἐνενήκοντα. ὁ δὲ βόργυς τοῦ ἀβάσκου διέχει, σταδίους ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν. καὶ ὁ νῆσις τοῦ βόργυος, ἵνα περ καὶ ἡράκλειον ἄκραν ἔχει, σταδίους ἑξήκοντα. ἀπὸ δὲ νήσιος ἐς μασαϊτικήν, στάδιοι ἐνενήκοντα. ἐνθένδε εἰς ἀχαιοῦντα, στάδιοι ἑξήκοντα. ὅσπερ ποταμὸς διορίζει ζίχους καὶ σάνιγας· ζίχων βασιλεὺς σταχέμφαξ. καὶ οὗτος, παρὰ σοῦ τὴν βασιλείαν ἔσχεν. ἀπὸ ἀχαιοῦντος εἰς ἡράκλειαν ἄκραν, πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν στάδιοι. ἐνθένδε εἰς ἄκραν, ἵνα περ σκέπη ἐστὶν ἀνέμου θρασκίου καὶ βορρᾶ, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. ἐνθένδε εἰς τὴν καλουμένην παλαιὰν λαζικήν, εἴκοσιν καὶ ἑκατὸν στάδιοι. ἐνθένδε ἐς τὴν παλαιὰν ἀχαΐαν, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. καὶ ἔνθεν ἐς πάγρας λιμένα, πεντήκοντα καὶ τριακόσιοι. ἀπὸ δὲ πάγρας λιμένος, εἰς ἱερὸν λιμένα, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. ἐνθένδε εἰς σινδικήν, τριακόσιοι. ἀπὸ δὲ σινδικῆς, εἰς βόσπορον τὸν κιμμέριον καλούμενον, καὶ πόλιν τοῦ βοσπόρου παντικάπαιον, τεσσαράκοντα καὶ πεντακόσιοι. ἐνθένδε ἐπὶ τάναϊν ποταμόν, ἑξήκοντα. ὃς λέγεται ὁρίζειν ἀπὸ τῆς ἀσίας, τὴν εὐρώπην. καὶ ὁρμᾶται μὲν, ἀπὸ λίμνης τῆς μαιώτιδος. ἐσβάλλει δὲ, εἰς θάλασσαν τὴν τοῦ εὐξείνου πόντου. καί τοι αἰσχύλος ἐν προμηθεῖ λυομένῳ, τὸν φᾶσιν ὅρον τῆς εὐ-

dia bis mille, ducenta, & sexaginta. Atque hæc quidem itineris, à Byzantio Dioscuriadem vsque, quod castrum imperii Romani terminus est, à dextris Pontum ingredientibus sese offert ratio. Postquam autem Cotys regis Bospori Cimmerii dicti obitum cognoui, dedi operam, vt hanc tibi quoque ad Bosporum nauigationis, itinerisque rationem notam facerem, vt si quid forsan de Bosporo capere velis consilii, facilius id atque commodius hac tibi nauigatione cognita, facere possis.

Cotys rex Bosphori Cimmerij.

Soluentibus itaque à Dioscuriade primus sese offert portus in Pityunte, trecenta & quinquaginta stadia interuallo. Inde ad Niticam centum & quinquaginta stadia, vbi olim gens Scythica fertur habitasse, cuius Herodotus quoque meminit, quam ait pediculis vesci fuisse solitam, quæ certè in hodiernum vsque diem de illis est opinio. A Nitica ad Abascum fluuium, nonaginta stadia. Ab Abasco distat Borgys, centum & viginti stadia. A Borgy ad Nesim, vbi Herculeum promontorium est, sexaginta stadia. A Nesi ad Masæticam, nonaginta stadia. Inde ad Achæunta fluuiũ, qui Zicchos atque Sanichas separat, sexaginta stadia. Zicchorum rex est Stachemphaz, qui à te regnum habet. Ab Achæunte ad promõtorium Heracleum, centum & quinquaginta stadia. Inde ad aliud quoddam promontorium, vbi tuta aduersus Thrasciam, atque Boream ventos statio, centum & octoginta. Inde ad eam quæ dicitur vetus Lazica, centum & viginti stadia. Hinc ad Achaiam antiquam centum & quinquaginta. Inde ad portum Pagræ, trecenta & quinquaginta. A portu Pagræ ad portum Hierum (*hoc est, Sacrum*) centum & octoginta. Inde ad Sindicam trecenta. A Sindica ad Bosporum Cimmerium, & Panticapæum vrbẽ Bospori, quingenta & quadragiunta. A Panticapæo ad Tanaim fluuium, qui Europam ab Asia dicitur disterminare sexaginta. Hic quidẽ erumpit ex palude Mœotide, ac influit in mare Ponti Euxini. Quãuis Æschylus in Tragœdia, quæ inscribitur Prometheus solutus, Phasim

Pityus vrbs.
Nitica.
Phthirophagi Scythæ.
Abascus fl.
Borgys.
Nesis.
Herculeum promont.
Masætica.
Achæus fl. Zicchos & Sanichas separat.
Heracleum promont.
Palea Lazica.
Achaia antiqua.
Portus Pagræ.
Portus Hieros.
Sindica.
Bosporus Cimmerius.
Panticapæum vrbs.
Tanais fl. Europæ & Asiæ terminus.
Tanais ex Mæotide, in Euxinũ Pontum.
Æschylus Phasim facit Europæ & Asiæ terminum.

Europæ atque Asiæ terminum facit: sic enim Titanas loquentes introducit. Huc nos venimus, ô Prometheu hos tuos labores, vinculorúmque dolores visendi gratia. Deinde commemorant quantam regionem peragrarint. Hac Europæ geminum, & ingentem, illac Asiæ terminum, Phasim. Ipsius verò paludis Mœotidis ambitus fertur esse circiter nouem millia stadia. A Panticapæo ad vicum quendam, cui nomen Cazeca, in mari situm, quadringenta & viginti stadia. Inde ad Theodosiam vrbem desertam, ducenta & octoginta stadia. Hæc olim fuit vrbs Græca, Ionica, Milesiorum colonia multis passim literarum monumentis celebrata. A Theodosia ad portum quendam Tauroscytharum desertum, ducenta stadia. Hinc ad Halmitida Tauricam, sexcenta stadia. A Lampade ad Symboli portum Tauricum, quingenta & viginti stadia. Inde ad Cherronesum Tauricam, centum & octoginta. A Cherroneso ad Cercinetim, sexcenta stadia. A Cercineti ad Calum, portum Scythicum, septingenta. A portu Calo ad Tamyracam, trecenta. Intra Tamyracam palus est non admodum magna. Inde ad ostia paludis, trecenta. Ab ostiis paludis ad Eon. s, trecenta & octoginta. Hinc ad Borysthenem fluuium centum & quinquaginta. Propter Borysthenem à parte superiore vrbs est Græca Olbia dicta. A Borysthene ad paruam quandam, nominéque carentem insulam, sexaginta stadia. Ab hac ad Odessum, vbi nauium portus, octoginta. Odesso proximus, ducenta & quinquaginta stadia interuallo Istrianorum portus. Huic proximus Isiacorum portus, quinquaginta stadia interuallo. Inde ad Psilum os Istri, mille & ducenta. Quæ verò loca sunt interposita, ea deserta sunt, nomine carentia, atque obscura. Huic autem Istri ostio, insula adiacet, quæ alicui rectà secundum ventum Aparctiam, siue Septentrionalem nauiganti occurrit, quam alii Achillis insulam, alii Dromon (*hoc est, cursum*) Achillis, alii Leucam (*hoc est, albam*) à colore appellant. Hanc The-
sis

Mœotidis ambitus.
Cazeca vicus.
Theodosia vrbs.
Portus Tauroscytharum desertus.
Halmitis Taurica.
Symboli portus.
Cherronesus Taurica.
Cercinetis.
Calus portus.
Tamyraca.
Eones.
Borysthenes fl.
Olbia vrbs.
Insula anonymos.
Odessus.
Istrianorum portus.
Isiacorum portus.
Psilum os Istri.
Solitudines.
Insulæ Achillee descriptio.

εὐρώπης καὶ τῆς ἀσίας ποιεῖ. λέγουσιν γοῦν αὐτῷ οἱ τιτᾶνες, πρὸς τὸν προμηθέα. ὅτι ἥκομεν τοὺς σοὺς ἄθλους τούσδε προμηθεῦ, δεσμοῦ τε πάθος τόδ᾽ ἐποψόμενοι. ἔπειτα, καταλέγουσιν ὅσην χώραν ἐπῆλθον. τῇ μὲν δίδυμον χθονὸς εὐρώπης μέγαν τῇ δ᾽ ἀσίας τέρμονα φᾶσιν. τῆς δὲ λίμνης τῆς μαιώτιδος περίπλους ἐν κύκλῳ λέγεται, σταδίων ἀμφὶ τοὺς ἐνακισχιλίους. ἀπὸ δὲ παντικαπαίου, εἰς κώμην καζέκα ἐπὶ θαλάττῃ ᾠκισμένην, στάδιοι εἴκοσι καὶ τετρακόσιοι. ἐνθένδε ἐς θεοδοσίαν πόλιν ἐρήμην, στάδιοι ὀγδοήκοντα καὶ διακόσιοι. καὶ αὕτη πάλαι ἦν ἑλληνὶς, πόλις ἰωνικὴ, μιλησίων ἄποικος. καὶ μνήμη ἐστὶν αὐτῆς ἐν πολλοῖς γράμμασιν. ἐνθένδε εἰς λιμένα σκυθοταύρων ἔρημον, στάδιοι διακόσιοι, κἀκεῖθεν εἰς ἁλμιτίδα τῆς ταυρικῆς, στάδιοι ἑξακόσιοι. ἀπὸ δὲ λαμπάδος, εἰς συμβόλου λιμένα ταυρικὸν καὶ τοῦτον, στάδιοι εἴκοσι καὶ πεντακόσιοι. καὶ ἔνθεν ἐς χερρόνησον τῆς ταυρικῆς, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. ἀπὸ δὲ χερρονήσου ἐς κερκινῆτιν στάδιοι ἑξακόσιοι, καὶ ἀπὸ κερκινήτιδος ἐς καλὸν λιμένα σκυθικὸν καὶ τοῦτον, ἄλλοι ἑπτακόσιοι. ἐκ δὲ καλοῦ λιμένος ἐς ταμυράκην, τριακόσιοι. ἔσω δὲ τῆς ταμυράκης, λίμνη ἐστὶν οὐ μεγάλη. καὶ ἔνθεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τῆς λίμνης, ἄλλοι τριακόσιοι. ἐκ δὲ τῶν ἐκβολῶν τῆς λίμνης ἐς ἠόνας, στάδιοι ὀγδοήκοντα καὶ τριακόσιοι. καὶ ἔνθεν ἐς ποταμὸν βορυσθένην, πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. κατὰ δὲ τὸν βορυσθένην ἄνω πλέοντι, πόλις ἑλληνὶς, ὄνομα ὀλβία πεπόλισται. ἀπὸ δὲ βορυσθένους, ἐπὶ νῆσον σμικρὰν ἐρήμην καὶ ἀνώνυμον, στάδιοι ἑξήκοντα. καὶ ἔνθεν εἰς ὀδησσὸν, ὀγδοήκοντα. ἐν ὀδησσῷ, ὅρμος ναυσίν. ἀπὸ δὲ ὀδησσοῦ, ἔχεται ἰστριανῶν λιμὴν, στάδιοι ἐς αὐτὸν, πεντήκοντα καὶ διακόσιοι. ἐνθένδε ἔχεται ἰσιακῶν λιμὴν, στάδιοι ἐς αὐτὸν πεντήκοντα. καὶ ἔνθεν εἰς τὸ ψιλὸν καλούμενον στόμα τοῦ ἴστρου, διακόσιοι καὶ χίλιοι. τὰ δὲ ἐν μέσῳ, ἔρημα καὶ ἀνώνυμα. κατὰ τοῦτο μάλιστα τὸ στόμα, ἐπ᾽ εὐθὺ πλέοντι ἀνέμῳ ἀπαρκτίᾳ ἰδίως τὸ πέλαγος, νῆσος πρόσκειται. ἣν τινα, οἱ μὲν, ἀχιλλέως νῆσον. οἱ δὲ, δρόμον ἀχιλλέως, οἱ δὲ λευκὴν, ἐπὶ τῆς χροιᾶς ὀνομάζουσιν. ταύτην
λέγεται

λέγεται Θέτις ἀνεῖναι τῷ παιδί. καὶ ταύτην οἰκεῖν τὸν ἀχιλλέα. καὶ νεώς ἐστιν ἐν αὐτῇ, τοῦ ἀχιλλέως. καὶ ξόανον, τῆς παλαιᾶς ἐργασίας. ἡ δὲ νῆσος, ἀνθρώπων μὲν ἐρήμη ἐστίν. νέμεται δὲ αἰξὶν οὐ πολλαῖς, καὶ ταύτας ἀνατιθέναι λέγονται τῷ ἀχιλλεῖ ὅσοι προσίσχουσι. καὶ ἄλλα πολλὰ ἀναθήματα ἀνάκειται ἐν τῷ νεῷ, φιάλαι καὶ δακτύλιοι, καὶ λίθοι τῶν πολυτελεστέρων. ταῦτα σύμπαντα χαριστήρια τῷ ἀχιλλεῖ ἀνάκειται. καὶ ἐπιγράμματα τὰ μὲν ῥωμαϊκῶς, τὰ δὲ ἑλληνικῶς, πεποιημένα ἐν ἄλλῳ καὶ ἐν ἄλλῳ μέτρῳ, ἐπαινοῦντα ἀχιλλέως. ἔστιν δὲ ἃ, καὶ τοῦ πατρόκλου. καὶ γὰρ καὶ τὸν πάτροκλον τιμῶσιν σὺν τῷ ἀχιλλεῖ, ὅσοι τῷ ἀχιλλεῖ χαρίζεσθαι ἐθέλουσιν. ὄρνιθες δὲ πολλοί, αὐλίζονται ἐν τῇ νήσῳ. λάροι καὶ αἴθυιαι καὶ κορῶναι αἱ θαλάσσιοι, τὸ πλῆθος οὐ σταθμητοί. οὗτοι οἱ ὄρνιθες, θεραπεύουσι τοῦ ἀχιλλέως τὸν νεών. ἕωθεν ὁσημέραι, καταπέτονται εἰς τὴν θάλασσαν. ἔπειτα ἀπὸ τῆς θαλάσσης βεβρεγμένοι τὰ πτερά, σπουδῇ αὖ εἰσπέτονται εἰς τὸν νεών. καὶ ῥαίνουσιν τὸν νεών. ἐπειδὰν δὲ καλῶς ἔχῃ, οἱ δὲ ἐκκαλλύνουσιν αὖ τὸ ἔδαφος τοῖς πτεροῖς. οἱ δέ, καὶ τάδε ἱστοροῦσιν. τῶν προσεσχηκότων τῇ νήσῳ, ἱερεῖα τοὺς μὲν ἐξεπίτηδες πλέοντας ἐς αὐτὴν, ἐπὶ ταῖς ναυσὶν κομίζειν, καὶ τούτων, τὰ μὲν καταθύειν, τὰ δὲ ἀφιέναι τῷ ἀχιλλεῖ. τοὺς δέ τινας ὑπὸ χειμῶνος ἐξαναγκασθέντας, προσέχειν. καὶ τούτους, παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ αἰτεῖν ἱερεῖον, χρωμένους ἐπὶ τῶν ἱερείων, εἰ λῷον σφίσιν καὶ ἄμεινον θῦσαι, ὅ, τι περ αὐτοὶ τῇ γνώμῃ ἐπιλέξαιντο νεμόμενον, τιμὴν ἅμα καταβάλλοντες τὴν ἀξίαν σφίσιν δοκοῦσαν. εἰ δὲ ἀπαγορεύοι ὁ χρησμός, εἰσὶ γὰρ χρησμοὶ ἐν τῷ νεῷ, προσβάλλειν τῇ τιμῇ. εἰ δὲ ἔτι ἀπαγορεύοι, ἔτι προσβάλλειν. συγχωρήσαντος δέ, γιγνώσκειν ὅτι ἀποχρῶσα ἡ τιμή ἐστιν. τὸ δὲ ἱερεῖον ἵστασθαι ἐπὶ τῷδε αὐτόματον, μηδὲ ἀποφεύγειν ἔτι. καὶ τοῦτο δὴ πολὺ ἀνακεῖσθαι τὸ ἀργύριον τῷ ἥρῳ τὰς τιμὰς τῶν ἱερείων. φαίνεσθαι δὲ ἐνύπνιον τὸν ἀχιλλέα. τοῖς μὲν προσσχοῦσι τῇ νήσῳ. τοῖς δὲ καὶ πλέουσιν ἐπειδὰν οὐ πόρρω αὐτῆς ἀποσχῶσιν. καὶ φράζειν ὅπου

tis filio suo concessisse, eámque Achilles inhabitare fertur, in qua ei templum, simulachrúmque antiquo opere sunt cõsecrata. *Achilles templum, ac simulachrum.* Deserta est ab hominibus, eámq; capræ non admodum multæ depascuntur, quas qui illuc appellunt Achilli offerre dicuntur. *Capræ Achilli sacræ.* Multa pręterea alia sacra dona, in templo illo reposita cernũtur, vt phialæ, annuli, gemmę pretiosissimę: *Anathemata.* hęc omnia donaria Achilli suspẽsa sunt: Epigrammata quoq; ibi sunt Græca atque Latina variis modis atque metris in Achillis pariter atq; Patrocli laudẽ cõposita. *Patroclus.* Nam qui Achillem, ij Patroclum simul eadem opera colunt, atque venerantur. Aues quoque innumerabiles, vt lari, mergi siue fulicæ, cornices maritimæ, in insula illa degunt. *Aues marinæ templi æditue.* Hæ aues templum Achillis curant. Manè enim singulis diebus mare petunt, indéque alis aqua madefactis ad tẽplum aduolantes, & templum aspergũt: vbi autem humectatum fuerit, eædẽ aues rursus alis, ceu scopis verrũt, atque purgant. A quibusdam huiusmodi quoq; nonnulla tradun tur. Illos quidem qui data opera ad insu lam accedunt, bestias secũ ad immolandum in nauibus portare, quarũ alias mactent, alias verò viuas Achilli offerãt. *Sacrificandi mos.* At verò qui tempestate quadam fortè fortuna cò sunt delati eos ab ipso Deo petere hostiam, eúmque consulere expediátne vtiléque sit eam hostiam immolare, quam pascentem ipsi delegerint pretium simul, quod illis iustum videtur, pendentes, atque ad altare abiicientes. Quod si oraculum renuat (sunt enim oracula in illo templo) pretio sem per aliquid addunt atque adiiciunt, donec illud, oraculo permittente atq; annuente, iustum esse cognoscãt. *Oracula.* Quo facto, ipsa deinde bestia coempta atq; immolanda, sua se sponte in templo sistit, nec amplius aufugit. Magna itaque vis pecuniarum ex immolandorum huiusmodi animalium pretio cõfecta atq; collecta, in templo illo reposita esse fertur. Achillem pręterea iis qui ad insulã iam appellũt, vel ei appropinquãt, in somnis aiunt apparere, iisque significare qua nam ex parte ad insulam commodis- *Achilles nauigantibus apparet.*

ſimè appellere queant. Nonnulli quoq; non dubitãt affirmare ipſum Achillem non in ſomnis, ſed vigilantibus ſibi viſibili ſpecie atque forma, vt ſolent Dioſcuri, in mali, ſiue antennæ faſtigio apparuiſſe. Hoc ſolo volunt eum à Dioſcuris differre, quòd illi quidem paſſim atq; vbique nauigãtibus ſpecie euidenti atque perſpicua appareant, & viſi ſalutiferi ſint, at verò Achilles iis tantùm, qui ad hanc inſulam accedunt. Nõnulli ipſum quoque Patroclum ſibi in ſomnis viſum eſſe aiunt. Atque hæc quidem de Achillis inſula refero audita tãtùm ab iis, qui vel ipſi illuc appulerũt, vel ab aliis intellexerũt, quæ mihi quidem fide digna videntur eſſe. Achillem enim, ſi quẽ alium, Heroa fuiſſe facilè mihi perſuadeo his ductus coniecturis, quòd nimirùm & nobilitate, & pulchritudine, animiq; robore præſtans fuerit, & iuuenis admodum vitam cum morte cõmutarit, & ab Homero egregiè celebratus fuerit, deniq; quòd in amoribus atque amicitiis colẽdis atque tuendis ita fuerit conſtans ac firmus, vt mortem quoq; pro amoribus ſuis oppetere nõ dubitarit. A Pſilo Iſtri oſtio, ad ſecundum eiuſdẽ oſtiũ, ſexaginta ſtadia. Hinc ad oſtiũ appellatũ Calũ, quadraginta ſtadia. A Calo ad Naracũ, ſic nominatũ, qđ eſt quartũ eius oſtiũ, ſexaginta. Hinc ad quintum, centum & viginti. Ab hoc ad Iſtriam vrbem trecenta. Ab Iſtria ad Tomeas vrbem trecenta. A Tomeis ad Callantram vrbem, vbi portus, trecenta. Hinc ad portum Carorũ, centum & octoginta. Ipſa regio quę eſt circumcirca portum illum Caria appellatur. A portu Carorũ ad Tetriſiada, centum & viginti. Inde ad Bizũ locũ deſertũ, ſexaginta. A Byzo ad Dionyſipolim, octoginta. Hinc ad Odeſſum, vbi portus, ducenta. Ab Odeſſo vſque ad radices, ſiue latera montis Hæmi, quæ in Pontũ vſq; protẽduntur, vbi portus trecẽta & ſexaginta. Ab Hæmo ad Meſembriam vrbem, vbi portus, nonaginta. A Meſembria ad Anchialũ vrbẽ, ſeptuaginta. Ab Anchialo ad Apolloniam, centum & octoginta. Hæ omnes ſunt vrbes Græcæ in Scythia ſitæ, quę occurrunt à ſiniſtris in Pontum nauigãtibus. Ab

Dioſcuri.

Achillis & Dioſcurorum differentia.

Achillẽ eſſe Heroa quã coniectura.

Secundum Iſtri oſtium.

Calum Iſtri oſtium.

Naracũ quartũ Iſtri oſtium.

Oſtium quintum Iſtri.

Iſtria vrbs.

Tomea vrbs.

Callantra vrbs.

Carorum portus.

Caria.

Tetriſias.

Bizus.

Dionyſipolis.

Odeſſus.

Hæmus mons.

Meſembria vrbs.

Anchialus.

Apollonia.

Siniſtra Ponti.

προσσχεῖν τῆς νήσου ἄμεινον, καὶ ὅπου ὁρμίσασθαι. οἱ δὲ καὶ ὕπαρ λέγουσι φανῆναι σφίσιν, ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ ἢ ἐπ᾽ ἄκρῳ τοῦ κέρως τὸν ἀχιλλέα, καθάπερ τοὺς διοσκόρους. τοσόνδε μόνον τῶν διοσκούρων μεῖον ἔχειν, τὸν ἀχιλλέα, ὅσον οἱ μὲν διόσκουροι, τοῖς πανταχοῦ πλωϊζομένοις ἐναργεῖς φαίνονται. καὶ φανέντες, σωτῆρες γίνονται. ὁ δὲ τοῖς πελάζουσιν ἤδη τῇ νήσῳ. οἱ δὲ, καὶ τὸν πάτροκλον σφίσιν ὀφθῆναι ἐνύπνιον λέγουσιν. τάδε μὲν ὑπὲρ τῆς νήσου τῆς τοῦ ἀχιλλέως, ἀκοὴν ἀνέγραψα, τῶν ἢ αὐτῶν προσσχόντων, ἢ ἄλλων πεπυσμένων. καί μοι δοκεῖ οὐκ ἄπιστα εἶναι. ἀχιλλέα γὰρ ἐγὼ πείθομαι, εἴπερ τινὰ καὶ ἄλλον ἥρωα εἶναι. τῇ τε εὐγενείᾳ τεκμαιρόμενος, καὶ τῷ κάλλει, καὶ τῇ ῥώμῃ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ νέον μεταλλάξαι ἐξ ἀνθρώπων, καὶ τῇ ὁμήρου ἐπ᾽ αὐτῷ ποιήσει, καὶ τῷ ἐρωτικὸν γενέσθαι καὶ φιλέταιρον, ὡς καὶ ἐπαποθανεῖν ἑλέσθαι τοῖς παιδικοῖς. ἀπὸ δὲ τοῦ ψιλοῦ καλουμένου στόματος τοῦ ἴστρου, ἐς τὸ δεύτερον στόμα, στάδιοι ἑξήκοντα. ἐνθένδε ἐπὶ τὸ καλὸν καλούμενον στόμα, στάδιοι τεσσαράκοντα. καὶ ἀπὸ τοῦ καλοῦ, ἐπὶ τὸ νάρακον ὧδε ὀνομαζόμενον στόμα τέταρτον τοῦ ἴστρου, στάδιοι ἑξήκοντα. ἐνθένδε ἐπὶ τὸ πέμπτον, εἴκοσι καὶ ἑκατόν. καὶ ἔνθεν εἰς ἰστρίαν πόλιν, στάδιοι πεντακόσιοι. ἐνθένδε ἐς τομέας πόλιν, στάδιοι τριακόσιοι. ἀπὸ δὲ τομέας εἰς κάλλαντραν πόλιν, ἄλλοι τριακόσιοι. ὅρμος ναυσίν. ἐνθένδε ἐς καρῶν λιμένα, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. καὶ ἡ γῆ ἐν κύκλῳ τοῦ λιμένος, καρία κλήζεται. ἀπὸ δὲ καρῶν λιμένος, ἐς τετρισιάδα, στάδιοι εἴκοσι καὶ ἑκατόν. ἐνθένδε, εἰς βίζον χωρίον ἔρημον στάδιοι ἑξήκοντα. ἀπὸ δὲ βίζου εἰς διονυσόπολιν, στάδιοι ὀγδοήκοντα. ἐνθένδε εἰς ὀδησσόν, διακόσιοι. ὅρμος ναυσίν. ἐκ δὲ ὀδησσοῦ, ἐς τοῦ αἵμου τὰς ὑπωρείας αἳ δὴ εἰς τὸν πόντον καθήκουσιν, στάδιοι τριακόσιοι ἑξήκοντα. καὶ δεῦρο, ὅρμος ναυσίν. ἐκ δὲ τοῦ αἵμου εἰς μεσημβρίαν πόλιν, ἐνενήκοντα. ὅρμος ναυσίν. καὶ ἐκ μεσημβρίας εἰς ἀγχίαλον πόλιν, στάδιοι ἑβδομήκοντα. καὶ ἐξ ἀγχιάλου εἰς ἀπολλωνίαν, ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατόν. αὗται πᾶσαι αἱ πόλεις, ἑλληνίδες εἰσὶν, ᾠκισμέναι ἐν τῇ σκυθίᾳ ἐν ἀριστερᾷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν πόντον.

ἐκ δὲ ἀπολλωνίας ἐς χεῤῥόνησον, στάδιοι ἑξήκοντα. ὅρμος ναυσίν. καὶ ἐκ χεῤῥονήσου ἐς αὐλαίου τεῖχος, πεντήκοντα καὶ διακόσιοι. ἐνθένδε ἐς θυνιάδα ἀκτὴν, εἴκοσιν καὶ ἑκατόν. ἀπὸ δὲ θυνιάδος εἰς σαλμυδησσὸν, στάδιοι διακόσιοι. τούτου τοῦ χωρίου μνήμην πεποίηται, ξενοφῶν ὁ πρεσβύτερος. καὶ μέχρι τούτου λέγει τὴν στρατιὰν ἐλθεῖν τῶν ἑλλήνων, ἧς αὐτὸς ἡγήσατο, ὅτε τὰ τελευταῖα σὺν σεύθῃ τῷ θρᾳκὶ ἐστράτευσεν. καὶ περὶ τῆς ἀλιμενότητος τοῦ χωρίου πολλὰ ἀνέγραψεν, ὅτι ἐνταῦθα ἐκπίπτει τὰ πλοῖα χειμῶνι βιαζόμενα. καὶ οἱ θρᾷκες οἱ πρόσχωροι, ὅτι ὑπὲρ τῶν ναυαγίων ἐν σφίσιν διαμάχονται. ἀπὸ δὲ σαλμυδησσοῦ εἰς φρυγίαν, στάδιοι τριάκοντα καὶ τριακόσιοι. ἐνθένδε ἐπὶ κυανέας, εἴκοσι καὶ τριακόσιοι. αὗται δὲ αἱ κυάνεαι εἰσὶν, ἅς λέγουσιν οἱ ποιηταὶ πλαγκτὰς πάλαι εἶναι. καὶ διὰ τούτων, πρώτην ναῦν περάσαι τὴν ἀργὼ, ἥ τις ἐς κόλχους ἰάσονα ἤγαγεν. ἐκ δὲ κυανέων ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦ διὸς τοῦ οὐρίου, ἵνα περ τὸ στόμα τοῦ πόντου, στάδιοι τεσσαράκοντα. ἐνθένδε εἰς λιμένα δάφνης τῆς μαινομένης καλουμένης, στάδιοι τεσσαράκοντα. ἀπὸ δὲ δάφνης εἰς βυζάντιον, ὀγδοήκοντα. τάδε μὲν καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ βοσπόρου τοῦ κιμμερίου, ἐπὶ βόσπορον τὸν θρᾴκιον, καὶ πόλιν βυζάντιον.

Ab Apollonia ad Cherronesum, vbi portus nauiũ, sexaginta stadia. A Cherroneso ad Aulæi mœnia, ducenta & quinquaginta. Hinc ad Thyniada actam, siue littus, centum & viginti. A Thyniade ad Salmydessum, ducenta stadia. Huius regionis à Xenophonte quoque fit mentio, qui huc vsque Græcorum exercitum penetrasse scribit, cuius ipse dux extiterit, quando postremo cum Seutha Thrace fecit stipendia. Multis quoque idem describit, quàm difficilis illa sit ac importuosa regio, quòd naues vi tempestatis eò eiectæ pereũt: ac quomodo Thraces accolę pro naufragio inter se digladiantur. A Salmydesso ad Phrygiam, trecenta & triginta stadia. Inde ad Cyaneas, trecenta & viginti. Hæ sunt Cyaneæ illæ, quas poëtæ olim finxerunt vagas, atque errantes fuisse, per quas prima nauis Argo transierit, qua Iason in Colchos vectus fuit. A Cyaneis ad fanum Iouis Vrij, vbi os Ponti, quadraginta stadia. Inde ad portum Daphne quæ insana dicitur, quadraginta stadia. A Daphne Byzantium vsque, octoginta. Atque hæc sese offerunt in nauigatione illa quæ est à Bosporo Cimmerio, ad Bosporũ Thracium, ipsámque vrbem Byzantium.

Cherronesus. *Aulæi mœnia.* *Thynias.* *Salmydessus.* *Seutha Thrax.* *Thraces.* *Phrygia.* *Cyaneæ.* *Fanum Iouis Vrij.* *Os Ponti.* *Portus Daphne insanum.* *Byzantium.*



ΕἸΣ ΤΟΝ ΤΟΥ͂ ἈΡΡΙΑΝΟΥ͂
περίπλουν τοῦ Εὐξείνου Πόντου λατινιστὶ μεθερμηνευθέντα, καὶ ἐξηγηθέντα ὑπὸ Γυλιέλμου τοῦ Στουκίου.

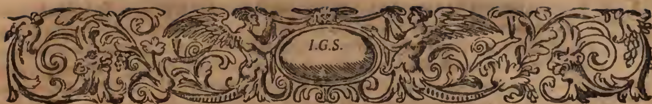
Ἀῤῥιανὸς βασιλεῦσιν ἔγραψέ ποτ' αὐσονίων
  Ἱστορίην πολίων, ἔθνεα, καὶ ποταμοὺς,
Πόντος ὅσοις κόλποισιν ἀπειρεσίοισιν ἐέργει
  Ἄξεινος ἀναύταις πρίν ποτε δὴν μελέοις.
Φωναῖς δ' ὀθνείοις συνετάξατο Καίσαρι βίβλον,
  Φθέγξεις ἀλλοδαποὺς ἐνθέμενος σελίσιν.
Στούκιος ἀμπλακίην ἐνόησεν τὴν πυκινόφρων,
  Καὶ μέτα Ῥωμαϊκοῖς γράμμασι ῥυθμίσατο:
Φεῦ ἔστιν ἀγλαΐης, τιμῆς, χαρίτων τ' ἐρατεινῶν,
  Περαθεὶς νουνεχέως εἴδει τῷ προτέρῳ.
Τῷ Ῥώμης βασιλεὺς εἰ νῦν ἦν ἑπταλόφοιο,
  Στούκιε, τοῦδ' ἀέθλου σοὶ πόρε τὸν στέφανον.

Φραγκίσκου Πόρτου τοῦ Κρητός.

AD VIRVM CLARISS.
& Polyhiſtora D. Io. Guilielmum
Stukium Tigurinum.

Quas antiqua tibi, quas grates iunior ætas
  Tantis pro meritis, ingenióq; canet?
Quæ tibi vel Pontus, vel quæ, Clariſsime Stuki,
  Munera pro ſcripto digna rependet Arabs?
Tu renouas illis veteres vrbéſque ſinúſque:
  Atque nouos veteri nomine reſtituis.
Nam maris Euxini portus, ac oppida pingis,
  Certior vt nullus nauita ſcire velit.
Tu quoque per pelagi ſcopulos & littora Erythræi
  Das, & inoffenſa currere poſſe rate.
Sed quicquid longis Macedo perquiſijt annis:
  Quicquid Romanus regna Sabæa domans.
Quicquid & Hiſpanis, Luſitaníſque, repertum eſt,
  Hoc dant, hoc pingunt, hoc tua ſcripta docent.
Ergo me horriſono, duce te, committere Ponto
  Auſim, ac Eoo pandere vela freto.

Lamb. Danæus B.



Io. Guilielmi Stukij Scholia in

PERIPLVM PONTI Euxini.



ARRIANI hæc ad Adrianum Imperatorem epiſtola græca breuis licet admodum ſit, atque exigua, tamen hiſtorica planè eſt atque philoſophica, rerúmque plurimarum, quæ in ea breuiſsimè perſtringuntur, cognitu non modo iucundiſsimarum, verum etiam vtiliſsimarum copia, varietatéque referta, ac proinde ſcitu digniſsima, quam equidem eò libentius D. Ioſiæ Simleri præceptoris, compatris atque collegæ mei obſeruãdi, honorandique ſuaſu, hortatu atque opera non modo latinè vertendam, verùm etiam ſcholiis quibuſdam ſiue commentatiunculis non auſus ſim dicere illuſtrandã, vel certè aliquo modo adumbrandam ſuſcepi. Quos meos labores, ſiue conatus laborioſos lectoris cuiuſuis, qui in eos inciderit, non tam iudicio, quàm æquitati, humanitatíque commendo. *Epiſtolæ commẽdatio*

Videtur autem, vt omiſſa longiore verborum circuitione rem ipſam aggrediamur, in duas commodè partes principes diſtribui poſſe. Pars prior illius eſt quaſi caput ſiue proœmium vſitatam quibuſvis in literis inſcriptionem, ſubſcriptionem, ſalutationémque complectens: pars altera eſt quaſi reliquum ipſius epiſtolæ corpus. Quoad priorem duo ſunt in illa potiſsimum obſeruatu animaduerſionéque digna, perſonæ nimirum, inter quas epiſtolare hoc colloquium extitit, & ipſius epiſtolæ materia, ſiue ſubiectum præcipuum. Ac perſonæ quidem non viles & obſcuræ, ſed clariſsimæ atque illuſtriſſimæ fuerunt, quæ merito quemuis ad diligentẽ accuratámque epiſtolæ huiuſce lectionem, animaduerſionémque commouere debeant, Arrianus nimirum, qui eam miſit, & Adrianus imperator Ro. ad quem miſsa fuit, quíque eam accepit. Fuit autem Arrianus hic (quemadmodum ex Suida, Euſebio in annalibus, Heliconio, Luciano in Alexandro ſeu Pſeudomante cognoſcere licet) patria Nicomedienſis, Epicteti philoſophi Stoici diſcipulus, eximia quadã atque inſigni omnium doctrinarum diſciplinarúmque liberalium cognitione eloquentia, vitæ morúmque integritate præditus atque ornatus. Quæ quidem virtutes tã præclaræ atque eximiæ tandem illi apud Romanos ad Conſularem dignitatem viã aditúmque patefecerunt, ad quam ab Adriano, & Antonino Pio Imperatoribus, quorum ille ſumma familiaritate, cõſuetudinéque floruit, euectus fuit. Itaque Pontum (vt ex hac quoque illius epiſtola colligere licet) non priuatus, ſed Proconſulari, ſiue alia quadam poteſtate illi ab Adriano data, atque conceſſa videtur obijſſe ſeu potius ei præfuiſſe. Quid ſi fuerit hic idem Flauius ille Arrianus, quem Dion Caſſius, in vita Adriani, Cappadociæ præfuiſſe, ac cuius metu Alanos (quos eoſdem vult eſſe qui Maſſegetæ) ab armis, quæ Pharaſmano auctore cõtra Romanos mouerant, quieuiſſe affirmat. Ad hũc eundẽ ſeptẽ illæ, quæ extant, C. Plinij ſecundi Nouocomẽſis, qui ipſe quoque Arriani, Adrianíque temporibus floruit ac Bithyniæ Pontíque Procõſul extitit, epiſtolę

Epiſtolæ partes 2.
Prima.
Secunda.
Primæ partis 2. membra.
1. Perſona
2. Subiectum.
Perſonæ 2 illuſtres.
Arrianus.
Patria Nicomedia.
Epicteti diſcipulus.
Doctrina, eloquẽtia.
Conſularis dignitas
Ponti forſan pr conſ. ſeu præſes.
Arrianus Cappadociæ præſes.
Alani qui Maſſegetæ.

Arrianus cur Xenophō iunior dictus.
videntur esse perscriptæ. Fuit præterea hic noster Arrianus Xenophontis (cuius crebram admodum in hac sua epistola mentionem facit) siue vitæ genus, summorũ Regum atque Imperatorum familiaritatem, peregrinationis studiũ, siue eloquentiam orationisque studium, siue historiæ conscribendæ modum rationémque spectes, sedulus fœlixque imitator: vnde etiam Xenophontis iu-
Arriani litera-rum monumēta.
nioris cognomen meritò est adeptus. Feracissimi denique illius ingenij pulcherrimos quasi fructus, literarúmque monumenta diligentissimè in D. Iosiæ Simleri bibliotheca notata atque designata videre licet. Lucianus in Pseudo-
Tillibori latronis vitam descripsit.
māte suo hunc Tillibori quoque nobilissimi cuiusdam latronis vitam ait descripsisse. Stephanus in lib. de vrbibus (quod ipsum quoque videtur adiiciendũ) sæpe in Bithynicis præterea, & in Indicis in dictione Μάσσαγα eo teste vtitur, eiusdem quoque decimum septimum librum Parthicorum citat, vnde fa-
Parthica Bithy-nica, Indica scri-psit.
cile ipsum Bithynica quoque Indica atque Parthica conscripsisse constat. quę vt alia quoque eiusdem opera temporum iniuria perierunt. Fuit alius quoque
Arrianus poeta Tiberij tempo-ribus.
eiusdem nominis poeta, quo (teste Suetonio) Tiberius imperator vt & Euphorione atque Parthenio ita fuit delectatus, vt & illos in poematis conscribendis sedulò fuerit imitatus, & illorum scripta atque imagines publicis bibliothecis inter veteres, & præcipuos auctores dedicarit. Fuit item alius historicus græ-
Alius Arria-nus historicus.
cus; qui (vt testis est Iulius Capitolinus) Maximinorum, Maximi, ac Balbini, & trium Gordianorum vitas descripsit. Arriani quoque insignis Iurisconſ. mētio
Arrianus iurisc. videtur idem qui historicus.
fit & à Paulo Palauino in l. Arrian. ff. de actio. & obligat. & ab Vlpiano Tyrio in l. j. § Qui autem. ff. quorum legatorũ Quem tamen hunc ipsum historicum, atque philosophum nostrum fuisse Alexander Gabuardus Turcellanus in sua quadam ad Thomam Plouatarium patricium Constantinopolitanum Iuriscons. epistola hac meo indicio probabili admodum coniectura probat. Citatur in Pandectis Iustiniani Imperat. inter alias lex quædam, eius omne delictum, de re militari §. Quis vulnerauerit, in qua Adrianum Imperatorem aduocat vnde eum & Adriani temporibus floruisse, & Imperatori huic familiarē fuisse constat. Sed de Arriano historico, philosopho, & (vt nonnulli volunt) Iurispru-
Adrianus Impe.
sulto quoquē doctissimo atque eloquentissimo satis. Adrianum autem Imperatorē ad quem scripta hæc fuit epistola, hisce nominibus atque titulis insignit αὐτοκράτορι, hoc est Imperatori, Cæsari, Traiano, Adriano σεβαστῷ hoc est,
Αὐτοκράτωρ.
Cæsar.
Augustus.
venerando siue Augusto. Horum illa quidē, Αὐτοκράτωρ seu imperator, Cæsar, Σεβαστὸς siue Augustus, communes fuerunt omnium Imperatorum Ro. tituli à
Traianus dictus quia à Traiano adoptatus.
C. Iulio Cæsare, & eius successore Augusto primum profecti. Nomen Traiani est adoptitium pro more populi Ro. quo adoptatus sui adoptatoris nomē, præ-
Adoptio.
nomē atque cognomina assumebat, de quo vide pluribus Sigonium in libro de
An Adrianus à Traiano adopta-tus.
nominibus. Adrianum autem à Traiano auunculo fuisse adoptatum historici testantur, licet nonnulli eam non tam factam, quàm fictam mortuo Traiano, Plotinę Traiani vxoris artibus atque technis fuisse existimēt, quò facilior nimi-
Adrianus vnde dictus.
rum illi ad imperium aditus pateret. Adrianus siue Hadrianus dictus ab Ha-
Aelius, inde Hie-rosolyma Aelia dicta.
dria vrbe, vnde maiores suos fuisse oriundos ipsemet, teste Ælio Spartiano, in Syluis vitæ suæ prodidit. Prænomen quoque illius atque nomen fuit Publius Ælius vnde Hierosolyma ab eo instaurata Ælia fuit dicta. Imperatoris huiusce sicuti Dion Cassius, Ælius Spartianus diligentes eius vitæ scriptores testan-
Virorum illu-strium vitia pari-ter atque virtu-tes illustres.
tur, insignes virtutes pariter atque vitia fuerunt. Nam quemadmodũ loca ædita atque excelsa, quæque in iis sunt posita, multò magis visui patent, quàm quæ sunt depressa atque humilia ita hominũ quoque qui in excelso aliquo atque sublimi dignitatis gradu sunt positi, virtutes pariter atque vitia longè conspectiora illustrioráque solent esse quàm eorum qui tenuis humilis, abiectæq;
Virtutum atque vitiorum conside-ratio quomodo vtilis.
sunt sortis atque conditionis. Nos autem illustrium præsertim huiusmodi hominum virtutes atque vitia nobis assiduè ante mentis nostræ oculos non modo ad contemplandũ, verùm virtutes quidem pro nostra virili imitandũ, vitia

autem

autem fugiendum atque vitandum proponere debemus. Fuit hic Imperator (quæ quidem non modò laude, verùm etiam admiratione, imitationéque dignissima sunt) poëmatum, literarúmque omnium studiosissimus, linguæ Latinæ pariter atque Græcæ (vnde Græculus vulgò dictus) necnon Arithmeticæ, Geometriæ, Musicæ, Architecturæ, atque picturæ peritissimus. Memoria acerrima, ingenio fœcundissimo vberrimóque præditus multa egregia literarum monumenta astricta pariter atque soluta oratione peperit. Vno eodémq; tẽpore scripsit, dictauit, audiuit, & cum amicis fabulatus est. Liberalẽ se atque beneficum erga multos gessit, alios enim opibus, alios honoribus auxit, ægros (præsertim amicos suos, quiq; equestris, senatoriæ, consularis dignitatis erãt) sedulò inuisit, quibuscunq; potuit modis adiuuit. mẽsę quoq; epularúmq; suarũ participes fecit. In Republ. Senatu inconsulto nihil egit, consules honorauit, optimates ac proceres semper in vrbe, extra vrbem, in conuiuiis adhibuit. Iuri dicundi in vrbe pariter atque prouinciis asiduam diligentémque operã nauauit, adhibitis in consilio non amicis solùm atque comitibus, verùm etiam Iurisconsultis, cuiusmodi tunc temporis fuit Iulius Celsus, Saluius Iulianus, Neralius Priscus, aliique, quos tamen senatus omnis probasset. Constituit inter cætera, vt in nulla ciuitate domus aliquæ, transferendæ ad aliam vrbem vllius materiæ causa, diruerentur. Liberis proscriptorum duodecimũ bonorum concessit. Ignotorum hęreditates repudiauit: nec notorum accepit, si filios haberent. De thesauris ita cauit, vt si quis in suo reperisset, ipse potiretur: siquis in alieno, dimidium domino daret: si quis in publico, cum fisco æqualiter partiretur. Seruos à dominis occidi vetuit, eósque iussit damnari per iudices si digni essent. Lenoni & lanistæ seruum vel ancillam vendi noluit causa nõ præstita. Decoctores bonorũ suorum, si suæ authoritatis essent, catamidiari in amphitheatro, & dimitti iussit. Lauacra pro senibus separauit. Admoneri & corrigi vel ab humili persona non ægrè ferebat. Transeuntem, quædam mulier rogauit, vt se audiret: cui quum ille respondisset, otium mihi non est, illa clamãs ait, noli ergò imperare: tum conuersus eam audiuit. Peregrinandi, multáque spectatu digna visendi mirum in modum cupidus fuit. Omnes fere populi Rom. prouincias sine regio ornatu atque pompa imperatoria peragrauit, omnésque regiones, vrbes, arces, atque etiam minima quæque vt arma, machinas fossas, valla, mœnia, exercituum limitaneorum vitas, statiua hyberna summo studio diligẽtiáque perlustrauit. Erga ciuitates socias, tributarias, subditos, lenis fuit atque clemens, tributa grauia multis remisit. Rei militaris ab ineunte ætate vt studiosissimus, ita peritissimus quoque fuit. Milites partim præceptis, pœnis, minis atque promissis, partim verò vitæ exemplo, atque opere, duro asperóque suo victu, laboris, caloris frigorísque patientia, qua Alpinas quoque Gallicásque niues, & Ægypti ardores pertulit, ita non modò peritos, verùm etiam laborum patientes reddidit, vt olim equites, qui vocantur Bataui, Danubium armati transnatauerint, denique hostibus Romani nominis formidabiles extiterint. Bella tamen, pacis amantissimus, nõ facile mouit: mota atque excitata quibuscunque potuit modis compescuit: Hæ atque aliæ fuerunt eius præclaræ virtutes atque facta, non modò laudanda, verùm etiam omnimodo imitanda iis præsertim quorum fidei Deus regnorum atque rerumpubl. clauos gubernaculáque commisit. Verùm has virtutes plurimis vitiorum, scelerum atque flagitiorum sordibus inquinauit. Superstitione enim quæ stirps est atque seminarium omnium malorum, grauissimè laborans: verã religionem atque Ecclesiam horrendis miserandísque modis ab initio afflixit ac infestauit, à qua tamen cum crudelitate cognita perspectáque Christianorum vitæ morúmque probitas atque honestas tandem ad lenitatem quandã clementiámque traduxit. Interea tamen superstitionibus suis semper addictus ac mancipatus, earũ quasi vestigia atque monumenta vt fana (cuiusmodi

Adriani virtutes.
Doctrina atque eruditio.
Memoria insignis.
Ingenium fecundum.
Adriani liberalitas.
Ægrotos inuisit.
In Repub. cõsilio Coss. atque optimatum vsus.
Iuris dicundi studiosus.
In iurisdictione adhibui: Iuriscõs.
Iurisconf. celebres tunc temporis.
Adriani statuta.
Ne ædes transferantur.
De proscriptis.
Hæreditates.
Thesauri inuentio.
Serui ne à dominis occidantur.
Lenones.
Decoctorum pœna.
Lauacra.
Admonitionis patiens.
De muliere quadam cui noluit facere audientiã.
Peregrinandi studium ingens.
Prouincias pop. Rom. perlustrauit.
Adriani benignitas erga tributarias ciuitates.
Rei militaris studium, peritia.
Disciplina militaris.
Frigoris, caloris, laborũ patiẽtia.
Pacis amantissimus.
Adriani vitia.
Superstitio.
Crudelis ab initio erga Christianos, postea lenior factus.
Superstitionis monumenta.

Fana idolol. fuit illud Iouis Olympii Athenis: Iouis itē aliud Hierosolymæ, è regione tēpli Salomonii, Veneris Romæ) necnō statuas, altaria passim omnibus in locis poni erigiq; curauit. Sacra illa sua sacrilega atq; nefaria summo studio obiit ac celebrauit: magicis artibus atque incātationibus operā dedit, quibus aquam etiā intercutē, qua laborauerat, eduxit, qua tamē mox rursus fuit repletus. Libidinibus ac voluptatibus nō parum indulsit, ambitione deniq; atque inuidia pessimis certè consultricibus æstuans, imperij sui principium pariter atque finem innocentissimorum præstantissimorúmque virorum cædibus funestauit. Tandem hisce tot tantisque vitiis atque sceleribus suis dignum exitum, seu potius exitium planè Tragicum est sortitus. Nam nimio immoderatóque sanguinis è naribus profluxu phtisi primò, deinde hydropisi correptus, miserrimè affectus atque afflictus neque mori diu, neque pristinam recuperare valetudinem potuit. Sæpenumero quidem cùm corporis cruciatu atque doloribus, tum conscientiæ furiis scelerum vltricibus vexatus & agitatus ferro atque veneno mortem sibimetipsi consciscere, atque accelerare tentauit, sed diligenti amicorum custodia prohibitus fuit. Tandem post innumeros animi corporisque cruciatus animam exhalauit, sua ad extremum poëmata atheismi sui, desperationisque indicia profundens,

Sacrorum idolol. studiosus. Magicis artibus deditus. Libidines. Voluptates. Ambitio. Inuidia. Cædes. Morbi eius. Mors funesta.

Animula, vagula, blandula,
Hospes, comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca?
Pallida, rigida, nudula,
Nec, vt soles, dabis iocos.

Epistolæ subiectum. Periplus. hæc de personis, nunc de subiecto, quod his verbis complectitur. Περίπλους Ponti Euxini. Verbum Græcum Periplus Latini sermonis vsu ita est apud scriptores tritum, vt ferè iam pro Latino vulgò vsurpetur. De verbo ad verbum Latinè circumnauigationem significat, vt paraplus, quo verbo etiam Arrianus in hac sua epistola vtitur, præternauigationē. Quod si cui circumnauigationis nomen à nullo (quòd sciam) probato linguæ Latinæ scriptore vsurpatū, displicet, huiusmodi quadam (vim Græci vocabuli, meo iudicio, probè admodum exprimēte) periphrasi vti poterit. Itinerum locorum, regionum, quæ circumquaque Pontum Euxinum attingunt, atque ambiunt designatio, siue descriptio. Vel etiam melior forsan atque commodior fuerit illa Ammiani Marcellini lib. 22. periphrasis, qua Ponti Euxini ambitum, veluti insularis circuitus litoreā nauigationē appellat, qua verborum circuitione de industria Græci vocabuli Periplus quum vim potestatémque videtur voluisse exprimere.

Ponti nomen æquiuocum. Pontus mare signif. Pontus nomen proprium viri. Pontus insula. Pontus fluuius. Ponti verò nomen æquiuocum est atque πολύσημον. Nam & in genere omne mare significat secundum illud Ouidij, *omnia Pontus erat*, & nomen est proprium cuiusdam quem Neici & Neptuni filiū dixerunt, teste Euseb. lib. 1. Præparat. Et insulam quandam genere fœmineo, de qua Virg. *Virosáque Pontus*, Et fluuium quēdam in Medica & Pæonica regione, teste Æliano lib. 9. cap. 20. significat. Item, fluuium Scythiæ, in quo Thracias lapis inuenitur, qui aqua accenditur, & restinguitur oleo, vt refert Dioscorides lib. 5. cap. 93. Idem prætcrea nomen (præter illa quæ attuli significata quæ quidem sunt obseruanda) sæpenumero synecdochicôs accōmodatur, mari huic Euxino, quod inter Bosporum Cimmerium & Thracium, vel (vt alii volunt, inter paludem Mæotidem, atque Tenedum insulam in mari Ægeo inter Mitylenem & Hellespontum sitam, interiacet. Denique aliquando & pro vniuersa illa regione Ponto Euxino omnibus ea partibus vicina atque finitima, & pro certa quadam Asiæ minoris regione, inter Armeniam Colchidem, & mare sitam quæ olim regnū Mithridatum, postea populi Roman. prouincia celeberrima extitit, vsurpatur. Atque hoc quidem præcipuum est epistolæ huius subiectum, cui alia quædam quasi parerga lectu cognitúque vtilissima pariter, atque iucundissima intertexuntur,

Pontus mare Euxinum. Pontus vniuersa regio circumiacens Ponto Euxino. Pontus regnum deinde prouincia Pop. Rom.

xuntur. De quo ſanè ſubiecto, hoc eſt, de Ponto ſecundum tres illius poſtremas paulò antè commemoratas ſignificationes, non quidem pro ipſius dignitate, & amplitudine, ſed pro tenui mea, & tẽporis quod habui, & ingenii facultate, ſummatim generatímque nonnulla dicere iuuat, quorum hæc erunt quaſi capita. Ac primò quidem omnium, quoad illius nomina ſiue epitheta, ea varia ſunt ac multiplicia. Maris Euxini nomina: ortus progreſſus, atque finis, forma atque figura, quantitas, qualitas, cœli conditio, quę in Pontico illo mari regione que ſingularia naſcantur ſeu inueniantur: Ponticarum gentium natura, ingenia, mores. Earundem ac præſertim Pōtici illius Mithridaticique regni ſtatus politicus denique, & eccleſiaſticus ſiue religioſus.

Nomina, epitheta Ponti. *Deſcriptionis Ponti Euxini capita præcipua.*

Horum primum atque generaliſſimum eſt nomen Ponti, quo (vt paulò antè dixi) in genere omne mare ſignificatur, vel ἀπὸ τοῦ πόνου, quod laboribus atque doloribus ſit refertum, ſecundum illud Eccleſ. 43, Qui nauigant mare, enarrant pericula eius: vel ἀπὸ τοῦ ποντίζειν. i. mergendo, quoniam in mari plurima immergi ſoleant: vel quaſi πνοτὸς, quod ventis perſpiretur: vel à Ponto illo Nercia Neptuni filio: vel denique, per antiphraſin quod ponte careat. Hæ ſunt Grammaticorum de vocabuli huius notatione opiniones atque ſententiæ. Hoc autem nomen generis per Synecdochen huic mari accommodatur. Cuius hæ quidem cauſæ à Boccatio in lib. de fluminibus, maribus, &c. afferuntur. Quidam, inquit, mare hoc Pontum volunt denominari à Ponto Mithridatis regno: alii quod ſit quaſi breuis punctus, profunditatis illius modicæ habita ratione: alii Pontum idem quod æquor, ad aquarum æqualitatem demonſtrandam: alii quaſi maris impetum, quum tamen Oceanus illo ſit impetuoſior: alii denique idem quod marinum decus. Tandem Boccatius, reiectis repudiatiſque omnibus his opinionibus, mare hoc Pontum dici exiſtimat, vel quaſi Pontem, quod aliquo anni tempore nimia vi frigoris conglaciatum pōtis inſtar ſit, tranſitúmque præbeat, vel à potu, quod ob ſuam dulcedinẽ potui ſit accommodatum: de quo infrà. Mihi quidem Strabonis ſententia maximè probatur, qui mare hoc Pontum κατ᾽ ἐξοχὴν vult fuiſſe appellatum, vt Homerus poëta appellatur, propterea quod priſci ſæculi homines ceu alterum quẽdam Oceanum Ponticum pelagus arbitrati ſunt, ita vt qui eouſque nauigarẽt non aliter in exteriora ingredi maria crederentur, quàm ſi extrà columnas Herculis longius producti eſſent. Et certè omnia licet maria admiranda ſint atque ſtupenda Dei opera, tamen hoc mare non modò vaſta ſua magnitudine, verùm etiam vi ſua atque natura ἀξιοθέατον atque θαυμασιώτατον (vt illud Herod. lib. 4, appellat) hoc eſt, ſpectatu admirationéque digniſſimum, meritò generis nomen obtinuit.

Pontus generatim omne mare ſignif. *Etymologia vocabuli.* *ἀπὸ τοῦ πόνου. ἀπὸ τοῦ ποντίζειν.* *Quaſi πνοτὸς.* *Cur Ponti nomẽ generale mari Euxino ſit attributum.* *Variæ opiniones.* *Lib. 1. Mare Euxinum Pontus κατ᾽ ἐξοχὴν.* *Mare Euxinum alter quidam Oceanus creditur.* *Mare Euxinum admirabile.*

Idem olim Ἄξενον, hoc eſt, inhoſpitum ſeu inhoſpitale dictum ſecundum illud Ouid. 4. Triſt.

Olim Axenon dictum.

Frigida me cohibent Euxini littora Ponti,
Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.

Huiuſmodi autem nomen illi impoſitum partim ob importuoſa illius, vel (vt Ouid. loquitur) portubus orba litora, partim ob vẽtorum atque fluctuum vim & impetum, partim denique ob inhoſpitalem accolarum feritatem, immanitatémque, Scytharum præſertim, qui Dianæ Orchilochæ hoſpites immolare, humanis veſci carnibus, cæſorum capita fani parietibus præfigere, veluti fortium perpetua monumẽta facinorum, ac pro poculis caluariis vti ſoliti fuerũt, Strab. lib. 17. & Plin. lib. 6. Ammianus Marcell. lib. 22. Theocr. Idill. Hylas. φᾶσιν vocat ἄξεινον qui fuit Colchidis fluuius. Eaſdem ob cauſas conſimilibus ferè nominibus à Sophocle ἀπόξενος, à Lycophrone κακόξενος dictus eſt. Poſtea Εὔξενος. i. hoſpitalis fuit nuncupatus, cuius nominis duplex affertur ratio. Ammianus Marcellinus lib. 22. à contrario, inquit, per cauillationem Pontus Euxinus appellatur, vt Euethen Græci dicimus ſtultum, & noctem Euphronen, &

Cur Euxinum.

furias Eumenidas. Alij verò sic volunt appellatum, propterea quòd Græci, quũ illius & litora atque loca importuosa, inculta atque vasta antehac portubus, oppidis, aliisque ædificiis, & incolas feritate immanitatéque diros, ciuilioribus, humanioribúsque moribus excoluissent, cum ex Axeno, id est, inhospitali, Euxinum, hoc est, hospitalem, hospitibus atque peregrinis aptum cõmodúmque reddiderunt. Hæc Strabon. lib. 7. & aliorum sententia. Quidam tamen, teste Eustathio, beneficium hoc Herculi ferunt acceptum, qui locis illis purgatis Axeni nomen in Euxinum commutarit. Nonnulli etiam, teste Boccatio, à fluuio quodam Euxio in mare illud influente hoc nomẽ adeptum esse volunt. Hodie vulgò appellant mare maius, ex antiqua nimirum illa fama & opinione, qua Heroum temporibus Euxinum mare, Oceanum quendam arbitrati sunt, de quo paulò antè. Græci nautæ hodie vulgò mare Maurum, id est, nigrum vocãt, vnde & portus quidam Bosporicarum angustiarum Maura moles, hoc est nigra, teste Gyllio, appellatur. Eodem quoque Nigri nomine illud insigniit olim Appianus ob illius profunditatem, quam tamen nominis rationem alii ad cœli caliginosi conditionem, alii ad fluctus referunt. Idem epitheton Apollon. lib. 1. Arg. Ægeo mari tribuit, & teste Eustathio, Eudoxus quoque lib. 4. periodi, & Homerus, vel à Melane filio Phrixi qui in illud incidit: vel à Melane fluuio quodã, qui in illud exoneratur.

Euxinum] quidã ab Euxio fl. dictum volunt. Hodie mare Maius. Nautæ mare Maurũ i. nigrũ vocant. Maura moles. Cur mare hoc nigrum dicatur. Ægeum mare cur Melan.

Apollon. lib. 4. χαυκασίῳ ἁλὸς, id est, Caucasiũ mare appellat, quia, interprete Eustathio, Caucaso (cuius montis Arrianus quoque in hac sua epistola meminit) est vicinum. Atque hæc de nominibus.

Euxinum mare Caucasium dictũ & cur.

Nunc de maris huiusce ortu siue principio, progressu, exitu siue ostio dicendum. Ac de illius quidem origine, magna olim inter veteres fuit controuersia. Alij namque illud ab Occidente, freto columnarum, vt id Strabo appellat, siue Gaditano oriri existimarunt, per quod Aristot. lib. de mundo (ςηλῶν ςόμα appellans) externum mare Atlanticum, siue Oceanum in mare internum ceu in portum quendam influere arbitratur. Alii verò à Septentrione illud suam volunt trahere originem haud improbabili (vt inquit Plin. lib. 4.) argumẽto ducti, quoniam æstus semper è Ponto profluens, nunquam reciprocatur. Illius quidem duos extremos esse terminos, Mœotim nimirum paludem, atque Ægeum mare, inter plerosque ferè scriptores constat, sed vter horum principij, aut finis rationem obtineat, discrepantes atque contrariæ sunt authorũ sententiæ. Alii namque vt Strabo, Dionys. Alexand. Mela, Plinius, & veterum plerique teste Eustathio in Dionys. Ægeum mare principium, caput atque fontẽ Ponti videntur statuere, ita vt illud per Hellespontum primò, deinde Propontidem, tum denique Bosporum Thracium in Pontum Euxinum sese exoneret. At mihi contrà veritati rationíque vicinior illorum videtur esse opinio, in qua Herodotum antiquissimum historicum, necnon Gyllium quoque, testem αὐτόπτην, atque Scaligerum duo literarum lumina esse video, qui loci altioris ratione Ponti principium, quasique caput faciunt celeberrimam illam & amplissimam paludem Mœotidem, hodie à Circassiis mare Zabach dictam, quam Aristot. lib. de mundo μυχαίτατον, hoc est, intimum Ponti recessum appellat. Hinc, teste Plinio atque Dionysio, Scythæ eandem olim Temerinda, quod idem est quod matrem Ponti appellarunt: & Eustathius eandem ob causam quasi μαῖαν, hoc est, Ponti nutricem vult esse dictam. Influit autem illa per Bosporum Cimmerium (qui Mœotidis ostium dicitur) in Pontum. Nam, vt inquit Polybius lib. 4. quum in vtriusq; (Mœotidis nimirum atque Ponti) alueum magni multíque amnes ex Asia defluãt, pluresque & maiores ex Europa, euenit, vt repleta Mœotis per ostium suum in Põtum effundatur, Pontus ipse in Propontidem. Hæc ille. Auctus porrò quum amplissima illa vberrimáque matre sua atque nutrice palude Mœoti, tum mari Caspio (quod alii Hyrcanum quoque teste Q. Curtio, Parthi mare Bachã, Tartari Chuualinscomoriam, & Chelucelan vocant) quòd subterraneis quibusdam & abstrusis meatibus in illud deuol-

Aliud cap. de maris Euxini initio, progressu. De eius origine magna olim controuersia. Alij à mari Gaditano. Alij à Septentrione. Ponti Euxini nullus æstus reciprocatio. Mœotis & Ægeum mare duo sunt maris Euxini extrema. Alij Ægeum mare principium esse volunt. Mœotis potius Ponti principiũ. Mœotidis nomina. Mœotis Põti mater atque nutrix. Sic palus ex qua Hypanis oritur, eiusdem mater dicitur. Herod. lib. 4. Cur Mœotis in Pontum, Pontus in Propontidem effundatur. Mare Caspium siue Hyrcanum.

deuoluitur:tũ deniq; innumerabilibus aliis,vt Arrianus infrà inquit,vt Strabo circiter 40 fluminibus in illud ſeſe exonerantibus vnde πολυμερέστατος ab Ariſt. videtur eſſe dictus tãdem per Boſporum Thracium priori illi è regione oppoſitum in Propontidem fertur:ſic.n. cum Polybio ſenſit ſcripſitque Plinius lib. 2.his verbis, Pontus,inquit,ſemper extrà meat in Propontidem, introrſus in Pontum nunquam refluo mari:quod,vt paulò ante dixi, idem probabile admodum putat eſſe argumẽtũ eorum, qui maria omnia interiora illo capite naſci,non Gaditano freto exiſtimant. Strabo lib.2(quod tamen aliis me acutioribus diiudicandum relinquo)non ſibi videtur cõſtare. Nam primo dicit Propontidem effluere in Pontum contra Plinij ſententiã paulò ante dictã:deinde paulò poſt Pontum ait per Boſporum Thracium in Propontidẽ excurrere non ſecus atque Mœotis per alterum illum Boſporum Cimmerium in Pontum influit:quæ quidem ipſiſſima eſt Plinij ſententia. Vel forſan maris Propontici, atq; Põtici mutuum quẽdam atque reciprocum fluxum refluxúmque ſtatuit cùm Plinius,vt paulò antè eſt dictum,Ponti in Propontidem refluxum neget.

Pontus ſemper extrà meat in Propontidẽ ſine reciprocatione.

ἀπορία de Strabonis ſententia.

Ad hunc quoque Ponti in Propontidẽ curſum comprobandum non minimi videtur eſſe momenti Macrobij illa coniectura, quam tamen ille ad aliud propoſitum affert,ea autem eſt huiuſmodi.Si inquit,in Pontũ vel paleas, vel ligna,/ſeu quæcunque alia natantia proieceris, foras extrà Pontum feruntur in Propontidem atque ita in mare,quod alluit Aſiæ oram. Et tamen idem conſtare dicit maris aquã effluere in Pontum, non effluere de Ponto.Cui cùm illa coniectura aduerſetur, hunc nodum ſic ſoluit, vt ſuperficiem Ponti propter aquas quæ de terra dulces influũt foras effluere, eorum verò intrò influxionẽ continuari dicat,ſic ille.Ex Propontide autem deinceps in Helleſpontum,ſiue in mare Aegeum excurrit,quod deinde cadit in mediterraneum, à quo,vt teſtis eſt quoque Scaliger ſurſum nullus fit recurſus. Ad hunc Ponti Euxini per Boſphorũ primò Thracium qui idcirco vulgò Ponti oſtium,à Philoſtrato eiuſdem ἐκβολὴ dicitur,deinde Propontidem latum,poſtremo Helleſpontum rurſus arctum admirabilem in Aegeum mare curſum fluxúmque quaſi depingendum Gyllius duplici(mea quidem ſententia) eleganti admodum appoſitóque ſimili vtitur.Quemadmodum, inquit ille,magni lacus flumen,aliquot emittere ſolent:ſic Pontus mittit in mare Aegeum veluti flumen maximum in principio anguſtum (quod Boſporus) in medio magnum (quod Propontis) in fine rurſus ſtrictum quod Helleſpontus appellatur. Alterum eſt:Pontus, inquit, exit in Aegeum veluti per meatus cuiuſdam animalis,nempe primò per Boſporum quaſi per os atque fauces ſubit in aluum,hoc eſt Propõtidem, deinde per Helleſpontum tanquam per veſicæ fauces delabitur in Aegeum.

Alia coniectura de Ponti curſu in Propontidẽ.

Ponti in Aegeũ mare per Boſporum, Propontidẽ Helleſpontũ influxus 2.ſimilibus adumbratur.

Primum ſimile.

Alterũ ſimile.

Sequitur tertium caput quod cum præcedenti magnam quandam cognationem,affinitatémq; habet,de illius nimirum figura,ſiue forma.Mos eſt(vt inquit Euſtath.in Dyonyſ.) hiſtoricorũ vt regiones atque loca ſimilibus quibuſdam depingant.Sic. n. Ægyptum Δ triangulo, Alexandriam chlamydi, Italiam hæderæ,Iberiam pelli bouinæ,Naxum ramo vineæ, Peloponneſum platani folio,Sardiniam veſtigiis hominis,Cyprum velleri, Lybiã trapezio comparent,& ſic de reliquis. Sic eodem modo veteres Pontum Scythico ſiue Parthico arcui compararunt.Hinc Manlius.

Aliud caput de figura Ponti.

Regionũ loca ſimilibus depingi ſolita ab auctoribus.

Exempla.

Pontus Scythico arcui ſimilis.

Flac.lib.4. Atque hac Europã curuis an fractibus angit. Hac Aſiam, Scythicum ſpecie ſimulatus in arcum.

Euxinus Scythicos Pontus ſinuatus in arcus.

Cuius ſimilitudinis ratio quò faciliùs atque cõmodiùs intelligatur, ſcriptorũ quorundam teſtimonia deſcriptionéſque ſubiiciã.Plin.lib.4.c.12. Deinde (ſcil. poſt Boſphorũ Thracium) inquit, vaſtum mare Põtus Euxinus,qui quondam Axenus,longè refugientes occupat terras,magnóque litorum flexu retrò curuatus in cornua,abhis vtrinq; porrigitur vt ſit planè arcus Scythici forma. Medio flexu iũgitur oſtio Mœotidis lacus,quod Cimmerius Boſporus appellatur.

Luc.lib.8. Boſporum,& Scythiae curuantem litora Pontum.&c.

Pliniana deſcriptio.

Pomponius Mela.Hic (ſcil.poſt Boſporum)iam ſeſe ingens Põtus aperit(ni

Mela deſcriptio

si quâ promontoria sunt, huc atque illuc longo, rectóque limite extentus, sinuatus cætera. Sed quia contrà minus, quàm ad læuam & dextram abscessit mollibus fastigiis, donec angustos vtrinque angulos faciat, inflectitur ad formam Scythici arcus, maximè incuruus.

Dyonisii descriptio. Sed illustrior aliquantò videtur esse Dyonis. Alexandrini descriptio interprete Rufo.

Panditur (hic) Ponti pelagus Titanis ad ortus,
Quod petit obliquo Boream, Solémque meatu.
Huic atque hinc medio percurrunt æquore colles,
Vnus qui veniens Asiæ de parte Carambis
Dicitur australi, sed contra finibus alter
Prominet Europæ, hunc κριȣ̃ dixere μετώπον.
Ergò conueniunt aduersi gurgite tanto
Distantes, quantum ternis transire diebus
Eualeat nauis: bimarem sic æquore Pontum
Aspicias similem cornu quod flectitur arcus
Neruo curuati distento, dextera neruum
Assimilat, recto trahitur nam linea ductu
Extra quam Boream quo scandit sola Carambis
Sed formam cornu geminatis flexibus edit
Littus, quod Pontum cingit sub parte sinistra,
In quam Mœotis penetrans Aquilonis ad axes
Quam Scythicæ gentes circundant vndique ripis.
Et matrem Ponti perhibent Mœotidis vndam.
Scilicet hic Ponti via exit gurgite vasto
Cimmerium torrens per Bosporum, hic vbi Taurum
Cimmerij gelidis habitant sub finibus vnum,
Hæc maris est species, splendens hæc forma profundi.

Eustath. interpres claram admodum atque illustrem subiicit descriptionem *Strabonis descriptio.* quæ quoniam maxima ex parte ex Strabone est de prompta, ipsius Strabonis verba latinè versa malui postremò subiicere, quæ sic se habent.

Iuxta hanc (scil. Chersonesum Thraciã) fretum 7. stad. ad Sestum & Abydũ, per quod Ægeum & Hellespontus in aliud ad Septentrionem effluit mare, quod Propontidem appellant. & hoc in aliud, quod Pontum Euxinum nominant. Hunc quodammodo bimarem dicimus. Ad medium námque duo procumbunt promontoria: vnum quidem ab Europa, partibúsque borealibus: alterum ex Asia huic oppositum. Vnde transitus ipse coarctatur intermedius, & ingentia duo efficiuntur maria. Europæ quidem promontorium κριȣ̃ μέτωπον, id est arietis frontem, appellant: alterum Asiæ Carambim: distant autem à se inuicem circiter stadia 2500. subiicit deinceps ponti quantitatem de qua suo loco. Et paulò pòst. Huius autem ambitus figuram arcui Scythico, dum intenditur plerique comparant. Neruum dexterioribus Ponti partibus similem faciunt, hoc est autem ab ostio vsque ad Moscuriadis intimum recessum nauigatio. Nam excepta Carambe reliquum omne litus parùm aut prominet, aut recedit, adeò vt rectum videatur. Reliquam verò partem ipsius arcus cornui, geminam habenti incuruationem cõparant: quarum ea superna quidem rotundior, inferna autem rectior est. Sic Pontum geminos volunt efficere sinus, è quibus qui spectat in occasum, longo altero fit rotundior: supra alterum autem illum sinum orientẽ versus, Mœotis palus iacet ad Aquilonẽ stad. 9000. aut paulò plus. quà penes Bosporum Cimmerium in Pontum effluit, hic per Thracium, os Byzantianum dictum) in Propontidem excurrit. Hæc ille. Ex his Strabonis verbis ipsius Ponti non modo forma atque figura, verum etiam Strabonis de Ponti principio atque progressu sententia, paulò ante dicta facilius *Amm. Marcellinus.* intelligi potest. Eandem Ponti figuram, sed longè copiosius Amm. Marcellinus suis quasi coloribus depingit lib. 22. in qua Scythici vel Parthici arcus descriptio elegans cõtinetur, quam subiicere volui. Cùm arcus, inquit, omnium gentium

gentium flexis curuentur hastilibus, Scythici soli vel Parthici circunductis vtrinque introrsus pandis, & patulis cornibus effigiem lunæ decrescētis ostendunt, medietatem recta & rotunda regula diuidēte, hæc ille. Verùm ad huiusmodi figuram plenius atque perfectius intelligendam operæpretium fuerit maris huiusce tabulam pictam inspicere. *Arcus Scythici forma cuiusmodi*

Nunc consequens est, vt de vastissimi huiusce pelagi quantitate, hoc est, ambitu, longitudine, latitudine, profunditate probatæ fidei scriptorum testimonia quæ quidem mihi cognita sunt, subiiciam. Simul quoque de paludis Mœotidis, Bospori Cimmerij atque Thracij Propontidis, Hellesponti (quæ quidem omnia Ponto Euxino affinia sunt atque coniuncta) quantitate dicemus. Ac Mœotis quidem (vt inde ceu à principio Ponti exordiamur) quam Herodotus non multò minorē Ponto esse affirmat circuitus Polybio lib. 4. atque Straboni lib. 7. est octo millium stadiorum, Arriano nostro in hac ipsa epistola 9000. Quidam teste Plinio, lib. 4. c. 12. XIIII. VI. M. pass. alij XI. XXV. M. esse volunt. Lōgitudo ab eius ostio ad Tanais ostiū Plinio CCCLXXV. M. pass. Æneæ Syluio 300. M. pass. altitudo secundum Polyb. vel ad summum 7. vlnarum. Bospori autem Cimmerij (qui Mœotidis est ostium) latitudo quidem Polybio est XXX stad. Plinio M. M. D. pass. vno quidem in loco (vbi Hermolao secundum Polybij mensurā videtur corrigendum III M. D. pas.) altero verò in loco eodē in c. 12. lib. 4. sunt XII. M. D. pass. Longitudo autem Polybio est lx. stad. quem vbique ait esse vadosum: Plinio per Mœotin, vt ille inquit, ab extremo Isthmo qui locus Taphræ vocatur, ad os Bospori cclx m. pass. longitudo colligitur. Straboni verò est 70 stad. Ab hoc denique Bosporo vsque ad alterum ei oppositum directo cursu Polybio est D. M. pass. interuallum vt testatur quoque Plinius. *Abhinc caput de Ponti quātitate.* *Mœotidis quātitas.* *Bospori Cimmerij quantitas.*

Hinc Pontus Euxinus, cuius circuitum seu ambitum Polybius vult esse circiter XXII mille stad. Strabo XXV. M. stad. Eratosthenes, Hecatæus, Melonitus & alij, teste Amm. Marcellino XXIII mill. stad. Varro, teste Plinio, aliíque veteres vicies semel centena quinquaginta M. pass. Nepos Cornelius. CCC. M. L. adiicit. Artemidorus vicies nouies centena XIX. M. Agrippa XXIII. LX. M. Mutianus XXVIII, LXV. M.

Longitudo eius Herodoto maxima quidem à faucibus Ponti ad Phasim, est nouem dierum & octo noctium, nauigatio. hoc est, passuum quidem mille centum, ac decem millia: stadiorum verò vndecim millia ac centum. Nam lōgo die vult omnino 70 millia pass. nocte verò 60. nauigando posse cōfici. Strabo lib. 2. Spectans inquit, in occasum pelagus è Byzantio vsque in Borysthenis eruptiones, lōgitudinem habet trium millium octingentū: in oriente verò spectans pars continet longitudinem, & in angustū finitur recessum, qui ad Dioscuriadē pertinet ad stadia millia quinque, aut paulò plura. A Bosporo vt testis est Plin. lib. 6. c. 1. ad Mœotium lacum quidam fecere XIIII. XXXVIII. M. D. pass. Eratosthenes C. minorem. Agrippa à Chalcedone ad Phasim X. M. Inde ad Bosporum Cimmerium CCCLX. M. *Ponti longitudo.*

Latitudo maxima secundum Herodotum est è Scythica ad Themiscyram, super Thermodontem positum, trium dierum, duarúmque noctium nauigatio, hoc est, passuū trecenta ac tria millia, stadiorum verò tria millia, ac trecenta & hoc secundum mensuram dierum ac noctium paulò ante dictam. Strabo occasum versus duum millium, oriētem versus trium millium eius vult esse latitudinē. Quoad verò eius profunditatem, siue altitudinem. Appianus eū nigrum appellat nimiæ profunditatis ratione vt nōnulli volunt. At verò Mela Pontum non nimis profundum, atque idcirco feruentem fluctuosúmque esse dicit. Ammianus quoque eundem vadosum esse ait, ob quam modicam eius profunditatem nonnulli teste Boccatio (quæ tamen insulsa nimis videtur esse notatio) Pontum quasi punctum voluerunt esse dictum. Modicæ autē huiusce *Ponti latitudo.* *Ponti altitudo ac profunditas.* *Pontus modicè profundus.*

An Pontus, vt quidam volunt in paludem sit conuertendus.

atque vadosæ altitudinis causam nonnulli esse volunt fluminum, quæ in eum assiduo perenníque cursu deuoluũtur, multitudinem, quæ quidem ligna, lapides, arenas, aliámque huiusmodi materiam secum deferentia, cum impleant, vadúmque eius vel Aegeo mari exaggeratiorem reddant. Hinc quoque futurum nonnulli existimant, vt & Mœotis consimilem ob causam exsiccanda, ac Pontus tandem in paludem sit conuertendus, id quod vehementer affirmat Polyb. lib. 4. At contrà ex Strabone lib. 1. disputat Gyllius lib. 2. de Bosporo Thracio, cuius inter alia hæc, quantum ego iudicare possum, firma admodum sunt contra opinionem illam argumenta. Quòd, inquit ille, dicunt vadum Ponti minus altum quàm maris Aegei, idcirco tardius Pontum existimo paludem fore, quàm si magna altitudine esset. Nam vt fluminum lubrici congestus assidui Ponticum vadum sublimius reddiderint, sic Pontus in sublime elatus decliuior delabitur in Aegeum, & quantò hinc atque illinc fit pressior, tantò celerior in Bosporum deuoluitur. Quòd si in minorem altitudinem Aegeum mare deprimeretur, quàm Pontus, eò putarim Pontum exaggeratiorem fore repulsante Aegei vado eminentiore. Hoc primum est illius argumentum vrgentissimum. Sequitur alterum. Antequam Ponti os apertum esset facilius exaggerari debuit Pontus, cùm vndique circumclusus esset montibus, at tum infinitis sæculis exaggeratus non est. Eo minus igitur nunc exaggerabitur, cùm habet exitum, per quem continenter tantum possit efferri, quantum infertur. Atsi vadum magis alleuaretur, tamen palus non fieret. Vt.n. illud euelleretur, ita Pontus assurgeret, præsertim infinitis fluminibus actus & eminentibus mõtibus clausus. Hæc atque alia huiusmodi affert Gyllius ad hanc Polybij opinionem refellendam, licet eam temporis quoque diuturnitas quod inter Polybij & nostram ætatem intercesit, satis supérque refutet. Nam tanto temporis interuallo, vt ipsa docet experientia, neque Mœotis, neque Ponti huius altitudo vlla vel accessione, vel decessione fuit immutata. Plin. lib. 2. c. 102, testatur Fabium asserere altissimum mare 15 esse stadior. alios verò in Ponto ex aduerso Coraxorum gentis. (*vocant Bathea Ponti*) 300 ferè à continenti stadiis immensam altitudinem maris tradere, vadis nunquam repertis. Atque hæc de Ponti Euxini proprie dicti quantitate. Nunc de Bospori Thracij, Propontidis, ac Hellesponti quibus veluti canalibus Pontus in Aegeum mare defertur, quædam dicamus.

Bospori Thracij latitudo.

Bospori Thracij (quod Ponti est os, siue ostium) latitudinem Plinius esse ait D. pass. quà Darius pater Xerxis copias ponte transuexit, quæque Asiã ab Europa separat. Herod. & alij, quatuor aut quinque simpliciter stad. eam definiũt. Polyb. latitudinem eius non vbique eandem esse tradit. Nam à Propontide quidem, quod inter Chalcedonem & Byzantium spatij est, quatuordecim continet stadia: à Ponto verò, quod fanum appellamus (vbi primùm Iason, cùm ex Colchis rediret, duodecim diis fertur sacrificasse) in Asia positum, decem stad. distat ab Europa. Interuallum autem illud inter Chalcedonem ac Byzantium Polyb. quatuordecim stad. facit. Antoninus Pius in suo itinere, quatuor M. pass. Strab. *πεντεκαίδεκα στάδιον*. i. quindecim stad. esse affirmat. Longitudo eius Polyb. est centum viginti stad. eadem & Herod. Verũ de toto hoc Bosporo vide Gyllij acutissimum, doctissimúmque librum.

Bospori Thracij longitudo.

Propontidis lõgitudo & latitudo

Propontidis, vbi (vt inquit. Plin.) mare sese dilatat, & expatiatur, longitudo (quam etiam longam Ouid. cognominat) secundum Herodotum est 1400, secundum Strabonem, à Troade nimirum vsque ad Byzantiũ 150 stad. Latitudo 500 stad. Herodoto, quam Strabo longitudini parem ferè vult esse & æqualem Hellesponti, vbi rursus in arctum coit maris laxitas, latitudo quidem octingentorum septuagintaquinque pass. vel vt idem simul & Herodotus affirmant septem stad. vbi strictissimæ quidem eius sunt angustiæ Asiam ab Europa dirimentes, quà Xerxes persarum Rex cõstrato in nauibus ponte exercitum traduxit

Hellesponti latitudo.

duxit. Longitudo autem eius est Herod. c c c c. stad. *Longitudo.*

Nunc ad aliud caput, cœli nimirum siue aëris Pontici conditionem explicandam aggrediamur. Pomp. Mela Pontum dicit esse nubilosum: cui astipulatur quoque illud Flacci, *Pontici cœli conditio.*

Illic vmbrosæ semper stant æquore nubes.
Et incerta dies.— *Pontus nubilus.*

Certè, id quod ipsa docet experientia, ita Pontus frequenti, densáque caligine circumfundi solet, vt non modò litora vectores, sed ne gubernator quidem in puppi stans, proram videre possit. Quam sanè ob causam meritò & ab Appiano, & hodie à nautis vulgò mare Maurum, hoc est nigrum appellatur. Hinc Apoll. ἠέρόεν στόμα πόντυ, hoc est caliginosum vocat: nam idem vniuerso Ponto conuenit. *Mare Maurum idcirco dicitur.*

Præterea cùm teste Plinio lib. 2, cap. 47. peculiares sint quibusque gentibus venti qui in hoc quidem mari, atque adeo vniuersa hac regione Pontica dominantur sunt Boreæ siue Aquilones: vnde frigus ingens atque intolerabile quo regio hęc vexatur. de quo Ouid. in suis illis Tristium, & de Ponto epistolis, sæpissimè acerbissiméque conqueritur. Hinc Mela Pontum Aquilonibus vicinum esse, Ammianus Marcellinus ab iisdem ita ait cædi, vt cōgeletur. Ouidius qui hoc ipsum fuit expertus, sic quadam in epistola lugubriter certè canit, *Venti.* *Boreas in Ponto dominatur.*

Crede tamen, nec te causam nescire sinemus,
Horrida Sarmaticum cur mare duret hyems.
Proxima sunt nobis plaustri præbentia formam.
Et quæ præcipuum frigora sydus habent.
Hic oritur Boreas, oræq; domesticus huic est,
Et sumit vires à propiore loco,
At Notus aduerso tepidus qui spirat ab axe.
Est procul, & rarus, languidiórque venit.

Innumerabilia eiusdem hac de re testimonia atque querelæ, lugubres illius, quas in exilio illo Getico scripsit, epistolæ, continent.

Arrianus noster in epistola sua cùm Euri, Noti, atque Libos, tum verò atque imprimis, ac sæpius Boreæ, necnon Thrasciæ (quem in Græcia ait Scironem nuncupari) & Aparetiæ (qui ipsi quoque venti sunt Septētrionales) mentionē facit. Quæstio hîc quoque moueri possit, quomodo Pontus nubibus plærūque obductus sit ac circumfusus, quum Boreas, qui dominatum ibi obtinet, nubes potius dissipandi, quàm concitandi colligendíque vim habeat: quam etiam ob causam à Poëtis sudificus, nubifugus, viarum scopa, atque scoparius dicitur. Responderi forsan non incommodè possit ventos sæpe pro locorum diuerso situ sua & nomina & vires immutare. Sic enim ipse quoque Plinius testis est libro 2. cap. 47. In Affrica Austrum quidem (quem nebulosum, humidum, pluuiarum pincernam esse constat) serenum, Aquilonem contrà nubilum esse. Non mirum igitur si in hoc tam crasso cœlo Pōtico similiter suam vim atque naturam immutet. Sciendum quoque est ventos Etesias, quibus Argonautæ, teste Apollonio lib. 2, aliquandiu fuerunt retenti (sunt enim vt Eustath. interpres Apoll. docet, nauigantibus in Pontum contrarii) in Ponto quidem esse Boreas à Septentrione spirantes, in Græcia Zephyros, quemadmodum cum Eustathio docet Plin. loco supra dicto. In Hispania & Asia, inquit, ab Oriente est flatus eorum, in Pōto ab Aquilone, & reliquis in partibus à Meridie. Hos autem ventos Apollonius Iouis auras appellans quadraginta, alii (vt Timosthenes teste Eustathio) quinquaginta dies volunt flare, incipientes enim cum Sole in fine Cancri, flant per totum Leonem, & desinunt in media Virgine. His interea dum Argonautæ retinebantur, vt paulò antea dictum est, Phineus apud Apollonium Argonautis explicat, quomodo Aristeus Ioui Ἰκμαίῳ cùm cæterorum ventorum, tum Etesiarum aram erexerit in Coo insula, propterea quòd Etesiæ à Ioue dantur ad refrigerandos calores. Vnde postea Cois sanci- *Quæstio cur Pontus nubibus cùm Boreas in eo dominetur.* *Solutio.* *Ventorū pro locorū diuersitate, diuersæ vices.* *Venti Etesiæ in Ponto Boreæ.* *Etesiarum flatus in Ponto ab Aquilone.* *Etesiæ quando flare incipiant, aut desinant.* *Etesiarum ara.*

tum fuit lege quotannis cum armis obseruare exortum caniculæ, ipsique sacrificare, à qua venti Etesiæ flare incipiunt ad refrigerandam terræ siccitatē. Hæc Apoll. & eius interpres Eustath. Quemadmodum autem frigora, ita æstus quoque in Ponto solent esse intentiores: de quo sic Aristot. in suis problematis, An quia aër regionis illius sua crassitudine nec hyeme tepescere, nec æstate refrigerari potest. An propter variū Solis cursum, recedit enim per hyemem, accedit per æstatem. Huc quoque videtur pertinere descriptio climatis διὰ Πόντου, hoc est, per Ponticum mare, non sicut iuniores per Borysthenem, quum eam minimè attingat. Hoc sextum Geographi faciunt, cuius maxima dies sit octodecim horarum, cum dimidia, & quarta. Vt septimum, idem, διὰ βορυσθενέως, idem, per eiusdem nominis ciuitatem maximam dies habet sexdecim horas cum quarta.

Etesiarum sacrificia. *Etesiæ Iouis venti.* *Vt frigora ita æstus in Ponto cur intenti.* *Clima διὰ Πόντου.*

Sequitur nunc aliud caput, de maris huiusce qualitate. Mela Pontum atrocem, raris stationibus, non molli, neque arenoso litore circundatum, & quia non est profundus, fluctuosum atque feruentem dicit esse. Mare hoc non modò celebres illi Argonautæ olim, vt testis est Apoll. lib. 2. noster quoq; Arrianus, vt in hac sua epistola significat, verùm etiam hodie quoque nautæ ac mercatores (à quibus creberrimè frequentatur) πιελκλάζειν vt Dionysius, hoc est, vt Mela notat, fluctuosum esse, cum summo vitæ suæ periculo atque discrimine, experiuntur. In causa est partim ipsius modica admodum profunditas, teste Mela, partim Boreę illius assiduè in hoc mari reboantis, atque grassantis, cæterorúmque violentissimorum ventorum Septentrionalium vis atque ferocia, quibus venari agitaríque consueuit.

Aliud caput de qualitate. *Mare hoc fluctuosum.*

Color illius albus est. Hinc νιφόεις Πόντος. i. niualis, siue candidus Pontus à Theocryto Idyll. Dioscuri videtur appellatus,

> Ἀργὼ καὶ νιφόεντος ἀπαρτησὴν στόμα Πόντου.

De quo sic Ouid.

> *Quin etiam stagno similis, pigráq; paludi*
> *Cæruleus vix est, diluitúrq; color.*

Color.

His verbis significat mare Ponticum ob tot flumina ipsum ingredietia stagno simile fieri, nec modò vires, verùm etiam colorem suum mutare. Est enim similis colore lacui. Quærit Aristot. in Problemat. cur mare Ponticum candidius sit, quàm mare Ægeum, & inter reliquas rationes hanc quoque affert, quam hic etiam Ouidius exprimit. Dicit enim hoc ideò accidere quod lacus omnes mari sint candidiores. Pontus autem in lacus speciem propemodum transit, eò quod multi in eum fluuij influant. Nec verò mari solùm candidior lacus est, verùm etiam fluuiis. Vnde pictores flumina pallida, mare cœruleum, lacum candidum pingere non ineptè consueuere. Quod itaque & ab Appiano, & hodie à nautis mare nigrum dicitur, non ad illius colorem, vel profunditatem, sed cœli conditionem referendum esse suprà dixi. Nolo etiam hîc silentio præterire mare quoddam calcis instar album esse in maiore Hispania ad portum S. Crucis, cuius quidem Franciscus Olloas in sua nauigatione Italicè conscripta mentionem facit.

Pontus fit stagno similis. *Aristot. Probl. Cur Pontus candidior mari Ægeo.* *Pontus in Lacus speciem propè transit.* *Fluminum & maris picturæ.*

Nunc de Pontici maris sapore quoque nonnulla dicamus, in quibus alia quoque nonnulla ad eius qualitatem pertinentia, continebuntur. Ac mare quidem hoc cæteris ferè omnibus dulcius esse, Polybius, Strabo, Plinius, Sallustius, Marcellinus, Arrianus noster, cæteríque ferè scriptores omnes vnanimi consensu affirmant. Vnus Q. Curtius lib. 6. suæ historiæ mari Caspio hoc tribuit, quod ob perennem Mœotidis in ipsum influxum cæteris dulcius esse dicit. Nam aliâs maria (vnde etiam Latinè Grammaticis videntur esse dicta) salsa esse & sensus & ratio docet, de cuius salsuginis causa pluribus disputāt philosophi. Non videtur hic silentio prætereunda Scaligeri doctissimi acutissimique Philosophi sententia, qui quemuis Christianum verè dicere posse existimat,

Ponti sapor. *Pontus cæteris æquoribus dulcior.* *Caspium mare Curtius vult cæteris esse dulcius.* *Maria vnde dicta.*

mat, vniuersum mare ab initio quum creatum fuit, dulce extitisse: à tempore autem additam salsedinem propter tenuiorum partium ablationẽ. Hæc ille in illo suo libro contra Cardani subtilitates, exercitatione 53. Ibidem paulò post, Videtur, inquit, idem mare non idem esse nunc, quod olim fuit. Necesse enim est omnino eius partes aliquando vel ex fluminibus, vel in exhalationibus fuisse dulces. Gyllius in sua illa Bospori Thracii descriptione, cùm Bosporus sit dulcissimus, & Pontus Ægeo longè dulcior, inde certò effici posse existimat, ipsum Bosporum ex Ponti, non autem Ægei maris accessu fieri. Dulcedinis autem huiusce maris Euxini causa est, teste Strabone, Ouidio, Arriano, & aliis, copia plurimorum, & maximorum fluminum in illud sese exonerantium. Sic Petrus Martyr Mediolanensis in historia sua Indiæ Occidentalis, in prouincia quadam eius regionis Mariatambal dicta, se inuenisse testatur mare, quoddã aquæ dulcis ob flumina magno cum impetu ex altissimis montibus in illud decurrentia. Plurimum autem imprimis momenti atque ponderis ad hanc dulcedinem videtur afferre palus illa Mœotis, aperto suo in illud influxu, quæ, teste Herodoto, non multò minor est Ponto: teste Polybio, tantò dulcior est Põto (cui ab initio sapore fuit simillima) quanto ipse Pontus mari externo: quæ denique (secundum Q. Curtium) ipsum quoque mare Caspium, in quod decurrit, cæteris dulcius efficit. Quum igitur præter tot tantáque flumina (quæ Strabo circiter quadraginta vult esse) ipsa quoque & palus Mœotis, aperto cursu, & mare Caspium, quod Mœotis infuso humore Q. Curtius præ cæteris dulcescere testatur, occultis quibusdam abstrusisque meatibus, vt pleriq; volunt, in hoc mare deuoluantur, non mirum profectò est ipsum dulcedine cæteris omnibus antecellere. Altera quoque probabilis eiusdem dulcedinis ratio videtur afferri posse à Sole petita, cuius in illis Septẽtrionalibus regionibus, nõ directi, sed obliqui radij minorem certè maris illius tenuiores partes resoluendi, adurendíque vim obtinet, quò sanè fit, vt dulcius cæteris maneat. Nec tamen existimandum ὅλον δι' ὅλον, vt ita loquar, mare hoc dulce esse, sed partem tantùm eius supernam, infernam autem salsam: quod idem de Phaside infrà probat Arrianus. Hinc Ouidius enumerans aliquot nobiles fluuios, qui in hoc mare decurrunt, cuiusmodi sunt Lycus, Sagaris, Penius, Hypanis, Crates, Halys, Parthenius, Cynapes, Thermodon, Phasis, Borysthenes, Dryaspes, Melanthus, Tanais, Danubius, tandem concludens ait,

Mare omne ab initio creationis fuisse dulce.

Vnde salsedo.

Dulcedo Ponti vnde.

Palus Mœotis causa precipua dulcedinis.

Mœotis mare Caspium dulce reddit.

Ponti pars superna dulcis, inferna salsa.

Fluuij nonnulli in Pontum sese exonerantes.

Copia tot laticum, quas auget, adulterat vndas,
Nec patitur vires æquor habere suas.
Innatat vnda freto dulcis, leuiórque marina est
Quæ proprium mixto de sale pondus habet.

Idem Plinius de omni mari affirmat, summam æquorum aquam dulciorem esse dicens profunda. Huius autem duplex videtur afferri posse ratio. Vna à leuitate, nam dulcia omnia, quia leuiora, sursum tendunt: at salsa, quia magis terrestria, atque concreta, ac per consequens grauiora, imum petunt. Altera à motu, nam quia superna aqua magis mouetur, idcirco est dulcior. Hinc Aristot. quoque maris partem, terræ proximam dulciorem esse affirmat, vel quia frequentius mouetur (salsus enim humor motu fit dulcior) vel quia in profundo salsior aqua est, minus autem alta, quæ est proximè terram. Quamobrem quæ statim à terra præcipiti altitudine descendit, salsa est, nec tantum potest reddere dulcedinis, quippe quum salsa suo pondere potius in imum deferantur. Profluẽtes aquas idem Philosophus ideò dulcescere opinatur, quia per terram assiduè percolentur, quicquid grauius est, semper in imo subsidente. Non profluere autem salsiores aquas ob grauitatem, quum omne graue sit stabile. Calidas tamen quantumuis salsas profluere, propterea quod in iis salsuginis pondus, caloris leuitas vincit, ac superat. Illam tamen Plinij sententiam perspicuè falsam esse, cõtráque superius mare salsius esse, atque calidius, quàm

Plinius omnis maris partem superiorem dulciorem affirmat.

Ratio huius duplex.

Cur maris pars terræ proxima dulcior.

Profluentes aquæ cur dulcescant.

Aquæ salsiores non profluunt.

Calidæ cùm salsæ cur profluant.

b.j.

Contra Plinij sententiam Cœlius imam partem superiore vult esse dulciorem.

inferius. Aristotelicis argumentis demonstrari posse, ait Cœlius Rhod. lib. 26. cap. 16. Nam primò in puteis quoque potui idoneis partem supernam salsiorē esse, quàm sit ima. Deinde partem superiorem aquarum, quæ eadem & leuior sit ac dulcior, vi Solis absumi, quam suam vim cùm sol in partem inferiorem aquarum, ceu remotiorem non tam validè possit exercere, hinc fieri, vt aqua maris ima dulcior maneat. Hæc Cœlii ratio atque opinio quanti sit facienda doctioribus relinquo dijudicandum: mihi quidem prior illa Plinii aliorúmque sententia & rationibus commemoratis, & ipso sensu experientiáq; comprobata, magis arridet. Scaliger tamen in loco proximè citato, maris aquam, inquit, in imo dulcem esse aiūt. Est itaque marinæ huius aquæ sapor partim dulcis, partim salsus, ita vt minimè sit mirum eam (quo quidem argumento infrà Arrianus ad dulcedinem eius comprobandam vtitur) animalium potui esse accommodatam, ita vt animalia plurimùm ea iuuentur. Nam primò quidem ipsam quoque aquam nutriendi vim quandam obtinere summus ille polyhystor Athenæus (omissis aliis testimoniis) lib. 2. cap. 2. Dipnosoph. ex philosophorum quorundam opinione probat: quam tamen per se quidem non alere Scaliger contra Cardanum, exercitatione 39. ex Aristot. lib. 2. de generat. testimonio confirmat. Iam verò quemadmodum ea quæ vel merè sunt salsa, vel nimium dulcia, ob immoderatam nimiam vim resoluendi, ad nutritionem minimè sunt accommodata: ita duo hi sapores siue in cibo, siue in potu quasi tēperata quadam moderatáque societate (vt in hac maris Pontici aqua) coniuncti egregias sibi mutuas, vt ita loquar, ad bonam commodámque nutritionem videtur operas tradere. Nam quum dulcia per se ex omnium medicorum sententia præ cæteris saporibus omnibus principem nutriendi vim atque efficaciā habeant, cui dubium esse possit, quin salsa, quæ (vt medici tradunt) suapte natura terrena, grauia, calida, amaris proxima (nisi quòd minus, quam illa sunt siccata atque extenuata) atque hinc quidem digerendi, extenuandi, detergendi, illius adstringendi, atque densandi, denique siccandi, atque à putrilagine vindicandi vi prædita si dulcibus fuerint mixta atque cōtemperata, quasi cumulum quendam bonæ nutritionis afferant? Quamobrem minimè profectò mirum Pontica hac dulcisalsa aqua & pecora, quibus illa potanda præbetur (vt testis est Arrianus noster) plurimum iuuari, & eius incolas pisces, quàm pinguissimos euadere, vt infrà dicetur. Hinc Galenus quoque Ponticos homines pingues esse ait. Videtur mihi quoque Ponticus ille sapor medicorum, qui & acerbus dicitur, Grecè στρυφνὸς, subausterus siue austero proximus, quo pyra, corna, cotonea mala, & alia nondum matura prædita sunt, astringendi, siccandi, exasperandíque vim habens, teste Galeno, ab hoc maris Euxini sapore potissimum fuisse nominatus. Huius præterea dulcedinis maris Euxini alius quoque est effectus, nimirum congelatio, à qua cætera quidem maria sunt immunia. Cur autem flumina congelentur, non item maria, causam reddit Gall. lib. 17. cap. 8. vbi quæ sunt calidiora difficilius gelu cogi, contrà quæ leuiora faciliora ad coëundum ait videri. Hac ipsa quoque congelatione ceu argumento à posteriori, seu effectu certissimo plerique ad maris huius dulcedinem conuincendam vtuntur, quum salsa, suapte natura ab huiusmodi accidente, sint immunia, dulcia verò potissimum ei obnoxia, vt Gellius & alii pluribus docēt. Atque idcirco mare hoc superiore tantum parte, qua dulcis est, inferiore autē qua salsa, minime congelari, Ouidius atque Macrobius testes sunt. Sic enim Ouid. lib. 3. de Ponto, epistol. 1,

Maris aqua in imo dulcis.

Ponti sapor dulcis salsus.

Aquam nutrire quodammodo.

Cur Pontica aqua potatu pecoribus vtilis.

Dulcia nutriūt.

Salsa quam vim habeant.

Ponticus sapor medicorum.

Pontus quia dulcis congelationi obnoxius.

Maria non congelantur.

Ponti congelatio eiusdem dulcedinis argumentū.

Pōtum superiore tātum parte cōgelari.

Tu glacie freta iuncta tenes, & in æquore piscis.
Inclusus tecta sæpe natauit aqua.

hoc est, superius congelata vagatur per mare. Sed clarius adhuc Macrobius idem lib. 7. Saturnal. cap. 12. his verbis significat. Aqua marina, inquit, quæ ipsa quoque amaritudine sui aspera est, nunquam gelu contrahitur. Nam quod Herodotus historiarum

Aquam marinā non congelari.

historiarum scriptor contra omnium fermè, qui hæc quæsierunt opinionem scripsit, mare Bosporicum, quod & Cimmerium appellat, earúmque partium mare omne, quod Scythicum dicitur, gelu constringi & consistere: aliter est, ac putatur. Nam non marina aqua contrahitur, sed quia plurimum in illis regionibus fluuiorum est & paludum in ipsa maria influentium, superficies maris (cui dulces aquæ innatant) congelascit, & incolumi aqua marina videtur in mari gelu, sed de aduenis vndis coactum. Hoc & in Pōto fieri videmus, in quo frusta quædam, & (vt ita dixerim) superficies gelidæ feruntur, contracta de fluuialium, uel palustrium vndarum multitudine, in quas licet frigore concretæ, tamen sunt natantes quasi leuiores marina. Plurimum autem aquarum talium influere Ponto, & totam superficiem eius infectam esse dulci liquore, vnde Salustius ait, Mare Ponticum dulcius esse quàm cætera. Est hoc quoque testimonio. Quòd si in Pontum, vel paleas, vel ligna, seu quæcunque alia natantia proieceris, foras extra Pontum feruntur in Propontidem, atque ita in mare quod alluit Asiæ oram, quum constet in Pontum effluere maris aquam, non effluere de Ponto. Meatus enim qui solus de Oceano receptas in maria nostra transmittit, in freto est Gaditano, quod Hispaniam, Africámque interiacet: & sine dubio inundatio ipsa per Hispaniense & Gallicanum litora in Thyrrhenum prodit, inde Adriaticum mare facit. Ex quo dextra in Parthenium, læua in Ionium, & directum in Ægeum pergit, atque ita ingreditur in Pontum. Quæ igitur ratio facit vt riuatim aquæ de Ponto fluant, quum foris influētes aquas Pontus accipiat? Sed constat vtraque ratio. Nam superficies Ponti propter nimias aquas, quæ de terra dulces influunt, foras effluit: deorsum verò intrò pergit influxio. Vnde probatum est, natantia quæ (vt suprà dixi) iaciuntur in Pontum, foras pelli. Si verò columna deciderit, introrsum innare. Et hoc vsu sæpe probatum est, vt grauiora quæque in fundo Propontidis ad Ponti interiora pellantur. Hæc est ergo Macrobij de maris huius congelatione sententia, cui Ouidius (vti dixi) astipulatur. Illa verò quæ de Ægei maris in Pontum influxu ex veterum multorum sententia scribit, aliorum (vt suprà dixi) doctissimorum virorum authoritatibus rationibúsque refelluntur. Huius autem congelationis non modò amnes dulces in illud influentes, uerùm etiam intolerabilē vim frigoris, vētorumque Septentrionalium frigidissimorum, testis est Ouid. pluribus in locis, vt lib. 4. de Ponto, Epist. 10.

Mare Bosporicū, Cimmeriū, Scythicum.
Idem Gall. libro 17. c. 8.
Ponti aquam superiorem, nō infimam congelari.
Ponti superficies infecta dulci liquore.
Hinc colligitur Pontum ferri in Propontidem.
Nō constat quod hic Macrob. pro certo affirmat.
Gaditanū mare.
Hispaniense.
Gallicanum,
Thyrrhenum,
Adriaticum.
Parthenium,
Ionium,
Ægeum.
Congelationis Ponti causa quoque est frigus ingens, ventuque frigidi.
Ouid. testimoniū

Crede tamen: nec te causam nescire sinemus
Horrida Sarmaticum cur mare duret hyems.
Proxima sunt nobis plaustri præbentia formam,
Et quæ præcipuum frigora sydus habent.
Hic oritur Boreas, &c.

Paulò pòst subiungitur alterum.

Adde quòd hîc clauso miscentur flumina Ponto,
Vimque fretum multo perdit ab amne suam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peneúsque, Hypanísque, &c.

Tandem concludens ait,

Copia tot laticum, quas auget, adulterat vndas,
Nec patitur vires æquor habere suas.

Sic Ammianus Marcellinus libro 22. Quicquid autem, inquit, eiusdem Pontici sinus Aquilone cæditur, & pruinis, ita perstringitur gelu, vt nec amniū cursus subteruolui credantur, nec per infidum, & labile solum gressus hominis possit, vel iumenti firmari, quod vitium nunquam mare sincerum, sed permixtū aquis amnicis tentat. Hæc ille. Congelationis cuiusdā monstrosæ Gyllius meminit libro 1. de Bosporo Thracio. Bosporum etiam, inquit ille, percipio similiter dulcem esse. Totus enim aliquando conglaciauit tempore Copronymi, Anno. n. à Christo concepto 756. hyems fuit perfrigida, acerrimáq;, & gelu maximum. vt Ponti Euxini ora maritima in latitudinem centum milliarium gla-

Marcellini testimonium de Ponti congelatione.
Congelationis Ponti monstrosæ exemplum.
Tempore Copronymi.

ciei rigore in lapidis duritiem conuersa sit: glaciésque à summo mari ad profundum crassa extiterit triginta cubita. Præterea quum eiusmodi glacies fuisset niue tecta, creuit viginti alia cubita ita mare, vt continenti assimilaretur, & pedibus calcaretur hominum, cæterorúmque animalium mansuetorum & agrestium, à Zicchia ad Danubium, & reliqua ora maritima vsque ad Messombrium, vt Bosporum Thracium vltro citróque transirent iumenta onusta, & boues plaustra onusta trahentes. Deinde Februario mense glacies in plurimas sectiones collibus, & insulis multorum iugerum similes, & pares disrupta, & ventorum vi Byzantium per Bosporum acta in Propontidem, & in Hellespontum, in quibus essent animalia mansueta & agrestia, viua & mortua gelu constricta. Ex his glaciei sectionibus, quędam in Acropolim Byzantii impacta contriuit gradus, quibus è mari in vrbem ascendebatur. Alia glaciei sectio ingentis molis ad murum allisa, illum magno impulsu concussit, vt non modò muri, verùm etiam domus vicinæ labefactarentur. Atque alia prægrandis glaciei moles à Manganis ad Bosporium portum, hoc est, primū collem olim Byzantium, nunc Regis claustrum cinxit, cuius altitudo muros superabat. Equidem ipse vnam & alteram hyemem Byzantii frigidam sensi, semélque & iterū vidi Bospori sinum nominatum Cornu, ab ostiis fluminum ad Galatam conglaciasse, non quidem glacie quę sustineret homines, sed tamen tanta, vt scaphæ vltro citróque commeare non possent, nisi remis antè glacies frāgeretur. Hæc ille. Dulcedinis denique huiusce quo Pontus Euxinus excellit effectus fructúsque optimus est vberrima piscium copia, qua Pontus redundat, vt infrà dicetur. Omnes enim pisces etiam cæterorum marium incolas non salsa, sed dulci (quæ intra salsam continetur) aqua nutriri ex Aristotele atque Theophrasto probat Ælianus libro 9. cap. 64. Idem Empedoclem quoque Agrigentinum dicit affirmare aliquam dulcem, non omnibus notam, in mari aquam esse, qua pisces nutriantur. Potabilem denique in omni mari aquam esse, Aristoteles hoc experimento docet: Siquis concauum, inquit, è cera vas tenui opere finxerit, atque in mare demiserit inane, aliunde appensum, vt aquā trāsmittere queat, die ac nocte vna dulciculo ac potabili humore complebitur. Hæc Ælianus ab Aristotele. Atque hæc quidem habui in præsentiarum, quę de maris huiusce qualitate dicerem, quibus quasi colophonis loco addam Scaligeri, illam breuem atque illustrem eiusdem qualitatis descriptionem. Aquilonum, inquit ille, frequentia tanta, vt illis imperium cæli quasi legitimū à natura commissum videatur. Vada infinita, cæca, limosa. Hyeme quæ decem sæuit menses, quasi pauimento solidata maris superficies. Æstate perpetua caligo, quæ pomeridianis horis vna aut altera vix discussa, mox redintegratur. Tum verò maius à glacie periculum, cuius immensę crustæ fluitantes, mobilium insularum inter se concurrentium speciē præbent. Vt verę sint illæ Symplegades, non illæ Græciæ mendacis.

Sequitur nunc aliud nostræ tractationis caput, nimirum quæ res in Pontico hoc mari, regionéque illi vicina atque finitima, vel maiore cum copia, vel etiam singulari quadam vi atque natura præditæ nascantur, atque reperiātur. Nam quemadmodum singulari quadā Dei Opt. Max. moderatione, sapientiáque nulla terra regióue πάμφορος, id est, omnifera reperitur, ita quoq; nulla est tam uilis, tam abiecta, tam obscura regio quæ non sit πολύφορος, hoc est, plurimarum optimarúmque rerum plenissima, quęque non sua certa quędam atque peculiaria bona, hoc est Dei dona, possideat. Quemadmodum igitur vniuersum cælū, terra, atque mare pleno quasi gutture, clarissimáque voce (vt trito sacræ Scripturæ loquendi modo vtar) Dei laudes, gloriā ac maiestatē prædicant atque ebuccinant: sic quoque Ponticum hoc cælum, terra, atque pelagus, licet tenebris atque caligine, ventis, frigoribus, fluctibus, naufragiis, glacie, accolarum immanitate horridum, planéque funestum esse videatur, tamē plurimis

Marginalia: *Zicchia.* — *Bosporus Thracius.* — *Acropolis.* — *Bosporium.* — *Galata.* — *Dulcedo Ponti, causa plurimorū piscium.* — *Pisces dulci, non salsa aqua nutriri.* — *Empedoclis Agrigentini testimonium.* — *Potabilem in omni mari aquam esse.* — *Ponti qualitatis summaria descriptio.* — *Aquilones domini Ponti.* — *Vada.* — *Frigus.* — *Glacies.* — *Caligo.* — *Symplegades.* — *Aliud caput de singularibus quæ in Ponto nascantur.* — *Nulla regio πάμφορος.* — *Cælum, terra, atque mare Ponti sunt diuinæ maiestatis sunt vestigiis insignita.*

rimis quoque non vtilibus modò, verùm etiam admirabilibus rebus plena atq; referta, vocalissimum quasi diuinæ laudis, gloriæ, maiestatis, bonitatísq; præconium faciunt. De quibus nunc, quantum ex variis passim scriptoribus hinc inde pro temporis breuitate colligere potui, verba faciam, exordio ducto ab animalibus. Verùm hîc mihi in mentem venit mirari, quam ob causam Plato tantus philosophus nihil in mari ἀξιόλογον, hoc est, narratu commemoratúque dignum, atque τέλειον, hoc est, perfectũ generari, in aureo illo suo dialogo, qui Phædon inscribitur, affirmet: quum tamen ipsum non tam admirandas, quàm stupendas quasdam res atque naturas generare, ac sinu gremióque suo continere omnino constet. Ac omissis aliis, Ponticum hoc mare tot tantorúmque pulcherrimorum, optimorúmque fluuiorum receptaculum, quasíque aluus, seu potius commune quoddam emporium, quò opes plurimas, mercésque pretiosissimas important pariter, atque exportant, non mirum est varia, copiosissima, pulcherrimáque rerum supellectili abundantissimũ esse. Ac primò quidem ἰχθυωδέστατον, hoc est, piscium plenissimum esse, satis supérque inter omnes ferè scriptores constat. De quo sic Plin. lib. 9. c. 15. Piscium genus omne, inquit, præcipua celeritate adolescit, maximè in Ponto. Causa, multitudo amnium dulces inferentium aquas.] Nam pisces qui maria quoque alia incolunt, non aqua salsa, sed dulci (quæ intra salsam cõtinetur) ali, ex Theophrasto, atque Aristotele probat Ælianus libro 9. cap. 64. [Amiam vocãt, cuius incrementũ singulis diebus intelligitur. Cum thynnis hæ, & pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrant, gregatim cum suis quæque ducibus, & primi omnium scombri, quibus est in aquis sulphureus color, extrà qui cæteris. Hispaniæ cetarias his replent, thynnis non commeantibus. Sed in Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter vitulos, & paruos delphinos. Thynni dextra ripa intrant, exeunt læua. id accidere existimatur, quia dextro oculo plus cernunt, vtroque natura hebete.] Thynnos solstitia nosse, & Pontum ad dextrum latus ingredi, ad sinistrum exire, Ælianus quoque libro 9. cap. 42. Thynnos altero tantùm oculo videre, Æschylus quoque testatur, quum inquit, sinistrum oculum thynni more applicans. [Est in Euripo Thracij Bospori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam, Asiámque separantis freti angustiis, saxum miri candoris, à vado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem, in latere Asiæ. Huius aspectu repentè territi, semper aduersum Byzantii promontorium, ea de causa appellatum Auricornu, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est magna Chalcedonis penuria, D. pass. medij interfluentis Euripi. Opperiuntur enim Aquilonis flatu, vt secundo fluctu exeant ex Ponto, nec nisi intrantes Pontum Byzantij capiuntur. Bruma non vagantur, vbicunque deprehensi, vsque ad æquinoctium ibi hybernant. Iidem sæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum spatia, & passuum millia à gubernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sæpius iacto territi. Quidam eos, qui hoc è thynnis faciant, pompilos vocant. Multi in Propontide æstiuant, Pontum non intrant. Item soleæ quum rhombi intrent, nec sepia est, quum loligo reperiatur. Saxatilium, turdus, & merula desunt, sicut conchylia, quum ostreæ abundent. Omnia autem hybernant in Ægeo. Intrantium Pontum soli non remeant trichiæ. Idem paulò antè, Thynni intrant è magno mari Pontum verno tempore gregatim, nec alibi fœtificant, cordylla appellatur partus. &c. Sic Aristot. lib. 6. De hist. animalium capite 17. Quum thynni in Ponto peperint, fiunt ea ouo, quas vocant alij scordylas, (sunt qui cordylas legant) Byzantij auxidas, ideo quòd paucis diebus augescunt, & Ponto eacant Autumno vnà cum thynnis, remeant verò iam pelamydes factæ. Plinius lib. 9. cap. 15. Cordylla appellatur partus, qui fœtas redeuntes, in mare autumno comitatur, limosę verò à luto pelamydes incipiunt vocari, & quum annuum excessere tempus, sunt thynni. Ex his cõstat cordyllam,

Plato in mari nihil dictu dignum atque perfectum nasci dixit.

Mare Euxinum ob tot flumina quæ recipit, non mirum rebus plurimis abundare.

Pontus piscosus, cùm quia dulcissimus, tum quia maleficis belluis caret.

Idẽ lib. 8. cap. 13. Ite Aristot. l. 6. cap. 17.

Scombri.

In Euripo Bospori Thracij lapis miri candoris.

Chrysoceras piscibus cur abundet.

Thynni naues comitantur. Hoc de Pompilis affirmat Ouid. infrà.

Pompili.

Trichiæ.

Cordylla.

Idẽ Arist. lib. 5. De hist. an. c. 10.

Cordylla cur Auxides dicta.

Cordyllæ.

Pelamydes.

Thynni.

thynnum,pelamydem idem esse,nisi quòd ętate tantùm differũt. Idem etiam orcynus ætate iam maior.Pisces hi,teste Oppiano,amant mare vicinũ fluuiis, aut stagnis,ob dulcem aquam. Thynni quomodo in Propontidem innatent, item quando & quomodo ab iis qui Heractiam,Tion,Amastrin, Ponticas vrbes incolunt capiantur,pluribus significat Ælianus libro 15.cap. 5.Pelamydas generari ad Ponti Euxini finem,& initium Mæotidis,itẽ in sinu quodã Thracij maris profundissimo,idcirco Molas dicto,magnam eorum esse copiam,Oppianus testis est libro 4.Pelamydum piscationẽ circa Sinopem ,atque Pharnaciã(de quibus Ponti oppidis infrà)Strabo libro 12.& alibi testis est.Circa Pharnaciam apud Chaldæos olim Chalybas dictos,maris studiosos,ait viuere ex piscatu maximè pelamydum,atque delphinorum.Qui piscium gregem insequẽtes,vt cordylos,thynnos,& pelamidas pinguescant. Vnde facilè capiuntur, quum terræ appropinquant,ac facilè inescantur.Atque hi delphines in frusta cædunt,& aruina multa ad res omnes vtuntur. Ælianus libr.15.cap.6.Thynnos non in Ponto tantùm,sed etiam in Sicilia capi tradit:atque etiam alibi. Piscatores quoque idem testantur, vbi iam reti tenentur implicati thynni,Neptuno ἀλεξικάκῳ,id est,malorum depulsori vota facere, ne videlicet (hanc ille causam affert) à gladiis,aut delphinis piscibus acerrimorum dentium retia dilacerentur,atque ita capturam amittant.Porrò quoad piscium in Ponto copiã testis quoque est Ammianus Marcellinus libro 22. Constat, inquit,ab vltimis nostri finibus maris agminatim ad hunc seorsum pariendi gratia petere pisces, vt aquarum suauitate salubrius educant fœtũ in receptaculis cauis , quæ sunt ibi densissima: securi voracium belluarum,nihil enim Põto huiusmodi aliquãdo est visum, pręter innoxios delphinas,& paruos.Hæc ille.Ælian.libro 9.cap. 59.Ideo Pontus Euxinus,inquit,plurimis piscibus abundat, quòd non solitus sit belluas procreare:sicuti autem vitulos marinos profert,minimè quidem ij grandes euadunt,à cæteris quidem omnibus belluis maleficis pisces ibidẽ tuti sunt.Huc accedit Gyllij oculati testis testimonium libro 3.de Bosporo Thracio.Bospori,inquit,Cyaneæ insulæ speluncas quidem habent, sed ea parte Orientis & Meridiei,in quas subeunt pisces etiam delphini. At canes Charcariæ,qui Lamiæ & Scyllæ nominantur,illuc non subeunt,p.opterea quòd Pontus Euxinus feris piscibus frequentari non soleat,nisi delphinis & phocænis. Vidi tamen canem Charcarium omnium maximum,quos vnquam viderim, captum apud muros Byzantij:sed is adeò rarus illic videtur,vt tanquam monstrum spectaretur,à nullóque piscatore cognosceretur. De pelamydum autẽ in Bosporo Thracio atque Propontide imprimis copia admirabili,necnõ corũ capiendorum ratione, vide & Gyllium in præfatione illius suæ Bosporanæ descriptionis, & Bellon.in lib.1.Obser.Geograph.Gallicè scripto.c.72.73.74.75. Plin lib.33.c.11. De pelamydũ quoque captura,qua purpurarũ carne hamis infixa inescantur,vide Ælianum libro 15 capite 10. Hinc apparet quanta sit maris huiusce præstantia,quòd ob suã illam(de qua suprà pluribus) egregiam dulcedinem,plurimorum suauissimi cibi piscium , atque etiam delphinorum, (quorum pugnas cum cæteris piscibus à veteribus celebratas scriptoribus,spectare iucundissimum) copia multiplici quum abundat: interea non est sicuti reliqua maria, monstrosis illis belluis marinis infestum atque funestum. Castor quoque(quod quidem ancipitis naturæ animal maximum in medicina vsum habere constat) plurimus in Ponto nascitur. Hinc Strabo libro 3.Geograph.Castores,inquit,in fluuiis inueniuntur(de Hispania verba faciens) sed Castorium Hispaniense minimè eandem habet vim cum Pontico,cui propriam esse φαρμακῶδες,id est,efficacissimam habere vim in medicamentis. Vnde Plinius quoque libro trigesimo secundo,capite tertio, Castores efficacissimos in Ponto Galatiæ,deinde Africæ. Vide eundem libro octauo,cap.30. Ouidius,.

Thynni non in Ponto solùm.
Piscatores thynnorum cur Neptuno vota faciant.
Gladij.
Delphini.
Cur Pontus piscosus.
Vituli Pontici non grandes.
Nullæ ibi belluæ maleficæ.
Castor.
Castorium Ponticum maximè φαρμακῶδες.

Sic vbi

Sit vbi detracta est à te mihi causa pericli.
Quod superest tutum Pontice Castor habes.

Vide Solinum cap.22. Castoreum Ponticum Democrates scribit in Mithridatis descriptione. Hinc Virg. in Georg.

Virosáque Pontus, Castorea. Piscium præterea fossilium in Heraclea Pontica, necnon optimorum iuxta Paphlagoniam, meminit Arist. in lib. ἀκουσμάτων. Plin. lib. 9. cap. 57. testatur circa Heracleam, & Cromnam, & multifariam in Ponto vnum genus pisciũ esse, quod extremas fluminũ ripas sectetur, cauernásque faciat sibi in terra atque in his viuat, etiam reciprocis amnibus siccato litore. Effodi ergo: motu demum corporum viuere eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodémque Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari pisces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis, quod fieri non indigo humoris: propter quod & anguillas diutius viuere exemptas aquis. Oua autẽ in sicco maturari, vt testudinum. Eadẽ in Ponti regione apprehendi in glacie piscium quosdã maximè gobiones, nõ nisi patinarũ calore vitalem motum fatentes. In his quidem tametsi mirabilis, est tamẽ aliqua ratio. Idem Theoph. tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobibus, in his locis vbi nullæ restagnent aquæ, miratúrque & ipse gigni sine coitu. Humoris quidem vim aliquam inesse puteis arbitratur, cùm in nonnullis reperiantur pisces, &c. Piscium horum Strabo quoque meminit. lib. 12. De huiusmodi fossilibus piscibus vide Agricolam de animantibus subterraneis: quos non prius sentire & moueri ait, quàm in patina iniecti coquãtur. Plin. lib. 9. cap. 15. In Borysthene (inquit) memoratur piscis præcipua magnitudo, nullis ossibus spinísve intersitis, carne prædulci. Idem Herodotus, Mela, Solinus cap. 25. tradunt. Ouidius in Halieutico suo, nomina quædam piscium recitat, quæ Plin. lib. 32. cap. 11. in Ponto nasci existimat, propterea quod apud neminem alium scriptorem reperiantur, ídque volumen Ouid. supremis suis temporibus inchoasse ait.

Pisces fossiles Heracleæ. In Paphlagonia. Pisces terreni atque fossiles in Ponto. Pisces mirabiles circa Heracleam & Cromnam. Pisces fossiles circa Heracleã. Gobiones Põtici. Pisces fossiles mirabiles in Paphlagonia. Idem Eudoxus tradit. Pisces Borysthenis: de quo fluuio infrá. Piscium quorundam Ouid. meminit, qui teste Plinio in Ponto videntur nasci.

Descripsit sedes varias natura profundi:
Nec cunctos vnà voluit consistere pisces.
Nam gaudent pelago, quales Scombríque, Bouésque,
Hippuri celeres, & nigro tergore Milui,
Et pretiosus Helops nostris incognitus vndis,
Ac durus Xiphias, ictu non mitior ensis,
Et pauidi magno fugientes agmine Thunni.
Parua Echeneis adest, mirum, mora puppibus ingens:
Túque comes ratium, tractique per æquora sulci
Qui semper spumas sequeris Pompile nitentes.
Cercyrósque ferox scopulorum fine moratus,
Cantharus ingratus succo, tum concolor illi
Orphas, cæruleáque rubens Erithnus in vnda.
Insignis Sargúsque notis insignis & alis,
Et super aurata Sparulus ceruice refulgens.
Et rutilus Pagur, & fului Synodontes. & ex se
Concipiens Channe gemino fraudata parente
Tum viridis squamis paruo saxatilis ore,
Et rarus Faber, & pictæ Mormyres, & auri
Chrysophrys imitata decus, tum corporis vmbræ

Scombri. Boues. Hippuri. Milui. Helops, melius sine aspiratione. Xiphias. Thunni. Echeneis. Pompilus species Thynni: suprà. Plin. Cercyros. Plinius perperã Bosgyrum vocauit. Cantharus. Orphas. Plin. Orphum, Græcis ὀρφὸς. Erythnus. Sargus. Sparulus. Pager vel Pagrus. Græcis φάγρος vel πάγρος. Synodon. Channe. Plinius quoque eius meminit: qui Teragum vocat. Faber. Plin. Mormyros, Græc. μόρμυρος vel μόρμυρος. Plin. Aurei coloris Chrysou.

Lupi, Percæ, Tragi. Plin Trag͡u. Melanurn. Plin. Labrum caudæ placentem. Murena Merula, Conger. Scorpius. Glaucus. Plin. quoque meminit. Pisces litorales. Scarus. Menærelamiri. Smaris. Chromin qui nidificat in aquis Plin. ex Ouid. nominat Arturi Phycis, siue Fuca piscium solus nidificat. Squalus. Mullus. Solea. Passer. Rhõbus. Epodes. Ranæ.

Liuentis rapidique Lupi, Percæq́; Tragique.
Quin laude insignis caudæ Melanurus, & ardens
Auratis Muræna notis. Merulæq́; virentes,
Immitisque suæ Conger per vulnera gentis,
Et capitis duro nociturus Scorpius ictu,
Ac nunquam æstiuo conspectus sydere Glaucus.
At contrà herbosa pisces laxantur harena,
Ut Scarus, epastas solus qui ruminat escas,
**Fœcundúmque genus Menerelamiróque Smarisque,*
Atque immunda Chromis, meritò vilissima Salpa.
Atque auium dulces nidos imitata sub vndis,
Et squalus tenui suffusus sanguine Mullus,
Fulgentes Soleæ candore, & concolor illis
Passer, & Adriaco mirandus littore Rhombus.
Tunc Epodes lati, tum molles tergore Ranæ.
*Extremi pas.**

*

Gouius. Lolligo. Sues, Plin. Sudis. Asellus. Acipenser.

Lubricus & spina nocuus non Couius vlla.
Et nigrum niueo portans in corpore virus
*Lolligo, durique Sues, sinuosáque cess. **
Et tam deformi non dignus nomine Asellus.
Túque peregrinus Acipenser nobilis vndis.

Plinius eodem in loco. Sunt præterea à nullo autore nominati Sudis Latinè appellata, à Græcis Sphyræna rostro similis nomine, magnitudine inter amplissimos, rarus, sed tamen non degener, & pernæ concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimæ. Vide eius descriptionē ibid. Videtur pro Sudis Sues legendum, vt est in Ouidiano carmine. Facit Ouid. in hoc suo carmine Xiphię quoque piscis mentionem, quem Ælianus pluribus describit, eúmque quòd dulci pariter atque salsa aqua delectetur in mari atque Danubio capi testatur. lib. 24. cap. 23. Xiphias in Ponto Euxino multos esse hinc quoque constat, quod Ælian. lib. 15. cap. 6. sæpè dicit Gladios, siue Xiphias, necnon delphinos retia piscatorum quibus Thynnos capere atque irretire solent, conficere atque dilacerare, ita vt rursus elabantur. Atque huius incommodi euitandi gratia piscatores, vbi Thynnos vident irretitos Neptuno Alexicaco vota nuncupant.

Xiphias in Ponto multos esse.

Cācri Bosporani. Cancros in Bosporo Thracio quum ventus ingruit violētus aduersus fluctus niti, ac circa promōtoria (vbi semper venti vis maior) magna solertia ascendere testis est Ælian. lib. 7. cap. 24.

Cochleæ Ponticæ dio in hoc hyemem, in alio æstatem traducunt. De Ponticis cochleis mirum quod idem tradit author lib. 10. cap. 6. Hæ, inquit ille, Persarum regem imitantur æstiuos dies Susis agentem, hybernos verò Ecbatanis. Similiter enim illæ quoque in Propōtide quidem calida hyemare, æstiuum autem tempus iuxta Ægialum propter molles, quas mare hoc eis afflat, auras traducere cōsueuerunt. Ægialus autē locus est inter Sicyonem & Buprasium, & alius Ponto proximus, cum vico eiusdem nominis: de quo infrá.

Spongiæ. Ostrea. Spongias in Hellesponto asperas & densas esse circa Malean testis est Plin. lib. 9. cap. 45. Ostreæ genus vulgò cognitum in Græcia quod Gaideropodem, vocant quasi diceres, Asini pedem. Cautibus adnascitur, non more aliarum ostrearum soluta in salo iacet, & ob id in eo tantum mari, quod nunquàm æstu reci-

reciprocatur (cuiusmodi est Ægeum, Hellespontus, Propontis, Bosporus & Pontus) nascitur. Hæc Rondeletius. Gyllius scribit se accepisse Byzantinos ostrea serere, & eorum quasi lac seminare, idipsum enim in aquam abiectum ad saxa ima adhęrescere & ostrea fieri. Sic ex decocto fungi in terram proiecto fungi nascuntur.

Mare reciprocationis æstu expers. *Ostrearum satio.*

Silurus cetaceus robustissimúsque piscis in Istro fluuio plurimus reperitur, de huius apud Mysós (iuxta Heracleam, circa Naaium flumen propè Tomos vrbē, de qua infrà) mirabili capiendi ratione, quo fiunt boum & equorū iuga, vide Ælian. lib. 14. cap. 25. Mirum est (vt hoc obiter dicam) Heracleam Ponticā cum vrbe Tomos atque Istro coniungi, cùm maximum inter vtranque vrbem interuallum esse, vel ex Arriano nostro cōstet. Nisi forsan ibi quoque vrbs fuerit Heraclea dicta. nam, vt infrà dicetur, plures fuerunt eiusdem nominis vrbes. Mysi autem (quemadmodum ipse Ælianus monet) duplices fuerunt, Asiani, qui Telephi Pergamum incolunt, & Europæi Istri accolæ.

Silurus in Istro plurimus. *Heracleā hodie Naaium portum dici testis est Munsterus.*

In Istro Cyprinos, Coracynos, Dercas, Xiphias, Antacæos, Thunnos reperiri, & quemadmodum pisces illi ex Istro conglaciato capiantur pluribus idem author docet lib. 14. cap. 26.

Istri pisces.

Serpentes circa Rhyndacum amnem in Ponto nasci ex Metrodoro Plinius tradit, quæ superuolantes quamuis altè perniciterque alites haustu raptas absorbent. lib. 8. cap. 14. Idem Mela.

Serpentes circa Rhyndacum terribiles.

In Ponto neque mollia, neque testacea nisi raro & perpauca gigni, auctor est Ælianus de animal. lib. lib. 17. cap. 10. Quemadmodum autem mare Ponticū piscibus optimis scatet, sic cælum quoque siue aër Ponticus, qui alias quasi æreus, imò ferreus videtur, auium suauissimo cantu resonat. Phasianis auibus pulcherrimis, ac suauissimi delicatissimíque cibi, quas (vt Clem. Alexand. in Pædagog. inquit) homines gulæ ventríque dediti colchiare solent, regio Colchica abundat, à Phaside regionis illius fluuio celeberrimo, auium eiusmodi optimo alumno, hoc suum nomen sortita. Testis est Eustath. in Dionys. Hinc Phasidis ales. Stat. lib. 4. Silu. Arrianus noster infrà in descriptione insulæ Achilleæ, marinarum quarundam auium meminit, quas Græcè λάρους, αἴθυας, & κορώνας maritimas appellat, quarum in illa insula innumerabilem esse copiam, templúmque Achilleum quasi æditum quasdam quàm diligentissimè custodire, vertere, & à sordibus repurgare testatur. De his vide infrà. Aristot. in lib. mirabilium audit. In Ponto, inquit, hyeme auem quandam inueniri aiunt, neque cacantem, nec quicquam etiamsi vel alæ illius vellicentur, vel veru transfigatur, donec incaluerit igne, sentientem.

De auibus Ponticis. *Phasianis abundat Colchis ad Phasin flu.* *Aues quædam marinæ.* *Auis mirabilis.*

Paphlagoniæ perdicū cor geminum reperiri Theophrastus alicubi prodit. Ælian. lib. 10. cap. 35.

Perdices Paphlagoniæ.

Hypanis fluuius in Ponto, circa solstitium defert acinorum effigie tenues membranas, ex quibus erumpit volucris quadrupes, nec vltra diem viuit, vnde Hemerobios vocatur Plin. lib. 11. cap. 36. Idem ex Aristot. Ælianus lib. 5. cap. cap. 43. sub lucem matutinam nasci, pòst autem ad Solis occasum extingui. Eiusdem quoque Cic. lib. 1. Tusc. disp. meminit.

Volucris ad Hypanim Hemerobios.

Otides quoque sunt in Ponto, quas teste Æliano lib. 6. cap. 24. vulpes sic venatur, vt & sese auertens, & caput in terram abiiciens, tanquam auis collum, sic caudam extendat: eæ autem his insidiis deceptæ, ad illam tanquam gregalem suam accedunt, illa verò conuersa nullo negotio capiat.

Otides Ponticæ. Ὠτίδες Græ. Vulpium in iis capiēdis solertia.

In Chalceriti Pontica insula, quę est contra Pharnaciam, Aria à Græcis dicta, Marti sacra, volucres dicūtur cum aduenis pugnasse, pinnarum iactu. Plin. lib. 6. cap. 12.

Aues quædam pugnaces.

Anates Ponticæ (teste Gellio lib. 7. cap. 16.) dicuntur edendis vulgò venenis victitare. Harum sanguinem miscere antidotis, quoniam veneno viuerent, Mithridatis inuentum esse creditur. Plin. lib. 25. cap. 2. Hæc atque aliæ huiusmodi

Anates.

aues in Ponto reperiuntur. Ouid. tamen lib. 3. de Ponto. epistol. 1. inquit,

Non auis obloquitur syluis, nisi si qua remotis
Æquoreas rauco gutture potet aquas.

Apes. Apum quoque præstantissimam copiam in Ponto esse scriptores testantur. Plin. lib. 11. c. 18. In Pōto dicit esse apes albas, quæ bis in mense mella faciāt. Circa Thermodontem autē fluuium duo genera. Aliarum quæ in arboribus mellificant: aliarum quæ sub terra, triplici cera cum ordine vberrimi prouentus. Hæc ille. Hinc magna ceræ atque mellis in Ponto copia. Polybius lib. 4. Quū verò Pontus, inquit ille, multa ferat ad hominum vitam commodissima, corū omnium domini sunt Byzantii. Nam & ad necessarios vsus coria, ac multitudinem seruorum, quæ circa Pontum sunt loca, eis abundantissimè suppeditāt: & ad delicatiorem vitam mel, ceram, salsamenta, aliáque huiusmodi copiosè nobis exhibent: accipiunt autem ipsi vicissim ex iis, quæ apud nos abundant, oleum, & omne vini genus: frumentum interdum dant, interdum accipiunt.

Ceræ atque mellis copia.

Pontus multa vitæ humanæ cōmoda suppeditat.

Salsamenta.

Cera Pontica optima. Ceram Ponticam optimam esse Dioscorides quoque testatur lib. 2. cap. 26. Itē Plinius lib. 21. cap. 14. Optima, inquit, quæ Punica vocatur. Proxima quàm maximè fulua, odorísque mellei, pura, natione autem Pontica, quam constare equidem miror inter venenata mella. Deinde Cretica, &c.

Animalia terrestria in Ponto. *Capra.* Venio nunc ad terrestria animalia, quorum certè omnis generis ferorum pariter, atque mansuetorum magna est in Ponto copia. Caprarum plurimarū infrà Arrianus noster facit mentionem, quas in Achillea illa insula, Achilli cōsecratas esse ait. Gadyloneticam regionem, quæ post Halyos ostia est, vsque ad Armeniam. Strabo lib. 12. oues dicit habere mollis pellis, & lanæ (quod in tota Cappadocia, atque Ponto perrarum est) necnō damas quarum alibi magna sit paucitas. Themiscyrena planicies quia Lyco fluuio irrigata roscida semper est: & herba tam boum quam equorum est optima nutrix. Multa est ferarum omnis generis venatio, propter alimoniæ copiam. In Cappadocia, vt testis est Arist. de mirabilibus, mulas aiunt esse prolificas. Equos syluestres egregios esse iuxta fluuium Hyppanim testis Herod. lib. 4. Flaccus lib. 6. Argonaut.

Oues. *Dama.* *Boues.* *Equi.* *Mulæ prolificæ.* *Equi syluestres apud Hypanim flu. Septentrionē ferre equos feros, testis est Plin. lib. 8. c. 15.*

—Nec clarior vllis
Arctos equis, abeunt Hypanin, fragilemq́ per vndam
Tigridis, aut sæua profugi cum prole leænæ.

Canes Albanorū feroces. Apud Albanos Colchis finitimos nati canes feris omnibus anteponuntur. Frāgunt tauros, leones perimunt, detinent quicquid obiectum est. Hæc Solinus cap. 25. Vide plura apud eundem de his canibus. Item Plin. lib. 8. cap. 40.

Taurus, equus, ceruus Mithridatis excubitores fidelissimi. Non possum hîc silentio præterire lepidam quandam Æliani de tauro, equo, ceruo, qui Mithridatis amantissimi fuerunt, historiam lib. 7. cap. 46. Mithridates rex Ponticus quum somnum caperet, corporis sui custodiam nō modo satellitibus atque excubitoribus suis armatis, verùm etiā multò magis tauro, & equo & ceruo, quos habebat mansuefactos, committere solitus est. Hi enim ad custodiam eius aduigilantes, ac si quis accedebat, ex ipsa respiratione ipsum percipientes, hic mugitu, ille hinnitu, alius sua propria voce Regē suum è somno excitabant.

Asini in Scythia cornigeri. *Cornuum magna vis in continēda aqua fluuij Stygis.* Asini in Scythia cornibus præditi nascuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis Stygis cognominati aquam continent, cum aqua illa omnia vasa transmittat, etiam si sint ex ferro. Huiusmodi cornua Alexander Macedo sibi à Sopatro allata admirans Delphos misit, atque Pythio cum epigrammate quodā consecrauit. Ælian. lib. 10. cap. 40.

Cerui Hellespontiaci, mirum αὐταρκείας exemplum. In Hellesponto collis est, vbi cerui, quorum altera diffisa est auris sic pascūtur, illius extra fines, vt nunquam progrediantur: nec enim alias passiones desiderant, nec prata alia bonitate præstantiora concupiscunt, & verò satis habent omni anni tempore præsentibus frui. Quid ad hæc homines? quos nunquam ne orbis quidem terrarum explere queat? Ælian. lib. 6. cap. 13. Idem Plin.

Vulpes

Vulpes in Thracia(vt est mirè solers atque astutum animal) antequam fluuium aliquem conglacientem transmittat pastus gratia, aurem prius ad glaciē admouet, ac si intrà non subsonare atque subterlabi fluctus sentit, glaciei se tāquam solidæ credit, transmittit: sin aliter, nequaquā transit. Quamobrē Thraces ad transmittendos fluuios congelatos, duce vtuntur. Ælian. lib. 6. c. 24. Idē Plin. lib. 8. cap. 28. *Vulpes Thracia quàm cautæ in fluuiis congelatis traijciendis.*

Tragelaphon non alibi quàm iuxta Phasin amnem nasci, testis est Plin. lib. 8. cap. 33. *Tragelaphus apud Phasim.*

Tarandus quoque apud Scythas coloris mutatione admirabilis est, eodē teste lib. 8. cap. 34. Scythiam quoque fruticum inopia paucissima animalia gignere idem testatur lib. 8. c. 15. *Tarādus Scytharum. Scythia pauca animalia profert*

Murium quoque Ponticorum hìc non est omittenda mentio, quos &quidē albos duntaxat condi, author est Plin. lib. 8. cap. 37. De murium horum aciei instructione vide Ælianum libro 6. cap. 41. Vide de iisdem Agricolam de animalibus subterraneis. Horum palatum in gustu dulcem quonam modo authores intellexerint, idem se mirari dicit. Hos Ælianus lib. 6. cap. 40. in Heraclea insula Ponti ab omnibus Herculi in ea sacris abstinere, etiam à viti ei cōsecrata, ita vt vuis maturis recedant, ne per incontinentiam fortè attingant. *Mures Pontici.*

Plurimas hinc inde in Ponto syluas esse legimus ἀθήρους, hoc est, ferarum abundantissimas, quarum venationibus potentissimum illum Ponti regē Mithridatem Eupatorem plurimum legimus fuisse delectatum.

Veniamus nunc ad herbas, plantas, stirpes, arbores, fruges, fructúsque Ponticos. Mithridatem(de quo paulò antea)herbarum legimus fuisse studiosissimū. Huius Plinius testis est libro 16. cap. 32. Circa Bosporum Cimmerium in Panticapæo vrbe omni modo laborasse, vt & cæteri incolæ, sacrorum certè causa laurum, myrtúmque habere, & non contigit, quum teporis arbores abundent ibi, punicę ficíque, iam mali & pyri laudatissimæ. Frigidas eodem tractu non genuit arbores, pinum, abietem, piceam. *Mithridates medicina, reique herbariæ studiosissimus.*

Herbarum amararum, atque venenatarum, seu veneficiis aptarum, maximā esse in Ponto vim, cùm illa Medeæ historia, siue fabula, tū plurimi alij scriptores testantur. Hinc Virg. in Bucolicis, *Herbæ, plantæ Ponticæ.*

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima Ponto. *Herbæ amaræ, & venenatæ in Ponto plurimæ.*

Eandem ob causam nonnulli Pontum fœmineo genere virosam volunt à Virgilio fuisse cognominatam,

Virosáque Pontus, castorea, &c.

Sed aliorum sententia mihi magis placet, qui illud virosa cum voce castorea coniungunt: nam ipse quoque Strabo castoreum Ponticum φαρμακῶδες vocar, quod vel virosum, id est venenosum, vel etiam medicamentis aptum interpretari queas.

Absynthium Ponticum in medicorum scholis valde celebratur. De hoc vide Columell. lib. 10. c. 15. Ouidius lib. 3. de Ponto, Epistol. I. *Absynthium.*

Tristia per vacuos horrent absynthia campos,
Conueniénsque suo messis amara loco est.

Idem Trist. 5. Eleg. 14.

Cana prius gelido desint absynthia Ponto.

Plinius libro 27. cap. 7. multa absynthij genera enumerans, Ponticū ait à Ponto dictum, quo pecora, quæ illic sunt, pinguescant, & ob id sine fele reperiantur, neque aliud etiam præstantius, multóque Italico amarius, sed medullam eius esse dulcem. Absynthium præstantius in Ponto, & Cappadocia, & monte Tauro nasci testis est Dioscorides libro 3. cap. 23. Idcirco idem author libro 5. cap. 34. scribit absynthium Ponticū in absynthitæ vini præparatione sumendum esse, quia melius est. Tametsi Guilandius in Theone absynthium Ponticum dicit intelligi, non quòd laudatissimum in Ponto proueniat, sed quòd copiosissi- *Idem Theophr. lib. 9. c. 18.*

Bellonius lib.Obseru.1.c.83. piosissimum: quum & apud alias gentes illud nascatur. Bellonius in itinere inter Heracleam & Iconium copiã absynthij Pontici se inuenisse ait, quod à nostro cõmuni, quod in hortis colitur, nihil differat: nisi quòd syluestrius sit, eóque candidius, quemadmodum & alia locis calidioribus nata.

Aconitum. Aconitum plurimum in agro Heracliensi, iuxta Anconem portum inde sic dictum, de quo infrà, testis est Strabo libro 12. De huius admirabili cùm ad perniciem, tum ad salutem vi atque natura, vide Plinium libro 27.c.2. Chamæpityn apud Heracleam Ponticam perinde atque antidotum cõtra aconitum, in vsu esse testis est Dioscorides lib.3.cap.150.

Colchicum. Colchicum à Cholchide (vbi maxima eius copia) dictum, bulbus est agrestis, exitu autumni croceum edens florem, & posterius folia pinguiora quàm bulbi, caule semipedem alto, semine rufo. Quidam Ephemeron lethale appellant. Gustatum enim fungorũ more iugulat. Officinæ Hermodactylon appellant. Dioscor.lib.4.c.72.

Asarum optimũ in Ponto, proximũ in Phrygia, tertiũ in Illyrico. Asarum vmbrosis montibus prouenire, sed plurimum in Ponto, Phrygia, Illyrico, testis est Diosc.lib.1.c.9. Plin.lib.12.c.13.

Acoron. Acoron è Ponto, Syria & Ægypto afferri testis est Dioscorides. Plin.libro 25.cap.13. Acoros, inquit, iridis folia habet, angustiora tamen, & longiore pediculo, radices nigras, minúsque venosas, cætero & has similes iridis, gustu acres, odore non ingratas, tactu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ Sed primæ in Colchide iuxta Phasin amnem, & vbicunque in aquosis. Recentibus virus maius quàm vetustis: Creticæ candidiores Ponticis.

Rhaponticum. Rhaponticũ, quod Græci ῥᾶ & ῥῆον, Officinæ Rheuponticum vocant. Dioscorides libro 3.cap.2. testatur in iis regionibus prouenire, quæ sunt supra Bosporum, indéque afferri. Mathiolus in Dioscoridem testis est sic appellari à Rha fluuio, in cuius ripis copiosissimè nascitur, id quod probat Marcellini testimonio, lib. 22. cuius hæc sunt verba. Huic (Thanai) Rha vicinus est amnis, in cuius superciliis vegetabilis quædam eiusdem nominis radix gignitur, ad multiplices medelarũ vsus proficiẽs. Fluuiũ hunc septuaginta duo habere ostia, hodie vulgò Volgam, à Tartaris Dil appellari testatur Scaliger cõtra Cardani subtil. Bellon.lib.1. Obseruat.c.83. in officinis Constantinopol. rheuponticum cum rheubarbaro ait confundi. Rha fluuius.

Mithridatia. Scordotis, siue Scordion. Polemonia, siue Philetæria. Nobiles prætereа Ponti herbæ sunt Mithridatia, seu Mithridation, quam Crateuas Mithridati adscripsit, item scordotis, siue scordion, quæ in Ponto reperitur campis pinguibus humidisque, gustus amari, quam Leræus eidem Mitridati adscripsit. Item polemonia, quam alij philetæriam, à certamine Regum inuentionis appellant: Cappadoces autem chiliodynamam vocant: de quibus omnibus vide plura apud Plin.lib.25.c.6.& 26.c.9.

Artemisia, quæ & Ambrosia. Item Artemisia, quam Cappadoces (apud quos plurima nascitur, quáque coronantur) Ambrosiam vocant: de quà vide Plinium lib.25.c.7.lib.27.c.4.libro 26.cap.8.

Cardamomum. Cardamomum è Bosporo aduehi testis est Diosc.lib.1.c.5.

Scordium. Scordium Ponticum atque Creticum imprimis efficax. Dioscorides libro 3.cap.106.

Acacia. Amomum Ponticum, de quo Plin. lib.12.c.13. Amomum atque Acacia Pontica celebrantur à Dioscoride lib.3.cap.106.

Ellebori optimi & vsitatissimi quatuor sunt, OEtæus, Ponticus, Eleaticus, Massalioticus. Theophrast.lib.9.cap.11. Ellebori nigri meminit Bellon.lib.3.c.51. Chamædaphne syluestris frutex plurima in Ida, & circa Heracleam Põti, nec nisi in montosis nascitur. Plin.lib.16.c.vltimo.

Scythice inuẽtũ Scythicum. Scythia inuenit herbam, quæ Scythice vocatur, quæ circa Bœotiã quoque nascens, prædulcis est. Aliam vtilissimam ad ea quæ Spaomata vocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famem, sitímque non sentiunt.

Idem

Hippice inuētum Scythię.

Idem præstat apud eos Hippice dicta, quod in equis quoque eundē effectū habeat. Tradúntque his duabus herbis, Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitíque. Plin. lib. 25. cap. 8.

Ischæmon inuentum Thraciæ.

Ischæmonem Thracia inuenit, qua ferunt sanguinem sisti, non apetta modò vena, sed etiam præcisa. Plinius ibid.

Γλυκύῤῥιζα.

Γλυκύῤῥιζα dulcis radix gignitur in Cappadocia & Ponto. Dioscorides libro 3. cap. 5. Huius Plinius quoque meminit libro 22. cap. 9. Theophrasto Scythica radix appellatur, eo quòd Scythæ hac sine vllo alimēto decē aut duodecim dies degunt. Circa Mœotim paludē plurima nascitur. Theophr. teste. Vide suprà de Scythice & hippice.

Adamantis.

Adamantis Armeniæ, Cappadocięque alumna, qua admota leones resupinari cum hiatu laxo aiunt. Nominis autem causam esse, quòd cōteri nequeat. Plin. lib. 24. c. 17.

Therionarca.

Therionarca in Cappadocia & Mysia nascēte, omnes feras torpescere, nec nisi hienæ vrinæ aspersu recreari aiunt. Ibid.

Gelotophyllida.

Gelotophyllida in Bactris, & circa Borysthenē aiūt. Hæc si bibatur cū myrrha & vino, varias obuersari species, ridendíque finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo. ibid.

Helianthe, quæ & Heliocallis in Themiscyra.

Heliāthe in Themiscyra regione, & Ciliciæ montibus maritimis nascitur, folio myrti. Hac cū adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi magos, & Persarum reges, vt fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eandem Heliocallidem appellari. Plin. lib. 24. c. 17.

Pharnaceon.

Quartum genus panaces ab eodem Chirone repertum, Centaurion cognominatur. Sed & Pharnaceon, in controuersiam inuentionis, à Pharnace rege deductum. Plin. lib. 25. c. 4.

Ægolethrum, herba Pontica. Ex hac mella venenata Heracleotica.

Ægolethron herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipuè caprarum appellata. Huius flores concipiunt noxium virus, aquoso vere marcescentes: ex quibus floribus (vt vult Plinius) quoniam apes quæ sunt circa Heracleam Ponticam mella conficiunt, hinc fit vt quibusdam annis ea venenata perniciosissimáque existant. De quo vide Plinium libro 21. capite 13. An non idem de aconito (quo abundat ager Heracliensis) affirmari potest?

Rhododendrum. *Mel insanum.* *Mel Heracleum venenosum.* *Chamæleō herba* *Diosc lib. 2. c. 74*

Rhododendro scatent syluæ in regione Sannorum, quæ (vt infrà) proxima est Colochidi: ex cuius herbæ floribus contrahi existimatur mel, quod ab insania quam gignit, μαινόμενον vocant. Génsque ea quum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non vendit. Testis est Plinius libro 21. c. 13. Sic Bellonius libro 1. cap. 68. suarum Obseruationum, tradit in Heraclea Thracia mel nasci venenatum, propter herbam chamæleon dictā, quæ ibi plurima nascitur, cuius radix præsentissimum venenum. ita vt mel quod inde cōficiunt apes non sit mirum venenosum esse. Sic suprà ex Aristotele, mellis è buxis iuxta Trapezuntem defluentis eandem vim esse diximus. Dioscorides quoque, sed (vt suprà ex Plinio dictum est) circa Heracleam Ponticam quibusdam anni temporibus propria quorundam florum dote, mel ait conflari, quod qui edunt, è mentis potestate exeunt, & sudore profluunt. Remedia sunt esitata ruta & salsamenta. Heptacometæ quoque olim Mosynœcos (quia super arboribus ac turribus habitant quæ Mosyni vocantur) tres Pompei cohortes miscentes crateras furentis mellis, quod rami arborum ferunt, potas, mentéq; alienatas adorti, facilè interemerunt. testis Strabo lib. 12.

Buxus Cytori. *Buxus Trapezuntina.* *Mel mirabile.* *Cerasus.*

Buxus plurima & optima nascitur in Amastriano agro, præsertim circa Cytorum, teste Strabone libro 12. Idem Theophrastus lib. 3. cap. 15. Hinc prouerbium, Buxum in Cytorum. Nascitur quoque mirabilis buxus in Trapezunte, à qua mel quoddā defluit βαρύοσμον, quod & eos qui sanæ sunt mētis, insanos reddit, & mente captos sanitati restituit. Testis est Aristoteles de mirabilibus. vide Plinium lib. 15. cap. 25. Cerasum à Cerasunte nobili ciuitate, vbi plurima

nascitur, sic dictam, atque inde à Luc. Lucullo primùm, qui vrbem illam deleuit, in Italiam fuisse delatam multorum scriptorum testimoniis notissimũ est. Sinopicam regionem acerem gignere, ac nucem montanam, è quibus mẽsæ conficiuntur, author est Strabo libro 12. Aceris quoque Pontici meminit Dioscorides. Nux Pontica eadem quæ auellana, Græcè λεπτοκάρυον est, sic dicta, quia fœlicissimè in Ponto prouenit. Cœlius libro 5. cap. 6. Nux Heracleotica, quam quidam castaneam nominant, itémque Pontica nux, atque etiam quæ dicuntur basilicæ iuglandes, germina atque flores agunt similiter iisdem temporibus, quibus Græcæ nuces, quæ amygdala, itẽ nuces Thasiæ vocantur. Hæc Oppij sunt verba in libro quodam de syluestribus arboribus, quæ à Macrobio libro 3. Saturnalium cap. 18. citãtur. Plinius quoque testis est auellanas ideo Ponticas dictas, quòd è Ponto primùm allatæ fuerint. Tritici Pontici, atque Thracij meminit Theophr. lib. 8. histor. cap. 4. Fabæ Ægyptiæ, quam aliqui Ponticam vocant Dioscor. Origani Heracleotici meminit Plin. lib. 25. c. 4. Origanum Heracleoticum Bellonius lib. 1. cap. 26. & lib. 3. cap. 51. Oliuetis cõsitam esse terram Sinopicam, Amisenam, testis est Strabo lib. 12. Denique fertilissimæ frumenti, frugum atque fructuum regiones à Strabone celebrantur Sinopica, Amisena, Themiscyrena, Phanarocensis, Gadylonetica, Apolloniatarum libro 12. Themiscyrenã regionem planam Thermodonte, Iride, atq; Lycomaximis fluuiis irrigatam, herbidam semper atque roscidam esse ait, panici & milii feracem, cuius incolæ nunquam famem senserint. Eandem præterea agrestium pomorum, atque vltrò nascentium, necnon vuarum, prunorũ, malorum, atque nucum abundantissimam esse dicit. Theocritus Idyll. Dioscori in descriptione regionis Bebrycum, qui iidem sunt qui Bithyni (vt infrà dicetur) has arbores cõmemorat πεύκας ὑψηλάς, hoc est, larices, siue pinus, λεύκας, id est, populos, πλατάνους, id est, platanos. κυπαρίσσους ἀκροκόμους, id est, alticomas cupressos, denique ἄνθεα εὐώδη, id est, flores suaueolentes, quos scitè admodũ apum φίλα ἔργα, id est, grata opera vocat. De terræ autem Bithynicæ feracitate, infrà quoque nonnulla dicentur. Idem in alio quodam Idyll. quod Hylas inscribitur, nauigationis Argonauticæ mentionem faciens, ac Propontidis locum quendam amœnissimum describens, huiusmodi quasdam herbas ac plantas recenset, quas verisimile est ibi fœlicissimè copiosissiméque prouenire. Nomina earum hæc sunt, Θρύα, id est, folia ficulna, uide Cod. libro 2. cap. 23. & lib. 10. cap. 9. Χελιδόνιον κυάνεον. i. Chelidonium cyaneum, siue cęruleum. ἀδίαντον χλοερὸν. i. capillum Veneris vulgò appellant, viride: de quo Dioscorides lib. 4. cap. 131. Dictum volunt ab α & διαίνω, quòd nõ madefiat, etiãsi mergatur. θάλλοντα σέλινα. i. florentia apia, ἀγρώστις εἰλιτενὴς, de qua vide Dioscorid. lib. 4. cap. 39 & 194. Herbam esse aiunt, quæ in hederæ morem serpat, ac dilatetur. vnde εἰλιτενὴς à Theocrito dicitur, hoc est, circumuoluta, ἀπὸ τοῦ εἰλεῖν, quod circunuolui significat. Boletos ex Bithynia optimos afferri testis est Plin. libro 22. cap. 22. De lini Colchici (vnde Phasis fl. Colchorũ ab Ouid. linosus dicitur) vide Herodot. lib. 4. Hinc Colchi ab Ægyptiis videntur oriundi.

In Ponto neque myrtum, neque laurũ esse, quæ abhorreat à locis frigidis, quanquam summo studio, omníque solertia serere conẽtur ad vsus religionis, testis est Theophr. lib. 4. c. 6. de quo suprà quoque nõnihil ex Plinio dictũ fuit. Idem verò Theophrastus eodem in loco. in Ponto: ficus tamen, inquit, multæ, magnæque & Punicæ amplæ opacitatis habentur, quia & piri & mali siue fraxini permultæ, ac varij generis maiorem in modum, bonæque frugis & vernę, præterquam si quæ serotinæ. Ex syluestribus verò rebus, vlmus, malus, & similes: sed pinasttum, abies, atque picea desunt, & omnino quæ tædã in se gerunt. Humida hæc autem, & multò deterior Sinopensi: quapropter non multus est eius vsus, nisi ad ea quę sub diuo. Hæc circa Pontum, aut certè locis quidem eius quibusdã haberi nouimus. In Propontide verò & myrtus & laurus in montibus multis in locis prouenit. Bellonius libro 3. Obseruationum cap. 42. plurimas

De acere Põtico. Bellon. lib. 3. c. 51. Acer Sinopicũ. Nux Sinopica. Nux Pontica. Nux Heracleotica. Vide Plinium li. 15. c. 22. Oliueta. Themiscyreni agri fertilitas. Panico nullum cibũ gentes Ponticas præferre, testis est Plinius lib. 18. cap. 10. Milium. Poma. Plantæ in Bithynia. Larices seu pinus. Platani. Bellon lib. 3. c. 51. Populi. Cupressi. Flores. Propontidis herbæ. Thria. Chelidonium. Capillus Veneris, seu Adiãtus. Apium. Agrestis. Boleti. Forsan teda.

mas herbas Ponticas recenset, quas se vidisse atque collegisse dicit, inter quas hæ sunt præcipuæ. Cedrus, platanus, trifolium, memphytes, terebinthus, aspalathus, elleborus niger, hiacynthi tres species, meum, asclepias, sermodactylus, fraxinus, laurus (laurum tamen atque myrtum in Ponto non nasci, testis Plin. Theop. vide suprà.) styrax, laureola, alaternus, ornithogalon, aceris species σφένδαμνος, cystus, millefolium, chrysanthemon, androsemon, quam Itali vulgò cecilianam appellant. Hæ sunt raræ singularésque plantæ, quæ illo teste, in regionibus illis proueniunt: cõmemorat innumeras præterea alias, quas; quoniam in nostris quoque regionibus inueniũtur, hic omisi. Ibidem quoque serpentum Ponticorum meminit, cuiusmodi est Adrianus ab antiquis, hodie dendroxylla dictus, necnon auium quarundam. *Herbæ Ponticæ apud Bellonium.*

Pontus frumentis quoque abundat. Frumentum autem illud paruum esse Theoph. testatur lib. 8. cap. 6. Idem quoque author lib. 8. cap. 4. tritici quasdã species secundum regiones vbi nascitur, enumerans, primas Affrico, secundas Pontico tribuit, ac deinceps Assyriũ, Ægyptiũ, Siculum enumerat, quas & colore, & magnitudine, & specie, & proprietate inter se ait differre. Libro prætereà 4. cap. 10. Ponticum triticum facillimum & durissimum esse, quamuis in aëre gelido, testatur: huiusmodi adiuncta ratione, quod & semen, & solum leuius sit, & nix quoque plurimum iuuet ad coquendum. Hinc idem author libro 3. cap. 29. huiusmodi quæstionem mouet. Cur ager gelidus, calidúsve sit frumentarius, vt in Thracia, Ponto, Affrica, Ægypto. Ad quam sic respondet, Aërem circumfusum maximè omnium ad tempestiuitatem imbrium, vímque flatus, & frigoris conferre. Hæc autem cuiusmodi fuerint, talia etiam redduntur semina. Vnde rectè est in prouerbio, Annus fructificat, non tellus. Situs quoque agri plurimum ad flatum Solémque valet omnino, vt summatim dicam, ager bonæ frugis frigora quoque multa desiderat. Serenitates enim flatúsque Austrini vitia magna ex parte inuehunt, frugésque eruginosos efficiunt. Contrà hyems constipatis canceratísque stirpibus, magnitudinem modicam verno tempore facit. Idem quoque lib. 4. cap. 28. Seminibus valde iam fixis constipatísque frigus Aquilonium mediocre non modo non obesse, verùm etiam prodesse dicit, constipando enim meliora fœcundioráque reddit. Materiæ arborum ad vsum ædificationum primas quidem Macedonicæ, secundas Ponticæ tribuunt. Theoph. lib. 5. cap. 3. Idem lib. 4. cap. 1. Vbique atque vniuersæ syluæ partem, quæ ad Septentrionem spectat, ligna spissiora, pulchriora, meliora, atque omnino robustiora in Aquiloniis exeunt, augentur & proficiunt, densæ in longitudinem potius, ideóque enodes, rectæ, proceræque fiunt, remique ex his optimi sumuntur. Sic idem lib. 2. cap. 3. Aquilonem ventum amicum esse arboribus. Item cap. 1, & 2. Imbribus Aquiloniis arbores validiores reddi testatur. Hinc apparet non sine causa materiem Ponticam quum ad Septentrionẽ spectans, Aquiloniis ventis sit exposita, ad nauigia, aliáque ædificia apprimè esse accommodatã, vt & Arrianus noster, cæteríque scriptores testãtur. Hinc magnam nauium optimarum copiam Mithridati Pontico suppeditasse. *Pontus frumentis abundat.* *Pontica materia ad fabricandas naues accommodata.*

Nunc de metallis quoque atque metallicis, seu fusilibus Ponticæ regionis nonnulla, quæ mihi quidem ex scriptoribus cognoscere licuit, proferam.. Ac primò quidem omnium auri, argenti, atque ferri venarum regionem Colchicam abundantissimam esse inter omnes ferè scriptores satis supérque constat. Strabo lib. 1. vbi Colchidis mentionem facit, necnon. 11. vbi scribit de Iberis. Hoc enim doctissimis quibusque placet aureum esse illud vellus poëticis fabulis celebratissimum, quod Argonauticæ illius nauigationis causa extitit. Plin. lib. 33. cap. 3. In Colchis regnasse dicit Salaucem, & Esubopem, qui terram virginem nactus, plurimum argenti aurique eruisse dicitur in Suanorum gente, & alioquin velleribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ cameræ, & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque parastatæ, victo Sesostre Ægypti *De metallis & metallicis in Põto.* *Vellus aureum.* *Colchorum reges antiquissimi.* *Gens Suanorum auri diues.*

Sesostris regis Aegypti superbia. rege tam superbo, vt prodatur annis quibusque sorte reges singulos è subiectis iungere ad currum solitus, sicque triumphare. Hæc ille. Et quoniam Suanorum gentis (vbi magna vis auri esse traditur) testantur historici, flumen eius regionis celeberrimum Chobum nomine, cuius Arrianus quoque meminit auri ramentis redundare. *Chobus fl. aurifertus.* Huiusmodi autem ex fluminum ramentis collectum aurum, vt cursu ipso tritúque perpolitum, absolutissimum esse, Plin. lib. 32. cap. 4. testis est. Eustathius verò in Dionys. Thoanas (alii Soanes appellant) qui suprà Colchos dicuntur habitare, Phthirophagis finitimis nihilo meliores, auro dicit esse diuites. *Thoanes aurum è fluminibus excipere soliti pellibus. Bellonius lib. 1. obser. cap. 52.* Aurum apud ipsos torrentes ferunt, quod incolæ pellibus lanatis excipiunt. Vnde illa aurei velleris fabula promanauit, propter quod Argonautæ nauigationem in Colchorum regionem susceperunt. Agricola de re metallica lib. 8. dicit, Colchos in fontium lacunis pelles animantium collocasse: quas quia (cùm multa auri ramẽta eis adhæsissent) abstulerũt, auratus Colchorum aries cõfictus est à poëtis. Vide Agricolam eadem de re, De metallis veteribus & nouis lib. 2. Idem Arrianus in Alexand. Magni anabasi tradit. Similiter autem, inquit idem Agricola, pellibus non solùm auri, sed etiam argenti ramenta, & gemmas excipere rationibus metallicorum cõducet. Hinc AEetes rex Colchorum diues ex auri ramentis factus est. Magna quoque procul dubio hinc ad Mithridatis Eupatoris opulentiam (de qua infrà) accessio facta est, nam vniuersam illam regionem Colchicam in ditionem potestatémque suam redegit. *Mithridates auri diues. Melanthõ, p. 41.* Chaldæos olim Chalybas dictos, apud quos Pharnacia sita est, cùm piscatu, tum etiam ferri & argenti metallis abundare, testis est Strabo lib. 12. testes plurimi alii scriptores. Hinc Homerus Alyba dixit ἀργύρου ἔστι γενέθλη. Strabo regionem Chalybum intelligit, contra Scepsium & Demetrium, & alios, qui vel Bithyniæ, vel Phrygiæ locum intellexerunt.

Aurum Scytharum. De auro apud Scythas à formicis, aut gryphibus eruto: item de Hebro Thraciæ fluuio auro abundante: vide Plin. lib. 33. cap. 4.

Cappadocia argenti, æris, ferri plena. Argenti præterea æris atque ferri venis locupletissimam esse Cappadociam Strabo lib. 12, aliique testantur.

Sandaracurgiũ metallis abundans. In vrbe Pompeiopoli, quæ celebris est Paphlagoniæ vrbs, Strabo testatur montem esse propter metallorum omnis generis effossionem concauum, quẽ operatores maximis cuniculis subeant. Solebant olim, vt idem inquit, publicè operari, & fossoribus vtebantur seruis ex aliquo maleficio redemptis. Nã præter operandi laborem, qui maximus est, aërem præterea dicunt, propter odoris grauitatem è glebis exhalantem, letiferum esse. *Metallorum effossio periculosissima.* Vnde corpora ibi citò mori ita vt metallorum effossio sæpè deficiat propter operariorum incommoda, qui quum plures sint quàm c c. continuò & morbis & labe absumũtur. Chalcondylas lib. 7. testis est æs post Ibericum optimum in Paphlagonia nasci, vnde quotannis Ismael Rex tributi nomine receperit myriades staterum auri.

Lapidibus quoque pretiosis, gemmis, margaritis Pontum fuisse plenum atque refertum passim ex historicis atque scriptoribus apparet. *Pontum gemmis scatere Mithridatis pretiosa suppellex est argumento.* Cuius rei argumentum est pretiosa illa elegans Mithridatis suppellex, cuius eum percupidũ fuisse Appianus testatur. Idem circiter 2000. poculorum ex onyche gemma factorum, necnon fræna equorum, pectorales, humeraléſque phaleras gemmatas atque auratas innumerabiles habuisse dicit. *Pocula ex onyche gẽma 2000.* Hinc satis constat cùm aliis gemmis, tum imprimis onyches, ex qua tot Mithridati fuerint pocula, magnã in Ponto fuisse abundantiam. Plin. lib. 37. cap. 10. testatur Zachaliam quendam Babylonium (alij Zachariam nominant) libros quosdam ad regem Mithridatem scripsisse, & in iis humana fata gẽmis tribuisse. Solinus polyhist. c. 23. Mittit Pontus & gemmas, quas à patria Ponticas dicimus, genere diuerso. *Gemmæ Põticæ.* Quippe aliæ aureas, aliæ sanguineas stellas habent, & hæ quidem inter sacras habentur. Námque ostentationi potiùs, quàm vsui deleguntur. Non guttis asperæ sunt, sed longis colorum ductibus lineantur. Hæc ille deprompsit ex Plin. lib.

37.

37.(in quo pluribus agit de gemmis) cap.10. Vniones in Bosporo freto (cuius quasi pater est Pontus) nasci Ælianus lib.15. de animal.cap.8. probat ex Iuba, quem idem dicit affirmare Bosporanos illos vniones & Britannicis esse inferiores,& cum Indicis atque Erythræis nullo modo comparandos. Hos rufos, ac paruos in conchis,quas myas appellant,reperiri,testis est Plin.lib.9.cap.35. Alabastritem,quem lapidem ad vasa vnguentaria optimè incorruptum seruare,atque vstum emplastris conuenire aiunt,plurimum in Cappadocia inueniri,testis est Strabo lib.12. sed illum vilissimum esse ac sine vllo nitore, testatur Plinius lib.36.cap. 8.Specularem quoque lapidem, quem Hispania olim citerior tantùm dabat, Cappadociam quoque ferre mollissimum & amplissimæ magnitudinis, sed obscurum, author est Plin.lib.36. cap.22. Eiusdem Strabo quoque meminit lib.12. *Vniones Bosporani.*

Lapis Thracias dictus nascitur in flumine quodam Scythiæ cui Ponto nomē est. Vis ei Gagatæ. Traditur aqua accēdi, & oleo restingui id quod in bitumine accidit. Galenus 9.simpl. medic.de Gagate.de lapide hoc Thacio,sic Nicād. *Thracias.*

Si lapis vratur candenti Thracius igne,
Post madefiat aqua,flagrabit totus,& idem
Nam oleo effuso penitus restinguitur: adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine,nomen
Cui Pontus. —

Strabo locum quendam in Cappadocia esse testatur candidi lapidis, colore ebori persimilis,qui cotes quasdam non magnas producat, è quibus cultrorum capuli fiant. Crystalli quoque & Onychiti lapidis crustas propè Galatas ab Archelai perquisitoribus inuentas esse dicunt,inquit idem Strabo lib.12. Catopyriten in Cappadocia,necnon Capnitem ebori similem in Phrygia pariter atq; Cappadocia nasci,testis est Plinius lib.37.cap.10. Opali quoque idem sed vilissimi, qui in Ponto nascatur, lib.37.cap.6. meminit. Chrysolithos Ponticas inquit idem cap.9. deprehendit leuitas, mollius quoque easdem radiare dicit. ibid. Scythiam præter testimonium paulò antea commemoratum, auro gemmisque locupletem esse Solinus quoque testatur cap.25. Apud hos Gryphes tenent vniuersa. Alites enim sunt ferocissimæ,& vltrà omnem rabiem sæuientes,quarū immanitate obsistente aduenis accessus difficilis,ac rarus est. Quippe visos decerpunt, veluti geniti ad plectendam auaritiæ temeritatem. Arimaspi cum his dimicant,vt lapides intercipiant. Hæc Solinus ex Plinij libro 7. cap.2. Arrianus noster lib.5.gestorum Alexandri, his, quæ ad voluptatem magis,quàm fidem fuerint excogitata,nō putat adhibendam fidem. Albertus 23. de animalibus,hæc eadem de Gryphis & Arimaspis in dubium reuocat. Smaragdos Scythicos duritie atque austeritate sua cæteris omnibus præstare, & quantùm Smaragdi à gemmis,tantùm Scythicos à cæteris Smaragdis differre, testis est Plin.lib.37.cap.5. Huius descriptionem vide apud Albertum lib.2. Mineral. Solinum cap.25. Cyaneum quoque optimam esse Scythicā, deinde Cypriam,postremo Ægyptiam,idem author est lib.eodem,cap.9. Ibidem quoque Iaspidi Scythicæ primas tribuit. necnon crystallo Scythico, cap.2. De quibus vide Solinum quoque,cap.25. Thracia quoque præstantes quasdam habet gēmas. Nam & carbunculos ignem minimè sentientes,cap.7.& Caspiam Indicæ similem,cap.8.& Achatem cap.10. ibi prouenire author est Plin.lib.37. Thraciam trium generum esse,viridem,aut pallidiorem, tertiam sanguineis guttis idem testatur cap.10. Caspiam cœruleam circa Thermodontem(de quo infrà) amnem,in Phrygia purpuream,in Cappadocia ex purpura cæruleam, & non refulgentem nasci idem est author, cap.8. Morion in Tyro & Galatia nasci, Plin.lib.37. Præterea vt de aliis quoque fossilibus dicamus, rubricam Sinopicā omnium optimam esse, ac cum Iberica certare, testis est Strabo lib.12. Sales quoque Cappadociæ croceos,translucidos,atque odoratissimos,& Plin.lib.31.

Lapidis candidi locus in Cappadocia. Ex hoc cultrorum fiunt capuli. Crystallus & Onychites Cappadociæ. Catopyrites. Capnites. Opalus. Chrysolithus. Scythia auro gēmisque affluens. Idem Mela affirmat lib.2. ab initio. Gryphes, Latini alites teste Nonio Picos appellabant. Gryphium & Arimasporū pugna fabulosa videtur esse. Smaragdus Scythicus. Cyaneus. Iaspis. Thracia quoque gemmifera. Caspia. Thracia trium generum. Caspia circa Thermodontē fl. Rubrica Sinopica. Sales.

cap.7.& Strabo lib.12.summopere commendant. In Ximena, inquit Strabo, sales sunt fossiles, à quibus Halym flumē dici putant. Ibid. Minium apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decuterent, adulterum esse, Plin. testatur lib.33.cap.7. Alumen Ponticum candidum ab eodem celebratur, lib.35.cap.15. Auripigmentum globosum ex Ponto & Cappadocia afferri, necnon optimum in Hellesponti Mysia nasci, testis est Dioscorid. lib.5.c.70. Mitulos laudatissimos in Ponto nasci, Dioscor. author est lib.2.cap.4. Ichthyocolla præstat candicans, natione Pontica, Dioscorid. lib.3.cap.84. Picis fossilis in Apolloniatarum agro, quæ Macedonica non sit deterior, Plin. meminit lib.16. cap.12. Hæc sunt quæ hinc inde ex authoribus colligere potui adiutoribus vsus D.D. Casparo Volffio affine meo charissimo, necnon D.D. Thaddæo Duno, amico meo plurimum obseruando, cuius breui (vti spero) elegans & acutus de respiratione liber in lucem exibit.

Minium. *Auripigmentū.* *Mituli.*

De Ponticorum moribus.

Nunc superest, vt de Ponticarum harum gentium ingenio, natura, moribus, statu denique cùm politico atque ciuili, tum religioso siue ecclesiastico, quantùm mihi quidem ex variis authoribus cognoscere licuit, scribendo prosequar. Ac illud quidem extra omnem dubitationem est positum, hominum mores plerunque cœlo, locísque quæ incolunt, conformes atque consimiles existere, qua de re sic elegantissimè Cicero in illa sua contra Rullum oratione disserit, Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis, ac seminis, quàm ex iis rebus, quæ ab ipsa natura loci, & à vitæ consuetudine suppeditantur, quibus alimur & viuimus. Carthaginienses fraudulenti, & mendaces, non genere, sed natura loci, quòd propter portus suos multis & variis mercatorum, & aduenarum sermonibus ad studium fallendi, studio quæstus vocabantur. Ligures montani, duri, atque agrestes: docuit ager ipse, nihil ferendo, nisi multa cultura, & magno labore quæsitum. Campani semper superbi bonitate agrorum, & fructuum magnitudine, vrbis salubritate, descriptione, pulchritudine. Ex hac copia atque omnium rerum affluentia primum illa nata sunt: arrogantia, qua à maioribus nostris alterum Capua consulem postulauit: deinde ea luxuries, quæ ipsum Annibalem armis etiam tum inuictum voluptate vicit. Hæc ille. Quibus nos Ciceronis exemplis Ponticarum harum nationum plurima exempla adiungere possumus. Cœlum Ponticum iam antea crassum atque caliginosum, ipsum verò mare assidua ferocissimorum ventorum vi agitari atque turbari solitum, fluctuosum periculosúmque esse dictum est, ciusmodi planè fuerunt gentium illarum mores atque ingenia. Hinc Herodotus lib. 4. Pontum Euxinum gentes dicit omnium imperitissimas exhibere, inter quas nulla sapientiæ vestigia reperiri possint, excepta gente Scythica, atque Anacharsi Philosopho. Sic Lucianus in Pseudomante Paphlagones omnésque in genere Ponti accolas δεισιδαίμονας, ἠλιθίους, παχέας, καὶ ἀπαιδεύτους, hoc est, superstitiosos, fatuos, crasso ingenio, omnis humanitatis atque doctrinæ expertes vocat. Fuerunt itaque hanc eandem ob causam pleræque hæ gentes illiberali atque seruili ingenio, ad seruitutem potius quàm ad libertatem, nedum ad dominium ab ipsa natura fictæ atque formatæ. Nam quemadmodum summus ille philosophus Aristot. in libris politicorum disserit, ipsa natura alios quidem seruos, alios dominos videtur efficere: dominos quidem atque aliis imperantes qui (vt illius vtar verbis) διανοίᾳ possunt προορᾶν, hoc est, prudentia sapientiáque pollent: contrà verò seruos, qui prudētia vacui, corporis viribus atque robore valent. Hac de re vide apud illum plura, lib.1.cap.1, & 3. Huiusmodi planè legimus esse Ponticos hosce populos ingeniis quidem hebetes, obtusos, prudentiæ sapientiæque expertes, corporibus autem crassos, atque robustos, ac proinde seruituti perquam accommodatos. Hinc Polybius libro quarto suæ historiæ, Ponti regiones Byzantiis ad necessarios vsus coria, ac multitudinem seruorum abundantissimè suppeditare dicit. Philostratus

Mores hominum cœlo plerunque atque locis conformes. *Cic. hac de re testimon. elegans.* *Carthaginienses fraudulenti & mendaces.* *Ligures montani duri.* *Cāpani superbi.* *Cornucopiæ proles arrogantia atque luxuries.* *Capua.* *Cœlum Pōticum nubilum.* *Mare Ponticum fluctuosum.* *Ponticorum bruta inscitia.* *Herodoti testimonium.* *Scythas excipit & Anacharsim Philosophum.* *Paphlagones ac Pontici idiotæ, illiterati, &c.* *Pontici seruili ingenio.* *Natura alij serui, alij domini.* *Pontus multos seruos suppeditat.* *Polybij testimonium.*

tus de vita Apollonij libro 8. Ponticos, inquit, aut Lydios seruos, aut Phrygios gregatim huc aduectos inuenire licet. Hæ namque gentes, & cæteri barbari, semper aliis parere consueti, nequaquam turpem existimant seruitutem. Phrygibus autem familiare est proprios etiam filios vendere, & si captiui in seruitutem abducantur, ne ad eos quidem respiciendos sese conuertunt. Græci autem libertatis adhuc sunt amantes, nec Græcus quisquam citra mortem in seruitutem venditus est. Quapropter nec seruorum prædonibus, nec eorundē mercatoribus apud ipsos locus permittitur. Hinc Cicero in orat. illa quam post reditum suum ab exilio habuit, Cappadocem, inquit, modò abreptum de grege venalium diceres. Idem author in illa sua pro L. Flacco oratione iisdē quasi coloribus populos istos à vetere Græcia distinguēs, describit atque depingit. His postremò adiungamus Ezechielis Prophetæ testimonium, cap. 27. versu 13. vbi de Tyriorum negotiationibus verba faciēs, Iauan, inquit, Thubal & Mesech ipsi institores tui, cum animabus hominum, & vasa ærea dederunt in nundinis suis. In quæ verba summi ingenij, iudicij atque doctrinæ vir D. Ludouicus Lauaterus, studiorum meorum ab incunte ætate fautor adiutórque fidelissimus, in suis illis in hunc Prophetam doctissimis commentariis, huiusmodi quædam, quæ nostro proposito accommodata subiicere volui, disseruit. Iauan sunt Iones Græci. Tubal interpretatur Iosephus, teste Melanchone in suis Chronicis, Hispanos, & nominat Iberos: fuisse autem initiò Iberos & Chalybes in Asia vicinos, inter Pontum Euxinum, & mare Caspium metallicis venis claros. Alij Albanos intelligunt. Mesech sunt Moschouij, qui relictis suis sedibus ad Pontum Euxinum, versus Septentionem progressi sunt: in locum eorū successerunt Cappadoces: hinc quidam per Mesach Cappadoces intelligunt. Hæ gentes in nundinis Tyriis mancipia vendiderunt. Ex Græcis, & præcipuè ex Cappadocia multa fuerunt mancipia. Cappadoces fuisse seruili ingenio ex sequente historia intelligitur. Memoriæ proditum est, quòd quum Regiū genus inter eos periisset, Senatus populúsque Rom. eis concesserit, vt sui iuris liberíque deinceps essent. At Principes re perpensa, libertatem recusarunt, oraróntque Regem habere liceret. Romani admiratione ducti, liberum eis permiserunt, vt quando libertatem non vellent amplecti, Regem suo arbitratu constituerent. Hæc ille. Nec verò tantùm crasso, obtuso atque hebete, seruili, illiberalíque ingenio, verùm etiam sæuis, immitibus atque immanibus moribus plerosque horum populorum extitisse, plurima literarum monumenta testantur. Cui enim vel mediocriter in historiis versato Bithynorum, Paphlagonum, Cappadocum, Colchorum, Achæorum, Lygorum, Heniochorum, Lazorum, denique Scytharum, Taurorum, atque Thracum, qui varij sunt ac multiplices, bruta barbaráque honestarum rerum inscitia, atque ignorātia, cum extrema morum feritate immanitatéque coniuncta, non est perspecta atque cognita? Hæ videntur nonnullis esse Symplegades illæ infestæ atque funestæ, de quibus infrà, poëtarum fabulis celebratæ, à quibus ipse quoque Pontus olim ἄξενος, hoc est, inhospitalis dictus est, de quo suprà. Quoad Scytas & Homerus illos Abios atque iustitiæ cultores appellat, & Herodotus quandam illis, vt paulò antè dictum, sapientiam tribuit, & Quintus Curtius illis non sicuti cæteris barbaris rudem & inconditum sensum esse, quin imò quosdam illorum sapientiæ capaces esse, ex quorundam opinione asserit. Verùm Strabo libro 7. Scythas agricultores, atque νομάδας, hoc est, rei rusticæ atque pastoritiæ deditos, ἡμερωτέρους atque πολιτικωτέρους, hoc est, mā suetiores, ciuilioré sque esse affirmat, atque hos quidem esse illos quos Homerus iustitiæ militiæque studiosos, Galactophagos, Abios denique, hoc est, delicatiore, voluptuariáque vita carentes appellet, quorum victus sit caro (præter cęteras) equina, caseus, lac, & lac quoddam acetosum, quod illi arte quadam condientes, delicatissimi eximiique obsonij loco habent. Cæterùm illos qui mare attingunt, atque lucri

Philostr. test. de seruis Ponticis.
Seruitutem non turpem ducunt.
Phryges filios quoque proprios vendere soliti.
Græci veri libertatis amantes.
Cappadoces maximè seruiles.
Ciceronis testim.
Ezechielis test.
Lud. Lauaterus.
Iauan Iones.
Tubal Iberi.
Chalybes.
Mesech Moschouij, in quorum locum successerunt Cappadoces.
Mesech quidam Cappadoces intelligunt.
Cappadoces contra naturam seruitutem libertati anteposuerūt.
Ponticorum sæuitia.
Symplegades Cyaneæ.
Hinc Pontus axenus olim dictus.
Scytharum distinctio.
Scythæ mediterranei mansuetiores atque ciuiliores.
Heluetiorum prisci temporis similes.
Ὀξύγαλα.
Scythæ maris accolæ feroces, latrociniis dediti.

ſtudio ducuntur,à latrociniis atque iniuriis haudquaquã ſibi temperare. Hinc apparet id quod ipſa quoque hodie docet experientia,maritimos homines(cu iuſmodi ferè hi fuerunt Ponti Euxini accolæ, partim hebetes, rudes, atque idiotas,ſeruili illiberalique ingenio , partim callidos atque fraudulentos, infidos,perfidos,iniurios,deliciis,voluptatibus,prædis atque latrociniis addictos, *Mare improbitatis magiſter. Plato.* vitam degere. Quamobrem non eſt mirum ſi Plato libro 4. de legibus illam ſuam,quam finxit , beatiſſimam atque florentiſſimam ciuitatem mari non nimis vicinam,ſed octoginta ſtad.ab illa diſtare voluit. *Mare χαλεπὸς γείτων.* Nimis enim propinquã maris vicinitatem,iucunda illa licet ſit atque amœna,tamen pernicioſam eſſe *Mare mores reddit improbos.* ciuitati aſſerit.Nam ex nimio illo mercaturæ, negotiationum, lucri atque pecuniæ ſtudio, in hominum animis ἤθη παλίμβολα atque ἄπιστα.i.callidos,atque verſipelles,necnon infidos mores procreari, hincque fieri, vt ciues ſibi mutuò pariter atque aliis ἀφιλόξενοι καὶ ἄπιστοι,hoc eſt,infeſti infidique reddantur. Eadẽ de re Ariſtoteles pluribus libro 7.Politic.cap.6.diſputat in vtramque partem. Hinc prouerbium,maritimi mores pro leuibus.

Quoad autem Ponticarum harum gentium originẽ(vt de illa quoque nonnihil dicam)ex Iapeto pleraſque has Ponticas gentes oriundas eſſe Cedrenus *Ponticas gentes ab Iapeto oriundas eſſe.* libro 1.ſuarum hiſtoriarum clariſſimè teſtatur. Iapeto, inquit,tertio filio annũ agenti 425.attribuit,quicquid à Meridie ad Septentrionem & Solis occaſum pertinet vſque ad Gades inſulaſque Britannicas,Armeniam,Iberiam,Pontũ, Colchos,atque vlteriores regiones atq; inſulas, vſque ad Italiam, Gallias, Hiſpaniam,Celtiberiam,& Luſitanos.Paulò pòſt his addit,Mediam, Albaniã, Armeniam maiorem & minorem,Amazonum regionem,Paphlagoniam,Cappadociam,Galatiam,Boſporenos,Mœotidem,Derrim, Sarmatiã, Taurianos,Bachianos, Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Græciam & alias, quæ nunc ad propoſitum noſtrum non faciunt.In eadem opinione atque ſententia doctiſſimos quoſque eſſe video,inter quos Melanchon diuinũ illud ingenium in ſuis Chronicis acutè profectò accuratéque gentium harum maxima ex parte ab Iapeti illius filiis atque nepotibus originem hoc modo tradit. A Gomer enim *Cimmerij. Boſporani. Scythæ. Turcæ. Medi. Græci. Æoles. Cilices. Macedones. Dodonæi. Iberi, Chalybes. Moſcoui. Cappadoces. Thraces. Aſcania. Riphæi. Sarmatæ. Paphlagones. Heneti. Phryges.* Iapeti filio Cimmerios olim,poſtea Cimbros dictos,Cimmerij illius & Boſpori & oppidi clariſſimi incolas:à Magog Scythas atque Turcas, à Madai Medos,à Iauan Ionas,ſiue Græcos vult ortos. Quoad verò Iauani filios,Noachi nepotes,ab Eliſa Æoles,qui ſunt in minore Aſia, à Tharſi Tharſum, quæ eſt Cilicum metropolis,à Cethim Macedonas olim Μακέτας dictos , à Dodanim Dodonæos in Epiro,à Thubal Iberos atq; Chalybas Aſiæ populos Septentrionales,à Moſoch ſiue Moſech Moſchouios, Μοσχικούς, & Μοσσυνοίκους olim dictos, necnon qui illis ſucceſſerunt Cappadoces,à Tira Thracas originem ſuam traxiſſe prodit. Quoad verò Gomeri filios ab Aſcane Aſcaniam (quæ eſt ſupra Phrygiam in Bithynia,verſus Cimmerium Boſporum)à Riphat Riphæos,Sarmatas ſiue Sauromatas,Paphlagonas, Henetos:à Togorma Phrygas illos ſerui les oriundos videri tradit. Atque hæc eſt maxima quidem ex parte Ponticarum iſtarum gentium origo. Hinc forſan nata eſt illa fabula de Prometheo, (quem Iapeti filium faciunt) Caucaſo affixo, qui mons Ponticis his gentibus imminet.

Illud quoque non eſt omittendum , id quod à multis,literis memoriæque *Græcorum ſtudium in Ponticorum moribus mitigandis.* proditum legimus,Græcos nimirum illos veros atque veteres(vt à Cicerone in orat.pro Flacco appellantur) multum operæ ſtudiique in illis gentibus ad humanitatem cultúmque ciuilem traducendis poſuiſſe : veruntamen ingenitam illam ſibi crudelitatẽ,immanitatémque ſemper retinuiſſe legimus,donec tandem Euangelica doctrina hanc illis vel omnino detraxit,vel certè plurimum imminuit,qua de re infrà vberius dicetur.

De ſtatu, atque regimine politico Ponticorum. Nunc ad ſtatum politicum ,atque ciuilem, & generatim quidem omnium horum populorum,qui Pontum Euxinum circunquaque accolunt, & ſpeciatim

Pōti regni situs.

tim ipsius Ponti propriè dicti (quod regnum primò florētissimum ex plurimis populis conflatum, deinde prouincia pop. Rom. extitit) explicandum me conuerto. Ac primò quidem omnium (vt hinc potissimum exordiar) ex omnibus ferè historiis, quas ego viderim, constat, plerasque hasce gentes nationésque Ponticas non tam αὐτονόμους, hoc est, sui iuris atque legum, quàm ἀνόμους planè καὶ ἀπολιτεύτους καὶ ἀβασιλεύτους, hoc est, iuris, æquitatis, legum, reipubl. legitimæ politiæ atque gubernationis expertes, ferarum more, ritúque vagantes, atque palantes, rapinis, prædis atque latrociniis deditas, immanissimam miserrimámque vitam egisse.

Pontici plerique ἀπολίτευτοι.

Quamobrem illud creberrimè à Cicerone vsurpatum, de fero, qui olim fuerit omnium hominum agrestíque statu, hisce potissimum gentibus verissimè posse accommodari, optiméque congruere videtur.

Vniuersalis quondam omnium populorum secundum Ciceronem ἀναρχία.

At (dixerit aliquis) quomodo gentes has ἀβασιλεύτους fuisse affirmem, quum tamen crebra admodum Regulorū, quibus illæ paruerint, passim in historiis fiat mentio. Sic enim (vt ex innumeris exemplis pauca decerpam) & Iustinus libro 1. Tanaim antiquissimum Scytharum regem, & Plinius præter illum qui historiis frequēter admodum celebratur, Æotem, Salaucem quoque & Esubopem Colchorum reges antiquissimos nominet. Sic Mithridates, de plerisque harum gentium, quæ ei subiectæ fuerunt, in oratione quadam sua ad milites (referēte Iustino) verba faciens, nullam earum peregrina quidem imperia expertam fuisse: sed tamē domesticis Regibus paruisse dicat. Arrianus quoq; noster (ne longius abeamus) infrà nomina Regum quorundam, quibus gentes Ponticæ subiectæ fuerint, enumerat. solos Sannos ἀβασιλεύτους, hoc est, Rege carentes appellans.

Habuerunt tamen Regulos.

Tanaus Scytharū regulus.

Lib. 33. c. 3.

Colchorum reguli prisci.

Respondeo Regulos barbararum istarum gentium Regum quidem augusto atque honorifico nomine indignos, tyrannos potius siue latronum duces appellandos fuisse. Id quod summi illius philosophi Aristotelis authoritate comprobari potest, qui & libro 3. ca. 10. Politic. vbi regni, & libro 4. cap. 10. vbi tyrannidis genera enumerans, Barbarorum Regum tyrannidem, ac Reges illos tyrannos potiùs quàm Reges ducendos appellandósque esse testatur.

Reges isti hoc nomine indigni.

Aristot. negat barbarorum regnum esse posse, sed tyrannidem potius appellādā.

Idē quoque philosophus libro 7. Politic. cap. 7. (id quod à proposito nostro minimè videtur esse alienum) gentes quæ frigida loca incolunt, vt quæ sunt circa Europam (cuiusmodi nos dicere possumus Colchos, Apsilas, Lazos, Heniochos, Scythas, atque Thracas: denique Phasidis, Borysthenis, Istri, Bospori, Cimmeri, Mœotidis accolas, qui ferè sinistrum Ponti Euxini latus Europæum siue Thracium dictum tenent) animosas quidem esse, sed mentis, intelligētiæ, industriæ atque solertiæ inopes, atque idcirco liberas, & ἀπολιτεύτους, (vt Thraces cum Xenophonte Quintus Curtius appellat) hoc est, politiæ expertes, miniméq; ad vicinis imperandū aptas esse dicit. Contrà verò gētes Asianas ingenio quidē atque solertia plus valere: at verò nullius animi, ac proinde ad parēdū quàm imperandū aptiores esse.

Ponticarum gentium quarum aliæ Asiaticæ, aliæ Europææ quædam ex Arist. differentia.

Illud prętereà ex omnibus ferè historiis manifestum est, Ponticas has gentes ceu omnibus ferè exosas atque inuisas, & ab omnibus ferè reliquis gentibus auri potissimum atque argenti ergò, quibus affluebant, creberrimis bellis tentatas atque vexatas fuisse: & ipsas quoq; contrà ceu Dei flagella atque secures omnibus ferè seculis vniuerso reliquo terrarum orbi plurimum negotij molestiæque exhibuisse.

Ponticæ gentes vniuerso mundo inuisæ atque infensæ.

Quot enim, quæso, quàm diras atque funestas, Thracum præsertim atque Scytharum (qui idcirco teste Chalcondyla torros Septentrionalis dicti fuerunt) in Asiam, Europam atque Africam irruptiones quasi inundationes quasdam horrendas factas fuisse legimus, quibus tandem regna potentissima Romanum, Constantinopolitanum, Trapezuntinum conuulsa atque labefactata, regnúmque Turcicum (cuius conditores ipsi Scythæ) breui tempore magno incremento accessionéque auctum cumulatúmque fuit.

Scytharum in reliquas mūdi partes crebræ irruptiones.

Turcæ Scytharū propago.

Quamobrem illud Ciceronis pro L. Manilio (multa ex Ponto bella omnibus temporibus emersisse, multa in illum inuecta esse) verissimum, omniúmque seculorum experientia comprobatum esse re-

Pōtus bellis semper funestissimus.

perio, ita vt non tam πόντος quàm πόνος, hoc est, labor dolórque dici mereatur.

Vexores Aegypti rex Ponti vexator.

Sic Vexorem quendam antiquissimum regem Ægypti in Pontum, & contra Scytharum regem Tanaim nomine (cuius paulò antea facta est mentio) in Ægyptũ excurrisse, séq; ita mutuò funestissimis bellis vexasse, testis est Iustin. lib.

Vexores Aegypti, atque Tanais Scytharum rex, primi sui imperij terminos prolatare sunt conati.

1. Atque hos quidem duos Reges idem author primos omnium ditionis, imperiique sui terminis minimè contentos, ad externos quoque populos imperiis suis subiiciendum animum cupiditatémque suam adiecisse testatur. Græcos præterea creberrimas in Pontum migrationes expeditionésque vel sua sponte, vel necessitate quadam compulsos è sedibus suis eiectos suscepisse atque fe-

Graecorum crebrae in Pontum expeditiones.

cisse legimus, à quibus etiam (vt suprà dictum) ipse Pontus ædificiis pariter atque moribus aliquantum fuit excultus. Plerasque enim Ponti vrbes Græcorũ

Pleraque Ponti vrbes Graecorum coloniae.

fuisse colonias, cùm omnium ferè historiis, tum hac ipsa Arriani nostri epistola testatissimum est, ita vt Pontum (ceu nouam Græciam) veteris illius, veræque

Pontus aliquo modo quasi noua Graecia veteris propago potest dici.

Græciæ sobolem atque propaginem, seu fæces potius atque excrementa appellare possis. Hinc Cicero in illa sua orat. pro L. Flacco veterem illam verámque Græciam, quam in tria genera, nimium Athenienses (quæ gens Ionũ habebatur) Æolas atque Dores diuidit, quámque fama, gloria, doctrina, plurimis

Vetus Graecia tribus constat populis.

attibus, imperio, ac bellica laude floruisse, paruum quẽdam Europæ angulum tenuisse semper, & adhuc tenere dicit: ab hac quasi noua barbaráque Græcia

Athenienses.
AEoles.
Dores.

distinguens subiungit, Asiæ maritimam oram bello superatam cinxit vrbibus, (subintellige vetus illa Græcia) non vt munitam coloniis illam augeret gentẽ,

Graeciae veteris laus.

sed vt obsessam teneret. Iam verò cui ignota est illa poetarum præcipuè fabu-

Cur Graeci in Põtum colonias deduxerint.

lis decantata, celebratáque antiquissima Phryxi cum Helle sorore per mare hoc Euxinum in Colchos nauigatio? quæ decimo quinto anno Erichtæi, qui

Phryxi antiquissima in Pontum expeditio.

Pandionem in regno sequutus est, facta fuit. Hinc cẽtum & tribus annis post Phryxum & Hellem, quum iam Ægeus, alterius Pandionis filius, tertium an-

Iasonis & Argonautarum in Pontum expeditio.

num Athenis regnaret, Iason & Argonautæ nauigabant Colchos, vt ait Ennius,

Petebant illam pellem inauratam arietis.

Hi ergo duo Phryxus primò, deinde Iason bellum intulerunt Colchis, & o-

Thraces ab Erechteo Atheniensium rege repressi.

mnino sæpius Græci Asiæ opibus inhiarunt. Ante quoque illam primam Phryxi in Pontum expeditionem, Erichtæus Atheniensis Thracas, qui Africã oppresserant, repressisse dicitur. Crœsum præterea Lydorum regem antiquissi-

Croesus Lydorũ rex Ponti magnã partem tenuit.

mum ac potentissimum, testis est Herodotus libro 1. Omnes illos (qui intra Halym fluuium sunt) populos, vt Cilicas, Lycios, Lydos, Phrygas, Mysios, Mariddynos, Chalybas, Paphlagonas, Bithynos, Cares, Iones, Dores, Æolas, Pam-

Croesi in Cappadociã expeditio.

phylos sub imperij sui ditionem subiunxisse. Idem (eodem teste Herodoto) flexiloquo illo Apollinis oraculo deceptus expeditionem in Cappadociam suscepit, idque partim regni sui dilatandi, partim Cyri Persarum regis, cui Cappadoces à Græcis Syri nominati parebant (qui ante Persarum imperium Medis fuerant subiecti) vlciscendi gratia. A qua illum expeditione, quæ illi fatalis extitit, Lydus quidam Sandanis nomine, deterrere conatus est, regionis illius infœcunditatem, durum asperúmque eius incolarum victum cultúmque

Ponticae gentes sub Persarum atque Medorum monarchia.

illi proponens. Plerasque certè has gentes Medorum atque Persarum monarchiæ fuisse subiectas, testis est Herodotus, qui & Xerxis, & filij eius Darij in

Regum Persicorum expeditiones in Pontum.

Pontum expeditiones describit libro 4. Idem patet ex Xenophontis Anabasi Cyri maioris. Postea Dario vltimo Persarum rege memorabili prælio interfectis circiter nonaginta millibus hominum, ab Alexandro superato, ac monarchia Persarũ ad Macedonas traslata, hæ quoque simul gentes magna ex par-

Gentes Ponticae sub Macedonum monarchia.

te in illorum manum potestatémque peruenerunt. Nam (quemadmodum ex Quinti Curtij, necnon Arriani nostri historiis de Alexandri Magni expeditio-

Philippi & Alexandri expeditiones in Pontũ.

nibus rebúsque gestis patet) & Philippus, & eius filius, magnus ille terrarũ archipirata (sub quo monarchia illa ἐν ἀκμῇ, id est, florentissima ac potentissima extitit)

extitit.) has quoque gentes Ponticas bellis tentarunt atque vexarunt, quas tamen omnes minimè vincere atque domare potuerunt. Tametsi hac de re contrarias fuisse olim historicorum sententias reperio, teste Appiano de bello Mithridatico. Videtur, inquit ille, Alexāder has gentes (Cappadoces,& reliquas hasce Ponticas gentes intelligens) tributarias reliquisse sub suis principibus, dum contra Darium properat. Apparet enim hunc Amisum Athenis oriundum ciuitatem ad popularem administrationem redegisse iuxta instituta maiorum. Hieronymus contrà, eodem teste Appiano, prodidit Alexādrum ne attigisse quidem has gentes, sed dum Darium peteret, ingressum aliam viā maritimam per Pamphiliam & Ciliciam,&c. Cui suffragari videtur Mithridates in illa sua ad milites oratione cuius Iustinus meminit lib.38. in qua Cappadociam, Paphlagoniam, Pontum atque Bithyniam recensens, harum gētium nullam neque Alexandrum, qui totam pacauit Asiam, nec quenquam successorum eius aut posterorum attigisse dicit. In eadem oratione duos tantùm ante se Reges Darium atque Philippum Scythiam non pacare, sed intrare tantùm ausos fuisse, atque ægrè inde fugam expediisse dicit: quum tamē alii (inter hos Arrianus & Q.Curtius) Alexādrum magnū in Scythiam vsque penetrasse, ac super Tanais ripam vrbem, ad eiusdem fontes aram extruxisse affirment: sic quoque in supplemento in Q.Curtium Philippus Alexandri pater & Cappadociā imperio Macedonico adiecisse, & Thraciam occasione duorum fratrum de regno dimicantium,& Scythiam expugnasse dicatur. Atque hæc quidem promiscuè generatímque καὶ ὡς ἐν τῷ πλάτει sint dicta de Ponticarum harum gentium sub tribus illis monarchiis statu atque conditione, nunc ad regni Pontici quasi incunabula veniamus.

Duarum Alexandri in Pontū expeditionū contrariæ auctorum sententiæ.
Alii Alexandrum affirmant Ponticas has nationes adiisse.
Amisus.
Alii negant.
Macedonicæ monarchiæ quasi dilaceratio in partes.

Post Alexandri Magni mortem monarchia illa Macedonica secundum veridicum Danielis somnium in quatuor regna quasi membra discerpta dilaceratáque fuit: nimirum Ægyptum cui Ptolemæus, Syriam cui Seleucus, Asiā minorem cui Antigonus, Macedoniam cui Antipater præfuit. Tandémque continuis discordiis atque dissensionibus omnino euanuit. Ac Alexādro quidem successit Perdica, huic Antipater, qui Nicanorem misit satrapam in Cappadociam. Cæterùm non multò post seditione exorta inter ipsos Macedonas, Antigonus eiecto Laomedonte occupauit Syriam. Huic familiaris erat Mithridates vir regii apud Persas generis. Antigonus in somnis visus est sibi aurum in aruo seminare, & id demessum Mithridatem in Pontum asportare: quamobrem comprehensum voluit occidere. Quo ille animaduerso fuga saluti suæ consuluit sex equitibus comitatus, & communito quodam vico in Cappadocia, multis ad eum, dum Macedones aliis negotiis intenti essent, deficientibus & Cappadociam ipsam & finitimas gentes occupauit. Hæc Appianus tradit. Vicum verò siue locum illum, cuius Appianus à Mithridate communiti meminit, Strabo lib.12. Ciniala appellat castellum munitissimū in Cinistenis situm, Olgasy monti subiectum, quo Mithridatem eius cōditorem receptaculo ad Ponti imperium adipiscēdum vsum fuisse prodit. Hic ergo (teste Appiano, Strabone, Iustino,& aliis) primus regni huiusce Pontici quasi fundamenta iecit, cuius deinceps successores plerique vt regnum ita nomen quoque idem obtinuerunt. Ab hoc Mithridatem illum Eupatorem Magnum vltimum Ponti regem, sub quo regnum illud vt potentia atque opibus maximè floruit, ita corruit, ac in Romanorum potestatem transiit, octauum fuisse testatur Appianus. Lucius Solinus tres Ponticarum gentium reges enumerat. Antiquissimum omnium Atheam, post Artabarzanem ex Persis oriundum, inde Mithridatem, Eupatorem nominat. Plinius lib.34.cap.12. Pharnacem cuius argenteam statuam à Pompeio Romam in triumpho transuectam esse affirmat, primum Ponti regem vocat. Mithridates Eupater ipse in sua illa, de qua paulò antea, ad milites oratione, auum suum Pharnacem, proauum Mithridatem

Cui singulæ partes obtigerint.
Perdica.
Antipater.
Antigonus.
Mithridates.
Antigoni somnium de aurea semente.
Mithridatis fuga.
Mithridates Cappadociam occupat.
Vicus, siue castellum quo Mithridates propugnaculo vsus ad Ponti imperium adipiscendum.
Ciniala id castellum dicitur.
Mithridates primus Pōti regni fundator.
Ab hoc Eupater fuit octauus.
Solinus tres reges Ponticos enumerat.
Atheas.
Artabarzanes.
Mithridates Eupater.
Pharnacē Plin. primum Pōti regem tradit.
Pharnaces Mithridatis Eupatoris auus.

Mithridatis Eupatoris proauus Mithridates.

Intermediorum Ponti regum inter primum & secundum vltimũ perplexa historia.

Ponti rex penultimus Mithridates Euergetes.

Amicus populi Rom. belli cõtra Poenos socius.

Syriam premij loco à Romanis accepit.

Sinope occisus à suis domesticis.

Ponti rex vltimus Mithridates Eupater.

Rex potentissimus.

nominat. Plerique tamen, vt paulò antè dictum, primum regni huius cõditorem atque authorem Mithridatem appellant. Cæterorum autem qui cum fuerunt consequuti vsque ad vltimum atque penultimum regem & nomina & res gestæ, quia lux illa veritatis, atque vitæ memoriæ historia illis deest, in obscuro admodũ latent. Ex penultimi autem, ac præcipuè vltimi Ponti regis historia vniuersi illius Pontici regni ratio, status, cõditio atq; descriptio facillimè cognosci potest. Penultimus igitur Ponti rex fuit Mithridates Euergetes cognomine, qui primus (teste Appiano) amicus populi Romani missis cõtra Poenos auxiliaribus aliquot nauibus, appellatus fuit, Cappadocibus vt alienis etiam tum infestissimus. Huic, teste Iustino, Syria quoque præmij loco à Romanis ob illa aduersus Aristonirum missa auxilia, tributa atque concessa fuit, qui tandem (vt Strabo lib. 7. testis est) Sinope à familiaribus suis per insidias occisus fuit. Huic successit filius Mithridates Eupater cognomine, quẽ Appianus, & Cic. in orat. pro L. Flacco, Deum quoque Asiæ conseruatorem, Dionysium Bacchum, Liberum ab Asianis appellatum fuisse testãtur. Hic vt Iustinus aliíque testantur, tanta fuit magnitudine atque potentia, vt non sui tantùm temporis, verum etiam superioris ætatis omnes Reges maiestate superarit, belláq; cum bellua illa Romana per quadraginta sex annos ferè varia ancipitique fortuna gesserit. De cuius sanè imperio cum patrio ac auito, quod à maioribus suis accepit, tum ab ipso aucto atque amplificato antequam dicam, de eius vita, moribus, rebus gestis admiratione sanè dignissimis quædam dicere operæ precium duxi.

Mithridatis vita.

Eius genus paternum atque maternum.

Patria Sinope.

Mithridates igitur Eupater, Dionysius, atque etiã vt Pompeius atque Alexander, cùm ob potentiam, tum res magnas atque præclarè gestas Magnus cognominatus, decimussextus fuit (teste Appiano) eius stirpis à Dario vltimo Persarum rege, octauus à Mithridate illo primo regni huius fundatore. Genus enim paternum (quemadmodum ipse de semetipso in illa sua ad milites adhortatione à Iustino recitata testatur) à Cyro Darióque regni Persici, maternum autẽ ab Alexandro magno, atque Nicanore Seleucò imperii Macedonici authoribus duxit. Natus est, teste Strabone, Sinope, vbi paulò antea patrem eius occisum fuisse diximus, ibíque educatus, quam idcirco pulcherrimis ædificiis exornatam regni sedem fecit, tandémque (vt testis est Appianus, necnon Plutarchus in vita Pompei) ibidem Pompei iussu atque mandato honorificentissimè sepultus fuit: itaque eandem & natiuitatis & educationis & sepulturæ, patriam locúmque habuit.

Cometes bis apparuit & anno quo natus, & quo regnũ iniit.

Mithridates corpore animóque potens.

Corporis vires.

Animi exercitia.

Anno quo & natus, & postea regnum iniit, cometes, vt testis est Iustinus, bis per septuaginta ferè dies portẽtosæ magnitudinis atque fulgoris apparuit, qui proculdubio futuræ illius potentiæ pariter atque crudelitatis qua vniuersum ferè terrarum orbem turbauit atque vexauit prænuntius fuit. Fuit autem, vt Plin. inquit de viris illustribus, magna vi & animi & corporis. Corpore enim, vt inquit Appianus, non modo vasto fuit, quemadmodum arma ab ipso Delphos Nemeámque missa indicarunt, verùm etiam ita valido atque robusto, vt & ad extremam vsque senectutem equitationibus, iaculationibúsque valuerit, & mille stadia vno die mutatis equis conficere, necnon currum octiiugem regere potuerit. Nec mirum, nam vt Iustinus tradit, ab ineunte ætate tutorum suorum insidias vitandi, corpúsque suum ad omnis virtutis patientiam, laborúmque tolerantiam obfirmandi gratia, partim equitationibus atque iaculationibus, partim venationibus, cùm per quatuor ferè annos neque vrbis neque ruris tecto vsus per syluas ferarum instar vagatus, diuersis montium regionibus pernoctasset, inusitato quodam atque inaudito more sese exercuit. Nec verò se tantùm, verùm etiam exercitus suos tandem egregia disciplina, assiduis omnis generis exercitationibus ad rem militarem, quosuis belli labores atque incommoda & molestias fortiter patientérque tolerandum, aptos idoneósque reddidit: quorum opera tandem res admiratione dignissimas gessit. Quemadmodum autem ipsum corpus, vt

modo

modò dictum, acribus intentísque illis suis exercitationibus minimè torpescere atque languescere passus est, ita animum quoque pulcherrimarum rerum atque artiũ studio excoluit: ita vt corpore pariter atque animo plurimum valeret. Græcis literis illum fuisse eruditum, plurimúmque ex Musicis voluptatis cepisse, author est Appianus. Gellius lib.17.c.17. eundem vigintiduarum gẽtium, quas ditioni suæ subiectas habuerit, linguas ita percalluisse dicit, vt cum earum hominibus sine interprete non minus scitè quàm si inde fuisset oriundus loqui, militésque sine monitore salutare & appellare potuerit. Idem Valerius tradit lib.8.cap.7. Plin.lib.25.cap.2. Medicinæ præ cæteris artibus atque disciplinis studiosus mirum in modum curiosúsque pro ingenij sui magnitudine extitit. Ab illo solo excogitatũ (teste Plinio lib.25.cap.2.) quotidie venenum bibere, præsumptis remediis, vt consuetudine ipsa innoxium fieret. Ab illo primo antidoti genera inuenta, ex quibus vnum & iam nomen retinet Mithridatium appellatum. Illius inuentum existimant, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam veneno viuerẽt. Ad illum Asclepiadis, medendi arte clari, volumina composita extant, quum solicitatus ex vrbe Roma, præcepta pro se mitteret. Idem ab hominibus ei subiectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens, scrinium commentationum harum & exemplaria, effectúsque in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia prędа potitus, transferre ex sermone nostro libertum suum Lenæum, Grammaticæ artis doctissimum, iussit: vitæque ita profuit non minus, quàm Reipubl. victoria illa. Hæc Plin. eadem vide apud Gell. lib.17.cap.17. Quanta autem ingenij animíque magnitudine, laborum dolorúmque patiẽtia, rei militaris peritia præstiterit, tria illa cum tribus Romanorum summis ac præstantissimis imperatoribus Sylla, Lucullo, Pompeio plusquàm per quadraginta, vt Appianus vult atque Florus, vel vt Iustinus quadraginta sex annos dubio ancipitique Marte, necnon alia innumera cum Scythis, Colchis, aliísque acerrimis ferocissimis gentibus gesta bella, tot denique ac tantæ ab illo victæ domitæque gentes, locupletissimè testantur. Tandem verò Romanorum non tam virtute quàm fœlicitate quadam, seu potius diuina prouidentia, consilio ac voluntate Pharnacis filii proditione, subditorum suorum crebris defectionibus victus miser succubuit. Fuerũt itaque multæ præclaræ atque eximiæ regis huius virtutes, quas vtinam Christiani nostri Reges, Principes, atque Magistratus non modò ad contemplandum, admirandum, suspiciendum, verùm etiam pro virili imitandum æmulandúmque assiduè sibi ante mentis oculos proponerent: multò profectò regna résque publicæ nostræ melius fœliciúsque administrarentur. Verùm, proh dolor, vitia potius scelera atque flagitia huius Regis, quæ certè non minus quam illius virtutes insignia fuerunt, plerique hodie regnorum atque rerumpubl. rectores cum summa suorum subditorum pernicie ac detrimento studiosissimè consectantur: de quibus nunc quoque dicendum. Ac primò quidẽ superstitionis atque idololatriæ quãtum in hoc Rege studiũ amórque extiterit argumento est, & fanorum Græcorum (cùm superstitionum omnis generis vitio cumulatissima fuerit hæc natio) summa peritia, quam ei Appianus tribuit, necnon magnificentissimum illud quod Ioui belli potẽti, finito secundo bello aduersus Romanos, pulsis ex Cappadocia Muræna præsidiis, & iterũ initio tertii belli Neptuno quoque quadrigis alborum equorum in mare immersis, magno cum apparatu atque pompa fecit. Ambitione præterea atque insigni naturæ feritate immanitatéque laborans in Asia vno nuntio atque vna literarum significatione (quod quidem facinus fuit horrendum, ingens) octoginta millia ciuium Rom. nulla vel sexus vel ætatis vel religionis habita ratione miserrimè trucidari curauit. Quæ quidẽ cædes quam dira atque Thragica fuerit pluribus Appianus describit, quam tamen (vt hoc quoque addam) harpyæ illi atque sanguisugæ Rom. hoc est publicani, vsurarij, fœneratores,

Græcarum literarum scientia.
Musicæ studium.
Linguarum vigintiduarum cognitio.
Medicinæ studium atque cognitio admirabilis.
Antidota contra venenum ab illo inuenta.
Mithridatium.
Anatum Ponticarum sanguinẽ antidotis miscere docuit.
Asclepiadis medici doctiss. volumina ad illũ scripta.
Curiosus rerum naturalium perscrutator.
Mithridatis arcana quæ reliquit.
Arcana Mithridatis alibi sanctuarium vocat.
Animi magnitudo, patiẽtia quãta.
Mithridatis virtutes vtinã multi Christiani principes imitarentur.
Mithridatis superstitio.
Mithridatis ambitio atque sanguinaria natura.
Cædes.
Romanorum in Asia cædes.
Valerius lib.9. cap.12.
Romani cuiusmodi pœnam cõmeriti.

qui regionem illam immanissimè suis vsuris, atque iniquissimis immanissimísque tributorum vectigaliúmque exactionibus funestauerant, optimo iure cōmeriti fuerant. Idem quoque Mithridates non tam homo, quàm fera quædam immanis, imò monstrum quoddam atque portentum (cuius duo illi cometæ verissimi vates fuerunt) plurimis sese matris, fratris, vxorum atque concubinarum, trium filiorum, totidémque filiarum, ducum & amicorum cædibus atque parricidiis contaminauit, bellis funestissimis (regni sui paterni atque auiti terminis minimè contentus) vniuersam Græciam, Asiam, orbem denique terrarum infestauit. Quid dicam de illius stupris, adulteriis, incestis, libidinibus nefandis, quarum plenæ sunt historiæ omnes. Denique qui frigoris atque æstus, famis atque sitis patientissimus fuit, si quando res atque necessitas in bellis id postulabat, idem gulæ atque vino, omnibus deliciis atque voluptatibus mirum in modum indulsit. Atque huius quidem suæ intemperantiæ fœdum specimen teste Appiano ædidit finito secundo bello aduersus Romanos. Nam cùm A. Gabinius à pop. Romano missus esset, vt & Murænæ denunciaret, ne Mithridatem contra fœdus bello vexaret, & Ariobarzanem cum Mithridate in gratiam reduceret, Mithridates conuiuium omnibus magnificentissimum præbuit, proposito certo auri pondere præmii loco iis, qui bibacitate vel edacitate, dicteriis, cantu, cæterísque solennibus ludicris vincerent, cuius solus expers fuit A. Gabinius. Atque huiusmodi quidem fuerunt Mithridatis (quæ breuiter tātùm atque summatim complexus sum) immanissima scelera atque flagitia, quorum tandem iustissimam Dei vindictam vindicem atque vltricem horrendam fuit expertus. Nam cùm à Pharnace filio suo proditus atque in arce quadam obsessus omni ope atque auxilio, spe rationéque salutis suæ expediendæ destitutus esset, veritus ne tandem à Romanis (quibus per tot annos tantum mali, molestiæ atque negotii facesserat) per summum ludibrium atque ignominiam in triumpho Romam ductus exquisitissimis suppliciis enecaretur, veneno, quo plurimis aliis, sibimetipsi quoque vitā exhaurire est conatus. Nec tamen veneno illo mori potuit, propter antidota illa quibus ob tutorum insidias se ab ineunte ætate communierat atque assuefecerat. Interea duas suas filias virgines adhuc, Mithridatem & Nyssam nomine, Ægypti Cypríque Regibus iam desponsatas, venenata potione voluntariè sumpta, morientes ante se (ô spectaculum miserandum) intueri fuit coactus. Tandē Gallum quendam, Bituitum nomine, ducem militarem supplex rogauit, vt ferro mortem sibi afferret: cuius precibus ille satisfecit. Atque hic quidem fuit miserrimus potentissimi portentosissimíque illius Regis, (qui teste Velleio vltimus omnium iuris sui regum fuit,) pariter atque regni finis, cùm, teste Eutropio, septuaginta duo annos vixisset, regnasset autē, authore Plinio, quinquagintasex, teste Appiano quinquaginta septē, vel (vt vult Eutropius) quadraginta annis: Romani illius morte cognita, quasi in vno Mithridatis pectore innumeri hostes extincti essent, magna cum lætitia dies festos egerunt. Illius cadauer à Pharnace filio proditore in trireme Pompeio Sinopem transmissum, quod Pompeius Sinope regiis monumentis inferri cum magnifica funeris exequiarúmque pompa, iussit. Atque hæc de ipso Mithridate, nunc de regni illius patrii primi atque auiti terminis, deinde eiusdem amplificatione atque potentia dicam. Quoad primum Pelopidas ille Mithridatis ad Romanos (teste Appiano) legatus in quadam sua oratione regni ipsius paterni longitudinem viginti mill. stad. patere dicit. Sed ex Strabone regni illius auiti atque paterni terminos proprios, melius atque certius cognoscere licet, cuius aliquot testimonia subiiciam. Mithridates (inquit ille lib. 12.) Ponti Rex constitutus eam habuit regionem, quæ Haly flumine terminatur vsque ad Tibarenos ac Armenios, & regionem, quæ cis Halym est. Et paulò pòst, cùm Pontum vniuersum in dextra & sinistra diuisisset, subiungit. Vniuersæ huic oræ à Colchide Hera-

Mithridatis parricidia. *Bella cruenta.* *Libidines.* *Intemperantia atque luxuries.* *Conuiuium Mithridatis nefarium.* *Mithridatis interitus Tragicus.* *Mithridatis filiarum αὐτοφονία.* *Gallus Bituitus Mithridatē confodit.* *Quandiu Mithridates vixerit, atque regnarit.* *Romanorum lætitia ob Mithridatis mortem. Cic. pro L. Muræna idem.* *Mithridatis sepultura.* *Mithridatici regni paterni & auiti quantitas. Longitudo viginti mill. stad.* *Strabonis testimonia.* *Ab Haly fl. ad Tibarenos, Armenios.* *A Colchide Heracleam vsque.*

Heracleam vſque Eupater imperauit. Vlteriora verò ad os & Chalcedonem Regis erant Bithynorum. Sublatis Regibus, Romani eoſdem terminos tenuere vt Heracleam Ponto cõcederẽt, vlteriora Bithynis. Ac paulò pòſt, Hac regione in mediterraneam & maritimam oram diuiſa, quæ ab Haly vſque in Bithyniam protenditur oram, habuit Eupater Heracleam vſque, ex mediterranea verò partem propinquiorem, cuius partes quædã trans Halym tẽdebant, & huc vſque Pontica prouincia terminatur. Reliqua potentibus parebant etiã poſt Mithridatis euerſionem. Idem denique Pontum his finibus deſcribit. Ab Occidente flumine Haly, ab Oriente Colchide: à Meridie minore Armenia, & ipſa præterea Cappadocia. Atq; hi fuerunt paterni atque auiti illius regni Pontici veri termini. Verùm (vt Iuſtinus inquit) ſimul atque regnum ſuſcepit, de eo non tam tuendo atque regendo, quàm augendo, ac longè lateque propagando cogitauit. Atque hæc quidem illi primò omnium (eodem Iuſtino teſte) Aſiam clàm taciteque peragrandi perluſtrandique cauſa fuit, quò ſcilicet locorum ſitu, hominúmque conditionibus cognitis atque perſpectis, facilius deinde eam (id quod fecit) occupare poſſet. Verùm quò facilius regni illius amplificati ratio atque potentia cognoſci poſſit, ſingulas gẽtes atque nationes, quas præter auitum illud atque paternũ regnũ vel ſubiectas, tributarias ac ſtipendiarias, vel certè amicas, ſocias, confœderatáſque habuit, enumerabo. Ad Orientem (vt paulò antè dictum ex Strabone) regni illius paterni terminus fuit Colchis, ſed (vt idem teſtatur) Colchidem, & minorem Armeniam Ponto adiecit. lib. 12. Ac paulò pòſt, Mithridates aucto imperio Colchidis, necnon Tibarenorum & Chaldæorum regiones, Trapezuntẽ & Pharnaciam vſque adeptus eſt, cedente ei Antipatro Siſide, atque ita regionem omnem curauit, vt ſeptuaginta quinque caſtella in ea conſtruxerit, quibus maximam opum ſuarum partem credidit. Horum clariſſima erant Hydara, Broſgoodoriza, & Hyneria, locus in confinibus maioris Armeniæ ſitus, quapropter Theophanes eum Sinoriam nominauit. Nam tota Paryadra montana multas huiuſmodi commoditates habet. Aquoſa enim & ſyluoſa eſt, & præruptis vallibus, ac præcipitiis munita, quibus in locis maximam theſaurorum ſuorum partem habebant. Atque in hos tandem Pontici regni fines vrgente Pompeio confugit, occupato in Acileſina, Daſſica monte quodam aquis abundante, prope quem Euphrates fluebat, qui à minore Armenia diſterminat Acileſinam, ibique tandiu eſt moratus, donec tandem propter obſidionem in Boſporum fugere coactus eſt. Pompeius circa hunc locum in minore Armenia vrbem condidit Nicopolim nomine. Pharnaciæ quoque continuam Sidenam, Themiſcyram, & quæ vltra eſt Pharnaceam, vbi vrbs Eupatoria à Mithridate condita & appellata eſt, ab eodem destructa, à Pompeio inſtaurata, Megalopolis fuit dicta. Ibidem ſunt Cabira, vbi regis Mithridatis ſedes atque theſauri, in Capitolium tandem tranſlati fuerunt. Hoc caſtrum Pompeius in vrbis modum conſtructum Diopolim appellauit. Pythodoris eandem auctam atque amplificatam Auguſtam nominauit, próque regia ſede vſa eſt. Vniuerſam hanc commemoratam regionem, tandem Pythodoris tenuit, de qua poſtea. Idem Strabo eodem in libro 12. totam Colchicam regionem clariſſimam ei potentia aucto paruiſſe dicit, quò ſemper aliquem ex amicis regionis præfectum & adminiſtratorem miſerit, è quibus Moaphernem quoque matris ſuæ patruũ fuiſſe teſtatur. Hinc multa Regi, eodem teſte, ad res nauales copia fuit. Sic Pelopidas ille Mithridatis ad Romanos legatus, apud Appianum gentem bellicoſam Colchorum Mithridatem ſibi acquiſiuiſſe gloriatur: ipſe verò Mithridates in illa ſua ad milites exhortatione, Colchos pariter atq; Paphlagoniã hęreditatẽ ſibi dicit eſſe acquiſitã. Aduerſus hos quum ab eius imperio defeciſſent, finito ſecundo bello aduerſus Romanos bellum geſſit, qui tandem filium eius Mithridatem ſibi Regem dari poſtularunt, quo impetrato, ſtatim redierunt ſub

Ab Haly vſque in Bithyniam.

Ponti termini.

Mithridates regnum non tam tueri, quàm augere ſtuduit.

Aſiam clanculum peragrauit.

Colchidẽ & Armeniam minorẽ Ponto adiecit.

Tibarenos.

Chaldæos.

Trapezuntem.

Pharnaciam.

75. caſtella conſtruxit.

Hydara.

Broſgoodoriza.

Hyneria.

Paryadra.

Mithridatis theſauri.

Acileſina.

Euphrates Acileſinæ & Armeniæ minoris terminus.

Nicopolis.

Sidena.

Themiſcyra.

Eupatoria poſtea Megalopolis dicta.

Cabira vbi Mithridatis ſedes, atque theſauri.

Cabira poſtea Diopolis, & Auguſta dicta.

Mithridates Colchidem per præfectos gubernauit.

Moaphernes Colchidis præfectus, Strabonis patruus.

Ex Colchide copia ad res nauales.

Colchorum gens bellicoſa.

Colchorum defectio à Mithridate.

Mithridates filium Colchorum regis interficit. Chalybes. imperium:id Rex suspicatus factum per ambitionem filij,vocatum ad se vinxit aureis compedibus,nec multò pòst necauit:egregia huius opera vsus in Asia, contra Fimbriam,testis est Appianus.Quoad Chalybas, illorum quoque auxilia ei vltimo bello aduersus Romanos præstò fuisse idem Appianus testatur. *Armenia maior & minor.* Armeniam maiorem & minorem in illa sua,quam Iustinus recenset oratione, se pacasse profitetur:minorem, Strabo illum in suam potestatem redegisse dicit. *Tigranes Rex Armeniæ,gener Mithridatis* Pelopidas Tigranem Armenium generum eius esse significat, ad quē tandem à Lucullo pulsus confugit,vt testis Appianus, & alij. Cicero in orat.pro L.Manilia.Hunc in illo timore atque fuga Tigranes in Armeniam suscepit, diffidentémque rebus suis confirmauit,& afflictū erexit,perditúmque recreauit. *Mithridatis cum rege Armeniæ belli societas cōtra Romanos.* Cum Tigrane rege Armeniorum(teste Iustino)Mithridates quū primùm bellum aduersus Romanos moliretur, societatem iunxit, pactíque sunt inter se vt vrbes agríque Mithridati, homines verò,& quæcunque auferri possent, Tigrani cederent. *Achæi.* Armeniorum auxilia in vltimo bello aduersus Romanos,illum habuisse testis est Appianus. Achæos Colchis finitimos,secundo bello Mithridatico finito,quum Bosporū subegisset, aggressus est, sed duabus partibus exercitus partim insidiatorum dolo,partim aperto Marte atque etiam inclementia frigoris amissis,domum re infecta reuersus fuit,teste Appiano.Hos tamen,eodem teste,vltimo bello auxiliatores habuit:per horum denique regionem in illa sua fuga in Bosporum iter faciens,obsistere ausos fugauit.Quanuis Strabo Achæis adiutoribus iter ex Phaside ad quatuor ferè millia stadiorum confecisse dicit. *Achæorū origo.* Hos Acheos Scythicos,Appianus testis est,à Troia redeuntes in Pontum actos tempestatibus,& ibi vt Græcos multa perpessos à Barbaris. Quúmque naues petiissent à patriis ciuitatibus,repulsam passos, præ indignatione in tantam deuenisse rabiem,vt Scythico more,quotquot Græcos in potestatem redegissent,mactarent pro victimis primò nullo discrimine,procedēte verò tempore,pulcherrimum quemque,postremò sorte ductos.Hi quoque à Pompeio in triumphum fuerunt ducti. *Heniochi.* Heniochis quoque in vltimo illo suo bello auxiliaribus vsus est,à quibus in illa sua vltima in Bosporum fuga libēter humanitérque exceptus fuit, quos Strabo libro 12. author est,tunc temporis quatuor Reges habuisse,qui etiam pars triumphi Pompeiani fuerunt. *Albani atque Iberi.* Albani quoque atque Iberi eidem auxilia miserunt, inde duces tres Iberorum, & Albanorum duo in Pompei triumpho fuisse idem testis est Appianus: ab eodem Ortazis regis Iberi, & Orezis Albani fit mentio, qui à Pompeio victi fuerunt, *Leucosyri. Thermodontis accolæ.* Leucosyros quoque, & qui circa Thermodontem fluuium terram incolunt, quam vocant Amazonem,ei opem,auxiliúmque tulerunt in vltimo illo bello. *Bosporus.* Bosporum,finito secundo bello Mithridatico otium nactus, occupauit,teste Appiano,eíque genti vnum ex filiis Nacharem nomine præfecit,quem Lucullus accepta corona aurea amicum appellauit,ei tandem Pharnaces Macharis frater,Mithridatis filius,atque proditor,à Pompeio præfectus fuit. Cum his similiter atque Colchis qui ab eius imperio defecerant,bellum gessit. *Scythæ.* Scythas inuictos antea,quia Zopyrionem Alexandri Magni ducem cum triginta millibus armatorum deleuerant,qui Cyrum Persarum regem cum ducentis millibus armatorum trucidauerant, qui Philippum Macedonum regem fugauerant,ingenti fœlicitate perdomuisse ab initio regni sui,testis est Iustinus libro 37. *Scythiā Mithridates se gloriatur domuisse.* Scythiam omnem, ipsemet Mithridates apud Appianum solùm se pacasse gloriatur, quam nemo antea transire tutò, atque adire potuerit,Iustino teste. *Scythæ inuicti semper. Darius,Philipp.* Ibidem, Scythiam duos ante se Reges non pacare, sed intrare tantùm ausos Darium & Philippum ægrè inde fugam sibi expediuisse dicit, vnde ipse magnam partem aduersus Ronirium haberet. *Scythæ auxilia Mithridati mittunt contra Romanos.* Huiusmodi fuisse illius ad milites verba testatur Iustinus. Appianus Scytharum regulos primo statim atque vltimo bello Mithridates suppetias contra Romanos misisse, atque à Pompeio in triumpho Romam vnà cum cæteris nationibus introductos fuisse author est.

Ad hos

Ad hos ſolicitandos à L. Lucullo victus pulſúſque, cum multis donis magnóque auri pondere miſit Dioclem, qui ad Lucullum transfugit. Per Scythicas quoque gentes tandem bello vltimo, quum eum Pompeius vrgeret, iter fecit vel infenſas, aut alienas, partim vi, partim gratia, teſte Appiano. His accenſentur quoque ab Appiano Tauri, qui illi auxilio contra Romanos fuerint. Trans mare verò in Europa Baſilios, Iazygas Corallos, Thracum, item quicunque Iſtrum flumen & Rhodopem, montémque Æmũ accolunt, ac inſuper Baſtorum omnium hominũ fortiſſimos belli contra Romanos ſocios, atque amicos habuit fideliſſimos. Sic Pelopidas omnes qui Tanaim, Iſtrum, paludémque Mœotidẽ accolunt, amicos atque paratos ad illius iuſſa exequenda dicit fuiſſe. Præterea quũ à Meridie regni eius terminus Cappadocia, ab Occidente Paphlagonia fuerit, Paphlagoniã (teſte Iuſtino) cum Nicomede inita ſocietate inuaſit, victámque ſorte diuiſit. Quúmque, legatis Roma ad vtrunque miſſis, iuſſi eſſent gentem illã in priſtinum reſtituere, Nicomedes quidem ceſſit, atque paruit: at verò Mithridates quum ſe parem iam viribus Romanorum videret eſſe, ſuperbè reſpondit, hæreditarium hoc patri ſuo regnum obueniſſe, nec territus minis, Galatiã quoq; occupauit, teſtis eſt Iuſtin. Idẽ (teſte Appiano) Bithyniã atq; Cappadociã aliquotieś poſſedit, Aſiã, Phrygiã, Paphlagoniã, Gallogræciã, Macedoniã incurſauit, & in Græcia memorabilia facinora ædidit. Maris quoque imperiũ à Cilicia vſque ad Ionũ pelagus tenuit, atq; pyratis maria à Cilicia vſq; ad colũnas Herculis (App. teſte) repleuit, donec à Sylla intra paterni regni terminos cõcluſus eſt, amiſſis c l x. millib. militũ. Iſauros & Piſidas tẽpore vltimi belli ſubegit. Cum Gallicis quoque gentibus fœdus iniit, necnon cum Sertorio in Hiſpania. Arſacem Parthorũ regem potentiſſimum, amicum habuit, ad quẽ elegans illius extat epiſtola, in qua illum ad belli ſocietatẽ contra Romanos incitat, de Romanorũ tyrannide, lupina crudelitate atque auaritia grauiſſimè conquerens. Ex his apparet optimo iure à Plinio maximũ ſua ætate Regem fuiſſe appellatum, cuius ſubditi maxima pars orbis terrarum fuerit, quique viginti duabus gentibus imperauit. Eutropiũ quoque, qui Mithridatem Ponti regem totam Armeniam minorem, & totum Ponticum mare in circuitu cum Boſporo tenuiſſe dicit, non à vero alienum dixiſſe, vt Glareano in ſuis annotationibus videtur. Quantæ præterea illius opes atque potentia militaris fuerit, ex apparatu illius bellico aduerſus Romanos, quem diligenter admodum Appianus deſcribit, ſatis patet. Appianus teſtatur, quum propria ei naues quadringentas, equitum autem interdum quinquaginta millia, peditum c c l. millia, & machinarũ armorúmq; quantũ tantæ copiæ poſtulãt ei fuiſſe dicit. Eiuſdẽ apparatũ belli vltimũ deſcribens frumẽti c c. medimnũ myriades ad mare detuliſſe, bellatorũ c x l. millia peditum, equitum ſexdecim millia habuiſſe dicit. ſequutam inſuper caſtra & aliam turbam magnã eorum, qui vias muniebant, aut deferebant ſarcinas, atque etiam negotiatorum. Quũ verò belli & omnium rerum nerui ſint pecuniæ, quanta illi vis auri atq; argenti, margaritarum pretioſiſſimarum fuerit, teſtes ſunt illius theſauri magnificentiſſimi, quos illum habuiſſe authores teſtantur. Appianus in Talantis vrbe quadam huiuſmodi Mithridatis theſaurum fuiſſe à Pompeio inuentum, nimirum 2000. poculorum, quæ ex onyche gemma fuerunt elaborata, auróque compacta, multas præterea phialas, pſycteres, calices, lectos, ſellas ornatiſſimas: item fræna equorum, paſtorales, humeraléſque phaleras gemmatas atque auratas, quibus recipiẽdis percenſendíſque triginta dies Quæſtor inſumpſit. Eorum pars à Dario Hiſtaſpis filio, ſucceſſoribus per manus tradita fuerat, partem ex Ptolomæorum Regum gaza Cleopatra penes Coos depoſuerat, vnde Mithridates à ciuibus tradita deportauerat, partem ipſe Rex parauerat, atque collegerat, elegantioris ſupellectilis percupidus. Sic Plinius Pharnacis, quem primum Ponti regem facit, argenteam ſtatuam, necnon

Mithridates Scytharum auxilia donis miſſis ambit.
Dioclis perfidia.
Mithridatis fuga per Scythicas gentes.
Tauri.
Baſilij.
Iazyges.
Coralli.
Thraces Iſtri Rhodopes atque Æmi accolæ.
Baſternæ.
Tanais, Iſtri, Mæotidis accolæ Mithridatis amici atque ſocij.
Paphlagonia.
Galatia.
Cappadocia.
Aſia.
Phrygia.
Gallogræcia.
Macedonia.
Græcia.
Cilicia.
Maris imperiũ.
Iſauri.
Piſides.
Fœdus cum Gallis.
Sertorio in Hiſpania.
Parthorum Rex Arſaces Mithridatis amicus.
Mithridates rex 22. gentium.
Mithridatis opes atque potentiam ex apparatu bellico licet colligere.
Naues.
Equites.
Pedites.
Annonæ apparatus.
Pedites.
Equites.
Pecuniarũ, quæ belli nerui, quãta vis.
Theſauri atque ſupellex Regia.
Pocula.
Pharnacis ſtatua argentea.

Currus aurei atque argentei. Thesauri in triũpho Pōpei aducti.

aureos atque argenteos Mithridatis currus à Pompeio in triumpho deportatos fuisse testatur. Appianus quoque Pompeium in pompa illa triumphali dicit traduxisse carpēta & fercula onusta auro, & ornamentis aliis variis, in quibus fuerit lectus Darij Hystaspis filij,& sella ac sceptrum Eupatoris, aureáque ipsius effigies octo cubitorum pectore tenus,argentique signati septem millia myriadum,& D.X.drachmas.Hæc igitur fuit immensa ac infinita huiusce Regis potentia,ita vt minimè mirum fuerit belli illius Mithridatici tempore Athenis philosophum quendam Athenionem nomine extitisse, qui magna pecunia à Mithridate conductus, Atheniensibus persuasit vt à Romanis deficerent,quum Mithridatem Romano imperio,imò totius orbis terrarum monarchia potiturum affirmaret.Quod sanè illius vaticinium Regis huiusce potētiæ atque virtutum ratione habita, verisimillimum fuit. Verùm Danielis potius vaticinium ex Spiritus sancti afflatu profectum impleri oportuit,quo non Mithridati,sed Romanis monarchia mundi quarta prædicta fuerat. Hæc verò Mithridatis, quæ videbatur inuicta potentia, amplitudo, vno quasi temporis momento sola corruit, ac labefactata est, ita vt verissimum sit illud Ouidij,

Athenis philosophus Mithridatem monarcham futurū prædicit.

Athenionis vaticinium verisimile fuit.

Mithridatis potentia subitò corruit.

Rerum humanarum fragilitas.

> *Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,*
> *Et subito casu quæ valuere ruunt.*

Nicephori test.

Similiter Nicephorus Gregoras libro 4.Sic nihil humani firmum ac certū est, sed omnia incerto euentu velut in mari æstuant,& affligantur.Abstrusus quidam mos humanæ peritiæ & cognitioni insultat,sursum deorsúmque trahens ac permiscens,omne consiliorum studiū, & velut tesseras euertens firmis decretis veras deliberationes.Hinc cum Cicerone exclamare licet, ô fallacē hominum spem,fragilémque fortunam, & inanes nostras contentiones, quæ in medio spatio sæpe franguntur, & corruunt, & antè in ipso cursu obruuntur, quàm portum conspicere potuerunt.Hoc autem tam diuturno, ancipiti, periculosóque bello confecto incredibile est dictu quanto cumulo Rom.imperiū auctum amplificatúmque fuerit. Nam (teste Appiano) Bithynos,Cappadocas,aliásque finitimas gentes,quę Pontum Euxinum accolunt:item quicquid Ciliciæ est reliquum,Syriæ prouinciæ, Phœniciam, Cœlesyriam,Palæstinam, Euphratensémque mediterraneam,quæ nihil ad Mithridatem attinebant,huius victoriæ impetu euecti subiugarunt,& tributa aliis mox,aliis paulò pòst imposuerunt.Paphlagoniam quoque,Gallogræciam,Phrygiam,eísque contermi nam Mysiam,præterea Lydiam,Cuiā,Ioniam,aliásque Asiæ partes, quæ Pergamenæ ditionis fuerant,& veterem Græciam,Macedoniámque occupatas, à Mithridate citò receperunt,multísque populis tum primùm tributa imposuerunt. Ac paulò pòst,Hoc bello finito,imperij sui terminos ab Occidente ad Euphratem vsque protulerunt. Idem alio loco,Ipse vnus(Pompeius scilicet)hoc bello sublatis toto mari piratis,& Rege omnium maximo,collatísque signis præter Ponticas gentes,cum Colchis,Albanis,Iberis, Armeniis, Medis, Arabibus,Iudæis,cæterísque Orientis gentibus, imperium Romanum Ægyptum vsque propagauit. Denique sub finem libri. Imperio Romano prolato, per hoc bellum Mithridaticum vsque in Pontum Euxinum, & vsque ad arenosas Ægypti solitudines,necnon à columnis Herculis,quæ sunt in Hispania, Euphratem vsque fluuium meritò magna hęc victoria,& Imperator ipse Pompeius Magnus vocatus est.His denique Ciceronis testimonium accedat,in orat.de prouinciis consularibus,Iamdiu(inquit ille)mare videmus illud immensum,cuius feruore non solùm maritimi cursus, sed vrbes etiam,& viæ militares iam tenebantur, virtute Cn.Pompei, sic à pop.Romano ab Oceano vsque ad vltimum Pontum, tanquam vnum aliquem portum, tutum & clausum teneri: nationes eas, quæ numero hominum ac multitudine ipsa poterant in prouincias nostras redundare,ita ab eodem esse partim recisas, partim repressas,vt

Cicero.

Mithridate victo,quanta potētia Romanis accesserit.

Quæ gentes subegerint. Bithynos. Cappadoces. Ponti Euxini accolas,&c.

Appiani testim.

Cicero de amplificato imperio Rom. Mithridatica victoria.

ſas, vt Aſia, quæ imperium antea noſtrum terminabat, nunc tribus nouis prouinciis ipſa cingatur.

Pōticarū gentiū ſtatus poſt Mithridatis euerſionē ſub Romanis.

Nunc de Ponticarum harum gentium, ac ipſius imprimis Ponti propriè dicti regni primùm, deinde à Romanis in prouinciam redacti ſtatu atque conditione, quæ poſt Mithridatis occaſum interitúmque ſub Rom. monarchia extitit, videtur eſſe dicendum, quæ quidem (vt omnes res humanæ) varia, incōſtans & mutabilis fuit. Primò autem generatim hac de re quædam, deinde ſpeciatim de ſingulis conabor explicare, quātum ex hiſtoriis diſcere potui. Quoad primum Pompeius, è gentibus hiſce debellatis atque ſubiectis alias quidem ob miſſa ſibi auxilia libertate donauit, alias in prouinciæ formam redegit, alias regibus attribuit: id quod in ſequentibus (de quo poſtea) magis diſertè ſpeciatímque explicat. Appiano ſuffragatur Strabo lib. 12. ſimúlque ſignificat illos quoque qui Pompeium conſequuti fuerunt, Romanorum duces alias atque alias earundem harum gentium partitiones feciſſe. Nam, vt paulò antea de Pompeio dictum, & Reges atque Principes conſtituerunt, & ex ciuitatibus alias quidem liberarunt, alias principibus tradiderunt, alias Rom. imperio atque iuriſdictioni ſubiecerunt. Tandem verò, vt teſtis eſt Appianus, quicquid Pompeius, Cæſar, M. Antonius, cæteríque Ro. duces aliis atque aliis pro ſuo arbitrio, ſeu potius plerunque ſua libidine tradiderant, atque donarant populi Rom. prouinciis fuerunt adiuncta, poſt ſubiugatam ab Auguſto Cæſare Ægyptum, cùm Romani quaſuis prolatandi imperii ſui occaſiones venarentur, cupidiſſiméque arriperent. Sub hoc autem imperatore Auguſto (ſub quo & monarchia Romanorum florentiſſima extitit, & Chriſtus verus mundi monarcha, nouæ atque ſpiritualis monarchiæ conditor natus fuit) omnium in vniuerſum Aſiæ cæterarúmque terrarum prouinciarúmque, quæ Rom. ſubiectæ fuerunt imperio, ratio atque deſcriptio fuerit ſub finem Geographiæ ſuæ planiſſimè meo iudicio his verbis exprimit. Vniuerſæ regionis, quæ ſub Romanorum eſt imperio ac poteſtate, partem Reges tenent, partem verò ipſi habent, quam prouinciam vocant, in eámque ἡγεμόνας & ἀργυλόγους, hoc eſt, præfectos atque quæſtores mittunt. Sunt etiam nonnullæ ciuitates liberæ conditionis, quarum aliæ ab initio per amicitiam Romanis fuerunt adiunctæ, aliæ ab ipſis honoris gratia donatæ. Sunt etiam δυνάσαι, id eſt, principes ſiue poteſtates, & phylarchi & ſacerdotes ſub illis, qui ſecundum patrias quaſdam ſuas leges viuunt. Prouinciæ verò ſæpenumero aliter atque aliter diuiſæ fuerunt, at nunc talis eſt earum deſcriptio, qualem Auguſtus conſtituit. Nam quum illi patria totius imperii patrocinium, pacis belliqúe poteſtatem permiſiſſet: totum imperium bifariam diuiſit, ac partem ſibi aſciuit, partem verò populo Romano dedit. Ac ſibi quidem reſeruauit eam quæ militum præſidio indiget, cuiuſmodi eſt regio barbara, & gentibus nondum ſubactis finitima, ſterilis ac cultu difficilis, ita vt propter & cæterarum rerum inopiam, & munitionum copiam facilè iugum detrectent. Populo autem reliquam conceſſit, quæ pacata eſt, & facilè ſine armis retinetur. Vtramque verò portionem in prouincias complures diuiſit, quarum aliæ Cæſaris, aliæ populi dicuntur. Ac in ſuas quidem præfecturas Cæſar ipſe adminiſtratores mittit, alio atque alio modo prout tempus vſúſque poſtulat, loca regionéſq; diuidens atque gubernans. In populi autem prouincias populus Imperatores, vel conſules mittit, quæ & ipſæ pro tēpore & neceſſitate varias diuiſiones deſcriptionéſq; recipiunt. Initio tamen duas conſulares fecit, Lybiam. ſ. quæ Romanis paret, ea duntaxat excepta, quæ prius ſub Iuba fuit, nunc verò ſub Ptolemæo eſt illius filio. Et Aſiam cis Halym & montem Taurum, Galatis exceptis, & gentibus, quæ ſub Amynta fuerunt, præter etiam Bithyniam & Propontidem. Præturas verò decem. In Europa quidem & adiacentibus inſulis, ea ſcilicet quæ vlterior Iberia dicitur, & circa Bœtim flumen eſt, & Attacem. Et ex Celtica Narbonenſem. Tertiā Sardiniam cum

Marginal notes:

Pompeius quomodo gētes Ponticas tractarit.

Strabonis teſtim.

Tandem omnes populi Rom. prouinciæ factæ.

Sub Auguſto Ponticarum, & in genere reliquarum gentium quæ fuerit conditio.

Aliæ, reges tenent.

Aliæ ſunt prouinciæ.

Ciuitates quædā liberæ.

Dynaſtæ.

Prouinciarum diſtributiones variæ.

Auguſtus prouincias alias populo tradidit, alias ſibi reſeruauit.

Prouinciæ Cæſaris, aliæ populi.

Cæſaris prouinciæ quomodo regantur.

Populi prouinciæ.

Prouinciæ conſulares, & prætoriæ.

Conſulares duæ.

Præturæ decem.

Cyrno. Quartam Siciliam. Quintam & sextam Illyrii partem, quæ ad Epirum vergit, & Macedoniam. Septimam Achaiam vsque in Thessaliam, & Ætoliã, & Acarnaniam, & nonnullas Epiri partes, quæ Macedoniæ sunt conterminæ. Octauam Cretam cum Cyrenaica. Nonam Cyprum. Decimam Bithyniã cum Propontide, & quibusdam Ponti partibus. Cæteras Cæsar prouincias habet, in quarum alias procuratores mittit consulares viros, in alias prætorios, in alias homines ex equestri ordine. Reges verò & decarchæ atque dynastæ illius portionis sunt, ac semper fuere. Hanc Augusti prouinciarum cõstitutionem atque ordinationem posterioribus temporibus semper ferè durasse testes sunt historiæ. His præmissis nunc speciatim de singulis hisce gentibus atque nationibus Ponticis dicamus exordio ducto ab ipso Ponto propriè dicto. Hoc quum primum regnum fuisse Mithridatis, illo deuicto atque extincto à Põpeio primùm in prouinciæ formam fuit redactum. Fuerunt autem prouinciæ Græcè ἐπαρχίαι dictæ nihil aliud (vt hoc obiter dicam) quàm regiones extra Italiam bello deuictæ (vnde prouinciæ quasi procul victæ atque subactæ) quarum aliæ consulares, ad quas gubernandas proconsules mittebantur aliæ: prætoriæ, ad quas prætores, quod quum fiebat in prouinciæ formam redigi dicebantur. His tandem adiectæ aliæ sub Imperatoribus Rom. quæ præsidales dicebantur, quarum non eadem quæ consularium dignitas fuit. de quibus Alciatus in præfat. in librum prouinciarum Rom. sed procul dubio omnium doctissimè illud singulare literarum & antiquitatum lumen Carolus Sigonius (quem extinctũ esse vehementer dolendum) in illo suo libro de prouinciis Rom. cuius mihi cognoscendi atque legendi hoc tempore facultas defuit. Pontum autem ab initio prætoriam fuisse prouinciam, testis est Appianus sub finem belli Mithridatici, vbi in Bithyniam pariter atque Pontum quotannis prætorem (nam vt Consulatus biennij, ita annuæ erant prætoriæ) missum fuisse testatur. Sed temporis progressu facta est consularis, cuiusmodi sanè prouincias variè mutandi consuetudo apud Rom. vsitatissima fuit. Hinc C. Plinius secundus Bithyniæ atque Ponti proconsul dicitur, qui Traiani temporibus iis præfuit. Pontum & Bithyniam fuisse cõsulares prouincias multis testimoniis probat lib. 2. Lazius: vbi etiam eiusdem Appiani versio in descriptione belli ciuilis, vbi cuiusdam in Bithynia prætoris mentionem facit, ei est suspecta. Vide lib. 2. cap. 5, & 6. de prouinciis Roman. earum discrimine &c. Terminos autẽ Ponti prouinciæ factos eosdem ferè fuisse, qui antea cùm regnum esset locupletissimum, testis est Strabo. Pontum, inquit, Pompeius prouinciam fecit, quibus antea regnũ Mithridatis patrium & auitum fuerat. Ac paulò post. Regibus, inquit, sublatis Romani eosdem terminos seruauere, vt Heracleam Ponto concederent, vlteriora Bithynis. Idem quoque aliis in locis affirmat. Hi autem termini qui fuerint, cùm suprà sit dictum, non opus est repetere. Verùm hi Ponticæ prouinciæ termini atque fines, postea aliis atque aliis additis adiunctísque Ponto regionibus variè fuerunt communiti, de quo antequam dicamus, ordinis commodioris ratio videtur postulare, vt de cæterarum prius Ponticæ prouinciæ, atque mari finitimarum gentium, quas Mithridates regno suo adiunxerat, statu conditionéque dicamus. Ac primò quidem omnium quoad Colchidem clarissimam gentem, quam Mithridates quum regni illius patrij terminus ab initio Orientem versus fuisset, in suam potestatem redactam per gubernatores quosdam (vt paulò antè dictũ) eò missos regere fuit solitus, illius Regem fecit Põpeius (vt testis est Appianus & Eutropius). Aristarchum, cuius opera egregia in illo bello vsus fuerat. Postremò, teste Strabone lib. 10, eã Polemo habuit, quo mortuo vxor eius Pythodoris Colchorum & Trapezuntis, & Pharnaciæ, & aliorũ barbarorum regnum tenuisse, Strabonis ætate testis est ipse Strabo lib. 10. Sed clarius de hoc idem lib. 12. Tibarenos, inquit, & Chaldæos vsque in Colchidẽ & Pharnaciam & Trapezuntem Pythodoris habet pudica sanè mulier & imperandi

Bithynia cum Propontide.

Cæsaris prouinciarum quæ ratio.

Pontus prouincia factus.

Prouincia quid.

Prouinciæ consulares, prætoriæ, præsidales.

Carolus Sigonius de prouinciis.

Pontus ab initio prouincia prætoris.

Põtus prouincia cõsularis factus.

Ponti prouinciæ ydẽ termini qui quũ regnum fuisset.

Ponticæ prouinciæ termini amplificati.

Colchidis quæ ratio.

Colchidis rex Aristarchus.

Polemo Colchidẽ tenuit.

Pythodoris Polemonis vxor, Colchidis regina.

Pythodoridis laus.

perandi perita. Ea Pythodori Tralliani filia fuit, & vxor Polemonis, quæ aliquandiu cum illo regnauit. Deinde illo apud Apurgianos (qui barbari circa Sindicem sunt) mortuo, in regno successit. Ex Polemone filij duo relicti, & filia, quæ Cotyi Sapæo in matrimonium collocata fuit, quo dolo interempto cœlibatum agit, filios ex illo habens, quorum maximus natu imperat. Ex filiis autẽ Pythodoridis alter quidem vt priuatus cum matre imperium administrat: alter maioris Armeniæ nuper Rex declaratus, ipsa Archelao nupta, cum eo mãsit vsque ad extremum. Nunc vidua est & dicta loca tenet, & alia illis elegantiora. Elegãtiora autem quæ hîc Strabo dicit, sunt (vt ipsemet postea testatur) Sidena, Themiscyra, vltra Phanaroëa, Zeliensis & Megalopolitanus ager, regiones agríque fertilissimi. Tandem, teste Suetonio, vniuersa hæc regio Polemone (Pythodoridis illius siue filio, siue nepote) cõcedente, à Nerone populi Rom. prouincia facta est, & Pontus Polemoniacus appellata. Hæc ipsa Colchis Trapezũtini imperij pars potissima à Ioãne Alexio Comnino occupata, quomodo tandem in Turcarum potestatem peruenerit, in Trapezuntis descriptione infrà reperies. Armeniam minorem, quæ à meridie Mithridatici regni terminus fuerat, Pompeius Deiotaro socio belli Mithridatici dedit. Hãc Strabo lib. 12. sæpè alios atque alios dicit tenuisse, prout Romani volebant, postremò eam Archelaus tenuit: quæ & ipsa tandem vnà cum maiore prouincia populi Rom. facta, quam à Parthis occupatam Augustus recepit, teste Eutropio. Hæc regio quum in maiorem & minorem, postea primam & secundam fuisset diuisa, postremò à Iustiniano in quatuor prouincias fuit distributa. Prima fuit dicta interior, cuius metropolis prius Bazanis, seu Leontopolis dicta postea à Iustiniano Iustinianopolis fuit appellata. Hanc proconsulatu honorauit, cuius insigne fuit stola, hásque eidem vrbes assignauit, Theodosiopolim, quam etiam prius habuit. Coloneam ex prima (vt ante vocabatur) Armenia assumptam: Trapezuntem, & Cerasuntem ex Polemoniaco prius dicto Põto. Secundam esse voluit eam, quæ antè prima dicebatur, cui cæteris præstãs vrbs Sebastea fuit attributa, & Sebastopolis, quam prius quoque habuit, & Commana ex Ponto Polemoniaco prius dicto, & Zela ex Helenoponto & Brisa, ita vt ea prouincia quinque vrbibus constiterit, præsidalísque permanserit. Tertiam Armeniam constituit eam, quæ prius secunda dicebatur, in qua principatum tenebat vrbs Melitena, antiqua, insignis, in pulchro solo, clementissimóque cœlo posita, hanc quoque prouinciam multis ornamentis decorauit, cui vrbes adiunxit Arcam & Arabissum, Ariarsatheam, & alteram Comanam (quam etiam Chusam appellant) & Cucusum quas prius quoque habuit, ita vt sex omninò vrbibus constiterit. His addidit quartam, quæ prius non continebatur in forma prouinciæ, sed ex gentibus erat, & ex multis barbaricis colligebatur, nominibus, Trophaena, Anzerhena, Ophena, Asteaena, Balabithenáq; dicta & satrapis subacta. Primæ itaque Armeniæ proconsulem, tertiæ comitẽ, reliquis duabus ordinarios præsides voluit præesse. Hæc Iustinianus in Nouellis, constit. 31. Hanc Armeniæ Iustinianeam distributionem eò libentius subiicere volui, quò magis pateant variæ atque crebræ prouinciarum mutationes, vnde magnæ in historiis atque geographicis obscuritates dubiæ atque perplexæ, nisi quis diligentius attenderit, solent existere. Sic enim videre licet vnam eandémque vrbem modo huic, modo illi regioni ab aliis atque aliis authoribus tribui.

Pythodoris quas regiones tenuerit.

Pontus Polemoniacus prouincia quando factus.

Colchus in Turcarum potestatẽ peruenit.

Armeniæ minoris conditio.

Deiotaro data.

Archelaus Armeniam tenuit.

Armenia prouincia facta.

Armeniæ diuisio in duas.

Armenia diuisio in quatuor partes.

Cappadociam quoque suprà intelleximus à Meridie Ponti terminum esse, quam aliquoties Mithridates occupauit. Strabo lib. 12. testis est Romanos quũ primum res Asiaticas persequerentur, superatóque Antiocho amicitias atque societates cum regibus ac populis iungerent, hunc quoque honorem Regi populóque Cappadociæ tribuisse. Regia deinde stirpe extincta Romani concesserunt, vt gens ea libera esset secundum amicitiam & societatem antè contra-

Cappadocia.

ctam,quam cùm missis legatis recusatent,sibique vt Rex daretur orarent,Romani admirati inueniri qui libertatem recusarent, liberam illis quem vellent, Regis eligendi potestatem permiserunt.Elegerunt itaque Ariobarzanem, qui in progressu, tertia ætate defecit. Ariobarzanem primi illius siue filium siue nepotem Pōpeius aliquoties à Mithridate eiectum atque expulsum è regno, tandem in pristinam suam dignitatem restituit. Quo mortuo creatus est Archelaus nihil illi quicquam affinitate coniunctus idque Antonij opera. Hic teste Corn. Tacito quinquaginta annorum Cappadocia potiebatur, inuisus Tiberio,quòd eum Rhodi agentem nullo officio coluisset.& subdit.Sed angore, simul fessus senio,& quia regibus æqua,nedum infima insolita sunt,finem vitæ spōte,an fato impleuit. Regnum in prouinciā redactum est, fructibúsq; eius leuari posse centesimæ vectigal professus Cæsar,ducentesimam in posterum statuit.Idem lib.2.Cappadoces, inquit, in formam prouinciæ redacti Q.Veraniū legatum accepere.Et quædam ex regiis tributis deminuta, quô mitius Romanum imperium speraretur.Cæsarea prius Mazaca dicta teste Eutropio à Tyberio fuit appellata. De Cappadociæ proconsule vide Iustinianum in Nouellis Constit.30. Comanæ deæ quæ à Comanis colitur Archelaum Pompeius fecit flaminem dynastæ opibus parem, quod sacerdotium Cæsar ab Archelao ad Nicomedem transtulit, teste Appiano atque Strabone.Posteriores Romanorum duces,eodem Strabone teste, Comanis in partes diuisis,alia sacerdotibus Comanorum dederunt,alia sacerdoti Zelorum,alia Teporigi cuidam homini præpotēti,& è tetrarchica stirpe. Galatarum,quo mortuo,portio hęc, quæ non multa erat,Romanis cessit,& prouincia fuit appellata. Galatiam siue Gallogræciam (teste Appiano) Pompeius diuisit tetrarchis quatuor,Deiotaro & aliis,quæ ipsa quoque tādem (vt Eutropius testis est lib.7.) sub Augusto primùm prouincia est facta, primúsque eam M.Lellius pro prætore administrauit. Paphlagoniam, vt Appianus inquit, Attalo, vt Eutropius Attalo & Pilæmeni dedit, Strabo lib.12. Paphlagonum,inquit, quosdam iis regendos dedit, qui erāt à Pilæmene.Quo amico & socio pop.Rom. Mithridates expulso eam occupauerat.Hæc ipsa quoque tandem populi Rom.prouincia facta, Honorii temporibus in duas fuit diuisa partes:in Paphlagoniam nimirum,& Honoriada.Honoriadis vrbis erant Prusias, Cratias, Hadrianopolis,Tios, Claudiopolis,Heraclea:quarum tres illæ Prusias,Heraclea, & ipsa prouinciæ metropolis & caput (teste Dione Cassio) prius Cithynis dicta vrbs Bithyniæ vnde ortus Antinous puer eximiæ pulchritudinis,in Ægypto mortuus,siue in Nilum ceciderit,vt Adrianus scribit,siue immolatus,vt veritas habet, Claudiopolis ex Bithynia assumptæ fuerunt. Paphlagoniæ autem propriè dictæ sex vrbes antiquitus fuerunt,Garmanicopolis,Gangra,Pompeiopolis,Dadybros,tumuli Amastridis,Ionopolis,ita duodecim omnino fuerunt vniuersæ Paphlagonię vrbes,testis est Iustinianus in Nouellis. Has duas Paphlagonias idem imperator ad vnum imperium redegit, vt vnus sit illis prætor, qui vna vtatur cohorte ex duabus prioribus conglutinata,quam centum virorum numero vult constare. Ibid,Pluribus idem describit munus atque officium prætoris, quem etiā Græco nomine στρατηγὸν dicit posse appellari. Quoad Bithyniā,illa Nicomedis vltimi Regis testamento sub Cæsare, populo Romano legata cessit, illius prouincia facta est, anno vrbis conditæ D.C.LXXVI. L.Licinio Lucullo & M. Aurelio Cotta Coss. vt Eutrop.testis est,in quam quotānis (teste Appiano) vt & in Pontum prætor missus fuit, postea facta est consularis. Strabo libro 12. Colchidis & Armenię minoris mentione facta: reliqua, inquit, Pompeius in duodecim gubernationes diuisit, & Bithynię addidit, vt ex vtrisque vna prouincia efficeretur.Quoad Bosporum siue regnum Bosporanum illud exceptis Phanagorēsibus,quos liberos suo iure permisit viuere ob nauatam sibi in bello Mithridatico operam Pharnaci Mithridatis filio & proditori, præmii loco com-

Cappadocia prouincia facta.

Cappadociæ proconsul.

Comana.

Galatia, Gallogræcia.

Paphlagonia.

Bithynia.

Bosporanum regnum.

commisit. Hoc quum 15. annis obtinuisset, tandem in pugna quadã cum Alexãdro fortissime pugnans consauciatus, quinquagenarius occubuit, cuius regnum Cæsar dedit Mithridati Pergameno, cuius egregia opera vsus fuerat, testis est Appianus, qui idem illos suo tempore liberos fuisse dixit. Thracia sub Regibus sociis & amicis populi Romani diu fuit, tandem sub Vespasiano Byzantium vt & Samus, quæ liberæ ante hoc tempus fuerant, Romano imperio accesserunt. *Thracia.* Idem denique Imperator Thraciam, vt & Ciliciam Trachæam, Commagenam (quæ sub Regibus amicis antehac fuerant) in prouinciæ formam redegit, testis est Eutropius libro 7. Hanc fuisse Consularem prouinciam, probat Lazius libro 2. capite sexto. Strabo libro 17. sub finem. Quoad Achæos, Zygos, Heniochos, necnon Scythas, Bospori Cimmerij, Istri, Tanaidis, *Achæi, Zygi.* Mœotidis accolas, acerrimas & ferocissimas gẽtes loca aspera maxima ex parte dura, frigore horrida incolẽtes, latrociniis deditas, illas diu suis quibusdam Regulis regendas permiserunt. quarum nonnullæ tributariæ factæ sunt, vt ex hac Arriani nostri epistola videtur posse colligi. Hę tandem vt semper post hominum memoriam vniuersæ orbis terrarum vastitates, clades, calamitates, tãdem Romani atque Constantinopolitani imperij funera atque ruinę fuerunt. Redeo ad Pontum propriè dictũ, cuius qui ab initio termini fuerint, iam antea dictum est. *Pontus.* Hic atque Bithynia diu vni primò Prætori, deinde Consuli fuerunt subditæ, postea vtræque ad vnam prouinciam redactæ. Iustinianus testis est in suis Nouellis. Pontum prouinciã in duos Pontos fuisse diuisum, Pontum nimirum Polemoniacum, & Hellenopontum. *Pontus duplex.* Ac Hellenoponti quidem, *Pontus Polemoniacus.* quem sic Constantinus ab honesta ac pia sua matrẽ Hellena (vt idem testis est *Helenopontus.* Iustinianus) appellauit: vrbes fuerunt Amasia Strabonis patria, Ibera, Euchaira, Zela, Andrapa, Ægeum ad Climacas, hoc est, gradus situm. Sinope, & Amisus antiquæ vrbes, Leontopolis, quæ & ipsa iam inter vrbes numeratur. Polemoniaci autem à Polemone (de quo suprà sic appellati) vrbes fuerunt quinque, *Ponti Polemoniaci vrbes.* Neocæsarea, Commana, Trapezus, Cerasus, Polemonium. Pitius autem & Sebastopolis inter castra potius, quàm vrbes numeranda esse dicit, inter quos terminos vterque Pontus consistat. His adiungit Lazicam suam, in qua Petræõ, quæ illius beneficio & esse, & nominari vrbs cœpit ipsius nomine Iustinianea. Necnõ Archæopolis, Rhodopolis maxima & antiqua castra, prętereа quę ĩ his sunt, castra, quæ à Persis se dicit recepisse, Scãdine, Sarapane, Murisij, Lusieri, Lazi, Tzani, Suaui, Scynni, Aphilæ, Abasgi, quas quidem gẽtes omnes vel suas iam esse, vel socias, permittẽte Deo esse dicit. Hos duos Pontos quum *Duo Ponti ad vnum redacti.* antea vna fuisset prouincia sub vno Præside oriunda, neque necessitate, neq; ratione aliqua diuisos sibi videri ait, quippe quum ad illius vsque tempora vno tantùm publicorum tributorum, & dispositionum tractatore vtraque prouincia vtatur. Vrbes quoque vtriusque prouinciæ vix vnius prouinciæ iustã mensuram complere. Quamobrem duos illos Pontos, ac tredecim illas vrbes, quæ in illis continentur, paulò antè commemoratas Iustinianus vnius rursus prouinciæ fecit, quam Helenopontum potius tanquam honorificentiore & augustiore Christiano nomine, quàm Polemoniacum voluit appellari, quũ illo nomine & plerique in Ponto tyranni vsi fuerint: & quia bellum atque tumultũ significat, inauspicatius videtur. Ita tamen vt neque alterutri in iis (metropoli Amasiæ scilicet, & Neocæsariæ) metropolis nomen detrahatur, & Dei aman- *Amasia & Neocæsarea metropoles.* tes earum Episcopi, metropolitani quidem in hac vrbe (Constantinopoli scilicet) qui verò sub metropolitanis collocati sunt ab his qui metropoles sub sua cura habent (vt hactenus in more fuit) ordinentur.

Postremò quum vniuersus Oriens in quinque Diœceses, nimirum Orientẽ *Orientis quinque diœceses.* propriè dictum, Ægyptum, Asianam, Ponticam, Thraciam fuisset distributus sub duabus illis postremis, Pontica & Thracia esset ferè has gentes quæ circunquaque Pontum hunc Euxinum accolunt, video fuisse comprehensas. Ac

Pontica diœcesis prouinciæ decẽ. Ponti quidem prouinciæ enumerantur decem (tanta facta est priorum terminorum mutatio) Galatia, Bithynia, Honorias, Cappadocia prima, Cappadocia secunda, Pontus Polemoniacus, Hellenopõtus, Armenia prima, Armenia secunda, Galatia salutaris. Præsides per Ponticam octo, nimirum Honoriados, Cappadociæ primæ, Cappadociæ secundæ, Hellesponti, Armeniæ primæ, Armeniæ secundæ, Galatiæ salutaris. Consulares ex iis duæ, Galatiæ, Bithyniæ. *Thraciæ diœcesis prouinciæ sex.* Quoad verò Thraciam illius prouinciæ sex sunt, secundum Ammianum Marcellinũ libro 27. Prima (inquit) quæ ex fronte Illyriis est confinis, Thracia speciali nomine appellatur: quam Philoppopolis, Eumolpias vetus, & Beroea amplæ ciuitates exornant. Post hanc Heminiontus Hadrianopolim habet, quæ dicebatur Vsendama, & Anchialon, ciuitates magnas. dein Mysia, vbi Martianopolis est, à sorore Traiani principis ita cognominata, & Dorostorus & Nicopolis, & Odyssus: iuxtáque Scythia, in qua celebriora sunt oppida: Dionysopolis, & Tomi, & Galatis. Europa omnium vltima, præter municipia vrbibus nitet duabus Apris, & Perintho, quam Heracleam posteritas dixit. Rhodopa huic annexa Maximianopolim habet & Maroneã & Æmũ, post quã conditã & relictam, Æneas Italiã auspiciorum prosperitate perpetua post diuturnos occupauit errores.

Atque hic ferè fuit gentium istarum Ponticarum post Mithridatis eiúsque regni destructionem sub Romanorum monarchia status. Nunc quis earum *Ponticarum gentiũ status labẽte imperio Rom.* labente imperio Romano, donec tandem in Turcarum potestatem seu potius tyrannidem (cui adhuc sunt subiectæ) peruenerint, status atque conditio fuerit, quàm potero paucissimis explicabo. Quemadmodũ igitur populus Romanus paulatim Ponticas istas gentes (sicuti dictũ est) vt & reliquas orbis terrarũ nationes armis atq; ferro, per vim atque iniurias, fas & nefas peperit, ita quoque easdem cum toto imperio paulatim amisit, plurimis cladibus atque cala-*Gentes Septentrionales.* mitatibus miserrimè ab iisdem affectus atque afflictus. Ac imprimis illæ communes atque perennes vniuersi orbis terrarũ pestes, gentes Septentrionales imperij Romani, ac postea Constantinopolitani atque Trapezuntini funera *Ab Aquilone omne malum.* atque ruinæ extiterunt. Sæpenumero in Sacris literis mentio fit Aquilonis, hoc est, gentium Aquilonarium atque Septentrionalium, quòd nimirum inde bella, vastitates, clades, atque calamitates omnis generis promanarint. Sic enim cap. 1. Ierem. Dei instinctu atque impulsu, ex Aquilone, inquit, omne malũ pandetur. Item in eodem capite, Ab Aquilone regnorum cognationes conuocabo, & venient, & ponent quisque solium suum in porta Ierusalem, & super muros eius, & super omnes vrbes Iuda. Idem hoc cap. 4. 6. 10. 47. sæpissimè inculcat. Item Ioel cap. 2. Aquilonaris hostis mentionem facit. Ezechiel à lateribus Aquilonis, siue Septentrionis Gog & Magog prodituras esse dicit. Hic A-*Gog & Magog.* quilo, Gog & Magog meo, imò doctissimorum quorúmque, iudicio sunt Scythæ, hoc est, Istri, Borysthenis, Bospori, Cimmerij, Mœotidis, Tanais, Caucasi, Caspij maris atque montis accolæ, fatales totius mundi hostes. Nam (vt Nice-*Scythæ.* phorus Gregoras histor. Roman. libro 2. tradit) Scytharum gens est populosissima, magis versus Septentrionẽ habitans, quàm vllæ aliæ nostri orbis: & quanuis non prorsus Arctico polo subiecta, in eo tamen sita, qui maximè versus Septentrionem porrigitur, vt & veteres historici nobis tradiderunt, & ipso vsu atq; experiẽtia diuturna cõpertũ habemus. Hi sunt Gog & Magog à tecto nomẽ habẽtes, quia quasi domipodæ, Samaxohij, atq; Mosinœci in plaustris suas domus secum ferentes, nullas certas & fixas sedes atque domicilia habentes, sed ferarum ritu passim vagantes, atque ex rapto latrociniis viuentes. His gentibus feris atque immanibus, Assyrij primò, deinde Persæ, Medi, Alexander, Mithridates mercede atque pretio semper conductis (nam à nullo Rege atque populo domari omnino potuerunt, vt testis est Chalcondylas, licet hanc sibi laudem Mithridates arroget) maxima mala atque incommoda vni-

uerso

uerso mundo importarunt. Hæ & in Africam sæpe penetrarunt, & Herculeo freto traiecto, Hispanos subegerunt (teste Nicephoro, necnon Asiam septenis irruptionibus suis infestasse dicuntur, eámque occupatam aliquandiu tenuerunt. Europā quoque intactam non reliquerunt, grauissiméq; sæpe afflixerunt. Quamobrem scitè admodum, verissiméque Sacris literis, de quibus paulò antè, ipsíque experientiæ omnium sæculorum conuenienter congruentérque à Nicephoro dictum est. Vt terrores de cælo sæpe hominibus à Deo incutiūtur, vt fulmina, incendia, & imbres procellosi: sæpè à terra, vt telluris hiatus, & quassationes: sæpè ex aere, vt typhones, & nymbi: ita hi à Deo asseruantur Septentrionales ac Hyperborei terrores, vt pro pœna quadam, quando, & quibus prouidentiæ diuinæ visum fuerit, immittantur. Hi autem sunt (vt ex innumerabilibus paucos tantùm atque notiores proponam) Cimmerij, pòst Cimbri dicti, à Gomer Iapeti filio oriundi, Ezech. 11, 38. Gomer & Togorma latera esse Aquilonis dicuntur. Hos fuisse vltra Thraciam, circa paludem Mœotidem Cimmerij, Bospori, & Cimmerij oppidi nomina testantur. Tametsi Theodoretus per Gomer Galatas intelligat: alij per Togorma filium Gomeri Phrygas accipiunt, teste Lauatero in Ezechielem. Sic Homerus (teste Nicephoro) Scythas appellat Cimmerios. Plutarchus Cimbros & Teuthonas, *Teutschen*. Gothi olim Getæ dicti, à Gethero (cuius mentio Paralipom. 1.) filio Semi, vt est verisimile oriundi, quos Gog esse voluerunt multi. Inde Ambrosius De fide lib. 2 4. c. 4 Gog iste Gothus est, quem iam videmus exiisse, de quo promittitur futura victoria, apud quos exulauit Ouidius. Item Sarmatæ siue Sauromatæ, sic dicti, vt videtur Melancthoni à regione ardua, quasi dicas ducem superioris regionis: nam assurgit terra versus Septentrionem: hodie Tartari. Item sunt Bulgari, à Bulga fluuio dicti, Moscouitæ olim Μοσχικοὶ & Μοσσύνοικοι in Argonautico capite dicti, à casis ligneis, qui quum primùm in litore Ponti Euxini sedes tenerent ad fluuiū Thermodontem, vbi postea Cappadoces, deinde versus Septentrionem progressi sunt, inde Psal. 120. Hei mihi quòd exulo in Mesech à Mosoch filio Iapheti, ab intendendis arcubus, atque iaciendo sic dicti. Bulgari à Bulga fluuio trans Istrum, versus Septentrionem sic dicti, origine sua Scythę. Hi eo tempore quo de imaginibus in Ecclesia certatum, innumerabili multitudine, locustarum instar (vt testatur Nicephorus libro 2.) Mysiam peruagati, ac obuia quæque populati ac prædati, Macedoniam cum vlteriore Illyrico occuparunt. Hunni & ipsi Scytharum soboles. Ab his itaque populis Aquilonaribus, ac Scythicis nimirum Cimbris, Gothis siue Getis, & Mastagetis, Sarmatis, siue Tartaris, Moscouitis, Bulgaris, Hunnis (vt nihil dicam de Persis atque Parthis) pars illa Pontica Europæa atque Thracia, & Asiatica, quæ Natolia hodie, Anatolia siue Oriētalis dicitur, quā crebris irruptionibus ceu locustarū, torrentiū, tēpestatū, ac procellarū quarundā vastatā scimus. Regnū denique Romanum, Constantinopolitanum, atque Trapezuntinum vexatum ac deuastatum fuerit Cedrenus Parthimenus, Nicephorus, Chalcondylas atque alij historici testātur. Verùm hi fuerunt quasi πρόδρομοι magni illius Gog, & Magog, id est, gentis Turcarū, quæ & omnes illas gentes barbaras, necnon tria illa regna atque imperia pessundederunt, ac vniuersum ferè Pontum in suam potestatem redegerunt, taceo de cæteris. Turcos autē siue Turcas, Scythas esse ferè omnes scriptores concordissimo consensu testantur. Mela certè Turcas refert inter Scythas. Gaza in quadam sua epistola Scylacem quendā historicum citat, qui Turcos eas partes montis Caucasi dicit habitare, quæ ad Septentrionem vergunt, qui mons mari Pontico & Caspio imminet, quā sententiā Gaza cōprobat: hinc nonnulli Sybillæ illud de Antichristo vaticiniū, ꝙ sit habiturus nomine vicina Ponto, ad Turcarum gentem referunt: quoniam Caucasum montem à Septentrione quà Pontum attingit, accoluisse dicantur. Laonicus Chalcondylas argumentis ac coniecturis quibusdam probat Turcas

Scythæ flagella Dei.

Scytharū populi Cimbri.

Gothi olim Getæ

Gothus est Gog.

Sarmatæ.

Tartari.

Bulgari.

Moschouitæ.

Scythæ ac Septentrionales populi πρόδρομοι Turcarum.

Turcarū origo.

Scytharum (quos Tartaros nominant) esse progeniem, à victus vitæque similitudine, quod vtrique sint νομάδες, à nominis notatione, quoniã nomen Turcorum significat hominem qui agrestiorem, ac duriorem, vagam, incertã instar Nomadum vitam agat. Eandem Cedronus Turcarum originem tradit. Nonnulli (teste Gaza) Turcas siue Turcos (nam vtroque nomine appellãtur) volunt esse illos quos Strabo Cyrtios appellat, ac Septentrionales Atropatinę Mediæ regiones montanas, asperas, atque duras dicit inhabitare, vagos, errantes, atque latrociniis viuere dicit. Ioannes Baptista Egnatius, Turcæ, inquit, partim Caspio mari proximi, qui Asiam Orientémque vastarunt, Caucasij veteres incolæ, qua parte ad Arctum vergit, partim inter Scythicas gentes relati, & Hũnici sanguinis (qui postea Vngari dicti sunt) existimati, quod ex Græcis atque Latinis authoribus colligi posse dicit. Idem Nicolaus Euboicus Saguntinus Episcopus, quum Turcas ab annis sexcentis & suprà, à Scythis, qui trans Tanaim Asiã versus, nulla stabili sede, nullis vrbibus, nullis certis ac perpetuis domiciliis (campos patentes vagè paßímque incolere soliti sunt) originem traxisse, ac veluti riuulus quidam è fonte inde emanasse videntur, iisdem vtitur coniecturis, quibus Chalcondylas suprà.

Turcæ Gog & Magog.

Turcæ imprimis Gog sunt atque Magog. Nam Magog nomen est secundi filij Iapheth. Genes. 10. qui sedes habuit ad Taurum vel Caucasum montem, & in minore Asia. Iosephus Scythiam olim Magogam vult esse dictam. Funccius dicit à Magog filio Iapheti ortos esse qui in tentoriis habitant, vt sint Tartari in Asia maiore, versus Septentrionem circa Mœotida paludem habitantes, olim Scythæ Asiatici dicti. ab his ortos Turcas, qui latè vastarint Asiam & Europam. Hic ergo Septentrionalis terror omnium maximus Gog atque Magog immanissimus, hoc est, Turcarum populus, vniuersæ huius Ponticæ regionis, imperij Constantinopolitani ac Trapezuntini (vt taceam innumeras alias gentes atque regna, quæ subegit) breuissimo tempore dominium fuit adeptus. Ac primò quidem omniũ

Turcæ ex Caucasiis atque Caspijs montibus in Persidem Asiámque minorem irruperunt.

ex Caspiis illis suis atque Caucasiis caulibus sedibúsque effusi in Persidem Asiámque minorem irruperunt, eámque partim depopulati sunt atque vastarunt, partim suæ potestati subiecerunt.

Septem ab initio Turcarum duces

Septem autem ab initio fuisse Turcarũ duces, Chalcondylas testis est, qui fœdere colligati, communi consensu atque opera bella gesserunt, regionémque quã armis subiecerant, ab initio inter se

Quomodo septem illi Turcici duces partam regionem partiti sint.

diuiserunt, postea sorti partitionem cõmiserunt. Caramano obtigit mediterranea Phrygia Ciliciam vsque & Philadelphiam. Sarchani sors addixit maritimam Ioniæ regionem, quà Smyrnam vsque patet. Lydia vsque ad Mysiam obuenit Calami, & filio eius Carasi.

Bithynia Ottomãno obtigit.

Bithyniã autem cum his regionibus, quæ Olympum respiciunt, nactus est Otomannus cum Tecie.

Paphlagonia & Euxini Põti loca.

Paphlagoniam cũ his regionibus quæ vergunt ad Euxinũ mare acceperunt Amuræ filij sorte sic partitionem regente.

Cappadocia prima pop. Ro. prouincia à Turcis occupata.

Primam tamen omnium Cappadociam Romanis à Turcis esse ereptam, plerique historici testantur. Hinc Sebastia (vt testis est Chalcondylas libro 3.) prima Taurorum regia sedes dicitur extitisse. Hinc Ioannes Funccius in sua Chronologia libro 1. putat Magog ideo principem & caput Mesech ab Ezech. 38. capite appellari, quod Magogim, hoc est, Turcæ, terram Mesech, quæ postea Cappadocia dicta fuit, primam Romani imperij occuparint, suíque dominij sedem constituerint. Antea enim Persidem cum maioris Asiæ dominio aliquotannis occupasse, sed ab Armenis inde pulsos, in Cappadociam ad Solymannum concessisse, vnde magnam orbis terrarum partem imperio suo hactenus subiecerint.

Discordia Turcarum.

Verùm inter hos duces exortis (vt fieri solet in πολυκοιρανίῃ, quam Homerus improbat) discordijs atque bellis intestinis, quæ diu Turcici regni progressum atque incremẽta retardarunt, tandẽ Otto-

Ottomãnus solus rerum potitur.

mannus Orthogalis filius ex familia Ogaziorũ εἷς κοίρανος extitit: quúmque ab initio illius omnium minimè vires atque opes fuissent, tandem omnium potentissimus primúsque Turcarum imperator euasit. Hic (teste Chalcondyla) ex castello

castello quodam siue vico Sogutha nomine iuxta Mysiam (vbi etiam fluuius eiusdem nominis) sito, omnium rerum affluentissimo, 150. stad. à Ponto Euxino dissito, qui etiam Itæus vicus dicitur, Oguziorum antiqua sede ac domicilio oriundus fuit. Ex hoc idem Ottomanum intra viginti octo annos (quibus regnauit) Prusam primo celeberrimam Mysiæ (vt alii Bithyniæ) ciuitatem, hodie quoque Turcicorum imperatorum sepultura claram, fame domitam cepisse, regníque sedem fecisse, ac deinceps maximam Bithyniæ partem, plurimaq; Ponti Euxini oppida in suam potestatem redegisse Chalcondylas, Nicephorus, aliiq; testes sunt. Ottomanno succesit Orchanes filius, anno 1328. Is cùm reges Byzantini, Triballi in Thracia, & Mysij bellis mutuis flagrarent, Lydiam regno adiecit. Nicæam clarissimam Bithyniæ vrbem deditione cepit. In Europam facto impetu Thraciam depopulatus est, testis est Chalcondylas. Idē Mysios, Lycaonas, Cares, Phrygas, cæteráque ad Hellespontum vsque loca longè latéque subiecisse suo imperio, tandem in pugna quadam contra Tartaros infœlici occubuisse dicitur temporibus Ludouici Barbari Rom. imperatoris, vt testatur Io. Ramus. *Ottomann. ex Sogutha vico atque castello.*

Orchani successit Amurates filius. Is cùm Caicusino cui cum alio controuersia de imperio Constantinopolitano fuerat ex Asia in Europam vocatus, Callipolim, Philippopolim, fauces Hellesponti, Bessos, Tribales, Rhodopem, Orbolum, aliásque circa ciuitates occupauit, longiúsque progressus haud exiguam Thraciæ partem sibi subiecit. Adrianopolim clarissimam ciuitatē posthabita Prusia pristina regni sedem, caput ac dominium Imperii constituit, quā cepit anno 1363. tandem pugione confossus obiit anno 1373, cùm viginti tres annos regnasset Carolo IIII. Imperat. Rom. & Georgio XI. Pontifice. *Quomodo Turcæ paulatim Ponti-cas gentes expugnarunt.*

Amurati successit Baiazetes filius, qui Thraciam, Thessaliam, Macedoniam, Phocidem, Bœotiam, Atticam subiecit, itaque metu perculsi atque consternati plurimi reguli legatis missis vltrò se ei dediderunt. Idem (vt Chalcondylas testis est) Thapnidas, qui Cholchidis loca vsque ad vrbem Amastrum tenebāt, vicit: Constantinopolim octo annorum grauissima obsidione pressit. Tandem à Tamberlano Scytharum duce ingenti prælio victus, Mediam & Armeniam amisit.

Baiazeti Calepinus filius, cui insignis illa contra Christianos ad Nicopolim victoria tribuitur, Calepino Moyses, Moysi Mahometus primus Baiazeti filius ab Ottomanno septimus regum Turcicorum. Is primus ex Bithyniæ vrbe Prusa in Adrianopolim Thraciæ vrbem ceu ad res gerendum magnas opportuniorem regni sedem regiam anno 1408. transtulisse, & fractas à Scythis Asiç atque Europæ vires pristinæ suæ dignitati restituisse dicitur. Huius successor fuit Amurates II. Amurati successit ille quasi fatalis Imperij Constantinopolit. atque Trapezuntini euersor. Hic igitur primò quidem circiter annum 1453. quarto Calend. Maias, Constantinopoli capta regnum illud florentissimum *(en quo discordia ciues, perduxit miseros)* è Christianorum manu ac potestate extorsit. Nec ita multò post Sinope clarissima vrbe (de qua infrà pluribus) quam Ismael rex postremo obtinuerat deditione capta, illa quoque regione (quæ teste Chalcondyla ab vrbe Ponti Heraclea, quæ regis est, porrigebat se per Pontum vsque ad Paphlagoniam & ad Turgutis regionem) potitus est, quam idem author opibus florentissimam fuisse dicit, ita vt annua inde vectigalia circiter viginti myriades staterum argenteorum inde rex Ismael perceperit. Non multo temporis interuallo pòst Sinopensium colonia Trapezunte (de qua infra pluribus) deditione similiter potitus, vniuersam Colchidem, ac alterum illud regnum Trapezuntinum cui Dauid Despota præfuerat Christianis eripuit anno 1460. Capha quoque (quæ olim Theodosia dicta fuit, caput regni Bosporani) capta atque oppressa, regni illius Bosporani atque Tauricæ Cherronesi dominium fuit adeptus. Hoc itaque progressu celerrimo profectò

magnus ille Gog atque Magog Ponti quasi sfæx ex Caucasiis illis Promethei supplicio claris rupibus prognatus, ac proinde durus, crudelis atque immanis, Pontici instar maris fluctuosissimi in regiones atque populos qui illud omnibus ex partibus accolunt, efferuescens atque erumpens, ipsius Ponti vniuersi dominus factus est. Hoc autem factum est, vt omnes historiæ testantur, Christianorum tunc temporis culpa atque vitio, qui suis odiis, inimicitiis, dissensionibus, discordiis, bellis intestinis immanissimæ illi bestiæ in Pontum irrumpendi eúmque deuastandi atque in suam immanissimam impurissimámque potestatem redigendi, quasi pontem strauerunt, hoc est, viam aditúmque patefecerunt. O vtinam hæc illorum παθήματα nostra essent μαθήματα, ne tádem (quò certè res iam spectare atque inclinare videtur) nos quoque eandem tyrannidẽ subire ac perpeti cogeremur. Quam nimium igitur, proh dolor, verus fuit vates Lactantius ille, qui Diocletiani tẽporibus floruit, cuius hoc fuit obseruatione animaduersionéque dignissimum vaticinium lib. 7. Instit. cap. 15. Cuius vastitatis & confusionis (de qua paulò antè dixerat) hæc erit causa, quòd Romanum nomen, quo nunc regitur orbis (horret animus dicere, sed dicam quod futurum est) tolletur de terra, & imperium in Asiam reuertetur, ac rursus Oriens dominabitur, ac Occidens seruiet. Huius modum deinde capite sequente sexdecim his verbis exprimit. Imprimis multiplicabitur regnum, & summa rerum potestas per vltimos dissipata & concisa minuetur. Tunc discordiæ ciuiles in perpetuum serentur, nec vlla requies bellis exitialibus erit, donec & Reges decem pariter existant, qui orbem terræ non ad regendum, sed ad consumendum partientur. Hi exercitibus in immensum auctis, & agrorum cultibus destitutis (quod est principium euersionis & cladis) disperdent omnia & comminuent & vorabunt. Tunc repente aduersus eos hostis potentissimus ab extremis finibus plagæ Septẽtrionalis orietur, qui tribus ex eo numero deletis, qui tunc Isiam obtinebunt, assumetur in societatẽ à cæteris, ac princeps omnium constituetur. Hic insustentabili dominatione vexabit orbem, diuina & humana miscebit, infanda dictu & execrabilia molietur, noua consilia in pectore suo volutabit, vt proprium sibi constituat Imperium, leges commutabit & suas sanciet, contaminabit, diripiet, spoliabit, occidet. Denique immutato nomine atque imperij sede translata, confusio ac perturbatio humani generis consequetur. Hoc vaticinium de Turcarum imperio, si præcedentia diligenter considerentur, sine vlla interpretatione, satis per se clarum atque perspicuũ videtur esse. Caueat sibi Roma (ne ex Roma ῥύμη fiat, vt est in Sibyllinis vaticiniis,) qua nonnisi destructa idem Vates, lib. de ira Dei, cap. 25. finem mundi adfuturum esse prædixit.

Caput vltimum de religione Ponticarum gẽtium. Ponticorum superstitio quanta.

Sequitur nunc vltimum ac postremum sed reuera dignitate sua primum atque potissimum Ponticæ huius nostræ tractationis caput, nimirum de religionis in Ponto statu atque conditione. Eà priscis illis sæculis ante Christum natum miserrima sanè funestissimáque extitit. Fuit enim reuera Pontus hic Euxinus (vt de omnibus gentibus Paulus 1. Ephes. cap. differit) ἄξενος, hoc est, planè hospes atque peregrinus in vero Dei cultu ac religione, veræ Dei notitiæ spei, fidei, charitatísque expers. Cœlum Ponticum suprà maxima ex parte caliginosum, nebulosúmque esse diximus, sed non minus densæ atque crassæ, ac vel Cimmeriis illis tenebris tetriores funestiorésque fuerunt spirituales illæ tenebræ atque caligo, hoc est, inscitia ignorantiáque Dei, rerúmque diuinarum atque cælestium, qua Ponticarum istarum gentium animi mẽtésque circumfusæ fuerunt. Mare præterea ipsum ventosum fluctuosúmque esse diximus: verùm multò vehementioribus immanioribúsque errorum variorum atque multiformium ventis atque fluctibus istorum Ponticorum animi huc atque illuc distracti agitatíque fuerunt. Pontum quoque suprà dictum fuit plurimis noxiis, ac venenatis herbis scatere, sicut illæ de Medea fabulæ testantur.

Sed

Sed multò magis venenatis atque mortiferis infœlicissimísque superstitionū plantis,ab ipso diabolo satis infamis fuit, donec tandem Dei beneficio spirituales illi agricolæ, iis verbi diuini sarculo euulsis bonum illud atque salutare Euangelii veræque doctrinæ semen ibidem sparserunt. Denique Pontum reuera omnium superstitionum, errorum, idololatriæ receptaculum, siue colluuiem quandam atque sentinam fuisse verissimè dixeris: ita, vt quemadmodum mare omnes suas sordes in litus eiicit, sic Græcia superstitionibus cumulatissima natio, ac reliquæ quoque gentes omnes suas superstitionum sordes atque fæces in Ponticam istam regionem profudisse, videantur. Huiusmodi autem excrementorum, hoc est, superstitionum vestigia quamplurima, cuiusmodi fuerunt fana, simulachra, altaria in falsorum deorum honorem excitata, passim in regione illa Pontica impressa inustáque fuerunt. Atque huius quidem rei,omissis aliis innumeris testimoniis, hæc ipsa Arriani nostri epistola testis est locupletissima.Nam & Trapezuntini Mercurii atque Philesii, & Bosporani Iouis Vrii, & templi Veneris, & Phasianæ cuiusdam deæ,quam Rheam illam deorum matrem, hoc est, *dess tufels grofs muetter*, esse putat, denique templi Achillei in insula ab eodem denominata, ei consecrata, aliarúmque superstitionum meminit.Denique & oppida,& portus,promontoria,flumina,aliáque loca deorum commentitiorum,quibus dedicata fuerunt, nominibus insignita plurima in hac ipsa epistola reperiuntur, quæ ipsa quoque Ponticarum istarū gentium idolomanias certissima sunt indicia. Cui præterea vel mediocriter in historiis versato Achæorum, Tauroscytharum illorum atque Thracum monstri simillima idololatria non est cognita? qui Dianæ Orsilochæ ipsos aduenas atque peregrinos (quos omnia diuina humanáque iura ab omni iniuria vindicant) immolare non dubitarunt.Huiusmodi ergò (vt vel ex his pauculis exemplis atque testimoniis apparet) perditus desperatúsque in illis regionibus religionis siue potius superstitionis status fuit. Qua sanè de causa (vt hoc quoque addam) minimè profectò mirum fuit apud Heracleam Pōticum & Acherontem,hoc est,infernalem fluuium,& antrum quoddam, vnde Cerberus ab Hercule extractus,ad Tartara peruium ab historicis pariter atque poëtis proditum fuisse. Dignissima atque sine omni dubitatione vniuersa hæc Iapetica inauspicata certè propago,hoc est,Pontica natio fuerat,quę ob tam diram atque horrendam suam idololatriam, tot tantáque scelera atque flagitia Sodomæ instar atque Gomorrhæ funditus ne vno quidem superstite deleretur, ac in ima Tartara detruderetur. Verùm Deus immensa ac infinita misericordia præditus,quíque non tam hominum improbitatis, quam suæ bonitatis rationem solet ducere,dubium nō est,quin vt in Sodoma atque Gomorrha Lothi, in communi illa vniuersi mundi improbitate atque perditione Noachi, in terra Chaldæorum Abrahami familiam ceu paruam quandam ecclesiolam superstitem,saluam incolumémque conseruauit: sic quoque in isto πονηροτάτῳ.i.extremæ impietatis improbitatísque Ponto quasdam sibi (vt Scriptura loquitur) quasi reliquias,hoc est,exiguum quendā eorum qui illum recto legitimóq; cultu prosequerentur,numerum cœtúmq; reseruarit. Fuerūt autem proculdubio hæ reliquiæ decem illarum tribuum,quarum maximā partem Pōto Euxino vicinas atque finitimas regiones inhabitasse legimus: cuius rei & epistolæ primæ Petri inscriptio, & Act. Apost.cap.1.testimonium perhibēt.Hinc à Iudæis exulibus potius ille Colchorum circumcisionis ritus, quàm, vt vult Herodotus lib.4.ab Ægyptiis videtur promanasse. Nam quemadmodum doctissimi quique theologi rationi profectò veritatíque consentanea docent,hęc quoque inter alias non minima ratio causáque extitit, quamobrem Deus decem illas tribus è natali suo solo expulsas in omnes orbis terrarum partes disseminari dissiparíque voluit, quò nimirum vera simul religio atque cultus Dei per easdem in vniuersum orbem terrarum propagatas, omnibus in locis

Reliquias suas Deus semper in Ponto habuit.

Reliquiæ illæ fuerunt decem tribuum.

Deus veros aliquos sui numinis cultores nancisceretur. Tandem verò in plenitudine temporum (vt Scriptura loquitur) idem Deus Opt.Max. per Christum illustrissimam clarissimámque suam faciem, veram lucem mundi, Solem iustitiæ, verum φωσφόρον Pontico isti populo non minus quàm cæteris, non modo corporeis, verùm etiam spiritualibus tenebris obruto atque circũfuso apparuit, illiúsque tenebras omnes egregiè disiecit ac dissipauit. Herculem suprà dictum fuit Pontum vniuersum à tyrannis, morum immanitate ferocitatéq; repurgasse, atque ita ex Axeno Euxinum. i. inhospitali hospitalem reddidisse: Cerberum illum immanem iuxta Heracleam Ponticam ex antro illo horrendo extractum domuisse atque vorasse: ita Christus verus Hercules cùm vniuersum terrarum orbem, tum verò hanc quoque potissimùm regionem Ponticam ab omnibus superstitionibus cœno atque sordibus repurgauit, Cerberíque illius tartarei, hoc est, diaboli immanitate horrenda (qua oppressa tenebatur) liberauit, quam quidem crucis suæ claua domuit atque vicit. Quẽadmodum præterea (vt Cic. pro lege Manilia dicit) L.Lucullus ille summus imperator primus populo Rom. antehac clausum vi ferro atque armis aperuit: sic Christus verus quasi Lucullus, hoc est, lux mundi, Pontum hunc, qui diaboli potestate, superstitionum immanitate occlusus tenebatur, non quidẽ ferro, armísque corporeis, sed potius spiritualibus, hoc est, prædicatione Euangelij, sancti Spiritus vi atque virtute aperuit, atque ex Axeno sibi Ecclesiæq; suæ εὔξεινον. i. hospitalem, gratissimam sedem domiciliúmque effecit. Cuius sanè rei in illo, illo inquam celeberrimo festissimóque die Pentecostes, qui non tam albo (vt dicitur) quàm aureo lapillo est notandus, præclara sanè fundamenta fuerunt iacta: in quo clarissimum illud Prophetarum vaticinium (ex Sion exibit Lex, ac doctrina de Hierusalem) plenè perfectéq; impletum fuit. Inter cæteros enim teste Sancto Luca, magnificentissimorum illorum Dei operum auritos oculatósque testes Ponti quoque, Cappadociæ atque Asiæ incolę recensentur, quæ procul dubio nonnulli eorum in patriam suam reuersi, popularibus suis ceu primi εὐαγγελισταὶ renunciarunt, fidelissiméque communicarunt. Hæc prima mihi videntur Ponticarum istarum Ecclesiarum initia fuisse. Deinde vniuersales illi Euangelij per vniuersum orbem terrarum præcones à Deo constituti, Spiritus illius sancti, cuius cœlesti igne in illo Pentecostes die correpti fuerunt, instinctu impulsúque in Asiam quoque atque Pontum penetrarunt. Aliquantisper quidem, vt ex 16. Act. Apost. patet, Paulus atque Timotheus prohibiti fuerunt in Mysia, Bithynia, Asia denique Euangelium prædicare, id quod singulari quodam atque æterno Dei iudicio factum esse quis dubitet? Sed tandem, vt Euseb. lib. 3. cap. 1. testis est, S. Thomas in Parthia, S. Andræas in Scythia, in Asia S. Ioannes, in Ponto, Galatia, Bithynia, Cappadocia, vt & Romæ S. Petrus Euangelij præconium fecerunt, Ecclesiásque constituerunt. Hi ergo omnes, & imprimis S. Petrus (cuius etiam ad Ecclesias Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, Bithyniæ, Mysiæ, Phrygiæ binæ extant scriptæ epistolæ) primi ecclesiarũ Ponticarum fundatores authorésq; extiterunt. S. Andræã quidem & Euseb. lib. 3. cap. 1. ex Origenis testimonio in Scythiam fuisse profectum, & Sophronius Scythis, Sugdianis, Salis (qui & phthitophagi dicti) vicinís, secundum Ptolemæum, populis Euangelium prædicasse, & Nicephorus libro 2. cap. 39. & lib. 3. cap. 1. per Cappadociam, Galatiam, Bithyniam in Scytharum solitudines ad vtrumque Pontum Euxinum accessisse, testantur. Hunc tamen & Nazianzenus in Orat. ad Arrianos in Epirum, & Hieronymus in epist. ad Marcellum (de blasphemia in Spiritum sanctũ) in Achaiam Epiro conterminam missum fuisse testantur. Philippum in Scythia viginti annis concionatum fuisse, Abdias, Vincentius, Bergomensis, necnon Petrus de Natalibus, prodiderunt. Quemadmodum autem in cæteris orbis terrarum partibus Apostoli ecclesiis à se primo constitutis episcopos vitæ morúmque probitate, sacrarum

crarum literarum ſcientia,doctrina atque eruditione præſtantes prefecerunt, qui partim bene docendo,partim piè honeſtéque viuendo, eaſdem ceu boni fabri exędificarent,quaſique diligentes Ædiles ſartas tectas tuerentur: idē in Ponto quoque factum fuiſſe,minimè eſt dubitandum. Primus autem & antiquiſſimus Ponti Epiſcopus fertur fuiſſe Phocas,cuius teſte Chalcondyla libro 9.iuxta Cordylam(quæ ſecundum Arrianum noſtrum centum quinque ſtad. à Trapezunte diſtat)templum fuit:vbi Ioannes Commagenus rex Colchidis vnà cum Imperatore Græco ad Trapezuntem Zychis ducis Turcarum obſidione liberandam profectus,caſtra primò poſuit. Hic iuſſu Traiani Imperatoris,quòd Neptuno ſacrificare nollet,primò in caminum ardentis calcis detruſus,ac poſtea in Thermas cōiectus necatúſque fuit. Henrichi Chronicôn primum hunc in Ponto fuiſſe Epiſcopum ſub Traiano teſtatur,& ſub eo in vinculis,ferro & igne martyrium feciſſe, quum Hadriano imperatore mandante, ad Neptuni aram ſacrificare noluiſſet. Adon Epiſcopus Viennenſis in ſuæ ætatis commentariis,hunc in Sinope ciuitate,vnde oriundus fuit,Epiſcopatū obijſſe teſtatur. Eccleſiaſticarum centuriarum authores huiuſmodi quandam de primo hoc Epiſcopo Pontico hiſtoriam in vetuſto quodā & manuſcripto volumine legiſſe teſtantur.Phocas vltimo tempore Traiani mortem paſſus, cui Imperatori ille ſpiritu quodā Prophetico huiuſmodi verba fecit: Traiane,perge ad vlteriora abyſſi,& ad præparata tibi tormenta feſtina,vbi morte perpetua,& ſæuo exurendus es incendio, & triduo in hac luce verſaberis. Quo emenſo,caligo mortis te excipiet, nec enim diutius poſthac inultus innocentū ſanguis eſſe poteſt.Hoc vaticinium idem Chronicon ipſo euentu fuiſſe comprobatum,ac triduo exacto,Traianū ventris profluuio expiraſſe teſtatur. De eiuſdem miraculis atque martyrio,vide plura apud Vincentium libro 11.Speculi.Multi præterea alij in Eccleſiaſtica hiſtoria doctrina pietatéque præſtantes viri celebrantur,qui in Ponticis iſtis Eccleſiis vel conſtituendis, vel excolendis egregiam operam nauarunt, quorum nonnullos recenſebo. Meletius Euſebio teſte libro 7.cap.32.& Nicephoro libro 6.cap.35.(quem ille Melitium vocat)aliquot annis ante Diocletianam illam perſequutionem,Ponti Epiſcopus fuit,quo tēpore Pamphylus presbyter Cęſareæ clarus fuit,vir & eloquentia(vnde mel Atticum vocatus) & omni diſciplinarū genere, & vitæ morúmque ſanctitate eximius.Is perſequutionis vi,ex Ponto in Palæſtinam ſe recepit, vbi Euſebius toto ſeptennio illius ſe familiaritate ac conſuetudine vſum fuiſſe teſtatur.Palmam Ponti Epiſcopum,Synodo Ponticæ quartæ,in qua Paſchatis illa controuerſia agitata fuit,præfuiſſe teſtatur Euſebius libro 5.capite 25.Bacchylidis quoque & Elpiſti doctorum in Pōto Euſebius meminit libro 4. cap.23.quorū hortatu Dionyſius Cerinthius in epiſtola Eccleſiæ apud Amaſtrim nuncupata ſignificauit ſe eam epiſtolā ſcripſiſſe Epiſcopi Pontici Longini nomine: Athanaſius eius meminit prima orat.contra Arrianos, quē cum Meletio & Baſilio coniungit.Epiſcopus quoque Ponti dicitur Quintianus ab Athanaſio,qui eum fraude & furore Arrianorum in exilium pulſum eſſe ſcripſit in Apologia ſua de fuga. Theodoretus libro 2. Verùm inter hos omnes principem facilè locum obtinent hi qui ſequuntur: Baſilius Cæſarienſis Eccleſiæ Epiſcopus,Gregorij Niſſeni frater. Is Gregorio Nazianzeno comite atque ſocio in illo omnium quondam doctrinarum literarúmque domicilio Athenis,liberalibus artibus atque diſciplinis, necnon eloquentiæ (qua vel ad admirationem vſque excelluit)egregiam ſanè operam nauarat. Inde Gregorij Nazianzeni opera vſus,antè ſuum ſtudium Sacris literis addixit, in ſolitudinem quandam ſe recipiens, quò facilius atque etiam melius remotis impedimentis iis incumbere poſſet.Harum autem multiplici cognitione quum pectus ſuum repleuiſſet, regreſſus Ponti vrbes agróſque obiit, Eccleſiáſque partim nouas conſtituit,partim iam conſtitutas confirmauit. Idem monaſteria

Meletius Epiſcopus Ponti.

Pamphylus presbyter Cæſareæ.

Palmas Epiſcopus Ponti.

Bacchylides & Elpiſtus Pontici doctores.

siue cœnobia,ceu doctrinarum atque virtutum scholas, Episcoporum atque pastorum Ecclesiæ seminaria instituisse dicitur.testis Ruffinus libro 11. Sozomenus autem Eustathium quendam Sebastiæ, Armeniæ Episcopum, Armenis Paphlagonibus Pontique accolis,monasticæ vitæ authorem fuisse habitum dicit libro 3.cap.13.Nicephorus libro 11.cap.41.Eustathium, Basilium magnum, Leontium,qui postea Ancyranus Episcopus fuit,& Prapidium,qui multarum ciuitatum episcopatum gessit,monasticæ vitæ atque monasteriorum in Bithynia,Hellesponto,Ponto,Galatia,Cappadocia authores ac conditores fuisse testatur.Huic adde Theodorum postea Gregorium appellatum , & Athenodorum Neocæsariensem,quorum Socrates libro 4.cap.27. & Euseb.libro 6.cap. 30.mentionem facit.Vtrique hi Græcarum & Romanarum legum studiosissimi fuerunt,ac legibus literísque discendis Athenis & Beryli operã dederunt. Profecti quoque sunt ad Origenem Cæsaream , qui relicta Alexandria, scholã ibi sub Gordiani imperio,ac deinceps aliquandiu habuit.Eo authore ac impulsore,abiecto prophanarum disciplinarum studio , animum studiúmque ad Sacras literas applicuerunt, in quibus (Origene vsi præceptore) intra quinque annorum spatium tantos fecerunt progressus, vt domum à parẽtibus reuocati,adolescentes adhuc,episcopatus in Ponto sortiti fuerint.Theodorus quidẽ Cæsareæ,Athenodori verò ciuitas non exprimitur. Pietate eruditionéque vterque floruit sub Galieno,vt testis est Nicephorus libro 6.cap.7.& 22. Gregorius miraculis quoque excelluit,quamobrem Magnum eum Theodoretus, θαυματούργον Nicephorus appellatum scripsit : de quibus miraculis vide Eusebium. Eiusdem quoque operum quorundam Hieronymus,Nicephorus & alij Ecclesiastici scriptores meminerunt. Basilius Magnus epistola 23.eius mores laudatissimos describit. Aquila Ponticus duodecimo anno Hadriani floruit,qui Astrologicis nugis addictus, quum ne Christianus quidẽ, licet sæpius monitus,eas missas nollet facere,ab Ecclesia proscriptus fuit. Quam ignominiam ita ægrè molestéque tulit, vt abiecta Christianismi professione , factus sit proselytus,circuncidi se passus. Deinde animum ad Hebræas literas adiunxit,in quibus quum breui temporis spatio plurimum profecisset, primus post Septuaginta interpretes,qui Ptolemæi iussu quadringentis triginta antè annis idem Græcè reddiderant,ipse quoque Græcè vertit,eo consilio atque proposito,vt quædam loca in Christianorum odium corrumperet. Testes sunt Epiphanius in lib.De mensura & pondere,Eusebius & alij. Chrysostomum quoque vniuersalem illum Ecclesiarum reformatorem,& Thraciam in sex præturas diuisam , & Asiam cunctam, quæ ab vndecim prȩsidibus regebatur, atque etiam prouinciam Ponticam,totidem præfectis gubernatam,denique Scythiã ad officium reducere conatum fuisse testis est Nicephorus libro 14.capite 3.Hi fuerunt Ponticarum harum Ecclesiarum doctores, pastores, atque Episcopi, quorum opera ac ministerio Deus post Apostolos in Ponticis illis Ecclesiis vel constituendis,vel promouendis,regendis atque gubernandis vsus est. Quum autem duplici ferè modo,doctrina nimirum atque martyrio,Deus in Ecclesiis vel plantandis,vel iis quæ iam plantatæ sunt confirmandis atque amplificandis vtatur,sempérque vsus fuerit, vtriusque modi exẽpla clara atque illustria nobis Põticæ hæ Ecclesiæ suppeditant. De priore nonnihil iam dictũ est,nũc de altero quoque quædam dicamus. Quemadmodum igitur suprà dictũ fuit, (historia teste)Barbaros quosdam Ponti accolas,eò immanitatis fuisse progressos,vt contra omnia diuina atque humana iura,peregrinos atque aduenas suis diis,seu potius dæmonibus mactare sint soliti:sic postea veræ doctrinæ, ac Spiritus sancti vt luce illustrati, & robore confirmati, præter affectuum mutationem,hoc est,compressionem,vota castissima atque preces, eleemosynas (quæ λογικὴν θυσίαν Paulus appellat) corpora quoque sua exquisitissimis tormentis excrucianda,Christo offerre,eíque suum quasi sanguinem libare minimè dubitarunt,

bitarunt,in quorum albo Phocam quoque illum primum Ponti Episcopũ fuisse paulò antè dictum est. Hic multos postea in Ponto suæ virtutis atque magnanimitatis in sanguine proChristo profundēdo egregios imitatores habuit, sicuti Sacra testatur historia,quos nulla quantumuis sæua atróxque tormentorum vis à veritatis religionísque professione deterrere potuit.Eusebius libro 12.cap.9.de persequutione Diocletiani atque Maximiniani Herculei(quæ vniuersum ferè terrarum orbem peruaserat)verba faciēs, in Ponto Christianos nouis quibusdam inusitatis atque horrendis suppliciis excarnificatos fuisse testatur. Aliorum.n.vtraque manu digiti calamis sub extremis vnguibus fuerũt perforati,alij plũbo liquefacto igne atq; bulliēte perfusi,& mēbris corporis potissimis mutilati:alij in pudēdis mēbris atq; visceribꝰ turpes, intolerabiles atq; immanes cruciatus perpessi fuerunt.Huiusmodi intolerabiliũ suppliciorũ quibus Christiani in Ponto fuerũt affecti. Niceph.quoq; Callistus meminit lib.7. c.11.Idē quoq;author lib.4.c.17.Pontici cuiusdã pueri xv.ferè annorũ, necnon matris illius Blandillæ nomine,quia per deorum simulachra iurare noluerũt: immanissima tormenta,inuictámque animi fortitudinem pluribus commemorat.Hoc duplici modo incredibile est dictu quantis viribus numeróque Ponticæ hæ Ecclesiæ à temporibus Apostolorum ad Traiani vsque Hadrianíque ætatē auctæ fuerint,ac quantos in vera religione progressus fecerint. Ac sub duobus istis Imperatoribus, quorum vterque crudelis ab initio contra Christianos,postea lenior ac mitior factus est,Ponticas Ecclesias imprimis floruisse, magnáque incrementa accepisse,ex historia Ecclesiastica facillimè colligi potest. Hinc Plinius Bithyniæ Pontíque Proconsul in sua quadam ad Traianũ epistola de Christianis, Visa est,inquit, mihi res digna consultatione, maximè propter periclitantium numerum.Multi enim omnis ætatis,omnis ordinis, vtriusque sexus etiam vocantur in periculum,& vocabuntur. Neque enim ciuitates tantùm,sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio peruagata est,quæ videtur sisti & corrigi posse. Idem paulò pòst templa desolata, sacra solennia diu intermissa,nullásque victimas allatas fuisse testatur. Idem apud Lucianũ,De Alexandro Pseudomante sceleratissimo flagitiosissimóque apparet.Is enim postquam intellexit Paphlagonas atque Ponticos quasi ex ebrietate quadam(vt Lucianus loquitur)resipiscentes,ad séque redientes, illius dolos atque fraudes sentire atque animaduertere, quæ proculdubio à Christianis potissimum aperiebantur,ira atque furore inflammatus,Pontũ grauissimè conquestus est Christianis impleri,ad quos simul cum Epicureis,lapidibus obruendum populum incitauit. Idem quoque sacra illa sua sacrilega facturus, Christianos pariter atque Epicureos (quoniam vtrique vaticinationes illius execrabantur) solenni quadã formula (Foras pellantur Christiani, foras pellantur Epicurei)ab illis summouebat. Hinc facilè est colligere plurimos tunc temporis in Ponto Christianos fuisse,qui imprimis(vt est in prouerbio)cornicis oculos confixerant:hoc est,impurissimi illius planè fraudes patefecerant. Atq; hæc quidē sint dicta de Ponticarũ Ecclesiarũ initio, progressu,incremento,doctoribus atque martyrio,nunc de earundem regimine,ἀταξία disciplináque quædam dicantur.Sed necessariò hîc de Oriētalium Ecclesiarum (sub quibus Pōtica cōtinetur) cōstitutione atq, regimine antiquo,quod per annos ferè quingentos quadraginta durauit verba simul sunt facienda. Vniuersalis igitur Orientalis præfectura (quòd suprà dictum, hîc operæpretium fuit repetere)in quinque fuit diœceses diuisa,quæ fuerunt Oriens,Ægyptus,Asiana, Pontica, Thracia. Singulæ autem hæ diœceses sub se certas quasdam habuerunt prouincias,de quibus suprà dictũ. Singulæ porrò prouinciæ certas quasdam,aliæ quædam plures,aliæ minores sub se ciuitates habuerunt, inter quas tamen quædam erant primariæ ac Principes,quæ metropoles appellabantur. Has ipsi principes pro arbitrio ac voluntate sua constituebant,in quibus pro-

uinciarum rectores conuentum ac forum agebant,quo ex vicinis ac finitimis ciuitatibus vadimonium promittebatur. Huic verò politicæ constitutioni atque εὐταξίᾳ,Ecclesiastica ferè attemperata accommodatáque fuit.Nam in singulis quidem prouinciis singulæ ciuitates singulos quoque habuerunt episcopos,inter quos tamen principē non tam potestatis,quàm dignitatis atque honoris locum obtinuerunt metropoleων episcopi,qui idcirco Metropolitæ, seu Metropolitani,itē Patriarchæ, πρῶτοι, πρωτεύοντες, προεστῶτες à Græcis fuerũt appellati,eorúmq; sedes ματρίκιοι & πρῶται καθέδραι, id est, matrices & primæ sedes,nonnunquam etiam μείζονες πόλεις,id est,maiores sedes fuerunt nuncupatæ. Erant autē metropolitani illi Episcopi, quasi magistri collegij,qui quoties res postularet,reliquos Episcopos quasi Senatum cogendi,& ad eos de Ecclesiarum negotiis referendi potestatem habebant,ita vt neque illi sine horũ, neque hi sine illorum consensu atque authoritate grauius quicquam gererēt. Hic autem Senatus,siue cœtus , congregatio Episcoporũ,concilium prouinciale appellabatur,in quo de prouinciæ suæ Ecclesiasticis negotiis cognoscebant. Episcopi in his Metropolitam ipsum creabant, lites ac contrœuersias, si quæ ortæ essent,disceptabant. Multis autem conciliorum canonibus egregiè sancitum fuit,ne vel prouinciarũ Metropolitani,atque Archiepiscopi,vel singularum ciuitatum vnius eiusdémque prouinciæ Episcopi inferiores, in alienas prouincias ciuitatésve illorum curæ non commissas,ceu in alienam messem(vt est in prouerbio)falcem immittere, aut quicquam iuris potestatísve sibi auderent arrogare.Hæc quæ dixi,nunc subiectis testimoniis comprobabo.

Idem 19. Canon Concilij Sardicensis.

Primò itaque occurrit Concilij Antiocheni canon 9.qui sic habet , Episcopi qui sunt in singulis prouinciis sciant Episcopum qui in metropoli præsidet,curam etiam totius prouinciæ gerere, propterea quòd in Metropolim vndique concurrunt,qui habent negotia. Quare placet vt ipse honore reliquis antecellar,cæteríque Episcopi nihil grauius,& quod maioris sit momēti,sine ipso gerant (secundum decretum Patrum nostrorum) & ea sola quæ ad cuiusque parœciam ac præfecturam,ipsíque subiectam regionem pertinent.Vnusquisque enim Episcopus potestatem & gubernationem habeto suæ parœciæ,eámque pro suo quisque studio & diligentia administrato,curámque gerito totius regionis quæ suæ vrbi subiecta est,vt & presbyteros creet, & diaconos,& cũ iudicio omnia disponat.Nihil autem audeat amplius gerere sine Metropoli Episcopo,at neque hic ipse sine reliquorũ sententia. Huic consentit Constantinopolit.Cõcilij Canon 2.cuius hæc sunt verba, Episcopi quibus sua diœcesis attributa est,ne in Ecclesias quæ extra fines suos sunt,se inferant , néve Ecclesias confundant:sed secundum Canones. Alexandriæ quidē Episcopus,ea tantùm quę in Ægypto sunt gubernet.Orientis verò Episcopi,solum Orientē administrent,conseruetúrque sua Antiochenæ Ecclesiæ dignitas,amplitudo,authoritas,quæ in Nicæna Synodo declarata fuit : & Episcopi Asianæ diœcesis, siue præfecturæ,ea tantùm quæ in Asia sunt gubernent:qui in Ponto sunt,quæ in Ponto tantúm. Thracij autem,ea tantùm quæ sunt in Thracia. Episcopi autem nisi aduocati,ne in aliorum diœcesim,seu præfecturam se inferant, siue ad suffragia,siue ad alias vllas administrationes Ecclesiasticas. Quòd si prædictus Canon super præfecturis & diœcesibus conseruetur,perspicuum est,quòd cuiusque prouinciæ negotia vnaquæque prouincialis Synodus gubernabit, quemadmodum Niceno Concilio constitutum est. De hoc ipso Concilio Socrates Ecclesiasticus scriptor libro 3. verba faciens, adhuc manifestius & planius Orientalium Ecclesiarum οἰκονομίαν his verbis describit.Rursus,inquit,fidem à Nicæno Concilio traditam confirmauit,& patriarchas descriptis prouinciis constituerunt,& Episcopi certæ diœcesi præpositi, in alienas Ecclesias ne inuaderent,id quod antea propter persequutiones fieri consueuerat. Sortitur ergo Nectarius Megalopolim (Constantinopolim intellige) & Thraciam.

ciam. Ponticæ autem diœceseos, quæ est à Bithynia vsque ad Armenios Helladius, is qui Basilio Cæsariæ Cappadocum Episcopo successit, Gregorius Basilii frater Nyssæ (quæ vrbs quoque est Cappadociæ) Episcopus, & Otreius Melitenæ, quæ in Armenia est, Episcopus Patriarchiã sortiti sunt, Asianã verò sortiuntur Amphilochius, Iconij, & Optimus Antiochiæ Pisidię Episcopi. Ægyptiaca Timotheo Alexãdrino Episcopo attributa est. Ecclesiarũ porro, quæ in Oriẽte sunt, administrationẽ iisdem Episcopis cõmiserunt, Pelagio Laodicensi, & Diodoro Tarsensi Episcopo. Idẽ Niceph. Callist. lib. 12. c. 13. qui addit: Vrbibus autem circa Thraciam & Scythiam sitis Terentium Tomitanum & Martyrium Marcionopolitanum præfecere. Idem Sozom. lib. 7. cap. 9. Hæc fuit simplex Ponticæ cæterarúmque Ecclesiarum Orientalium ἀταξία atque œconomia, quæ quum annis ferè 540. durasset tandem Episcoporum qui subsequuti fuerunt ambitione perturbata ac omnino sublata fuit. Nam quod Constantinopolitani primi capite secundo constitutum erat, vt Asiæ, Ponti, & Thraciæ Scytharum, Metropolitæ, suæ quisque prouinciæ procurationem gererent, proximo vniuersali cõcilio, id est, Chalcedonensi funditus abrogatum est, & nouo more, nullo exemplo constitutum, vt harum omnium prouinciarum metropolitas solus Constantinopolitanus Episcopus constitueret. Hîc nõ possum silentio præterire id quod Nicephorus Gregoras lib. 7. tradit. Heracleatos nimirum Thracios Seueri Imperatoris priuilegio Constantinopolitani Patriarchæ eligendi potestatem habuisse, quam Constantinus Magnus abrogare noluit. Postea aliæ atque aliæ vt inter Principes ac Imperatores de imperio, ita inter Episcopos de ecclesiasticæ dignitatis atque honoris principatu graues pestiferæque controuersiæ exortæ fuerunt, cuiusmodi illa præsertim fuit, quæ inter Rom. atque Constantinopolitanum Episcopum exarsit, quibus tãdem Turcicæ illi bestiæ ad omnes has regiones atque Ecclesias pessundandum quasi fenestra atque ianua patefacta fuit: de quibus controuersiis atque factionibus ecclesiasticis propter Patriarchatus, eas diaboli opus appellans, grauissimè Nicephorus Gregoras lib. 6. suæ historiæ conqueritur. Verùm de statu primitiuę Ecclesiæ si plura vis cognoscere, lege D. Frãcisci Vilerii, hoc est, Francisci Hotomanni Iurisconsulti clarissimi libellum, quo equidem Argentinæ olim optimo fidelissimóque hospite, ac præceptore sum vsus. Religionis præterea in Ponto atque Bithynia quæ ratio atque forma fuerit, earum quondam prouinciarum proconsul Plinius his verbis in illa sua ad Traianum epistola declarat. Affirmabant autem, inquit, hanc fuisse summam vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem cõuenire, carménque Christo quasi Deo dicere, secum inuicem séque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerẽt, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent, quibus peractis morem sibi discedendi fuisse, rursúsque coëundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen, & innoxium, quod ipsum facere desiisse post edictum meum, quo secundum mãdata tua hetærias esse vetueram. Quò magis necessarium credidi, ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, quid esset veri & per tormenta quærere. Sed nihil aliud inueni, quàm superstitionem prauam & immodicam, idcóque dilata cognitione, ad consulendum te decurri. De huiusmodi religionis in primitiua Ecclesia ratione vide plura apud Tertull. de corona militis. Iustinum in apologia pro Christianis secunda. Nunc vltimo loco postquam generatim de Ecclesiarum Ponticarum quasi incunabulis atque fundamentis, earundem augmento atque progressu, doctoribus atque martyrio, disciplinæ religionísq; forma breuiter atque summatim explicatum est, nunc vltimo loco catalogum quendam illustrium in Ponto Ecclesiarum subiungam. Ab illis extremis angustiis per quas Ponticum mare in Ægeum delabitur, hoc est, Hellesponto, vbi veram religionem floruisse, Ecclesiastica historia testatur. Episcopos Hel-

Cœtus antelucani.
Cantus.
Sacramentum.
Agape.

lespontiacos Synodo Sardicensi interfuisse author est Sozom.lib.2.cap.2.idem Hellesponti Episcopos recenset lib.6. cap.7. Meminit & Parthenii Episcopi Hellespontiaci, Niceph.lib.8.cap.42. Basilium Amasiæ Hellesponti, vel Armeniæ maioris Episcopum, Neocæsariensi Synodo interfuisse, Gratianus auctor libri conciliorum, distinct.16. refert. Hellesponti autem caput fuit antiquissima illa clarissimáque ciuitas Cyzicus. Gedeonis atque Orphei ætate triginta quatuor annis post Ilium à Cyzico condita, teste Cedreno. Hæc ab Argonautis Iasonis Thessali sociis, Cyzico Hellesponti rege, qui nauali prælio ipsos prohibere conatus fuerat, interfecto capta fuit. Quem postquam genere sibi fuisse coniunctum Argonautæ cognouerunt numinis placandi gratia fanum in vrbe magnificentissimum Rheæ matríque deorum extruxerunt, quod postea Zenone imperante templum Sanctæ Dei genitricis denominatum fuit. author Georg.Cedrenus. Idem author Argonautas scribit oraculo Phœbi Apollinis (quod est ante Pythias thermas) consulto cuinam ædem illam dedicare deberent, huiusmodi responsum Græcum retulisse, quod Latinè sic se habet Guilielmo Xylandro interprete:

Assidua sublime decus virtute parate
Atque vnum sic mando Deum, qui cuncta gubernat,
Cælesti residens solio, colite atque timete
Illius æternum natum anteq; secula Verbum.
Nescia virgo viri quondam partu tenera adet
Qui velut ignifcris impulsa sagitta procellis
Edomitum reddet Patri pro munere mundum
Huius, quam Mariæ nomen manet, alma genitrix
Agnoscet templum proprium tibi ritè dicatum.

Hoc oraculum æreis literis in marmore impressis conscriptum, in superiore portæ templi limine posuerunt. Templi huius in orbe terrarum admirabilissimi descriptionem vide apud Plinium lib.36.cap.15. Huius vrbis incolæ Rhea illa deorum seu potiùs dæmonum matre repudiata, cui templum illud præstantissimum Argonautæ consecrarant, non tam flexiloqui illius Pythij Apollinis, hoc est, diaboli vera falsis, quò facilius homines decipiat, permiscentis, quam ipsius Dei certissimis veracissimísque, quæ per Prophetas, per Christum filiũ suum, denique Apostolos ædiderat, oraculis adducti atque impulsi, illum solum colendum venerandúmque susceperunt. Ecclesiæ Cyzicenæ Eusebius præfuit, Iustiniano imperante, qui cùm omnibus quibus cum conuersabatur nimis grauis esset, primò apud Iustinianum Imperatorem accusatus, deinde conspiratione facta in foro à iuuenibus occisus fuit, testis est Procop.lib.1. de bello Persico. Ecclesiam hanc à Sarracenis per septem annos grauissimè afflictam fuisse, testis est Paulus Diaconus lib.19. Idem scribit Cyzici Episcopum quendam Constantinopolitano concilio sexto interfuisse. Ex Cyzico reuocatus Germanus Constantinopolitanus Episcopus, qui ab Heracliensi metropolitano creatus fuit: author est Zonaras. Tom.3. & Sigebertus in Chronico. Nicolai Episcopi Cyziceni mentio fit in actione 7. Synodi Nicenæ. Eleusius qui loco splendido in imperiali aula stipendia fecerat à Macedonio hæresiarcha huic Ecclesiæ præfectus, eam miserè admodum afflixit testis est Niceph. Callist.lib.cap.42. Bithyni qui quidem primi à dextro Ponti Euxini litore occurrunt Martis cùm diu cultores extitissent, tandem verum illum belli pacísque Dominum, Deum exercituum vera fide amplexi sunt atque coluerunt, quemadmodum iam antea ex Plinij secundi Bithyniæ Pontíque procons. ad Traianum epistola ostensum fuit. Præclaræ quædam atque illustres apud illos Ecclesiæ fuerunt, cuiusmodi fuit illa Chalcedonensis, in qua celeberrima illa synodus anno secũdo Marciani, in æde Euphemiæ, quę duobus maximè stadiis à Bosporo abest, 630. patrum præsentia contra Eutychen, Dioscorum atq; Nestorem celebrata fuit. Nicephorus Callistus lib.15. cap.3. Item Cedrenus. Synodum

nodum quoque ibidem sub Arcadio atque Honorio habitam fuisse, testis est Socrat.lib.6.cap.16. Eximius illius Ecclesiæ antistes atque Episcopus fuit Mareres,qui Iuliano apostatæ cæcitatem ei exprobranti liberrimè respondit gratias se agere Deo,quòd tam impium principem non cogeretur intueri. Episcopi quoque eiusdē Ecclesiæ præstantissimi,cui Probo nomen,meminit Niceph. lib.18.cap.37. Non minus præclara atque eximia fuit Nicomediensis Ecclesia, quam sub Traiano floruisse, ex scriptis Dionysij Corinthij liquidò apparet. Huic summa cum laude præfuerunt & Eusebius Episcopus vir doctissimus, Iuliani illius Byzantini apostatæ præceptor,tamen Arriani dogmatis suspicione nonnihil infamis,& ille Eusebio cùm doctrina tum pietate optimo iure anteponendus Anthimus nomine, qui sub Diocletiano pro Christo fortissimè mortem oppetiit.Quàm grauiter autem hæc Ecclesia Diocletiani tyrannide vexata afflictáque fuerit,testis est Euseb.lib.8. cap.6. necnon Ruffinus libro 1. c.5.Lactātius sub Constantino in hac vrbe Rhetoricam fuit professus. Episcopi præterea antiquissimi nobilissimíque huius Ecclesiæ fuerunt & Andreas sub Mauritio,cuius Gregorius,lib.5.epist.107. meminit, & Petrus qui septimæ actioni Nicenæ synodi interfuit & Ioannes, qui tempore Germani Episcopi Constantinopolitani vixit,imaginúmque venerationem quum damnasset, in septima actione secundæ Nicenæ anathematizatus ab Icōdatris fuit, & Georgius Archiepiscopus qui imaginum, atque Mariæ deiparæ adorationem propugnauit,Author est Metaphrastes,tom.5.de vita Patrum. Huic Ecclesiæ Macedonius hæresiarcha atque Ecclesiæ tyrannus immanissimus Marathonium præfecit,vt idem affligeret,qui tamen cùm eius Ecclesiæ diaconus antea fuisset,egregium se virum inopum domiciliis,virorúmq; & mulierum scholis extruendis atq; curandis præstitit:ac in illo Macedoniano furore se admodū moderatè gessit:testis Niceph.Callistus,lib.9.cap.42. His par & æqualis dignitate fuit Nicæa illa Ecclesia, cui Nicæna illa prima Synodus anno à Christo nato 324.imperante Constantino celebrata,magnam claritatem atque splendorem attulit. Ibidem etiam Synodus septima celebrata fuit: teste Zonara tom.3.& Diacono lib.23. Illius Episcopus fuit Bessarion ille monachus Trapezuntinus, qui ob eruditionem summámque eloquentiam ab Eugenio IIII.tempore Synodi Chalcedonensis Cardinalis factus est.Prusia quoque illa Turcorum olim sedes imperatoria,hodie Bursa dicta, valdéque celebris Ecclesiæ Christi quondam alumna fidelissima extitit, queādmodum ex Sacra historia apparet. Illius Episcopus Theodorus nomine septimæ actioni Synodi Nicænæ interfuisse fertur. Apameæ Bithyniæ Episcopus Eustathius nomine,& Cæsareæ Bithyniæ Episcopus nomine Constantinus in catalogo septimæ actionis Nicænæ Synodi commemorantur, vnde duas illis in locis Ecclesias fuisse satis constat.Quid dicam de Heraclea illa Pontica (de qua infrà pluribus) quæ quum diu Herculis Cerberi domitoris,necnon Iouis Stratij (cuius duas ibi quercus ab Hercule latas fuisse, Plin.lib.16. cap.44. testatur) aliorúmque idolorum cultrix superstitiosissima ob hoc ipsum Acheronte fluuio tartareo, specu quadam ad infernum peruia,Cerbero illo infernali infamis fuisset, tandem abiecto idolorū cultu,verum illum Cerberi tartarei,hoc est,diaboli, mortis atque inferni domitorem Christum amplexa,egregia illa Ecclesia extitit. Heracleæ Ponti Episcopus Ioannes interest septimæ actioni Nicenæ, Nicolao teste. Hic videtur esse ille Ioannes Nicephori Gregoræ historici auunculus,cuius vitæ morúmq; probitatem historiæ suæ lib.9.sic describit.Illum,inquit,neque senium, neque pedum plaga adducere potuit, vt de iuuenili, vehemētique pietatis exercitatione quicquam remitteret.Illum primum populus Heracleoticus patrem bonum,& Deo plenum vidit,non agrestem virum, & temerarium doctorem,& linguam è suggestu insanam & importunam exertantem, quæ auditorum aures sauciaret,& magnum ineptúmque tumultum excitaret,nec vnquam ad v-

tilia declinaret. Quin imò ab ineũte ætate,& lingua & auribus,& animo probè institutus,omni doctrina tum sacra tum prophana fuit,ita vt vita & eloquẽtia satis ad auditores suos regendos instructus esset, & ad eas regulas præscribendum,quæ morum elegantiam forment,& manus cohibeant, & animorum impetus moderentur,omnémque immodestum motum coërceant.Hic talis ac tantus vir in illa sua metropoli Ponti Heraclea senio prouectus vitã cum morte, seu potius mortem cum vita commutauit tristissimis illis temporibus quibus Andronicus iunior Byzantio proditione capto patrem suum per summũ nefas Andronicum seniorem imperio, ac tantum non ipsa quoque vita priuauit.Idem testis est Niceph.Gregoras lib.9. Bithynis proximi sunt à dextro Euxini latere Paphlagones,quos Lucianus in Pseudomante, ita δεισιδαίμονας καὶ ἠλιθίους superstitiosos ac stolidos fuisse asseruit,vt si quis tantum apparuisset tibicinem,aut tympanistam,aut cymbala tantùm pulsantem adducens, illum non secus atque cœlo delapsum intuerentur. Quam ob causam Alexander ille Pseudomãtes,cuius historiam pluribus Lucianus describit, vrbem illam Paphlagonum Aboni mœnia sedem suis imposturis aptam delegit, in qua incredibile est dictu quantos Paphlagonibus,ac vniuersis Ponticis fucos fecerit, antequàm illius fraudes detectæ fuerunt. Verùm hi quoque Paphlagones tandem singulari Dei gratia atque misericordia ex hominibus superstitiosissimis egregii Dei Opt.Max. cultores euaserunt, Ecclesiæque Christi passim in sua regione fidelissimum hospitium præbuerunt. Paphlagonas Nicephorus Callistus lib.11.cap.13.testatur,vt & Phrygas,minus quàm cæteri Orientales ad libidines atque concupiscentiam esse propensos: ita vt suis temporibus neque ludi Circenses,neque alia huiusmodi spectacula ludicra apud illos exhiberentur,scortationes magni piaculi loco ducerent, atque abominarẽtur. Quam ob causam idem author tantò procliuiores illos ad seueram illam rigidámq; Nouatiani sectam atque hæresim recipiendam fuisse existimat. Sed hoc mihi potius pristinæ illorum ἠλιθίᾳ quam Lucianus eis tribuit,hoc est, stoliditati futilíque leuitati videtur acceptum ferendum,qua (vt de Galatis testatur Paulus) quouis doctrinæ vento se huc atque illuc agitari sunt passi. Nicephorus libro 9. cap. 42. Paphlagonas Nouatianos in Macedonii Archesiarchæ immanissimi copiis,quæ fuerunt circiter quatuor millia,fundendis atque internecione penè delendis strenuam nauasse operam testatur. Amastris vrbs fuit Paphlagoniæ celeberrima,de qua infrà pluribus,cuius incolas improbos sceleratósq; extitisse vel illud argumento est,quòd locus quidam Byzãtii, vt testatur Georgius Cedrenus, vbi malefici atque homicidæ supplicio affecti fuerunt, Amastriana videntur dicta, ob Paphlagonum βδελυρίαν, hoc est, execrandam vitã atque mores.In hac tamen vrbe Traiani temporibus Ecclesiam florentissimam fuisse,testis est Euseb.lib.4.cap.23.Hanc ob causam verisimile est Pseudomantem illum,teste Luciano,hanc imprimis vrbem odisse, neque cuiquam Amastrino oraculum reddidisse,propterea quòd illius incolæ,forsan magna ex parte Christiani,fraudes atque dolos eius animaduerterent ac patefacerent. Euseb.lib.4.cap.23.Galinæ cuiusdam Amastrianorum Episcopi honorificam mentionem facit,qui tamen in priore,quæ beati Rhenani opera in lucem exiit, interpretatione Palmeas,à Niceph.lib.4.cap.8.Palmas appellatur. Amastridis Episcopus Synodo Seleuciensi interfuit, teste Socrat,lib.2.c.39. Georg. Cedrenus Cyri cuiusdam in Amastridis insula monachi meminit, quem Iustinianus propterea quòd ei recuperationem prædixerat Constantinopolitanum Patriarcham creauit.Syropagi in Paphlagonia Ecclesiæ Phocam Episcopũ præfuisse Dionys.in scripto ad Stephanum Rom Episcopum testatur. Pompeiopolis ipsa quoque clara Paphlagoniæ vrbs atque Ecclesia Philadelphum habuit Episcopum,qui in Synodum Nicænam venit. Post eum Sophronius interfuit Synodo Seleuciensi Isauriæ, teste Socrate lib.2.cap.39. quem idem author

thor magnum patronum Nicænæ fidei appellat. Gangra Paphlagoniæ metropolis clara est Synodo illa Gangrēsi, sub Constantio celebrata. Sozom. libro 3. cap. 14. Ex Innopoli quoque, teste Socrat. lib. 2. cap. 39. Episcopus venit ad Nicenū conciliū. Cimolis quoque (quæ vrbs ab aliis Galatiæ, ab aliis Paphlagoniç tribuitur, de qua infrà) Ecclesiam fuisse vel illud est argumento, quòd eius Episcopi mentio fit, partim in Synodo Romana, partim Constantinopolitana. Pessimuntis Episcopus Gregorius celebratur in actione prima Concilij Nicæni, & Germanopolis Episcopus est Theodorus in septima actione eiusdem Synodi. Synope quoque ab Arriano nostro, & aliis Paphlagoniæ annumeratur, vrbs vel Eupatoris natiuitate, educatione, sepultura clarissima. Eius incolç quū Antolytum, quem vrbis conditorem existimabant, vnum ex Argonautis potissimum coluisset, tandem ad Deum debito cultu atque honore prosequendum animum suū traduxerunt, quibus magnū splendorem Phocas ille primus Ponti Episcopus (de quo suprà) attulit. Vrbis huius Episcopi fit mentio partim in Synodo Romana, partim in Constantinopolitana. Episcopi Sinopensis Gregorij nomine, in exercitu Armeniacorum interfecti, meminit Diaconus libro 23. rerum Romanarum. De hac vrbe infrà pluribus. Paphlagonibus proximi Cappadoces homines (vt suprà dictum est) seruiles, ita vt seruituti nati esse viderentur. Qui quàm præterea & superstitiosi fuerint, magorum (quam apud illos fuisse Strabo testatur) multitudo, & vita moribúsque improbi, vel tritum illud τρία κάππα κάκιστα, id est, tria Cappa pessima, satis supérque arguit: per quæ tria Cappa, Cretenses, Cilices, atque Cappadoces denotari Coelius libro 18. cap. 30. interpretatur. Sed tamen hi quoque tandem abiectis superstitionibus Christi iugo ac seruituti (quæ potius libertas appellanda) sese addixerunt, id quod non paucæ apud illos præstantissimæ Ecclesiæ testantur. Sed simul animaduertat lector me in Ecclesiarum istarum enumeratione, sub Cappadocia hîc Pontum quoque Polemoniacum, atque Helenopontum complecti, cuius vtriusq; quidem Ponti vrbes plerasque Cappadociæ à Geographis assignari video. Ecclesiæ Cappadociæ illustres fuerunt Nazianzena ciue & episcopo Gregorio illo Nazianzeno, Hieronymi præceptore illustris: necnon Nissena, vnde Gregorius Nissenus appellatus, S. Basilij frater, S. Hieronymi familiarissimus. Item Sebastiena, cuius Episcopus Eustath. qui cū Ancyrano, Basilio, Macedonianæ hæresis sectator, negauit Spiritus sancti cū Patre & Filio communionē. Trapezuntina quoque Ecclesia valde celebris fuit, cuius Episcopus quintæ Romanç, & Constantinopolitanæ Synodo interfuisse scribitur Tomo 2. Conciliorum. Trapezuntinæ Ecclesiæ meminit quoque Nicephorus libro 17. cap. 9. Eiusdē Ecclesiæ episcopus quoque fuit Anthimus priusquā Constantinopolim transferretur, Nicephoro teste libro 17. cap. 7. Postea cōiugis Iustiniani deprecatione successit Epiphanio Constantinopolitano: quem episcopatum nulla cum laude administrauit, vt idem author affirmat. Domni episcopi Trapezuntini meminit historia concilj Niceni. Incomanorum quoque ciuitate, quæ (vt testis est Strabo) Bellonæ deæ cultu, templo sacerdotióque opulentissimo celeberrima fuit, Ecclesiam fuisse Traiano imperante, testis est Euseb. libro 3. cap. 16. Cerasuntinæ Ecclesiæ episcopus Ephesinum illud concilium primum sua præsentia decorauit atque adiuuit. Verùm inter omnes Cappadociæ Ecclesias quatuor potissimum ceu stellæ quædam, siue margaritæ illustres emicant. Prima est Cæsariensis (quæ vrbs primò Mazaca dicta, postea vel à Claudio Tiberio Imperatore, vt vult Eusebius, vel, vt Hieronymus, ab Octauio Augusto Cæsareæ nomen sortita est) clara fuit inprimis Basilio illo magno episcopo, Gregorij Nisseni fratre (cuius suprà mentio facta est) viro doctrina pariter atque pietate ornatissimo. Huic Iulianus apostata odio religionis Christianæ (cuius amore atque studio vrbs illa flagrabat) obliterato Cæsareæ nomine augustiore atque honorificentiore, rursus vetus illud Mazacæ nomen illius incolis in-

Cappadociæ Ecclesiæ.

ducere conatus fuit. Huius Ecclesiæ præclarum encomium pater Gregorij Nazianzeni suæ illi ad Cæsarienses epistolæ inserit, quod quidem est huiusmodi, Cuiuslibet quidem, inquit ille, Ecclesiæ tanquam corporis Christi habenda est ratio, maxima verò nostræ (Cæsariensis) quæ propè mater omnium Ecclesiarum (scilicet in hac prouincia) & fuit ab initio & nunc quoque est, vt nominatur: quam Christiana respubl. velut centrum suum circulus, vndique obseruat, non solùm propter orthodoxam doctrinam vbique ab initio prædicatam, sed & propter conspicuam concordiæ gratiam, quam diuinitus accepit. Extat apud Basilium epist. 30. Ecclesia hæc, si qua alia, doctrina pietatéque admirandos Episcopos habuit, cuiusmodi fuit Basilius ille Magnus, ob doctrinæ pietatísque præstantiam cognominatus, de quo suprá. Firmilianus, qui sub Alexandro floruit, quo tempore Heraclæ Alexandrini doctoris magna laus fuit. Leontius, qui Neocæsariẽsi Synodo vnà cum aliis sexdecim Episcopis interfuit, teste Gratiano distinct. 16. Secunda est Neocæsariẽsis (quæ Ponti Polemoniaci metropolis fuit) cui sub Constantino Longinum præfuisse episcopum, historia concilij Niceni testatur. Synodũ Neocæsariensem post Ancyranam 17. Episcoporum præsentia fuisse celebratam, testis est Gratianus distinct. 16. Gregorius Neocæsariensis episcopus in Synodo à Cõstantino Copronymo Constantinopoli in Blachernis celebrata, inter præcipuos fuit, ac illius decreta cõscripsit, in quibus imaginum venerationem atque adorationem damnauit, vt ex 7. Act. Nicenæ secundæ apparet. Quum autem intelligeret imaginum cultum ab omnibus approbari, ipse quoque à priore sua sententia discessit, & palinodiam cecinit, & ab ipsa Synodo supplex veniam petiit, quam impetrauit: vt patet ex Act. 2. & 3. Nicenæ secundæ. Sed Carolus magnus libro 4. cap. 14. eius de imaginibus confessionem ceu perplexam & impiam damnat. Fuit etiam alius eiusdem ciuitatis Episcopus Theodorus, qui Mariam negabat Θεοτόκον appellandam, cuius Gratianus meminit. Tertia est Amasiana (quæ altera fuit Ponti Polemoniaci metropolis) quæ Euxinũ versus iacet, antea à Mithridate Eupatore, postea à Pompeio Magno Magnopolis appellata, Strabonis Geographi excellentissimi patria. Huius Episcopi in Ecclesiastica historia celebrantur. Phædimus (qui Gregorio Magno mirifico manus imposuit, Nicephor. libro 6. cap. 17.) necnon Basilius, & quidam Eulalius nomine, qui cũ cæteris multis in exilium à Valente eiectus, post Valentis mortem à Gratiano reuocatus fuit. Sozom. libro 7. c. 2. Hæc quoque Ecclesia immanissimæ illius Diocletianæ persequutionis particeps fuit. Quarta fuit Tyanensis, tribus superioribus laude ac dignitate ferè par & æqualis: ex qua vrbe Apollonius ille magus (de quo Philostratus) oriundus fuit. Hæc quoque Ecclesia, cùm Synodo Tyanensi (cuius Sozomenus meminit) tum Episcopis præstantibus floruit, inter quos in Ecclesiastica historia celebratur Anthimus ille, qui (Cappadocia tunc temporis in primam & secundam diuisa) ambitione (vt est verisimile) impulsus, grauissimam Ecclesiísque illis perniciosissimam cum Basilio Cæsariensi episcopo litem contentionémque suscepit atque exercuit, quũ nouus ille Metropolitanus vtriusque Cappadociæ Episcopos creandi potestatem sibi arrogaret. Qua de re plura vide in Gregorij monodia de Basilii vita, in qua inter alia dicit Anthimum nouum ciuitatis Thyanensis Metropolitanum Episcopos creare, & parœcias transferre atque perturbare conatum fuisse. Idem 35. Gregorii ad Basilium epist. Martius Antimus immodestus atque importunus bellator dicitur. Eiusdem Basil. epistola 58. ad Meletium, dicit Faustum cum Papa agentem ordinasse, neglectísque iustis suffragiis, Armeniam seditione impleuisse. Cappadocibus secundum Euxinum mare proximi, qui ab Arriano nostro commemorãtur Colchi, Samni, Machelones, Heniochi, Zidretæ, Apsilæ, Lazi, Abasci, aliæque huiusmodi feræ barbaræque gentes, quas Iustinianus in Nouellis partim imperio Romano subiecisse, partim socias effecisse gloriatur. Has

gentes

gentes posterioribus temporibus, cæteris nominibus extinctis atque obliteratis, Abasgos, Zanos, Lazos, reperio fuisse appellatas. Quæ quidem gentes quũ ab initio ferę, crudeles atque immanes, idololatria atque superstitionibus penitus inolutę atque irretitę extitissent, singulari Dei gratia atque misericordia, Christianę tandem fidei lumine illustratę, insitam illam ingenitámque feritatem exuerunt, & cum Christiana lenitate mansuetudinéque commutarunt. Ac Zanos quidem, siue Tzanos, Sunos antiquitus dictos Procopius, lib. 1. De bello Persico, nullius seruituti subiectos, latrociniis deditos: tandem à Sitta Romanorum quondam duce victos, eiusdémque ducis humanitate qua erga eos vsus fuerat, ad lenitatem quandam mansuetudinémque traductos, tandem omnes Christianos factos, indéque de religione sentire testatur. Idem author de Iustiniani ædificiis Sermone 3. pluribus antequam illorum viuendi consuetudinem αὐτόνομον, ἄναρχον θηριώδη (vt appellat) describens, illos nemora, arbores, aues, omnis generis animalia deorum loco habuisse atque coluisse, tandem verò Iustiniani temporibus prelio quodam victos, ἄπονον δουλείαν, id est, seruitutẽ laboris expertẽ periculosę libertati pręposuisse, exuta naturę feritate, abiectóque superstitionum latrociniorúmque more ad Christianam religionem animum appulisse testatur. Quamobrem (eodem teste) Iustinianus templo illis in loco quodam qui Camalinichon appellatur, extructo, illos precibus, cæterísque Christianorum sacris faciẽdis obeundísque assuefecit. Idem author lib. 2. De bello Persico, Abasgos quoque Christianos, & iamdudũ Romanorum amicos fuisse dicit. De Lazis similiter (quos vult eosdem esse qui olim Colchi fuerunt dicti) idem est eiusdem authoris testimonium libro 3. De Iberorum porrò atque Albanorum gentibus istis finitimorum, necnon de ipsorum Colchorum religione & Procopius eodem in libro & Chalcondylas testes sunt locupletissimi. Alanos quoque Abasgis finitimos Christianos fuisse idem testatur libro 2. belli Persici. De Iberis sic Procopius lib. 1. Iberi qui Asiã incolunt, prope Caspias habitant portas ad Boream pertinentes, quibus sinistrorsus Lazi, dextrorsus Orientẽ versus Persæ sunt finitimi. Is populus Christianus est, fideíque dogma præter omnes quos sciamus, obseruant, regis Persarum subditi. Chalcondylas libro 9. Iberos Colchis finimos, bellicosos, opulentos atque potentes, à muliere quadam, quæ Constantinopolim religionis verę addiscendę gratia, commeare consueuerat, à superstitionibus ad verum Dei cultum conuersos primum fuisse significat, qui postea à Scythis finitimis diuturno admodum tempore vexati fuerunt. Idem author Alanos quoque ad Caucasum vsque se extendentes, Iberis vicinos fortissimos, reíque militaris peritos, Christianæ religionis sectatores studiosissimos fuisse dicit. Venio nunc ad reliquos illos, qui in Arriani nostri periplo sequuntur populos, Bospori, Cimmerij, Borysthenis, Istri, Mœotidis atque Tanais accolas, quorum licet diuersa sint atque varia nomina, omnes tamen vna Scytharum appellatione à Græcis pariter atque Latinis scriptoribus comprehenduntur. Hi sunt illi populi, qui (vt suprà quoque dictum est) omnes totius orbis terrarum populos, atque adeò ipsas feras, monstrosa quadam ac portentosa naturę immanitate vicerunt, nec vlla potentia viribúsque humanis domari frangíque potuerunt. Ex quo tantò magis apparet atque elucet immensa ac infinita Dei misericordia pariter atque potentia, qui non ferro, non armis, aut vi aliqua externa atque corporea, sed partim verbi atque Euangelij, partim Spiritus sui sancti vi atque virtute (præ qua omnis humana potentia nihili planè est) populos istos illius gratia indignissimos, ipsis rupibus atque cautibus (quas incolũt) duriores, ipsísque feris immaniores, ouibus atque agnis molliores mansuetioréśque reddidit, & ab immani illa sua idolomania ad verum legitimúmque numinis sui cultum flexit atque deduxit. Qua in re tam præclara S. Andræ, Philippi atque Thomæ præstantissimorum Apostolorum opera vsum fuisse, suprà

ex historiis probatum fuit. Hinc Tertullianus de Traiani temporibus verba faciens, Britannorum, inquit, inaccessa loca Christo fuerunt subdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium & prouinciarum, & insularum multarum nobis ignotarum, & quę enumerate minus possumus. Idem Euseb. de Adriani temporibus testatur lib. 4. capite 7. Ecclesiam ad Romanos & Græcos, ad Scythas & Barbaros, & ad ipsas penè in vltimis orbis partibus recōditas nationes, sub Adriano propagatā esse, &c. Hi autē Scythæ Christiani (id quod summa profectò nō modò laude, verùm etiam admiratione dignissimū est) quum plurimas regiones, oppida, vicos, castella incolerent, tamen vnanimi concordissimóque consensu vni tantùm Episcopo omnes paruerunt, cùm apud alios populos non solùm in vrbibus, verùm etiam in quibusque vicis Episcopi fuerint. Author Sozomen. libro 7. cap. 19. Euseb. libro 3. de vita Constantini. Nicephorus libro 12. cap. 34. & lib. 11. cap. 29. Quis, quæso, hîc non in summam verbi atque virtutis diuinæ rapiatur admirationem, quæ istas gentes à se inuicem pariter atque ab aliis omnibus nationibus odio, inimicitiisque acerbissimis distractas, tam arcto concordiæ vinculo constrinxit, atque colligauit, vt quæ antea nullis viribus, nulla potentia cogi potuerunt, vt vel potentissimo alicui totius mundi monarchæ parerent, hæ vnico Episcopo nullis humanis viribus atque opibus septo atque munito, vltrò ac libentissimis animis sese subiecerint, Verbique diuini habenis eidem sese regendos permiserint? Episcopi autem illius sedes atque metropolis fuit Tomos vrbs (cuius Arrianus noster mentionem facit) teste Nicephoro in maritima Ponti Euxini regione à sinistris sita, fortunata maximè, & magnitudine aliis longè præstantior. Habuerunt autem multos egregios præsides, cuiusmodi fuit Terentius, quem Sozomenus libro 7. cap. 9. Tomæorum Episcopum nominat. Item Theotimus philosophus primùm, deinde episcopus Scytharum, quos industria sua, necnon miraculis, quorum dono polluit, ad morum mansuetudinem conuertisse dicitur. Idem tenuissimo victu vsus est, tantáque modestia præditus, vt Origenis demortui libros, Theophilo Alexandrino, & Epiphanio vrgentibus, damnare noluerit. Socrates est testis libro 6. cap. 12. & Sozomenus libro 7. cap. 25. Valentis temporibus funestissimis Britannio quidam eis præfuit, vir fortis ac generosus, vt ex hoc illius facto, quod Nicephorus Callistus libro 11. cap. 29. commemorat, satis apparet. Valens Imperator quum Tomos venisset, templum ingressus, Episcopo, vt Arrianam sectam reciperet, persuadere voluit. At ille pluribus cum Imperatore de dogmate Nicenorum Patrum colloquutus, quum nihil se apud illum proficere videret, illo relicto in templo, in aliud sese Templum recepit, populo pastorem suum sequente. Quam rem ita indignè molestéque tulit, vt Britannionem comprehensum in exilium deportari iusserit, quem tamen breui pòst, Scytharum quorum iracundiam atque fortitudinem perspectam habebat, metu pristinæ suæ dignitati restituere coactus fuit. Quamobrem optimo iure illos constantes Sozomenus libro sexto capite vicesimo primo. Nicephorus Callistus testatur Chrysostomum illum vniuersalem Ecclesiæ reformatorem Scytharum multitudinem, vt Arrianæ hæresis contagione liberaret, qui eiusdem cum illis linguæ essent illis præfecisse, sæpius quoque eos visens, doctrinísque suis per interpretem illustrans, ad veram sententiam religionémque adduxisse testatur. Præterea Istri accolas veritatis atque salutis fame sitique affectos, in veritatis potestatem redegisse. Venio nunc postremò ad truces illos Thraces, qui etiam in Arriani nostri periplo postremò ponuntur, Scytharum regionibus pariter atque moribus affines, qui cùm teste Herodoto lib. 5. Martem, Liberum, Dianam, & præcipuè Mercurium, per quem solum iurabant, à quo se progenitos affirmabant, colere atque venerari fuissent soliti, tandem sacrosancti Euangelij lumine illustrati commentitiis atque ficulneis illis diis derelictis

lictis atque desertis vnicum atque solum cœli terræque Dominum cognouerunt, cognitum debitis meritisque honoribus affecerunt. Fuerunt itaque in hac regione multæ nobiles Ecclesiæ inter quas primò occurrit illa quæ videtur omnium antiquissima Neapolitana in Thraciæ finibus sita, ad quam primùm Paulum post illam nocturnam Macedonis Troade visionem appulisse testis est Lucas Act.16.Anchiali quoque (de qua vrbe infrà) Ecclesiam fuisse, cuius Episcopus Zotas,necnon Debelli,cui Iulius præfuit (teste Euseb. libro 3. cap.19.ex Serapione)Heracleæ Episcopus Hypatianus,teste Sozom.lib.2.cap. 8.& lib.6.cap.7.ad Synodum Nicænam venerunt,necnon Perinthi Episcopus. De Heracliensis Episcopi priuilegio, quo Constantinopolitanum Episcopum creare potuit, suprà ex Chalcondyla dictum fuit. Ex Adrianopoli & Neapoli Episcopi in 5.Rom. Synodum missi dicuntur Tomo 1. Concil.in eadem synodo. Verùm vniuersæ Thraciæ lumen, fuit Constantinopolitana illa Ecclesia cùm ob celeberrimam synodum in illa vrbe celebratam,tum ob nobilissimum Sophiæ templum ibi extructum, cui simile in toto terrarum orbe inueniri non potuit,teste Euagrio lib.4.cap.31. Nicephoro lib.17. cap.20. denique ob innumeros doctrina pietatéque excellētissimos Episcopos, quibus ornata palmam inter omnes Orientales Ecclesias tulisse videtur.Longiorem quidem orationē descriptionémque clarissima hæc Ecclesia postularet, sed quoniam cùm instituti mei ratio, tum temporis angustiæ id minimè patiuntur, ea supersedeo, ad eum qui nunc est miserrimum sanè Ecclesiarum illarum statum paucis (nā pluribus præ animi dolore non possum) describendū me cōuertens. Ac vnicā quidem ex omnibus ferè historiis Ecclesiasticis constat imperii pariter & Ecclesiarum harum Orientalium (sub quibus Ponticæ comprehenduntur) exilii interitúsque causam extitisse. Ea autem fuit ambitio perpetua atque fatalis Rerumpub. simul atque Ecclesiarum pestis atque ruina. Hæc enim simul atq; Ecclesiæ illæ florentissimæ post horrendas illas persecutionum tempestates atque procellas,quietem tranquillitatémque serenam nactæ fuerunt, ceu infernalis quædam furia à diabolo immissa illuc inuasit,miserabilésque ruinas atque strages ædidit.Hinc enim grauissimæ lites,cōtentiones,controuersiæ,schismata,hæreses,bella intestina, quibus & Imperium & Ecclesia illa Orientalis (cuius pars ferè potissima Pontus fuit) distracta atque dilacerata tandem Sarracenæ,Mahometicæ & Turcicæ illius belluæ spolium prędáque extitit,cuius immanissimę tyrannidi adhuc subiecta iacet. Reseruauit quidem sibi Deus pro antiqua illa sua perpetuáque clementiæ atque misericordiæ plenissima consuetudine in illis regionibus Ecclesias quasdam ceu secundas tabulas,titiones atque rudera quædam ex antiquarum illarum Ecclesiarum naufragio incendio atque ruina ereptas: quę Mahometanę illi bestię genua flectere fortiter recusant, ab illiúsque superstitionibus toto pectore abhorrent. Nam & Constantinopoli viginti Christianorum templa,vt in Gręcia,Athenis,in Asia, Nicęę,Nicomedeę,Cesareę, Antiochię, in Syria, Armenia, aliísque in locis illis Christianorum Ecclesię feruntur esse admodum multę, quemadmodum narrant illi qui eas regiones obierūt. Veruntamen (proh dolor) vt ex iisdem ocularis testibus cognoscere licet, hę ipsę Ecclesię innumeris superstitionibus, necnon Nestorianorum,Maioritarum,Monothelitarum, Iacobitarum,Eutychianorum, aliísque huius farinę pestiferis hęresibus ita infectę sunt atque pollutæ, vt illorum qui ritè legitiméque Deum colunt perexiguus numerus reperiatur.Hactenus de priore epistolæ parte,hoc est,de personis,ac imprimis illius subiecto,hoc est Pontico mari regionéque generatim à me dictum explicatúmque est. Nunc Deo iuuante alteram epistolæ partem aggrediamur, in qua præter alia nonnulla, singularum Pontici huius tractus regionum, populorum,oppidorum,vicorum,templorum,fluminum,portuum, promontoriorū, aliorúmque locorum (quæ ab Arriano potissimum in hac epistola attingun-

Heraclea Thracia.
Perinthus.
Adrianopolis.
Neapolis.
Constantinopolitana.

vt idem testis est Nicephorus, Irenem Imperatoris filiam in vxorem duxisset, cúmque ea perexiguo tempore legitimè, iustè, & qua decet concordia, modestiáque vixisset, tandem alterius cuiusdam vxori suæ cognominis meretriculæ amore nefario captus, turpem cum illa (legitima sua vxore è palatio eiecta) stupri consuetudinem habuit. Cui leui quodam morbo ac potius ira numinis, vt inquit Nicephorus, non sine veneni à legitima sua vxore accepti suspicione extincto, Irene vxor successit: quam quidem (quum potestate cupiditati blandiēte, muliebris appetitus, omnia vincula abrumpat, vt scitè admodum inquit idem author) clandestinā Trapezuntini cuiusdā Magni domestici nominati consuetudinē habere suspicio erat. Hinc magna Trapezunti coorta seditio, plurimorū, quæ consequuta fuerunt, malorum atq; calamitatum causa. Quo sanè exemplo monemur, quàm periculosa atque perniciosa plærunque sint impotentis illius atque fragilis, flexibilísque sexus imperia, quem Deus parere potius, atque parêre, quàm imperare voluit. Tandem in regno successit Alexius Comnenus, qui (vt testatur Chalcondylas lib. 9.) Ioanni Byzantio Regi filiam suam elocauit. Huic successit filius, Ioannes nomine, impius ac parricida patris sui, cum quo bellum nefarium gesserat, cædis interitúsque causa. Atque hoc quidem portenti monstrique simillimum parricidij facinus plurimorum statim maximorúmque malorum caterua, imperiíque Trapezuntini, Colchorum atque Lazorum horrenda miserandáque deuastatio atque πανολεθεία fuit consequuta. Nam primò omnium Zyches cognomine Artabiles Orthobulis filius, Daiazetis nepos, cum innumerabilibus copiis irruptione facta longè latéque regnum depopulatus, ipsam quoque metropolim Trapezuntem grauissima obsidione cinctam delere statuerat: qua tamen sua spe atque conatu frustratus, re infecta discedere coactus fuit. Sed non multò post ab Amasiæ præfecto, Chiteres nomine, subita expeditione oppressa, quum & peste funestissima, & circiter bis mille à Chitere comprehensis vrbs exhausta, ac ferè omnino deserta, in extremo euersionis periculo versaretur, Ioannes rex supplicationibus pariter atque ingentis tributi annui trium nimirum millium aureorum pollicitationibus à Mahumete per fratrem suum Dauidem Despotam impetrauit, vt vrbem tributariam acciperet, captiuósque restitueret. Hæc fuerunt extremæ illius, quæ mox consequuta fuit, diræ duræque calamitatis, ac seruitutis, quam florentissimum illud regnum subiit, quasi præludia quædam Tragica atque funesta. Mortuo enim Ioanne immanissimo parricida, ac relicto vnico filio legitimo regni successore, Dauid Despota Ioannis frater coactis Cabazitianis, qui Mesochaldiis imperant, Trapezuntis regno per vim atque nefas potitus est iniurius in fratris filium tunc temporis quadrimum legitimúmq; imperii hæredem. Qua quidem Dauidis Despotæ perfidia summus ille omnium rerum δεσπότης. i. Dominus Deus Opt. Max. ad Ioannis demortui parricidium, aliáque scelera atque flagitia in ipsius quoque sobole vlciscendum atque puniendum pro immensa sua sapientia atque potentia vsus est. Sed mox ipse quoque Despota huiusce suæ sceleratæ perfidiæ iustas debitásque pœnas persoluit. Nam paulò pòst Mahumetes Turcarum Imperator (horrenda illa Dei securis atque flagellum) à Sinope, quam subegerat, Trapezuntis (vt paulò antè dictum est) matre, dextrà Macedoniā tenens rectà Trapezuntem profectus, illam suburbanis omnibus incensis per triginta duos ferè dies grauissima obsidione afflixit. Rex Dauid in his extremis sui, regníque angustiis ad Æneam Syluium Papam, quemadmodum ipsemet in sua Geographia confitetur, legatos auxilii contra Turcas petendi gratia, sed frustrà, misit. Tandem omni Dei pariter atque hominum ope auxilióque destitutus, vrbis deditionem cum Turcarum Rege iniqua sanè impiáque conditione (qua potior illi mors esse debuerat) pactus est. Ea fuit vt Turcarum Imperator filiam suam in vxorem duceret, atque ita suam illam in fratrem demortuum, eiúsque

filium perfidiam, noua hac alia longè grauiore atrocioréque in ipsum Deum perfidia auxit atque cumulauit. Hoc itaque modo vniuersum illud Trapezuntinum atque Colchicum imperium vnà cum Trapezunte eiusdem sede atque metropoli in Turcarum potestatem peruenit. Trapezuntios autem miserrimè in multa quasi membra diuulsit atque distraxit. Quosdam enim secum retinuit, quos Silictarios, Spathoglanos, ianitores constituit, eorúmque opera ac ministerio ad nefarias libidines abusus est. Alios Byzantium transmisit, alios Ianizaros, quosdam seruos in tabernaculis seruientes fecit, denique pueros ex omnibus circiter 800. electos in peregrinorum cohortem submisit. Dauidem regem cum filiis (inter quos minor natu erat Georgius) coniugem, & ex fratre nepotem Alexium Comnenum Constantinopolim perductos in carcere necauit, filiam Dauidis non vxoris sed concubinæ loco habitam non parum dilexit. Atque hæc quidem de principio, progressu atque exitu seu potius exitio imperij Trapezuntini breuiter atque summatim dicta sunto, quæ pluribus à Nicephoro, atque imprimis Chalcondyla lib. 9. explicantur. Vt autem Trapezus, quemadmodum dictum est, imperij corporei atque externi, ita spiritualis quoque regni Christi, hoc est, Ecclesiæ florentissima sedes, ac domicilium extitit, plurimum doctrina pariter ac pietate insignium virorum alumna. Ex illa enim oriundi fuerunt nobilis ille Philosophus Georgius, Trapezuntinus cognomine, omnis generis literarum doctrinarúmque cognititione pariter atque obliuione, quæ illi in extrema senectute contigit, clarus: necnon Bessariō monachus Basilianus, qui ob ingenii doctrinæque præstantiam admirabilem magno Romæ in pretio & honore habitus, tandem ab Eugenio IIII, Cardinalitia dignitate, & Patriarchæ Constantinopolitani titulo ornatus, honoratúsque fuit. Apud hanc vrbem, vt minima cum maximis coniungam, authore Aristot. mella quædam odore grauia ex buxis defluunt, quarum ea est mirifica vis atque natura, vt & eos qui sana sunt mente, insanos reddant, contrà mente captos sanitati restituant. Huic vrbi, teste Strabone, Tibareni, Chalybes, Heptacometæ, qui antiquitus Mosynoeci sunt dicti, imminent. Alia huius nominis vrbs fuit in Arcadia à Trapezeo Lycaonis filio sic dicta, de qua Pausanias lib. 8. alia item teste Stephano, prope sinum Arabicum. Mons quoque eodem nomine est in Taurorum montana regione. Strab. lib. 7.

Græca ciuitas.) Græci enim quemadmodum ex innumeris Græcis pariter atque Latinis literarum monumentis constat, vniuersam hanc regionem gentémque Ponticam incultam, vastam, feram atque immanem, plurimis oppidorum, portuum, templorum ædificiis excoluerunt, atque exornarunt, & à feritate immanitatéque ad ciuilem humaniorémque cultum moréisque traduxerunt. Nicephorus similiter lib. 11. Trapezuntem ad sua vsque tempora Græcorum linguam, moréisque retinuisse ait.

Vt Xenophon ille inquit.) Nobilis philosophus Grylli filius, Atheniensis, Socratis discipulus, cuius multa præclara atque eximia literarum monumenta extant. Huius aliquoties infrà quoque Arrianus mentionem facit, eúmque Xenophontem seniorem appellat. Arrianus enim noster ingeniosus, studiosúsque Xenophōtis illius cùm in vitæ genere, peregrinationum laboribus, tum historiis conscribendis, ipsóque orationis stylo æmulus & imitator, Xenophontis iunioris cognomē adeptus est. Xenophontis autem opus, ex quo hæc, & alia (de quibus infrà) fuerunt ab Arriano deprompta ex historia ἀναβάσεως, id est, expeditionis Cyri in Græciam, cuius ipse Xenophon comes extitit. Xenophontis verba, quæ hîc ab Arriano citantur, libro 6. Anabaseως huiusmodi sunt, Καὶ διῆλθον ἐπὶ θάλατταν, εἰς Τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα, οἰκουμένην ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ κόλχων χώρᾳ. Ibi (vt idē docet) Græci per triginta ferè dies statiua habuerūt in Colchorū agris, quos hostiliter depopulati fuerunt. A Trapezuntiis autem Græci hospitaliter humanitérque tractati, ac

plu-

plurimis donis hoſpitalibus, vt bubus, farina, vino, aliiſque cumulati fuerunt.

In mari ſitam.) Ammianus Marcellinus, Inſulæque arduæ, inquit, Trapezunta & Pityunta continent, oppida non obſcura. Fuit igitur mercaturis apta & accommodata, vnde Euſtathius eam magnum emporium vocat.

Sinopenſiũ coloniã.) Sinope Mileſiorũ colonia præter Trapezuntẽ, multarũ quoque aliarum illuſtrium ciuitatum quaſi matrix atque procreatrix fuit, vt Pharnaſiæ (quæ & Ceraſus dicta eſt) quam Strabo & Mela cum Trapezunte coniungunt, necnon Cotyori, & aliarum, teſte Arriano. Hæ autem duæ vrbes, quarum vna mater, altera filia fuit eodem ferè & tempore, & ſimili modo, deditione nimirum (vt paulò antea ex Chalcondyla dictum eſt) in Turcarum ditionem potoſtetémque peruenere. Sed Sinopes deſcriptionem ampliorem vide infrá.

Ipſum mare libenter contemplati ſumus.) Non ſine cauſa: eſt enim (vt Herodotus libro 4. inquit) mare hoc vaſtum ἀξιοθέατον, hoc eſt, ſpectatu dignum, ac præ cæteris ferè omnibus valde admirabile. Vnde Darius quoque (eodem teſte) vt hunc ipſum Pontum videret apertum, profectus eſt ad Cyaneas (à Græcis Planctas atque Symplegadas appellatas) ibíque in fano (nimirum Iouis Vrij, de quo infrà) ſedens, illum ſumma cum admiratione delectationéque oculis colluſtrauit. Gyllius lib. 3. de Boſporo Thracio author eſt ex vertice Panij promontorij quoquò verſum longè latéque Pontum Euxinum videri poſſe.

Eo ex loco vnde tu quoque.) Hinc facile eſt colligere Adrianum Imperatorem has quoque regiones peragraſſe. Fuit enim hic Imperator (vt Ælius Spartianus teſtatur) peregrinandi, multáſque regiones viſendi ita cupidus, vt omnia, quæ legerat de locis orbis terrarum, vellet addiſcere, nullúſque ferè principum (vt idem inquit) tam celeriter tãtum terrarum peragrauit, ac peragratis ſanè omnibus orbis partibus capite nudo, & in ſummis plerunque imbribus atque frigoribus in morbum incidit lethalem. Hinc Flori poetæ & ſummi adulatoris carmina,

Ego nolo Cæſar eſſe,
Ambulare per Britannos.
Scythicas pati pruinas.

Cui Adrianus hunc in modum reſpondit,

Ego nolo Florus eſſe,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

Dignum ſanè hoc fuit (vt eſt in prouerbio) patella operculũ. Sed quàm multos hodie, proh dolor Reges, Principes ac proceres Chriſtianos Flori iſtius potius, quàm Adriani imperatoris magis ſimiles cernere licet?

Contemplati eſtis.) Fuit enim Adrianus res admirabiles videndi percupidus, quæ quidem illi tantarum peregrinationum cauſa extitit. Sic in Sicilia Æthnam montem conſcendiſſe legimus, vt Solis ortum videret arcus ſpecie (vt dicitur) varium. Idem in monte Caſſio, quum videndi Solis ortus gratia noctu aſcendiſſet, imbre orto fulmen decidens hoſtiam ei ſacrificanti victimariã afflauit. Hæc Ælius Spartianus. Quàm, proh Deum immortalem, diſſimiles huius Imperatoris ſunt noſtri hodie Principes ac Magiſtratus, qui ab omni honeſta liberalique actione pariter, atque contemplatione alieni, in ganeis, luſtris, tabernis atque popinis (vt Adrianus Floro obiecit) latitantes, ſomno, vino Veneríque ita ſunt addicti, vt (quemadmodum ille inquit) neque orientem, neque occidentem Solem ferè vnquam videant. Rhamnuſius vir doctiſſimus, qui epiſtolam hanc Italicè vertit, tritam lectionem retinet. Geſnerus noſter piæ memoriæ, qui hanc epiſtolam, vt plurimos alios omnis generis libros, non

imperitissimas,Scythica excepta.Nullius enim nationis earum,quæ sunt intra Pontum,aut aliquid ad sapientiam pertinens proferre possumus,aut aliquem virum pro erudito habitum legimus , præter Scythicam gentem & Anacharsim.

Aras ex candido lapide.) Nam quemadmodum innumeri scriptores testantur,aræ olim ex candido marmore fieri solitę sunt.Hinc Ouid.de ara Dianæ Orchilochæ verba faciens, inquit,

Aráque,quæ fuerat natura candida saxi,
Decolor à fuso tincta cruore rubet.

Statua tua.) Statua à Græcis ἀνδριὰς dicitur, quasi dicas virago, id est,viri imago,siue simulachrum,nam(vt inquit Cicero) statuæ & imagines non animorum simulachra sunt,sed corporum.Huic respondet aliud Græcum vocabulum βρέτας,de quo sic Clemens Alexandrinus in Protreptico: Postquam, inquit,statuæ cœperunt formari,ab hominibus βρέτας cœperũt denominari,ἀπὸ τῶν βροτῶν,id est,mortalibus.A Latinis statua,à statuendo siue stando dicta est, cui respondet Hebr.מצבה *Mazzebah*, quod ipsum quoque à statuendo deriuatur.Statuarum autem simulachrorúmque vsum sanè antiquissimum,ac longè latéque per vniuersum terrarum orbẽ diffusum, partim superstitio, partim ambitio peperit.Romę quidem tantam fuisse legimus statuarum multitudinẽ, vt vulgò alter adesse populus lapideus diceretur.Sic Cicero in Offic.omnibus in vicis statuæ factæ sunt,ad eas thus & cerei.Nam crescente superstitione pariter atque ambitione,simul quoque statuarum creuit multitudo , quæ partim diis fictitiis,partim hominibus bene de repub.meritis,dignitate, rerúmque gestarum gloria florentibus fuerunt statutæ. In Pontica quoque regione,licet barbara,tamen statuarum vsus viguit,atque dominatus est. Sic enim celebratur argentea illa statuaPharnacis,qui primus regnasse fertur in Ponto,necnon alia Mithridatis Eupatoris , quæ Pompei Magni triumpho Romam fuerunt translatæ,vt testis est Plinius libro 34.cap.12. Non mirum igitur Adriani quoque Imperatoris statuæ hîc mentionem fieri,qui proculdubio pro sua illa qua laborauit ambitione(statuarum huiusmodi procreatrice)nõ in Ponto solùm, verùm aliis quoque in regionibus huiusmodi sibi statuarum monimenta fieri curauit.Testis est huius rei Pausanias lib.5.Imperatoribus(inquit ille)statuas, Adriano quidem,quæ Achæorum consilij participes sunt ciuitates,posuerunt ex pario marmore:Traiano autem,qui vltra Thraciam Getas subegit , Græci omnes.Georg.Cedrenus testis est Adrianum in vrbe Ælia statuam suam posuisse,vrbémque Gręcos habitare iussisse.

Figura quidem atque forma.) Statuarum vt materia,ita forma atque figura varia fuit & multiplex.Apud Romanos enim erant statuæ triumphales,quæ & illustres appellabantur,triumphantis habitu sculptæ: equestres quum in equo ad cursum incitato aliquis sculpebatur,quarum antiqua fuit origo:pedestres sine equo,quæ Romæ longo tempore fuerunt in authoritate. Erant præterea coronatæ,laureatæ, cum ahenea sphæra, cuiusmodi hodie sunt Sanctorum simulachra,togatæ,palmatæ,penulatæ, loricatæ, bigæ, trigæ,trepidaneæ, colosseæ,de quibus vide Plinium libro 34.cap.4,5 & 6. Lazium lib.9.cap19.Cicero in Officiis,Declaratur autem,inquit,studium bellicæ gloriæ,quòd statuæ quoque videntur ornatu ferè militari. Imperatorum autem statuas equestres plerunque fuisse,cuiusmodi forsan hæc quoque Adriani fuit , ex Symmacho probat Lazius. De statuarum materia,quæ primò simplex , ex bitumine,lignea,fictilis,ænea fuit,postea crescente luxu atque luxuria,argentea atque aurea fieri cœpit. Vide Plin.lib.34.c.4.

Ostentat enim mare.) Bifariam videtur posse intelligi,vel, spectat mare: vel (quod magis placet) porrecta manu atque digitis mare ostentat. Similẽ fuisse statuæ illius in tẽplo Iouis Vrij(de quo infrà)habitũ atque figurã,testis est Dio-

nysius Byzantinus. In fano,inquit,statua ærea est antiquæ artis,ætatem puerilem prę se ferens,tendens manus.Quam figuram quidam aiunt audacię signum esse nauigantium,deterrens temeritatem nauigationis periculis plenã, atque ostendens redeuntium salutis fœlicitatem,& pietatem, non enim sine errore vtrunque est.

Neque tui similis.) Statuę enim (vt inquit Plinius) ex membris eorum, quibus dicabantur, similitudine exprimi solitæ erant, vnde εἰκόνες appellabantur.

Tui nominis inscriptione.) Nomina enim eorum, quibus statua aliqua ponebatur,necnon causa honorificentissimè in ipsius statuę basi insculpi consueuerant. Hinc Plinius:Honores,inquit,legendi æuo,basi fuerunt inscripti.Idẽ testatur Cicero Philipp.9.huiusmodi inscriptiones titulos appellans,cuiusmodi titulorum exempla,vide cùm apud eundem Ciceronem loco citato, tum apud Cœlium Rhodiginum lib.8.c.39.Spartianus testis est Adrianum in operibus titulos adamasse, multas licet ciuitates Adrianopoles appellari curauit.

Est enim locus ad æternitatem.) Trapezus enim vrbs fuit clara atque illustris,ob commerciorum commoditatem maxima hominum frequentia celebrari solita. Non enim in locis desertis & obscuris, sed frequentissimis atque celeberrimis monumenta huiusmodi collocabantur. Sic Romæ in foro,loco, (vt inquit Plinius) oculatissimo, pro Rostris, in templis, familiarum curiis, in sepulchris statuebantur:vt ex Lazio,Cicerone Philipp.9.constat. Atque hinc quoque rursus colligimus ambitionem (vt vocat Plinius) humanissimam huiusmodi statuarum causam non minimam extitisse: quippe quum huiusmodi monumentis memoriam suam ab hominum obliuione vindicari, æternitati consecrari,in omnem posteritatem propagari posse existimarent. Hinc Ammianus Marcellinus libro 14.Quidam,inquit,æternitati se commendari posse per statuas ęstimantes,ardenter eas affectant, quasi plus præmij ex figmentis æreis sensibus carentibus adepturi,quàm ex conscientia honestè rectéque factorũ:eásque auro curãt imbractari,quod Acilio Glabrioni delatũ est primò, quum consiliis,armisque Regem superasset Antiochum.Quàm autem sit pulchrum exigua hęc spernentem, & minima, ad ascensus verę gloriæ tendere longos,& arduos,vt memorat vates Ascræus: Cẽsorius Cato monstrauit,qui interrogatus,quamobrem inter multos nobiles statuam non haberet. Malo, inquit,ambigere homines,quamobrem id non meruerim,quàm quod est grauius,cur impetrauerim mussitare. Hæc ille. Omnino statuarum huiusmodi triplex ferè vsus semper habitus fuit,quòd nimirum & ædificiorum publicorũ & priuatorum,sacrorum atque prophanorum,siue ornamenta,& rerum atq; personarum ne temporis diuturnitate,obliuione obruantur μνημόσυνα atque monumẽta,& denique(vt Salustius docet in præfatione belli Iugurthini) virtutum illecebrę atque incitamenta. Verùm si rem vero libet ęstimare,omnia hæc quæ modò commemorata sunt,literarũ potius monimenta,quę non corporum, sed animorum simulachra sunt, melius atque commodius præstant. Nam huiusmodi corporum simulachra nec tam latè patẽt, quàm illa, nec tam sunt diuturna,facilius enim(vt Cicero Philipp.9. ea cum sepulchris conferẽs, ait)tempestate,vi,vetustate intereunt.Adde quòd corporea illa simulachra(vt omnium temporum experientia docet)superstitionis,ambitionis, omniũ denique vitiorum potius,quàm virtutum sunt irritamenta.Nũc Mercurij simulachri,faníque descriptio sequitur.Mercurium autem à Trapezuntiis cultum fuisse haudquaquam mirum existimari debet. Is enim non modò literarum, musicæ,palestræ,geometriæ,verum etiam orationis,mercaturæ,quęstus,lucri, furtorum denique(quę plerunque cum mercaturę,quęstus atque lucri studio sunt coniunctæ)Deus atque patronus creditus fuit, quibus omnibus vrbs hæc magnum(vt inquit Eustathius)emporiũ mirificè dedita addictáque fuit. Præterea

terea cùm idem viarum quoque atque itinerum dux à priſcis illis habitus fuerit, eam quoque ob cauſam Trapezuntini maris huiuſce importuoſi, tempeſtuoſi atque fluctuoſi incolæ videntur coluiſſe.

Templum.) Græcè νεὼς, & ναὸς, aliquando ἔνναιος teſte Clinia διὰ τὸ ἐνναίειν ἐν αὐτῷ τοὺς θεούς. i. quod in ipſo dij habitent. Sic enim in Sacris quoque templa in veri Dei honorem extructa ipſa ſæpenumero ſedes atque domicilia appellantur. Infrà pro νέως Arrian. aliquoties vſurpat nomen ἱερῦ, quod ſanctuariũ ſignificat, vocabulum in Sacris quoque literis de veri Dei templo tritum & vſitatum. Templorum vſum nonnulli & Philoſophi & populi ethnici omnino repudiarunt. Zenonis dogma vulgò celebratur ἱερὰ θεῶν μὴ οἰκοδομεῖν. i. templa deorum non ſunt ædificanda. Sic gentes quædam nefas ducebant deos ædiũ, & parietum ſeptis includere, quibus omnia pateant, mundúſque ipſe ſit pro templo, cuiuſmodi fuerunt Perſæ, Carmeli, Germani, quos templorum vſu caruiſſe, imò ab illo abhorruiſſe legimus. Sed Græci, Romani, aliæque gentes minus feræ, & barbaræ templorum vſum plurimi fecerunt. Sic Iſidorus ex Tranquillo docet homines cùm primùm exuta feritate rationem vitæ habere cœpiſſent, ſeque ac deos ſuos noſſe, eos & templis, & ſimulachris & ſplendidiore ſermone cœpiſſe colere. Similiter veriſimile eſt Ponticas quoque has barbaras feras & immanes gentes ab initio templorum vſu caruiſſe, qui poſtea à Græcis primi, deinde à Romanis fuerit inuectus. Hinc & apud Arrianum noſtrum & alibi quoque Ponticorum templorum fit mentio. De templorum autem origine, & à quo primum fuerint ædificata pluribus Gyraldus in ſuo illo egregio opere diſputat. Clemens Alexandrinus in ſuo protreptico, ſuperſtitio, inquit, templa condere perſuaſit, quæ enim prius hominum ſepulchra fuerunt magnificentius condita, templa cœperunt appellari, id quod exemplorum appoſitione comprobat. Hæc ille de ethnicorum templis diſſerit, quorum parens atque procreatrix fuit ſuperſtitio. Nam vera legitimáque templa, quę in ſolius Dei Opt. Max. honorem extruenda, etiam egregiè docet Auguſt. ex vera atq; germana religione numinis diuini, ipſiúſque iuſſu atque mandato profecta eſſe, ſimul & quis ſit eorum genuinus legitimúſque vſus ſacræ Veteris & Noui teſtam. literæ ſatis ſupérque nos docent. Hoc verò Mercurij templum in foro veriſimile eſt poſitum fuiſſe, qui locus à priſcis plerunque Mercurio fuit conſecratus, vnde ἀγοραῖος. i. forenſis appellatus eſt. Non enim diis omnibus omni in loco templa ponenda eſſe cenſuerunt, qua de re vide plura apud Gyraldũ.

Lapide quadrato.) His verbis materia ſimul atque forma huiuſce fani deſignatur. Materia templorum apud veteres varia fuit & multiplex, vt & forma. Solis ædem Liberíque patris rotundam veteres probarũt. Iouis verò templa, quòd omnium rerum ſemina patefacere credebatur tecto eſſe oportere (aiebat Varro) perforato: ædem Veſtæ, quam cum terra eandem putabant, rotundam ad pilæ ſimilitudinem formabant: plura vide apud Gyraldum. Mercurij autem templum, vt hîc Arrianus docet, confectum fuit ex lapide quadrangulari. Lapidem quadratum, inquit Cœl. lib. 26. cap. 32. eundémque vaſtiſſimum in mœnium ratione antiquis, præcipuéque Hetruriæ populis probatum fuiſſe inuenio, contrà ab Athenienſibus ſpretum: authore Themiſtocle ad Piræum. Quadrata ſiue quadrangulari, & cubica figura Mercurii fana pariter atque ſimulachra à veteribus conformata fuerunt, quia τετράγωνος. i. quadrangularis, ſiue quadratus Deus ab iiſdem habitus & appellatus fuit, quam ſanè ob cauſam quadratus quoque numerus ei tributus fuit. Cœl. lib. 22. cap. 9. Duplex autem potiſſimum affertur ratio cur figura hæc ſimul & nomen Mercurio fuerit tributum. Vna ob quatuor illius inuenta, quæ ſunt literæ, muſica, palæſtra, geometria. Altera cauſa quia orationis, veritatis, fœlicitatis præſes habitus fuit, quæ quidem ob ſuam ſtabilitatem atque conſtantiam cubicæ ſiue quadratæ figuræ (quæ in quamcũque partem cedat ſemper ſtat recta) ima-

gine veteres adumbrarunt. Sed vt ob causas modò dictas quadrangularis ita quoq, τετρακέφαλος atque τετράχειρος.i.biceps dictus fuit.de quo vide Gyraldũ.

Mercurij simulachrum.) Macrobius pleraque ait Mercurii simulachra quadrato statu figurantur, solo capite insignita, & virilibus arrectis. Pausanias lib.6. Ad Pallonem, inquit vrbem euntibus, in ipsa via Mercurii statua occurrit, cognomento Dolii, figura tetragona, quod Geometriæ inuentorem Mercurium existimauerit antiquitas, barbam habens, & in capitis vertice galerũ. Gyrald.Syntag.9. Iuuenis, inquit, effingebatur hic Deus, cui talaria & alas in pedibus. i. πέδιλα adhibuere, ea causa, vt Phurnulus ait, quod sermo aëre trãsceat, vnde & Homerus ἔπεα πτερόεντα.i.verba alata dixit, & Orpheus in eius hymno πτηνοπέδιλον nominat.i.alata talaria habentem. Sed Fulgentius Pennata inquit, talaria habet, quod negotiationis pedes vbique pergendo quasi pennati sint. Pingitur præterea cum galero alato, & cum talaribus, & petaso in pedibus, caduceo, siue virga, & gladio falcato. Sed de varia & multiplici Mercurii figura atque habitu, vide plura si vis apud Gyraldum. Hîc non possum silentio prætermittere quòd Ælius Lampridius in Alexandri Seueri vita prodidit. Alexander Seuerus, inquit, Christo templum facere voluit, cúmque inter deos recipere. Quod & Adrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus sine simulachris iusserat fieri, quæ hodie iccirco, quia non habent numina, dicantur Adriani, quæ ille ad hoc parasse dicebatur, sed prohibitus est ab his, qui consulentes sacra repererant omnes Christianos futuros, si id optatò euenisset, & reliqua templa deserenda. Hæc ille. Hinc colligimus priscorum illorum Christianorum templa simulachris caruisse, quemadmodum & Romanorum priscorum fana, Varrone teste, 170.circiter annis imaginum atque simulachrorum fuerunt expertia. Numæ Pompilii nimirum instituto, qui Pythagoræ summi ac nobilissimi illius Philosophi discipulus fuit, ac proinde secundum illius documenta nefas ducebat primum illud omnium rerum principiũ omnis sensus ac perturbationis expers caduci alicuius hominis atque animalis imagine exprimere: huius rei testis est Plutarchus in vita Numæ Pompilii. In eandem sententiam Strabo lib.16.de Mose verba facit quæ quia magni videntur esse momenti subiicere volui. Iudæorum, inquit, progenitores esse Ægyptios vulgò fama obtinet. Nam Moses vnus ex Ægyptiis sacerdotibus cùm partem quandam regionis illius possideret, corúmque instituta molestè ferret, inde Hierosolymam commigrauit, cui sese multi comites atque socii adiunxérunt, quibus diuina cordi erant. Docebat enim ille neque Ægyptios rectè sentire, qui ferarum ac pecorum imagines Deo tribuerent, nec Græcos, qui deos hominum figuris insignirent. Id solùm Deum esse, quod nos contineret, terrã ac mare, quod cœlum, & mundum & rerum omnium naturam appellamus. Huius sanè imaginem nemo sanæ mentis, nostræ similem audeat effingere, ac proinde relicta omni simulachrorum effigie, templo quod eo dignum sit excitato sine omni forma colendum esse. Hæc ille. Eandem quoque summi cuiusdam philosophi Cheremontis nomine (cuius Plato in lib. de legibus facit mẽtionem) sententiam fuisse Euseb.lib.3.cap.3.Præparationis suæ Euangelicę testatur. Mortales homines eos existimauit fuisse, quibus imagines ac simulachra à veteribus fuerint tributa. Dei autem veri nullum ex ligno, vel quauis alia materia verum posse esse simulachrũ. Quis enim, dicebat ille, adeò stultus erit, vt ligneum simulachrum atque effigiem Dei creatoris omnium similitudinem habere arbitretur? Natura enim diuina omnem materiam & omnia quę percipimus excedit, mente solummodo, ac sanctis animis comprehensa. Hæc ille. Pręsens hoc Mercurii simulachrum sibi ait non probari, quod neque templo, neque loco sit dignum ob illius deformitatem nimirum ac paruitatẽ. Non mirum est (vt illud quoque obiter dicam) Arrianum de tẽpli, altaris, atque statuarum ratione tam diligenter accuratéque ad Imperat. Adrianum scribere.

Fuit

Fuit enim (vt testes sunt historici, imprimis Ælianus Spartianus) hic Imperator cùm ædificandi, tum pingendi, & ex ære marmoréque fingendi mirum in modum peritus, ita vt summis illis artificibus Polycleto atque Phanagoræ fuerit comparandus.

Quinque pedum.) Quoniam antiquum illud nimis paruum & exiguum fano illi proportione non respondebat. Hîc obseruandum priscorum illorum ethnicorum ambitionem atque superstitionem simulachrorum atque statuarum omnis generis non modo forma atque materia magnifica & sumptuosa, verùm etiam quantitate, hoc est, magnitudine atque multitudine omnem planè modum excessisse. Eiusmodi autem maximarum molium & admirandæ vastitatis statuas Colosseas appellarunt, de quibus vide Plin. lib. 34. cap. 7. Eiusmodi fuit in Capitolio Apollo translatus à M. Lucullo Apollonia Ponti vrbe triginta cubitorum, centum quinquaginta talentis factus. Verùm omnem amplitudinem statuarum eius generis vicit ætate nostra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis per annos decem, pedum 300. immani pretio. Hæc ex multis exempla excerpere volui.

Aliud Philesij.) Apollo Philesius fuit nuncupatus, vt scribit Lactant. in comment. lib. 8. Theb. cui templa consecrata fuere, quæ ab osculo dicta sunt Philesia Branchi pueri Apollinis dilecti, siue (vt alii dicunt) filii. Hac de re vide plura apud Gyraldum, Syntag. 7. Philesium hūc Arrianus Mercurii ἔγγονον appellat, quum vbique Philesius Apollinis vel cognomen, vel filius etiam dicatur. Et tamen si allegoriam spectes, rectè Philesius. i. amor, amicitia, oscula Mercurii. i. sermonis, siue orationis proles esse dicitur.

Non enim à ratione mihi alienum videtur.) Sic enim sæpenumero alibi quoque legimus duos pluresue deos commune & templum & aram habuisse. Pausan. lib. 5. Apollinis & Mercurii cōmunem in Græcia aram fuisse testatur, propterea quod Mercurium lyræ, Apollinem cytharæ inuentorem Græci esse dicerent. Sic Cic. Verr. 6. Aristeus, inquit, qui (vt Græci ferunt) Liberi filius, inuentor olei esse dicitur, vnà cum Libero patre apud Syracusanos eodem erat in templo consecratus. Hoc Arrianus noster σύμβωμον & σύνναον appellat. Infrà quoque in ore Ponti strictissimo vnum idémque Iouis Vrij, Dianæ atque Neptuni templum, ex Gellii sententia videtur fuisse.

Bouem ibi immolaui.) Verbum βουθυτεῖν quo Arrianus vtitur duo significat. Primò bouem immolare: deinde, quoniam bouem immolare non erat, nisi diuitum atque Regum, in genere quoduis magnum, splendidum & sumptuosum sacrificium facere significat. Inde deductum verbale βουθυσία cùm bouis immolationem tum quoduis aliud splendidum atque magnificum sacrificium cuiusmodi erat Hecatombe designat. Hanc vocem Latini quoque vsurpant, vt Tranquillus in Nerone. Hinc prouerbium, Nemo benè meritò bouem immolauit. Vtrumque hoc in loco commodè intelligi potest, nimirum bouis sacrificium, quod (vt postea docet) magnifico splendidóque apparatu Trapezuntiis adiuuantibus fuit celebratum. Sciendū est autē omnibus ferè diis suas victimas, & sua sacra certa & peculiaria cōstituta fuisse, quæ præterire & transgredi nefas ducebatur. Nanq; aliena hostia Deus placari non credebatur, nō enim eadē Ioui & Neptuno, Iunoni & Cereri victima assignabatur, quod tamē non perpetuò vbique ratū fuit, qua de re pluribus Gyraldus. Mercurii proprias hostias legimus fuisse capras, vt & Mineruæ linguas, necnon hostias humanas verè hostiles, quibus Galli, teste Cæsare lib. 6. Mercurium placare conabantur. Quoad bouis sacrificium, illud olim illicitū atq; nefariū existimabatur. Solonis quidē lege de boue nulli deo sacrificare licebat, quia animal putaretur innocuum, colonum, laboris humani socium. Tantæ enim venerationis veteribus fuit, vt æquè capitale censerent bouem, ac ciuem necasse. Sic Ægyptii bo-

uem Apin dictum summa veneratione coluerunt, vt testis est Plin. lib. 8. Homerus cecinit Apollinem, siue Solem, Vlyssis sociis grauiter succensuisse, quòd illi bouem animal τερφῆς πορισικὸν occiderint, de quo Cœl. lib. 12. cap. 1. Postea tamen bouis sacrificia crebrò admodum frequentata atque celebrata fuisse legimus. Bouem primo à Prometheo nonnulli tradunt fuisse occisum, quidam Erechteum Athenis imperantem primum omnium in Iouis Polici ara bouē immolasse aiunt, vnde Buphonia vetus festum sit profectum. Ægyptii vniuersi, vt testis est Herod. lib. 2. boues mares eosdémque mundos ac vitulos immolant. Fœminas autem eisdem immolare non licebat, quippe cùm Isidi essent consecratæ, cuius simulachrum muliebre erat, bubulis præditum cornibus. Sed de boum sacrificiis vide plura apud Gyraldum Syntag. 17. Illud quoque hîc obseruatu dignum, Arrianum Mercurio bouem immolasse cùm Xenophontis (vt ipsemet hic profitetur) tum Argonautarum illorum exemplo & imitatione, qui (vt testis est Apoll. lib. 1. Argonaut.) ferè ab initio, non quidem Mercurio, sed Apollini ἀκτίῳ atque ἐμβασίῳ binos boues sacrificarunt. Fuit autem hic veterum mos vt quoties graue aliquod longum periculosúmque iter essent suscepturi, primò diis sacra facerent: quæ iccircò ab illis ἐξόδια appellabantur. Eiusmodi & Arriani, & Xenophontis olim atque Cyri, & Argonautarum antequam vasti huiusce maris periculosissimam nauigationem inirent, sacrificia fecerunt.

Non vt Xenophon.) De quo sic Xenoph. lib. 6. Pecudes iam omnes consumpserant, bouem itaque de plaustris emptum mactarunt. & paulò pòst. Xenophon, cui eo die litatum non fuerat, boue de plaustro immolato (neque enim erant aliunde hostiæ) ad ferēdum auxiliū aduolat. De Calpes portu infrá.

Trapezuntijs ipsis apparantibus) Obseruanda Trapezuntiorum hospitalitas, atque munificentia, qua (teste Xenophonte) erga Græcos quoque olim vsi fuerunt, plurimis in eos hospitalibus collatis muneribus.

Victimam haud ignobilem.) Ethnici in superstitionibus suis, nullis neque sumptibus, neque laboribus pepercerunt, vtinam idem nobis in vera nostra religione colenda atque tuenda studium, animúsque esset. Præterea cùm Stoici cæteris ferè philosophis ethnicorum religiosiores, seu potius superstitiosiores extiterint, non mirum Arrianum nostrum, quem è familia Epicteti Stoici fuisse historiæ tradunt, tantum in huiusce suæ superstitionis procuratione operæ studiíque posuisse. De qua etiam diligenter Adrianum certiorem facit, assentandi forsan studio, quem superstitionum huiusmodi studiosissimum nouerat esse. Nam vt de ipso Spartianus testatur, sacra Rom. diligentissimè curauit, peregrina contempsit.

Extorum inspectionibus, viscerationibus.) Verbum σπλαγχνεύεσθαι duo significat, quorum vtrunque tritum & vsitatum apud ethnicos in illorum sacrificiis, intelligi potest. Primò enim significat exta in manus assumere, ea attrectare, inspicere, consulere, cuiusmodi actio extispicium, & aruspicina dicebatur. Huiusmodi autem extorum inspectio (certum diuinationis genus ab Hetruscis profectum) in ethnicorum sacrificiis vsitatissima fuit. De qua vide pluribus apud Gyraldum Syntag. 17. Huiusmodi itaque extorum inspectione, qua Græcos quoque in illa sua expeditione crebrò apud Xenophontem vsos fuisse legimus, Arrianus atque illius socii & comites itineris deos de profectione fœlixne illa necne futura esset, consuluerunt. Præterea cùm per exta olim ethnici societatem aliquam inire, séque mutua fide atque religione astringere sint soliti (quod ipsum quoque vox σπλαγχνεύειν secundum Grammaticos significat) verisimile est eadem cæremonia Arrianum, quíque cum illo erant, periculosissimæ nauigationis societatem contraxisse, séque mutua religione atque fide obstrinxisse. Idem quoque verbum extorum esse participem, conuiuari atque epulari significat, vt qui sacrificii, conuiuii quoque cōsortes essent.

Vt

Vt enim olim in veteri Testam. cum veris illis sacrificiis, quæ Deus præceperat, coniunctæ erant epulæ, quas cum gaudio atque hilaritate celebrari par erat: sic quoque apud Ethnicos sacrificiorum appendices erant epulæ, viscerationes dictæ, quas immoderato luxu luxuriáque agitare consueuerant. Vnde Athenæus vult verbum μεθύειν inebriari significans promanasse, quasi μετὰ τὸ θύειν, quòd peractis sacrificiis ebrietati indulgerent. Ex hac denique cùm Iudæorum, tum Ethnicorum consuetudine illæ priscorum in primitiua Ecclesia Christianorum ἀγάπαι, post Cœnam Dominicam celebrari solitæ doctissimis quibusque videntur originem suam traxisse, quæ quum ab initio (vt Ecclesiastica docet historia) bono animo, pauperum nimirũ inopiæ atque famis subleuandæ atque sustentandæ gratia fuerint institutæ, diúque admodum vsitatæ, tandem in luxuriosum pariter atque superstitiosum abusum abierunt.

Super extis libauimus.) Σπονδὴ Latinè libatio, seu libamen, nihil est aliud quàm (vt Grammaticus in suis in Hesiodum commentariis testatur) vini supra victimam effusio. Hinc Hebr. נסך *Nesek* appellant, à נסך, id est *Nasak*, quod libare simul & effundere significat. De huiusmodi libationum more ac consuetudine, quę plerunque vino, nonnunquam aliis liquoribus fiebant, vide Gyraldum Syntag. 17.

Cui autem primò omnium fausta.) Precationes quoque sacrificiis ab Ethnicis adhiberi fuisse solitas legimus. Hinc Iamblichus Porphyrij discipulus in libro de mysteriis, voto & oratione dixit sacrificium perfectius fieri, & absolutius, & totam denique religionem effici firmiorem. Multa præterea idem de precationis vi atque virtute egregia nostræque religioni (si modò veræ precationis naturam cognitam habuisset) cõsentanea disseruit, vt testis est quoque Cœlius libro 2. cap. 25. Vt autem sacrificia, ita carmina quoque atque precationes Deo certas & peculiares institutas fuisse, author est Gyraldus Syntag. 17. Huiusmodi autem Ethnicorum, precationes sacrificiis adhibendi, morẽ atque consuetudinem, & ex Iudæorum, qui olim sua sacrificia, & Christianorũ, qui sua hodie sacra atque Sacramenta precationibus adhibitis atque interpositis celebrare solent, quadam quasi κακοζηλίᾳ videtur profluxisse. Arrianus pro Magistratus sui salute atque incolumitate vota fecit, quãtò magis id nos Christianos decet facere secundum illud Pauli Apostoli præceptum, 1. Tim. 2. Sic primitiuæ illi Ecclesiæ Christianæ, teste etiã Plinio illo, studiosissimos sese apud Deum pro Imperatoribus Rom. truculentissimis Ecclesiæ religionísque Christianæ hostibus patronos deprecatorésque præbuerunt.

Dignus pro cuius salute.) Ob eximiam nimirum illius sapientiam, clementiam, doctrinam, eruditionem, quibus instructus virtutibus vtilis admodum fuit imperio. Idem quoque erga Christi regnum, id est, Ecclesiam licet ab initio crudelem, tamen tandem lenem, mansuetum atque benignum se prębuit. De consuetudine Proconsulum in prouincias euntium, votorum nuncupatione, vide Lazium pagina 212. Hactenus Trapezuntinam suam commorationem quæque in illa vrbe cùm ad Adriani dignitatem, tum ad religionem spectantia gesserit, commemorauit. Obseruandum est autem hîc postremò quasi compendium quoddam, siue epitome Ethnicæ superstitionis, quæ partim fictitiis quibusdam numinibus (cuiusmodi fuerunt, Mercurius Philesius, & innumerabiles alij) partim instrumentis, vt fanis, sacellis, statuis, simulachris, altaribus, partim denique actionibus quibusdam, cuiusmodi fuerũt sacrificia, extispicia, libationes, viscerationes, precationes, constitit. Quæ quidẽ potissima superstitionis membra quasi vno fasciculo colligata, comprehensáque hisce Virgilianis versibus videntur, quæ subiicere volui. Æneid. 4.

Principiò delubra adeunt, pacémque per aras
Exquirunt, mactant lectas de more bidentes.
Legiferæ Cereri, Phœbóque patríque Lyæo

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.
Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.
Aut ante ora deûm pingues spatiatur ad aras,
Instauratque diem donis, pecudúmque reclusis
Pectoribus inhians, spirantia consulit exta.
Heu vatum ignaræ mentis, quid vota furentem
Quid delubra iuuant?

Hyssi portum appulimus.) Hyssus Ὕσσος, & fluuius fuit (vt infrà docet, & portus à fluuio illo sic cognominatus, à Trapezunte distans centum octoginta stad. Ptolomæus portum hunc in Ponto Cappadocum, iuxta Sidonem, inter Pharnaciam & Trapezuntem ponit. Eiusdem quoque meminit Sophronius in vita Mathiæ, his verbis, ἐν τῇ δευτέρα Αἰθιοπίᾳ (mendum videtur esse, & Καππαδοκίᾳ legendum) ὅπου ἡ παρεμβολὴ Ἀψάρου, καὶ Ὕσσου λιμὴν: in secunda Æthiopia (seu potius Cappadocia) vbi Apsari eruptio, & Hyssi portus. Nobilē autem hunc fluuium portúmque fuisse (licet nullam alibi eius mentionem fieri legerim) vel ex hoc constat, quòd præsidia Romana ibi fuerunt collocata.

Milites exerceri curauimus.) Ex hoc loco & aliis quibusdam infrà, colligi potest Arrianum nostrum non priuatū, sed cum legatione seu potestate quadam præsidatus, aut quæsturæ illi ab Adriano (à quo vt tradunt historiæ, ad Consularem quoque dignitatem euectus fuit) data atque permissa, Ponticas hasce regiones obiisse ac peragrasse. Milites autem hi (quorum Arrianus mentionem facit) fuerunt limitanei finium Romanorum aduersus externorum populorum incursiones, custodes ibi à Romanis collocati, cuiusmodi militū præsidiariorum infra quoque apud Absarum, Phasim, Sebastopolim fit mentio: de quibus idcirco summatim quædam videntur esse significanda. Ac primò quidem omnium sciendum est Romanos quadrifariam imperij sui terminos seu limites constituere fuisse solitos. Aut enim ripis fluuiorum intercurrentiū distinguebantur: aut si fluuij nulli essent, vel ij tam exiles forent, vt vado transiri potuerint, cum muro lapideo, stipitibúsve limes constituebatur, qui à Barbaris Romanam ditionem separabat. Erat & quarta ratio positis saxis, à Germanis adhuc vsitata, quæ saxa vernacula lingua *Marckstein* à Marcellino lib. 18. lapides terminales videntur appellari. Hîc verò Hyssi fluuius atque portus ex primo illo est genere limitum, quos riparenses Lazius cōmodè appellari posse ait. Eiusmodi fuerunt Euphrates Orientis, Ister Illyrici, Rhenus Galliæ, Borysthenes (de quo infrà) Scythiæ: qui fuerunt maximi imperij Romani limites, sub quibus deinde plurimi alij fuerunt minores, vt Hyssus, & (cuius infrà facit mentionem) Apsarus, & Phasis fluuij. In his autem fluminum ripis limitaneis castella & munimenta ad tuendos imperij limites construere solebant, quæ vulgò præsidiaria munimenta, castra: à Liuio vna dictione præsidia, à Græcis φρούρια (qua voce Arrianus noster infrà bis vtitur) fuerunt appellata. Hinc exercitus limitanei (cuiusmodi hic fuit ad Hyssi portum) qui in limitibus populi Romani perpetuò à Romanis Augustis alebantur milites limitanei, qui in exercitu limitaneo merebant. Ciuitates limitaneæ, quæ in ripis fluminum limitaneorum constitutæ præsidia militum cōtinebant, quarum meminit Dion Cassius in Adriani vita, quæ quoniā ad propositum nostrum imprimis faciunt, subiiciam. Ciuitates, inquit, socias atque tributarias & subditos mirificè iuuit, multas earum inuisit, quas nullus antea Imperatorum viderat, atque omnibus aliquid opis & auxilij, vt ita dixerim, tulit. Eiusmodi fuit (de qua infrà) ciuitas limitanea Sebastopolis, quam tamen Iustinianus in suis Nouellis, vt & Pitiunta, castrum potius quàm oppidum appellandam esse dicit. Duces præterea limitanei erant, qui limites procurabant, vt essent præsidio firmati. Stationes limitaneæ erant domus, vel villæ, manúsque militum in his subsistentes, extra limitem

mitem ripensia castra. Horũ omnium exempla, licet satis clara atque illustria nobis hæc ipsa epistola suppeditet, tamẽ si plura vis cognoscere, lege Lazium lib.1.cap.2.

Exerceri.) Varia & multiplicia fuerunt apud Romanos exercitationum militarium genera, de quibus elegãtissimè Cicero, libro 2. Tusculanarũ, hunc in modum disserit: Nostri exercitus, inquit, primùm vnde nomen habeant vides: deinde qui labor, quantus agminis, ferre plus dimidiati mensis cibaria: ferre, si quid ad vsum velint: ferre vallum. Nã scutũ, gladiũ, galeã in onere nostri milites non plus numerant, quàm humeros, lacertos, manus. arma enim membra militis esse dicunt: quæ quidem ita geruntur aptè, vt si vsus foret, abiectis oneribus, expeditis armis, vt membris pugnare possint. Quid exercitatio legionũ? quid ille cursus, clamor, quanti laboris est? ex hoc ille animus in præliis paratus ad vulnera. adduc pari animo inexercitatum militem, mulier videbitur: cur? tantum interest inter nouum & veterem exercitum, quantum experti sumus. Ætas tyronum plerunque melior, sed ferre laborem, contẽnere vulnus, consuetudo docet. Sed huiusmodi exercitij militaris rationem omnium optimè suis quasi coloribus depinxit Vegetius libro 1. Rei militaris c. 27. Præterea, inquit, vetus cõsuetudo permansit, & diui Augusti atque Adriani constitutionibus præcauetur, vt ter in mense tam equites, quàm pedites educantur ambulatum, hoc enim verbo hoc exercendi genus nominant. Decem millia passuum armati, instructique omnibus telis pedites, militari gradu ire ac redire iubebantur in castra, ita vt aliquam itineris partẽ gradu alacriore conficerent. Equites quoque diuulsi per turmas, armatique similiter tantum itineris peragebant, ita vt ad equestrem meditationem interdum sequerẽtur, interdum cederent, & recursu quodam impetus repararent. Non solùm autem in campis, sed etiam in cliuosis & arduis locis, & ascendere, & descendere vtraque acies cogebatur: vt nulla res vel casus prorsus pugnantibus posset accidere, quam non antè boni milites bona exercitatione didicissent. Eundem vide hac eadem de re libro 2. cap. 23. lib. 3. c. 4. Ad huiusmodi imaginarium militiæ genus pulcherrimè alludit Tertullianus in illa sua orat. ad martyres, Nemo, inquit, miles ad bellum cum deliciis venit, nec de cubiculo ad aciem procedit, sed de papilionibus expeditis & substrictis, vbi omnis duritia, & imbonitas, & insuauitas consistit. Etiam in pace, labore, & incõmodis bellum pati ediscunt, in armis deambulando, campum decurrendo, fossam moliendo, testudinem desiccando. Sudore omnia constant, ne corpora atque animi expauescant. De vmbra ad Solem, & Sole ad cælum, de tunica ad loricam, de silentio ad clamorem, de quiete ad tumultum.

Est enim ibi cohors peditum.) In aliis enim locis peditum, in aliis equitum erant præsidia, in aliis (vt hîc) vtraque.

Equites quoque lanceas.) Nomen λόγχη quod lonchum Tertullianus lib. De corona militis appellat, alij lanceam (quam Festus à Græco vult esse dictam) alij hastam vertunt. Verbũ ἀκοντίζειν & eiaculari siue emittere, & vibrare, siue torquere significat. Hastam enim antiquitus vel pili telique ritu eiaculabantur, vel larissæ & conti modo manibus retentum agitabant atque vibrabant. Vtrumque exercitationis genus hoc loco intelligi potest. Sciendum autem vt tyronum atque veteranorum, ita peditum & equitum diuersa quædam atque disparia exercitationis genera extitisse. De equestribus autem exercitationibus (quarum infrà certum quoddam aliud genus) nimirum quorum insultatio ponitur, postea dicemus.

Nunc sequitur iter à portu Athenas vsque, periculosæque tempestatis descriptio.

Auris quæ spirarunt è fluminibus.) Flumina enim plurima, circiter quadraginta, teste Strabone, in Pontum Euxinum influunt. Inter aurã atque ven-

tum huiusmodi differentiam Arist. in libro De mundo statuit, τὰ δ' ἐν ἀέρι πνέοντα πνεύματα καλοῦμεν ἀνέμους, αὔρας δὲ τὰς ἐξ ὑγροῦ φερομένας ἐκπνοάς.

E fluminibus.) Aristoteles sect. 23. scribit è fluuiis tam calidis, quàm frigidis auram tolli. Celebrantur tamen à scriptoribus fluuij nonnulli, ex quibus nulla aura exhalat, cuiusmodi est Nilus, necnon Borysthenes (de quo infrà) cuius (vt testis est Plinius libro 31.) aquæ adeò sunt tenues, vt innatent Hypani, neque nebulam, neque halitum vllum emittit. Similis quoque fertur esse quidam in Arcadia sub Parrhasio monte fluuius, à quo nullam vnquam aiunt exhalare auram, qui idcirco à Callimacho Anaurus. i. auræ expers appellatur. De quo sic Lucanus cecinit,

Quique nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aera, nec tenues ventos suspirat Anauros.

Huiusmodi autem auræ expertium fluuiorum causam, alij Solis calorem, alij aquarum insignem quandam vel crassitudinem, vel tenuitatem: alij denique intimam quandam atque abstrusam in ipsis scatebris elaboratam qualitatẽ esse affirmant. qua de re vide Cardanum, de Subtili. & qui contra eum scripsit, Scaligerum. Quare autem manè aura frigida de mari non spiret, de fluminibus autem spiret, vide Aristotelem sect. 23. Problematum. De fluminibus his Anauris, vide quoque Agricolam libro 2. De natura eorum, quæ effluunt ex terra.

Repentè nubes exorta.) Mela Pontum nebulosum appellat, quòd (vt Marcellinus inquit) concrescit aer ex humorum spiramine sæpe densatus. Huiusmodi cæli κατάστασις constitutio ἐπινέφεσις, ἢ ἐπινέφελις, ἢ συννέφεια à Græcis dicitur.

Erupit in Eurum.) Verbum ἐκρήγνυμαι quo vtitur Arrianus, violentã quandam eruptionem significat. Plutarchus νότος ἐκραγεὶς ἄπιστος τὸ μέγεθος, id est, vẽtus incredibili magnitudine exortus.

Ventum violentum.) Græcè ἐξαίσιον, quod significat μέγαν, καὶ ἔξω τοῦ αἴσιου, hoc est, aliquid omnem mediocritatem excedens: sæpenumero ventis, & tempestatibus, vt hîc, accommodatur. Xenophon in OEconom. ἐξαίσιον νότον, id est, validum Notum vocat. Eurus autem ventus Orientalis ab Hebræo קדים *Kadim* dictus, in Sacris literis vehementer celebratur ob illius vim omnia exiccantem pariter atque confringentem, secundũ illud Psal. 48. Vẽtus Orientalis franget naues Tharsis.

Planè aduersum.) Nam ipsis ad Apsarum fluuium versus Orientem (vt infrà inquit Arrianus) à dextris Ponti nauigantibus, Eurus ventus ab ortu spirãs necessariò contrarius, & aduersus fuit.

Id quod solùm nobis adiumento fuit.) Quomodo dicit ventum hunc violentum & aduersum illis fuisse adiumento, quum (vt sequentia docent) hic ventus naufragij vnius triremis, ac tantùm non extremi exitij interitúsque causa videatur extitisse? An forsan, quia aduersus fuit prorã, tantum nauis feriit minore cum periculo, quàm si latera nauium feriendo in causa fuisset, vt maior aquarum vis in naues irrupisset, vnde certissimum omnium fuisset exitium interitúsque consequutus? Quam coniecturam sequentia videntur comprobare, quum ait qui lateralis fuerit fluctus, idcirco ipsos licet ægrè tandem euasisse. An forsan magis Gesneri coniectura placet, qui locum hunc sic corrigendũ putat, nimirum μόνον οὐχὶ ὤλεσεν ἡμᾶς. i. tantùm non perdidit nos: quum trita lectio sit, quam Rhamnusius retinet, ὅπερ καὶ μόνον ὤνησεν ἡμᾶς. i. quod solùm nobis adiumento fuit?

Non ex illa tantùm parte vbi remi.) Hinc apparet periculi magnitudo, quòd aquarum copia non ex illa tantùm parte in naues irruit, vbi est remigium, quę quia depressior, aquarum irruptioni magis est obnoxia, verùm etiam ex illa nauium parte, quæ quia altior, ab aquarum influxu magis est immunis. Nam παρεξειρεσία est ea pars nauis quæ extra remigium (vt ipsum nomen significat) inter

ter puppim & remiges posita, puppis atque proræ pars est altissima.

Transuersus erat fluctus.) Mare hoc Mela fluctuosum & feruẽs dicit: quia minus sit profundum.

Multa perpessi.) Rectè igitur Grammatici πόντον quasi πόνον dici affirmãt, quòd laborum atque dolorum mare sit plenum. Iure quoque optimo illud Homeri de Vlysse huic nostro Arriano accommodari potest:

Πολλὰ δ᾽ ὅγ᾽ ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν.

Athenas peruenimus.) Athenæ duplices: celebres primò illæ atque illustres in Græcia: deinde hæ Ponticæ, quæ proculdubio à Græcis illis suum nomen fuerunt sortitæ. Sic enim plurimorum locorum, portuum, fluminum, oppidorum, ædificiorum denique omnis generis in Ponto nomina legimus similia eorum quæ sunt in Græcia, à Græcis nimirum illorum conditoribus atque habitatoribus iis imposita. Ptolem. quoque Athenatum promontorii meminit, quod quidem iuxta Scissios (qui nunc Lassij dicuntur) inter Rhizum portum, & Chordylam ponit. Earundem & Niger in sua Geograph. sed ex Ptol. & Stephanus ex Arriano nostro meminerunt.

Mineruæ fanum.) Minetui vno nomine fana Mineruæ consecrata nuncupari solita sunt. Duas huic deæ aras in Bosporo positas fuisse legimus: vnam Mineruæ Echasiæ in arce Byzantii, alteram Mineruæ dissipatoriæ sic ab hostibus dissipandis dictæ, supra Bosporum à Megarensibus excitatam. Non mirum igitur eiusdem deæ templum hîc quoque extitisse, cùm præsertim Mineruæ à veteribus ventorum quoque (quibus mare hoc Ponticum vehementer infestatur) potestas nonnunquam fuerit tributa. Mineruam scribit Herod. lib. 4. Lybici dicere soliti sunt Neptuni, & Tritonidos paludis esse filiam. Sic, Pausania teste, Minerua ἀνεμῶτις. i. ventosa colebatur in ciuitate Mothone, vbi & templum, & simulachrum habuit, quod Diomedes dicasse fertur, sic dicta, quòd ibidem molestum ventum sedarit. Idem author refert Mineruæ Asiaticę templum à Castore & Polluce post illorum ex Colchide reditum fuisse constructum: addit deinde: nam & apud Colchos eodem nomine tẽplum fuerat. Hæc ille. Verisimile est, hoc ipsum fuisse, cuius hîc fit mentio.

Castrum quoddam est pro derelicto habitum.) De huiusmodi castellis, munimentis præsidiariis suprà dictum. Loca autem illa ex quibus præsidia erant à Romanis abducta, propriè nudata vel nuda præsidiis vocabantur: cuiusmodi hic fuit locus. Hinc deducere præsidia dicebantur, sicubi limitaneos exercitus auocabant, & alibi vbi necessitas postulabat, locabant.

A noto vento.) Ventorum ferè sex Arrianus in hac sua epistola mentionem facit, quorum nomina hæc sunt. Eurus qui etiam Subsolanus dicitur, Boreas qui & Aquilo, Notus qui & Auster, Lips qui & Affricus, Aparcias qui idẽ ferè cum Zephyro, Thraocias quem in Græcia ait Scironem appellari. Ventos olim veteres primò duo tantùm, deinde secundum quatuor mundi plagas, quatuor statuerunt, quos summatim Manil. lib. 4. Astron. his elegãtissimis versibus complexus est:

—totidem venti de partibus iisdem
Erumpunt, secumq; gerunt per inania bellum.
Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu.
Auster amat medium Solem, Zephyrusq; profundum.

De iisdem sic Ouid. lib. 1. Trist.

Nam modò purpureo vires capit Eurus ab ortu
Nunc Zephyrus suo vespere missus adest.
Nunc gelida siccus Boreas bachatur ab Arcto,
Nunc Notus aduersa prælia fronte gerit.

His Aristot. & Philosophi octo, nautæ triginta sex addiderunt, de quorum vi atque natura, efficientia, ordine, situ, vide Strab. lib. 7. Plin. lib. 2. cap. 26, & 27. 28, &c. Gel. lib. 2. cap. 22. Aristot. & alios innumeros cùm priscos, tum recentes

ſcriptores. Ventorum ſcientia quàm non modo iucunda, verùm etiam vtilis pluribus diſſerit, Plin.lib.2.cap.26, & ſequentibus capitibus.

Aparcia.) Ariſtot. Aparctiam Septentrionalem ventum eſſe dicit.

Thraſcia.) Græcè & θρασκίας & θρασκίης ab Ariſtot. & θρασκὴν à Suida. Latinè Thraceas, & Thraſceas, & Thraſcias dictus, teſte Plin.lib.2.cap.22. ſpirat inter Septentrionem & Occaſum ſolſtitialem. Hic (vt teſtis eſt Ariſtot. lib. de mundo, Cæcias à quibuſdam dicitur.

Sciron in Græcia appellatur.) Strabo lib.7. Zephyri in Attica, qui à Scironiis petris (à Scirone latrone, quem Theſeus interemit, dictis) ſpirāt, qui potiſſimum ſunt Cauri. Plin.lib.2.cap.47. Sunt etiam quidam peculiares quibuſque gentibus venti, non vltra certum procedentes tractum. Vt Athenienſibus Sciron, paululum ab Argeſte deflexus, reliquæ Græciæ ignotus Thraſciam in Pōto, in Græcia ait Scirona appellari. Sic enim ſæpenumero ventorum nomina pariter atque vires pro locorum diuerſitate mutantur. Sic enim exempli gratia Etheſiæ venti, qui nauigantibus in Pontum contrarii exiſtunt, quibus Argonautæ aliquandiu fuerunt retenti, in Ponto ſunt Boreæ, in Græcia Zephyri, qui noctu deſinunt ferè, & à tertia diei hora oriuntur. In Hiſpania & Aſia ab Oriente flatus eſt eorum, in Pōto ab Aquilone, & reliquis in partibus à Meridie. Plin. Idem, permutant & duo, inquit, naturam cum ſitu Auſter Affricæ ſerenus, Aquilo nubilus.

Sub noctem tonitrua.) In nube, inquit ſcitè admodum Plin.lib.20. ſi luctetur flatus, aut vapor, tonitrua: ſi erumpat ardens, fulmina, ſi longiore tractu nitatur, fulgetra. His finditur nubes, illis perrumpitur Horum quoque tonitruum atque fulgurum mentione notandum merito Aparciam & Thraſciam (quorū paulò antè meminit Arrianus) ab Ariſtot. χαλαζώδεις, αἰθρίους & ἀστραπαίους, hoc eſt, grandinis, ſerenitatum, atque fulminum procreatores appellari.

In notum commutatus.) Nam (vt teſtis eſt Ariſt. Meteor.2.) Eurus ab ortu æſtiuo ſpirans, vicinus eſt Noto, vndè ſæpenumero Euronoti dicuntur. Adde quòd leui celeríque momento huiuſmodi fit ventorum metamorphoſis.

Subduximus.) Νεωλκεῖν enim propriè ſignificat vento ceſſante atque deficiente nauem remis, ac certis quibuſdam machinis & inſtrumentis in portum attrahere, ſiue ſubducere.

Trireme.) Longæ naues, quarum ſpecies erant biremes, triremes, quadriremes, quinquiremes, & liburnicæ differebant ab onerariis, quod & multis remorum ordinibus agitabantur, & ex his prǣliarentur milites, quum in onerariis neceſſaria tantum veherentur, quibus noſtro ſeculo galeas noſtras militares comparare poſſis. Vide plura apud Lazium lib.6.cap.8.

Ἀπεξύσθη.) Ἀπεσώθη videtur legendum, vt paulò antea, vel redundat.

Fluctu.) Aliquoties iam fluctuū facta mentio vbi nota, rectè Melam Pontum, quia non ſit profundus, fluctuoſum atque feruentem affirmare.

Quorum magna in Ponto copia. Idem Xenophō lib.6. in deſcriptione portus Calpes, & Strabo lib.12. in deſcriptione regionis Sinopicæ.

Vt noſti.) Hinc videtur poſſe colligi Adrianum quoque has regiones obiiſſe, atque vidiſſe.

Διατρεμῆσαι.) Ἀτρεμεῖν quieſcere, non moueri ſignificat: illud διὰ emphaſis & amplificationis cauſa additur, q.d. longè latéque per omnia loca.

Procedente die Boreas.) Boreæ qui in Ponto iidem qui Etheſiæ ab Aquilone flantes, noctu deſinunt, & à tertia diei hora oriuntur. teſtis Plin.lib.2. cap. 27. Tertia ſequitur ſtatio ſeu commoratio Apſari, in qua primò exercitus, qui illic fuit, luſtratio, deinde loci deſcriptio continetur.

Quinque cohortes.) Cohortes hæ fuerunt ſtipendiariæ militum limitaneorum, de quibus ſuprà. De cohortibus autē atque legionibus Rom. ac multiplici earum differentia vide Lazium.

Sti-

Stipendium militibus.) Hinc Vegetius milites ſtipendioſos vocat, qui ſtipendia faciunt,& ſtipendiare pro eo quod ſoluere. Plin.lib.6. Erat autem ſtipendium multiplex,legitimum,ſimplex,duplex, triplex, quadruplex gregariorum.de quibus vide Lazium. Stipendium autem annuum ex Auguſti decreto prætoriani quidem militis erant denariorum quina millia,hoc eſt,ſecundum noſtræ monetæ æſtimationem aurei 500.reliquorum autem, qui extra vrbem vel in limitibus pro cuſtodia fluuiorum, vel in exercitibus aduerſus hoſtes miſſi merebant, erant tria millia, hoc eſt 300. id quod ex Suetonio in vita Auguſti,& aliis probat Lazius.Stipendia præterea erogandi rationem hanc idē fuiſſe teſtatur. Vel pecunia prompta diuidebatur inter milites, vel veſtimenta, ingruente hyeme pecuniæ loco,& interdum boum tergora ex quęſturæ militaris officio dabantur. Pecunia autem,quæ numerabatur, aut ex tributo prouinciarum colligebatur,coloniiſque Rom. vel à delinquentibus ſociis accipiebatur. Quòd ſi hæc non ſatisfacerent,vel ex ærario Saturni vrbis,aut ex fiſco Auguſtorum pecuniæ reliquum depromebatur.Hæc plurimis exemplis & teſtimoniis probat Lazius lib.2.cap.13.Stipendia autem limitaneis militibus accepta à procuratoribus numerabat Quæſtor prouincialis, expoſitáque & accepta in librum referebat:de quo vide eundem.

Arma inſpexi.) Armorum inſpectio apud Romanos creberrimè fuiſſe in vſu,paſſim ſcriptores teſtantur.

Murum atque foſſam.) Capellorum.ſ. ſeu munimentorum præſidiariorū, de quibus ſuprà.Caſtelli autem hoc in loco Plinius quoque meminit.

AEgros.) Curam illorum habuit,vt curarentur,ne quid iis deeſſet,quod ad ſanitatem recuperandam valeret. Quæſtoris quoque prouincialis munus fuiſſe ſuſpectas morborum cauſas inueſtigare ex Marcellino, probat Lazius. Videtur etiam hac in re Adrianum Imperatorē fuiſſe imitatus, qui(teſte Spartiano, ægros bis ac ter die, & nonnullos equites Rom. ac libertinos viſitauit, ſolatiis refouit,conſiliis ſubleuauit,conuiuiis ſuis ſemper adhibuit.

Rem frumentariam.) Annona prouincialis intelligenda, quæ limitaneis militibus cuſtodias agentibus ad ripas fluminum terminantium ditionē Romanam dabatur. Fuit autem annona ſiue res alimentaria apud Romanos varia & multiplex,nimirum militaris,prouincialis,municipialis,macelli, alimentaria,menſtrua,ſalaria,de quibus vide Lazium lib.2.cap.10.

Romanis literis.) Semel atque iterum Latinarum literarum fit mentio, vnde conſtat Arrianum duplices ad Adrianum ex Ponto literas miſiſſe, Græcas vnas,cuiuſmodi hæ fuerunt, hiſtoricas atque geographicas, quibus Ponti periplum complexus fuit: alteras Latinas, quibus proculdubio ea mandauit, quæ ad Rempubl.propriè ſpectabant.

Apſarum.) Græci ἄψαρον & ἄπσαρον ſcribunt. Arrianus noſter χωρίον appellat. Plin.lib.6.cap.4,& 9.Flumen Apſarum cum caſtello cognomine in faucibus ſitum à Trapezunte 150. mille paſſ.abeſt, quod flumen Paricdri montes *Apſarum fl. & caſtellum, Plinio*
(qui pars ſunt Tauri) fundunt, atque id loci vbi Ponticos populos & Adiabenem ab Armenia minore ſeparat,in Pontum defluit,Macrones illud accolunt. *Ponticos populos ab Armenia ſeparat.*
Idem auctor Sebaſtopolim inter Phaſin, & Apſarum vult interpoſitam eſſe. Ptol.in ſitu Cappadociæ iuxta Sciſſios, ante Sebaſtopolin ἀψόῤῥου. i. Apſorri *In Pontum influit.*
fluuij oſtia atque fontes ponit,necnon ibidem, in Glaucum & Lycum amnes eundem ait ſcindi. *Macrones Apſari accolæ.* Plinius alio in loco Phaſim Apſaro dicit abeſſe ſeptuaginta quinque mill.paſſ.eiuſque loci à tergo montium Ibernam eſſe,in ora vero Heniochos,Amprentas,Lazos,&c. Eiuſdem quoque Sophronius meminit in vita S.Mathiæ his verbis. In ſecunda Æthiopia, vbi ἀπσάρου. i. Apſari eruptiones ſiue oſtia & Hyſſi portus. Æthiopes autem ſecundi,quos hîc nominat,ſunt hi, qui interiores Æthiopes appellantur, qui ſunt Cappadoces, Leucoſyri dicti. Appianus Mithridatem in illa ſua fuga Colchos verſus Euphratem tranſiiſſe,

Chotenen præfecturam Armeniæ inuaſiſſe,ac Chotenis,Hiberiſque,qui illius iter impedire conabantur,fuſis ad flumen Apſarum perueniſſe dicit. Veriſimile eſt igitur ab illo flumine & vicum iſtum,ſiue regionem , ipſúmq; caſtellum, cuius Plin.meminit,denominatum fuiſſe. Agathius lib.3. Apſarunthæ oppidi cuiuſdam in Colchorum regione ſiti meminit quod veriſimile eſt ſic ab iſto fluuio fuiſſe denominatum.

Ibi enim Apſyrtum.) Alij, inter quos Ouidius , immanem hanc Apſyrti lacerationem volũt contigiſſe apud Tomos vrbem inde ſic appellatam, Ouidii exilio claram,de qua infrà. Alij,vt Strabo lib.7.in inſulis , quas inde Abſyrtidas volunt fuiſſe nuncupatas. Idem Plin.lib.4.cap.26.affirmat. Iuxta Iſtrorũ agrum,inquit, Ciſſa,Pullariæ,& Apſyrtides Graiis dictæ, à fratre Medeæ ibi interfecto nomine Apſyrto. Orpheus vult Medeam,antequã è Colchide ſoluiſſet, Apſyrtum fratrem ſecuiſſe , & in mare proiectum Nereides ad Abſyrtidas inſulas detuliſſe,quæ ſunt cõtra Dalmatiam. Apollon.lib.4. ὑγρὸν δ' ἐν γαίῃ κρύψε νέκυν· ἔνθ' ἔτι νῦν περ κείαται ὀστέα κεῖνα μετ' ἀνδράσιν Ἀψυρτεῦσιν. Hoc eſt, humidum in terra occultauit mortuum, vbi nunc quoque illius oſſa iacent apud Apſyrtenſes. Infrà Arrianus ad Apſarum vſque,ceu ad Orientem à dextris Põti Euxini ſe nauigaſſe , ipſúmque Apſarum ſibi terminum longitudinis Ponti viſum fuiſſe dicit.

Apſyrti ſepulchrum.) Sæpenumerò vnius hominis ſepulchrum pluribus in locis oſtenditur:exemplo eſſe poteſt ille poëtarum princeps Homerus , cuius patriam pariter atque ſepulchrum multæ ſibi gẽtes vendicarunt,teſte Cic. in orat.pro Archia poëta.

A barbaris corruptum.) Quàm facilè nomina à barbaris immutentur atque corrumpantur,Strabo lib.13.exemplis quibuſdam probat.

Tyana.) Vrbs,teſte Philoſtrato lib.1.Græca,in Cappadociæ finibus, vel(vt Strabo lib.12.Plinius lib.6.cap.3.)in Tyanenſi prætura ſub Tauro, qui apud Ciliciæ portas eſt,vel,vt Stephanus vult,inter Ciliciam & Cappadociam ſita, Apollonij (teſte Philoſtrato) patria: iuxta quam, eodem teſte, fons eſſe dicitur, quem indigenæ ἀσβαμαῖον, hoc eſt, inextinguibilem vocant. Is frigidus ſanè ſcatet, non ſecus ebulliens,atque igne calefactus lebes. Huius aquam pueris, ac iuriſiurandi fidem ſeruantibus viris aſpectu placidam , guſtúque dulcem eſſe ferunt , periuris verò ac infidis palàm aduerſari. Epota oculos, pedes,manúſque peierantium, puſtulis, ac totum corpus vomicis inquinat , neque illis inde diſcedendi facultas datur, ſed ibidem permanentes coram aqua ipſa ſuã deplorant calamitatem,palàm ſua confitentes periuria.

Thoana à Thoante.) Ouid.lib.3.de Ponto,epiſt.ad Cottam,

Regna Thoas habuit Mæotide clarus in ora
Nec fuit Euxinis notior alter aquis.

Vide ibidem totam hanc fabulam,cuius hîc Arrianus noſter meminit , necnõ apud Lucianum in Toxari. Ab hoc autem Thoante Thoanes Scythiæ populus videntur fuiſſe appellati.

Sequitur fluuiorum catalogus,quos Arrianus præteruectus eſt.

Hyſſus.) Et fluuius & portus à flumine cognominatus:de quo ſuprà.

Ophis.) Latinè, ſerpens, ſic forſan vel ab illius quaſi ſerpentino , hoc eſt, tortuoſo atque erratico flexu fluxúque , quod ſit (vt de Haly Ouid.) crebro vertice tortus: vel à ſerpentibus qui ibi naſcuntur (cuiuſmodi circa Lycum aliter Rhindacum fl. eſſe dicuntur) appellatus . Sicuti Ophiuſa inſula quæ & Rhodus,propter ſerpentium multitudinem qui ibi ſunt,dicta fuit, teſte Strab. lib.3. Huius fluuii nullam alibi mentionem fieri vidi. Plin.lib.6.cap.8.in deſcriptione gentium circa Mœotidem paludem Ophari flu.meminit, apud Cantabros populos.

Colchidem à Thiannica ſeparat.) Nota hîc obiter, vt montium , ita flumi-

num

num hanc non esse minimam commoditatem, quòd regiones iis distinguuntur, verùm insatiabilis atque inexplebilis auri, auræque popularis fames hos à Deo ipso positos terminos transiliendi, violandique nullum finem facit. Quæ sit ista Thiannica nescio, (forsan τυανικὴ legendum) quæ vna ex decẽ præturis Cappadociæ fuit, quam Strabo Τυανῖτις appellat.

Psychrus.) Ψυχρὸς, Latinè frigidus: ab aquæ frigiditate, vt est verisimile hoc nomen sortitus Ptolom. tab. 2. Asiæ in descriptione Sarmatiæ Asiaticæ, Psychri fluuij ostia ponit post Hermonassam, inter Bata portum vicúmque & Achæa vicum, iuxta quem tradunt Phthiothas Achæos ex Iasonis exercitu habitasse. Hinc Niger quoque in sua Geographia inquit, Post pagum dictũ Bata vel Bathea, Psychrus fluuius in Pontum influit, vltra quem Ligrorum atque Heniochorum litus extenditur L v. millia passuum totum importuosum, & petris asperum. Sic amnis cuiusdam qui Frigidus cognominatur, mentio fit ab historicis iuxta Aquileiam.

Calus.) Καλός. Sic proculdubio à pulchritudine, amœnitate, bonitatéve aquarum appellatus. Infrà Istri quoddam ostium Calos appellatur: aliter καλόςομα.

Rhizius.) Ῥίζιος. Ptolomæo ῥίζους Rhizus portus inter Pitinsam & Athenarum promontorium. Hinc Niger in sua Geographia, Post Trapezuntem Cissiorum quondam, nunc Lassiorum (forsan Lazorum) litus ad Orientem excurrit, & in eo Pitinsa pagus, Rhizus portus, cui Athenarum imminet promontorium, inde Cordyla oppidum, Morthula castellum. Hinc proculdubio χωρίον ῥιζαῖον dictum fuit, quod Procopius Sermone 3. de ædificiis Iustiniani, post Trapezuntinorum fines in Lazorum regione situm, Iustinianum instaurasse, validoque vallo circumdedisse dicit. Idem libro 2. De bello Persico. E petra, inquit, rectà eunti ad Austrum, Romanorum montes conspiciuntur, oppidáque hominibus frequentata Rhizæum vocatum, & Athenæ, & alia nonnulla vsque ad Trapezuntios. Ῥίζοῦς vrbs Thessaliæ, de qua Plinius libro 4. cap. 8. Rhizei populi Strabo meminit lib. 7. Ῥίζις magnum Troglodytarũ promontorium, Ῥίζων vrbs & flumen in Illyria. Vrbis nomen Rhizus suprà Demetriadem, teste Strab. lib. 9.

Ascurus fluuius.) Huius nominis fluuium nullum apud authores positũ inuenio.

Adienus.) Ἀδίηνος. De hoc quoque summum apud authores silentium.

Zagatis fluuius.) Huius quoque nulla (quod sciam) alibi fit mentio.

Prytanis.) Sic forsan ad Prytanei Atheniensis similitudinem dictus, vbi regia Anchiali, qui (vt infrà inquit Arrianus) Machelonum atque Heniochorũ rex fuit. Plinius libro 36. cap. 15. meminit cuiusdam loci, quem Prytaneum appellat, ex eo dicit Argonautas lapidem quendam, quo pro anchora vsi sunt, sæpe profugum (vnde fugitiuus appellatus) plumbo fixisse. Ptol. de Cappadociæ situ, iuxta Cissios, inter Athenarum promontorium, & Arcadin (de quo infrà) ponit Chordulam, atque Morthulam.

Pyxites.) Prytani vicinus. Huius Plin. meminit lib. 6. cap. 4. his verbis: In ora ante Trapezunta flumen Pyxites, vltrà verò gens Sannorum, Heniochorum &c. Niger in sua Geograph. Xytina vrbs ad Cissi amnis ostiũ sita, qui ex monte eiusdem nominis oritur, à quibusdam Pixis appellatus.

Archabis.) Ἄρχαβις. Ptolomæus Ἄρκαδιν Arcadim appellans, eius ostia in Cappadociæ situ, iuxta Cissios, inter Athenarum promontorium & Apsorũ, siue proximè quidem inter Morthulam & Xylinam ponit. Hinc Niger, Ptolomæi in plerisque sectator, in sua Geograph. Cui Athenarũ imminet promontorium, inde Chordyla oppidum, Morthula castellũ, & Arcadus fluuius in mare editur.

Ab Archabi ad Apsarum.) Ptolomæus loco paulò antè dicto, inter Arcabin & Apsorrum interponit adhuc Ξυλίνην Xylinam, & Κίσσα Cissæ fl. ostia. De Apsaro suprà.

Ab Apsaro Ἄκαμψιν.) Ptol. post Apsorrum (sic enim eum appellat) ponit Sebastopolim. Plin. Campsconysin vocat.

Bathys.) Βαθὺς, Latinè profundus. hoc epitheto Phasim insignit Theocritus, de quo paulò pòst. Plinius Bathim appellans Campsconysi subiungit. Hinc videtur dictus Batha, siue Bathea vicus, inter quem & Achæa (vt suprà dictũ) Ptolomæus Psychrum fluuium collocat. Strabo libro 11. Bata vicum & portum à Sindiaco portu & ciuitate distare ait quadraginta stad. Huius Chalcondylas videtur mentionem facere lib. 9. quũ Iberiã, quam ibi describit, ab eo loco qui Bathi dicitur, & à Phaside fluuio porrigi dicit vsque Chalthichi, &c.

Acinasis fl. Ἀκίνασις.) De hoc nihil alibi potui inuenire.

Isis.) Teste Arriano nauigabilis, sic forsan ab Iside dea Ægyptiaca nuncupatus. Isis quoque portus est Rubri maris, teste Plinio lib. 6. cap. 29. Isidem atque Acampsin dicit manè validas auras emittere, quas supra ex Homero frigidas esse dixit. De fluminibus quoque anauris. i. nullas auras exhalantibus suprà dictum fuit.

Mogrus.) Μῶγρος. Plinius Nogrum appellat, post Campsconysim: nauigabilis est, teste Arriano. alibi nulla (quod sciam) eius fit mentio.

Phasis.) Fluuius celeberrimus, cuius elegans admodum hîc descriptio sequitur, ad quam priusquam accedam, alia quædam, quæ de hoc fluuio apud authores prodita inueni, proponam. Phasis Græcè Φᾶσις fluuius, vt plerique tradunt, Colchorum, vt Plutarchus (siue quisquis author illius libri) libro De fluminibus & montibus, Scythiæ est (Colchis enim sæpenumero Scythię accensetur) clarissimus, sic dictus fuit (teste Eustathio in Dionys.) à Colchide, cuius filius Colchus fuit. Alij volunt appellatum à Phasi Nympha in eũ conuersa. vnde Flaccus Valerius,

> *Barbarus in patrijs sectatur montibus Euan.*
> *Phasis amore furens, pauida iacet illa pharetras*
> *Virgineo turbata metu, discursibus & iam*
> *Deficit, ac volucri vitam Deus alligat vnda.*

Plutarchus libro De fluminibus Phasim fluuium Scythiæ, vrbem quandam præterfluentem, ab initio Arcturum fuisse nominatum, nimirum à situ regionis frigidæ versus Arcturum, sed postea huiusmodi quodam casu Phasim fuisse appellatum. Phasis enim Solis, & Ocyroes filiæ Oceani filius, matrem suam in adulterio deprehensam interemit. Furore itaque Erinnyum conspectu correptus, semetipsum in Arcturum præcipitauit, vnde postea Phasis fuit cognominatus. Sed omissis fabulis, mihi videtur hoc nomen sortitus, vel à sua pelluciditate, claritatéque limpida, quam Arrianus infrà ei tribuit, quasi διαφανὴς: vel (cuius idem testis est) coloris illius mutabilitate, quod variæ crebræque sint illius φάσεις, hoc est, modò hoc, modò illo colore appareat Chameleontis instar. Procopius libro 2. De bello Persico, ab initio ortus sui Boam dicit appellari, hodie corrupto vocabulo Phasa. Ortum suum ducit (vt Plinius inquit, in Moschis, vt Strabo in Armenia, vt Dionysius à monte Armenio. Apollonius libro 2. eum oriri dicit ἀμαραντῶν, τηλόθεν ἐξ ὀρέων, πεδίοιο τε κιρκαίοιο, hoc est, procul ex montibus Amarantis, campóque Circæo. Amaranta autem (vt inquit Eustathius scholiastes in Apollonium) vel vrbs est in Ponto, vel montes Colchidis, vnde secundum Herodotum Phasis delabitur. Quo ignorato, Egestratus Ephesius Phasidis portus ἀμαραντίους, hoc est, ἀειθαλεῖς καὶ ἀμαράντους, id est, semper florentes reddidit. Amaranta autem esse mõtes Colchorum, Ctesias quoque libro 2. prodit. Phasis autem oritur ille quidem ex montibus Armeniæ (vt Eratosthenes inquit) sed apud Colchos in mare exoneratur. Circæum autem

locus

locus est Colchidis à Circe Æetæ sorore, aut est campus. Hæc ille. Stephanus lib. De vrbibus. Amarantos populos dicit esse inter Colchos, apud quos Phasis fluuius oriatur: vnde à quibusdam Amarantius dicitur. Procop. libro 2. Boã, ab initio dictum, ait exire extra Zanorum fines in Armeniis, qui circa Pharangium habitant. Atque hæc de illius ortu, quem ex Armenia duci inter omnes ferè authores satis constat. Hunc Plinius nauigari quamlibet magnis nauigiis triginta octo M. D. pass. vsque ad Sarapanos, inde minoribus longo spatio, centum viginti pontibus peruium esse testatur. Strabo autem libro 11. per angustias castelli Colchorum centum viginti pontibus pertransiri, ac propter flexiones asperas violentum in Colchidem deferri, ex imminentibus montibus auctum multísque fluminibus impletum, postquam in campos venerit, alia in se flumina, vt Glaucum & Hippum ac Cyaneum recipere, tandémque auctum ac nauigabilem factum, in Pontum exire. Regio per quam fluit (teste Eustathio in Dionys.) siue quæ illi adiacet Phasiana, & illius incolæ Phasiani, à Diodoro, Xenophonte & reliquis appellantur. Xenophon libro 4. A Phaside quadraginta mill. pass. biduo confectis, obuios se habuisse dicit in montium verticibus Chalybas, Taochos, Φασιανοὺς, Phasianos. Hos Hippocrates libro de aere, aquis, & locis Φασιηνοὺς, id est, Phasienos appellãs, vitam agere dicit in paludibus, domos ligneas, & ex arundinibus in ipsis aquis habere extructas, neque inde multum ad emporia vrbésque prodire, verùm nauiculis quibusdam ex vno ligno fabrefactis sursum ac deorsum (quum fossas, ductúsque aquarum plurimas habeant) commeare. Aquas bibere calidas & stagnantes, à Sole putrefactas, imbribúsque auctas. Regionem illorum calidam, aquosam & densam, imbribus magnis & impetuosis obnoxiam. Ventos plurimos Austrinos, præter vnum eius regionis proprium & indigenam, Cenchrona vernacula lingua appellatum, qui calidus aliquando violenter & molestè spirat. Boreas vel rarus, vel leniter admodum. Ob hanc cæli terræque constitutionem & fructus insalubres qui ibi nascuntur, qui nunquam maturescunt, & incolæ magni, corpulenti, quorum neque iuncturæ, neque venæ apparent, colore pallido, qualis eorum qui Regio morbo laborant, lingua grauissima, ob aerẽ obscurum & humidissimũ, ad laborem à natura segnes. Anni tempora non varia habent, neq; ad ęstum, neque ad frigus mutationes. Ex hac Phasianorum Hippocratica descriptione apparet quantum cæli locique natura ad hominum non modò corpora, verùm etiam animos variè afficiendos atque formandos momenti obtineat, de quo suprá. Fluuius hic multis nominibus clarissimus est. Primò vrbibus celeberrimis, quibus illius ripæ vestitæ atque ornatæ fuerunt. Vt Tiritace, Cygnus, & quæ (teste Plinio) in illius faucibus sita est Phasis, Polistonia hodie dicta, Colchorum (vt Strabo tradit) emporium, quod ex alia parte amni præcingitur, ex alia lacu, ex alia mari, vnde biduo triduóve Amisum, Sinopémque nauigatur. Præterea, quæ (vt inquit Plinius) maximè inclaruit, Æa quindecim mill. pass. à mari, vbi Hippus & Cyanos, siue Cyaneus vasti amnes è diuerso in eum confluunt, quæ vrbs Milesiorum est colonia: item Dioscurias, vt testatur Marcellinus, nunc vsque nota. Fluuios (vt inquit Plinius) magnitudine numeróque mirabiles recipit, inter quos sunt Hippus, Cyaneus, Glaucus, Surius. In ore eius, insulæ sunt sine nomine, eodem teste Plinio. Per hunc fluuium Argonautæ cum Iasone in Colchos nauigarunt ad rapiendum vellus aureũ. Vnde Ouid. lib. 7. Metamorph.

Multáque perpessi claro sub Iasone tandem,
Contigerant rapidas limosi Phasidos vndas.

Et idem libro 4. de Ponto,

Et quondam Graiis Phasi petita viris.

De hac expeditione vide Ouid. lib. 7. Metamorph. Diodorum Siculum, Flaccũ, Orpheum, Apollonium & aliqs. Hinc prouerbium illud natum,

Εἰς Φᾶσιν ἔνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος.i. Ad Phasim, vbi cursus carinis vltimus, cui respondet illud, Ad columnas vsque Herculis. Vnde Plinius libro 26.cap. 8. Alui, inquit, gratia ad Phasim nauigatur. Veteres enim crediderunt Scythas populorum omnium ad Septentrionem habitantium postremos esse. Hinc Theocritus,

Πεζὸς ἐς Κολχώς τε καὶ ἄξενον ἵκετο φᾶσιν.

Phasidis autem nomē Synechdochicῶs pro Colchide vsurpari testis est Strabo libro 11. Sic Ouidius & alij sæpenumero pro regione Colchica, ipsáq; Medea, Phasidis nomine vtuntur. Magnam præterea, vt Euphrates, Nilus, aliique fluuij, Phasis quoque agros fœcundandi vim obtinet. Hinc Lucanus,

Colchorum qui rura facit ditissima Phasis.

Admirabilis porrò est fluuij huius profunditas (est enim, vt inquit Procopius libro 2. De bello Persico sub finem, Si quis alius maximè profundus) vnde rectè à Theocrito βαθὺς fuit appellatus. Deinde eiusdem latitudo, quam Procopius magnam, Xenophon libro 4. Anabas. circiter viginti pass. esse dicit. nō sine causa igitur ab Apollonio εὐρὺς & εὐρείων libro 2. dictus fuit. Denique eiusdem celeritas atque rapiditas tanta est, teste Procopio libro 2. vt in mare Euxinum prorumpens longè distinctus feratur, nusquam cæteris aquis commixtus, ita vt ex ea pura bibendi nautis in medio pelago sit facultas. Hinc optimo iure ab Ouid. rapidus dictus. Apollon. lib. 2.

Φᾶσις δινήεις εὐρὺν ῥόον εἰς ἅλα βάλλει.i. Phasis verticosus lato suo fluxu in mare ruit. Hinc Marcellinus libro 2. tremebundis cursibus eum Colchos dicit attingere. Mirum itaque ab Agricola inter tardè & leniter fluentes fluuios enumerari, & ab Hippocrate in lib. de aquis, aere &c. (vnde proculdubiò Agricola suā hausit opinionem) στασιμώτατον & ἠπιώτατον ῥέοντα, id est, stagnantissimum leuissimúque fluxus appellari, de quo infrá. Celebris quoque hic est fluuius plurimis rebus, quæ in illo, vel circa illum nascuntur: cuiusmodi est tragelaphos, qui non alibi, quàm iuxta Phasim amnem nascitur. Plinius libro 8. cap. 33. aues Phasiani, Iornandi pretiosissimæ epulæ, inde sic dictæ, quòd illarū ibi maximus prouentus, vnde ab Argonautis primùm in Græciam, atque inde ad nos putantur esse deportatæ. Vnde Martial. lib. 13.

Argiua primùm sunt transportata carina,
Antè mihi notum nil nisi nomen erat.

Columella libro 8. Plin. lib. 10. cap. 48. geminas in Colchis ex pluma aures submittere atque subrigere dicit. Phasianos quoque equos vel ab eius auis inusto insigni, vel quoniam ad Phasim equi nascuntur pulchritudine præstantes nōnulli volunt esse dictos, teste Cœlio libro 21. cap. 24. Phasiani quoque lini vt & Carthaginensis ceu præstantissimi meminit Xenophon lib. De venat. vnde ab Ouidio linosus appellatur Metamorphos. 7. Plutarchus in lib. De fluminibus baculum quendam in hoc fluuio Leucophyllon nomine dicit generari. Hunc autem inueniri in mysteriis Hecatis sub diluculum cum panico quodā furore ibidem circa initium veris. Quem viri zelotypi decerpentes abiiciunt circa thalamum virgineum, atque ita matrimonium castum inuiolatúmque conseruant. Si quis præterea hominum impiorum per ebrietatem nimis se temerarium & improbum præbuerit, ingressus in locum, vbi forsan hę virgæ fuerint, extra se raptus, ac mente captus continuò omnibus enuntiat, quæ vel fecerit, vel est facturus. Quem, qui adsunt, confestim comprehensum corio inuolutum coniiciunt in impiorum ostium (vt appellatur) est autem rotundum instar putei. Illud autem triginta post dies cadauer in paludem Mœotim eiicit, plenum vermiculis, quod ex improuiso vultus inuisibiles abripiunt, vt testatur Ctesippus lib. 2. Scythicorū. Cui fluuio adiacet Caucasus &c. Phasim Æschylus in Prometheo soluto Europæ atque Asiæ δίδυμον καὶ μέγαν τέρμονα. i. geminum magnúmque terminum appellat, de quo infrá. Ad hunc fluuium, teste

Proco-

Procopio lib. 1. Getharum, Taunasis rex Gothorum Vesosem Ægyptiorum regem insigni prælio vicit,& inde in Ægyptum vsque persequutus est. Per eũdem Pancratius, Iberiæ rex, per Sunnos & Colchos iter faciens Trapezuntem peruenit, teste Cedreno. A Mœotide ad Phasin vsque atque Colchos expedito viatori triginta dierum Herodotus, à Chalcedone verò ad hunc ipsum fluuium quadraginta dierum iter esse, Procopius lib. 2. de bello Persico testantur. Nunc ad ea veniamus, quę ab Arriano de hoc fluuio traduntur. Phasidis aquã & leuitate, & coloris mutabilitate cæteris omnibus fluuiis, quos ipse quidem norit, dicit antecellere. Quoad leuitatem, inter omnes medicos atque philosophos constat aquas quò leuiores, eò meliores salubrioréſque esse. Ægineta cum Galeno (teste Cœlio lib. 27. cap. 6.) his rationibus bonas & malas aquas cognosci testatur. Primò si hieme calent, æstate frigent: deinde si puræ, nec colore oblæso, vitiatóve, & si mala nequaquam fuerit hypostasis. item si leues sint, quando terrę permixtione non pondus arguat. Hippocrat. lib. de lacis, inter alia bonarum atque malarum aquarum indicia quatuor illas, quæ Orientẽ versus præsertim æstiuum fluunt maximè probat, quia Orientales & splendidæ sunt, & boni odoris & leues. Athen. lib. 2. Aquam, inquit, bibere oportet, quæ tenuis sit aspectu & pura, quæ pondere sit leuis & nihil terrestre in se cõtinet. Eiusmodi aqua leuis illa est, quæ citò calefit, & æquè celeriter refrigescit teste Hippocrate. Hinc Homerus quoque, eodem Athenæo teste, leuem aquam plurimi facit, Titaresium enim idcirco (de quo paulò pòst) Ponto ob suam leuitatem supernatantem *ἱμερτὸν*, id est, desiderabilem, magníque precii appellat. Hanc ob causam aquæ, quæ profluunt, vtiliores stagnantibus atque pigris: aquæ etiam pluuiæ, & quæ ex glacie manant, quia leuiores, meliores quoque habentur, cuius rei argumento est, quòd & ipsa glacies reliqua aqua leuior reperitur. Plin. tamen lib. 31. cap. 3. hanc sententiam improbat atque refellit. Vt igitur aquæ leues, quia minus sunt terrestres, aëri magis vicinæ, (cuiusmodi salubrem aquam esse oportere Plin. tradit lib. 31. cap. 3.) & ob id minus corruptioni putrefactioníque obnoxiæ, magis sanitati conducunt, ita contrà graues ob contrarias nimirum qualitates sanitati magis sunt inimicæ atq; infestæ. Nec tamen hîc est silentio prætereũdum Erasistratum philosophum, teste Athen. lib. 2. cap. 2. eos reprehendere, qui aquas solo pondere probant, nulla alia inuestigatione, quippe cùm Amphiarai & Eretriæ aquarum, cùm hæ sint bonæ, illæ malæ, nulla prorsus ponderis differentia repetiatur. Quemadmodum autem Arrianus Phasidis aquæ leuitatis palmam defert, ita Herod. lib. 1. Choaspis apud Susos fluentis aquam omnium leuissimam suauissimámq; esse dicit. Ex hoc fonte, idem author, solum Persarum regem, dicit bibere solitum, quem plurimi currus quatuor rotarum à mulis tracti, huiusmodi aquam ferentes in vasis argenteis sequuti semper fuerint. Idem Plin. tradit lib. 31. cap. 3. Coaspis & Eulæi aquam cõiungens. Strabo lib. 16. sub finem, & lib. 21. cap. vlt. refert Eulai aquam aliis drachma, hoc est, acetabuli mensura fuisse leuiorem. Est autem hoc iuxta Plinium parte decimaquinta. Hanc idem tradit inde afferri solitam Persicis regibus, vt ex Asso Æolica triticum ex Syria virum dictũ Chalydonium. Athenæus lib. 2. Qui fontis, inquit, Pirenes dicti in Corintho aquam ponderauit, omnibus aquis totius Græciæ leuiorem illam inuenit.

Colore mutabilis.) Huius quoque causa est summa illius leuitas: color enim aquarum ex terrestri materia prouenit. Quo igitur Phasidi aqua minus terrestris, ac per consequens leuior, existit, eo colore quoque mutabiliorem esse minimè profectò mirum est. Mutantur autem sæpè aquarum colores, sicut Babyloniæ locus æstate rubras habet aquas diebus 11. Et Borysthenis aqua æstatis temporibus cœrulea, siue rosacea fertur, quãuis valdè sit tenuis, ita vt in borealibus supernatet ob leuitatem: de his Athen. lib. 2. & Plin. lib. 31. cap. 5. Nilum quoque aiunt colorem mutare. Leuitatis autem duplex signum affert.

Primò, quia id libra siue statera posse cognosci tradit. Aquaticarum librarum, & dioptrarum alicubi fit mentio. Ea verò instrumenta sunt aquarum dicata librationibus, vbi perducenda sunt ad mœnia. Libratores autem apud Tacitum sunt vibrandis talis milites destinati, apud Frontinum, qui aquas librant ad libellum. Cœl. lib. 27. cap. 6. Alterum argumentum, quia mari supernatat, quod illustrat exemplo Tilarchij Peneo innatantis. Leuior est, teste Arist. omnis aqua non solùm in fluminibus, sed fontibus ac puteis, quæ supernatat, sicut grauissimæ, quæ in imo. Eadem enim ratio partium, quæ totius. Descendunt enim quæque grauia, quæ autem leuia, supernatant. Hinc Plin. lib. 2. cap. 103. Dulces quædam, inquit, aquæ inter se supermeant alias. Vt in Æacino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuinno Ollius, in Lemano Rhodanus. Dulces mari inuehuntur leuiores haud dubiè. Ideo & marinæ, quarum natura grauior, magis inuecta sustinent. Hęc ille. Idē lib. 31. cap. 5. (quod hîc de Phaside Arrianus tradit.) Borysthenem omnium fluuiorum leuissimum esse, affirmat, quoniam Hypani innatat, & tamen (id quod est mirabile) Austris flantibus Hypanim fieri superiorem. Hoc argumentum leuitatis aquæ Phasianæ illustrat simili Titaresii fluminis, qui Peneo ob nimiam leuitatem innatat. Verba Homeri, quæ hîc attingit Arrianus, de istis fluuiis Iliad. γ. integra sic se habent.

Οἵτ' ἀμφ' ἱμερτὸν Τιταρήσιον ἔργ' ἐνέμοντο,
Ὅσ ῥ' ἐσ' Πηνειὸν προΐει καλλίρροον ὕδωρ,
Οὐδ' ὅγε Πηνειῷ συμμίσγεται ἀργυροδίνῃ,
Ἀλλά τέ μιν καθύπερθεν ἐπιρρέει ἠΰτε ἔλαιον,
Ὅρκου γὰρ δεινοῦ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ.

Huic ceu optimus interpres Lucanus concinit hoc modo.

Solus in alterius nomen cùm venerit vndæ,
Defendit Titaresius aquas, lapsusq; supernè
Gurgite Penei pro siccis vtitur aruis.
Hunc fama est Stygijs manare paludibus amnem,
Et capitis memorem fluuij contagia vilis,
Nolle pati, superumq; sibi seruare nitorem.

Hunc alii vocant εὐρώτην Eurotam, teste Strabone lib. 9. Idem author idcirco illum ab Homero Titaresium dicit appellatum, quoniam promanat ex monte Titaro, qui Olympo est contiguus. Hanc præterea idem subiungit rationem, cur in superficie natet, quoniam Penei aqua est pura, vt Titaresii pinguis ex quadam materia, quam ob causam ei non commiscetur, sed supernatat. Hæc ille. Eustathius in eūdem Homeri locum duplici de causa hoc fieri existimat, nimirum vel ob aquæ leuitatem, id quod accidit fluminibus mare ingredientibus, vel ob viscosam atque metallicam quandam tenuitatem. Plinius eadem de re sic elegantissimè differit lib. 4. cap. 8. Et ante cunctos claritate Peneus ortus iuxta Gomphos, interque Ossam & Olympum nemorosa conualle defluēs D. stadiis, dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu Tempe vocantur quinque mill. pass. longitudine, & fermè sesquiiugeri latitudine, vltra visum hominis attollentibus se dextra leuáque leniter conuexis iugis. Intus sua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu. Accipit amnem Euroton, nec recipit, sed olei modo supernatantem (vt dictum est ab Homero) breui spatio portatum abdicat, pœnales aquas dirísque genitas argenteis suis misceri recusans. Idem Plin. lib. 2. cap. 103. nigras oues ab hoc fluuio dicit effici.

Olei instar.) Oleum enim sursum petere ipsa experientia manifestum est, humidū siquidem alicui admixtū, in superiores se è vestigio partes recipit. Atque adeò in ipso oleo, quod superfluit, optimum indicatur, quia aëreū, ac proinde sursum petit. Vide Cœl. lib. 28. c. 25. vbi hinc dicit apparere olei leuitatē, quia omnibus supernatat. Nō etiam hic est omittendū, quosdā esse fluuios olei

instar

instar pingues,oleóque stillantes:exempla vide apud Eustathium in hunc Homeri locum,necnon Athenæum lib.2. Agricolam lib.1. de natura eorum quæ effluunt ex terra. Strabo quoq; prope Ochum fluuium à nonnullis fodiētibus olei fontem inuentum esse, necnon in Carchedoniorum regione fontem esse, cuius id quod imminet oleo est simile,nigrius tamen colore tradit. Sciendum quoque est præter illum Thessaliæ alium esse eiusdem nominis fluuium qui in Pontum influit,cuius Ouid.meminit lib.4.de Ponto:

Huc Lycus,huc Sagaris,Peneusq;,Hypanisq;,Cratesq;.

Huius Plin.quoque meminit. A Phaside,inquit,centum mill.pass.gens Sannigarum,oppidum Cygnus,flumen & oppidum Penius. Tametsi eo in loco alii Panisum,cuius & Plinius & Strabo meminit,pro Penio legendum existimant, alii Pithyum,forsan quia idem locus,qui inter Sebastopolim est, (quæ & Dioscurias dicitur) & gentem Heniochorum in interiore Pōti sinu πιτῦς: à Strab. libro 11. appellatur. Ego potius cum aliis communem, quæ in omnibus codicibus reperitur,Penii lectionem seruandam esse existimaui, quippe quum eiusdem fluuii ab Ouid.fiat mentio.

Summam fluminis aquam dulcem, imam salsam esse dicit ipsa experientia comprobari.In promptu ratio est, quia dulcior ceu leuior sursum, salsior quia concretior ac per consequens ponderosior,deorsum vergit.Sic in Mileto fontem eum Aristobulus Cassandrenus tradit,cuius fluentis aquæ superiores sunt dulcissimæ,inferiores salsæ. is verò Achillæus vocatur,quòd (vt Milesii dicūt) heros ille his aquis se aspersérit, quum interfecit Strambelum Lelegum regē. Hæc Agricola,qui pluribus disputat de aquarum saporibus. Problema 30. Arist.sect.23.est,cur mare superius calidius & salsius sit,quàm inferius, & puteis quoque potu idoneis pars superna salsior sit quàm ima,cùm cōtra esse debuerit,quippe cùm grauius sit quod salsum. Rationem reddit probabilem admodum,quia aër & Solis vis partem humorum supernam quæ dulcissima simul & leuissima est assiduè detrahit, vnde id quod residuum manet, semper est salsius.Sed tamen idem author eadem sect.probl.6.Maris eius, quod ad lacus similitudinem accedit (cuiusmodi Ponticum hoc esse ibidem asserit) partem summam, quæ innatat, dulcem: quæ verò in imo est salsam esse confitetur,id quod de Phaside quoque hoc in loco Arrianus tradit, ac de Ponto ipso suprà pluribus dictum fuit. Dulcedinis porrò Pontici maris admirandæ, præter ea, quæ superius commemorata sunt testimonia, præstantissimi Theologi S. Ambrosii, ambrosia & nectare, vt est in prouerbio, iure optimo alendi, testimonium elegantissimum sanè,& ad superiorem illam nostram generalem Pontici maris descriptionem confirmandam per quam est accommodatum, minimè silentio videtur esse prætereundum, quod quidem ita se habet. Quid autē rationabilius hoc piscium transitu? Cuius rationem quidem verbis non explicant, sed factis loquuntur. Pergunt enim æstatis tempore ad fretum Ponti:eo quod reliquo maris sinu hic sinus dulcior sit. Non enim tàm diu Sol eo freto, quàm diu cæteris immoratur: eáque fit causa vt non omnem aquam exhauriat, quæ dulcis atque potabilis est. Quis autem ignorat, quod etiam ea quæ marina sunt,aquis plerunque dulcibus delectentur? Denique dum flumina sequuntur,& ad superiora ascendunt, frequenter alieni pisces generis capiuntur in fluuiis. Quum hæc igitur causa Pontum illis faciat gratiorem : vel quod æstus temperet solennis illic flatus Aquilonis:tum opportuniorem cæteris indicant,in quo generare,& partus possint proprios enutrire:quod teneri fœtus laborem alienæ regionis ferre vix possint,quos illic fouet aëris blanda clementia. Itaque peracto munere, omnes simul eo quo venerant agmine reuertuntur.Quænam ista sit ratio consideremus. Obiectus est Ponti sinus Boreæ, cæterorúmque ventorum violentissimis flatibus : vnde grauis illic procella furit, & tempestates mouentur, ita vt de profundo arena verratur: cuius rei fluctus

arenosus indicio est. Qui ventorum motu insurgens altius, tum pondere grauior: haud dubiè non solùm nauigantibus, sed etiam maritimis ipsis animantibus intolerabilis habeatur. Accedit illud quod complurima & maxima Ponto flumina misceantur: cùm hyberno tempore sinus ipse frigidiore torrentium rigescat allapsu. Propterea pisces tanquam arbitri fluentorum æstate, illic aspirantis auræ clementiam captare consueuerunt: cuius amœnitate perfuncti, rursus hyemis aspera declinare contendunt: & Septentrionalis plagæ sæua fugientes, in reliquos se sinus conferunt, in quibus aut ventorum mollior sit placiditas, aut Solis soleat vernare temperies. Nouit igitur piscis pariendi tempus, quod pro magno mysterio dixit Salomon in sapientia, Nouit tempus eundi atque redeundi, nouit tempus perfunctionis & iactationis: & nouit vt non queat falli: quo non rationis æstimatione, & disputationis argumento vtitur, sed inspiratione naturæ, quæ vera est magistra pietatis, &c. O Theologũ hoc nomine dignissimum, qui non modo metaphysicarum, hoc est, diuinarum atque cœlestium, verùm etiam physicarum, hoc est, naturalium rerum singulari quadam scientia instructus suo exemplo satis supérque docet, quanta physices atque metaphysices affinitas atque cognatio sit, censeríque debeat.

Quàm mare externum.) Τὸ μὲν ἔξω τῆς οἰκουμένης ἀτλαντικὸν καλεῖται, καὶ ὁ Ὠκεανὸς περιῤῥέων ἡμᾶς. Aristot. lib. de Mundo cap. 3. hoc est, mare extra orbem terrarum habitabilem, Atlantium siue Oceanus nos circumfluens.

Fluuij innumerabiles.) De hoc supra. Põtus est receptaculum infinitorũ fluminum, ita vt quòd in Sacris literis vniuerso mari tribuitur, quòd nimirum flumina in illud intrent, indéque rursus exeant, Ponto κατ' ἐξοχὴν conuenire videatur. Atque hinc tanta eius dulcedo. Nam si, vt hoc quoque superioribus addam, vel vnicus fluuius in alterum influens eius colorem pariter atque saporem mutare solet (vt exempli gratia) fontis perexigui riuulus mistus Hypani, qui est ingens flumen Ponti, id amaritudine sua inficit, quid mirum si tot tantáque flumina in mare hoc irrumpentia tantam illi dulcedinis accessionem afferant?

Neque multitudine atque magnitudine σαθμητοί.) Vox Arriano familiaris. Sic infrà Coronas marinas atque mergos ait non esse σαθμητοὺς τὸ πλῆθος, hoc est μετρητοὺς mensurabiles.

Si argumentis est opus.) Nam in iis quæ ipso sensu percipiuntur ac deprehenduntur, superuacaneum videtur esse argumenta adhibere. Videtur hîc vt Stoicus Peripateticorum atque Academicorum (quibus cum Stoicis perpetua fuit lis atque controuersia) ἀκαταληψίαν perstringere. Aquam Ponticam dulcisalsam (cùm merè salsa non sit πότιμος) pecoribus magis prodesse testatur, quàm omninò dulcem: nam, vt supra dictum, hi duo sapores bona probáque proportione mixti plurimum ad benè nutriendum ponderis atque momenti habent. Sal, vt hoc quoque superioribus addam, cùm & pingue sit suapte natura (de quo Aristoteles sectione 23. problem. Macrob. libro 7. Saturnalium. Plin. lib. 2. & terrestre, calidum, aduersus stomachi fastidium, omnem denique corruptionem putrefactionémque optimum remedium, non est mirum, Ponticam hanc aquam, cuius salsedo dulcedine (cui primæ in nutriendo tribuuntur) optimè temperata est, pecoribus alendis nutriendísque plurimum conducere. Adde quòd consuetudo, vt vulgò dicitur, quasi altera est natura, & vt inquit Galenus lib. 3. de temperatura, πλεῖστον δύναται τὰ ἤθη, καὶ φύσεις ἐπίκτητοι .i. plurimum pollet consuetudo & naturæ acquisititiæ. Sic enim suprà dictum ipsa venena quotidie, præsumptis tamen remediis, hausta, Mithridati consuetudine innoxia fuisse. Huc facit illud Lucretij,

Præterea nobis veratrum est acre venenum,
At capris adipes, & coturnicibus auget,
Quippe videre licet pinguescere sæpe cicuta,

Barbigeras

Barbigeras pecudes homini quæ est acre venenum?

Color Phasidis.) Optima aqua iudicatur à philosophis, quæ colore, odore atque sapore caret. Aquarum autem vt odores atque sapores, ita colores quoque pro diuersitate terrarum per quas fluunt, metallorum, rerúmque metallicarum quibus commiscentur, varij solent esse. Suprà dixit colore esse mutabilem.

Nefas alienam aquam importare in Phasim, quod qui negligunt, creduntur aduersa vti nauigatione. Hoc superstitione quadam factum est, qua Ethnicis flumina legimus fuisse culta, quibus etiam iconas atque simulachra dicare consueuerunt, de quo vide Cœlium libro 17. cap. 33. Seneca magnorum fluminum capita iussit venerari. Cœl. lib. 27. cap. 5. Hunc itaque maximum atque celeberrimum fluuium Phasim colentes, illum ceu sacrosanctum aliena aqua misceri, quum ita pollui existimarent, nefas duxerunt. Simile mihi ferè huic superstitioni videtur fuisse illud apud Persas aquæ sacrificium, quod Strabo lib. 15. hoc modo describit: In lacum, vel flumen, vel fontem venientes, scrobem faciebant, ibíque hostiam iugulabant summa cautione adhibita, ne quid proximæ aquæ sanguine contingatur, tanquam omnia polluturi, postea carnibus super myrto lauróve impositis, eas magi subtilibus virgis comburebant, & factis imprecationibus quibusdam, oleum lacte ac melle mixtum inspergebant, non in ignem, nec in aquam, sed in terram, imprecationes deinde, fasciculum virgarum myricinarum tenuium tenentes, faciebant. Hæc ille.

Non fœliciter nauigare.) Non minus enim Ethnici illi prisci suæ superstitionis, quam nos veræ religionis neglectæ violatæque nomine homines graues pœnas luere sibi persuadebant. Huc faciunt Valerij Maximi exempla de neglecta religione. *Religionis violatæ pœna.*

Aqua Phasidis putredinis expers.) Hoc illius partim leuitati aëreæ, partim vero rapidissimo cursui videtur esse acceptum ferendum. Nam (teste Cardano libro 2. De elemētis) leuissimæ aquæ in omni genere tutiores, & serius putrescunt: sunt enim minus humidæ, magísque concoctæ à cælesti calore, quo fit vt quò sunt sicciores, & minus etiam frigefaciunt (viciniores enim aeris substantiæ sunt) eò leuiores sint, difficiliúsque putrescant, vnde longè etiā salubriores. Idem libro 13. De sensibus & sensilibus, lauri folia dicit non solùm pisces, sed etiam aquam iam corruptam emendare, innoxiámque ac beneuolentem reddere. Hippocrates tamen in libro De aere, aquis & locis, & Phasidis accolas dicit aquas calidas, & stagnantes, bibere, quæ & à Sole sunt putrefactę, & ab imbriū casu auctæ: & ipsum fluuium Phasim omnium fluuiorū stagnantissimum esse testatur, quíque lentissimo cursu profluat. Quomodo hæc conueniunt cum eo quod Phasidis aquam Arrianus vel ad decimum vsq; annum saluam incolumémque permanere dicit, quum stagnantes aquas putrefactioni maximè obnoxias esse constet, deinde cum eo quod alij authores omnes quos viderim, celeritatem rapiditatémque illi tribuunt cum Hippocrate, illius cursum lentissimum esse dicat? Quoad prius leuitatem illius extremā (quæ teste Arriano vincit ac superat reliquos omnes fluuios) in causa esse dicimus, vt licet sit stagnantissima, tamen incorrupta, putrefactioníque expers tam diu permaneat. Adde quòd, teste Athenæo libro 2. cap. 2. In Cappadocia quoque fertur aqua optima esse & plurima, quæ non corrumpitur, etiamsi nō fluat, nisi currat sub terram. Quoad secundum: fieri potest vt quibusdam in locis lento, in aliis verò citissimo rapidissimóque cursu feratur, præsertim vbi in Pontum delabitur: nam scriptores circa illius ostium maximè rapidum violentúmque affirmant.

Phasidis aqua cur putrefactionis expers. Leuitas aquæ prohibet putrefactionem. Obiectio. Hippocrates Phasidem stagnantissimū, lentissimíque cursus appellat. Solutio. Aqua in Cappadocia stagnans putrefactionis expers.

Nisi quòd ad dulcedinem declinat.) Vt colores sæpe aquarum (sicuti de Phaside Arrianus testatur) ita sapores quoque mutantur: nam dulces vertuntur in salsas, quod olim contigit in Caria amni, qui erat ad templum Neptu- *Aquarum sapores mutantur. Dulces in salsas, & contrà mutantur.*

Exempla. ni,dulces in amaras, quod quum Georgius Despota Mœsis imperaret,accidit in Thracia inter Philippipolim & Adrianopolim fonti, qui Regius vocatur: nec aquas fontium amaras & salsas modò mutatas esse scribit Theophrastus, sed etiam totos fluuios ad Cirheronem in Bœotia, quas mutationes naturæ vis effecit.Hæc Agricola lib.1.De natura eorum quæ ex terra,&c. His possumus addere *Mœotis.* Mœotidem paludem,quam ab initio salsam tandem in dulcedinē desiisse restantur historici:item *Pontus.* Ponticum hoc mare,quod suam salsedinē cum dulcedine commutauit:ipsum denique mare vniuersum,quod ab initio dulce *Mare vniuersum ab initio dulce.* à Deo Opt.Max.creatum,tandem progressu temporis salsum factum esse Scaliger sibi verisimile esse testatur.

Sequitur Phasianæ deæ descriptio,quam à sinistra Phasim intrātibus ait apparere. Vetus hæc fuit & antiqua Ethnicorum consuetudo(cuiuis qui vel summis labris historias eorum degustauit notissima) qua illi maria & fluuios certis quibusdam diis consecrare,simulachra atque altaria in iis erigere atque dedicare,illorum opem auxiliúmque in nauigationibus suis sacris quibusdam faciendis,atque precibus ambire ac implorare consueuerunt. Huius rei illustre exemplum est Phasiana hæc dea,quam Arrianus ex illius habitu atq; forma,Rheam illam magnam deorum matrem fuisse existimat. Dicta autem fuit Phasiana dea,ceu Phasidis fluuij eorúmque qui illum nauigando obirent,custos,patrona, ac tutelaris dea,quam in tempestatibus inuocare atque precari solebant. Mela, Post Phasim fluuium,inquit,& vrbis nomen.Hic Phryxi templum & lucus,fabula veteris pellis aureę,nobilis.Strabo libro 11.Secus hæc flumina(Phasim,Glaucum,Hippum)in Colchica regione est Leucotheæ fanum, quod Phryxus condidit atque illius oraculum,vbi aries non mactatur, id olim diues erat,ætate autem nostra à Pharnace,paulò pòst à Mithridate Pergameno direptum est. Argonautas certè constat Rheam deam maximè veneratos fuisse.Nam præter hunc locum,cuius hîc ab Arriano fit mentio,duobus potissimum in locis Argonaútas Rheæ templa, aras ac statuas consecrasse legimus. Primò apud Bosporum,cuius Dionysius facit mentionem his verbis:Est etiam templum deę Phrygiæ sacrum,illustre & publicè cultum,illo in loco vbi Iason duodecim diis sacrificauit.De quo sic Gyllius oculatus eius templi locíque testis:Templum,inquit,Phrygiæ deæ matris Deorum, Rheæ nuncupatæ, in cliuis debuit potius esse, quàm in maritima planicie, ex eo quòd montibus gaudeat,ideóque ὀρεία appelletur,& turrita dea:quia olim arces, quibus Rhea patrocinatur,in montibus sitæ essent ob loci robur.Rheam habentem caput turritum mulieres Cilices,& Turcicæ,& Mysiæ imitantur ferentes capitis tegmē turris similitudinem gerens.Idque illius templum mihi videtur fuisse in his locis,vbi hodie duæ ædes sacræ sunt:altera diui Nicolai,altera diuæ Mariæ. Iasonem excitasse aras Rheæ verisimile est,cum duodecim diis in contrario litore excitaret,præsertim Argonautis Rheam maximè venerantibus. Deinde eiusdem statuam constituerunt in Dindymo monte eminenti supra Cyzicum, quæ Dindymena Rhea similiter leones habebat. Huius templi atque deæ Apollon.mentionem facit 1.lib.his verbis,

Αἰσονίδη χρείω σε τόδ᾽ ἱερὸν εἰσανίοντα.
Δινδύμου ὀκρυόεντος ἐΰθρονον ἱλάξασθαι
Μητέρα συμπάντων μακάρων,λήξουσι δ᾽ ἄελλαι
Ζαχρηεῖς.

O Æsonides hoc te oportet templum ingredi
Dindymi asperi,pulchrasedentem in sella,vt places
Matrem omnium beatorum,túncque cessabunt fluctus
Graues.

Hoc templum suprà ex Cedreno dictum est à Iasone, numinis ob interfectum Cizyum Hellesponti regem placandi gratia ædificatum fuisse, & ex Apolli-

nis

nis oraculo Rheæ,postea à Zenone diuæ Mariæ dedicatũ fuisse. Zozimus autem præterea tradit Rheam illam Dindymenam vnà cum leonibus à Cõstantino Magno in forum Byzantinum fuisse translatam.

Hanc autem Phasianam deam fuisse Rheam,ex habitu coniectatur,quẽ describit.

Sub Throno.) Vnde ἔνθρονος ab Apollonio. Hunc illius habitum, simúlque eius interpretationem allegoricam, vide Giraldum in libro De diis Gentil.

Anchora Arge.) Hanc anchoram(vt inquit Gyllius)verisimile est fuisse reliquias illius anchoræ, quam Deilochus tradit Argonautas accepisse à promontorio Ancyreo Bospori. Sinum illum,quem claudit promontorium Ancyreum,vulgus Græcorum appellat ἁγίου Σιδήρου,ex eo fortasse quòd ibi aliquando fuit ædes diui Sideri,quem nautæ venerantur,vt sacram anchoram, quam idem vulgùs appellat σίδηρον.

Lapideis.) Plinius libro 36.cap.16. testatur in oppido Cyzico lapidem eũ fugitiuum quo Argonautæ quum pro anchora fuissent vsi, eum ibi reliquerũt. Hunc è Prytaneo(ita vocatur locus)sæpe profugum fixere plumbo. Antiquissimis autem(vt testis est Gyllius)heroicarum ætatum temporibus vsos ancho ris lapideis fuisse incredibile videri non debet, quum nostra ætate multæ nationes non modò in vltimis terris nuper cognitis sitæ,sed etiam in recessu intimo Arsinoitico sinus Arabici,non modò anchoris lapideis Arabes Æth iopésque,sed etiam nauibus omnis ferri expertibus nauigent,&c.

Sequitur descriptio castelli,quod iuxta Phasim fuit,validissimi:de huiusmo di autem castellorum riparensium vsu,suprà ex Lazio dictum.

Milites trecenti.) Limitanei,ad imperij limites tuendos ibi collocati.

Murus olim terrestris.) Non mirum est Arrianum de ædificio istius castelli tam diligenter accuratéque scribere: fuit enim Adrianus architecturæ peritissimus,simul atque studiosissimus, cuius multa sacra pariter atque prophana ædificia fuerunt,vt historici testantur.

Fossam aliam duxi.) Ex hoc & aliis locis apparet Arrianum cum potestate quadam Proconsulari, siue præsidali has regiones obiisse.

Chariens Χαρίεις *fl.)* Sic forsan dictus,quia amabilis, amœnus, iucundus, lenis:ea enim Græci huius nominis vis est atque potestas.

Inde post Phasim.) Aliud flumen Charien.Gensalæ antiquis Phthiropha gi dicti,& Suani. Ptolomæus Χάριστον Charistum appellat,quem tabula tertia Asiæ in Colchidis situ inter Geapolim & Phasidem collocat. Quid si sit Rhiocharus fluuius,quem Strabo libro 11.in Colchidis finibus,non procul à Dioscu riade labi testatur. Alibi nulla(quod sciam)eius fit mentio.

Chobam.) Χῶβος.Hic(teste Plinio)è Caucaso per Suanos fluit,inter Cha rica & Rhoam fluuium. Fluuium hunc auriramenta ferre, quòd Soanes eius accolæ aureis velleribus(vnde fabula illa nata) excipere soliti fuerũt,vt suprà dictum est.Fluuius hic nobilis est indignissima Gubazis Lazorum imperatoris cæde,quæ Martini & Rustici dolo atque fraudibus apud illum designata fuit, de quo Agathius lib.5.quum Chobum appellat. *Gubazes Lazorũ dux occisus iuxta Cobum.*

Quæ ibi egerimus, ex Latinis.) Harum suprà quoque mentio facta est,in quibus proculdubiò suę legationis,siue muneris atque officij,rerum à se gestarum,denique eorum quæ ad Imperatorem Adrianum imperiúmque pertinebant,illum certiorem fecit. *Literæ Latinæ Arriani.*

Siggamen. Græcè Σιγγάμης fluuius. Plinius Sigamiam appellat post Rhoam. Ptol. Σιγάνεον Siganeum oppidum,sic (vt est verisimile,à fluuio dictũ) inter Cyaneum fl.& Neapolim collocat. *Siggames fl.*

Tarsuras.) Ταρσούρας à Plin.Tersos dicitur. *Tarsuras fl.*

Hippus.) Ἵππος.Forsan ab equi similitudine sic nuncupatus. Adde quòd *Hippus fl.*

i.j.

veteres (teste Cœlio) fluuios cùm humana, tum brutorum quoque animalium specie ac forma effingere atque exprimere soliti sunt. Hunc fluuium vnà cum Glauco ex vicinis montibus cadentem in Phasidem influere suprà quoque dictum fuit ex Strab. lib. 11.

Astelephus fl. *Astelephus.*) Ἀστέλεφος. Hæc vox corium significat quo cythara integitur, ab illius forsan similitudine sic dictus fuit. A Plinio Atelpos dicitur, quē inter Terson (qui Arriano nostro est Tarsuras) & Chrysorrhoam ponit: alibi nulla (quod sciam) illius fit mentio.

Fluuij quorū alibi nulla fit mentio. Hic est catalogus fluuiorum, quos se in hac sua nauigatione obiisse atque præteriisse dicit, de quorum nonnullis nullam prorsus: De aliis verò, admodum perexiguam mentionem fieri dictum est. Sic Ouidius quoque in illa sua enumeratione fluminum quæ Pontum influunt, quædam recenset, de quibus multum se torquent interpretes, propterea quòd eorum nulla alibi fit mentio, illis quidem nominibus, quibus ab Ouidio insigniuntur: cuiusmodi *Crates. Corax. Nomas fl.* est Crates, quem nonnulli Coracem esse existimant. Est autem Corax fluuius in ora Pontica dextra, non longè à Calpa, vt docet Ptolom. Alij legunt Hypanísque Nomásq;. Est autem Nomas fluuius in Scythiam profluens, de quo sic Valer. Flacc. lib. 4.

Ister.

Non septem gemini memorem quas exitus Istri,
Quas Tanais, fluuiúsque Lyces, Hypanísque Nomásque
Addat opes, quantósque sinus Mœotica laxent
Æquora: flumineo sic agmine fregit amari
Vim salis.

Coretus lacus Mœotis. Alij, Hypanísq;, Coretus. Est. n. Coretus lacus Mœotis (vt docet Plin. lib. 4.) vel est sinus Mœotis, vt alij volunt. Alij legunt, Hypanísque Gerhúsque, qui fluuius Basilidas, & Nomadas separat. Alij Hypanísque Bugésque (mendum teste Hermolao, Zuces, siue Byzes legendum) qui recipit amnes Bugem, Gerhū, Hypanim, ex diuerso venientes tractu. Plin. lib. 4. cap. 12. Alius fluuius, cuius Ouidius meminit, est Cynapes, vbi in aliis exēplaribus Niphates legitur, qui est mons Armenius, teste Strabone, Stephano, Mela, Plinio, Solino, Virgilio. Alij *Cynapis fl.* (siue Cynaphis, siue potius Cynapis sit legendum) nihil immutandum esse te- *Dyrapses fl.* merè existimant. Alius item ab illo cōmemoratur Dyrapsos, siue (vt alij legunt) Dyrapses. Horum trium fluminū nimirum Cratis, Cynapis, Dryaspis nulla fit *Fluuiorum variæ mutationes.* alibi mentio. Nam vt omnes res humanæ mutantur (vt ille inquit) in horas, ita fluuiorum quoque (quorum etiam imagine rerum humanarum inconstantia atque mutabilitas depingi à Sacris pariter atque prophanis authoribus cōsueuit) non modò secundum ortus suos atque interitus, incrementa & decremēta, loca, qualitates, verùm etiam nomina creberrimæ solent esse mutationes. Vnde magnæ sæpe apud authores perpluresque dubitationes exoriri solent.

Arriani in suo munere diligētia Rursus nunc exponit Arrianus munus suū quod in castelli huius muro, fossis, commeatu, ægrotis, equitibus denique præsidiariis inspiciendis ac exercēdis, stipendiisque persoluendis, obierit. ex quo rursus & munus, potestatémq; *Adriani studiū in obeundis ac perlustrādis Ro. prouinciis.* quandam illi ab Adriano commissam fuisse, & quanto cum studio atque diligentia illam administrarit, apparet. In hac autem re strenuū se domini ac imperatoris sui æmulum & imitatorem præbuit, cuius (vt suprà quoque dictum fuit) quanta præ cæteris omnibus imperatoribus solertia, industria, opera, labórque in omnibus Romani imperij prouinciis, earum vrbibus, castris, præsidiis militaribus perlustrandis extiterit, omnes historici satis supérque testantur. O vtinam non tanta hodie esset contrà Principum atque Magistratuum nostrorum in hac illorum muneris officiique parte non minima, negligentia, *Exercitatio equestris cuiusmodi fuerit.* securitas atque socordia. De his autem quæ hîc commemorantur, suprà satis dicta sunt, nisi quòd exercitij equestris (cuius hîc fit mentio) quæ fuerit ratio

tio non expositum fuit. Nam vt pedites, ita equites quoque suum peculiare quoddam exercitationis genus (quod hîc attingit) habuerunt: de quo sic Lazius lib.6. Porrò habebant apud Romanos & equites suum exercitium, hoc est, campicursionem vt pedites, quo exercebantur ad sciētiam rei militaris. quemadmodum refert Vegetius lib.1.cap.18. Non tantùm autem à tyronibus, sed etiam à stipendiariis militibus salitio equorum districtè est semper exacta. Quē vsum vsque ad hanc ætatem, licet iam cum dissimulatione, peruenisse manifestum est. Equi lignei hyeme sub tecto, æstate ponebantur in campo. Super hos iuniores primò inermes, dum consuetudine proficerent, deinde armati cogebantur ascendere: tantáque cura erat, vt non solùm à dextris, sed etiam à sinistris partibus, & insilire & desilire condiscerent, euaginatos etiam gladios vel contos tenentes. Hoc enim continua meditatione faciebant, scilicet vt in tumultu prælii sine mora ascenderent, qui tam studiosè exercebantur in pace.

Sebastopolis.) Plurima hinc inde oppida atque castra à Romanis Imperatoribus vel ædificata, vel instaurata, aucta, amplificata, exornata, vel Cæsarea, vel Augusta, siue quod idem valet Græcè, Sebasta appellata fuerunt, à Romanis nimirum Imperatoribus, quorum hæc duo Cæsaris & Augusti siue Sebasti Græcè, iam inde à duobus illis primis, solennes atque honorifici tituli fuerunt. *Vrbes multæ Sebastæ & Augustæ dictæ.* Sebastopolis autem à Ptolemæo duplex statuitur. Prima Ponti Cappadociæ iuxta Cissios, cuius hîc fit mentio. Altera Ponti Galatini mediterranea. *Sebastopolis duplex.* Quoad verò hanc Sebastopolim illa, vt Plin. inquit, castellum à Phaside centum mill. pass. abest, iuxtà gens Sannigarum. *Sebastopolis descriptio.* Iustinianus in Nouellis Constit.28. de moderatore Hellenosponti, Pitius enim, inquit, ex Sebastopolis, inter castra potius, quàm vrbes numerandæ sunt, vt intra hosce terminos vterque polus con sistat. Procopius autem sermone 3. de ædificiis Iustin. Sebastopolim, cùm prius fuisset φρυέλιον. i. castrum siue castellum, muro áliísque munitionibus ἐνάλωτον (εὐάλωτον videtur legendum). i. expugnatu facile, vel potiùs (quod magis placet) ἀνάλωτον. i. inexpugnabile, Iustinianum dicit, cùm plateis, aliísque ædificiis exornasset, vrbem pulchritudine pariter atque magnitudine, inter easque hodie sunt ἀξιολογωτάτην. i. clarissimam celeberrimámque reddidisse. Hanc itaque Chalcondylas lib.9. Mencaliorum (Mengrotiorum alij legunt) atque Dadianni metropolim fuisse dicit.

Sebastopolis olim Dioscurias dicta.) Vrbs hæc rerum humanarum fragilitatis atque incōstantiæ, rotæ instar volubilis, illustre exemplum: quæ cùm primò vrbs fuisset amplissima, postea castellum tantùm, tandem rursus, vt ex Procopio didicimus, vrbs celeberrima euasit. *Sebastopolis olim Dioscurias.* Fuit autem Dioscurias vrbs à Castore atque Polluce cum Iasone Pontum ingressis, vel vt alij tradunt ab illorum aurigis (quos nonnulli Thestionem & Amphilonem, vt Plinius, Solinus, alii, vt Strabo Rhecam & Amphistratum, alii, vt Marcellinus testatur, Amphitum & Telchium Spartanos nominant) condita. *Dioscurias.* Emporium olim vt Plinius ex Timosthene tradit adeò clarum & celebre extitit, vt 300. in illud nationes, quæ dissimilibus linguis vterentur, mercaturæ gratia confluere sint soliti, ita vt tot quoque ferè interpretum opera Romanis ad sua ibi negotia gerenda opus fuerit, quod tamen Straboni ceu à vero alienum minimè credendum videtur esse lib.11. Hanc idem author Orientalissimum totius pelagi Pontici sinum obtinere, & eius Isthmi initium esse, qui inter mare Caspium iacet, atque Pōtum, & commune forum earum gentium, quæ proximè sunt vlteriores. Plin. tamen lib.6.cap.5. Dioscuriadem iuxta fluuium Antenunta sitam esse dicit, post quā sit Heracleum à Sebastopoli octoginta mill. pass. In hac vrbe, author est Appianus, Mithridatem in illa sua fuga in Bosporum hybernasse, quam ciuitatē, inquit idem, vestigium peregrinationis Argonautarum & Castoris esse aiunt.

Milesiorum colonia.) Strabo lib.15. Maximam à Mileto profectarum coloniarum multitudinem esse dicit. Nam totum Euxinum Pontum ab illis fuisse *Miletus multarum coloniarum matrix.*

habitatum,item Propontidem & alia complura loca. Idem Anaximenis Lampsaceni testimonio probat. Hinc Ouid.lib.3.Trist.Eleg.9.

Hîc quoque sunt vrbes Graiæ (quis credere posset?)
Inter inhumanæ nomina barbariæ,
Huc quoque Mileto missi venêre coloni,
Inque Getis Graias constituere domos.

Trapezuntij. Sequitur nunc populorum catalogus, quos Arrianus se præteruectum fuisse testatur, inter quos primi sunt Trapezuntii, de quibus suprà. His finitimos dicit esse Colchos. *Colchi.* Xenoph.lib.4.Anabas. Trapezuntem in Colchorum regione sitam, ac in his Colchorum finibus Græcos statiua ferè triginta diebus habuisse, indéque ad Colchorum agros depopulandum crebrò excurrisse dicit, donec tandem Trapezuntii, qui sese hospitales erga Græcos præbuerunt, pro Colchis finitimis deprecati fuerunt, atque etiam effecerunt, vt Colchi quoque Græcis hospitalia munera miserint. Vnde constat Trapezuntios atque Colchos tunc temporis amicos sibi inuicem beneuolósque vicinos (cuiusmodi sanè cãdido coruo rariores in mundo reperiuntur) extitisse. Colchos Flacc. *Colchi vnde dicti.* à Barbaro quodam, Strabo a Colcho Phasidis filio dictos esse ait. Hos idem auctor, necnon Heniochos atque Soanes sub Caucasiis & Moschicis montibus *Colchidis situs.* habitare dicit. Plin.lib.6.cap.5. Regio Colchica ad Riphæos montes torquetur, altero latere in Euxinum mare & Mæotim deuexa, altero in Caspium & Hircanium mare. Ptolomæus illorum regionem à Septentrione parte Sarmatiæ, ab occasu Ponti Euxini parte ea, quæ extenditur à Corace amne vsque ad interiorem sinum, à Meridie parte Cappadociæ, & parte maioris Armeniæ, ab Oriente Iberia terminari dicit. Alii illorum regionem à Septentrione Corace monte (qui est pars Tauri) ab ortu Iberia, à Meridie Phaside, ab Occidente *Colchorum origo ab Ægyptijs.* Euxino Ponto claudi tradunt. Hos Ægyptiorum, vt Dionysius loquitur, μετήλυδας. i. aduenas, vt Marcellinus, antiquam esse sobolem, inter omnes ferè authores constat. Inter quos ferè antiquissimus Herod.lib.4. verisimile esse dicit, cùm Sesostres Ægyptiorum dux cum iis ad Phasim subsedisset, aliquos Ægyptiorum ibi omnium suarum fortunarum sedem ac domicilium fixisse. Idem *Coniecturæ tres Colchos ab Ægyptijs oriũdos. Colchi Iudæorũ videntur esse soboles.* tribus ferè coniecturis probat Colchos ab Ægyptiis oriundos esse, prima est à coloris atri, & capillorum crisporum similitudine: secunda est, à circumcisionis ritu vtrisque communi, tertia à sacrificii linguæque communione. Quid si ob has ipsas vel plerasque certè coniecturas ab Herodoto commemoratas Iudæorum potius (quos in Ægyptum migrasse ex sacra constat historia) propaginem Colchos esse dicamus. Id certè & ipsum nomen Hebr. (כול Col enim, vnde Colchi, capere, continere, posse, ferre, sustentare, nutrire, pascere significat) & circumcisionis cæremonia à Iudæis non Ægyptiis primò profecta, & ater fuscúsque color (quo hodie quoque Iudæos præditos esse videmus) satis ar- *Lanificij studiũ apud Iudæos.* guunt. Huc accedit lanificii studium, cui Iudæos plurimùm addictos fuisse, vel ex Oseæ cap.2. satis constat. Nam & versu 5. Vadam, inquit synagoga Israelitica (quam ceu meretricem loquentem inducit) post amatores meos, qui dant mihi panem meum, & aquas meas, & linum meum & lanam meam. Item vers. 9. Deus comminatur se illis lanam, linúmque erepturum esse. Tametsi non ignoro linum Iudæos ab Ægypto potissimum, cuius illa abundantissima fuit, habuisse, cui ipsi oleum cõmunicarunt, vt idem Oseas testatur, Oleũ, inquiens, in Ægyptum exportatur. Qua quidem mercium communicatione mutua contra expressam Dei legem, cum Ægyptiis fœdera amicitiásque colebant. Col- *Colchi immanes.* chos olim barbaros atque immanes fuisse, illæ fabulæ de æneis taurorum pedibus, gigantibus prodeuntibus è terra, Ætæ regis illorum antiquissimi tyran- *Colchorum descriptio Agathia authore.* nide, significant. Agathius tamen lib.3. suæ historiæ, Colchorum gente ab Ægyptiis orta, nullam se earum, quæ sub alieno sunt imperio, clariorẽ atque fœliciorem, amplissimis diuitiis subditorũmque multitudine celebriorem, locorum

rum opportunitate, optimarum rerum abundãtia, optimorum morum ornatu atque dexteritate nobiliorem cognouisse testatur. Idem Colchos priscos omnium maritimornm bonorum ignaros atque expertes fuisse dicit, apud quos antequam eò Argonautæ accesserint, ne fanum quidem aliquod celebre fuerit. Sed sui temporis Colchos nauigationibus atque mercaturæ deditos esse, ac Romanorum assidua cõsuetudine cultiores atque ciuiliores esse restatur. Hãc regionem Colchicam, auri, argenti, ferri (quæ Phryxi atque Iasonis Argonautarúmque expeditionis in illam potissima causa extitit) necnon materiæ ad fabricandas naues vtilis (vnde Mithridati, teste Strabone, tanræ nauales copiæ) omnis generis fructuum atque frugum, mellis (quod tamen plerunque amarum) præcipuè verò canabis, lini, ceræ atque picis locupletissimam fuisse Srrabo imprimis lib.11.& alii historici testanrur. Linum autem Colchicum à Græcis Sardonium, & illud quod ex Ægypto venit Ægyptiacum vocari testis est Herodotus lib.2. Hinc Ouid. Phasidem Colchorum flu. clariss. linosum appellat. De gentis istius statu politico arque religioso vide suprà in generalibus illis capitibus, necnon Trapezuntis descriptione.

Colchis quibus abundet.

Linum Colchicũ.

Drillæ quoque vt Xenophon.) Xenophon per simplex λ Δρίλας vocat.

Trapezuntinis finitimi.) Strabo lib.12. Trapezunti & Pharnaciæ imminẽt Tibareni, & Chaldæi, & Samni, prius Macrones nominati. Plinius lib.6. cap.4. Vltra Trapezunta fluménque Pyxiren gens Sannorum, Heniochorum. Sic Agathius lib.5. suæ historiæ. Zannorum gentem versus Nothum in Euxino mari sub Trapezuntis loca dicit incolere. Procopius lib.3. de ædif. Iust. Armeniis quoque finitimos esse dicit. Idem author regionis illorũ situm his verbis perstringit lib.1. de bello Pers. Ex Armeniæ locis in Persarmeniam eunti dextrorsus quidem Taurus est mons ad Iberiam, & circa ea spectans. Sinistrorsus autem præceps maxima ex parte via panditur, montésque altissimi ac prætupti nebulis niuibúsque perpetuò rigentes. Hinc exiens Phasis flu. in rerram fertur Colchorum. Hîc ab initio barbari Zani habitauere.

Sanni aliter Zani siue Tzani.

Trapezuntinis inimicissimi.) Xenoph. lib.5. Trapezuntios dicit noluisse Græcorum exercitum in Colchos ducere, ne amicos læderent, sed in Drilas, perpetuos suos hostes, ac vexatores omnium Ponticorum bellicosissimos. De quibus vide plura ibidem.

Drilæ iidem qui Sanni Trapezũtiorum hostes.

Hi mihi videntur esse Sanni.) Σαννοὶ Græc. olim teste Strabone lib. 11. μάκρωνες.i. Macrones, teste Procopio lib.1. de bello Pers. Suni anriquitus appellati fuerunt. Eosdem Procop. serm.3. de ædif. Iustin. τζανοὺς.i. Tzanos appellat.

Sanni olim Macrones dicti.

Loca munita incolunt.) Procop. lib.1. de bello Pers. ob locorum iniquitatẽ difficillimè illos capi vincíque potuisse affirmat. Ibidem illos propè montes altissimos, præruptos, perpetuis nebulis niuibúsque rigentes habitare dicit. Idem author serm.3. de ædif. Iustin. Illos terram montibus altissimis atque præruptis, frigoribus atque niuibus horridam, asperam, infrugiferam atque incultã dicit incolere.

Sannorum regio.

Gens Rege carens.) Idcirco illos paulò pôst latrociniis dicit fuisse dediros. Huic suffragatur Procopius qui & lib.1. de bello Pers. illos nulli vnquam seruientes latrociniis suis Romanos vexasse dicit. Idem author serm.3. de ædific. Iustin. illos antiquitus αὐτονόμους & ἀνάρχους, ab agricultura, cui terra illorum dura atque aspera minimè accommodata erat, alienos, latrociniis atque rapinis victum sibi quæsiuisse testatur. Ibidem superstitionis illorum, de qua suprà, mentionem facit.

Sannorum anarchia.

Olim tributarij Romanis fuerunt.) Hinc Plin. lib.21. cap.14. Gentem Sannorum cùm ceram in tributa Romanis præstet, vel, quoniam exitiale est, dicit non vendere: nam paulò antè mel μαινόμενον apud illos gigni dixit. de quo suprà. Iustinianus in Nouellis constit.28. Zanorum gentem, quam Laziçæ subiungit, sub suo primùm imperio Romanorum ditioni adiunctam esse gloria-

Sannorum tributum cera.

Sanni quomodo à Iustiniano imperat. imperio Rom. adiuncti.

tur, quæ & ipsa vrbes partim nuper factas suscepit, partim mox sit susceptura. Huius rei testis est Procopius lib. 1. de bello Persico, & serm. 3. de ædific. Iustiniani. Illos enim ob loci iniquitatem asperitatémque antehac indomitos, tandem à Sitta quodam Iustiniani imperatoris duce prælio quodam victos, ac eiusdem postea humanitate benignitatéque delinitos atque mitigatos, seruitutem laboribus vacuam periculosa libertate potiorem duxisse, fidelissimos se Romanis belli socios aduersus illorum hostes, præbuisse, abiectísque superstitionibus Christianam religionem amplexatos fuisse testatur. Hinc eodem teste lib. 2. de bello Persico, 1000. Zanorum auxilia Lazis atque Gubazi aduersus Persas à Iustiniano imperatore missa fuerunt. Postea, vt Agathius testis est lib. 5. cùm illorum nõnulli ad genium (naturam enim, vt ille inquit, furca licet expellas, tamen vsque recurrit) pristinámque suam latrocinandi consuetudinẽ redeuntes loca circa Pontum atque Armeniam acerbissimis suis depopulationibus infestarunt, Theodori ducis cuiusdam, qui inde oriundus omnes locorũ situs atque opportunitates cognitas habebat, à Iustiniano contra illos missi, solertia, industria, fortitudine victi fractíque fuerunt, tributo denique vectigalíque illis annuo ab imperat. Iust. imposito.

Sanni à Sitta victi.

Sannorum rebellio.

Sanni à Theodoro victi.

Tributum illis annuum impositũ.

Arriani pia ac modesta oratio.

Sed nunc Deo dante.) Huc facit elegans illud & tritum,

Θεοῦ διδόντος μηδὲν ἰσχύει φθόνος.

Θεοῦ μὴ διδόντος μηδὲν ἰσχύει πόνος.

Sapientior hic Stoicus multis Christianis, qui sine diuinæ voluntatis potestatisque (ex qua dependent omnia) cogitatione mentionéue vlla, magni sæpè momenti opera negotiáque sibi proponunt atque moliuntur, quos, cùm futura nos planè lateant, vitáq; nostra vaporis instar fugax sit atque euanida, stultissimè facere, ac proinde huiusmodi quadam dicendi formula (si Dominus voluerit, atque viuemus, hoc vel illud faciemus) vtendum nobis esse docet S. Iacob. cap. 3. suæ epistolæ.

Adrianus non acerbus fuit tributorũ exactor.

Illos excindemus.) Adrianus imperator, vt de eo historici testantur, in tributis atque vectigalibus prouinciarum relaxandis alleuandísque valdè se lenem benignúmque præbuit. De tributis autem vectigalibus, reditibus, eorum differentia, ciuitatibus atque regionibus stipendiariis, vide plura apud Laziũ.

Machelones.
Forsan sunt Macrones.
Macrones Apsari accolæ.
Macrones Cappadocibus vicini.
Circumcisionis ritum à Colchis didicerunt.
Macrones Euboensiũ coloni.

His finitimi Machelones.) Nullas hoc quidem nomine gentes apud vllum authorem reperi, sed forsan sunt iidem, qui Macrones fuerunt dicti, qui in hoc ipso tractu ab authoribus collocantur. Hos Plin. lib. 6. cap. 11. ad flumen Apsarum dicit habitare: Herod. lib. 2. Syris (hoc est Cappadocibus) qui iuxta Thermodontem & Partheníum accolunt conterminos, à Colchis circuncisionis ritum didicisse. Idem author lib. 3. Moschis, Tibarenis, Mosynoecis, & Mardis vicinos fuisse. Apollon. lib. 2. Macronas Bechiras, & Sapiros coniungit, quos iuxta μυχὸν Pontum atque Phasidem ponit. Eustath. Apollonij interpres Euboeensium colonos esse dicit (nam Euboea olim Macris dicta) quos ita dictos esse dicit, vel teste Dionysio ceu Μακρεῶνες, i. longinqui Euboeensium coloni: alii verò quòd multi apud illos gignantur macrocephali, vt apud Persas χρυπτοί. Bellicosos esse ex Philostephani & Herodoti historiis probat. Horum quoque fit mentio à Xenophonte lib. 4 Ipsi triduo 1040. passibus confectis, in Macronas peruenerunt. Primo verò die ad fluuiũ venere, qui Macronas à Scythianis diuidit. Macrones regionẽ dextrã tenent, quippe quæ est aditu difficilior: ad læuã alium amnẽ habet, in quẽ is qui eos à Scythianis disiungit, influit: & vtrunq; Græcis traiicere erat necesse. Deinde ostendit Xenophon, quomodo Macrones Græcorũ trãsitum prohibere sint fortiter conati, deinde quomodo hastis vltrò citróq; missis, & deorũ obtestatione, cũ Græcis fœdus inierint, iisq; ad profectionẽ in Colchidẽ adiumẽto fuerint. Item Marcell. Byzares (qui forsan iidem qui Bechires ab Apoll.) Tabiras (forsan iidẽ quos Apoll. Sapires) Tibarenos, Phylicas cũ Macronibus cõiungit, quas omnes gẽtes nulla Romanis

Macrones bellicosi.

nis assuetudine cognitas esse dicit. Adde quòd inter Macronas atque Machelonas magna est nominis affinitas: quanuis (vt paulò antè ex Strabone dictũ) Sanni olim Macrones fuerunt nuncupati. Vel forsan sunt Macropogones, quos Strabo cum Achæis Zygis, Heniochis, Cercetis cõniungit, ac vltra quos scribit esse Phthirophagos. Vel Macrocephali, quos Plinius libro 6. cap. 4. cum Tibarenis, Mossynis, & aliis Themiscyrę regionis gentibus coniungit, de quibus vide apud Hippocratem libro De aere, & aquis. Vel Melanchlæni, quos Colchidi affines Plinius facit libro 6. cap. 5. Quid si sint Μαχλυεῖς, quorum Lucianus in Toxari Adyrmachum ducem fuisse dicit, quósque inter Alanos Lazos, Scythas, & Bosporanos recenset, licet haud ignorem Herodotum & Plinium illos inter Affricæ populos recensere. Vel forsan sub Heniochis continẽtur. Nam (vt Plinius inquit libro 6. cap. 4.) multis nominibus sunt Heniochorum gentes: adde quòd (vt hîc Arrianus tradit) vtrique sub eodem Rege fuerunt. Quicunque fuerint verisimile à bellicositate Machelones quasi μαχίμους dictos fuisse.

Quid si Machelones sint ijdem qui Macropogones.

Vel sunt forsan Macrocephali.

Vel Melanchlæni

Vel Machlyes.

Machelones videntur dicti à bellicositate.

Heniochi.) Gens celebris & clara, quos (teste Strabone libro 11.) nonnulli Laconum colonos esse tradunt, qui Rheca & Amphistrate (qui Castoris atque Pollucis ἡνίοχοι, id est, aurigæ extiterunt) ducibus vsi in illis locis subsiderũt. Hos, vt & Achæos, Zygos, ex maritimis latrociniis atque prædis viuere solitos fuisse idem tradit, quippe quum illorũ regio montuosa atque importuosa (tanquam Caucasi pars) arationibus atque sationibus, denique agriculturæ nõ admodum fuerit accommodata. Habuerunt autem lẽbos, inquit idem, exiles, arctos, leues viginti quinque, aut ad summum (qui rariores) triginta hominum capaces, quibus, cùm nauigandi tempus erat, mare peruagabantur hominum intercipiendorum gratia. Qui quum vltra nauigandi non erat facultas, lembos humeris impositos in syluas referunt, in quibus habitantes tenue solum arant.

Heniochi Laconum coloni.

Heniochorũ pyratica.

Quorum rex Anchialus.) Gentes hæ Caucasiæ, feræ atque barbarę, Regulos suos habuerunt, quibus fuerunt subditæ, vt hîc ex Arriano nostro cognoscere licet, de quarum statu politico, sic paucis scribit Strabo libro 11. Harum gentium, inquit, vita talis est, quæ Sceptuchis subditæ sunt, Sceptuchi autem Regibus, vel tyrannis. Sic Heniochi quatuor Reges habebant, quo tempore Mithridates è regno suo pulsus à Pompeio in Bosporum confugit, eodẽ Strabone teste.

Anchialus.

Gentium istarũ barbararum politia.

Anchialus.) Græcè ἀγχίαλος, idem quod accolæ maris. Anchialos vrbis Thraciæ nomen, de quo infrà: item nomen proprium Astronomi, de quo Cicero libro secundo De diuinatione. Hunc verò Anchialum regem suum iuxta Prytanim habuisse suprà dixit Arrianus, de quo nihil præterea compertum habeo.

Machelonibus atque Heniochis vicini Zydreitæ.) Ζυδρεῖται. Nullam hoc nomine gentem apud anthores reperire potui. sed vidẽtur omnino illi esse, qui à Strabone libro 11. κερκέται Cercetæ appellantur, vbi Achæos, Zygos, Heniochos, Cercetas, Macropogones ex ordine ponit. Idem libro 12. Trapezunti & Pharnaciæ imminent Tibareni, Chaldæi, Sanni, prius Macrones nominati, & Appaitæ his locis quodammodo proximi, qui prius Cercetæ dicebantur. Idem alio in loco, Author est, inquit, Artemidorus, à Batis oram esse Cercetarum 850. ferè stad. quæ stationes & vicos habeat. Dehinc Achæorum, pòst Heniochorum, &c. Et paulò pòst, Qui Mithridatica conscripsere (nam iis maximè credendum) prius Achæos ponunt, deinde Zygos, deinde Heniochos, deinde Cercetas, & Moschos, & Colchos, & Phthirophagos, qui vltra hos sunt, & Soanas, & alias circa Caucasum paruas gentes. Mela quoque post Heniochos, Achæos, Cerceticos ponit. Plinius libro 6. capite 3. post Achæos, atque Mardos Cercetas ponit, post illos Serros & Cephalotomos. Idem paulò pòst,

Zydritæ.

Vide qui Cercetæ

Cercetæ postea Appaitæ dicti.

In ora autẽ iuxta Cercetas flumen Icarusa cum oppido Hiero & flumine. Forsan iidem sunt, quorum Ptolomæus in Colchidis descriptione ἐκρητικὴν, id est, Ecreticam regionem nominat. Ammianus Marcellinus libro 22. Circetas appellans annexas esse Achæis dicit, super iis nihil, inquit idem, memoratu dignum traditur, post Circetarum terga, Cimmerici agitant Bospori incolæ. Ex his satis, opinor fit verisimile, Zydreitas hos eosdem esse, qui à Strabone & Plinio Cercetæ, à Mela Cercetici, à Marcellino Circetæ (nisi forsan sit mendum) appellantur. Nisi forsan quis malit eosdem esse qui Zygi appellantur, qui (vt paulò antè dictum) in hoc ipso tractu ab authoribus statuuntur.

Zydritæ forsan iydem qui Zygi.

Lazi.

Lazi Zydretis vicini.) Horum apud vetustiores authores nulla (quod sciã) fit mentio. Plinius libro 6. cap. 4. post Heniochos & Amprentas Lazorum meminit. Stephanus Lázos Themiscyræ regionis esse dicit ad Pontum Euxinum, Lazi (teste Agathio libro 2.) quondam Colchi dicebantur, id quod, si quis Phasidis atque Caucasi accolas, hísque circunfusas vicinas gentes considerat, manifestum minimèque cõtrouersum esse dicit. Idem de Lazorum origine simul atque moribus, libro 3. differit. Lazorum gentem maximam, & natura elatam atque inflatam (quippe cùm gentibus, quæ potentia illis pares sint imperent) veteri Colchorum nomine, idque optimo iure mirum in modum gloriari dicit. Hinc Pachymerius Endociam Lazorum siue Colchorum reginam appellat, libro 9. Lazicam regionem Procopius libro 12. De bello Persico, ad ostia Phasidis ab vtraque eius fluminis parte esse dicit, in qua terra deserta ab hominibus atque vasta. Iustinianus tamen Petram ciuitatem ædificauit, sed alia quoque in illa regione à Iustiniano ædificia excitata fuisse, ipsemet in suis Nouellis hoc modo gloriatur. Post quos (scilicet duos Pontos, de quibus paulò antè) iam nostra constituta est Lazica, in qua vrbs Petræon est, quæ nostro beneficio & esse & nominari vrbs cœpit: item quæ nostræ pietatis nomine vtitur, & Iustinianea appellatur. Archęopolis quoque & Rhodopolis maxima & antiqua castra, in quibus planè etiam eã castra sunt, quæ nos à Persis recepimus, Scandias, & Sarapanes, & Murisios ac Lasieros, & si quid aliud præterea à nobis in Lazis elaboratum est. De Lazis porrò quomodo & à Romanis ad Persas defecerint, & deinde rursus Romanorum auxilio ex Persarũ imperio sese exeruerint, de illorum denique religione, si plura vis cognoscere, lege Procopij & Agathij historias: tametsi de illorum religione suprà dictum fuit.

Lazi quondam Colchi dicti.
Lazorum origo, mores.
Lazica regio.
Ædificia Iustiniani in Lazica.

Lazorum rex.

Lazorum rex Malassas.) Lucianus in Toxari (in quo de amicitia differit) Tigrapatem quendam Lazorum δυνάστην appellat, nam Reguli illi dynastæ quoque (*Podestà* Italicè) appellabantur. Iustiniani temporibus egregium ducẽ habuerunt Gubazem nomine, cuius suprà in Phasidis descriptione mentio facta fuit. Cœlius libro 18. cap. 30. Regia illis insignia sunt, inquit, aurea corona, lapillis distincta pretiosis, lõgior vestis auro intexta, calcei rubro infecti, mitra item auro & gemmis visenda, chlamydẽ gestasse purpuream illis nefas, alba vtique permittitur, nec vilis tamen, quin auro intertexta vtrinq;, fimbriæ propendentibus lapillis, & apparatu alio planè insignes.

Lazorũ insignia Regia.

Regnum à te habet.) Hinc colligimus & hanc & reliquas has gentes (quæ ab Arriano hîc ex ordine commemorantur) Romanis fuisse subiectas, stipendiarias & vectigales, ita tamen vt Reges illis permiserint: de quo suprá. Morem autem hunc Romanorum, externos Reges (quũ ipsi à Regis regníq; vel nomine tantùm abhorruerint) creandi atque salutandi multis passim in illorum historijs videre licet. Huc facit illud ex plurimis vnũ Cicer. pro Deiotaro, quod mihi nunc occurrit. Omnia tu, inquit, Deiotaro Cæsar tribuisti, quum & ipsi & filio nomen regium concessisti, hoc nomine retento & conseruato, nullum beneficium populi Romani, nullum iudicium de se Senatus imminutum putat.

Gentes hæ tributariæ Romanis, suos tamẽ habuerunt Regulos.
Mos Romanorũ Reges externos appellandi.

A te regnum.) Sic infrà duorum præterea qui ab illo regnum habeant, men-

mentionem facit. Fuit enim (teste Spartiano historico) Adrianus erga Reges externos valde beneficus, quibus plurimum detulit, à plerisque verò etiam pacem redemit, multis ingentia munera dedit, à nonnullis tamen contemptus fuit. *Adriani erga Reges externos beneficentia.*

Lazis finitimi Apsilæ.) Plinius libro 6. capite 4. post fluuium Chrysorrhoam, gentis Apsilarum, & Sebastopolis mentionem facit. Horum Iustinianus quoque in Nouellis suis meminit, vnà cum Suanis, Scymnis, Abasgis, quæ gentes, inquit, permittente Deo vel nostræ sunt, vel sociæ. Hos Apsilios appellans, Agathius libro 3. sub Colchorum ditione scribit fuisse. Fuerunt hi (vt idem est testis libro 4.) Misianorum & regionis (præsidio quodam Tibelio nomine vtrosque à se inuicem disterminante) & vitæ atque morum finitimi. Sed tamen in bello quodam Romanorum cum Misianis, quum Apsiliorum nonnulli facundissimi viri, oratores atque legati ad illos fuissent missi, vt cum illis de pace agerent, contra ius gentium ab illis occisi fuerunt. Horum regem Arrianus noster dicit fuisse Iulianum, qui à Traiano regnum habuit. *Apsilæ.*

Apsilis vicini Abasci Ἀβασκοί.) Horum quoque Iustinianus in suis Nouellis meminit, Abasgos appellans. Procopius libro 2. De bello Persico in Phasidis descriptione, inter gentes, quæ Phasidem accolunt, commemorat Alanos, Abasgos, quos Christianos, & iamdudũ Romanis amicos dicit fuisse. His deinceps subiungit Zechos, & qui post eos sunt Hunnos, qui & Saberi nominantur. Forsan hi, quos Σάπειρας Apollonius ὑπερφιάλους, hoc est, violentos appellat libro 2. His ferè conueniunt quæ Nicephorus Gregoras lib. 2. scribit, vbi inter gentes Mœotidi vicinas, quæque Ponti oram accolunt, recẽset Zinchos, & Abasgos, & Gothos (quos tamen tres populos in Latina tantùm versione, nõ in contextu Græco reperire potui) & Hamaxobios, Tauroscythas, Borysthenitas, Mysiæ ad Istri ostia accolas, quos Οὔννους, hoc est, Hunnos, & Comanos dicit appellatos fuisse. Abasgorum dux Georgius nomine, Basilij imperatoris temporibus, vt Cedrenus testatur, violato quod ei cum Romanis erat fœdere, vicina loca incursionibus vexauit. Hunc Basilius duobus prœliis (quorum tamen prius incerta fuit victoria, multis Romanis occisis) vicit Liparite duce primario exercitus Abasgici, cum validissima eiusdem parte occiso, ipsóque Georgio via in interiores Iberiæ partes fuga elapso. Tandem Georgij supplicatione pax facta, quum Georgius filium suum Pancratium obsidem dedisset, quẽ Basilius imperator magistrum creauit. Hoc accidit à mundi origine, teste Cedreno, ıↃↃ cıↃ ıↃ xxxı. Hic Georgius postea vnà cum Barasbatze in monte Atho, Iberorum monasterium condidit: quo mortuo vxor eius legatis ad Constantinum imperatorem donísque missis, fœderis renouationem, & filio suo Pancratio coniugem petit. Cui assensus imperator, fœdus firmát, Helenámque fratris sui filiam in Abasgiam nuptum mittit, & Pancratium κουροπαλάτου honore insignit. Fuit (vt idem Cedrenus aliquantò pòst testatur) Pancratius iste Iberiæ regulus, homo profligatæ impudicitiæ, qui vxorem Liparitæ violauit. Fuit autem hic Liparites homo fortitudine & prudentia nobilis, magnęque post Pancratium inter Iberos potentiæ, Horatij illius Liparitæ (sic enim sæpe fortes ex fortibus procreantur) ducis præstantissimi filius, quem suprà in illo Basilij imperatoris contra Georgium regem bello occisum funesto dictum est. Is igitur hac iniuriæ atrocitate concitatus, armis contra Pancratium sumptis, victum prælio ad Caucasum & interiorem Abasgiam compulit. Ipse verò regia occupata, dominam suam Pancratij matrem vi stuprat, totaque Iberio potitur. Inde missis ad Imperatorem literis, in amicitiam societatémque Romanorum recipi postulat, id quod ab Imperatore impetrat. Aliquantò pòst Pancratius per Phasidem fluuium Suanos (hi videntur esse Sanni) & Colchos iter faciens, indéque missis nuntiis Imperatori significat, cupere se Byzantium ire, & cum ipso colloqui. Quo impetrato, cum eo congressus, multis ei verbis ex-

Abasci. *Georgius Abasgorum dux.* *Liparites.* *Pancratij libido.* *Liparites.*

probrat, quòd fœdere, quod illi cum Abaſgiæ ditionis haud exiguæ Regulo fuerat, violato, cum priuato ac ſeruo perduelli ſocietatem coluiſſet: ſimúlque petit vt inter ſe & Lipariram tranſigat. Cui Imperator ſatisfecit, rémque ita inter vtrunque compoſuit, vt Pancratius omnem Iberiam atque Abaſgiam obtineat, Liparites parti Meſchiæ per omnem vitam pręſit, Pancratium dominum Regémque ſuum agnoſcat. Hic Liparites ſub Monomacho Imperatore Romanis contra Turcos auxilium ferens, captus, ſed tandē ipſius Imperatoris deprecatione, muneribúſque miſſis rurſus liberatus, atque à Turcis dimiſſus fuit. Idem teſtis eſt Cedrenus. Hæc de Abaſgis iſtis apud ſcriptores inuenire potui.

Saniga. *Abaſcis finitimi Saniga, Σάνιγαι, vbi Sebaſtopolis.)* Sic Plinius libro 6. c. 4. Gens Apſilæ, caſtellum Sebaſtopolis, à Phaſide C. M. paſſ. gens Sannigarum oppidum Cygnus, flumen & oppidum Pityûs. De his nihil præterea inuenire potui.

Ponti dextra, & ſiniſtra quæ. *Vſque ad Apſarum Orientem verſus, in dextra Ponti.)* Dextra Ponti, ſecundum Strabonem, Bithyniam, Paphlagoniam, Cappadociam, Colchidem ferè complectitur, quæ pars Aſiatica dicitur: reliqua ſiniſtra dicitur Scythiæ magnam partem, & Thraciam complectens, quæ Europæa & Thracia dicitur.

Ponti longitudinis extrema quæ Dioſcurias. Mœotis. *Terminus mihi longitudinis Ponti.)* Strabo Dioſcuriada dictam Sebaſtopolim ἔσχατα πείρατα Πόντου, vt Apollonius loquitur, id eſt, extremos Ponti terminos, & μυχὸν, id eſt, ſinum totius Ponti Orientaliſſimum appellat. At Ariſtot. libro De mundo cap. 3. Mœotim appellat μυχαίτατον Πόντου.

Caucaſus. *Vidimus montem Caucaſum)* Sic apud Apollonium libro 2, ſub finem Argonautæ, quum ad Ponti intimū receſſum appropinquaſſent, Καυκασίων ὀρέων ἀνέτελλον ἐρίπναι, ἠλίβατοι, id eſt, montium Caucaſiorum rupes exurgebant, altiſſimæ. Cui reſpondet illud Valerij Flacc. lib. 5. Argon.

Vltimus inde ſinus, ſæuiámque cubile Promethei
Cernitur in gelidas conſurgens Caucaſus Arctos.

Caucaſi ſitus. Mons hic hiſtoricorum pariter atque poetarum literis eſt celeberrimus, quē tamen non omnes eodem in loco ſtatuunt. Ariſtoteles, Strabo, Plinius, Ptolomæus, Mela, inter Hyrcanum, ſiue Caſpium (vnde Caſpius à nonnullis dictus) & Ponticum mare (quod idcirco Caucaſium ab Apollonio diximus appellari) eum collocant. At verò idem Plinius necnon Philoſtratus, Q. Curtius, Macedones, teſte Strabone, & Arriano noſtro de geſtis Alexandri, etiam in Indiæ parte. Æſchylus eum vult Oceano allui, Oceanitides enim excitat ad Promethei conſolationem. *Cur Caucaſum nonnulli in India ſtatuunt.* Quod autem ſcriptores nonnulli Caucaſum ex Colchide atque Euxino mari in Indiam quoque & illi vicinum mare ſuis ſcriptis tranſtulerunt: illa in re adulationi illos magis quàm veritati inſeruiſſe Strabo lib. 11. & 15. exiſtimat, quippe quum Caucaſus ſuper triginta millia ſtadiorum ab India diſtet. Sed propter montis celebritatem, & quia Iaſon longiſſimā profectionem videbatur vſque ad loca Caucaſo proxima obiiſſe, & quia Prometheus in extremis terræ, etiam monte Caucaſo vinctus dicebatur, vt Alexādri Magni gloriam augerent, qui illuc vſque cōtinuata victoria cum exercitu perueniſſet, Tauri illam partem quæ circa Bactrianos Paropamiſo coniungitur, Caucaſum nominauêre. Et tamen, vt inquit Strabo, honorificentius illi fuiſſet, ſi ad Indicos vſque montes, quàm vſque in extremum Euxini & Caucaſi receſſum Aſiam ſubegiſſe diceretur. In eadem ſententia eſt hic noſter Arrianus in libro 8. de Alexandri Anabaſi, addit tamen forſan hunc ipſum montem cū altero Scythico continuari, quem idcirco ſe quoque Caucaſium dicit appellare, vt qui ad Oceanum Orientalem, & Indos perpetuo dorſo protendatur. *Caucaſum Tauri partem eſſe.* Hunc ſic à Macedonibus appellari, Arrianus pariter atque Strabo libro 15. teſtant Cur. aucaſum quoque Tauri partem eſſe, plerique authores ſentiunt, de quo

quo vide plura apud Q. Curtium lib. 7. Arrianum de Alexandri rebus gestis libro 5. Philostratum de vita Apollonii lib. 2. & 3. Plinium imprimis, qui lib. 5. cap. 27. vbi Taurum immensum & innumerarum gentium arbitrum, numerosis nominibus secundum regiones, gentésque per quas porrigitur, dicit insigniri. Etsi autem omnes montes orbis terrarum, vt Danielis 3, & alibi in sacris literis scriptum legimus, Deum laudant, hoc est, diuinæ maiestatis, virtutis, potentiæ, ac bonitatis clarissima sunt testimonia, siue illorum incolas, siue altitudinem stupendam, siue quæ ex illis promanant, commoda, spectes, tamen hic imprimis Caucasus admirandum Dei opus (vt est) censeri debet. Nam primò quoad illius incolas atque accolas, Philostratus quidem lib. 2. (sed de Indico Caucaso loquens) Apollon. eiúsque conuictores atque socii Caucasum transeuntibus quadricubitos atque etiam quinque cubitorum homines, colore subnigros, necnon Empusas, siue Lamias modo in hanc modo in illam figuram sese conuertentes, ac interdum ab oculis repente euanescentes occurrisse dicit, quas increpationibus quibusdam ceu præstantissimis medicamentis abegerint. Strabo autem Caucasi propriè dicti incolas accoláśque gentes quasdam (cuiusmodi plerunque monticolæ esse consueuerunt) gigantibus atque lemuribus ob vastitatem immanitatémque comparandas commemorat. Vnde ab Horat. rectè Inhospitalis dictus fuit. Cuiusmodi fuerũt Achæi de quibus suprà, Zygi (qui forsan iidem qui Zygetæ à Pachimerio appellantur) quos cum Trinaciotis coniungens mõtana Niceæ dicit incolere, de quorum à Palæologo defectione vide apud eũdem cap. 3. Heniochi atque Cercetæ de quibus suprà. Moschi, qui iidem qui Mossinoeci à turribus ligneis, teste Apollonio (quas *μόσυνας* appellantes incolere soliti fuere) appellati, à Moscho Noachi nepote oriundi. Hic forsan idem fuit, quem Strabo ex Posidonio, Sidoniũ philosophum appellans ante Troiana tempora floruisse, ac primùm antiqui illius de atomis dogmatis authorem fuisse testatur lib. 16. Moschicæ autem regionis, in qua fanum fuit, partem Colchos, partem Iberos, partem Armenios tenuisse, idem testis est lib. 11. Ab his Moscouitas oriũdos inter omnes ferè hodie constat. Caucasi præterea accolæ fuerunt Albani, Iberi, quos Caucasios esse, fœliciorem tamen regionem incolere testatur Strabo lib. 11. vbi multa de illorum moribus poteris videre. Inter Caucasios præterea populos enumerantur à Strabone & aliis Phthirophagi à sordibus & fame sic dicti, & qui his proximi sunt nihilo quidem moribus atque fame, tamen robore atque potentia præstantiores. Soanes veneno sagittas inficere soliti, qui vtrique bellicosi quidem sed inordinati circumcirca vicinis gentibus imperarunt. Apud quos torrentes dicuntur aurum deferre, quod barbari illi perforatis tabulis, ac lanosis pellibus excipiunt, vnde aurei velleris fabula, teste Strabone. His adde Vallos, & Suanos gentes, vt inquit Plinius, indomitas, à portis Caucasiis, per montes Gordiæos, quæ auri tantum metalla fodiunt. Amazones quoque vt paulò pòst dicetur, & Machelones, Macrones, Abasci, Lazi, Apsilæ, de quibus suprà, denique, vt Strabo inquit, aliæ quædam paruæ gentes Caucasum incoluerunt. Denique (omissis aliis quamplurimis) diri atque funesti Caucasi accolæ ad partes eius Septentrionales fuerunt *οὖννοι* Vnni, populosissimi, liberi, nullius vnquam dominium experti, à quibus Turcæ oriundi, teste Cedreno. Hoc idẽ doctissimus ille Gaza probat partim Strabonis testimonio, partim Scylacis historici, quem generalia Imperatorum gesta à Nicephoro vsque ad Isaacum Comninum conscripsisse ait. Strabo enim Cyrtios & Amardos vagos & latrociniis deditos cùm ad montana Atropatinæ Mediæ, tum in Armenia dicit habitare. Sunt autem (vt Gaza testatur) processus quidam Caucasi montis, ad Meridiem pertinentes, qui Iberiam comprehendunt mediam, Armeniorúmque montibus coniungunt. Hinc itaque acutè Gaza colligit, Cyrtios, qui tunc erant in Armenia, teste Strabone, hos esse, quos Scythas Curtos & Turcos no-

Montes omnes Deum laudant.
Caucasus admirandũ Dei opus.
Caucasi incolæ.
Caucasi propriè dicti incolæ.
Achæi.
Zygi.
Heniochi.
Cercetæ.
Moschi.
Moschus.
Albani.
Iberi.
Phthirophagi.
Soanes.
Valli.
Suani.
Amazones.
Vnni vnde Turci.

minans gentem esse Vnnicam & incolere dicit Septentrionalia Caucasi. Nã quos Strabo Cyrtios nuncupat, Romani Curtios & contracto vocabulo Curtos dixere, & eosdem Turcos transpositis consonantibus. Nomẽ Vnnorum verisimile sibi ait idem Gaza videri, ab Æneanis qui & ipsi accolæ sunt maris Hyrcanii, corrupto nomine fuisse deductum. Ad has easdem partes Septentrionales sub radicibus montium Caucasiorum, qui Ceraunia appellantur, monstra illa mulierum Amazonas Gargarensibus finitimas habitare, Strabo ex Metrodoro Scepsio & Hypsicrate locorum non ignaris, affirmat lib. 11. Sic Plutarchus quoque in vita Pompeii Amazonas dicit Caucasum habitare, qua parte ad Hyrcanum mare protenditur. Partim ergo ex Vnnis, partim Amazonibus illis (quarum Apollonii interpres eandẽ quæ Thracum linguam fuisse testatur) Turcæ suam videntur originem traxisse. Denique Turcas ex Caucaso primùm prodiisse plerique scriptorum affirmant, de quo suprà. Hę sunt. s. lamiæ illæ atque lemures siue furiæ Caucasiæ, quarum paulò antè ex Philostrato facta est mentio, quæ vniuersum orbem terrarum iam per multos annos vexarunt, vexántque adhuc quotidie. Philostratus tradit Caucasios populos aquilas hostili quodam odio prosequi, ita vt illarum nidos, igniferis sagittis incendant, laqueos præterea ad eas capiendas vbique tendant, ídque Promethei (cuius fabulæ hîc quoque ab Arriano fit mentio) vlciscendi gratia. Quid si hoc fuerit quasi præludium quoddam hostilis illius odij atque immanitatis, quo Caucasia siue Ceraunia (nam Caucasum Septentrionem versus etiã Ceraunia à Græcis appellari paulò antea ex Strabone dictum fuit) hoc est fulminea Turcarum proles Aquilam, id est, Romanum imperium, per multos iam annos insectata est grauissimè, & adhuc quotidie insectatur atque funestat. De Caucasiorum quoque moribus atque victu, quorum alij montium cacumina tenuere, alii in collibus habitarunt, vt plurimum carne ferina, lacte & agrestibus fructibus vescuntur, vide plura apud Strab. lib. 11. Quòd si porrò ad alia, quæ in monte illo nascuntur atque gignuntur ac inde prodeunt, animum cogitationémque tuam conuertas, non poteris non magna admiratione percelli. Montes ab Hebræis (vt hoc obiter dicam) הרים *Harim*, hoc est, prægnantes dicũtur, propterea quod plurimis admirandis vtilissimísque rebus quasi grauidi sunt atque referti. Id verò etymon huic monti probè cõuenit. Nam primò (vt duo illi nobiles Alexandri rerum gestarum scriptores Arrianus noster lib. 6. & Q. Curtius lib. 7. vno quasi ore confitentur) ex Tauro & (quæ illius pars) est Caucaso, omnia ferè Asiæ flumina memoratu digna profluunt, quorũ alia, vt Q. Curtius testatur, in rubrum, alia in Caspium mare, alia in Hircanum & Ponticum incidunt. vel, vt Arrianus paulò distinctius loquitur, quædam Septentrionem versus, vel in Mæotim paludem, vel in Hyrcanum mare, Oceani sinum: quædam in Meridiem, in queis Euphrates, Tygris, Indus, Hydaspes, Acesines, Hydraotas, Hyphasis & alia quæcunque inter hæc & Gangem sita sunt, in Oceanum exeunt. alia denique in plano refusa, cursúmque sistentia, veluti Euphrates, occulto meatu sub terris labuntur. Sic ex Caucaso Phasis, Acardeus, teste Arist. & Strabone, Cambyses, Alazon, teste Plinio oriuntur. Marcellinus Tanaim quoque inter Caucasias rupes oriri scripsit. Idem Dionys. Alij ex Riphæis montibus, sed falsò, vt postea dicetur. Philostratus Caucasum illam partem, quæ per Armeniam protenditur, Pãtheras aromatibus gaudentes, habere scribit lib. 1. Præterea montem hunc syluosum atque arboribus, quæ fabricandis nauibus sint aptę, plenissimum esse Strabo testis est lib. 11. quò Propertius quoque alludit lib. 2.

Amazones. *Turcæ sunt Caucasiæ furiæ.* *Caucasij aquilæ hostes.* *Caucasiorum mores atque victus.* *Montes ab Heb. cur prægnantes dicti.* *Flumina ex Caucaso promanantia.* *Panthera Caucasiæ.* *Caucasus syluosus.*

Et nemus omne satas intendat vertice syluas,
Vrgetur quantis Caucasus arboribus.

Caucasi Indici plantæ. Philostratus Indici illius Caucasi partem, quæ in mare rubrum porrigitur, diuersis aromatum generibus consitam esse, necnon cinnamomum arbores thu-

riferas,

Herba Caucasi προμήθειος dicta.
Caucasus aureus mons.

[o]iferas, atque piper ferre testatur lib.3. Plutarchus libr. de flum. herbam quandam dicit in eo nasci, quæ προμήθειος appellatur, qua Medea illa contra patrem suum vsa fuit. Præterea in hoc monte propriè dicto testis est Appianus lib. de bell. Mithrid. multos esse fontes ferentes ramenta auri minutissima, & ob id parum conspicua: accolas verò vellera villosa in riuos demergere, atque ita aureas harenulas his inhærentes colligere, cuiusmodi videtur fuisse insigne illud Æetæ tergus aureum. Hinc Plinius à portis inquit Caucasiis per montes Gordiæos Valli, Suani indomitæ gentes auri tantum metalla fodiũt. De gemmis in Caucaso sed post auersa Indiæ (vbi Imaus & Paropamisus montes, etiã Caucasii dicti) nascentibus vide Plin. lib.37. cap.8.

Caucasi Indici gemmæ.

Montium altitudo.

Cuius altitudo ad summum qualis Alpium Celticarum.) Montes ob altitudinem potissimùm suam admirandi venerandique semper habiti fuerunt. quippe cùm ad cœlum propius accedant, quod nõ modo sacri, verùm etiam ethnici authores Dei sedem atque domicilium esse affirmant. Vnde Aristot. lib.2. de Cœlo, Τὸν δὲ οὐρανὸν καὶ τὸν ἄνω τόπον οἱ μὲν ἀρχαῖοι τοῖς θεοῖς ἀπένειμαν, ὡς ὄντα μόνον ἀθάνατον. i. Cœlum locúmque superiorem prisci sæculi homines semper diis tribuerunt, vt qui sit immortalis. Hinc magna vocabuli ὄρους, quod montẽ, & οὐρανοῦ, quod cœlum significat, affinitas. Hinc Olympus apud Ethnicos, & Sion apud sacros authores pro cœlo creberrimè vsurpatur. Hinc denique mõtana loca, vt quæ præsentius haberent numen, cultui diuino atque religioni exercendæ, necnon philosophiæ studio aptiora visa sunt. In monte Sinai lex illa omnium legum matrix atque procreatrix decalogi lata, in mõte Abraham Dei iussu suum filium mactare voluit, in monte Sion palatium, in monte Moriah templum illud Dei omnium templorum augustissimum extructum fuit. Vt taceam alia, Ethnici in mõtibus potissimum suos deos coluerunt, & illorum exemplum secuti Iudæi. Hinc tam crebra excelsorum in Iudæa mentio. Philostratus in montibus quosdam philosophiæ vacasse dicit, stultam tamen simul illorum opinionem esse affirmans, qui montem aliquid ad sapientiam momenti afferre existimant. Sed hæc nimis forsan multa generatim de montium altitudine sint dicta, redeamus ad nostri Caucasi altitudinem. Philostratus lib.2. Caucasi summitates in tantum perhibentur exurgere, vt Sol circa ipsas scindi videatur: alij tantæ altitudinis esse aiunt, vt ex illo astra maiora visantur, & eorum ortus occasusque diligenter perspiciatur, quò fit vt Scythæ eius montis accolæ Astronomiæ peritissimi sint habiti. Hinc Prometheũ, de quo multa fabulantur Poetæ, astronomum fuisse tradunt. Altissimas Caucasi partes Albaniam & Iberiam & Colchos & Heniochos versus esse, Strabo testatur lib.11. Quamobrem vix aliis in locis difficilior est transitu, quàm ibi, vbi Hiberos & Albanos à Scythis Sarmaticis disterminat: vbi Pylæ illæ sunt siue portę Sarmaticæ, Albaniæ Ptolemæo, Plinio Caucasiæ, quas idem ingens appellans naturæ opus, magno cum errore Caspias dicit appellari lib.6. cap.11. Ob hanc altitudinem perpetuis frigoribus niuibúsque rigent, vt de eo omnes testantur. idcirco à Scythis Graucasus. i. niue candidus fuit appellatus teste Plin. lib.6. cap. 17. Niualium autem istarum aquarum (si vera sunt quæ Strabo tradit) magna est commoditas. Is enim in Caucasi montis niuibus glebas quasdam cauas ait concrescere, bonam aquam in membranis continentes: & in iisdem niuibus animalia gigni (quæ lumbrici ab Apollonide dicuntur) quarum tunicis ruptis, aquam item bonam, quam complectuntur, bibi. Hinc forsan teste Plutarcho olim Boreæ cubile fuit appellatus, postea Caucasus per antiphrasin: aliud quid fabulatur Plutarchus lib. de fluminibus, quem potes videre.

Caucasi altitudo.

Caucasi niues atque frigora

Quanta Celticarum Alpium.) De Alpium natura atque situ, quantitate, qualitate, &c. vide D. Iosiæ Simleri singularis ingenii, memoriæ, doctrinæ (sicuti illius opera testantur) accuratissimum librum recens cum Vallesiæ descriptione in lucem æditum.

Montis partes tres.

Et Caucasi κορυφή.i.vertex quidem ostendebatur) Græci montes diuidunt in tres partes, quarum prima dicitur ἀκρώρεια καὶ κορυφὴ καὶ τὰ ἄκρα. Latini iuga, & vertices nominant. Secundo loco sunt ὑπώρεια, τὰ πλάγια τῦ ὄρους latera montis. Postremò τέρμα, τὸ πλάτιον τῦ ὄρους. quæ etiam vocant πόδας, καὶ προπόδας: quamuis Strabo alicubi duas posteriores partes non distinguat: & τὰ ὑπώρεια, πόδας nominet, Latini vocant radices montis.

Vox στρόβιλος quid.

Quem στρόβιλον appellant.) Vox στρόβιλος à στροβιλῶ. i. contorqueo deriuata: inter alia procellam, tempestatem, verticem, ventum verticosum significat. item turbinem, ludum & genus saltationis. Sic ergo montis ille vertex appellatus, quia procellis, tempestatibus, ventis verticosis atque turbinibus sit expositus.

Locus vbi Prometheus affixus fuit.

Vbi Prometheus affixus.) Hunc locum ipse quoque Pompeius, postquam Mithridatem è regno suo eiecit, visere voluit, teste Appiano. Q. Curtius lib. 7. Rupem quandam in eo esse dicit, cuius circuitus decem est stad. altitudo quatuor, in qua vinctum Promethea antiquitas tradit. Philostratus lib. 2. dicit alios affirmare illum in antro quodam ligatum fuisse, quod in radicibus montis ostenditur, vbi & vincula petris affixa conspiciuntur, quæ difficillimum sit noscere, quanam ex materia sint confecta. Alij in summo cacumine montis, quod cùm sit biceps, propterea singulis tumulis singulas manus alligatas fuisse, perhibent, cúmque stadii vnius spatio à se inuicem distent, tanta illum corporis proceritate fuisse tradunt. Hunc autem Prometheum ob singularem φιλανθρωπίαν. i. amorem, quem erga homines gessit, talia perpessum fuisse Barbarorum atque etiam Græcorum fabulis celebrari idem Philostratus commemorat, simul atque irridet. Sed nos Christiani has atque alias innumeras ethnicorum fabulas magno Dei beneficio multò iustius contemnere, suauitérque irridere possumus atque debemus. Habemus enim nos verum illum nostrum Prometheum. i. Christum, verbum ac sapientiam ęternam Patris, cui ab æterno vnà cum Patre & Spiritu sancto optimè omnia prouisa, præmeditata, atque præordinata sunt, qui non ab Iapeto, vt fictitius ille Prometheus, sed à Semo secundum carnem oriundus, non in Caucaso, ac nescio quo Strobilo, sed in montana illa Hierosolymorum regione, loco Golgothæ, hoc est Caluariæ dicto, cruci ambabus suis sacrosanctis manibus affixus pro immensa ac infinita sua φιλανθρωπία hoc est amore erga genus humanum, partim suorum popularium Iudæorum, partim Aquilæ illius Romanæ, sub Tiber. imperat. immanitate neci traditus, ac mortis vinculis, quibus non poterat contineri, non Herculis nescio cuiusdam, sed sua ipsius diuina vi virtute ac potestate solutus, nobis non vt fabulosus ille Prometheus, suffurando, sed tristissima quæuis perpetiendo, cœlestem illum amoris diuini, scientiæ atque cognitionis ignem, denique salutem, vitámque æternam peperit. Cui laus, gratia, honor, in sæcula sæculorum, Amen.

Prometheus Christianorum verus.



Bosporo Thracio Trapezuntem.) Sequitur pars secunda epistolæ, tractum maritimum à Bosporo Thracio Trapezuntem vsque qui quidem (secundum Arrianum nostrum) circiter 7145. est stad. complectens. Terminus à quo est Bosporus Thracius, ad quem Trapezus. Bosporum siue vt Grammatici ferè scribunt Bosphorum, à bouis meatu seu transitu dictum esse satis inter omnes ferè constat, sed quænam fuerit illa bos, & quà transierit variæ atque multiplices authorum sunt opiniones. Alii nanq; (quæ maximè est communis opinio) illum à Iouis illis amoribus, Inachi filia in bouem mutata, vnde ταυροπάρθενος à Lycophrone appellatur: quæ fretum hoc inter Chalcedonem & Byzantium, vel (vt alij) ab Europa in locum postea dictum Damalim transnatarit, vnde ποντοπόρος à Theocrito dicitur, appellatum fuisse volunt. Alii verò ab alia quadam boue, quæ Chalcedoniis contra Phrygum vrgentium vim atque impetum viæ itinerísque dux per illud fretum secundum

cundum oraculum illis datum, extiterit: vnde monumentum eius bos æreus, à Chalcedone fuit excitatum. Alij à Phrygum mare hoc naue quadam, cuius in prora bouis caput fuit, traiiciendi consuetudine. alij à boue quadã, quæ œstro stimulata ad promontorium, in quo postea conditum est Byzantium, delata meatum medium traiecerit, vnde hic quidem Bosporus, illud Bosporiũ sit appellatum. Alij quòd omne fretum olim Bosporus sit dictus, alij quòd accolę ratibus bobus adiunctis mare hoc traiicere sint soliti. Recentiores denique nõnulli (inter quos Ioannes Antiochenus) à boue quadam, à Byzante conditore Byzantij immissa, quę fretum hoc ad Chrysopolim traiecerit, illud volunt fuisse appellatum. Sed de his plenius Apollonij scholiastes, necnon Gyllius, qui pleraque ex illo deprompsit. Mihi quidem simplicissima videtur esse Plinij sententia, qui vtrunque Bosporum à breui arctóque vel bubus meabili transitu vult esse dictũ. Phosphorum quoque, hoc est luciferum, cum aspiratione postea nuncupatum fuisse volunt, huiusmodi quodam casu, Quum Philippus Macedonum rex Byzantium oppugnans, cuniculos quosdam subterraneos ad vrbis subuersionem egisset, illi Lunæ per Bosporum irradiantis beneficio deprehensi, atque ita Byzantii extremo periculo liberati fuerunt, vnde Bosporus Phosphorus postea fuit nuncupatus.

Thracius.) Ad differentiam Cimmerij (de quo suo loco) necnon Indici (hi enim tres celebrantur Bospori) sic appellatur à Thracibus eis incolis, olim quoque Mysius à Mysis (teste Arriano nostro in Bithyn) eiusdem accolis. Similiter quum Bithynium, Mygdonium, Bebrycium appellare possis, quum Bithynia, quæ claudit Bospori latus dextrum, & Asiaticum, fuerit etiam appellata Mygdonia & Bebrycia, vt postea dicetur. Plurimis autẽ aliis nominibus, cùm à Græcis, tum à Latinis est insignitus. Arrianus noster os, siue ostium Ponti. Sic Cicero in Vetrina quadam nunc introitum Ponti, nunc os atque angustias. Theocritus Idyll. κζ. —νιφόεντος ἀπαρτηρὸν στόμα Πόντου. i. difficile & asperũ niuosi Ponti os appellat. Strabo os Byzantinum, Herodotus os Chalcedonicũ, vulgò sacrum ostium. Sic enim elegantes Græci atque Latini marium, atque fluminum fontes quidam, siue principia, capita, exitus autem ostia appellant, ab animalibus ducta Metaphora. Græci quidam αὐλῶνα, Mela Canalem, alij Euripum Thracium, Herodotus modò Ponti os, modò αὐχένα appellat, quod Valla collum, Gyllius purè & Latinè fauces reddi posse existimat. Græci nostrę ætatis (Gyllio teste) λαιμὸν appellant. Turci eodem sensu Bogazin. Fauces, inquit Liuius, στενὰ vocant Græci. Recentiores quidam Stenon appellant, quod angustum significat. Mela (vt accuratè obseruauit Gyllius) etsi interdum totũ fretum nominat fauces, tamen partem vltimam Bospori inter Chalcedonem & Byzantium propriè appellat fauces, reliquam oris partem vocat os. In Bospori, inquit, faucibus oppidum, in ore templum est. Oppidi nomen Chalcedon, templi numen Iuppiter. Non minus rectè Threicias fauces Bosporum appellabimus, inquit Gyllius, quàm Lucanus Hellespontum appellauit. Aristides, εἰσβολὰς τοῦ Πόντου. rectius Philostratus ἐκβολὰς τοῦ Πόντου. Quum Bosporus sit Ponti exitus potius quàm introitus. Pomponius angustias, introitúmque maris venientis, nos fretum, Græci πόρθμον, siue πορθμέα appellant: sicut angustias terræ duo maria dirimentis Isthmum. Ptolom. os occiduum Ponti. Apollonius Argonauticorum author σκολίου πόρου στόμα πον. Ioannes Tzetzos appellat Bosporum Damalitem sua ætate nuncupatum, vulgò Bosporium. Aristides ianuam Ponti, Euripides eleganter clauem Ponti: sic claustrum appellare possis. Est autem fretum hoc multis admirandis rebus valde clarum, atque illustre, summáque admiratione dignum, ita vt licet sit angustissimum, tamen amplissimam dicendi materiam suppeditet. Hoc enim fretum, quod primùm Darius (vt antea illius pater Xerxes Hellespontum) ponte constrauisse fertur, teste Herodoto, licet sit angustissimum, tamen duas amplissimas & orbis partes,

Asiam nimirum atque Europam,& duo vastissima maria, Pontum & Ægeum quasi clauis quædam claudit & aperit. Est autem hæc duorum orbium in dissociatione,vt elegantissimis Plinij verbis vtar, germanitas concors, ceu ingens quoddam Dei Opt.Max.opus admiratione dignissimum. Alitum quippe (vt inquit Plinius) cantus,canúmque latratus inuicem audiuntur. Vocis etiam humanæ commercia inter duos orbes,manente colloquio,nisi quum idipsum auferunt venti. Fretum prætcrea hoc, licet ab Apollonio δινήεν,id est,verticosum & rapidum appelletur,necnon fluctuosum, cuius fluctus montium instar assurgunt,forsan in strictissimis illius angustiis(de quibus postea) tamen maxima sui parte,teste Gyllio,est nauigabile,portuosum, cuius plusquam triginta sunt portuosi sinus,inter quos Chrysoceras ille excellit. Apollonius illud ἠερόεν,id est,caliginosum appellat, sed Gyllius hoc nō ipsius cæli fretiq; naturæ, sed longo locorum interuallo, quod est circiter octoginta mill.pass.à Cyzico, vnde Argonautæ illud perspexerant,ascribit.Denique plurimis & historiis & fabulis decantatus,celebratur Bosporus, & sua qua cætera maria superat dulcedine,& quam locis illis affert quæ alluit, fœcunditate, & delphinorum, pelamydum,ostrearum, hamiarum aliorúmque piscium (vnde ἰχθυόεις in cuiusdā fabulę, qua Darii pons atque exercitus ad viuum expressus est, epigrammate apud Herodotum appellatur) summa abundantia, prætcrea riuis perennibus atque perlucidis hinc atque illinc in ipsum illabentibus,ædificiis sacris atque prophanis,quorum caput est Byzantium, denique collibus atque vallibus circumcirca nemorosis,vitiferis atque frugiferis,hortis amœnissimis, inter quos horti Regii excellunt, item illud à plurimis Nympheum, iuxta Chalcedonum situm,omnium certè laude atque prædicatione est dignissimus, ita vt Φώσφορος potius,quàm Bosporus dici mereatur. Cuius pleniorem perfectiorémque cognitionem qui desiderat,elegantissimos subtilissimósque de eo Gyllii libros tres legat.

Templum Iouis Vrij.) Celeberrimum hoc fuit clarissimúmque templum, de quo paulò póst. Bosporus plurimis aliis quoque deorum atque dearū templis atque delubris oneratus malo dicere,quàm exornatus fuit. Vnde sacrum ostium à veteribus dictum esse volunt,Sacrum,imò sacerrimum,sed alia quam illi,vocabuli huius significatione,id est, execrandum abominandúmque verissimè rectissiméque dixeris. Fuit enim Bethauen,id est, idololatriæ & dæmonum verius,quàm (vt illud Gyllius appellat) deorum sedes ac domicilium. Iaso duodecim diis apud Bosporum sacrificasse,templúmque condidisse legitur. Apollinis sex iuxta Bosporum templa fuerunt, item Iunonis Acrææ in Bosporio. Neptuni templum in arce Byzantina antiquū fuit. Veneris & ara in Chrysocera, id est, sinu Auricornu nuncupato, & templum in suburbano Chalcedoni proximo,item aliud eiusdem in portu Lyciorum. Iuno circa Bosporum duplex & gemina. Mineruæ (quam vrbium & arcium tutricem credidit antiquitas) & Echasiæ cognominatæ aræ in Byzantina arce,& Dissipatoriæ cognominatæ,altera ara supra Bosporum fuit. Dianæ sex illustria templa celebrantur, Dianæ Dictynæ in medio Bospori: Orthosiæ in fine Bospori: Persophonæ in promontorio Bosporio, in opposito litore Dianæ Luciferæ, in Bospori portu Dianæ Phosphori.

Fanum Iouis Vrij à Byzantio centum viginti stad.) Totidem Polybius, Arrianus & Menippus, à Chalcedone hoc idem phanum volunt distare. Idē phanum Polybius author est ab Europa distare 12. stad.

Angustissimum os Ponti.) Sic Mela in Bospori faucibus vrbem Chalcedonem, in ore, templum Iouis dicit esse. Cicero in Ponti ore & angustiis. Hic locus omnino postulat, vt quædam de Bospori quantitate paulò quàm superius accuratius dicam. Ac primò quoad eius longitudinem, variè eam definiūt scriptores. Herodotus nulla mentione terminorum facta, centum viginti stad. asserit

asserit.eandē & Polybius ex parte Ponti,Phano nuncupato: ex parte Propontidis,Chalcedone,& Menippus atq; Arrianus in suis periplis Bithyniæ,à phano nimirum Iouis Vrii in Asia Chalcedonem vsque longitudinem asseruit.Sosimus historicus trecenta stad. facit.Gyllius oculatus testis, à Cyaneis petris, quas initium ad locum inter Chalcedonem & Byzantium, quem finem Bospori statuit cētum sexaginta stad.longitudinem se deprehendisse testatur.Latitudo Bospori varia est.Herodotus & alij eam simpliciter quatuor aut quinq; stad.definiūt,sed angustissima est intelligenda,vt est duobus in locis.Primò est ad phanum Iouis, cuius hîc ab Arriano fit mentio,necnon à Strabone. Philostratus & Dionysius Byzantius idem sentiunt,atque definiūt largum quatuor stad.Alter locus est ad Hermæum promontorium,quem Strabo & Mela,necnon Polybius(strictissimum oris Pontici appellans)quinque stad.esse affirmāt. Gyllius quatuor stad.has vtrasque angustias libenter se fune mensum fuisse testatur,nisi accolæ superstitiosi eum deterruissent, sibi tamen, quantum oculis iudicare potuerit, eadem ferè latitudine, dimidio quidem arctiores, quàm Hellesponti visas fuisse testatur,licet Lucanus Hellespontias aut arctiores,aut non minus arctas his versibus designare videatur.

Non Asiæ brevioris aquæ distermnat vsquam
Fluctus ab Europa,quanuis Byzantion arcto
Ponto,& ostriferas dirimat Chalcedona cursu.

Hæ Bospori solæ duæ angustiæ literarum monumentis sunt consignatæ. Piscatores autem(vt inquit Gyllius)nostræ ætatis duas alias ponunt. Vnas quidem à promontorio Europæo nuncupato Estiis,ad litus Asiaticum vulgò Cecrium nuncupatum,quas nonnulli tam arctas esse testantur,quàm ad Hermęū promontorium. Alias angustias definiunt inter promontorium Argyronium, & Melton,quas illis ad phanum Iouis æquales esse volunt.Alias præterea Gyllius se animaduertisse ait, inter Coracium promontorium, & portum Lyciorum:alias inter promontorium Clidium,& litus contrariū vicinum vico Scauro nuncupato. Reliqua Bospori latitudo (eodem teste) varia est, sed via nusquam excedit duodecim stadia,nisi vbi in aliquos sinus dilatatur.Interuallum porrò inter Chalcedonem & Byzantium,vbi finis Bospori Gyllio videtur,Polybius vult esse quatuordecim stad. Antoninus Pin.in suo itinerario quatuor mill.pass.Strabo πεντεκαίδεκα σάδιον.Plinius septē stad.secundū Hermolai correctionem,D.aut DC.Gyllius quantum oculis æstimare potuerit,non duodeuiginti stadia attingere sibi visum esse ait. Dionys.Byzantius inter promontorium nuncupatum Bouem siue Pantalim,& contrarium promontoriū Bosporium nominatum,7.stad.latum esse scribit.

Per quod in Propontidem exoneratur.) Sic Strabo libro 2. Pontum ait,iuxta Thracium in Propontidem exonerari:pro verbo εἰςβάλλειν, quo Arrianus noster vtitur,verbum ἐκδιδόναι vsurpans. Vt Mœotis Ponti mater, per Bosporū Cimmerium in Pontum erumpit,ita Pontus per Bosporum(cuius quasi pater dici potest)primò in mare Ægeum sese exonerat. Notandū hîc quoque nonnullos in ea fuisse opinione,vt existimarint Pontum olim nullum habuisse per Bosporum exitum,de qua re pluribus Strabo libro 1. Hinc apparet Arrianum existimasse Pontum per Bosporum Thracium in Propontidem, ac deinceps per alteras angustias Hellesponti in Ægeum exire,non autem,vt plerique veterum,Ægeum per Propontidem & Bosporum in Ponticum mare influere,de quo suprà pluribus.Hinc rectius Philostratus ex Gyllii sententia, Bosporum τοῦ Πόντου ἐκβολάς, quàm Aristides εἰςβολάς appellauit.

Propontis autem ipsius Ponti quasi aluus,siue πρόθυρον, id est,vestibulum, vnde (teste Solino)à veteribus videtur esse dicta.Est autem vbi mare se rursus aperit,dilatat atque expatiatur.In hoc autem maris Pontici in Ægeum influxu,Ecclesiæ in hoc mundo militantis, atque in cælestem patriam pergentis,

imaginem quandam animo meo mihi intueri videor. Nã quẽadmodum vastũ illud,atq;(vt illud Dionys.appellat) πολύκλυστον,id est,fluctibus assiduis agitatũ mare,primò per Bospori angustias,deinde per Propontidis laxitatem,postremò rursus per alias Hellesponti angustias in Ægeũ mare tendit, ibíque quiescit.Sic Ecclesia Christi plurimis ærumnarum atque calamitatum fluctibus in hoc mundo vexata atque afflicta per varias angustiarum atque relaxationis recreationísque cuiusdam exiguas vices tandem in cælum migrat,sedes vbi fata(Dei effata,oracula,dicta)quietas & tranquillas monstrant. Sed redeamus ad propositum.Mare hoc patens atque diffusum Propontis dictum,quod (teste Eustathio) nonnulli simpliciter Ostium,alij per appositionem Ponti ostiũ (vt de Bosporo dictum fuit)appellant,plurimis ac prçstantissimis insulis,populis,vrbibus,fluminibus in illud influentibus,piscibus denique valde clarum est atque illustre,cuius descriptionem præter Plinium, Strabonem,& alios veteres authores,Gyllius sub finẽ libri de Bosporo Thracio, vt & Hellesponti,pollicitus est,quæ extet néc̃ne ignoro. De piscibus autem Propontidis & illorum capiendorum ratione,Bellonius oculatus testis multa scripsit,lib.1.Obseruationum cap.73.74.75.Atque hæc de Bosporo Thracio, & Propontide, nunc de phano Iouis dicamus.Phanũ hoc fuit ἐπιφανέστατον ad Cyaneas (nõ insulas) sed petras situm,ex quo(teste Herodoto) Darius cum ingenti animi sui delectatione Pontum longè latéque contemplatus fuit.

Iuppiter Οὔριος Græcè,Latinè Imperator dictus fuit.Græcè Οὔριος ventus dicitur secundus,ἀπὸ τοῦ(vt Grammatici docent)ὀρούειν καὶ προπέμπειν τὴν ναῦν, id est,quia nauem propellat atque promoueat:vnde οὐριοδρομεῖν vento secundo nauigare,& nauis οὐριόδρομος, quæ vento secundo vtitur. Iuppiter itaque hic dictus est Οὔριος,quasi venti secundi dator. Idcirco Argonautæ, teste Apollonio lib.2.quum Ethesiarum flatu(qui nauigantibus in Pontum contrarii existunt)apud Phineum retinerentur,vatis cuiusdam(quem alij Glaucum deum marinum,alii Orpheum , alii ipsum Phineum esse existimant) iussu admonitúque ara duodecim diis constituta,cùm Neptuno,tum maximè Ioui Vrio sacrificarunt,vt placaret Ethesias,ventósque secundos daret, vnde postea phanum Iouis Vrii appellarunt.Quò autem Argonautis ille quisquis fuerit,siue Orpheus,siue Glaucus,siue Phineus,facilius huiusmodi sacrificium persuaderet,vsus est exemplo Aristei,qui & ipse Ioui ἰκμαίῳ, cùm cæterorum ventorum,tum Ethesiarum aram erexit in Coo insula, propterea quòd Ethesiæ à Ioue dantur ad refrigerandos calores, vnde postea Cois lege sancitum fuit, quotãnis cum armis obseruare exortum Caniculæ,ipsíque sacrificare,quo tẽpore Ethesiæ flare incipiunt ad refrigerandam terræ siccitatem.Hæc Apollon. Forsan etiam sic dictus fuit ab ὄρεσι.i.montibus , in quibus Iouem Icmæum Ethesiarum datorem à Cois cultum fuisse Apoll.lib.2.testatur, quamuis in vniuersum Iouem(vnde Olympius dictus)in mõtibus cultum fuisse legimus. Nos verò Sacris edocti literis persuasum exploratúmque habemus,verum ac solum Vrium.i.ventorum tam secundorum quàm etiam aduersorum authorem esse Deum Opt.Max.

De hoc autem templo sic Dionysius in suo Anaplo.Post Chelas ait esse nũcupatum Hieron,hoc est,phanum,à Phryxo Nephelæ & Athamantis filio ædificatum quum nauigaret ad Colchos,à Byzantijs quidem possessum,sed cõmune receptaculum omnium nauigantium.Supra templum est murus in orbẽ procedens,in hoc est arx munita,quam Galatæ populati sunt,vt alia pleraque Asiæ. Possessio autem phani controuersa fuit,multis ipsam sibi vendicantibus ad tempus mari imperantibus,sed maximè omnium Chalcedonii hunc locum sibi hæreditarium asserere conabantur.Verumtamen possessio semper remansit Byzantiis olim quidem ob principatum & domesticum robur:multis enim nauibus mare possidebant,rursus verò quum emissent à Callimide Seleuci exercitus

ercitus duce. Hæc quidem Dionysius de fano. Polybius verò ait Prusiam locum natura munitissimum, & supra ipsum Ponti ostium situm fanum nominatum cepisse, quod Byzantii non multò ante ingenti pecunia mercati fuerant, opportunitate loci pellecti, ne quam commoditatem alicui relinquerent in Pontum, vel ex Ponto nauigandi, nisi id cum Byzantiorum voluntate faceret. Verum Prusias postea Byzantiis fanum reddidit, itémq; ligna, tegulas, laquearia quæ ex fano exportauerat, restituit. Pomponius Mela non à Phryxo conditum, sed à Iasone tradit. Apollonius scribit Argonautas cum Iasone nauigantes ad Colchos in littore Asiatico, quod etiam nunc appellant ἱερὸν aram constituisse duodecim diis, in eáque sacrificasse. Polybius similiter tradit Iasonem in hoc loco litasse duodecim diis. hi sunt: Iupiter, Iuno, Neptunus, Ceres, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Diana, Vesta, Mars, Venus & Minerua. Diodorus Siculus similiter dicit Argonautas redeuntes ex Colchis, cùm ad ostium Ponti peruenissent, ad terram appulisse, cui tum imperaret Byzas, à quo Byzantium est appellatum, ibíque aras excitasse & precibus & votis deos veneratos locum consecrasse, quem etiam nunc prænternauigantes venerãtur. Timosthenes quidem dicit nauigantes cum Phryxo aras hic posuisse duodecim diis: Argonautas verò aram constituisse Neptuno. Herodotus in ara scribit sacrificasse Argonautas, in qua Argos Phryxi rediens ex Colchis prius sacrificauerat. Et Menippus, inquit, ἐν περίπλῳ Bithyniæ, à fano ait Iouis οὐρίου, & ab ore Ponti sinistra habenti continentem, & nauiganti Chalcedonem vrbem, sunt stadia 120.

Sed omnium clarissimam huiusce templi mentionem elegantissimis hísce verbis in sua in Verrem inuectiua Cic. facit. Tria, inquit, ferebantur in orbe terrarum signa Iouis Vrii pulcherrimè facta. Vnum illud Macedonicum, quod in Capitolio videmus: alterum in Põti oris & angustiis: tertium quod Syracusis ante Verrem prætorem fuit. Illud Flaminius ita ex æde sustulit, vt in Capitolio, id est, in terrestri domicilio Iouis poneret. Quod autem est ad introitum Ponti, id cùm tam multa ex illo mari bella emerserint, tam multa porrò in Põtum inuecta sint, vsque ad hanc diem integrum, inuiolatúmque seruatum est. Eiusdem denique, vt nunc est, egregia hæc est atque luculenta Gyllii oculati testis descriptio. ἱερὸν, inquit ille, etiamnum à Græcis appellatum, à Latinis fanum paruum castellum natura & muro munitum à solis Turcis habitatum, situm est in altum ædito supercilio promõtorii, cuius proiectu Bosporus in maximas totius oris Pontici angustias coarctatur. Proiicitur enim à Solis ortu ad occasum, at Europeum promontorium, in quo antè dixi etiam nunc restare vestigia antiqui fani Europei, procurrens à Septentrionibus ad Meridiem easdem angustias premit stringitque. Illud Asiaticum Ptolemęus appellat Bithyniæ promõtorium, quod triplici cliuo subsidet. Hæc ille. Hinc & Niceph. Gregoras lib. 5. ἄκρον vocat τοῦ ἱεροῦ, quod os Ponti dicitur, vbi Cyaneas & Planetas Græci dixerunt esse, & Niceph. Callistus lib. 13. cap. 16. ἱερὸν. i. sacrum ad Ponti os nauium stationem, quæ ibi est, vocari dixit. In eodem porrò loco, Ponti nimirum introitu, templi quoque Dianæ, atque Neptuni fit à scriptoribus antiquissimis mentio. Sed an idem fanum sit Iouis & Neptuni & Dianæ (nam horum trium fit mentio apud scriptores in Ponti introitu) ac si diuersa, an in eodem promontorio constituta fuerint, assequi possumus ex his, qui scribunt in hoc loco Argonautas aram excitasse & litasse duodecim diis inter quos Iupiter & Neptunus & Diana: tum ex Ptolemæo coniicio, qui Iouis Vrii quum nõ meminit, neque Neptuni, sed duntaxat promontorium Bithyniæ esse dicit iuxta Bosporum, in quo fanum Dianæ esse dicit. Arbitror autem in eodem tẽplo fuisse Dianam & Iouem, subsecutísque bellis Iouem ex introitu Ponti sublatum nomen reliquisse Dianæ: aut si in eodem loco duæ ædes fuerunt Iouis & Dianæ, tamen nauigantes magis celebrasse Iouem, vt secundorum ventorum datorem. Neptuni templum fuisse in eodem loco, quo Iouis, designat Pli-

nius, quum non meminit fani Iouis, sed solius Neptuni ponit in ora Bosporj. At clarius Aristides in orat. Isthmica. Omnes, inquit, illustrissimæ & celeberrimæ partes terræ Neptuno dedicatæ sunt: in Ponti enim introitu, vbi maris angustiæ strictissimæ, ex sese aperiunt mare ingens, & petræ Cyaneæ hinc nominatæ sunt, & portæ maris, quæ prius clausæ existimabantur, aræ sunt Neptuni & templa. Denique in eodem loco fuisse templum Neptuni, in quo statutæ fuerunt ædes & aræ duodecim diis, colligitur cùm ex præcedentibus, tum ex iis, quæ scribit Nymphis Heracleota in sexto libro de patria sua. Cùm, inquit, Pausanias vicisset ad Plateas Mardonium, à Sparthæ legibus desciscens & superbè se efferens, quum circa Byzantium ageret, æreum craterem statuit duodecim diis in ore Ponti sitis, in quo ausus est inscribere hanc inscriptionem, sui oblitus ob delicias & superbiam,

Μνᾶμ' ἀρετῆς ἀνέθηκε ποσειδάονι ἄνακτι,
Παυσανίας ἄρχων Ἑλλάδος εὐρυχόρου,
Πόντου ἐπ' εὐξείνου Λακεδαιμόνιος γένος,
Κλεμβρότου ἀρχαίας Ἡρακλέους γενεᾶς.

Herodotus meminit huius crateris. In Exampeo, inquit, loco sito inter Borysthenem & Hypanim iacet ahenum sexies tantum capiens, quantum semel crater, qui est in ore Pōti, à Pausania Cleombroti filio dedicatus. Quod si quis non inspexit, hunc ei in modum declarabo. Illud situm in Exampeo sexcentarum est amphorarum facilè capax, crassitudine sex digitorum. Cur Neptuno potiùs quàm Ioui Pausanias dedicarit craterem: aut secutum, inquit Gyllius, fuisse arbitror fani nomen, quod tum fortasse frequentius appellabatur Neptuni quàm Iouis: aut quia in oppido fanum proprium esse Neptuno dedicatum, in quo statuit hunc craterem Pausanias. Nam si eadem ædes fuit Iouis & Neptuni, haudquaquam video causam, cur nō potuerit potius quàm Neptuno dedicare Ioui Eleutherio, quòd terra potius quàm mari vicisset Mardonium. Ioui Eleutherio enim craterem solebant antiqui statuere pro libertate, qui hostes repulissent. Sed in hac re puto secutum Pausaniam commune iudiciū Græcorum, qui Neptuno, vt σωτῆρι aram erexerunt, quod Neptunum existimarent Græciam liberasse à Persarum seruitute. Neptuni statuam similiter æream fuisse non aliunde colligere possumus, quàm à coniectura illa. Verisimile enim videtur, siue fuerit illa à Chalcedoniis statua, siue à Byzantiis, vtrisque colonis Megarensium & Corinthiorum eos imitatos fuisse progenitores suos, qui in Isthmo curarūt, vt Lysippus efficeret Neptunum æneum. Statuam autem huius fani, cuiuscunque dii fuerit, siue Iouis siue Neptuni, ita Dionys. describit. In fano, inquit, statua ærea est antiquæ artis, ætatem puerilem prę se ferens, tendens manus. Causæ multæ afferuntur, cur hæc statua sit in hanc figuram conformata. Quidam, inquit, aiunt Audaciæ signum esse nauigātium, deterrens temeritatem nauigationis periculis plenam, atque ostendens redeuntium salutis fœlicitatem & pietatem: non enim sine terrore vtrunque est. Alii dicunt puerum in litore errantem aliquantò post venisse, quàm è portu nauis soluta esset, salutísque desperatione affectum, manus ad cœlum tēdere: pueri autem preces Deum exaudientem reduxisse nauem in portum. Alii aiunt in magna maris tranquillitate omni vento silente, naue diu retardata, nautas inopia potus laborasse: nauarcho autem visionem insedisse, iubentem, vt nauarchus filium suum sacrificaret, non enim alio modo posse assequi commeatum & ventos. Nauarcho necessitate coacto & parato puerum sacrificare, manus quidem puerum tetendisse, Deum verò misericordia motum ob absurdū pueri supplicium óbque pueri ætatem sustulisse puerum, & vētum secundum immisisse. Hæc quidem & his contraria, vt cuique placuerit, credibilia existimentur. Postremò Iupiter hic Vrius, seu Imperator à Prænestinis quoque fuit cultus, cuius simulachrum apud ipsos cùm esset, Romam translatum fuit: in

VIII.

VIII. verò vrbis regione collocatum, vt P.Victor testis est. Liuius lib.6. ab v. c. Titus, inquit Quintius, semel acie victor, binis castris hostium nouē oppidis vi captis, Præneste in deditionem accepto, Romam reuertitur, triumphánsque signum Præneste deuectum Iouis & Mineruæ, tabuláque sub eo fixa, monumentum rerum gestarum. M.Tullius in VI. Verrina, Iouem imperatorē inquit, quanto honori in suo templo fuisse arbitramini colligere potestis, Iouis imperatoris simulachra præter hoc Prænestinum, &c.

Quæ tibi scienti commemoro.) Adrianus enim cùm cæteras orbis partes, tū Asiam quoque peragrauit, vt testis est Ælius Spartianus, qui illum per Asiam iter facientem, templa sui nominis consecrasse ait: quamobrem mirum non est illum horum locorum rationem cognitam perspectámque habuisse.

A dextris nauiganti.) Duplex enim à Propontide nauigantibus sese Pōti latus offert. Vnum dextrum quod Bithynia claudit, quod Chalcedonium, Asiaticum & Bithyniacum. alterum sinistrum, quod Thracia claudit, quod Byzantium, Europæum & Thracium. Strabo in Pontum Euxinum, inquit, à Propontide nauigantibus à lęua iacent ea quæ Byzantio sunt contigua, & à Thracibus habitata, & Ponti læua appellantur Thracea: à dextris sunt Chalcedoni proxima, è quibus Bithyniorum sunt priora, sequentia Mariandenorum (quidam ea Cauconum dicunt) reliqua Paphlagonum vsque ad Halym. Postrema Cappadocum, qui iuxta Pōtum sunt, & reliquorum vsque in Colchidem. Hęc ille. Sic Marcell. lib. 22. Dextrum igitur ad inflexionem Bospori Thracii excepit Bithynia latus, quam veteres dixere Mygdoniam, in qua Thynia & Mariādena sunt regiones, & Amyci sæuitia Bebryces exempli, virtute Pollucis. Hinc Apollon. lib. 2.

—ἤν δε φύγητε,
Σύνδρομα πετράων ἀσκηθέες ἔνδοθι πόντυ,
Αὐτίκα βιθυνῶν ἐπὶ δεξιὰ γαῖαν ἔχοντες.

Eustath. in illum locum dextrum Ponti latus Bithynia, sinistrum Salmydessus, & Thracia occupat. Ab Arriano igitur nostro primò dextrum Asiaticū, Chalcedonium, seu Bithyniacum: deinde Europæum, Byzantinum, seu Thracicum describitur.

Quoad prius, antequam ad illius explicationem & diuisionē accedamus, Asiæ, in qua illud continetur, vnde Asiaticum dicitur, descriptio breuis nobis videtur esse præmittenda. Asia igitur duplex à Geographis statuitur. Maior, illa terrarum pars tertia. Minor, quæ quidem secundum Geographos illius maioris ambitu complexúque coercetur. Secundum historicos autem scriptores est omnis illa terra, quæ intra Meridionale Euxini Ponti latus, & Ægei pelagi Orientalia, & Septentrionalem partem nostri maris atque Occidentalem Euphratis ripam continetur, quam nonnulli magnam Chersonesum vocāt. Hęc complectitur Bithyniam Pontum, & minorem Asiam, Lyciam, Galatiam, Paphlagoniam, Pamphyliam, Cappadociam minorem, & Armeniam minorem, ac Ciliciam, quas omnes Græci hodie trito vocabulo Natoliam, corrupto vocabulo pro Anatoliam, id est, Oriētalem plagam appellant. Natoliam vniuersam olim Græca lingua vsam fuisse Bellonius ex epigrammatis sepulchrorum atque ædificiorum Græcis se collegisse dicit lib. 3. cap. 34. Eiusdem quoque breuem descriptionem vide apud eundem lib. 1. cap. 68. Hæc rursus, teste Nigro, bifariam diuiditur. Nam apud barbaros pars illa, in qua Asia, Bithynia, Galatia, Paphlagonia, Cappadocia prima Rom. id est, Romana, siue Romæa appellatur, & illius incolæ Rœni, id est, Romani vel Romæi dicuntur. Pars verò altera, quæ ad Austrum est, in qua Lycia, Pamphilia, Cilicia sunt, Ottomanidia. i. familiæ Ottomani dicitur. Hæc verò regio Asiana fertilissima olim, omnis generis delitiarum ac voluptatum abundantissima, eadémque terrę motibus, quibus, vt est in historiis, Tiberii Cęsaris temporibus duodecim vna no-

& vrbes prostratæ fuerunt, mirum in modum obnoxia fuit, eadem hodie crebris cùm terræmotibus, tum bellis deuastata, quasi in luctu ac sordibus iacet. Arrianus igitur noster hac secunda epistolæ suæ parte illam ferè Asiæ minoris partem, quam Rom.i. Romanam à barbaris trito & vsitato vocabulo hodie dixi appellari, in qua Bithynia, Paphlagonia siue Galatia, & Cappadocia continetur, describit. cui Colchidem deinceps subiungit, de qua in prima epistolę parte. Omnino igitur pars hæc secunda epistolæ tres regiones, secũdum quas commodissimè diuidi potest, complectitur. Prima est Bithynia, quæ secundum Arrianum est ab ore Ponti vsque ad Parthenium fluuium, quod secũdum Arrianum nostrum 2290. est interuallum. Secunda Paphlagonia maritima, quæ est à Parthenio vsque ad Halym fluuium interuallo 2140. stad. Tertia est Cappadocia ab Haly fluuio vsque ad Trapezuntem 2715. stad. interuallo, vbi Colchis ferè incipit. Easdem partes siue regiones eodem ordine Strabo ponit. Primò Bithyniam, secundò Mariandenam, tertiò Paphlagoniam vsque ad Halym, quartam & postremam Cappadociam vsque ad Colchidem. Mariandenam addit ille quartam, sed, vt postea, illa sub Bithynia comprehenditur. Hæ porrò tres regiones atque gentes rursus cõmodè ad duas quasi principes partes seu regiones redigi possunt, quæ quidem duo primùm regna, deinde duæ popul. Rom. nobilissimæ prouinciæ extiterunt, tandémque in vnam prouinciam fuerunt redactæ. Eæ sunt, Bithynia primùm ab ore Ponti & Chalcedone vsque ad Heracleam, quæ primò regnum, deinde Nicomedis vltimi regis testamento populi Romani, prouincia facta est. Altera est Pontus, quæ & ipsa regnum quondam, quod sub Mithridate Eupatore vltimo rege florentissimum extitit ab Heraclea vsque in Colchidem, tandem Mithridate à Pompeio deuicto in pop. Rom. prouinciam cessit. Atque sic Bithynia & Pontus duas illas posteriores Paphlagoniam nimirum atque Cappadociam sub se continet. De his Arriani nostri epistolæ filum secuti, ex ordine dicemus exorsi à Bithynia, de qua generatim quædam nobis sunt dicenda. Hæc secundũ Ptolemæum terminatur ab occasu ore Pontici maris, & Thracio Bosporo, ex parte Propontidis. A Meridie regione, quæ propriè Asia dicitur iuxta Rhyndacum amnem. Ab ortu Solis Galatia Paphlagoniáque. A Septentrione parte Ponti Euxini aduersa, vt inquit ex Plinio Solinus, Thraciæ & proxima Troadi. Sic dicta est, vel vt nonnulli volunt à Bithyno siue Bithynio rege Iouis & Thracis filio, vel, vt alij, à Bithyno fluuio ad quem fame pulsa consedit & habitauit. Plurimis quoque aliis nominibus Bithyni insigniti fuerunt. Nam & Bebryces olim, & Mariandyni, Thyni, Mygdones, Strymonii, quod (vt inquit Herod. Strymonem fluu. accolerent, qui deinde à sedibus suis eiecti, in Asiámque transgressi vocati sunt Bithyni. Hi (vt inquit Strabo lib. 12.) cùm Mysii essent, à Thracibus Bithynis, & Thynis, qui ibi habitauere, ita postea fuerunt nominati. Constans hæc est atque communis omnium ferè scriptorum sententia & opinio, Bithynos hosce Asianos à Thracibus Europæis esse oriundos: fame enim vel vt alii tradunt bellis compulsos ex Europa in Asiam migrasse.

Αὐτίκα βιθυνῶν ἐπὶ δέξια γαῖαν ἔχοντες.) Apollonij Scholiastes duplicem Bithyniam facit. Asiaticam alteram quæ est in Bosporo, & ore Ponti sita. Europæam alterã (Asiaticæ quasi matrẽ & procreatricẽ) quæ est in Thracia, & circa Salmydessum. Vnde Strabo in Thracia suis quoque temporibus quosdam Bithynos fuisse appellatos dicit. Idem Apollonii interpres duplici huic Bithyniæ subiungit insulam quandam in Ponto, in qua sit Apollinis templum, quæ sit Bithynia dicta, quam verisimile est eandem esse, cuius paulò pòst Arrianus mentionem, Apolloniam paruam insulam quæ forsan ab initio Bithynia seu Thynias (est enim in hac regione Bithynica dicta) postea Apollini consecrata, cuius in ea templum fuisse Eustath. inquit, Apollonia fuit nuncupata. Hæc de Bithyniæ nominibus, situ, origine breuiter. Regio hęc Bithynica Asiatica

(vt

(ut paulò antè in genere de Asia dictum est) fuit, vt Solinus inquit, opulenta, fertilis atque fœcunda. vnde Apollonius eam ἠειθηλέα γαῖαν, id est, viridem, siue virentem terram appellat. Dionysius λιπαρὴν, id est, pinguem, opimam. Hinc Flaccus,

Proxima Bebryaci panduntur littora regni
Pingue solum, & ducis regio non inuida Tauris.

Et Lucanus,

Pinguis Bebrycio discessit vomere sulcus.

Ex Theocriti quoque Idyll. κζ. regionis illius fœcunditatem colligere licet. Horum victus atque deliciæ (vt quidam tradunt) fuerunt vermes albi & obesi, qui nigello sunt capite, & in lignorum carie nascuntur, teste Hierone. Apud illos auripigmentum foditur, quod ἀρσενικὸν Græcè dicitur. Rebus naualibus excelluit, lapidicinis in quibus chrystallus. Eustath. in Dionysium. Sed non minus doctissimorum virorum ferax fuit, cuiusmodi fuerunt, Xenocrates philosophus, Dionysius Dialecticus, Hipparchus, Theodosius, & filij eius Mathematici, Cleophanes, Myrleensis, & Asclepiades medicus Prusiensis Feram tamen olim fuisse gentem (nam ex opum affluentia plerũque morum feritas, ferocia, superbia) Lucanus his verbis declarat,

Non muri cinxère domos, non fœdera legum
Vlla colunt, placidas aut vera tenentia mentes.
Quales Æthneis rapidi Cyclopes in antris.

Diues fuit, vt inquit Solinus, vrbium, inter quas versus occasum, siue Propontidem vehementer claræ atque illustres plurimis literarum monumentis celebratissimæ fuerunt, Chalcedon Megarensium colonia, Procerastis antea dicta, hodie Cacelina, siue Galata, æris, metallis (quæ nunc defecerunt) Smaragdis (quorum ibi magna quondam copia) abundans, necnon Nicæa, Nicomedia, Prusia (Bursa inuersis literis à posterioribus appellata) quæ & Zolia. Hæ omnes vrbes (vt nihil dicam de corporeis illarum plurimis & maximis commodis atque ornamentis, quæ plurima fuerunt) veræ religionis cultu, Synodis in iis celebratis, denique Ecclesiæ columnis atque luminibus, doctrina ac pietate præstantissimis viris non modò ad laudem, verùm etiam ad admirationem vsque olim floruerunt. Minimè quoque hîc silentio est prætereundum, gentes hasce nimirum Bithynos, Bebrycas, Thynos, Mygdonas, Mariandynos, Caucon as (quarum nominibus Bithyniam diximus fuisse insignitam) peculiares olim atque distinctas a se inuicem gentes, certis quibusdam finibus separatas fuisse, quæ tandem omnes in vnius Bithyniæ nomine, non secus atque diuersa flumina in vno aliquo pelago, delitescentes euanuerunt. De his igitur separatim quædam (quantum ex scriptoribus hinc inde colligere potui) dicam, eo sanè ordine quo à Strabone libro 7. collocantur. Primi sunt apud illum Mygdones, quos idem & 7. & 12. libro post Doliones in ea Phrygiæ parte statuit, quæ Troiadi superiacet ad Rhindacum amnem, & Dascyliticum vsque ad Myrleanorum agrum. Apollonij interpres Bebrycas dicit Mygdonas postea fuisse appellatos à Mygdone illorum Rege. Alia fuit Mygdonia regio litoralis Macedoniæ (teste Herodoto libro 7.) quam Axius fluuius à Bottiæide disterminat. Mygdonibus subiungit Bebrycas. Hi aliter quoque Bebrycij dicti, Asiæ fuerunt populi, quos Arrianus originem à Bebryce trahere vna filiarum Danai scribit, quæ vnà cum Hypermnestra præter iussa patris viro pepercit, quare fugiens parentem, vnà cum viro in hæc loca peruenit, incolásque ritus docuit Ægyptios, pro quibus meritis regionem ab eius nomine Bebryciam ferunt appellatam. Tenebant olim totum tractum vsque ad Ephesum, & Magnesiam, vt scribit interpres Apollonij, Charontem adducens authorem, qui dicit Lampsacenorum regionem olim Bebryciam appellatam. Stephanus Bebrycas alios iuxta Pontum, alios iuxta Iberos in Europa scribit. Lycophron Be

brycum meminit, quos eius Scholiastes Tzerzes Troas interpretatur. Bebryces enim, inquit, sunt qui nunc Mysi, interiores Bithynis, quorum mons Olympus. Sunt alij quoque Bebryces inter Pyrenem & Ceraunios montes, atque Iberiam, qui Narbonesij appellantur. Lucanus lib. 6.

Bebrycis & Scythi procul inclementia cæli.

Item Silius libro 3.

Pinguis Bebrycio discessit vomere sulcus,
Possessus Baccho sæua Bebrycis in aula.

Hos quoque Strabo à Thracibus oriūdos esse affirmat, & Phrygibus annumerat, Apollonius ὑπερφιάλους appellat, quibus (vt ex eodem Apollonio, & illius Scholiaste colligere licet) perpetuæ inimicitiæ atque bella cum Mariandynis intercesserunt, illos sæpe vicerunt, tandémque erepta illis quadam vrbe, regni sui terminos ad Hypium vsque fluuium, de quo postea propagarunt. Illorum Rex seu potius tyrannus postremus fuit Amyrus à cuius sæuitia Marcellinus Pollucis virtute illos dixit fuisse exemptos. de qua Amyri & Pollucis monomachia extat elegans Theocriti Idyll. κζ. vbi Bebrycas κομόωντας appellat. Postremò Mariandynorum atque Herculis mutua opera, belliquè societate omnino oppressi extinctíque fuerunt. Bebrycibus porrò subiungit Strabo Medobithynos (de quibus nihil alibi potui inuenire, sic (vt verisimile) dicti, quia Mediam attigerūt: vel forsan à Mœdo loco, cuius meminit Antoninus in itinere à Constantinopoli Antiochiam, inter Niciam, & Totxium siue Totæā) illis verò Bithynos. Hi (vt testis est Eustathius in Dionysium) omnē illam Pontum versus, quæ est à Bosporo ad Rhebantem fluuium, regionem, quæ secundum Arriani nostri supputationem 210. stad. est, possederunt. Bithynis subiungit Thynos, qui (vt idem Eustath. inquit) à Thyno Bithyni (qui Bithynorum author fuit) fratre appellati: omnem quæ est vltra Rhebantem fluuium vsque ad alium fluuium Caletem nomine omnia tenuerunt: vbi forsan fuit Cales emporium, de quo infrá. Thynos Xenophon libro 7. gentem vnam omniū ad nocturnas excursiones & pugnas aptissimam fuisse dicit, à quibus Græci multa perpessi fuerunt. illos Thraces appellat, quorum rex Seuches fuit filius Mesadis, cui Melandeptæ, Thyni & Thramptæ fuerunt subiecti. Post Thynos ponit Mariandynos, quos Μαριανδινοὺς Mariandenos appellans Ptolom. in situ Ponti & Bithyniæ litora ab Heraclea vsque ad Cithorum incolere dicit. Hi Paphlagonum (teste Eustathio, Strabone, & aliis) vicini (à Mariandyno dicti, quem alij Cimmerij, alij Phinei, alij Phryxi filium esse volunt. vel, vt Stephanus à Mariandyno quodam Æolico) omnium ferè fuere celeberrimi, quorum sinus (vt inquit Plinius) à Sangario, à plerisque dicto Coratio incipit, & vt ex Strabone atque aliis colligitur, ad fluuium Parthenium vsque extenditur. Horum metropolis Heraclea fuisse fertur. Sic enim Strabo: Heracleam, inquit, quam Milesij condidere, inter Mariandynos sitam tradunt, qui verò sint & vnde, id verò nemo dicit. sunt tamen Bithynis persimiles. Videtur itaque hæc natio è Thraciæ partibus profecta. Theopompus author est Mariandynum quendam Paphlagonum parti multis subiectæ imperitasse, atque impetu facto Bebrycam regionem occupasse, quum verò cœpisset, de nomine suo reliquisse. Illud quoque à nonnullis dicitur, Milesios primos Heracleæ conditores, Mariandynos, qui prius eum locum tenebant, in seruitutem redegisse, ita vt etiam per summum contemptū atque contumeliā eosdē vendiderint. Hæc Strabo. Apollonius quoque circa Acherontem, specum Acherusiā (vbi est Heraclea) necnon circa fluuios Sangarium atque Lycum (de quibus infrà) ἐριθηλέα .i. virentem incoluisse ait. In illorum regione (vt est in fabulis) Hercules Cerberum canem tricipitem deuicit, quem ferunt virus euomuisse, eámque regionem infecisse. Horum meminit Empolis antiquæ comediæ χρυσογῆϊ ἐκ Θεοῦ τὴν Μαριανδύνων. Apud eos tibicines primum threnos canere soliti: vnde prouerbium

uerbium, Μαριανδυνῶν μέμνησαι θρηνητῆρος. Ferunt authores Mariandynum filium Tityi threneticam ornasse melodiam, cúmque patrem Marsiæ tibicines docuisse. Hinc Mariandyni authorem sui generis imitati sunt, quem etiam venando extinctum quotannis in æstate lugent. Hæc Eustathius. Arrianus verò sic de illis tradidit. Mariandyni Paphlagonum gens Sangario fluuio vicini, vbi Heraclea est, apud quam Cimmerij, qui more patrio vescuntur herba, in aconitum incidentes affecti sunt, quod genus herbæ spuma Cerberi ab Hercule extracti, in terram collapsa dicitur peperisse, ex quo scomma illud, Cerberum non minus incommoda superis attulisse, quàm inferis. Horum denique Rex tempore Argonautarum fuit Lycus, cuius pater Dascylus Tantali filius, mater Anthemoisia Lyci fluuij filia, vt Nymphis libro 1. de Heraclea, & Herodotus prodiderunt. Hic Argonautas summa hospitalitate benignitatéque prosequutus fuit, partim quia Pelopa patruum suum diuinis à Græcis honoribus coli intellexerat, partim verò atque imprimis, quia perpetui sui hostes Bebryces vnà cum illorum tyranno Amyro à Grçcis oppressi fuerant: qui plurimùm antea illis negotii molestiæque facessérant. Buccellarios, Mariandynos, & Paphlagonas ad tributorum exactiones paulatim ad Turcos defecisse, testis est Pachymerius libro 3. Hinc colligere licet Mariandynos non ita vt cæteri omnino extinctos. Mariandynis subiungit Strabo Καύκωνας Cauconas, quos (vt idem inquit) eam oram dicunt habitasse, quæ post Mariandynos est, vsque ad Parthenium flumen, tenentes vrbem Teium, quos alij Scythas, alii Macedodonas, alii Pelasgos putant. Callisthenes illos circa Parthenium fluuium habitasse testatur. Progrediuntur enim, inquit Strabo à Mariandynis & Heraclea vsque ad Leucosyros, quos & nos Cappadocas appellamus. Cauconum verò gentes circa Toium vsque ad Perthenium amnem. Post Parthenium Eneti sequuntur, Cytorum habitantes, atque etiam nunc Cauconas quidam circa Parthenium sunt, de quibus postea. Nunc ad Arrianum nostrum redeamus.

Rhebas.) Plinius à faucibus Bospori, inquit est Rhebas, quem alii Rhesum vocant. Apollonius similiter, vt paulò antè dixi fluuium hunc in dextra Ponti ponit. Idem in illa nauigatione à Bosporo ad Rhebantem, mentionem facit Scopuli, quem Κολώνην, id est, Colonem appellat. Verba eius hæc sunt,

Ἐς δ' ἐπὶ ῥηβαίου προχοὰς σκοπελόν τε κολώνης.

Et alio in loco libro 2.

Ῥήβαν ὠκυρέην ποταμὸν, σκοπελόν τε κολώνης.

Vbi Apollonii Scholiastes dicit, promontorium etiam quoddam circa Lycum fluuium Colonem appellari, cuius Nymphis Heracleota in libro de Heraclea mentionem facit. Hunc scopulum in aperto mari post Cyaneas, in angusto ostio situm, hodie corruptè (vt testatur Gyllius) vulgò appellāt *Crommyon*, quasi Colonem scopulum verè κολωνοειδῆ. In huius scopuli inuestigatione idē Gyllius summum se vitæ periculum adiisse dicit. Idem quoque inter scopulum Coloneum & phanum scopulos mari circundatos circiter quinque se deprehendisse ait. Forsan hi sunt illi, quos idem Apoll. circa Bosporum δρόσερας κολώνας. i. roscidos scopulos ob illorum nimirum altitudinem appellat.

A phano Iouis distat Rhebas nonaginta stadijs.) Quum tantùm sit inter phanum Iouis & Rhebantem interuallum, quomodo Dionysius cum ait Πόντου παρὰ στομάτεσσιν ὁδεύειν? Respondeo illud παρὰ non apud, sed prope esse interpretandum.

Rhebas.) Græcè Ῥῆβας. Orpheus Ῥήβαντα quoque, id est, Rhebanum. Apollonius modò Rhebam, modò Ῥηβαῖον, id est Rhebeum appellat. Plinius à quibus Rhesum ait esse dictum. Straboni Ῥῆσος, id est, Rhesus fluuius est, apud Troiam fluens. Homerus fluuii Ῥήσου, id est, Rhesi nomine mentionem facit

in Iliad.quem ἑπτάπορον,id eſt,ſeptiuadum appellat.Hunc Strabo libro 13.apud Troiam ait fluere,item libro 13.eundem ait à Nicomedia Niceam ferri viginti quatuor vadis.Eiuſdem quoque eodem libro mentionem faciens vel eum eſſe ait qui nunc Ῥοείτης,id eſt,Rhoites appelletur, vel forſan qui in Granicum influat,quem ſeptiuadum quaſi πολύπορον,id eſt,multiuadum ait appellari.qui ortum habens à locis pulchræ pinni finitimis,ad vicum Melænas ſeptem vadis pertranſitur.Ῥήβας autem dicitur proculdubio ἀπὸ τοῦ ῥεῖν,id eſt,fluendo à celeri nimirum illius rapidóque curſu,vnde eum Apollon.lib.2.bis ὠκυρόην,id eſt, celeriter fluentem appellat.Eadem Rheni atque Rhoes fl.(de quo infrà)eſt notatio.Rheſus autem videtur dictus à Rheſo rege Thraciæ.Idem fluuius hodie (teſte Gyllio) à Græcis etiam agreſtibus vocatur Ῥήβας. Dionyſius quidem ſcribit eius aquam amabilem & pulcherrimam. Eiuſdem nomen tribus verſibus continuis hoc repetit,velut eſſet fluuius magno ſermone dignus,quum ſit paruus,cuius oſtium parua duntaxat nauigia in ſtationem admittit.Oritur in Bithynia,inter Pontum Euxinum & Propontidē,cuius non procul à fonte Rea Turcarum cultiſſimos amœniſſimóſque hortos habet,teſte Gyllio. Euſtath. illum ab Olympo Myſio ait oriri,quod falſum eſſe Gyllius demonſtrat. Nam duos, inquit ille, inter fontem Rhebantem , & Olympum Propontidis ſinus intercedere,nimirum Aſtarenum & Cioticum, neque eos ſinus circuire vidi. Nam ab intimo ſinu Aſtareno per planitiem vtrinque mōtibus clauſam, profectus ad Sangarium,nullum inueni amnem ab Olympo ad Pontum penetrās, neque inter Cioticum ſinum,& lacum Aſcanium,quem hodie Nicænum appellant,altiſſimis intercedentibus montibus,nullis vallibus à Ponto ad Olympum penetrantibus,præter eam per quam delabitur Sangaris. Sed quid longinqua repeto? quum Rhebantis fons non multa milliaria diſtet à ſuo oſtio. Hæc Gyllius, cuius teſtimonia ceu oculati teſtis plurimi facienda exiſtimo. Terra Rhebantia,cuius etiam Steph.meminit,Pſyllio adiacens,de qua Arrianus,ab hoc fluuio dictam eſſe videtur.

Promontorium nigrum, Græcè ἄκρα μέλαινα.) Apollon.ἀκτὴν μέλαιναν vocat, cum Rhebante fluuio coniungens. Vox enim ἀκτή.i.acta,à Latinis quoque vſurpata,ſecundum illud Æneid.5.

At procul in ſola ſecreta Troades acta,

Litus propriè maritimum,petroſum,ſcopuloſum,atque promontorium ſignificat. Sic Homerus alicubi ἀκτὴ προβλής, id eſt, acta prominens, promontoriū, ſiue ſcopulus:ita vt ἀκτὴ ſit idem quod ἄκρα. Dicitur autem ſecundum Grammaticos ἀπὸ τοῦ ἄγνυσθαι περὶ αὐτὴν, id eſt, ῥήγνυσθαι τὰ κύματα,id eſt,quod fluctus circa illud ferantur,id eſt,frangantur.vnde etiam ἀγὴ crebro apud poetas pro ἀκτή.Idem tamen Apollon.lib.2.alio in loco poſt Rhebantem fluuium,& ſcopulum Colones, ἄκρην δ᾽ οὐ μετ᾽ δηθὰ παρεξενέοντο μέλαιναν.i.Peruenerunt ad promontorium Nigrum,quod non procul à Rhebante fluuio, & ſcopulo Colones diſtat,vbi ἄκρην appellat. Idem videre licet apud Orpheum , qui ſimiliter ἄκρην μέλαιναν appellat.Huius Theocritus quoque mentionem facit Idyll.κζ.vbi dicit Argonautas quum petras Cyaneas pertranſiiſſent,in terram Bebrycū perueniſſe,atque in litus altum,& ὑπήνεμον ἀκτὴν.i.actam ventis obnoxiam expoſitos fuiſſe. Ptolomæus ἄκρα ... hoc promontorium appellat,quod nomen (teſte Gyllio) ad hanc vſque ætatem retinet , quod Menippus dicit diſtare ab vrbe Chalcedone ſexaginta ſtad.Strabo quoque lib.13.Promōtorii nigri circa Propontidem meminit.Videtur autem Nigrum dictum(vt vniuerſum mare Ponticum) vel à fluctibus nigris quibus alluitur, vel à cælo circa illud nigro plerunque.i.nebuloſo,obſcuro atque caliginoſo. Videtur denique eſſe receſſus ſiue ſinus ille Thracij maris , quem Oppianus lib.4.Halieut. profundiſſimum dicit eſſe,vnde & Melas,hoc eſt, Niger fuerit cognominatus,eúmque ventis minimè eſſe expoſitum. In eo loco multa dicunt eſſe caua & cœnoſa loca,in quem,

quem, quoniam multa piscibus paruis alendis idonea nascuntur, pelamides immigrant. Eiusdem meminit etiam Eustath. in Dionys. & Plin. lib. 4. cap. 11. Circa quem, inquit, locum, fluuius Melas, à quo sinus appellatur. Strabo & alii μέλανα κόλπον vocant. Plurima autem alia circa Bosporum sunt promontoria, vt Coracium à coruis ibi nidificare solitis dictum, Psomium, Panium, Ancyreum & alia. de quibus vide Gyllium.

Artanes ἀρτάνης flun.) Ptol. ἀρτάνlω χώϱιον. Plin. Artace portus, vbi & oppidum. Portus autem, cuius Arrianus quoque iuxta fluuium hunc meminit, sic forsan à fluuio appellatur, vt supra Hyssum portum à fluuio eiusdem nominis dictum esse Arrianus scribit. Ἀρτάνη autem, quo Atrian. & ἀρτάκη, quo Ptolem. Plin. vnius tantum literulę diuersitate à se inuicem distāt. Fluuii huiusce nulla alibi, quod sciam, fit mentio.

Templum Veneris prope hunc fluuium fuit.) Vnde colligimus illum haudquaquam obscurum atque ignobilem fuisse. Venerem autem dulcem è spuma maris secundum poëtarum fabulas natam in mari hoc Pontico pręsertim dulci cultam fuisse non est mirum. Sic Veneris Placidę & aram in sinu illo Byzantii Amycorum cognominato, & templum eiusdē in suburbano proximo Chalcedoniæ, & in portu Lyciorum, necnō (vt ex Xantho probat Eustathius) prope Sangarium fl. Veneris ὀρείας. i. montanæ templum fuit, qui ab hoc secundum Arrianum nostrum distat 438. stad.

Psilis.) Niger in sua geograph. inter hunc fluuium & Calpē, quæ sequitur, meminit fluuii cuiusdam Archadamon appellati. Psilis sic forsan à tenuitate vel velocitate (nam ψιλὸν vtrunque significat) appellatur Græc. ψίλις fluuius. à Strabone & Plinio ψίλλις duplici λ, à Ptolemæo ψύλλις per υ, à Marcellino Psylis. Hunc Strabo lib. 12, nec non Calpam atque Sangarium inter Chalcedonem & Heracleam fluere testatur Marcell. Per quæ litora (Bithyniæ) in sinus oblongos curuata Sangarius & Psylis, Bizes & Rhebas fluuii fundūtur in maria. Luculentam quoque huius fl. Apoll. lib. 2. (Phylleida appellans) mentionē facit post Acram melænam (de qua paulò antè) τῇ δ' ἄρ' ἐπὶ προχοαῖς φυλληΐδος, hoc est, ibi ad ostia Phylleidos. Hinc Scholiastes, Phyllis Bithynię fluuius. Iuxta hunc fluuium eodem teste Apoll. Dipsacus Phyllidis & Nymphæ filius, Phryxum Athamantis filium hospitio excepit. Huius fluuii litora lata, atque campum Argonautas dicit prætereuectos fuisse. Stephanus duos ferè eiusdem nominis diuersos scribit: nimirum Ψύλιον. i. Psylium, quem inter Thyniam atque Bithyniam dicit fluere: cui, vt ex Arriano de rebus Bithyninis probat Eustath. adiacet terra dicta Rhebantia, de qua suprà. Deinde ψίλιν Psilin fluuium Bithyniæ in Pontum Euxinum influentem: cuius accolæ Psilitæ dicuntur: Vtriusq; verò fluuii accolas trita dicendi consuetudine Psilianos appellari. Hæc ille. Mihi quidem vnus idémque videtur fuisse fluuius, Psylium & Psilis, cùm & nomina & loca per quæ vterque fluit, sint ferè eadem.

Vbi portus.) Plin. post Rhebam Psillis portus. Niger Psylis oppidū quoddam. Vtrunque tam portum, quam oppidum (si quod ibi fuit) à fluuio nomen adeptum verisimile est. Ab illo forsan fluu. Psylla emporium, de quo infrà fuit appellatum.

Calpe portus.) Κάλπης λιμὴν. Strabo Calpas fluuius inter Chalcedonem & Heracleam fluens. Ptolemæus quoque κάλπαν fluuium inter Psyllim & Sangarium ponit. Plinius Calpas portus. Niger Calpas portus cum oppido Carpi, nunc Acaparum. Apoll. Phyllidi fluuio subiungit βαθυῤῥείοντα κάλπην profundam Calpim. Xenophon autem quem hîc Arrianus citat, portum hunc sic describit. Ea regio, inquit, quæ Calpes portus dicitur in Thraciæ est ea parte, quæ Asiæ attribuitur, cuius initium est intra Pontum nauigantibus ab ipsius Ponti ostio Heracleam vsque: ab Heraclea verò Byzantium diei vnius, illius quidem quàm longissimi cursu, triremis, remis duntaxat acta traijcere possit.

In medio nulla eſt, neque ſocia, neque Græci nominis ciuitas. Thraces & Bithyni oram eam totam incolunt, qui Græcos vel tempeſtate aberrantes, vel quouis alio caſu in ea loca delatos, iniurioſiſſimè tractare dicuntur. Portus ipſe medium ſe ab Heraclea Byzantium nauigantibus præbet. Inſula in mare eminet, cuius quæ pars mare ſpectat abrupta eſt petra: altitudo eius, qua minima eſt, nihilo eſt viginti paſſuum minor. Quæ verò terra, quaſi ceruix quædam ad littus pertinet lata eſt paſſuū ferme octoginta. Ager qui in ea ceruice eſt, decem hominum millia facilè capere poſſet. Sub ea, de qua iam diximus petra, portus ſe aperit, cuius littus ad occaſum vergit. Petræ huius Theocritus, quoq; meminit λισσάδα. i. aſperam & præruptam appellans.

Fons frigidæ & claræ aquæ.) Xenophon. Fons dulcis & perennis aquæ ex ipſa ferè maris alluuie erumpens, agrum irrigat. Theocritus Idyll. κζ. Fontem perennem aquæ ἀκηράτῳ appellat. ſupra quem alios quoque fontes eſſe dicit, quorum aqua cryſtalli inſtar atque argenti ſit candidiſſima.

Syluæ lignis & feris abundantes.) Xenophon. Lignorum magna copia cùm aliorum generum, tum eorum è quibus claſſes ædificantur, quæ plurima eius in maritima loci parte & pulcherrima ſunt. Mons ſuprà portum ſe attollit continentem verſus viginti propè ſtadia excurrens, terrenus totus, ac minimè ſaxoſus. Pars eius quæ in mare eſt expoſita, condenſa eſt multis ac magnis cuiuſuis generis arboribus. Campeſtris pars eſt & aſpectu, & amœnitate pulcherrima: & latè ſanè patet, multique ſunt in ea & frequentes vici. Nam fert ager ordeum, triticum, leguminum quoduis genus, panicum, ficos quamplurimas, vites item multas & ſuauiſſimi vini feraces, atque alias huiuſmodi copias, præter oleas tantum. Hic loci ſitus & natura. Idem Theocritus Idyll. κζ. montem enim omnigena ſylueſtri materia refertum eſſe dicit, catalogum quarundam arborum ſubnectens: necnon regionem frugum atque fructuum fœcundiſſimam eſſe tradit.

Roe Ῥόη.) Forſan eſt ille, quem Rhoam Plinius appellat, quē ait inter Cobum (de quo ſuprà) & Sigamiam per regionem Ecreticon fluere. ſic dictus proculdubio ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, vt Rhebas, & Rhenus, à ſingulari quodam eius placido, atque leui, vel rapido atque veloci curſu.

Apollonia parua inſula.) Apollonius quoque poſt Rhebam fl. & Promontorium Nigrum (de quibus paulò antea) bis inſulæ huius necnō portus illius mentionem facit, Θυνίδα Thynida, inſulámque & ἐρημαίην. i. deſertam, & αἰπήεσσαν. i. altam appellās, quam paulò pòſt Apollini (cuius in ea templum fuerit) dicit ſacram fuiſſe, vnde Apolloniam conſtat appellatam. Nymphis quoque Heracleota, teſte Apollonii Scholiaſte, eiuſdem mentionem facit, eius ambitum ſeptem ſtad. patere tradit. Calliſthenes verò in ſuo periplo eodem Apollonii Scholiaſte teſte, & regionem & inſulam dicit à Græcis Thyniada, à barbaris Thyniam nuncupari. Strabo lib. 12. eandem Thyniada appellans in fronte maritimæ oræ Bithynicæ ſitam eſſe tradit. Plin. inſulas Ponti enumerans, Inſulæ, inquit, ſunt in Pōto Planetæ, ſiue Cyaneæ, ſiue Symplegades. Deinde Apollonia Thynias dicta, vt diſtingueretur ab ea quæ eſt in Europa. Diſtat à continenti paſſ. 1000. cingitur tribus mill. paſſ. Mela hanc ſimiliter Thyniada appellans, Mariandynorum finibus proximam eſſe dicit, vrbémque habere, quam quia Bithyni incolunt, Bithynida appellant. Ptolemæus in ſitu Ponti & Bithynię Thyniada inſulam, necnon Erythynos ſcopulos dicit adiacere regioni Cyanæorum. Fuit in illa (teſte Euſtathio) Apollinis templum, quod Apollinum Apollonius ἑῷον. i. matutinum dicit fuiſſe appellatum, propterea quòd ibi Apollo Argonautis ſummo mane apparuerit. Licet Apollonii Scholiaſtes potius ſic velit fuiſſe appellatum, eò quòd Argonautæ ſummo mane illuc appulerunt. Hodie vulgò Furnaſia appellatur. Apolloniæ vrbis infrà fit mentio.

Chelæ χηλαί.) Vox hæc, quæ propriè vel vngulam biſulcam, vel forcipes ſigni-

ſignificat : metaphoricῶs ſæpè ſignificat portuum moles, ſiue ſaxa, quæ ad arcendas vndas obiecta ſunt, ne muros lædant, quæ alio nomine à Græcis προχυμαίαι appellantur: à Latinis crepidines & ſaxea pila. de quibus Vitruuius lib. 5. Eiuſmodi autem Chelæ celebres fuerunt poſt Eſtias promontorium, de quibus ſic Dionyſ. Poſt Eſtias, inquit, ſunt χηλαὶ nuncupatæ à ſimilitudine figuræ: harum quidem alteræ breuiores, alteræ maiores, ambæ verò portus exiſtunt: apud ipſas templum eſt Dianæ, dictymæ. Hoc loco Dionyſius ſcalas, ſiue molis brachia appellat Chelas à ſimilitudine forcipum ſiue brachiorum, quibus portuum moles ſcalæque ſimiles eſſe ſolent, ſiue ſint rates in mare proiectæ, ſiue ſaxa in vadum abiecta, ponticulorum vicem præſtantia, quæ Hellines à figuræ ſimilitudine Chelas propriè appellarunt, poſteri Græci Bathra, Latini ſcalas ſeu gradus nominarunt ab vſu potius quàm à ſimilitudine ſcalarum nauticarum. Hæ à ſcandendo dictæ nihil aliud ſunt, quàm trabes latæ inclinatæ, in gradúſque exaſperatæ, illæ verò planæ collocantur, & plano pede adeuntur. Sed tamen ex illis ad naues, quia velut gradus iacitur, ideò iam dudum inueterata conſuetudine etiam ſcalæ nominantur, deprauatè quidem. Nam primùm χηλαὶ, deinde χαλαὶ à Græcis iam ignorantibus quid ſignificent χαλαὶ, deinde vulgi conſuetudine, quæ literas deprauare ſolet, ſcalæ: vt iam Græcorũ vulgus ignoret, quid ſibi velint χηλαὶ, quid βάθρα ſed duntaxat nouit ſcalas. Quàm autem celebres olim eſſent hæ Chelæ, declarant piſcatores, qui ex tot oræ Boſporicæ nominibus vix paucula quædam retinentes, medium ſinus fluxum Eſtiaco & Hermæo promontoriis clauſum etiamnum appellant Chalas, quaſi χηλαὶ, quum tamen in hoc ſinu nulla portus brachia, &c. de his ſic Gyllius. Eiuſmodi ergò, vt teſtatur Arrianus, Chelæ inter Apolloniam inſulam & Sangarium fuerunt ſitæ, quarum alibi nulla (quod ſciam) fit mentio.

Sangarius.) Σαγγάριος. Sic fluuius hic celeberrimus ab Orpheo Ptolem. Xenophonte, Myrleano, vt teſtis eſt Euſtath. Σάγγαρος Sangarus: à Capella, Solino, Ouidio, Plutarcho Sagaris & Sangaris: à pleriſque olim, teſte Plinio, Coralius, denique vt Heſiodus in Theogonia teſtis eſt, Sarcerius, hodie vulgò Zagari nuncupatur. Hic olim ξηροβάτης *Xerobates*, ob illius nimirum crebram meſſis tempore ſiccitatem, quod ſicco pede trãſiri poſſit, appellatus, poſtea Sagaris dictus eſt à Sagari quodam Myndonij & Alexiroes filio, qui, vt eſt in fabulis, ob contemptum myſteriorum matris deûm, ac contumelias quibus eiuſdem ſacerdotes (Gallos dictos) affecit, furore correptus in hunc fluuium ſemetipſum præcipitauit. teſtis eſt Plutarchus lib. de fluminibus necnon Hermogenes in lib. de Phrygia, qui tamen eum non Sagarim ſed σάγγαν *Sangam* appellat, hunc teſtem citat Apollonii Scholiaſtes. Hic igitur ſiue Phrygiæ, vt nonnulli, ſiue vt alii, Bithyniæ fluuius (nam vtriuſque optimo iure vel ortus vel progreſſus ſui ratione dici debet) fontes ſuos habet, teſte Strabone, apud Sangium vicum (vnde veriſimile eſt Sangarium & ab Hermogene illo hiſtorico Sangam fuiſſe nuncupatum) 150. ſtad. à Peſſinunte. Magnam autem Phrygiæ, Epicteti, ac Bithyniæ partem percurrens, vt ab vrbe Nicomedia paulò pluribus, quam 300. ſtad. abſit. vbi (à quo teſte Plinio nomen traxere matris magnæ deæ ſacerdotes) Gallus amnis in eum influit initium habens ex Medris Phrygiæ, quæ in Helleſponto eadem eſt, quæ Epictetus, quam Bithyni prius habuere. Auctus autem & nauigabilis factus, quum prius non eſſet nauigabilis, ad oſtia Bithyniam terminat. Hæc Strabo de illius ortu atque progreſſu. Vt autem Strabo in vico Sangia, ita Niceph. lib. 11. cap. 14. in vico Pazo dicto (forſan idem fuit vicus nominibus tantum mutatis) fluuii huius fontes eſſe dicit, in quo vico pauci quidam & obſcuri Nouatianorum Epiſcopi concilio coacto Iudæorum azyma obſeruanda, & cum eis Paſcha celebrandum eſſe ſtatuerũt. Eiuſdem concilij Valente imperatore celebrati, idem author meminit lib. quoque 12. cap. 31. Ibidem quoque meminit Sangari, quem dicit locum eſſe Bithy-

norum prouinciæ ad mare, non longè ab Helenopoli situm, vbi altera Nouatianorum Synodus de Paschate habita fuit, in qua cõtrouersiæ, quæ inter ipsos coortæ fuerunt, dirimendæ gratia Pascha ἀδιαφόρως. i. indifferenter quo quique vellent pane atque tempore celebrandum esse decreuerunt. Videtur autem & locus iste Sangarus à fluuio Sangario fuisse appellatus, & vicus ille Pazus idem esse qui Pachius ab Appiano lib. de bellis Mithrid. appellatur, ad quẽ Neoptolemus & Nemanes Armenius Manium legatum Rom. assecuti, pugnare coëgerunt, qui victus amissis quoque castris, fugiens ad Sangarium fluuium, eum noctu traiecit, & in Pergamum euasit. Liuius autem Decad. 4. lib. 8. Sangarium scribit ex Adoreo monte per Phrygiam fluere, & ad Bithyniam Tymbreti (quem Plinius Tembrogium appellat) misceri, inde maiorem iam geminatis aquis per Bithyniam ferri & in Propontidem se effundere. Eustath. hunc pariter atque Rhebantem à Mysio monte dicit fluere, quam opinionem, vt suprà dictum est, Gyllius refutat. Boccatius illum aureis arenulis per Hyrcanos Phrygásque dicit decurrere, Gallum & Tymbrum seu Tymbrogium in se recipere, haud longè à Troia in Propontidem labi. Ouid. illum inter fluuios in Pontum influentes enumerat. Q. Curtius lib. 3. Gordium nobilem Midæ ciuitatem regiam pari interuallo Pontico & Cilicio mari distantem Sangarium interfluere dicit. Plinius quoque testis est ab illo Mariandynorum sinum incipere, necnon Apoll. lib. 2.

> Ἔνθεν δ' ἀντιπέρη ποταμοῦ στόμα σαγγαρίοιο,
> Καὶ μαριανδυνῶν ἀνδρῶν ἐριθηλέα γαῖαν.
>
> *Hinc è regione fluuij ostium Sangarij*
> *Et Mariandynorum virorum virentem terram, &c.*

Hunc olim Turcarũ fuisse terminum testatur Nicephorus Gregoras lib. 5. Est præterea, vt Liuius inquit, non tam magnitudine memorabilis, quàm quod accolis piscium vim ingentem præbet. In eodem fluuio Plutarchus siue quisquis fuit author illius lib. de fluminibus, testatur lapidem quẽdam nasci admirabilem, quem si quis (id quod tamen raró fit) inuenerit, castrationem, naturæ inimicam atque contrariam, sacerdotibus illis Gallis vsitatam, æquo patientíque animo tollerare possit. Suprà hunc, teste Liuio, Cn. Manlius in bello contra Gallogræcos, quia vado nusquam transitus erat, pontem fecit ad exercitũ traducendum. Iustinianus, teste Cedreno, anno imperij sui 33. pontem in Sangario fluuio condidit quinque fornicibus, cùm prius ponte ligneo constratus esset. Bellonius lib. 3. cap. 34. Obseruat. põtem lapideum & pulcherrimum fluuii Sangari se vidisse dicit. Forsan est ille ipse, quem Iustinianus fecit. Propter hũc fluuium Veneris ὀρείης. i. montanæ templum fuisse ex Xantho probat Apoll. Scholiastes: in cuius fontibus, teste Cedreno, templum Deiparæ Iustinianus construxit. Forsan ibi fuit matris deûm (quæ à Phrygibus imprimis culta fuit) templum. Hinc Liuius illius deæ sacerdotes Gallos nominatos à Pessimonte Cn. Manlio eiúsque exercitui flumen transgresso præter ripam occurrisse scribit cum insignibus suis vaticinantes fanatico carmine, deam Romanis viã belli, & victoriam dare, imperiúmque eius regionis. Plutarchus lib. de fluminibus montem quendam ei dicit esse vicinum Ballenæum. i. regium dictum. Illius ostio imminet quoque mons Scoroba Bithynorum & Ponticorum terminus teste App. de bellis Mithrid.

Hyppius. ὕππιος.) Apollon. ὕπιον. sic forsan à leuitate sua dictus, cuius meminit lib. 2. Arg. post fluuium Billæum, de quo pòst, quem βαθυρρείοντα profundè fluentem appellat, & ad quem vsque Bebrycas ait Mariandynos, quadam vrbe capta imperij sui terminos propagasse. Hunc prope fluuium, vt testis est Apollonii interpres in hunc versum, in regione Thynia vrbs fuit Hypia dicta. Hypium autem dici, quia à montibus Hypiis (quorum incolæ Mysi) defluat. Videtur esse alius ab eo, cuius suprà facta est mentio, qui vnà cum Glauco in

Phasim

Phasim influit. Ptolomæus in Tab. 1. Asiæ, post Sangarium meminit Α'πτίου Aptii fluuii inter Sangarium & Elatam. Vide num sit mendum, & sit ὕπιος legendum. Idem enim in situ Ponti & Bithyniæ Carchedonios ait tenere litora ab ore Ponti vsque ad Υ'πιον fluuium. Idem, in descriptione ciuitatum Bithyniæ mediterranearum, vrbem Prusam sitam esse vult iuxta Hypium fluuium. Nam alia est (eodem teste) Prusa ad Olympum montem. Hyppus (inquit Vadianus in sua Epitome) Ptolomæo est fluuius, Plinio mons. Sed (vt paulò antea ex Eustathio dixi) & mons est Hypius, & fluuius, qui ex illo quia oritur, sic dictus fuit.

Lillium Λίλλιον.) Plin. Lilæi meminit, quem dicit Bithyniæ esse fluuium: à quo verisimile est sic promontorium fuisse appellatũ. Ptol. Α'γείλιον ponit inter ciuitates mediterraneas Bithyniæ.

Elæum Ε'λαιον.) Ptol. Ε'λάταν fluuium inter Aptium & Heracleam ponit. Stephanus Ε'λαίαν vrbem dicit esse prope Mysiam, quę sit nauale Bithynię. Sic forsan dicta ab Elæa illa Asiæ Æolica, cuius idem Stephanus meminit, quam Pergamenorum nauale esse ait. Nam multa loca Pontica, Græcorum locorum nomina sortita sunt. Elęus est quæ finit Hellespontum, inde Ægeum pelagus. Mela. Elæus insula Propontidis Plinio.

Cales Κάλης *emporium.*) Caletis fluuij Eustathius in hoc tractu meminit, quum ait Thynos vltra Rhebantem fluuium oram montanam vsque ad Calete occupasse. Forsan est Celex fluuius, quẽ Thucydides testatur per Heracliensem agrum ferri, cuius Niger quoque in sua Geographia meminit.

Ad Lycum fluuium.) Orpheus & Apollonius eodem quo Arrianus noster ordine post Thyniada, id est, insulam Apolloniam, subiungunt Sangarii ostia, Mariandynorum terram, Lyci fluenta, & paludem ἀνθεμοεισίδα: sic dictam (Scholiaste teste) ab Anthemoisia Lyci sorore, vxore Dascyli, qui Tantali filius fuit. Fluuius hic Lycus Λύκος, vt & Orpheus & Apollonii Scholiastes testantur, Regi (de quo paulò antea) est cognominis, fluens per Mariandynorum regionem. Hinc Plinius libro 6. cap. 7. Lyco flumini dicit appositum esse Heracleam oppidum, quod (vt paulò pòst dicitur) Mariandyni quondã tenuerunt. Quid si potius ita à rapido violentóque cursu ad animalis voracissimi similitudinem fuerit dictus: hodie vulgò Lartachus appellatur. Hunc & Phasidẽ Strabo libro 11. clarissimos Armeniæ fluuios appellans, in Pontũ dicit exire: necnon libro 12. Lycum ex Armenia originem suam trahentem circa Phanaceream cum Iride concurrere, ac nomine amisso, in Themiscyram Ponticúmque mare influere testatur. Hinc Plinius quoque libro 6. cap. 3. Lycum ab Iride deferri, & Neocæsaream præterfluere, illámque à minore Armenia disterminare, & libro 5. cap. 24. eundem cum Euphrate commisceri, & libro 6. cap. 26. per Silcos & Classitas ex Armenia ferri scribit. Apollonius libro 3. illum ab Araxe fluuio sonoro diffusum Phasidi commisceri, simúlque cum illo in Caucasium (.i. Ponticum mare) effundi tradit. Hunc Ouid. quoque inter fluuios in Pontum influentes commemorat.

Huc Lycus, huc Sagaris, inquit, &c.

Latitudo eius est, teste Xenophonte libro 5. pass. 40. Hic videtur esse ille ipse fluuius quem Apollonius Thyanensis, qui Claudio imperatore floruit (teste Cedreno) magicis suis artibus compescuit, ne Byzantio exundationibus suis noceret. Sunt alii quoque fluuii huic cognomines, de quorum nonnullis dubitari potest sintne iidem cum hoc cuius Arrianus mentionem facit, quémque modò descripsimus. Est enim fluuius quidam in Asia εὐμεγέθης, id est, maximus, (vt Strabo inquit) cui Lycus nomen, ex Cadmo monte fluens, qui mons Laodiceæ imminet (vnde etiam alius monti cognominis) iuxta Colossas vrbem Phrygiæ, terræ hiatum subit, deinde ferè quinque post stad. rursus emergens, vnà cum Capro in Mæandrum delabitur: ex quo simul regionem valde ca-

uernosam reddit. Nam Laodicea & proxima ei regio crebris terrçmotibus concuti solet. Hæc Strabo libro 12. & Herodotus libro 7. Itaque Plinius libro 2. capite 103. Subeunt, inquit, terras, rursúsque redduntur Lycus in Asia: Erasius in Argolica: Tigris in Mesopotamia. Hinc quoque Ouid. lib. 15. Metam. inter alia, quibus rerum humanarum mutabilem fragilémque conditionem depingit, similia pulcherrima, Lyci quoque meminit hoc modo,

Sic vbi terreno Lycus est epotus hiatu.
Existit procul hinc, alióque renascitur ore.

Quid si hunc ipsum fluuium resurrectionis quãdam imaginem esse dicamus? non erit opinor absurdum, aut à ratione alienum. Plinius Laodiceam Lyco huic esse impositam, Strabo Laodiceam Lyco proximam ab illo denominari testatur. Est item alius eiusdem nominis fluuius, postea (teste Plinio) Rhyndacus appellatus, quem Strabo ex Azanitide, Plin. in stagno Artynia (videtur vnus idémque locus esse) iuxta Miletopolim oriri, & assumptis cùm aliis ex Abrottana Mysia, tum Mecesto (Plinius Maceston appellat) per Miletopolitanũ & Apolloniaticum agrum fluere, super quẽ Apollonia sita, denique ab anchora Abascitica in Propontidem iuxta Besbycum Propontidis insulam sese exonerare testantur. vnde Plinius Besbycum contra Rhyndaci fauces sitam esse dixit. Hæc Strabo libro 12. Plin. libro 5. cap. 32. Circa hunc amnem in Ponto Plin. libro 8. c. 14. ex Methrodoro quodam serpentes esse tradit, qui super volantes quanuis altè pernicitérque alites haustu raptas absorbeant. Idem tradit Mela. Ipse quoque Marsyas (teste Q. Curtio libro 3.) amnis fabulosis Græcorum nominibus inclytus, media Celænarum vrbis Phrygiæ mœnia interfluens quum extra munimenta se euoluit, maiore vi ac mole vndas agens, Lycus appellatur, cuius descriptionem vide illo in loco, necnon apud Plutarchũ, & Boccatium De fluminibus. Cedrenus certè illum ex Colchide ferri, & sic dictum vult esse à Marsya quodam summo philosopho & musico, qui fistularum ex calamis confectionem inuenit, atque ad insaniam delapsus, Dei sibi nomen arrogauit, dicens se alimenta hominibus carmine fistularum reperisse, fertúrque mente captus se in fluuium abiecisse, cui Marsya nomen inde factum est. Plutarchus libro De fluminibus, primò Midæ fluuium, deinde Marsyam ex Marsyæ ab Apolline victi & excoriati sanguine ibi profuso, ex quo Satyri, testem citat Cornelium in libro 3. Phrygiæ. Hi itaque duo posteriores fluuii plerunque cum priore illo confunduntur, ita vt quemadmodum ex Boccatio colligere licet, dubitari possit, sintne iidem, an diuersi fluuii. Sunt quoque alii eiusdem nominis fluuii, vt ille in ora subiecta Libano apud Phœnices, haud procul à Leonto oppido, cuius Plinius libro 5. cap. 20. & lib. 31. cap. 2. mentionẽ facit, vbi aquam illius si quis biberit, illum tertio die mori testatur: necnon Strabo libro 16. vbi illum necnon Iordanum, à mercatoribus præsertim Aradiis dicit nauigari. Item alius Cypri insulæ se fundens in mare Syriacum, teste Boccatio. Est item Lycus in Indiæ terris fons, cuius aqua lucernæ ardent Plinio teste libro 31. cap. 2. Item in Germania, Rhoetos dirimens à Vindelicis, & præter Augustam Vindelicorum, in Danubium illabens, teste Ptolomæo libro 2. cap. 12.

Heraclea.) cognomento Pontica (nam teste Stephano, aliæ sunt viginti duæ eiusdem nominis hinc inde ciuitates) ab Argiuo Hercule (vt inquit Mela) dicta, seu potius ab Hercule, cuius plurima ibi rerum gestarum monumenta quæ etiam (vt Iustinus libro 15. refert) à Bœotiis iterũ oraculo monitis, in Herculis honorem fuit condita, Apollonio teste. Cedrenus testis est, victo Amyco, Argonautas cum Hercule mare Ponticum aduectos esse, vrbémque Herculis cognominem condidisse. Hodie ab incolis Pendarachia appellata, Megarensium, vt vult Arrianus, Xenophon, Strabo, vel (vt alii) Milesiorum colonia, in Mariandynorum, teste Xenophonte, Strabone, finibus sita, à Ponti ore ducentis

tis

tis milliariis, teste Plinio, à phano Chalcedonio mille quingentis, à Sangario fluuio quingentis stad. secundum Strabonem libro 12. At verò secundum Arrianum nostrum à Byzantio 1630. à phano Chalcedonio Iouis 1510. stad. distat. Strabo ergo & Arrianus, quantum ad interuallum inter templum Chalcedonium, & Heracleam decem stadiis à se inuicem discrepant. Vrbis huius variæ fuerunt seruitutis & libertatis vices. Nam quum (vt Strabo inquit) prius libera fuisset, postea diu sub tyrannis fuit, deinde rursus se in libertatem vindicauit. Postea quum sub Romanis esset, Regem habuit, ita tamen vt Romanam coloniam in partem vrbis & agri admiserit. Quam vrbis partem quum Adiatorix Meclij tetrachæ Galatarum filius ab Antonio accepisset, quam Heraclienses tenebant, paulò antè Actiaca bella, Romanos noctu adortus, ad vnum omnes iugulauit, id quod se ipsius Antonij iussu fecisse dixerat. Cuius facinoris mox debitas meritásque pœnas luit. Nam post Actiacam victoriam in triumphum ductus, vnà cum filio iugulatus fuit. Vrbs hæc, quum prius ad Bithyniam pertinuisset, à qua Colchidem vsque Mithridatis Eupatoris regnum se extenderat, postea Ponto fuit à Romanis adiuncta (teste Strabone) ac tandem (vt ex Nicephoro libro 11. didicimus) ipsius Ponti metropolis facta fuit. Vrbs præterea hæc multis nominibus valde ἀξιόλογος (vt Strabo inquit) id est, clara ac illustris fuit. primò multis Herculis monumentis. Plinius libro 16. capite 44. In Ponto, inquit, circa Heracleam aræ sunt Iouis Stratij cognomine, ibíque quercus duæ ab Hercule satæ. In eodem tractu portus est Amyco Bebrycum rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanã vocant, quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiunt, donec abiiciatur. Ælianus quoque libro 6. capite 40. mures Ponticos (de quibus suprà) quicquid Herculi ibi est sacrum, dicit non attingere. Itaque quum vitis (quæ ibi deo frondescit, & soli eidem ad religionem consecrata est, ac cuius racemos dei administri ad sacra seruant) vuæ maturitatem assequutæ fuerint, tum de insula mures decedunt, vt ne si remanerent, per imprudentiam eas contingant, quas tangi fas non sit: pòst verò vbi id anni tempus præterierit, ad domesticam sedem reuertuntur. Luculentam Heraclienses nauium copiam habuisse, Xenophon testatur. Coloniarum quoque plurimarum, cuiusmodi fuit Cherronesus, Calatis, Romana (teste Strabone) procreatrix fuit. Flumina plurima & maxima hanc vrbem vel pertranseunt, vel alluunt, vt Tembrius (ἰχθυόεις ab Orpheo dictus) Sangarius, Lycus, Acheron denique, quem Apollonij interpres ἀπὸ τῶν ἀχέων, id est, doloribus vult esse dictum, aliter dictus (teste Marcellino) Arcadius. Apollonius libro 2. Σοαναύτην dicit appellatum fuisse, propterea quòd Megarenses quum fluctibus iactati, in illa sua profectione ad Heracleam, in hunc fluuium confugissent, salui incolumésque euaserũt. Apollonij Scholiastes sic dicit appellatum fuisse, propterea quòd omnes in naufragij periculo constitutos, incolumes præstat, quippe quum quietos & tranquillos portus habeat. Magnam præterea illi claritatem attulit & Acherusias peninsula, vbi Herculem ad Cerberum canem extrahendum descendisse ferunt (teste Xenophonte) & quæ illius descensus monumentum dicitur specus illa Acherusia, haud minus quàm duo ostia (vt inquit Xenophon) subsidens (ex qua Cerberus extractus) ad naues (vt aiunt) peruia, μυχοπόντιον, teste Marcellino, ab accolis dicta: de qua Ouidius libro 7. Metamorphos. Flaccus libro 5. Apollonius libro 2. ἄγχις Ἀχερουσίδος ὅρμον, id est, ad portum promontorij Acherusij dicit Argonautas appulisse, quod promontorium dicit ex mari excelsum atque præruptum esse, supra id platanos esse satas, inde descensum patere ad tartara, cuius Acherusij promontorij versus continentem atque Meridiem pars sit specus Acherusia. Deinde portus Acone, ab aconito, quod magna copia prouexit, ex Cerberi extracti spuma ibi natum, sic dictus, optimus (vt inquit Strabo) & pulcherrimus. Postremò ex hac vrbe, ceu ex equo Troia-

no,multi præclari ac præstantes doctrina eruditionéque viri prodierunt:cuiusmodi fuit Platonicus ille philosophus Heraclides,Platonis & Aristotelis auditor,nec insigni tantùm ingenio,sed habitu adeò molli,vt pro Pontico Pompicus diceretur,author Laertius.Eius Cicero libro 5.Tusculanarum meminit. Ex eadem oriundus fuit Dionysius philosophus Heracleota, de quo Cicero libro 2.Tusculanarum quæstionum.Fuit etiam Heraclides Ponticus historiographus,sed ex Odesso Ponti oriundus, de qua Stephanus. Ex eadem natus fuit(teste Philostrato libro 1.)Euxenus Apollonii Thyanensis præceptor,vsque ad annum sextumdecimum,quem Philostratus lib.1. ventri veneríq; deditum,ab omni rectè philosophandi ratione operibus & vita alienum, Epicureum, Pythagoræ sententias non aliter nouisse dicit, quàm aues quandóque ab hominibus doctæ humana loquuntur verba. Quamobrem Apollonius quum sextũ decimũ annũ attigisset, ad Pythagoricam sectam aspirans,illũ dimisit,quum patre concedente ei suburbanum donasset, vbi horti erant amœnissimi,& iugiter manantis aquæ fontes permulti.

Megarensium colonia.) Ita Xenophon,Strabo,Apollonius,licet alij Milesiorum esse velint. Apollonij Scholiastes ex Ephori lib.5.& aliis probat Bœotios atque Megarenses Heracleas conditores fuisse.

Portus nauium) dictus Acone:hinc Strabo ἀκλιμένα appellat.

Ad Metroum) matris deorum templum Athenis celeberrimum,ad cuius similitudinem forsan in hoc loco fuit extructum: nam Argonautæ eam summopere venerati sunt, id quod constat ex multis monumentis, quæ passim in Ponto in illius honorem excitarunt,de quibus suprá. Sic(vt superioribus hoc quoque adiiciam) Nicomediæ quoque, vt ex quadam Plin.ad Traianum epistola colligere licet,eiusdem dæmonis templum fuit.

Posidæum.) Ποσίδαιον,quia Neptuno maris deo dedicatum. Posideum Ioniæ promontorium(teste Mela)in descriptione Ioniæ.Ποσίδιον Stephano vrbs inter Ciliciam & Syriam.Multa hinc inde hoc nomine & oppida & promontoria fuerunt, vt Posidium circa Chalcedonem promontorium & oppidum, iuxta quod templum oraculorũ Apollini sacrum à Milesiis constructum fuit, quod ob magnitudinem suam tecto caruit.Ergo à Milesiis,à quibus(vt inquit Strabo)totus Euxinus,Propontis & alia complura loca ædificiis fuerunt exculta,hoc quoque seu promontorium fuit appellatum, seu oppidum,seu templũ verisimile est fuisse conditum.

Tyndarides.) Hoc siue portus,siue oppidum,siue promontorium(nam eius nullam alibi ab authoribus vidi mentionem fieri)probabile est à Castore & Polluce,Argonautarum comitibus,qui Tyndaridę (quia Tyndariæ OEbaliæ regis filij)fuerunt appellati,sic fuisse nuncupatum.

Nymphæum.) A Nymphis(vt est verisimile)dictum. Infrà fit mentio Nymphi vrbis Tauricæ intra Panticapæum metropolim &Theodosiam sitę.Nymphæum quoque Proconnesi insulæ promontorium.

Oxinas Ὀξείνας *fluuius.)* Huius quoque nullam legi mentionem fieri. Apollonius Argonautas Acherontem fluuium Heracliensem celerrimum ad Callichori fluuii ostia peruenisse dicit. sic appellatus (teste Marcellino)quòd superatis post triennium Indicis nationibus,ad eos tractus liber reuersus, circa huius ripas virides& opacas orgia pristina reparauit,& choros, hieterica,huiusmodi sacra quidam existimant appellari. Idem Apollonius tradit libro 2. Hinc Apollonij Scholiastes Callichorum fluuium Paphlagoniæ dicit esse Baccho sacrum, cuius Callimachus quoque mentionem faciat, ac duobus ostiis in mare influere,qué(denique addit)rursus Ὀξύνοντα,id est,Oxynontē appellarunt.Ergo Oxinas est ille Callichorus,Oxynon quoque appellatus. Ab hoc non procul distat & antrum,quod Apollon.αὐλίον,Marcellinus Alion appellat, & Stheneli (Marcellinus, nisi sit mendum,Sthelenum transpositis literis

teris

teris appellat)monumentum.

Sandaraca.) Huius quoque non fit mentio,quod legerim. Strabo Sandaracurgii meminit & castelli in Pompeiopoli,vrbs Paphlagoniæ,& montis concaui propter metallorum effossionem,ob odoris grauitatem periculosissimã.

Crenides.) De his nihil inuenire potui, nisi quod Menippus in periplo Pōti à Crenidibus ad Psyllam testatur viginti esse stad.teste Stephano. Noster Arrianus ponit triginta.

Psylla. Ψύλλα emporium.) Ptol. Ψύλλιον oppidum quod Heracleæ statim subiungit,deinde Tium. Niger Psyllium oppidum Bebryci regis ab Amyco occisi tumulo imminens,vulgò Picello dicitur.

Tium oppidum.) Tios Τίος,teste Stephano,vrbs Paphlagoniæ Ponti,à Tio sacerdote Milesio appellata, vt Philon testatur. Demosthenes in Bithyniacis Datarum capta Paphlagonia eius conditorem esse affirmat, & ἐκ τοῦ τιμᾷν δία à cultu Iouis Tium appellasse. Eiusdem quoque meminit Menippus in periplo Paphlagoniæ. A Psylla vrbs ἕστιον *Hestion* (mendum videtur esse pro ἔστι Τίον .i.est Tium) & fluuius βίλαιον.ab Heraclea stadia 300.absunt. Hestium vrbs,& Bilæum stadia 370. Et rursum omnes à Tio Amastrim vsque 200. Inde Τιανὸς Tianus, vt à Cio Cianus. Corruptus videtur esse apud Stephanum contextus Græcus, Strabo lib.12. Τηϊονίτη πολίχνιον nihil, inquit, habet memoratu dignum, nisi quod Phileterus hinc fuit, author generis regum Italicorum. subiungit Heracleæ idem Cauconas, de quibus suprà, quos eam oram dicunt habitasse, quæ post Mariãdynos est vsque ad Parthenium flu. vrbem hanc Τήϊον Teium feruntur incoluisse. Hanc vrbem, eodem teste Strabone Amastris regina cum Sesamo Cyloro & Cromna coniunxit in instruendis Paphlagonibus, sed citò defecit ab hac communione, cœteris in ea permanentibus. Mela, eam Tion appellans, Milesiorum coloniam, & iam soli gentísque Paphlagonum esse ait. Quid si sit eadem vrbs, quæ Eneta dicitur, vrbs Paphlagoniæ antiquissima, ex qua oriundus Pelops Paphlagonum author, quem Apollon. idcirco ἐνετήϊον appellat. Abest Tios ab Heraclea secundum Plin.38.mill.pass. Patria fuit Anacreontis poëtæ, in qua fuit templum Apollinis, vnde Apollo Teius dictus.

Vrbs Ionica.) Milesiorum colonia. Miletus plurimis coloniis nobilis fuit. A Tio (vt suprà dictum) sacerdote Milesio condita, vt testis est Stephanus. Hîc quoque non est silentio prætereundum, quod Plinius inquit, In omni hoc tractu prædicto, tres tantùm gentes Græcas inueniri, Doricam, Ionicam, Æolicã, cœteras Barbarorum esse.

Billæus.) βιλλαῖος.βίλαιον à Menippe in periplo Paphlagoniæ. Plinio Billis, vltra quem Paphlagonia, quam Pilomeniam aliqui dixere inclusam à tergo Galatiæ. De hoc sic Apollon.lib.2.

Παφλαγόνες τῷ ἐπὶ τοῖς πελοπήϊοι εἴκαθον αὐτοῖς.
Ὅσσοις βιλλαίοιο μέλαν προσελάγνυται ὕδωρ.

Eustath. in illum locum. Fluuius hic per imminentem Phrygiam labitur, & exit propter Titanorum vrbem. fluuius est Paphlagoniæ, quem alii Phrygiæ volunt esse.

Parthenius.) Strabo. Deinde Parthenius amnis per florida defertur, vnde & nomen habet, ortum habens in Paphlagonia. Hunc Mela in litoribus penè mediis Paphlagonum esse dicit. Sic dictus teste Stephano, vel vt alii volunt à Diana, quæ se huius vndis ibi venando oblectauit. secũdum illud Valer.Flacc.

—Et fatis tibi Typhi regitum.
Parthenium ante alios triuiæ qui creditur amnis,
Fidus & Inopi materna gratior vnda.

Alii contrà à placidissimo leuissimóque quasi virgineo cursu sic dictum esse volunt. Sic Orpheus, qui idcirco illum ab incolis καλλίεῤῥον dicit appellari. Apollonius ἁλμυρόεντα πρηΰτατον. i. salsuginosum atque placidissimum appellat,

in quo Diana corpus abluere sit solita, vnde Callisthenes eum vult fuisse appellatum. Alii verò à placido illius cursu, teste Apollonii interprete, qui similiter eum Paphlagoniæ fluuium appellat, cuius ostia sint circa Sesamum vrbē. Huius quoque fluuii meminit Xenophon lib.6. quē, vt & Thermodontē primò, deinde Halym Græcos ait præteruectos esse. Ibidē quoque ob latitudinē ἄβατον vocat. Plin. Paphlagonum fluuium Carambi promontorio proximum appellat. Circa hunc fluuium Cauconas quosdam habitasse author est Strab. 12. Fluit, authore Stephano, per Amastrianorum vrbem. Ouidius,

Partheniúsq; rapax, & voluens saxa Cynopes.

Samus insula Parthenius dicta.
Imbrasus fluuius Parthenius dictus.
Sesamum vrbs vnde dicta.
Parthenius mōs Arcadiæ.
Parthenius promontorium prope Heracleam.
Parthenia vicus.

Rapax propter eius cursum, qui omnia rapit & aufert. Quomodo igitur alii leuem placidúmque esse dicunt, vnde sic fuerit dictus? Respondeo pro diuersitate locorum potest modò leuis, modò rapidus esse & dici, vt suprà de Phaside quoque dictum fuit. Adde quòd permulti sæpè fluuii licet aspectu leuissimè videantur fluere, tamen impetu sunt rapidissimo, ita vt si quid illis iniicias, illud dicto citius abripiant. Hîc quoque non est silentio prætereundum, & Samum insulam, Melanthemonem aliàs & Anthemusam dictam, Parthenium fuisse appellatā, & illius insulæ fluuium Imbrasum nomine Parthenium quoq; fuisse appellatū. quare cùm Anchæus Neptuni & Astipaleæ filius (qui post Tiphys obitum nauem Argo ab vrbe Heraclea gubernādam suscepit) in insula illa Samo iuxta fluuium Imbrasum Parthenium quoque dictum natus fuerit (teste Apollonio & eius scholiaste) verisimile est & ciuitatem Paphlagoniæ Sesamū à Samo insula, & fluuium hunc ad Imbrasi illius similitudinem fuisse nuncupatum. Nonnulli etiam à Palætini regis filia in eo submersa. Est etiam Parthenius mons Arcadiæ sic dictus, vel quòd virgines in eo frequenter venari, vel quòd Veneri sacra in eo facere consueuerunt. Est quoque, teste Stephano, eiusdem nominis promontorium prope Heracleam, cuius Artemidorus quoque meminit lib.6, Geograph. Est quoque Parthenia vicus Pōto vicinus. Hic verò, secundum Arrianum nostrum, fluuius Bithyniæ finis, & Paphlagoniæ initium.

Thyni olim dicti Bithyni postea dicti sunt.

Bithyni Thraces.) Claudius,

Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur.

Thraciæ populum appellat, quia à Thracibus oriundi.

Xenophon.) Quàm Thraces & bellicosi & truces infestique Græcis extiterint pluribus describit Xenophon lib.6.

Paphlagonia. Eneti.
Paphlagoniæ termini.
Paphlagonia Pilemenia dicta.
Paphlagonum gens antiqua.
Veneti à Paphlagonibus orti.

Paphlagonia.) Sic Strabo. Post Parthenium, inquit, est Paphlagonia & Eneti clarissima Paphlagonum natio, ex qua & Pilæmon fuit oriundus. Sic dicta à Paphlagone filio Phinei, ad Orientem Haly fluuio, ad austrum Phrygia & Galatia, Occidentem versus Bithynis & Mariandynis, Septentrionem versus Euxino Ponto terminatur. Hac regione in mediterraneam & maritimam oram diuisa, oram maritimam ab Hali vsque in Bithyniam Heracleam vsque Eupater Mithridates. ex mediterranea verò partem propinquiorem. Hæc Strabo. Marcellinus, Post Bithyniam, inquit Pontus & Paphlagonia prouinciæ protenduntur. Dicta est quoque Pilæmenia, teste Plinio, inclusa à tergo Galatia. eius initium versus Bithyniam Billim fl. facit. Apollon. lib.2. post Heracleā & regionem Mariandynorum ponit Paphlagoniam, quam montosam esse testatur: cui Eneteius olim Pelops imperarit, à cuius sanguine secretos esse Paphlagones gloriati fuerunt. Iustinus in Nouellis gentem hanc antiquam, neq; ignobilem olim fuisse dicit, vnde magnæ coloniæ deductæ, vnde Veneti in Italia, Aquileia omnium sub Occidente vrbium maxima. Vide plura ibidem. Xenophon lib.5. Paphlagonum regionem & campis pulcherrimis, & altissimis montibus præditam esse, difficillimósque aditus habere testatur.

Amastris vnde dicta.

Amastris.) Post Parthenium, inquit Strabo, est Amastri, ab vxore Dionysii Siciliæ tyranni, muliere Persica, filia Oxyathri fratris Darii, dicta, quæ posita,

posita in peninsula portus habet ex vtraque Isthmii parte. Amastris illa, ex Sesamo, Cytoro, Cromna Teio vnam effecit. Demosthenes ab Amastri Amazone, sic vult esse dictam. De hac Flacc. lib. 6. Peditem pedes haurit Amastrim. Hanc Stephanus vult prius Cromnam dictam. Plinius, Sesamum oppidū, nunc Amastrim dicit esse. Amastris inquit Lucianus in Toxari, Pontica vrbs haud procul à Carambe dissita in promontorio, obuia iis qui à Scythia nauigant. Huius idem meminit in Pseudomante, quam Alexandro illi Pseudomanti dicit inuisam fuisse. Plinius in quadam sua ad Traianum epistola, Amastrim ciuitatem elegantem, & ornatam, inter præcipua opera dicit habere pulcherrimam, eandémque longissimam plateam, cuius à latere per spatium omne porrigatur, nomine quidem flumen, reuera cloaca fœdissima, quæ sicut turpis, & immundissima aspectu, ita pestilens sit odore teterrimo. itaque petit eam vt liceat decoris & salubritatis gratia contegere. *Amastris prius Cromna dicta. Amastris Plinio, quæ.*

Erithyni.) Strab. duo scopuli, qui nunc Erithri à colore sic appellati. Sic Apollon. quoque post Sesamum (quæ Plinio & aliis eadem quę Amastris) subiungit αἰπεινοὺς ἐρυθίνους, quos Homerus ὑψηλοὺς. i. altos seu excelsos appellat. Ptolemæus in situ Ponti & Bithyniæ Thyniada & Erythinos scopulos, dicit adiacere regioni Cyaneorum. Stephanus dicit esse vrbem Paphlagoniæ sic à rubedine dictam. *Erithyni scopuli.*

Cromna.) Hanc, Strabone teste, Amastris cum Sesamo, Cytoro, Tio coniunxit, & vnam ex his quatuor ciuitatem effecit. Eius Homerus quoque meminit, cum Ægialo & Erythinis coniungens eodem carmine. Iuxta hanc Enetos (à quibus Veneti in intimo Adriatici maris sinu positi) Strabo & Plinius testantur habitasse. De hac sic Flaccus libro 5. *Cromna. Eneti à quibus Veneti.*

Mox etiam Cromniámque iuge pallente Cytoron.

Plinius. Post Mastyam Milesiorum Cromna. Hanc Κρωμίαν. i. Cromiam appellatā. Ptolemæus post Amastrim ponit. Apollonius post Erithynos scopulos ponit Crobialum & Cromnam. Eandem Niger & Thessalim & Maliandam, & Strimonim ait appellari.

Cytorum.) Κυτωρον. Cytorum olim Sinopensium emporium fuit, dictum à Cytoro Phryxi filio, vt Ephorus tradit. In Amastriano agro plurima atque optima buxus nascitur, præsertim circa Cytorum. teste Strabone, Mela. Vergil. Georg. 2. *Cytorum emporium.*

Et iuuat vndantem buxo spectare Cytorum.

Hinc Cytoriaca ea quæ buxea sunt,

Sæpè Cytoriaco deducit pectine crines.

Idcirco etiam Apollon. ὑλήεντα. i. syluosam appellat. Strabo. Post promontoriū Iasonium, & Genetas Cytorus oppidum, ex quo Pharnacia habitata. lib. 12. Cytorus quoque est mons, vbi buxus nascitur.

AEgiali.) Post Cytorum Ptolemæo κλίμαξ. i. scala oppidum. Ægialum autem Homerus coniungit cum Cromna. Nonnulli, inquit Strabo pro Ægialo scribunt Gobialū. κωβίαλον. Vnde quoque Apoll. lib. 2. post Erithynos ponit κρωβίαλον. Ægialos, teste Apollonii interprete, 1000. stad. est, Carābin & Sinopen vsque. Littoris verò tractus supra 100. stad. longus, vicum habet eiusdē nominis, cuius Homerus meminit. Item Strabo. Hunc Apoll. his verbis describit, *AEgialum. AEgialum vicus.*

Τὴν δὲ περιγνάμψαντι πολὺς παρὰ κέκλιται ἤδη
Αἰγιαλὸς. πολέος δ᾽ ἐπὶ πείρασιν αἰγιαλοῖο.

Vrbis huius Lucianus in Pseud. quoque meminit, quam Homeri monumentis celebratam esse dicit.

Thymena.) quid, vel vbi sit, nihil potui inuenire. Ptol. post Cytorum κλίμαξ oppidum & τευθρανίαν Teuthraniam ponit. Teuthrania forsan quæ Ptolemæo, Arriano est Thymena. *Thymena. Teuthrania.*

Carabis.) Κάραβις. Strabo, Post Ægialum est Carambis promontorium *Carabis promontorium.*

m.j.

magnum ad Septentrionem porrectum & Scythicam peninſulam, ſeu Cherroneſum, cui Frõs & arietis alterum promontorium appoſita Pontum bimarem efficit. lib. 12. Eodem teſte lib. 7. à Cherſonitarum vrbe abeſt 2500. ſtad. ab Arietis autem fronte multo minore ſtadiorum numero. Huius Apoll. lib. 2. his verbis meminit:

> Ἔστι δέ τις ἄκρη ἑλίκης κατ' ἐναντίον ἄρκτου,
> Πάντοθεν ἠλίβατος, καί μιν καλέουσι καράμβιν,
> Τῆς κεν ὕπερ βορέαο περισχίζονται ἄελλαι, &c.

Eiuſdem meminit quoque Plinius lib. 4. cap. 12. & lib. 6. cap. 2. Flaccus lib. 4.

> *Quid tibi nubifera ſurgentem nube Carambim?*

Dionyſius.

> *Ceſpite Paphlagonum ſurgit ſaxoſa Carambis.* &c.

Vltra Carambim & Moſinoeci, inquit Mela.

Zephyrium promontoria & oppida.
Zephyrium.) Sic Ptolemæus quoque poſt Carambim Zephyrium ponit. A Zephyro, cui expoſitum, forſan ſic dictum. Huius nominis & oppida & promontoria ſunt. Vt Loorolum promontorium in Italia, cuius & Plin. lib. 3. cap. 5. & Strabo lib. 6. meminerunt: eſt etiam vrbs Cariæ & Ciliciæ. Item promontorium Ægypti, à quo Venus & Arſinoe Zephyritis.

Aboni tichos.
Aboni tichos.) Ptolemæus inter Zephyrium & Aboni tichos ponit καλλιστρατίαν. Calliſtratiam.

Vrbs parua.) Hinc Strabo πολίχνιον. i. oppidulum appellat. Vrbem hanc Aboni mœnia (quæ hodie Boli vulgò appellatur) cuius Ptolemæus quoque meminit, Strabo & alii claram olim fuiſſe vel ex illa Luciani hiſtoria, in Pſeudomante, quam inſerere hîc volui, patet. Alexander Pſeudomantes ſocietatẽ iniit cum Byzantio quodam Chronographo ſcelerato, qui appellabatur Coconas. Hi cùm inter ſe cogitarent Delphos, Claron, Delum, Branchidas diuites

Hiſtoria lepida de vaticinationis oraculo excitando.
factos ex arte diuinandi, conſtituerunt vaticinationis oraculum excitare, ac primùm conſiderarunt de loco. Coconas Chalcedonem probabat locum cõmodum, eſſe mercatoribus frequentem. Alexander præferebat vrbem hanc Paphlagoniæ nominatam Aboni mœnia, cuius ſententia vicit. Itaque profectis ipſis Chalcedonem, vtile quippiam vrbs viſa eſt habere in Apollinis templo, quod illic antiquiſſimum eſt. tabulas æreas defodiunt, in quibus inſcriptũ inciſúmque erat, vt quàm mox Aſclepius cum ipſo Apolline patre accederet in Pontum, vt occuparet Aboni mœnia. Harum tabularum de induſtria inuentarum fama, ſtatim Bithyniam & Pontum peruagata peruenit Abonimœnia, eiúſque incolas ita mouit, vt tẽplum ædificare cœperint, quò Alexander profectus eſt. Cocona Chalcedone remanente.

Æginetis oppidulũ & fluuius.
Æginetis.) Αἰγινήτης.) Stephanus αἰγινήτης inquit, oppidulum eſt & fluuius Paphlagoniæ. Videtur autem nomen hoc ſignificare Æginam in Ponto: nam Paphlagonia Ponto eſt contigua. Hæc ille. Strabo, Poſt promontorium Iaſoniũ γενέτην fl. ponit. Plin. in Themiſcyræ deſcriptione Genetarum gẽtis meminit. Apollon. lib. 2. Genetæi promontorii mentionem facit, in quo Iouis Xenii fanum fuit, de quo infrà.

Cinolis.
Cinolis. Κίνωλις.) Strabo. Poſt Carambim, inquit, ſequitur Cinolis & Anticinolis, & Aboni mœnia. Mela in Paphlag. Cimolim poſt Cytoron ponit. Ptolem.

Cimmolis.
Poſt Aboni mœnia Κίμμωλις *Cimmolis* per duplex μ, vrbs Galatiæ. Plin. Cimolis oppidum Paphlag. Quidam Cimmolum & Anticimolum vocant, vt Niger in Galatiæ deſcriptione.

Stephane vrbs.
Stephane.) στεφάνη. Plinio Stephane in Paphlag. Ptolem. Cimmoli ſubiungit H[illegible]rmanam, ac deinceps στεφάνην Stephanam. Stephan. στεφανὶς. i. *Stephanis*, vrbs Mariandynorũ, Hecatæo Aſiæ cuius patronym. Stephanites. στεφάνη. i. *Stephane* vrbs Phocidis. vnde patronym. Stephanæus. Sic forſan dicta, quia Glycerio coronarum inuentrici, quæ coronas vendendo ſuſtinuerat paupertatem fuit

fuit consecrata. Vide Plin.lib.35.cap.11.

Potami.) Ptolemæus Stephanæ subiungit Sinopen, de qua infrà. Potami autem huius nullam vidi mentionem fieri. Stephanus ποταμὸν dicit esse insulã Æolidis. Plinius libro 4.cap.7.vrbem Atticæ Potamum dictam testatur. Hinc forsan Potamia dicta regio Bithyniæ finitima, teste Strabone lib.12. Verisimile est hoc siue promontorium, siue oppidum, siue quicquid sit, ab illa vel insula Æolica, vel oppido Attico fuisse appellatum. *Potamon insula.* *Potamũ promõtoriũ vel oppidũ.*

Lepte acra: promontoriũ tenue.) De hoc quoque promontorio magnum scriptorum silentium. *Lepte acra.*

Harmena.) Siue est Ἁρμήνη. Ptolomæus Harmenam ponit inter Cimolim & Stephanam. Plinio oppidum Armene, nunc est colonia. Melæ est Paphlagoniæ finis, Strabo libro 12. Post Carambim, inquit, sequitur Cinolis, & Anticinolis, & Aboniticos, & Harmena, de qua prouerbium: Cui nullum erat negotium, Harmenam condidit. Ea Sinopensium vicus est, & portum habet à Sinope (de qua postea) distans quinquaginta stad. Xenophon libro 6. Armenem (quò Græci appulerunt) vicum in Sinopensium ditione esse ait. Sinopenses autem in Paphlagonicis finibus sitos, Milesiorum colonos esse ait. Eiusdem, teste Stephano, Menippus, in suo periplo meminit. *Harmena.* *Prouerbium.*

Sinope.) Σινώπη aliàs (teste Stephano) dicta à Sinope Asopi filia, quam errabundam, à Ioue amatam, Thermodontonis iussu atque mandato in illo collocauit, vbi inuita habitauit: vnde Sinope dicta, alio nomine Sinopica Chersonesus dicta, teste Eustathio. Σινώπης, ιδ☉, penultima correpta, vrbs est (vt inquit Strabo) omnium quæ in hac regione sunt clarissima, ab Harmena (vt vult Strabo) stad. quinquaginta. secundum Arrianum quadraginta, à phano Iouis 3500. ab Heraclea duobus mill. à Carambi septingenta stad. distans secundum Strabonem. Ea (vt inquit Chalcondylas) præiacet Ponto Euxino, extendit se, quum sit Cherronesus, in mare stad. viginti septem. Herodotus libro 2. Constat, inquit, Cimmerios in Asiam fugisse, Scythas & Chersonesum condidisse, vbi nunc Sinope vrbs Græca sita est. Vrbs hæc, secundum Xenophontem, Arrianum, Strabonem, Diodorum Siculum, Milesiorum est colonia. Nam (vt inquit Strabo libro 12.) Milesij loci opportunitate & incolarũ imbecillitate perspecta, illos ex his sedibus pepulerunt, & colonos induxerunt. Eam Stephanus ex Phlegonte quodam probat, à Macritio quodam Coo fuisse conditam. Sinopenses Antolycum vrbis conditorem crediderunt, cuius & idolum (Sthenidis opus à Lucullo sublatum) & oraculum fuit. Ita Strabo, qui hunc Antolycum vnum ex Iasonis comitibus fuisse existimat. Eius situm munitum pariter atque speciosum sic describit Strabo atque Chalcondylas. Naturali (inquit Strabo) prouidentia optimè munita est, nam super collo peninsulæ cuiusdam sita, ex vtraque Isthmi parte portus, & stationes habet, & mira pelamidia, nam secundam piscationem Sinopenses, tertiam Byzantini habent. Peninsula circumcirca ripas iugosas obtendit, & fossas quasdam in petris excauatas, quas χοινικίδας vocant. Hæ mari tempestate elato complentur, vt non facilè adiri possint, prętera petræ summa echinis plena, nudo pedi inaccessibilia sunt. In superiore vrbis parte, optimum solum est, & agrestibus hortis ornatum: præsertim suburbana hæc vrbs optimè extructa est, & gymnasio, & foro, & porticibus splendidè ornata. Huic Strabonis descriptioni quoad situm vrbis amœnissimum pariter atque munitissimum, optimè conuenit altera hæc Chalcondylæ descriptio. Vrbs hæc, inquit ille, præiacet Ponto Euxino, extendit se, quum sit Cherronesus, in mare stad. viginti septem. & in Isthmo sita est, hortis & arboribus abundat. Plantas & arbores producit, & omnigenas tam mansuetas, quàm syluestres. Nomen eius est Pordapas. Sunt ibi damularum & leporum viuaria, nec desunt aliæ feræ, quas vexare solemus. Vrbs admodum munita est: nam vtrinque mari cingitur, quum sit speciosa & pulchra. A continente vergit in locũ *Sinope.* *Sinopis vrbs.* *Antolytus vrbis Sinope conditor.* *Sinope situs.* *Sinope vrbis fæcunditas.* *Sinope vrbis animalia.*

arenoſum. Ea verò regio, quæ in Cherroneſum pãditur, campeſtris eſt, & hinc facilè vrbis mœnia aggredi licet. Plinius in quadam ſua ad Traianum epiſtola ſignificat Sinopenſem coloniam aqua bona deſtitui, petit itaque vt per aquæductus à ſextodecimo milliario aquam bonam & copioſam perducere liceat, id quod ſalubritati & amœnitati valde ſitientis coloniæ ſit conducturum. Tota Synopica regio (vt inquit Strabo) ac montana, quæ dictæ oræ imminet vſq; in Bithyniam, optimam ad ædificandas naues materiam, & productu facilem habet. Sinopica quoque acerem gignit & nucem montanam, è quibus menſę fiunt. Ibidem naſcitur rubrica, Sinope ſeu Sinopica cognominata, quæ Iberia melior iudicatur, teſte Strabone libro 7. & Vitruuio. Tota oleis conſita eſt, quę verò paulò ſupra mare, culta eſt. Hanc vrbis regionî ſque fertilitatem reſpiciens Flaccus libro 5. inquit,

Aquæ penuria.

Materiem ad ædificandas naues habet. & Rubricam.

Aſſyrios complexa ſinus ſtat opima Sinope.

Vrbis huius ornamẽta (teſte Strab.) plurima fuerũt, inter quę inſignis fuit Billari pila, & Antolyci idolũ, Sthenidis opus, quẽ illi vrbis cõditorẽ putãtes, vt Deũ coluerũt, eiuſdémq; ibi oraculũ cõſuluerũt. Hic vnus ex iis videtur fuiſſe, qui cũ Iaſone nauigauit, & hunc locũ occupaſſe. Hæc ornamẽta Lucullus capta vrbe, cęteris relictis ſuſtulit. Sed alia quoq; longè maiora fuerũt huius vrbis ornamẽta, doctiſſimi philoſophi inde oriundi, vt Diogenes Cynicus, Timotheus Patrio, ex poetis Diphilus Comicus, Bato hiſtoricus, qui de rebus Perſicis ſcripſit. Marcion hæreticus inde oriundus, vnde Ponticus dictus fuit. Nicephoro Calliſto teſte libro 4. cap. 10. Coloniarum quoque nobiliſſimarum, vt Trapezuntis, Cotyororũ, Pharnaciæ, olim Ceraſuntis dictæ (teſte Arriano) genitrix fuit. Hinc Xenophon libro 6. dum Sinopenſes refert habitare in Paphlagonia, Mileſiorúmque colonos eſſe ait. Cotioritas, Ceraſuntios, & Trapezuntios vectigalia pendiſſe ciuitatibus. Huius autem vrbis, vt omnium rerum humanarum, variæ fuerunt fortunæ ſecundæ & aduerſæ vices ac mutationes. Ea primò omnium potentiſſima extitit. Nam (vt inquit Strabo) claſſe cõparata mari, quod intra Cyaneas eſt, imperarit, extrà verò multorum certaminum cum Græcis particeps fuit. Quum itaque primò & potens & libera fuiſſet, tandem à Pharnace ſubitò præter omnem expectationem oppreſſa & capta eſt, cuius deinceps ſucceſſoribus vſque ad Mithridatem Eupatorem paruit. Eupater ibi natus & educatus, eximiè illam coluit, & regni metropolim fecit. Idem teſtatur Diodorus Siculus. Vnde Cicero quoque pro L. Manilia Sinope atque Amyſum, quibus in oppidis erant domicilia Regis, omnibus rebus ornata atque referta. Tandẽ à Lucullo capta, & in populi Rom. poteſtatem redacta eſt. Strabonis ætate Romanorum coloniam accepit, vnde & vrbis & regionis pars illi data eſt. Vrbis huius rex vltimus fuit (teſte Chalcondyla) Iſmael, cuius regnum (eodem teſte) ab vrbe Ponti Heraclea ſeſe extendit per Pontum vſque Paphlagoniam, & Turgutis regionem: cuius florentiſſimæ regionis annuus reditus, fructus qui ad Iſmaelem redibat, fuit circiter viginti myriades ſtaterũ argenteorum, ſiue, vt alii legunt aureorum. Sola hæc regio æs ſecundum Iberiæ æs optimum profert. ex quo ſingulis annis rex tributi nomine quinque myriades ſtaterum auri percipiebat. Hæc tandem à Mahumete rege Turcarum obſeſſa, bombardis quadringentis, iaculatoribus bombardariis circiter duo millia præter decem millibus virorum aliàs probè inſtructa, certis quibuſdam conditionibus atque pactis Turcarum imperatori ab Iſmaele tradita, nunc eiuſdem imperio adhuc eſt ſubiecta, teſte Chalcondyla lib. 9.

Vrbis ornamẽta.

Vrbis conditor à Stenide ſculptus.

Philoſophos doctiſſimos habuit.

Coloniarum genitrix.

Sinopenſis vrbis variæ vices.

Sinope vrbs potens.

A Pharnace capta.

Sinope patria Eupatoris, regnique metropolis.

A Lucullo capta.

Sinopenſis vrbis Rex vltimus.

Iſmaelis annuus reditus ex Sinopenſi regione.

Sinope vrbs à Mahumete capta.

Caruſa Κάρουσα.) Plinius in Cappadociæ deſcriptione meminit vrbis & Gaziuræ (cuius Strabo quoque meminit lib. 12. & Gazeti & Cariſſæ, & Gangę. Veriſimile eſt fuiſſe Cariſſam, quæ proximè ad illius ſimilitudinẽ accedit. Ptolom. ſubiungit Sinopi Κυπτασίαν Cyptaſiam, Zalyſci fluuii oſtia, γάλωρον Galorum. deinceps Halym.

Caruſa.

Caruſa fortè eſt Cariſſa.

Zagora

Zagora Ζάγωρα.) Ptol. Ζάγειρα Zagira, cui præterea Plegram & Pteriam adiungit, quas villas mediterraneas Paphlagoniæ esse dicit.

Zagora.

Halym.) Fluuium (vt noster vult Arrianus) Paphlagoniæ atque Cappadociæ terminum esse, Strabo quoque libro 12. testatur, vbi Cappadociæ, quæ iuxta Pontum, Orientem versus est, finem esse dicit. Hinc Herodotus quoque illum inter Syros (hi sunt Cappadoces, vt postea dicetur) & Paphlagones dicit interfluere. Idem fluuius olim (teste Herodoto) Medorum ac Lydorum regnum disterminauit. Fluuius hic Halys etiam à Halybus Ximenæ, quos præterfluit (teste Herodoto) hodie corrupto vocabulo Lali appellatus: fōtes suos habet, secundum Strabonem, prope Ponticam in maiore Cappadocia, iuxta Cabysenum (vt Plinius inquit) à radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociā decurrens (vt Herodotus & Dionysius testantur) à monte Armenio labitur. Hunc Strabo multū dicit post suum ortū ad Occidentē ferri, postea (vnde rectè eum Ouidius crebro vortice tortum appellat) ad Septentrionem conuersum, per Galatas & Paphlagonas hos & Leucosyros, id est, Cappadoces terminare. Herodotus autem illum ex Armeno monte fluentem per terram Cilicū, & Matienos qui sunt ad dextram, & Phrygas qui sunt ad læuam, boream versus tēdere, & Cappadocas Syros à dextra, Paphlagonas à sinistra perstringere testatur. Idem alio in loco à Meridie, inquit, Syros & Paphlagonas interfluēs contra ventum Aquilonem in Pontum Euxinum (iuxta Synopen, teste Apollonij Scholiaste) euoluitur. Idem author ait Thalem Milesium cùm Crœsi copias per Halym traduxisset, effecisse vt fluuius, qui ad læuam exercitus ibat, ad dextram iret. Apollonius lib. 2. hūc in extremitate vrbis Ægiali, iuxta promontorium magno cum sonitu ferri. Fluuius hic (cuius, teste Xenophonte libro 6. latitudo non minor duobus stadiis quàm sit Thermodontis, qui latus est, eodē teste, sexaginta mill. pass.) olim vel vnico illo flexiloquo Apollinis oraculo, quod Crœso fatale extitit, celeberrimus fuit. *Crœsus Halym penetrans, magnam peruertet opum vim.* Quo deceptus, inquit Cicero libro 2. De diuinatione, quum regnorum opes expectaret, suas profligauit.

Halys fluuius. Paphlagoniæ & Cappadociæ terminus. Halys vnde dictus. Halys hodie Lali. Vnde oriatur, & quæ loca præterfluat. Plinij sententia. Strab. sententia. Herod. sententia. Crœsi copiæ per Halym iter fecerunt. Halys fluuij latitudo.

Cappadocia.) A Cappadoce flumine, quod per eam fluit, Leucosyria antea à Syro Sinopis & Apollinis filio dicta, item (teste Iosepho) Moschin, vnde ciuitas in ea Moza dicta. Terminatur ab occasu Paphlagonia, Galatia, & parte Pamphiliç: à Meridie parte Ciliciç propter Taurū montē. Ab Oriēte Antitanio iuxta Armeniā minorē, & Moschio mōte, & Euphratis parte. A Septētrione, Ponto Euxino supra 450. mill. pass. excursa. Ita Ptol. Strabo, Austrum versus Tauro Cilicio, Orientem versus Armenia Colchide, ac diuersarum linguarum gentibus intermediis: Septentrionem versus Euxyno, vsque ad Halys ostia, occasum versus Paphlagonum gente, & Galatis, qui Phrygiam trasmigrarunt, vsque ad Lycaonas & Cilicas, Ciliciam, Thrachea incolētes. Hanc Persæ quum prouinciam obtinuissent, in duas diuiserunt satrapias. Deinde Macedones expulsis Persis, ex satrapiis regna cōstituerunt, & partem quæ Taurum versus est ad Meridiem, propriè Cappadociam nominauerunt, alterum autem ad Septentrionem Pontum cognomento Polemoniacum, ab vrbe in ea tum celebre vocauerunt. A qua & Euxinum appellari Pontum quidam volunt, eo enim mari abluitur. Temporibus verò nostris Turchia noua appellatur. Romelia à Barbaris terra argenti, æris, ferri, aluminis, cæterorum metallorum, frugum, vini, salis, crocei translucidi & odoratissimi, rubricæ Sinopicæ, equorum, crystalli, onychitis lapidis, necnon lapidis candidi ebori persimilis feracissima. De Cappadocia vide plura apud Strabonem sub initium libri 12.

Cappadocia olim Leucosyria dicta. Moza ciuitas. Cappadociæ termini. A Persis diuisa. Macedonum imperio subdita. Pontum Polemoniacum. Turchia noua hodie. Cappadociæ fertilitas.

Naustathmus.) Strabo libro 12. Post Halyos ostia est Gadylonetica vsque ad Armeniam regio fœlix, campestris, omnium ferax. Oues habet mollis pellis, & lanæ, quod in tota Cappadocia atque Ponto rarum est. Insunt etiam damæ, quarum alibi paucitas est. Huius regionis partem habēt Amiseni, partē Pom-

Naustathmus. Regionis fertilitas. Incolæ.

peius Deiotaro dedit, vt ea quæ Pharnaciæ & Trapezuntiæ proxima sunt, & Armeniam minorem: atque horum Regem fecit, quũ & paternam tetrarchiã haberet.

Conopæum forsan Conica. Conope vrbs. Conopium vrbs. *Conopæum* Κονοπεῖον.) Forsan est Κονίκα Conica Ptol. quam ponit paulò ante Eusenam. nullam alibi huius mentionem legi. Κονώπη Conope vrbis nomẽ Suidas. Stephano Acarnaniæ vrbs est. Κωνώπιον in palude Mæotide est, vbi aiunt lupos pisces cibo à piscatoribus accepto, capturam eis custodire, si quam verò iniuriam sibi fieri suspicentur, retia ac pisces populari.

Eusena vrbs. *Eusena.*) Hanc Ptolemæus inter ciuitates & villas mediterraneas Paphlagoniæ ponit.

Amisus vrbs. *Amisus.*) Strabo, Post Gadilonem, inquit, est Saramena, & Amisus ciuitas ἀξιόλογος prædicatione digna, à Sinope distans ad stad. nongenta secundum Arrianum nostrum 1020. Refert Theopompus (eodem Strabone teste) prius Milesios, postea Cappadocum principem eam condidisse: & deinde ab Athenocle & Atheniensibus habitatam, & Piræa nominatam. *Hodie Simiso dicta.* Ea hodie Similo vulgò dicta est. Hanc Reges occupauerunt, Eupator templis exornauit, partémq; *A quibus possessa.* eius muris instruxit. Hanc Lucullus obsedit, deinde Pharnaces Bosporo traiecto, Antonius autem Regibus dedit, à diuo Cæsare liberatam. Postea à Stratone tyranno vexata est, deinde rursus post res Actiacas ab Augusto Cæsare liberata, & nunc optimè constituta est. Hinc Plinius in quadam sua ad Traianũ *Amisenorum ciuitas fœdere Romanis coniuncta.* epistola, Amisenorum ciuitatem beneficio illius indulgentię liberatam & fœderatam legibus suis vti, scripsit. In eadem epistola quærit, an liceat illis habere erânos, id est, collationes. Respondet Traianus, Se non posse id prohibere, si quidem tali collatione non ad turbas, illicitos cœtus, sed ad sustinendam tenuiorum inopiã, vtantur. Quid si fuerint collectæ & eleemosynæ Ecclesiæ *Amisenorũ regio feracissima. Doctos virosquos habuerit.* pro pauperibus? Illius regionis feracissimæ descriptio sequitur: nam Themiscyram & Sidenam campos fertilissimos complectitur. Ex illa Demetrius Rhateni & Dionysiodorus Mathematici, Tyrannion Grammaticus oriundi, eodem *Amisum quantũ à Sinope distet.* teste Strabone. Plin. Amisum, inquit, liberam à Sinope centum triginta mill. pass. Eiusdémque nominis sinus tanti recessus, vt Asiam penè insulã faciat 200. mill. pass. haud amplius per continentem ad Issicum Ciliciæ finem. Cicero pro *Sinope & Amisus Regiæ sedes.* L. Manilia, In Sinope & Amiso Regis domicilia esse ait omnibus rebus ornata atque referta.

Ancon portus. Leucosyrorum cubitus dictus. *Ancon portus.*) Ptol. huic subiungens Iridam Leucosyrorum cubitũ appellat. Huius meminit Appollon.

Κεῖθεν δὲ προτέρωσε μέγας καὶ ὑπείροχος ἀγκὼν
Ἐξανέχει γαίης.

Strabo nulla huiusce facta mentione, post Amisum dicit esse promontoriũ Herculeum, Iasonium, Genetim, Cytorum & Ancon, siue Ancona vrbs fuit Piceni *Ancona vrbs.* in litore Adriatici maris, à Siculis condita: dictam volunt, quòd in morem cubiti sit extructa. Portum habet, quem Traianus insigni opere extruxit. Plinius lib. 4.

Iris hodie Liriũ. *Iris.*) Hodie vulgò Lirium appellant. Hunc Apollon. bis lib. 2. Haly fluuio ἀγχίῤῥοον, id est, vicinũ, sed minorem esse dicit, qui (vt idem inquit) λευκῇσιν ἐλίσσεται εἰς ἅλα δίναις, i. candido vortice in mare labitur. Flacc. lib. 5.

Transit Halys, longísque fluens anfractibus Iris.

Quæ loca præterfluat. Hunc fluuium Plin. vt & Strabo in Cappadocia Amasiam (Strabonis patriam) præterfluere dicit, vt Halys Andrelaidẽ Claudii Cæsaris coloniam, Parus, Comana, Lycus Neocæsaream. Illius ostia primam & secũdam conuersionẽ, nec- *Iridis fluuii ostia & progressus.* non fontes Ptol. ponit iuxta Euxinum, à Septentrione. Verùm fluuij huius ortum pariter atque progressum tortuosum admodum, teste Flacco, plenè elegã- *Strabonis sententia.* térque Strabo describit lib. 12. Flumen hoc, inquit, alterum Thermodonti æquale (vnde Xenophon quoque eandem vtriusque latitudinem sexaginta nimirum

mirum stad. dicit esse) eandem planitiem Themiscyrenam irrigat, qui in Ponto exoritur. Fluens autem per media Ponti Comana, & per Daximoniticam fœlicem campum, Occidentem versus, postea apud Gaziura antiquam regiã, nunc verò desertam, conuertitur ad Septentrionem, postea rursus reuertitur ad auroram, Scylace & fluminibus aliis assumptis, & ad ipsa Amasiæ mœnia, patriæ nostræ, vrbis munitissimæ, illatus ingreditur in Phanarœcam, vbi Lycus cum eo circumcurrens, nomen amittit. Deinde Themiscyra & Ponticum pelagus, aquam hanc excipit. Quàm autem hic idem fluuius ad patriæ suæ commoditatem munitionémque faciat, idem pluribus paulò pòst testatur.

Heracleum promontorium.) ab Hercule sic dictum. Hoc promontorium Θεμισκύρειον Themiscyrium appellat Apoll. & κυρτήν. i. incuruum, iuxta quod Thermodon in Pontum influit. Strabo eiusdem post Amisum meminit. Ptol. quoque idem in Ponto Galatico circa Phanageriam campum ponit, cui subiungit Pontum Polemoniacum. *Heracleum promontorium Themiscyrium dictũ.*

Thermodon) Fluuius, à Plinio, Marcellino Thermodoon, Græcè Θερμώδων a Thermodonte quodam qui errabundam Asopi filiam excepit Sinopem, Dionys. teste. olim teste Plutarcho in lib. de fluminibus (propterea quòd æstate quoque congelatur) crystallus appellatus fuit. Vnde Dionysius quoque illius fluuii in frigidis ripis secari Crystalli lucidum lapidem, veluti glaciem hybernam dicit: posterioribus sæculis, eodem Plutarcho teste, Hermonius, forsan ab Hermonia nympha, ex qua & Marte Amazones feruntur fuisse prognatæ, teste Apoll. lib. 2. hòdie vulgò ab accolis Pormon dicitur. Dictus etiam est ab Amazonibus bellicosis Amazonius, & Martius teste Dionysio, & teste Mithrodoro quodam historico, qui Tigranica conscripsit (quem Apollonii Scholiastes citat) Araxes cognominis fluuio illi Armeniæ celebri, qui (vt Plutarchus in vita Pompei testis est) ex iisdem, quibus Euphrates, locis ortum ducẽs, ad ortum Solis conuersus in mare Caspium effunditur. Est autem Thermodõ Straboni, Plinio, Iustino, Cappadociæ, Ptolemæo Ponti Polemoniaci, Apollonii interpreti Leucosyriæ (quæ eadem est, quæ Cappadocia) Pomponio (qui Paphlagoniæ Chalybas subiungit) Chalybum, Plutarcho lib. de fluminibus Scythiæ fluuius. Alij, teste Boccatio, Thraciæ fluuium fuisse, putant. Quidam in Smirneo, quod se mirari dicit, nisi forsan alii sint eodem nomine nuncupati. Ortus illius est, vt Dionys. inquit, ex monte Armeniæ, vt Plin. & Strabo ad castellum, quod Phanarœam vocant, prætérque radices Amazonii montis, vt Marcellinus ab Armenio defluens monte, Themiscyreos interlabens lucos. Huius Apollon. lib. 2. nullum similem esse dicit, propterea quod ex vno eodémque fonte promanans in 140. ferè loca diffluit atque delabitur, tandémq; πόντον εἰς ἄξεινον κυρτὴν ἀπερεύγεται ἄκρην. i. in Pontum Euxinum iuxta promontorium incuruum atque flexuosum (Heracleam nimirum) irrumpit. Vnde Valer. Flacc.

Thermodon fluu. *Thermodon Hermonius dictus.* *Hodie Pormon dictus.* *Amazonius.* *Martius.* *Araxes.* *Ex iisdem locis quibus Euphrates oritur.* *Thermodontis fluuij ortus & progressus.* *Thermodon fluu. in 140. loca diffluit.*

Saxaq; Thermodon medio sale murmura voluens.
Grandiuo sacer, & spolijs altissimus amnis.

Latitudo eius est teste Xenophonte lib. 6. sexaginta mill. pass. aqua, vt Dionysius inquit candida. Nobilis hic est fluuius & Amazonibus, quæ iuxta illum habitant, & duplici apum genere, teste Plinio, & Crystallo atque Iaspide & alabastro, Plin. & Dionys. teste, quæ omnia circa hunc fluuium nascuntur, denique auriramentis, quæ defert, vnde Chrysorrhoas dicitur. Circa eundem Syrii Thermodontis & Parthenii accolæ, quorum contermini Macrones, teste Herod. lib. 2. Fluuius Thermodon Tanagram ac Glisantem interfluit. Herod. lib. 9. Est etiam eiusdem nominis vrbs in radice montis Amazonii, seu Armenii. (nam vtroque nomine appellatur) ad fontes fluuii Thermodontis, quod Pharmachia deinde appellatum fuit. teste Nigro in Geograph. *Iuxta Thermodontem Amazones habitant.* *Crystallus & Iaspis circa Thermodontem nascuntur.* *Thermodõ vrbs.*

Vbi Amazones.) De hoc omnes scriptores consentiunt. Diodorus Sicu-

Amazonũ gens bellicosa. lus scribit penes Thermodonta fluuium primò gentem Amazonum fuisse, quę viris similes, bellicis artibus, viribúsque corporis præstabant, earum reginã exercitu mulierum coacto militiam exercuisse dicit, quæ vicinas nonnullas gentes expugnarunt. *Qua in regione habitarint.* Plutarchus in Pompei vita, Amazones dicit in montibus habitasse, qui fluuio Thermodonti imminent. Scribit etiam Strabo Themiscyram, campósque Thermodonti proximos & imminentes montes Amazonum sedes fuisse. Vnde Ouid.

Et tu fœmineæ Thermodon cognite turbæ.

De Amazonibus pleraque fabulosa. Idem Iustin. lib. 2. & Mela. De istis Amazonibus licet variæ fuerint veterum opiniones atque fabulæ (Straboni enim pleraque fabulosa videntur lib. 11.) de quibus vide Eustath. in Dionys. & secundum librum Apoll. necnõ illius Scholiastem, denique Vadianum in Melam: tamen inter omnes cõuenit circa Thermodontem fluuium, campum Themiscyram, & montem Amazonium, antiquam illarum sedem ac domiciliũ fuisse. Vnde quoque Vergilius inquit lib. 11.

Quales Threiciæ cùm flumina Thermodontis
Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis:
Seu circum Hippolyten, seu cum se Martia curru
Penthesilea refert, magnóq; vlulante tumultu,
Fœminea exultant lunatis agmina peltis.

Themiscyra oppidum vnde dictum. Themiscyra autem & oppidi nomen fuit (ab eius nominis Amazonum regina, teste Strabone & Plinio) & regio plana, atque campestris, Thermodonte atque Iride irrigata (vnde regionem hanc ποταμόχωσον. i. fluuiis irriguam appellatam fuisse Apollonij Scholiastes testatur) semper roscida & herbida, tam boum quàm equarum alma nutrix ob aquarum copiam, cuius descriptionem pleniorem, vide apud Strabonem lib. 11. & Plin. lib. 6. cap. 4. *Themiscyræ agri fertilitas.*

Beris fluu. *Beris* βῆρις *fluu.*) Huius fluuij nullam alibi mentionem fieri vidi. Æschylus in Prometheo soluto: Amazonas circa Thermodontem Themiscyram inhabitare dicit, ac deinde subiungit, —ἵνα

Τρηχεῖα Πόντε σαλμυδησία γνάθος,
Ἐχθρόξενος ναύτησι, μητρυιὰ νεῶν. hoc est,
Et aspera Ponti Salmydestia maxilla *Vbi*
Nautis infesta, & nouerca nauium.

Maxillam siue fauces appellat, propterea quòd locus ille nautis & nauibus infestus, formam habebat faucium absorbens quæ ad ipsum deferrentur. Fuit ad Salmydissæ fluuii influxum. Salmydissi Licophr. quoq; meminit iuxta Cyaneas: de quo infrà.

Thoaris.) Θόαρις. Sic forsan vel à Thoante, quem (vt suprà dixit Arrianus) Orestem & Pyladem vsque in Cappadociam persecutus fuit, vel à celeritate appellatus quasi θοός.

OEnoe vrbs. *OEnoe* οἰνόη.) OEnoe vrbs mediterranea Attica, secũdum Ptol. sententiã, cui ad Orientem adiacet Rhamnus ciuitas, non longè ab Asopo fluu. Plinius quoque eiusdem meminit, de qua vide Gerbelium in descriptione Græciæ. ad illius forsan similitudinem hæc fuit appellata.

Phigamus flu. *Phigamus* φίγαμος *fl.*) Quid si sit vel flumen Sidenum, quo Plinius Polemonium testatur allui, vnde quoque regionem Sidenam, de qua Strabo lib. 12. verissimile est appellatam fuisse: vel flumen Iasonium dictum, cuius idem meminit, vt paulò pòst dicetur.

Phadisana forte est Phanaroea vel Phamizoniũ. *Phadisana.*) Plin. lib. 6. cap. 3. de Cappadocia. in ora Thermodontis castellum Phanaroeam ponit, & oppidũ Phamizonium, quid si Phadisana alterutrum horum fuerit.

Polemonium oppidum. *Polemonium.*) Πολεμώνιον. Plinius in Themiscyræ regionis descriptione cap. 4. lib. 6. Gens, inquit, Macrones, Sideni, fluménque Sidenum, quo alluitur oppidum Polemonium, ab Amyso 120. mill. passuum. Inde flumen Iasonium. *Polemoniacus pontus.* Ab hac vrbe Polemoniacus pontus ab Herculis promontorio ad Isthopolim

vsque

vſque fuit appellatus, de quo ſuprá. Niger olim in dextra Thermodontis, hodie in eiuſdem fluuii ſiniſtra ſitam Vatizam ab incolis nuncupari teſtatur.

Acra Iaſonia.) Plin. flumen Iaſonium inter Macronas & Sidenos. Strabo promontorium Iaſonium poſt Heracleam ponit. Quod quidem flumen ſicut & promontorium veriſimile eſt Iaſonium fuiſſe appellatum, quia, vt teſtis eſt Xenophon, naues Argo ibi in anchoris conſtitiſſe fama fuit. *Iaſonium flumẽ & promontoriũ.*

Cilicum inſula.) Strabo inter promõtorium Iaſonium & Cytorum ſtatuit γενέτην. Cilicia autem fuit ex decem Cappadociæ præturis, Cilicia Grachea dicta, quæ quidem Cappadocia à Meridie terminatur. vt teſtatur Strabo lib. 12. Hinc itaque inſula hæc dicta fuit. *Cilicum inſula. Cilicia Grachea dicta.*

Boon.) βοών. Nihil de hoc potui inuenire. *Boon.*

Cotyora Κοτύωρα.) Strabo κούτυωρα πολίχνη. i. oppidulum, inquit, ex quo Pharnacia habitata poſt promontorium Iaſonium & γενέτην Genetem fluuiũ, vnde veriſimile eſt Genetas populos fuiſſe dictos. Plinius oppidum hoc Cotyorum appellans ponit inter Genetas, Chalybes, & Tibarenos atque Moſſynos in Themiſcyra regione. Xenophon lib. 5. Cotyora ciuitatem ſcribit eſſe Græcam, Sinopenſium coloniam, in Tibarenorum finibus ſitam. In hac vrbe, eodẽ teſte, quadragintaquinq; diebus. Græci cõmorati ſacra primũ diis perſol uerũt, deinde ludos Gymnicos celebrauerunt. Commeatus partim è Paphlagonia, partim Cotyoritanorum pagis ſibi compararunt. Cúmque Cotyoritani ab initio inhoſpitales neque commeatum illis in foro præbere, neque ægros in ædes recipere vellent, & ita in vrbem irruperunt, ægróſque ſuos in illorum ædibus collocarunt, commeatum ſibi vndique quibuſcunque potuerũt rationibus acquiſiuerunt. Tandem Sinopenſes legatos ac deprecatores pro Cotyoritanis colonis ac vectigalibus ſuis (nam pro agro Barbaris adempto, illíſque tradito Sinopenſibus eodem iure quo Ceraſuntii atque Trapezuntii vectigal penſitabat) miſerunt, ac effecerunt mutuis colloquiis, vt pace inter Græcos & Cotyoritanos compoſita, Cotyoritani dona hoſpitalia Græcis dederint. Ptolemæus in ſitu Cappadociæ Κυτίωρον Cyteorum appellans, ponit in Ponto Polemoniaco inter Iaſonium promontorium & Hermonaſſam. Hodie aiunt Cecino vulgo appellari. *Cotyora oppidũ. In Cotyora oppido Græci per 45. dies commorati. Cotyoritani ab initio erga Græcos inhoſpitales. Sinopenſes pro Cotyoritanis apud Græcos fiunt deprecatores. Cotyora hodie Cecino.*

Melanthius Μελάνθιος.) Plinius inde fluu. Iaſonium Melanthium, inter Macronas & Sidenos ponit Themiſcyræ regionis gentes: Huius Ouid. quoque meminit, *Melanthius flu.*

Et tacitè peragens lene Melanthus iter.

Eſt etiam Melas in Pontum influens, cuius meminit Plinius & Flaccus cùm ait, Cytorus, Phrontis & Argos, Æolidæ, fratérque Melas. Sed hic à Melantho differt. *Melas fluuius in Pontum influens.*

Pharnacia. Φαρνάκεια.) Strabo & Ptol. Φαρνακίαν per Iota, proculdubio à Pharnace quodam rege (quod nomen, vt & Mithridatis, Polemonis, Caſſandri, regibus Ponticis familiare fuit) appellata. Strabo lib. 12. Poſt Sidenam ponit Φαρνακίαν Pharnaciam oppidum munitiſſimum, ex quo Cytorum dicit fuiſſe habitatam: cui, vt & Trapezunti (cum qua hanc vrbem coniungit) Tibarenos, Chaldæos, Sannos, prius Macronas dictos, necnon Appaitas prius Circetas dictos, imminere, quam apud Chaldæos olim Chalybas dictos ſitam magnam pelamidum copiam habere dicit. qui piſces, vt idem lib. 7. teſtatur, in Mœotidis paludibus generati inde paulatim per os grege facto erumpunt, ac propter littus Aſiaticum vſque Trapezuntem & Pharnaciam excurrunt. Hinc primùm eorum vexatio exiſtit non copioſa admodum: at vbi Sinopem propius acceſſerint ſpecioſior eorum eſt piſcatio ſimul & ſalſamentaria. Ptolemæus in ſitu Cappadociæ in Pontum Cappadocum iuxta Sidonem inter Ceraſuntem & Hyſſi portum ſtatuit. Plinius Pharnacem appellans, in Themiſcyra regione ab Amiſo octoginta mill. paſſ. diſtare dicit. *Pharnacia. Oppidum muniſſimum. Sanni prius Macrones dicti. Appaitæ olim Circetæ dicti. Chaldæi olim Chalybes. Pelamidum piſcatio.*

Hæc Pharnacia olim Cerasus dicta.) Strabo post Cytorum ponit Cerasuntem & Hermonassam ac paulò pòst Trapezuntis & Pharnaciæ mentionem facit. Ptol. in Ponto Cappadorum iuxta Sidonem. Cerasunti statim Pharnaciã subiunxit. Plin. quoque in Themiscyra regione oppidi Cerasuntis primò inter Macrocephalos & Cordulæ portum, deinde paulò pòst inter Melanthium fl. & Tripolim castellum Pharnaciæ oppidi meminit. Ex quibus locis videtur colligi posse duas fuisse Pharnacias, alteram antiquam Trapezunti viciniorem, alteram verò, cuius hîc Arrianus meminit, nouam, quæ olim Cerasus fuit eodem teste appellata, postea forsan à Pharnace Mithridatis filio Bosporano illo regulo (de quo suprà) vel ab alio quodam denominata. Fuit autem Cerasus vrbs olim antiquissima & clarissima, à cerasis, quibus abundauit, quæque à L. Lucullo inde primò in Italiam deportata fuerunt, sic appellata, hodie excisa, teste Nigro, Ormidis à barbaris appellatur. Vnde Hieron. ad Marcell. Accepimus & canistrum cerasis refertum talibus, & tam virginali verecundia rubentibus, vt ea nunc à Lucullo delata existimarem. Siquidem hoc genus pomi Ponto & Armenia subiugatis, de Cerasunte primus Romam pertulit. vnde de patria arbor nomen accepit. Idem Plin. lib. 16. & Marcell. Xenophon quoque lib. 5. vrbem ad mare Græcam, Sinopensium coloniam, in Colchorum finibus sitam esse dicit. In hac Græci per decem dies commorati exercitus cẽsum habuerunt, & pecuniam de captiuis collectam partiti, eam quæ decimæ nomine aut Apollini aut Ephesiæ Dianæ vota fecerat, consecrandam prætores acceperunt. Inde pars exercitus nauibus conscensis mari, reliqui verò pedibus iter facientes in Mossinoecorum regionem peruenerunt. Vt autem Cerasuntii Sinopensium coloni, ita vectigales quoque cum Trapezuntiis & Cotyoritanis extiterunt, de quo suprá. Mela lib. 1. inter Macrocephalos, Dischetos, Buxæros raras dicit esse vrbes Cerasuntem & Trapezuntem maximè illustres. De Cerasuntina Ecclesia suprà dictum, cuius Episcopi fit mentio in magno illo & celeberrimo Concilio Ephesino.

Pharnacia duæ fuerunt. *A quo Pharnacia nomen traxerit.* *Cerasus vrbs vnde dicta.* *Cerasus Ormidis hodie dicitur.* *Vel potius cerasa ab vrbe Cerasunte nomen traxerunt.* *Apud Cerasuntem vrbem Græci per decem dies commorati sunt.* *Cerasuntii Sinopensium coloni & vectigales.* *Cerasuntina Ecclesia.*

Arrhentias ἀῤῥηντίας.) Fuit hæc vna ex insulis Ponti. Hæc priscis literarum monumentis admodum nobilitata ἀρητιὰς ab Apollon. & aliis. i. ἄρεος νῆσος Martis insula, cui consecrata fuerat, à Mela verò & Plinio Aria dicitur. Eandem Calcitidem quoque dictam fuisse Plin. lib. 10. cap. 29. testatur, quam nulla, inquit, auis prætervolat. Idem lib. 6. cap. 12. Contra Pharnaceam, inquit, Chalceritis, quam Græci Ariam dixerunt, sacrámque Marti, & in ea volucres cum aduenis pugnasse pinnarum iactu. Idem testatur Mela: & omnium antiquissimus Apollonius aues illas Στυμφαλίδας Stymphalidas appellans, de quibus multa verba facit lib. 2. Iuxta hunc & ex eodem & illius interprete colligitur, Phryxi filij ex Colchis in Onhomenum paternæ hæreditatis cernendæ gratia nauigantes naufragium fecerunt, vnde Argonautæ illis assumptis ac ducibus viarum vsi tandem rursus Onhomenum deduxerunt.

Arrhentias insula. *Quasi Martis insula.* *Dicta etiam Calcitis.* *Volucres pinnarum iactu cum aduenis pugnantes.* *Iuxta Ariam insulam Phryxi filij naufragium fecere.*

Zephyrium Ζεφύριον.) Ptolem. inter Ponti Cappadocum mediterraneas commemorat Zephyrium, cui mox Cordylam & Trapezusam subiũgit, quod videtur aliud fuisse ab hoc Arriani. Verisimile autem hoc ita fuisse appellatum, quia Zephyro maximè fuit expositum. Sic enim eandem ob causam Locrorum quoque promontorium inter Heracleam & Cortonem situm, teste Plin. lib. 3. cap. 5. & Strabo lib. 6. portum habens venientibus ab occasu ventis commodum Zephyrium fuit appellatum, & Locri Epizephyrii.

Zephyrium promontorium. *Locrorum promontorium, Zephyrium appellatum.* *Locri Epizephyrii.*

Tripolis.) Plin. Post Pharnaceam Tripolis, inquit, castellum & fluuius. Duæ sunt præterea Tripoles illustres, &c. Vide Gesnerum.

Tripolis castellũ & fluuius.

Argyria.) Vide num sit Aza, quam Ptol. Zephyro subiungit in Põto Cappadocum. Argyria sic forsan dicta ab argento, cuius sanè vniuersam hanc regionem olim affluentissimam fuisse, Strabo testatur lib. 12.

Argyria. Vnde dicta.

Philocalia Φιλοκάλεια.) Plin. post Tripolim inquit est Philocalia, & sine

Philocalia.

fluuio

fluuio Liuiopolis. Sic forsan dicta quasi Philocalyba, id est, ferri amans: nam & totum hunc tractum argenti olim atque ferri locupletem, & Chalybes olim Alybes dictos fuisse, & ferro victum sibi quæsiuisse, Strabo testatur libro duodecimo.

Vnde dicta. *Chalybes olim Alybes.*

Coralla Κόραλλα.) Forsan est Κολαχία Colacia, quam Ptolomæus in Ponto Cappadocum proximè ante Cordylam & Trapezuntem ponit. Quid si dicta sit à Corallis populis, Æmi montis accolis, teste Strab. lib. 7. de quibus Ouid. lib. 4. de Ponto,

Coralla forsan Colalia. *Vnde dicatur Coralla.*

Heu mea cui reticem flauis nisi scripta corallis.

Eosdem pellitos vocat.

Mons sacer.) Montis huius illustris à Xenophonte fit mentio lib. 4 cui Teches nomen esse dicit, in quem quum Græci conscendissent conspecto mari Euxino, præ nimio gaudio atque lætitia, sublatis vocibus milites exultarunt, illorúmque duces collachrymātes, mutuò sese complexi fuerunt. Eiusdem Apollonius libro 2. meminit, cuius incolas Mossinoecos fuisse testatur. De eodē sic Apollonij Scholiastes. Mons sacer est, inquit, qui pertingit vsque ad mare Euxinum: cuius & Ctesias lib. 2. periodôn, & Suidas libro 2. de Macronibus meminerunt. Sed accurata imprimis eius fit mentio ab Agathone in Ponti periplo, qui illū circiter ρ̄. stad. à Trapezunte abesse scribit. Irenæus affirmat Mnesimachum libro 1. de Scythis de illo prodidisse, sed in eo fallitur. Nam Mnesimachus meminit Emopæti & Scythici, at verò illi scriptores, qui paulò antè commemorati fuerunt, de Asia loquuntur. Est autem alius quoque mons sacer Thraciæ. Hæc ille.

Mons sacer. *Huius incolæ Mossinœci.*

Cordyla Κόρδυλα.) Ptolom. in Ponto Cappadocum meminit Κορδύλης Cordylæ, cui subiungit Trapezusam. Plinius in Themiscyræ regionis descriptione, Gens, inquit, macrocephali, Cerasus, portus, portus Cordulæ. ibi templū S. Phocæ primi Pontici Episcopi fuisse, Chalcondylas libro 9. testatur. Quid si portus hic ita à cordylis piscibus, quorum ibi magna copia, fuerit nuncupatus.

Cordyla. *S. Phocas primus Ponti Episcopus.* *Cordylæ portus vnde sic dictus.*

Hermonassa.) Strabo libro 12. Post Cytorum oppidum & Ischopolim humi prostratam, sinus est, in quo sunt Cerasus & Hermonassa mediocres habitationes, postea non procul ab Hermonassa Zygopolis. Ptolomæus in Ponto Polemoniaco, illam Cyteoro subiungit. Menippus in suo periplo duorum Pontorum Trapezuntis vicum, Hecatæus verò & Theopompus vrbē esse dicunt. Hæc Stephanus lib. 11. Est quoque altera Hermonassa, quam Strabo ad Corocondamnam, vel Corocondamam Ponti ciuitatem, Ptolomæus in Bosporo Cimmerio. Plinius libro 6. cap. 3. in aditu Bospori sitam esse tradunt. Hanc Dionysius Εὔκτιτον, id est, bene structam appellans in insula quadam immensa, quę rectà per Bosporum Cimmerium eunti occurrit, vnà cum Phænagora sitā esse dicit, Ionum coloniam. Sic fuit appellata ab Hermonassa vxore Semandri Mitylenæi cuiusdam, qui quum quosdam Æoles in colonias traduceret, & in ciuitatis habitandæ institutione vita excessisset, vxor eius vrbe occupata, suū ei nomen imposuit. Eandem (teste Stephano) Scymnus Ἑρμώνειαν quoque Hermoniam appellauit.

Hermonassa vrbs. *Quo in loco sita.* *Hermonassa altera.* *Vnde dicta.*

Atque hæc quidem de secundo hoc tractu sint dicta. Sed quemadmodum Arrianus noster populorum primi tractus catalogū subiunxit, idem hîc quoque, sed generatim tantùm fecit. Videtur itaque omnino necessarium propter ea quæ prçcesserunt, vt magis speciatim de istius regionis, ad quam iā peruenimus, populis, nonnulla summatim breuitérque dicātur. Ac generales quidem, quos Arrianus quoque nominat, istius tractus populi sunt Bithyni primò, deinde Paphlagones, postremò Cappadoces, de quibus satis dictum. Sub his verò alii nonnulli magis speciales, & minores populi comprehenduntur, de quibus partim dictum est, partim nunc dicetur. Hi autem sunt Mygdones, Bebry-

Bithyni. *Paphlagones* *Cappadoces.* *Sub his alii nonnulli minores populi comprehenduntur.*

peruenerint, fortissimam testatur, quarum & armaturam pluribus describit, quásque conspecto hoste cum lætitia atque tripudio prælium inire solitas fuisse tradit. Harum opera Mithridatem quoque in illis suis bellis contra Romanos vsum fuisse Appianus testatur. In Hispania quoque sunt Chalybes ad eiusdem nominis fluuium habitantes, similiter ferri copia laboriosos, quorũ Iustinus libro vltimo meminit: hos plerique illorum Ponticorum colonos esse volunt. Illud itaque Virgil. 1. Georgic. *At Chalybes nudi ferrum*, &c. alii de Ponticis, alij de Hispanicis intelligunt. Hinc quoque fit vt Thubal apud Ezechielem & alibi nonnulli Hispanos & Iberos interpretentur. Chalybes autem, Orpheo, Apollonio, Strabone, Plinio, Dionysio, Mela testibus, proximè attingunt, quos Orpheus Στυβαρηνὰ ἔθνη, i. Stybarenas gentes, Mela Taborenos vocant, quibus in risu lusúque summum bonum esse dicit, quod idem Ephorus & Flaccus libro 6. testantur. Strabo, Apollon. & alij Τιβαρηνοὺς Tibarenos, ob illorum regionem Tibareniam appellãt. Hos Apollonius & Dionys. πολύῤῥηνας, id est, pecoribus abundantes vocant. Strabo vt & Chaldæos Pharnaciæ & Trapezunti illos dicit imminere vsque in Armeniam minorem, libro 11. Idem lib. 7. Trapezuntem dicit ciuitatem esse ad Tibaraniam & Colchidem pertinentem. Hinc Xenophon quoque Græcos post Chalybum regionem ad Tibarenos dicit peruenisse, quorum ager sit cãpestris, castella ad mare munita, à quibus etiam hospitalia munera acceperint. Indéque bidui itinere confecto per illorum agrum paratum ad Cotyora vrbem in eorundem finibus sitam peruenisse. Apollonius illos dicit habitare Ζηνὸς εὐξείνοιο Γενηταίην ὑπὲρ ἄκρην. i. super promontorium Genetæum Iouis Xenij. Quod promontorium Genetæum ab Apollonio appellari eiusdem Scholiastes testatur. ἀπὸ τοῦ Γένητος Genete fluuio: à quo verisimile est gentem quoque Genetarum (quarum Plinius meminit) fuisse appellatam. Fani autem Genetæi Flaccus quoque meminit libro 6. his verbis,

Chalybes in Hispania.

Thubal Hispanos & Iberos significat.

Tybareni.

Stybarena gens. Mela Taborenos

Alij Tibarenos vocant.

Trapezus ciuitas ad Tibaraniam & Colchidem pertinet.

Genetæum promontorium. Dictum à Genete fluuio.

Inde Genetæi templum Iouis, hinc Tibarenum
Dauides post terga lacus, vbi deside mitra
Fœta legat, partúq; virum fouet ipsa soluto.

Quo de loco doctissima extat Angeli Politiani ad Pomponium Lætum epistola. Apollonij Scholiastes probat ex Nymphodoro qui de legibus scripsit, Tibarenos studiosissimos iustitiæ cultores extitisse, qui non nisi indicto bello, ac ipsius prælij loco, tempore, ipsáque hora hosti prius denominata, manum conserere soliti fuerint. Idem quoque author mirificum quendam atque ridiculũ illorum morẽ & consuetudinem tradit, qua nimirum viri, simul atque vxores illarum pepererint, ipsi ceu puerperæ obuolutis capitibus in lectulo decumbentes, ab vxoribus effœtis delicatè mollitérque foueutur atque tractantur. De hoc ipso paulò antè Flacci testimonium recitatum fuit.

Tibareni iustitiæ studiosissimi.

Tybarenorũ ridiculus mos.

Tibarenis porrò proximi sunt, quos Orpheus Μοσσύνους Plinius Mossynos, Strabo, Apollon. & alij Μοσσυνοίκους. i. Mossynœcos, hoc est, turricolas (nã vox μόσυν turrim ligneam significat) appellant. Hinc Strabo libro 12. Omnes hi agrestes sunt homines, præsertim Heptacometæ. horum nonnulli super arboribus & turribus habitant: vnde Mossinœci dicti, turres enim Mosyni vocantur. Ij ex ferina carne & arborum fructibus viuunt, atque ex lignis desilientes, peregrinos iter per illam regionem facientes adoriuntur. Ab his tres Pompei legiones trucidatæ, de quo suprá. Sed illarum victum, cultum, habitúmque corporis, necnon molles, effœminatos, venereos, impudicos, planéque Cynicos mores (quoad promiscuam publicámque Venerem) pluribus & Xenoph. lib. 5. & Apollon. lib. 2. & Mela aliíque describunt. Hos Xenophon omnium ad quos accesserint maximè barbaros, atque à Græcorum moribus, ritúque viuendi longissimè remotos à militibus iudicatos fuisse testatur. Plin. illos in Themiscyra regione Mossynos, notis corpora signantes appellat. Nã (vt inquit Xenoph. lib.

Mossinœci.

Mossinœci agrestes homines turres inhabitãtes

Mossinœcorũ viuendi ratio.

Mossinœcorum mores effœminatissima.

Mossinœci barbari.

Mossinæci corpora notis distincta habebant.

5.) corpore quum essent mollissimo & cādidissimo terga ac pectora Anthemij flore picta, crebrísque notis distincta habebant.

Philyres. *Philyreida insula vnde dicta.*

His, interposita Aretiade insula.) Apollonius proximè subiungit Φίλυρας Philyras, & insulam Philyreida, à Philyra Oceani filia quæ loca illa incoluit, & gens & insula illa fuit appellata. Orpheus tamen inter hos & Mossynos, de quibus paulò antè, Mariādynos, Colchos, Heniochos, Vros, Chidneos, Charandeos, Solymos & Assyrios interponit.

Macrones. *Naetæ forsan idem qui & Genetæ.*

Philyris proximè Apollonius subiūgit Macronas duobus in locis, de quibus suprà satis. Orpheus autem pro Macronibus Ναίτας ponit, qui forsan iidē sunt qui Genetæ à Plin. appellantur, de quibus paulò antea. Plin. verò & Mela Philyris Macrocephalos proximè subiungunt, de quibus Hippocr. lib. de aere & suprà quoque dictum est.

Bechires. *Bechires forsan ijdem qui Macrocephali.* *Sapires.* *Vnde dicti.* *Sapires fortè ijdē qui Tapires.*

Macronas autem (teste Apollonio) proximè attingunt Βέχειρες Bechires, quos immensam regionem dicit incolere. Sic Plinius quoque Macrocephalis subiungit Bechiras, eorundem & Dionysius meminit, Byzeres primi, quos iuxta terra Bechirum. Forsan hi sunt iidem, qui à Mela Macrocephalis subiunguntur, & Discheria appellantur. Post Bechiras Apollonio ponuntur Σάπειρες Sapires, sic dicti (teste Apollon. Scholiaste, à sapirite lapide, qui apud illos plurimus nascitur. eorundem Orpheus quoque meminit. Post Naetas, inquit, sunt ἄστεα πυκνὰ Σαπείρων, id est, oppida crebra Sapirûm. Videntur hi iidem esse, qui Tapires Marcellino (facilis enim mutatio vnius literæ S in T) appellantur.

Byzeres.

His postremò ὁμώλακας, id est, vicinos atque finitimos Apollonius tradit esse Βύζηρες Byzeres, Dionys. Byzeres primi, quos iuxta terra Bechirum. Flacc. libro 5.

> *Mossinæci & vos stabulis Macrones ab altis,*
> *Byzerésque vagi*, &c.

Byzeres qui & Byzares & Buzeri et Buxeri *Sigymni populi à Siggame fluuio.*

Hos Strabo vt & Mossinœcos atque Chaldæos, Heptacometis annumerat: Marcellinus Byzares, Plin. Buzeros, Mela Buxeros appellat. Post Byzeres Apollonius ponit Colchos & Phasim, de quibus suprà satis. Orpheus tamen Sygimnos populos interponit. Quid si illi dicti sint à Siggame fluuio, de quo suprá.

Tertia pars epistolæ.

Nunc sequitur tertius tractus, qui est à Dioscuriade siue Sebastopoli, vsq; ad Bosporum Cimmerium, quæ quidem tertia est pars epistolæ.

Locorum cognitio pernecessaria, tū ad bella, tum ad alias res gerendas

VT si quid consilij capere velis.) Nam locorum cognitio ad bella, résque magnas gerendas vtilis, imò necessaria Sic Mithridates (teste Iustino) antequam Romanos bello lacesseret, Asiámque inuaderet, regionem illam prius clanculum perlustrauit, quò facilius locorū situ atque natura prius cognita ac perspecta, inuadere eam deinceps (id quod factum est) & occupare posset. Adrianum autem pacis potius, quàm belli consiliis delectatū fuisse suprà dictum est.

Locorum distantia inter Dioscuriadem & Pityunta. *Pitiûs & Sebastopolis potius castra quàm vrbes.* *Miletus Pityusa dicta.*

Primus à Dioscuriade portus Pityûs.) Strabo, Post Heniochos ex Artemidoro dicit magnum esse Pityuntem 360. ferè stad. vsque Dioscuriadem, & Arrianus noster 350. stad. inter Pityunta & Dioscuriadem vult esse interuallum. Plin. à Dioscuriade, inquit, est oppidum Heracleum. distat à Sebastopoli octo mill. pass. Achæi, Mardi, Cercetæ, post eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityûs oppidum ab Heniochis direptum. Iustin. in Nouellis, Pityûs, inquit, ac Sebastopolis inter castra potius, quam vrbes numerandæ sunt. Hoc siue oppidum siue castrum, Chrysostomi quoque exilio clarum est. Verisimile est illud à Milesiis, plurimarum coloniarū præsertim in Ponto authoribus, fuisse conditum, & sic appellatum, propterea quòd ipsa quoque Miletus Pityusa olim

olim dicta fuit ἀπὸ πίτυος.i.pinu,quæ ibi plurima nafcitur.Nam (vt Euftath.in Dionyf.exemplis quibufdam probat)vrbes fæpè à plantis illis,quarum ibi magna copia,appellatæ fuerunt. Quibus addere potes ex facris vrbem illam olim clariffimam Bethel, quæ antiquitus Luza amygdalis, quæ circa illam plurima nafcitur dicta fuit. *Vrbes à plantis denominatæ. Bethel Luza dicta.*

Nitica νιτική vbi Phthirophagi.) Ptolem.Phthirophagos in Sarmaticæ Afiat.defcript. fub Suardenis inter Chænidas & Materos & ab Orientali parte Rha fl.Plinius poft fl.Charien (de quo fuprà) fubiungit gentem Salas, quos antiquitus Phthirophagos dictos fuiffe dicit. Salas autem Ptol. collocat iuxta Paryardem montem in defcriptione Armeniæ maioris. Strabo vltra Macropogonas dicit effe anguftias Phthirophagorum.Item alio in loco ex gentibus, quæ Diofcuriadem conueniunt Phthirophagones effe dicit, quibus proximi fint Soanes &c. Mela poft Colchos færas incultáfque gētes vafto mari affidentes recenfet Melanchlænos (à nigris veftibus fic dictos) necnon, terreftria quas dicit tenere,Sexfolitas,Coraxos,Phthirophagos,Eniochos,Achęos,Cerceticos,de quibus fuprá. *Phthirophagi. Sales antiquitus Phthirophagi dicti. Melanchlæni vnde dicti.*

Quos Herod.pediculis.) Strabo fic dictos effe vult à fordibus & fame,quēadmodum nos quoque vernacula noftra lingua hominem fordidum *lufig* appellamus. Tametfi homines, harum præfertim regionum incolas Ponticos & Scythas atque Samomatas monftrofis cibis vefci folitos fuiffe,paffim ex hiftoriis conftat, cuiufmodi fuerunt Xylophagi qui vermiculis ex lignorum carie natis, Hippophagi qui carnibus equinis, Anthropophagi Budinis iftis fiue Phthirophagis vicini,qui carne humana vefci fuerunt foliti.De his vide plura apud Cœl.lib.28.cap.2. Quoad verò Herod.cuius hic teftimonium citat, ille lib.4.in defcriptione Scythiæ gentem iftam Budinos appellans fuprà Samomatas Aquilonem verfus habitare dicit: de quorum terra, victu,cultu,moribus, religione pluribus ibidem differit.Horum metropolim Gelonum appellat,forfan eft illa,quæ hîc Nitica ab Arriano appellatur. *Xylophagi. Hippophagi. Anthropophagi. Phthirophagi vbi habitent. Gelonum phthirophagorum metropolis.*

Abafcus fluu.) Ab hoc fluuio verifimile eft Abafcos populos, de quibus fuprà,fuiffe denominatos. *Abafcus fl.vnde Abafci populi.*

Borgys.) Videtur effe fluuius Burca,cuius oftia Ptolem. in defcriptione Sarmatiæ Afiaticæ ftatuit inter Ampfalim & OEnarthiam. Ptol.in fitu Ariæ ponit βόργος *Borgos* populos. *Borgys fortè eft Burca fl.*

Vbi Heracleum promontorium.) Suprà quoque facta eft mentio Heraclei promontorii,quod etiam Themifcyrium dicitur. Herculis rerum geftarū multa in hoc Ponto Euxino veftigia atque monumenta fuerunt. *Heracleum promontorium Themyfcirium dictū.*

Nefis Νῆσις.) Ptol.in Sarmatiæ Afiaticæ defcript. Νησιώτιδα Nefiotidem regionem ponit fub Suadenis ab Orientali parte Rha flu. quo Niger in Geograph. fua Zigrorum & Suanocolchorum atque Mofchiorum regionem difterminari dicit. *Nefis & Nefiotis regio.*

Vbi Heracleum.) Suprà quoque facta eft mentio Heraclei promontorii, quod eft fecundum Ptol. in Ponto Galatiæ circa Phanagoriam. & paulò pòft aliud ab Arriano commemoratur poft Achæunta.Plinius Heraclei meminit & promontorii & fluminis, à quo dicit Hierum oppidum & flumen abeffe 336. mill. paff. Herculis autem rerum geftarum plurima in Ponto Euxino paffim veftigia ac monumenta fuerunt. *Heracleum promontorium.*

Achæus fluu.) Forfan fic dictus ab Achæis Phthiotis, de quibus fuprà. Ptol.Achæa vicum nominat, inter Pfychrum flu.& Cercetida. qui & ipfe ab Achæis incolis fuit appellatus,tefte Nigro in fua Geograph. *Achæus fl.*

Qui Zicchos & Sanichas feparat.) Græci Ζικχοὺς, & Σάνιχας Arrianus appellat.Ptolemæus Ζιγχοὺς Zinchos & Ἀειγχοὺς appellans illos ftatuit in defcript. Sarmatiæ Afiaticæ inter Mœotin & Hippicos montes. Marcell.lib. 22. Arinchos,Sinchos & Napæos Tauris annumerans gentes immani diritate terribi- *Achæus fl. zicchos & Sanichas feparat. Zicchi & Sanichæ quinam fint.*

Pontus Euxinus per Antiphrasin sic dictus. les esse dicit,à quibus potissimum Pōtus Euxinus per Antiphrasin dictus fuerit,hoc est,axenus inhospitalis. Plin.lib.6.cap.7. inter Cimmerium Bosporum & Tanaim collocat Mœoticos, Valos,Serbos, Arechos, Zingos. Hi postremi sunt, quorum hîc Arrianus meminit. Mela Arrichos similiter in ora quæ à Bosporo ad Tanaim vsque deflectitur vnà cum aliis populis collocat. *Arrichi vbi habitent.*

Massaij populi. (*Masaitica* Μασαιτική.) Ptol.Μασσαίους Massaios populos inter Scythas enumerat,qui intra montem Imaum habitant.

Heracleum promontorium. *Promontorium Heracleum.*) Tria in hoc periplo Heraclea promontoria commemorantur.de quibus suprá.

(*Ad promontorium vbi.*) Forsan promontorium hoc ἀνώνυμον apud Arrianum est illud quod Plinius lib.6.cap.5.Cronea appellans, cuius fastigium arduum Toretas dicit tenere inter Cercetas populos. *Cronea promontorium.* *Toretæ populi.*

Lazica vetus. *Lazica vetus.*) De Lazis & illorum regione suprà satis dictum. Vide Iustin.in Nouellis. Dicta est antiqua, forsan ad differentiam Lazicæ Affricanæ, cuius Ptol.meminit. *Lazica Affricana.*

Achaia antiqua. (*Achaia antiqua.*) De Achæis vnde hæc videtur appellata vide suprá. Iustin. in Nouellis in descriptione Lazicæ inter alia ædificia enumerat Archæopolim & Rhodopolim maxima & antiqua castra appellans. Achaiam itaque probabile est esse eandem, quę Archæopolis à Iust.nominatur,vt forsan vel apud Arrianum pro Achaia Archaia, vel apud Iustin. Achæopolis pro Archæopolis legendum esse videatur. Vel est Achæa vicus,de quo paulò antè ex Ptolem. *Achaia forsan Archæopolis.* *Achæa vicus.*

Pagræ oppidum. *Portus Pagræ.*) Pagræ oppidi Plin.meminit in descriptione Cœlosyriæ lib. 5. c.3. Videtur esse Bata vicus & portus, qui à Strabone & Ptolem.in hac parte collocatur.

Portus sacer.) Plin.lib.6.cap.5.In ora autem iuxta Cercetas(qui à Ptolem. Cercetides hodie Cerchasi appellantur) inquit,flumen Icarusa(forsan est Carusa illa Arriani,de qua suprà)cum oppido Hiero & flumine à quo Sindica(de qua paulò pôst) distat sexaginta septem mill.pass. Hunc ergò portum, cuius Arrianus, & oppidum, cuius Plinius meminit, verisimile à flumine fuisse appellatum. *Icarusa fortè est Carusa.* *Portus sacer vnde dictus.*

Sindica regio. *Sindica.*) Strabo. Bosporum versus,inquit Asiatica regio & Sindica, post quam sunt Achæi,Zygi,Heniochi,Cercetę,Macropogones,vltra quos angustiæ sunt Phthirophagorum. Dionysius, Sindos necnon Cimmerios Samomatis dicit esse vicinos. Plinius, Sindicam ciuitatem ab Hiero (de quo paulò antea) sexaginta septem mill.pass.abesse testatur.Mela Syndos in Syndonum ab ipsis terrarum cultoribus condita est. Ptolem.in Sarmatia Asiatica,post Corocondamam inter Hermonassam & Bata vicum atque portum collocatur σινδικὸς portus & σινδικὴ vicus. Strabo à Corocondama ad stad.180.dicit esse Sindiacum portum & ciuitatem,de hinc ad quadraginta stad. ea quæ Bata nominātur vicus & portus. Cui oræ Austrum versus Sinope plurimum videtur opponi, vt Carambis Fronti arietis. Idem inter Mœotios Sindos quoque recenset. Præterea vrbes Sindicæ regionis Hermonassam, Apaturum Veneris fanum, Gorgiptiam,& quæ Sindorum regia, Aboracā mari vicinam. Lib.11.Marcellinus inter Borysthenem oppidum & Achillæos dromos ponit insulam, quam incolunt,inquit,Sindi ignobiles,post heriles in Asia casus coniugiis potiti dominorum & rebus. *Sindica ciuitas.* *Sindiacus portus.* *Sindicæ regionis vrbes.*

A Sindica ad Bosp.) Plin.inter Sindicam & Bosporum Cimmerium interponit fluu.Sceacoriges. interuallum autem inter Sindicam & Bosporum facit LXXXVIII. M. D. pass. *Sceacoriges flu.*

Sequitur nunc vltimus tractus (qui idem vltimus est epistolæ huiusce actus) à Bosporo Cimmerio & eius vrbe principe Panticapæo vsque ad alterum ei oppositum è regione,Bosporum Thracium,eiúsque similiter vrbem principem

pem Byzantium. Inter hos duos Bosporos directo cursu, vt ex Polybio Plin. probat, sunt 150. mill. pass.

B*osporus.*) Cic. pro Muræna. Angustum est, inquit, fretum, ad Mœotim paludem, Cimmerius Bosporus dicitur. Hic est Mœotidis ostium, & Thracius ille Ponti. De Bospori autem notatione suprà satis dictum est. *Bosporus quid.*

Cimmerius.) Ad differentiam Thracii, vel à Cimbris gente Scythica, quos Cimmerios Græci appellant, qui (vt ex Polybio affirmat Strabo) latrocinando atque militando incertis errabundi sedibus, ad Mœotim vsque peruenerunt, & circa hunc Bosporum & domicilium, & imperium tenuerunt, de quorum militia, vita, moribus, vide Strab. lib. 7. Herod. lib. 4. & innumeros alios. A bellicosissima illa gente illustris Cimbrorum Comitum Germaniæ familia suam traxit. Alii verò dictum esse volunt à Cimmerio oppido & promontorio. Bospori huius latitudo quidem Polybio triginta stad. Plinio est viginti vnũ mill. pass. Straboni viginti stad. longitudo verò, vt inquit Plin. per Mœotim ab extrema Isthmo (qui locus Taphræ vocatur) ad os ipsum Bospori 260. mill. pass. colligitur, Polybio sexaginta, Straboni autem septuaginta stad. Vbique teste Polybio Bosporus hic est vadosus, in quo Plin. vniones rufos crebrius reperiri testatur in paruis conchis, quas imas (mendum videtur esse & myas legendũ) appellant. Bosporus hic non minus quàm alter ille (de quo suprà) clarissimis oppidis est exornatus: cuiusmodi sunt Panticapæum & Theodosia, quorum Arrianus noster meminit, de quibus paulò pòst. Myrmetion oppidum viginti stad. à Panticapæo secundum Strab. distans. Hermonassa in aditu Bospori, dicta Cœpe Milesiorum. Stratoclia, Phanagoria, & penè desertum Apatmos, vltimóque in ostio Cimmerium, quod antea Cerberion vocabatur. Strabo. Cimmerium oppidum & promontorium, à quo nonnulli Bosporum volunt denominatum fuisse. His adde Τυεικ^τlω *Tyrictaten* Ptolemæo, quod oppidum, teste Nigro, hodie vetustate euanuit. Hermisium quoque ibidem oppidum Plin. ponit, & intus insulam Aloperon. Iuxta hoc quoque fretum fuit oppidum ei cognominis Bosporus nimirum, vt ex Philone quodam testatur Stephanus. Hoc oppidum Procop. lib. 1. de bello Pers. maritimum sinistrorsus Põtum Euxinum nauigãti esse dicit. Inde Cherronesum viginti dierum interuallo, quod Hunni teneant. Oppidi huius incolæ, vt testis est Cedrenus, quotannis pecuniæ loco boues Rom. pensitabãt, vnde vult Bosporum fuisse appellatum. Gordas itaque rex Hunnorum Bosporo vicinus, Romanis se adiunxit, factúsque Christianus, fidem dedit se Romanis rebus fore addictum, vrbem Bospori custoditurum, & boum tributum diligenter exacturum. Quam sanè ob causam à Iustiniano imperat. magnificis donis affectus, domum fuit dimissus. Reuersus domum & Imperat. Iustiniani humanitatem liberalitatémque fratri suo exposuit, & omnia Hunnorum simulachra confregit atque comminuit. Hunni itaque ira accensi illum necarunt, fratrémque Moageram in illius locum suffecerunt, ac Bosporum profecti Dalmatiæ tribunum militum ipsósque milites interemerunt. Sed tandem missis terra marique à Iustiniano Scytharum auxiliis Bosporus ab Hunnis liberata pristinam pacẽ recuperauit. Quæ teste Procopio à Iustiniano, cui se permiserat, egregiè exornata atque munita fuit. Bosporum præterea Cimmerium caliginosum esse plurimi authores testantur. Vnde Cimmeriarum tenebrarum prouerbium profectum fuit, tametsi Vadianus in suis illis in Melam doctiss. commentariis non de Bosporanis sed Campanis Cimmeriis tenebras illas intelligendas esse pluribus & authoritatibus & rationibus docet. Quoad Bosporanum regnum (de quo suprà quædam dicta) Cimmerios olim rerum ibi potitos fuisse maximámq; illorum in Bosporo potentiam fuisse pluribus, Strabo libro 7. & 11. probat. Eius rei argumento est, quòd & ipse Bosporus, & oppidum quoddam & mons Cimmerii appellatio-

Bosporus Cimmerius cur sic dictus. *Cimmerii populi latrociniis dediti.* *Cimmerium oppidum.* *Bospori Cimmerii longitudo & latitudo.* *In Bosporo Cimmerio vniones reperiuntur.* *Bospori Cimmerii clarissima oppida.* *Cimmerium oppidum.* *Tyrictate oppidum.* *Hermisiũ oppidum.* *Bosporus oppidũ.* *Bospori oppidi incolæ boues pensitabant Ro. pecuniæ loco.* *Hunni Bosporũ occupant.* *Bosporus ab Hunnis liberatur.* *Bosporus Cimmerius caliginosus.* *Cimmeriæ tenebræ.* *Bosporanum regnum.*

nem obtinuerunt. Hos Scythæ olim ex illis sedibus expulerunt, Scythas Græci, qui Panticapæum & alias in Bosporo vrbes habuerunt. Bosporanos regali statu gubernatos fuisse, Strabo testatur, quos tamen licet eorum plures æquitate & mansuetudine fuissent ornati, tyrannos fuisse nuncupatos testatur. Illi exiguam regionem Mœotidis ori, & Panticapæo adiacentem, Theodosiam vsque tenuerunt. plurimam verò partem vsque ad Isthmum, sinúmque Carpenaitem Tauri (quæ gens est Scythica) possederunt. Tres autem regulos nominat, Leuconem, Sagamum atque Parisadam, quorũ postremus Parisades cùm exigentibus solito maius tributum barbaris resistere non posset, Mithridati Eupatori regnum tradidit, cui (vt suprà quoque dictum) Pharnacem filium præfecit. Qui, teste Strabone, necnon Cassander ac Polemon (qui ab Aspungitanis occisus fuit) postremi Bosporanorum duces priscis regni terminis non contenti Chersonesum quoque assiduis bellis vastatam, necnon loca quæ erãt Tanaim vsque occupauerunt. Donec tandem omnino imperium illud ad Romanos peruenit, cuius pars vna fuit in Asia, altera & quidem maior in Europa. De his sparsim Strabo, quæ vno quasi fasciculo sum complexus.

Quam regionem contineat. *Bospori Cimmerij reguli.* *Parisades Mithridati Eupatori regnum tradit.* *Bospori Cimmerij regnum in potestatem pop. Rom. venit.*

Et Panticapæum Bospori vrbem.) .i. metropolim teste Strabone. Huius potissimum vrbis præ cæteris (de quibus suprà) videtur mentionem facere, cùm, quia Bosporo maximè fuit vicina, tum quia Bospori huius fuit quasi lumen, vt alterius Byzantium. Vrbem hanc (quam Ptol. Panticapæan appellat) Marcellinus omnium Milesiarum ciuitatum veluti matrem dicit esse, quam prætexit fluuius Hypanis geminis intumescens aquis, & externis. Strabo (cùm, vt paulò antea dictum, Bosporanorum alii in Asia, alii in Europa fuerint) Panticapæũ quidem Europensium, & earum rerum, quæ mari adueherentur, Phanagoria autem (in qua Veneris Apatmiæ templum fuit) Asianorum, & earum rerum, quæ ex Mœotide, & vlteriore barbarorum regione importarentur, metropolim atque emporium fuisse affirmat. Panticapæum nonnulli, inquit Plinius, Bosporum vocant, & extremum in Europæ ora. Idcirco hodie ab indigenis teste Nigro Vospero appellatur.

Panticapæum Bospori metropolis. *Quam Hypanis fl. præterfluit.* *Panticapæũ & Phanagoria duæ regni Bosporani metropoles.*

A Panticapæo ad Tanaim.) Oram, quæ à Bosporo ad Tanaim vsque deflectitur, inquit Mela, Mœotici incolunt, Toreatæ, Arrichi, Phicores, & ostio fluminis proximi Iaxamathæ, de quorum moribus vide plura ibidem.

Tanaim fl.) Nam Tanais quoque vrbis nomen fuit. Tanaim autem fluuium, teste Eustathio, nonnulli dictum esse volunt quasi Ταναὴν (quæ vox extensum, longum, acutum, asperum significat) ob illius cùm magnitudinem, qua se longè latéque extendit, tum celeritatem rapidam. Nam, vt inquit Mela, ex Riphæo monte deiectus adeò præceps ruit, vt cùm vicina flumina, tum Mœotis & Bosporus, tum Ponti aliqua brumali rigore durentur: solus æstus hyemémque iuxta ferens, idem semper & sublimis, incitatúsq; decurrat. Quidam à Tanao Scytharum rege in illo submerso, teste Boccatio. Plutarchus in lib. de flum. à Tanai Berossi & Lysippæ Amazonis filio sic dictum fuisse tradit, qui continens, muliebris sexus osor, Martis solius cultor matrimonium dedecoris & ignominiæ loco ducebat. Quum itaque œstris Venereis incitatus, quibus diu reluctatus fuerat, sibi tandem necessitate cedendum esse intelligeret, propositi sui tenax semetipsum in hunc fluuium præcipitauit. Idem primo Amazonium dictum fuisse tradit, propter Amazones in eo lauare solitas. Eundem à Scythis Silyn appellari lib. 6. cap. 7. Plin. testatur. At verò idem libro 6. cap. 16. Iaxartem fluuium à Scythis Silyn appellari dicit, quem Alexander, militésque eius Tanaim putauerint esse. Hodie Tanais corrupto vocabulo Ten & Tana appellatur.

Tanais flu. *Vnde sic dictus tres opiniones.* *Tanais fluuij præceps cursus.* *Tanais fl. Amazonius & Silyn dictus.* *Tanais hodie Ten.*

Qui Asiam ab Europa.) Herod. lib. 4. Alij, inquit, Europæ & Asiæ terminum volunt esse Nilum Ægyptiacum, & Phasim Colchidicum: alij verò fines vtriusque regionis volunt esse Tanaim, & Mœotidem, fretúmque Cimmeriũ.

Hæc

Hæc ille. Quoad Phasidem, paulò pòst Arrianus illum ab Æschylo δίδυμον τέρμονα, id est, geminum terminum Europæ & Asiæ dicit appellari. A plerisque tamen tres illi, quos postremò Herodotus commemorat harum regionum termini celebrantur. Hinc quoad Tanaim Ouid. *Phasis terminus Europæ & Asiæ.*

Quique duas terras Asiam Cadmique sororem
Separat, & cursus inter vtramque facit.

Hinc Tanaïs discors videtur ab Horatio appellari. Plinius nouissimum inter Europam & Asiam finem esse dicit. Idem cæteri scriptores omnes affirmant, quorum recitatione supersedeo. Verùm hanc separationem magis distinctè atque disertè Dionysius & Eust. illius interpres exprimunt. Nam versus occasum Europam, & versus ortum Asiam separat: itaque illæ partes quæ occasum versus ab illo distinguntur Europæ, quæ verò ortum spectant Asiæ debent annumerari. *Tanais discors dictus.*

Erumpit ex Mæoti.) Sic Hypanim Herodotus ex Scythia venientem ait fluere ex magna palude, quæ mater Hypanis dicitur. Strabo semel atque iterũ illius originem vt Nili incertam esse ait, ferríque à Septentrionis partibus Nilo contrarium, non tamen per diametrum (vt quidam putant) sed illo orientaliorẽ. Illius autem originem idem testatur nõ potuisse inuestigari, partim propter frigora & regionis difficultates, quas indigenæ facilè perferant, carnibus & lacte more Nomadum vescentes, alienigenæ autem minimè tolerare possint, partim verò quia illarum regionum incolæ multitudine & viribus præstantes aditum accessúmque omnem intercludant. Idcirco quidam, inquit idem, existimant eum fontes in Caucasiis mõtibus habere, quum nullus in Septentrionem feratur, postea conuersum emittere in Mœotim, ita videtur sentire Theophanes Mitilenæus. Hæc Strabo. Marcellinus quoque Tanaïs, inquit, inter Caucasias oriens rupes per sinuosos labitur circunflexus. Quidam etiam, teste Strabone à superioribus Istri partibus eum deferri putant, indiciũ autem tam longi cursus etiam ab aliis plagis nullum afferunt, quasi de proximo & à Septentrione id effici non possit. Plerique autem scriptorum, vt Plinius, Mela & alij ex Riphæis montibus Tanaim oriri volunt. Hinc Lucanus, *Hypanis fluuius.* *Hypanis fl. fontes inuestigari non potuerunt.* *Hypanem fl. putant fontes in Caucasiis montibus habere.* *Tanais ex Riphæis montibus.*

—qua vertice lapsus
Riphæo Tanais diuersi nomina mundi.
Imposuit ripis Asiæq; & terminus idem,
Europæ mediæ dirimens confinia terræ.
Nunc huc nunc illuc qua flectitur ampliat orbem.

Herodotus autem libro 4. superius è vasta palude Tanaim profluere, & in aliam vastiorem Mœotim nomine diffundi testatur, qua regij Scythæ à Sarmatis discludantur. Solus ergò Herodotus ex antiquis rectè illum ex palude quadam oriri tradidit. Idem Æneas Syluius in sua Geographia se dicit cognouisse ex Veronensi quodam, qui per Poloniam & Lituaniam ad fontes Tanais peruenerat. Is enim Tanaim ex palude non admodum magna (quum tamen Herodotus eam vastam appellet) oriri, & duobus ostiis Mœotim ingredi sexaginta stad. à se distantibus, affirmauit, teste Ænea Syluio. Huic suffragatur Albertus Campensis testis αὐτόπτης in sua epist. Italica ad Clementem VII. Pontificẽ de Moscouia, qui illũ in Ducatu Rezan (quæ vrbs est princeps Moscouiæ) suum fontem dicit habere, distantem ab ipsa vrbe septem diebus, & supra principiũ Borysthenis versus Orientem circiter septingenta milliaria Italica pregredi, deinde illius partem vnam Meridiem versus delabi, tandémque cursu suo aliquantum ad Occidentem conuerso, per fertilissimos Tartariæ campos ferri, & tribus ostiis in Mœotim, quam aquis suis efficere videtur, exonerari. Ibidem hunc simul & Volgam atque Borysthenem ex planis, paludosis atque syluosis locis oriri dicit, vnde fabulosa dicit esse quæcunque olim à Geographis de Riphæis montibus, & Tanais ex illis ortu prodita fuerint. Surius in sua historia *Tanais à palude oritur secundum Herodot.* *Rezan ducatus.* *Tanais Volga & Borysthenes ex paludosis locis oriuntur.*

Tanais Russiæ fluuius. Tulla vrbs Moscouiæ. Tanaim Russiæ fluuium appellans, illum dicit oriri octo ferè milliaribus Germanicis à Tulla, quæ vrbs à Moscouiæ oppido triginta sex milliaribus Germanicis distat, ex lacu ingēti, qui in longum & latum circiter 1500. *VVerst* (quod Italicum ferè milliare est) patet, in sylua quadam ortum habere dicit: atque ex eodem lacu aliud grande flumen Schalt emergere, quod in Occidentem tendit. Sicut Tanais primò rectà pergit in Orientem ad aliquot milliaria: deinde reflexo in Meridiem cursu, paludem Mœotidis efficit. Hæc ille ex Baronis ab Herberstein Moscouitica historia. Miror itaque quomodo Arrianus contra omnium opiniones illum ex Mœoti ὁρμᾶσθαι dicat, quum Herodotus & recentiores (nam veterum opiniones ferè omnes à vero alienas omitto) ex palude siue lacu alio à Mœotide oriri, at in Mœotim sese exonerare testentur.

Tanais in Mœotidem paludem sese exonerat. *Irrumpit in Pontum Euxinum.*) Tanaim Herodotus & alij plerique in Mœotidem sese exonerare affirmant. Hinc Marcellinus illū in stagnis Mœoticis ait delitescere. Ac duo illius esse ostia plerique tradunt. Sic enim Strabo, vt fontes illius dicit esse incertos propter causas suprà dictas, ita eiusdem ostia *Tanais fl. ostia.* nota esse dicit, quæ duo sint ad Septentrionales Mœotidis partes sexaginta inter se stadiis distantia. Idem Veronensis ille, cuius paulò antè facta est mentio, affirmauit. Ptolomæus quoque in descriptione Sarmatiæ Europeæ ostij gemini meminit, quorum vnum orientale, alterum occidentale appellat. Plinius Tanaim amnem gemino ore dicit influere, hanc ob causam nonnulli discordem volunt ab Horatio fuisse appellatum. Albertus tamen Campensis, de quo paulò antea tribus, Niger quinque ferè ostiis in Mœotidem dicit influere, ex quibus duo quidem orientalius nimirum & occidentalius nouem mill. pass. à se inuicem fermè distantia largè aquam euomere Niger testatur. Ergo licet alij tria, alij quinque ostia statuant, tamen duo illa, quorum Strabo, Ptolomæus, Plinius & alij meminerunt, præcipua videntur esse, maximéque insignia. Licet autem plerique quos viderim, affirment Tanaim in Mœotidē exonerari, tamen sunt qui vno ostio in Mœotidem, altero in ipsum Mœotidos ostium, *Alij Tanaim in Pontum sese exonerare affirmāt.* hoc est Bosporum Cimmerium influere testantur. Arrianus noster in Pontū dicit sese exonerare. Ouidius in numero fluuiorum in Pontum influentium reponit. Boccatius prope Theodosiam illum in Pontum dicit irrumpere. Quid si locus sit corruptus, & ex Herodoto, cuius ille paulò antea testimonium citauit, quémque hic videtur sequi, locus hic totus ita sit corrigendus. Herodoti verba hæc sunt, Ὃς ῥέει τἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης ὁρμεώμενος ἐκδιδοῖ δὲ ἐς μέζω ἔτι λίμνην καλεομένην Μαιῆτιν.

Sic alio in loco,

Ὃς ἐκδιδοῖ ἐκ μυχοῦ τῆς λίμνης ταύτης. Arriani ergo lectio sic corrigatur, καὶ ὁρμᾶται μὲν (sic Herodotus quoque verbo ὁρμεώμενος vtitur) ἀπὸ λίμνης μεγάλης (pro μεγάλης hîc Μαιώτιδος irrepsit) ἐκδιδοῖ δὲ ἐς λίμνην Μαιῶτιδα, ἥτις ἐσβάλλει εἰς θάλασσαν τὴν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, id est prorumpit ex palude magna, séque exonerat in Mœotim, quæ in mare Ponti Euxini influit. Atque hæc de fluuii huius nominibus, ortu, progressu, atque ostiis Baro in Herberstein &c. in suis commen- *Tanais fl. Don dictus cur.* tariis Moscouiticis, necnon Albertus Campensis hunc testantur Don, id est, sanctum appellari, cùm ob optimorum piscium, tum herbarum, radicum suauissimarum, arborum fructiferarum, quibus vtraque fluminis ripa in horti modum exculta est atque consita: denique ferarum, quæ paruo negotio sagittis conficiuntur, innumerábilem admirabilémque copiam, Don, id est, sanctum, ab indigenis appellari testantur. Plutarchus in lib. De fluminibus, in hoc fluuio testatur plantam quandam mirabilem generari, quam ἀλίνδα appellant, &c.

Tanais vrbs. Ad Tanaim flumen & lacum (teste Strabone) vrbs sita est eodem nomine, à Græcis condita, qui Bosporum habent, quā Polonus rex nuper minus sibi obtemperantem depopulatus est. Ea commune emporium erat Nomadum Asiæ *Commune emporium Nomadum Asiæ et Europæ* atque Europæ, & eorum, qui è Bosporo lacum nauigant, quorum alii vehunt mancipia,

mancipia,pelles,& si quid aliud Nomadicum est:alii onerant vestem, vinum, ac cætera,quæ mitioris vitæ sunt propria ad stad.centum. Ante emporium insula iacet nomine Alopœcia Megadorum hominum domicilium. Sunt autem non procul in lacu paruæ insulæ. Hæc Strabo. Oppidum illud adhuc hodie (vt testes sunt duo illi suprà commemorati, Moscouiæ peregrinatores) frequentissimum est emporium, quod hodie ab incolis Azas, siue Asoph appellatur, Turcis tributaria, quæ quinque (vt vocant) diætis ab Isthmo Tauricæ, quam aliàs Præcop vocant, distat. A Ponto, vbi Tanaim primùm nauigabilem esse dicunt, vix viginti diebus nauigando Asoph peruenitur. Supra Asoph quatuor dierum itinere Achas oppidum est. Ad Tanais fontes proxima est Tulla. Tanais accolæ versus Bosporum Cimmerium sunt Zychi lingua vulgari Græca & Latina appellati (quorum Arrianus quoque meminit) à Turcis & Tartaris Ciaceassi, lingua vernacula Adiga: de quorum regione, moribus, religione, vide Georgium Interianum Italicè. Sed de Tanais atque Mœotidis accolis vide plura apud Plinium libro 6. capite 7. inter alios Turcas quoque enumerat.

Alopœcia insula.

Azas vel Asoph emporium.

Achas oppidũ.

Zychi Tanais incolæ.

Tametsi Æschylus.) Poetarum aliquoties mentionem fecit, propterea quòd Adrianum, ad quem scripsit, poetices studiosissimum fuisse historici tradunt.

Mæotidis ambitus.) Hanc suprà dictum est Ponti matrem fuisse appellatam, sicuti Palax quædam palus Hypanis, quia ex illa oritur, mater (teste Herodoto) dicta fuit. Hæc (teste eodem) vnus est secundum nonnullos, ex terminis Asiæ & Europæ, regios quoque Scythas à Sarmatis disterminans, quæ à Græcis Μαιώτις Mæotis, plerunque ab Herodoto Μαιῆτις Mæetis, à Latinis Mæotis, siue Mœotis per œ. Mœotica palus, à Plinio sæpe lacus, à Marcellino stagnum, olim Temeriada, id est, Ponti mater, hodie mare Zabach à Circassis accolis appellatur. In hanc (teste Herodoto) quatuor ingentes amnes, Lycus, Hoarus, Syrgos, Tanais sese insinuant. Lacus hic, teste Plinio libro 4. cap. 13. XIII.VI. mill. pass. circuitu patere traditur, ab aliis XI XXV. mill. Ab ostio eius ad Tanais ostium directo cursu 375. mill. pass. esse constat. In hanc quum (teste Polybio) plurimi amnes influant, fieri dicit, vt repleta per ostium suum, hoc est, Bosporum Cimmerium, in Pontum effundatur. Eandem ob causam & aquam illius quum prius sapore marinæ fuisset persimilis, dulcissimam factam, & euenturum tandem esse docet, vt quum illius alueo lignis, lapidibus, arenis, aliisque rebus, quas flumina assiduè inferunt repleatur, tandem ipsa terræ prorsus æquetur, & in siccum conuertatur: quippe quum iam altissima eius pars quinq; vel ad summum septem sit vlnarum, ita vt maioribus nauigiis transfretari non possit. Sic Aristoteles quoque tradit Mœotidis vadum exaggeratione eorum, quæ deferuntur assiduè à fluminibus, ita excreuisse, vt naues sua ætate multò minores, quàm anno ante sexagesimo quæstus gratia in Mœotidem ingrederentur. Verùm (Gyllio teste) nautæ nostræ ætatis similiter adhuc septem vlnas habere affirmant. Non sine causa itaque idem miratur intra sexagesimũ annũ (vt vult Aristoteles) maiorem exaggerationem factam esse, quàm ab Aristot. & Polybii ætate ad hæc vsque tempora. Paludis huius accolæ Mœotæ appellati (teste Herodoto libro vndecimo) sunt Sindi, Dandarii, Toreatæ, Agri, Arrichi, Tarpetes, Ouidiaceni, Sittaceni, Desci, Apugitani & alii complures. De iisdem (qui & Scythæ & Sarmatæ siue Samomatæ appellantur) vide Plin. lib. 6. c. 7. necnon Hippocr. lib. De aqua, aere, &c.

Mæotis vnus ex terminis Asiæ & Europæ.

Mæotidis paludis nomina.

In paludẽ Mæotium quatuor amnes se exonerant.

Mæotidis paludis longitudo.

Mæotis palus in Pontũ sese effundit.

Futurum est vt Mæotis terræ æquetur, & in siccum conuertatur

Mæotidis paludis accolæ Mæotæ dicti.

Mæotidis ambitus nouem mill.) Polybio & Strabone testibus, octo mill. stad. Plinio XIII.VI. mill. alii XI.XXV. mill. pass. circuitu patere tradunt. Ab ostio eius ad Tanais ostium directo cursu 375. mill. pass. inquit, idem esse constat. Hinc Marcellinus Mœotis amplissimi circungressus est, ex cuius vberrimis venis per Patares angustias vndarum magnitudine prorumpit in mare.

Mæotidis paludis longitudo.

Patares angustiæ.

Quoad angustias illas Strabo libro 11. Patraeum vicum esse dicit, à quo ad vicum Corocondamem sint stad. c xxx. qui finis Bosporus Cimmerius appellatur. Sic enim angustiæ vocantur ab ostio Mæotidis, id est, ab Achilleis & Myrmecij angustiis, vsque ad Corocondamem, & oppositum ei vicum Panticapensis agri, nomine Acram, qui 70. stad. freto disiungitur.

Achilleus vicus.
Myrmecius vicus.
Inter Panticapæũ & Theodosiam distãtia.
Regio illa ferax.
Theodosia terminus Bosporanorũ & Taurorum.

A Cazeca ad Theodosiam.) Nullum hoc nomine vicum in hoc tractu reperire potui. Strabo libro 7. plurimos ait inter Panticapæum & Theodosiam vicos esse interiectos. Meminit idem iuxta Bosporum Cimmerium & vici Achillei, in quo Achillis templum est, vbi angustissimum ostij Mæotidis fretum ad stad. viginti, vel paulò plura ait patere, & Myrmecij vici, qui est è regione: & vici Patræi & Corocondames, qui duo à se inuicem distant centum triginta stad. item vici Acræ, quem oppositum Corocondami ait situm esse in agro Panticapensi. Hinc verisimile est esse vicum hunc, cuius hîc mentionem facit, quémque Caxeam appellat. Plinius inter Anticapæum & Theodosiam ponit Cyte, Zephyrium, Acre (vt & Strabo) Nymphæum, Dia. Inter Panticapæũ & Theodosiam ab Arriano 700. à Strabone 530. stad. à Plinio mill. x x x v. pass. interuallum statuitur. Ora (vt Strabo testatur lib. 7.) Σιτοφόρος frumenti ferax, vicos habens multos, & vrbem portus optimi, quam olim Nymphæum, hodie Cypricum appellant. Vrbs Theodosia (eodem teste) terminus olim Bosporanorum atque Taurorum fuit, ita vt Bosporanorum tyranni, regionem Mæotidis ori & Panticapæo adiacentem tenerent Theodosiam vsque. partem sanè exiguam, Tauri autem plurimam partem vsque ad Isthmum, sinúmque Carpenitem. Mela illam Bosporo Cimmerio, Ptolomæus & Marcellinus Tauricæ Chersoneso adiungunt, de qua propter ea quę sequuntur, sic nobis necessariò generatim quædam sunt explicanda.

Cherronesus vnde dicta.
Isthmus quid.
Porthmus quid.
Peninsula.
Cherronesi quinque.
Cherronesus Cimbrica hodie Dania.

Cherronesus.) Χεῤῥόνησος, quasi χερσόνησος, ἀπὸ τῆς χέρσου, καὶ νήσου, terra est in insulæ modum mari cincta, vno tantùm eóque angusto spàtio continenti adiuncta, quod Isthmus dicitur. Nam Isthmus, vt Apollonij interpres & Phauorinus docent, terra est angustissima inter duo maria, quemadmodũ Porthmos, contrarius Isthmo, inter duos continentes angustissimum pelagus, seu fretum. Latini peninsulam vocant. Quinque autem insigniores celebrantur Cherronesi, quarum celeberrima Achaiæ adhærens, Peloponnesus appellatur. Secunda, quæ à vicina continente Thracia dicitur, cuius Isthmus ab occasu Melano sinu, ab ortu Propontide abluitur. Tertia quæ Saxoniæ adhærens, à Cimbris, qui eam tenuerunt, Cimbrica appellata est, hodie Dania dicta. Quarta, quam auream cognominant in India sita, supra Gangem ortum versus, iuxta sinum quem magnum appellat Ptolomæus. Quinta est inter Pontum Euxinum & paludem Mæotidem sita, à Tauris Scythiæ Europeæ populis, Taurica appellata. Ptolomæus hanc dicit circumambiri, Isthmo pertinente à Carcinito sinu vsq; ad Bicem paludem, & litoribus, & Cimmerij Bospori, & paludis Mæotidis. Hæc (teste Plinio) quondam mari circũfusa Isthmo ad tria mill. pass. terræ Sarmatiæ modò annexa, hederæ folio similis. Strabo Peloponneso forma & magnitudine perquam similem dicit esse. Illius pars in mare vergẽs, Theodosiam vsque, quæ quidem est cãpestris, tota frugifera est, montana non item: Mithridati modiorum centum octoginta millia tributi nomine soluebãt, ducenta verò argenti talenta, cum Asianis locis quæ circum Sindicem iacent. His ex locis Græci frumentarios commeatus percipiebant, sicut è palude salsamentaria. Huius regionis incolæ Georgi, id est, agricolæ appellati sunt. Vnde ipsa quoque Cherronesus Georgia quoque fuit appellata. Qui verò supra hoc sunt albi Nomades appellanrur, qui cùm aliis generis carnibus, tum equinis aluntur, & equarum caseo & lacte, & acetoso lacte, qui idcirco Galactophagi appellantur, bellandi magis, quàm latrocinandi studio ducuntur. Qui verò maritimi sunt, & lucro dediti, vix sibi ab iniuriis temperant. Illius Isthmus eodem Stra-

Cherronesus Georgia.
Nomades albi.
Galactophagi.

Strabone teste 360 stad. esse dicitur, quem Asander, teste Hyphicrate, ductis mœnibus vallauit ad Mœotidem, ad singula stadia turres decem ædificans. Hanc quoque regionem Tauricam Iustinianus (teste Procop. Soc. 4. de illius ædif.) omnis generis ædificiis munire atq; exornare curauit. Iuniores teste Nigro, illius partem alteram, quæ ad Austrum vergit, Gothiam (quæ & Polucia) quæ verò ad Septentrionem Gazariam vocant, & vtriusque incolas Gothos atque Gazarios, qui olim omnes Tauri dicti sunt (vnde ipsa peninsula Taurica dicta) qui teste Strabone fuerunt Scythæ. Nam, vt idem inquit, hæc tota ora, & reliqua extra Isthmum, vsque ad Borysthenem parua Scythia vocabatur. Vnde Tauroscythæ, siue Scythotauri appellati. Tauri autē dicti, vt regio Taurica, vel vt nonnulli volunt à Tauricis montibus, vel vt doctiores malunt, à tauro animali, quem aratro iūgi, ac terras sulcare Osiris ibi primum instituerit. teste Eustath. aliter Hermol. cap. 13. lib. 4. Plinius 30 Taurorum populos enumerat, inter hos Tartaros, vnde omnes hodie Tauri Tartari appellantur. De Taurorum verò moribus, sacrificiis immanissimis, quorum author Thoas rex, vnde Diana Orsilocha & Thoanea dicta, cui illa offerebantur, vide Herod. Lucanum, Eusebium, Solinum, Lactantium & innumeros alios. Taurica Chersoneso tandem Mahometus potitus est anno 1228.

Tauricam regionem Iustinianus ædificiis exornauit & muniuit.
Gothia.
Gazaria.
Parua Scythia.
Tauri vnde dicti.
Taurorum mores & sacrificia.

Vrbem Græcam desertam.) Vrbs Theodosia teste Arriano nostro olim celeberrima fuit, Milesiorum colonia, à Criametopo 122. mill. pass. à Chersoneso 165. mill. pass. dissita, campos habens, teste Strabone. vbertate præstantes, vnde non mirum Leuconem regem (vt idem testatur) decem & viginti modiorum myriadas è Theodosia Atheniensibus transmisisse. portum quoque habet vel centenis nauibus accommodatum. Hodie Capha appellatur ab incolis Ctenuensium colonia, triplici muro cincta, arcem habens in tumulo, regni Bosporani metropolis, qua Solymannus Bassa capta, vniuersum illud regnum Bosporanum, atque Tauricam Chersonesum in suam potestatem redegit.

Theodosia vrbs celeberrima olim.

Inde ad portum Tamoscytharum.) Hic portus apud Arrianum est ἀνώνυμος. Plinius multos post Theodosiam portus & lacus esse dicit. Videtur esse κτενοῦς Ctenus portus. quem Ptolem. in Taurica Chersoneso in Theodosiā & Symbolorum portum, de quo paulò pòst, vel proximè inter Chersonesum & Arietis frontem collocat. Strabo illum à Cherronesitarum oppido & Pactorū portu æquali dicit distare interuallo.

Portus Tamoscytharum.
Ctenus portus.

Inde ad Halmitida.) Plin. lib. 4. cap. 12. Halmirin lacum 63. mill. pass. ambitu super Istropolim ponit, quem ex alueo quodam proximè Peucem insulā dicit oriri. Inde inquit Ctenis portus, vbi litus mari cedit, sinúsque magnus fit, supra quem salsus incumbit lacus salinas habens, qui sinus adhuc Saline dicitur, in quo flumen pisculentum editur: oritur interius intra saxa, dicitúrque à iunioribus aqua Ioannis, fortè & hic Ctenunta ciuitas fuit, vbi nunc Felis loci nomen. In hoc tractu & portus & lacus multos esse suprà ex Plin. dictum fuit. Videtur ergò Halmitis fuisse salsus iste lacus: quem Niger describit.

Halmitis lacus.
Saline lacus.

A Lampade.) Ad hanc Lampadem inueniendam nullius authoris lampas mihi prælucere voluit: quid si Lampas irrepserit pro Halmitide: vel fuerit pharos quædam prælucens nauigantibus.

Lampas.

Symbolorum portum.) De hoc sic Strabo. Post Cherronesum excisam (de qua paulò pòst) portus est στενόστομος. i. angusti oris, qui Tauroscytharum prædonum olim receptaculum fuit, vnde in præternauigantes, vel eò diuertentes impetum fecerunt, inde συμβόλων Latinè pactorum portus dicitur. hodie vulgò Cybolorum portus. Is teste Strabone ad alterum portum Ctenunta appellatum efficit Isthmum sexaginta stad. qui paruam Chersonesum magnæ Chersonesi portionem occludit. habens eodem nomine Cherronesum ciuitatem, de qua paulò pòst. Inter hunc portum & Theodosiam idem author testatur Tauricam ripam per stad. 1000. longitudinem asperam, montanam, &

Symbolorū portus.
Stenostomus portus.
Portus συμβόλων.
Cherronesus ciuitas.

Aquilonibus procellosam extendi. Plinius inter Symbolon portum & Theodosiam ponit promontorium Κριῦ μέτωπον. i. Arietis frons appellatum aduersum Carambico Asiæ promontorio per medium Euxinum procurrens 170. mill.pass. interuallo, quæ maximè ratio Scythici arcus formam efficit. Idem Strabo, qui hoc promontorium ante Theodosiam in Pontum dicit procumbere in Meridiem versus Paphlagoniam, vrbémque Amastrim, cui opponatur Carambis Paphlagonum promontorium, quo Pontus Euxinus geminum in pelagus diuidatur. Id vtrumque augescat Euripus, &c. De hoc sic Plutarch. lib. de flu. Tanai adiacet mons, quem indigenę vernacula sua lingua βρίξαβα, hoc est Arietis frontem appellant, hāc ob causam. Cùm Phryxus sorore sua in Pōtum Euxinum proiecta in hunc sese collem recepisset, somnúmque ibi cepisset, Barbari quidam armati ad illum conscenderunt: quibus conspectis aries ille aurei velleris Phryxum è somno excitatum in Colchos detulit. Inde Arietis frons dicitur. In illo nascitur herba quædam rutæ similis, quam Phryxam appellant, quod idem significat, quod μισοπόνηρος. i. malorum osor. Hanc si priuigni teneant, nulla à nouercis iniuria affici possunt. maximè nascitur iuxta antrum Boreæ vti appellatur Lecta niue est frigidior, at verò simul atque insidiæ alicui à nouerca tenduntur, flammas euomit. vt testis est Agathon Samius lib. 2. Scythicorum. Hæc ille. Huius Ptolem. meminit inter Ctenunta portum (de quo paulò antea) & Characem. Hodie teste Nigro Famur vulgò à nautis appellatur. Miror equidem nullam illius ab Arriano factam esse mentionē, cùm Ponti Euxini promontorium sit clarissimum.

Κριῦ μέτωπον. *Βρίξαβα mons cur sic dictus.* *Phryxa herba mirabilis.* *Βρίξαβα mons hodie Famur dicitur.*

Cherronesus Taurica. *Promontorium Parthenium.* *Portus Placiā.*

Ad Cherronesum Tauricæ.) hoc est Cherronesum vrbem sitam in Cherroneso Taurica minore, vt testatur Strabo. Inter portum Symbolon & Cherronesum, Strabo, Ptolem. Plinius collocant promontorium Parthenium. i. virgineum appellatum, cuius deę ædem pariter atque statuam habet. Illud Occasum spectans hodie Rosaphar à barbaris appellari, testis est Niger. Post hoc promontorium Plin. inter Cherronesum & Symbolum portum ponit Placiā, quam Strabo παλακὸν. i. Palacum appellat, iuxta quam vrbem eodem authore lib. 1. Mithridates Eupater in Cherronesum misso exercitu, Scythísque illato bello Scylurum senem, ciúsque filios (quos Possidonius quinquaginta, Apollonides octoginta fuisse affirmant) cepit.

Cherronesi nomine vrbes quatuor. *Cherronesus sita ad Mæotida paludem depopulationibus Barbarorum cogitur se Mithridati dedere.* *Nymphæum specus.*

Cherronesus.) Quatuor Cherronesos vrbes Stephanus commemorat, inter quas hæc fuit vna, Heracliensium Ponticorum colonia, teste Strabone. Marcellinus eam Cheronessum appellans Mœotidos lateri læuo propinquā, coloniarum Græcarum plenam esse testatur. Hæc cùm diu libertate ac propriis legibus vsa fuisset, tandem barbarorum assiduis irruptionibus atque depopulationibus coacta Mithridatis opem auxiliúmque implorauit, qua occasione Mithridates Bosporano regno potitus fuit. Hanc Plin. libertate à Romanis donatam Megaricem olim appellatam præcipui nitoris in toto eo tractu fuisse testatur, custoditis Græciæ moribus quinque mill. pass. ambiente muro. Hanc Strabo à Tyra fluuio abesse 4400. stad. & in illa virginis cuiusdam deę sacellum esse, cuius etiam nomen habet promontorium ante vrbem iacens stad. 100. de quo paulò antè. Hinc Mela à Diana, inquit creditur condita, Nymphæo specu, quod in arce eius Nymphis sacratum est, maximè illustris. Inter vrbem porrò & Parthenium Strabo vult iacere tres portus, postea antiquam Cherronesum, ac deinceps portum angustiorem siue symbolorum. Hanc Niger interiisse, & locum illum vbi fuit hodie Trinicha vulgò nuncupari tradit.

Carpeneitis sinus.

A Cherroneso ad Cercinetidem.) Strab. καρπηνῖτιν. i. Carpeneitem sinum appellat, quem dicit admodum magnum ad Aquilonem tendere circiter mill. stad. cuius incolæ Taphii appellentur. Hinc Plin. in ora Carcinite oppida, Taphræ in ipsis angustiis peninsulæ, mox Heraclea Cherronesos, &c. Oppidi huius

ius Florus quoque meminit qui illud Traiani auspiciis aliquando captum fuisse significat. Mela Carcinitem sinum appellat, inter quem & Mœotim Taphiæ dicit interiacere. In sinu præterea illo dicit esse vrbem Carcinem, quam duo flumina Gerros & Hypacyris vno ostio effluentia attingant, verùm diuersis fontibus,& aliũde delapsi. Ptolem.Carciniti & sinus & fluuii meminit. Herod.Ab Istro veterem vt appellatur Scythiam ad Meridiem, versus Austrũ ad vrbem vsque Carcinitidem dicit extendi. Marcellinus, Interiectu deinde non mediocri Carcinites panditur sinus,eiusdémque nominis fluuius, & religiosus per eas terras Triuiæ lucus.

Cercinetis à Traiano capta.
Carcinites sinus.
Carcine vrbs.

A Cercinetide ad Pontum Calum.i.pulchrum.) Super eos. i.Tauricos, inquit Mela,sinus portuosus, & ideo καλὸς λιμὴν appellatus, promontoriis duobus nimirum Carambico & Parthenio includitur. Huius Ptol.quoque meminit in descript.Sarmatiæ inter Cephalonesum & Tamyracam.

Καλὸς λιμὴν .i.pulcher portus.

Ad Tamyraca.) Strab.Promontorium stationem habens, quæ continentem spectat.Ptol.quoque Bono portui statim subiungit.

Tamyraca promontorium.

Intra Tamyraca.) hoc est in interiore sinu Tamyraco.

Palus magna.) forsan est palus putris appellata, quam Strabo à sinu Carcinete dicit effici,quam Mœotidis palum esse dicit. Vel forsan est βύκη Bycç palus,quæ à Ptol.& aliis hîc collocatur. Vel forsan est Borysthenes lacus. Nam Plin.teste à Tyra 120. mill.pass. flumen Borysthenes, lacúsque ingens eodem nomine & oppidum à mari recedens.

Palus putris dicta.
Βύκη palus.
Borysthenes lacus.

Ad Eonas ἠόνας.) Forsan est nomen appellatiuum ad littora.

Ad Borysthenem fluuium.) Nam & lacus est & oppidum eodem nomine. Borysthenes fluuius est celeberrimus, cuius fontes Herodotus atque Mela incognitos esse dicunt, Plinius illum apud Neuros testatur oriri. Mela quadraginta dierum iter alueo stringere, tantóque spatio nauigabilem secũdum Borysthenida & Olbida Græca oppida egredi testatur. Marcellinus è montibus Orientem Neurorum,primigeniis fontibus copiosum,concursúque multorum amnium adolescentum, mari præruptis vndarum verticibus intimari tradit. Herod.lib.4.Quadraginta,inquit,dierum nauigatione vsque ad locum nomine Gerrhum cognoscitur ad Aquilonem fluere. Superiora per quæ fluit nemo hominum eloqui potest.Apparet tamen fluere per solitudinem ad Scytharum agricolantium plagam. Nam hi Scythæ decem dierum nauigatione accolunt hoc flumen.Idem cùm ad mare adueniat,Hypanis cum comiscetur eodem in loco mare irrumpens.Sed de illius ortu,progressu,exitu sic Albertus Campensis in epist.ad Clemẽt.Pont.VII.scripsit. Vniuersa,inquit,regio Moscouiæ plana est, atque plena syluarũ,plurimis,maximis,ac piscosissimis fluuiis affluẽtissima, inter quos nobilissimi celeberrimíq; sunt Borysthenes,Tanais,Vulga olim Rha dictus. Ac Borysthenes quidem, quem sua lingua Dniepes appellant,oritur suprà Ducatum Smolencum sub nobili quodam castello Viesma dicto,quod Bæselius qui hoc tempore Moscouiæ ducatum obtinet recèns Sigismundo Poloniæ regi eripuit. Ab illo castello decurrit, præterfluens primò ciuitatem Smolencum,deinde Chioniam principem Russiæ ciuitatem:postea à suis fontibus 300.milliariorum Germanic.cursu confecto,non procul à Taurica peninsula (hoc est Tartaria Procopense, vel potius peninsula Caphæ) iuxta quam angustissimus decurrit, non plus decem mill. German. interuallo in Pontum Euxinum delabitur. Hæc ille. At verò Baro à Herbestain ipse quoque oculatus testis de eodem in sua descriptione Moscouiæ sic prodidit. Vltra Rsouuam Demetrii,per certa miliaria progrediẽdo in Occidentẽ, est sylua Vuolkouzki dicta,ex qua quatuor fluuii oriuntur. Ac paulò pòst. In eadem sylua decem ferè à palude Frono vno milliaribus est Dnyepersko pagus, circa quem oritur Borysthenes, qui ab incolis Dnieper vocatur, quem nunc Borysthenem dicimus.Haud procul ab eo loco est monasterium sanctæ Trinitatis, vbi oritur a-

Borysthenes flu.
Apud Neuros oritur.
Gerrhum.
Borysthenis ortus,progressus, & exitus.
Oritur supra Ducatum Smolincũ.
Ciuitates per quæ Borysthenes decurrit.
Borysthenis ortus secundũ Baronem ab Herbestain.
Dnieper.

Niepretz. lius fluuius priore maior, Niepretz per diminutionem dictus. Ambo autem hi fluuij inter fontes Borysthenis & paludem Fronouuo confluunt, quo loco Moscouitarum & Chloppiensium merces nauibus impositæ, in Lithuaniam deferuntur: solentque mercatores ibi in monasterium ceu diuersorium diuerti. *Rha & Borysthenes nō ex ysdem fontibus.* Porrò quod Rha & Borysthenes non ex iisdem fontibus, iuxta quorundam opinionem, oriantur, quum ex aliis, tum ex complurium mercatorum certa relatione, qui in illis partibus rem fecerunt, compertum habeo. Borysthenis *Ciuitates per quas iter facit.* autem cursus hic est, vt primū Vviesmā Meridiē versus alluat: mox reflexo in Orientē cursu, oppida Drogobusch, Smolenczko, Orscham, & Mogilef præterlabatur: indéque rursus in Meridiem tendens, Chiouuiam, Circassos & Otzakouu contingit, vbi deinceps in Pontum exoneratur, videtur eo loco mare formam lacus habere, & Otzakouu quasi in angulo est ad ostia Borysthenis. Nos enim ex Orschain Smolenczko venimus, vbi impedimenta nostra nauibus vsque Vviesmam deduximus: & tantum inundabat, vt Monachus Comitem à Nugaroli, & me scapha piscatoria per syluas longè deuexerit: equi verò natando pluries superarunt itinera, &c. Atque hæc de huius fluuii ortu, progressu atque ostio. Multis autem præterea de causis summa hic fluuius ad- *Borysthenes omnium fluuiorū maximus.* miratione prædicationéque dignissimus est. Nam si magnitudinem eius spectes, secundum Istrum omnium non modo Scythicorum, sed cæterorum quoque fluuiorum (excepto Nilo) maximum & vberrimum est ex Herodoti sententia. Nam vt suprà ex Marcellino dictum, & primigeniis fontibus copiosius & concursu multorum amnium adolescit. Fluuius hic teste Herodoto, Mela, inter turbidos fluit liquidissimus, placidior aliis, ad potandum suauissimus. Æ- *Borysthenes æstatis tempore cæruleus.* statis tempore, teste Plinio, cœruleus fertur, quanquam omnium aquarum tenuissimus, ideóque innatans Hypani: at verò Austris flantibus, quod & ipsum *Borysthenes nebulā nō emittit.* valde est admirabile, Hypanis fit superior. Sed tenuitatis argumentum est aliud etiam, quod nullum halitum, non modo nebulam emittit. Ac curiosiores harum rerum inuestigatores, aquas dicunt post brumam grauiores fieri. Hæc *Borysthenes pascua præbet.* Plin. lib. 31. cap. 5. Hic præterea fluuius, teste Herodoto, pascua præbet, latissima, amœnissima, & accommodatissima pecoribus, iuxta quem sementis opti- *In Borysthenis ostio sal.* ma fit, & herba non satiua, etiā altissima. In illius ostio ingens vis salis sua sponte concrescit. Præbet idem ingentia cete, ad salsuram spinis & ossibus carentia, *Antacæi in eo nascuntur. Et Mariones.* quæ Antacæos appellant, quorum optimus sapor. Plin. lib. 9. cap. 15. Marionas in Borysthene præcipua magnitudine, nullis ossibus spinísve interfertis, carne prædulci esse dicit. Hypanim fluuium (qui teste Plinio Borysthene modo inferior, modo superior est, ex magna quadam Scythiæ palude profluit, circum quam pascuntur equi syluestres candidi) Herodotus lib. 4. sic describit: Hypa- *Hypanis fluuij descriptio ex Herodoto.* nis fluit ferē quinque dierum nauigatione, angustus, & adhuc dulcis, sed mox quatuor à mari dierum nauigatione sanè quàm amarus, propter amarum, qui in eum fluit, fontem: adeò inquam amarum, vt cùm sit exiguus magnitudine, *Fons amarus qui in Hypanim influit.* tamen inficiat Hypanim flumen, in paucis magnum. Est autem hic fons in finibus regionis Scytharum aratorum, & Alizonum, eodem nomine quo locus vnde emanat: Scythica lingua Amaxampeus, id est, sacræ viæ. Apud Alizonas contrahunt terminos suos Tyres & Hypanis, mox deinde in diuersum abeuntes, mediam intercapedinem laxant. Hæc ille. Sed quoniam Rha fl. hodie Vol- *Rha fl. hodie Volga dictus.* ga dictus magna quadam cum Borysthene atque Tanai necessitudine est coniunctus, de illo quoque nonnihil dicendum. Hunc Albertus Campensis sic de- *Volga fluuij descriptio.* scribit in illa sua ad Clem. Pont. epist. Magnum illud flumē Sarmatiæ Asiaticæ quod Vuolga vulgò appellat, triplo maior est fluminibus nostræ Europæ, cuius *Volgæ fluuij ortus, progressus.* fontes magis sunt versus Boreā & Septentrionē, quàm Tanais fontes. Nascitur ex lacu ingenti, quem vulgò lacum candidū appellant, inde magno spatio currit versus Orientem Græcum, præterfluens Tuerdam ciuitatem magnam & principem ducatus Tuerdani, quod in Moscouiensi ditione situm est: inde à Meridie

Meridie ad Orientem conuerso cursu longo spatio præterlabitur castellum Cazan quod est in dominio Moscouičsi, indéque sese diffundens per amplissimos Tartariæ campos, multósque quasi in ramos diuisus, viginti dierum spatio exoneratur in mare Caspium. Baro autem ab Herberstein sic eundem fluuiũ describit. In sylua VVolkonzki dicta est palus, quæ Frono vocatur: ex qua fluuius non ita magnus duobus ferè milliaribus in lacum quendam VVolgo influit, vnde rursus aquarum multitudine adauctus emergit, VVolgáque sumpto à lacu nomine vocatur: qui multis paludibus emensis, multis etiam fluminibus in se receptis, viginti quinque, vel (vt alij volunt) septuaginta ostiis in mare Caspium, à Ruthenis Chuualinskomorie appellatum, & non in Pontum, vt quidã scripsit, exoneratur. Porrò VVolga à Tartaris Edel, à Ptolomęo Rha vocatur: tantáque inter hunc & Tanaim in campestribus est vicinitas, vt septẽ duntaxat milliaribus distare affirment, &c. *Cazan castellum* *VVolgæ fluuij exitus.* *Wolgo lacus.* *VVolga à Tartaris Edel.*

Olbia insula sursum nauiganti.) Hinc Strabo, Quum verò Borysthenem, inquit, ducentis stad. enauigaueris, eiusdem nominis offertur oppidum, quod Olbia quoque, hoc est, beata nominatur, amplum sanè emporium, quod condidere Milesij. Strabo ergo vnum idémque vult esse oppidum cui & Borysthenis & Olbiæ nomen. Sic Ptolom. quoque Olbiam eandem dicit esse quæ Βορυσθένης dicitur, quam recenset inter vrbem circa Borysthenem fluuiũ. Mela autem Olbiam & Borysthenida vrbes vult esse separatas, secundum quas dicit Borysthenem egredi. Plinius libro 4. cap. 11. in Thraciæ descriptione. à Tyra cxx. mill. pass. dicit esse flumen Borysthenem, lacúmque & gentem eodẽ nomine, & oppidum à mari recedens xv. mill. pass. Olbiopolim & Miletopolim, antiquis nominibus. Videtur Plin. Borystenida vrbem, & Olbiopolim, & quia Milesiorũ colonia, Miletopolim appellare, quæ illius antiqua nomina fuerint. Memorabilis & hæc vrbs Antonini Pij contra Tauroscythas missis auxiliis, quibus victores Olbiani à Tauroscythis obsides extorserunt. Hanc Niger in nemoroso amnis margine sitam esse dicit, quam hodie barbari Strapenos vocant. Stephanus præter hanc Ponticam, tres alias nimirum Ligysticam, Bithyniæ & Pamphyliæ esse tradit. Herodotus libro 4. Transmisso Borysthene à mari primò dicit occurrere Hylæam, dehinc habitare Scythas agricolas, quos Græci (qui sub Hypani incolunt) Borysthenitas appellant, ipsi verò se Olbiopolitas. *Olbia oppidum.* *Olbia & Borysthenes idem oppidum.* *Olbiopolis & Miletopolis.* *Olbiani Tauroscythiis superiores*

Ad insulam paruam quandam & ἀνώνυμον.) Strabo ante Borysthenis ostiũ dicit iacere insulam portum habentem, illam non nominat. Albertus Campensis Borysthenem dicit non procul à peninsula Taurica (quæ vel Tartaria Procopensis, vel Capsa) in Euxinum mare ingredi testatur. *Peninsula Taurica.*

Ad Odessum. Ὀδησσὸς. Infrà quoque Odessi vrbis fit mentio. Ptolomæus in Sarmatiæ Europeæ descriptione, post Axiacem fluuium (ab indigenis Nester appellatum) ponit Ὀρδησσὸν, id est, Ordessum. Herodotus libro 4. Ordyssum fluuium Scythiæ facit, qui vnà cum aliis quatuor, quos ibidem commemorat, in Istrum dicit influere. Plinius vltra Axiacas populos cognomines fluuio, ponit Crebyzos, flumẽ Roden, sinum Sagaricum, portum Ordessum. Forsan ergo legendum authore Ptolomæo, Herodoto & Plin. Ὀρδησσὸς, interposita ρ litera. *Odessum vrbs.* *Axiace fluuius* *Ordyssus fluuius in Istrum influit*

Huic proximus Istrianorum portus,) hoc est accolarum Istri. Ab Istriacis Callipidas Axiarásque gentes Mela testatur Tyra fluuio disterminari. *Istrianorũ portus.*

Isiacorum portus.) Plinius post Olbiopolim in litore dicit portum esse Achæorum, cui subiungit insulam Achillis, de qua mox. Marcellinus verò longo à Borysthene ciuitate interuallo, peninsulam esse dicit, quam incolant Sindi ignobiles post heriles in Asia casus coniugiis potiti dominarum & rebus, quibus subiectum gracile litus Achilleos dromos appellatum. Quid si hîc quoque Istrianorum sit legendum, pro Isiacorum, vt hîc alias quidam accolarum *Isiacorũ portus.* *Achæorũ portus.* *Insula Achillis.*

Iſtri portus fuere.

Ad Pſilum oſtium Iſtri.) De Iſtri oſtiis poſtea dicetur. Strabo, Poſt oppoſitam Boryſthenis inſulam (de qua paulò antea) deinceps ad Orietem nauigationem eſſe dicit ad promontorium, vbi Achilleos dromos, id eſt, curſus eſſe dicitur ψιλὸν μὲν χωρίον, id eſt, nudus eſt locus, quem lucum ſacrum Achilli vocitant. Videtur itaque oſtium hoc inde ψιλὸν ab Arriano appellari.

Achilleos dromos

Achillis inſula. *Inſulam Achillis.)* Hanc dicit oſtio primo Iſtri adiacere, cuius elegans deſcriptio ſequitur. Strabo libro 7. Iſtri eruptioni magnam inſulam propinquã eſſe dicit, Peucen nomine, quam Baſtarnæ quũ occupaſſent, Peucini ſunt appellati. Ad hanc paulò pòſt à maximo Iſtri oſtio, quod ſacrum dicitur, centum viginti ſtad. nauigationem eſſe dicit. Supra hanc verò inſulam alias quoque multò minores, & alias interius mari proximas ſitas eſſe dicit. & paulò pòſt inter oſtiorũ Iſtri ĩterualla, exiguas quaſdã inſulas interpoſitas eſſe dicit. Huius verò (de qua Arrian.) inſulæ paulò pòſt mentionẽ facit, Leucã ſimiliter (vt hîc Arrianus) appellans, quã ab oſtio Tyræ flu. 500. ſtad. interuallo dicit abeſſe intra pelagus eductam, Achilli ſacram. Inſulam hanc Arrianus tribus nominibus inſignit. Alij, inquit, Achillis inſulam appellãt, propterea quòd (vt paulò pòſt dicit) Achillis fama fuit inſulam illam ſibi à matre Thetide donatã inhabitare. Strabo illam Achilli ſacram, Plinius eius viri tumulo inſignem fuiſſe teſtatur. Alii dromon, id eſt, curſum Achillis, propterea quòd (vt Mela inquit) Achilles infeſta claſſe mare Ponticum ingreſſus, ibi ludicro certamine celebraſſe victoriã, & quum ab armis quies erat, ſe & ſuos curſu exercitauiſſe memoratur, & ideo dicta eſt δρόμος Ἀχιλλεῖος. Plinius quoque exercitatione Achillis dromon Achilleon dicit nominatam fuiſſe. Idem hoc eodem in loco dromum Achillis peninſulam appellans, ab ipſa inſula Achillis centum viginti quinque mill. paſſ. dicit diſtare. Euſtath. quoque in Dioniſium Achillis inſulam à dromo Achillis diſtinguens, illum in dextra Boryſthenis ripa collocat. Strabo ſimiliter Achillis dromon alium ab inſula Achillis videtur facere, quem dicit eſſe locum nudum, qui lucus ſacer Achilli nuncupatur. Veriſimile eſt hunc lucum eſſe Hylæam, iuxta quam Herodotus libro 4. Achillæum dromon ſitum eſſe dicit. Iuxta illum (eodem teſte Strabone) eſt promontorium. Sic Ptolomęus Iſthmum Achillęi dromi ſacrum promontorium dicit appellari, & illum collocat in Sarmatiæ Europeæ deſcriptione, & alibi in deſcriptione Miſiæ interioris meminit Achillis Leucæ, quam inſulæ Boryſtheni dictæ ſubiungit. Cæteri ergo ſcriptores Achillis inſulam Leucam dictam, ab Achillis curſu ſeparant, Arrianus noſter vnam eandémque facit inſulam. Quòd autem illius Achillæi dromi formam attinet, Plinius ad formã gladij in tranſuerſum porrectã eſſe dicit, cuius longitudo ſit 1 xxx. mill. paſſ (teſte Agrippa) ſed illam pluribus Mela atque Strabo deſcribunt. Achilles autem ille, à quo & inſula Leuca & peninſula dicta Dromos fuit appellata, quis fuerit, controuerſum olim fuit. Alij (teſte Euſtathio in Dionyſium, in qua ſententia noſter Arrianus fuit) Phthium illum volunt fuiſſe, qui quum Iphigeniam Agamemnonis filiam ex Aulide raptam in Scythiã inſequeretur, ac diu hîc cõmoratus fuiſſet (vt Lycophron tradit) à ſe nomen loco impoſuit. Quidã verò aliũ Achillẽ fuiſſe aiunt, Scytharũ regem, qui Iphigeniæ amore captus illic habitarit: cuius rei teſtem Alcæũ adducunt.

Peuce inſula.

Leuca inſula.

Achillis inſulæ tria nomina.

Hylæa lucus.

Achillis Leuca.

Achillei dromi figura.

Achilles, à quo inſula dicta, quis fuerit.

Alij Leucam à colore.) Hinc Dionyſius quandam eſſe ait ſuper meatum ſiniſtrũ, è regione Boryſthenis notiſſimam in mari inſulam Heroum, Leucam, cognomine, propterea quòd aues & animalia in illa ſunt, quæ κνώπετα vocat, alba ſunt, de quibus infrá. Ideo etiam fama eſt Achillis & Heroum animas oberſari deſertas per montium concauitates, ita vt illa inſula Heroum inſula dicatur, cuiuſmodi ſunt Beatorum inſulæ. Plinius libro 4. cap. 13. Ante Boryſthenem, inquit, eſt Achillęa, eadem & Leuce & Macaron appellata. Hanc temporum horum demonſtratio à Boryſthene centum quadraginta mill. ponit, à Tyra

Leuce inſula cur ſic dicta.

Heroum animæ in illa obuerſãtur

Tyra centum viginti mill. à Peuce insula quinquaginta mill. Cingitur circiter decem mill. pass. Reliquæ in Carcinite sinu Cephalonesos, Rhosphodusa, Macra. Insula hæc (teste Nigro) à quibusdam Caccaria, ab aliis Græciaria, hodie Fidonixi vocatur, quam Tauri inhabitant. *Insula Leuca & Caccaria & Græciaria dicta.*

Hanc Thetis filio.) De Achille isto quis fuerit, duæ opiniones, de quibus suprà.

Hanc incolere.) de quo infrà. Hinc Dionys. Achillis & heroum animas dixit in illa obuersari.

Ab hominibus deserta.) Non mirum, nam (vt Marcellinus inquit) si qui in illam fuerint delati, visis antiquitatis vestigiis, templóque & donariis eidē heroi consecratis, vesperi repetunt naues: aiunt enim non sine discrimine vitæ, illic quenquam pernoctare. *Achillis insula hominibus deserta.*

Epigrammata Græca.) Hinc apparet quàm latè olim patuerit linguæ Græcæ vsus, deinde ex hoc ipso, & quia Patrocli fit mentio, videtur posse colligi Achillem hunc, cui insula hæc fuit dedicata, fuisse Græcum. *Latè patuit lingua Græca.*

Aues.) Græcè λάρους, αἴθυα & κορώνας appellat. Aues hæ omnes sunt marinæ, amphibij, sub genere mergorum. Larum auem esse rapacem & voracem, Suidas & Varinus testantur. Hinc fabula, laros olim homines fuisse, qui primi venationem & prædam maritimam exercuerint, deinde sic volentibus diis in aues mutatos, iuxta vrbes & portus volitantes, veteris etiam nunc artis meminisse, hinc in prouerbio, pro homine rapace & fure (quem Galli *Larron* appellant) vsurpatur. Ob hanc voracitatem Herculi, ob albedinem Mercurio sacer. Æthya verò ipsa quoque mergi species. auis est, teste Oppiano in Ixeuticis 26. ipsa quoque insatiabilis & maximè vorax, pisces ingestos mox aluo reddit atque etiam viuos nonnunquam. Solæ inter amphibias aues volitando piscantur, ita vt simul vtrunque faciant, congros, anguillas & alios lubricos læuésque pisces deglutiunt. Κορώνην alij cornicem, alij coruum, alii fulicam, alii mergum interpretantur. Aues hæ (teste Arriano) fuerunt templi illius quasi ædituæ atque custodes. Proculdubio (si quidem vera sunt quæ hîc tradit) fuerunt ipsius diaboli administræ, quarum opera vsus est ad fucum hominibus faciendum. Et certè aues tam rapaces atque voraces dignæ fuerunt illo animarum helluone rapacissimo. Huc facit illud quod de D. Martino literis memoriæque proditum est à Seruio Sulpitio in eius vita. Diuus Martinus (sic enim refert Sulpitius) aliquando mergos in flumine conspicatus piscium quodam sequi, & rapacem ingluuiem assiduis vrgere capturis: Forma (inquit) hæc dæmonum est, insidiantur incautis, capiunt nescientes: captos deuorant, exsaturaríque non queunt deuoratis. Imperat deinde potenti virtute verborum, vt eum cui innatabant gurgitem relinquentes, aridas peterent desertásque regiones: eo nimirum circa aues illas vsus imperio, quo dæmones fugare consueuerat. Ita grege facto, omnes in vnum illæ volucres congregatæ, relicto flumine, montes syluásque petierunt. Aues has candidas esse, illarum historia testatur. Marcellinus in hac insula aquas, & candidas aues halcyonibus similes nasci tradit à Dionysio κυνώπετα appellantur, quæ vox in genere omnes aues significat. Suprà quoque dictum est de auibus quibusdam (quas Stymphalides vocant) insulæ illius Aretiados Marti consecratæ. Non est etiam hîc tacendum quòd Plinius alicubi tradit, nullam auem hanc insulam transuolare. *Aues marinæ amphibij.* *Larus auis vnde originē duxerit.* *Æthia mergi species.* *Aues templi æditua quomodo fieri potuit.* *D. Martini historica expositio mergorum.* *Κινώπετα aues.* *Stymphalides aues.*

Achillem in somnis apparuisse.) Hi Achilles, Patrocli, vt & Dioscuri, qui nauigantibus apparuerunt, proculdubio ipsissimi fuerunt dæmones, qui hominibus huiusmodi visis atque spectris illudere soliti sunt. Atque hæ fuerunt Achillis & Patrocli animæ, quas ex Dionysio suprà in hac insula passim obuersari, atque vagari diximus. Socrates apud Platonem in Phædone, in sua quam ante mortem habuit oratione, inquit, ψυχῶν σκιοειδῆ φαντάσματα, id est, animarum *Achilles Patrocli & Dioscuri qui apparuerūt, dæmones fuerūt.*

Animarum spectra circa sepulchra versantur. vmbrosa quædam spectra circa monumenta atque sepulchra versari. Huiusmodi autem idola ab illis animabus exhiberi, quæ non planè à rebus corporis liberæ atque solutæ hinc migrarunt. Itaque mirum non est quum in hac insula Achillis sepulchrum fuerit, eiusmodi animæ.i.dæmones ibidem apparere fuisse solitos.

ὕπαρ vox quid, ὀνείρῳ opponitur. *Alij ὕπαρ dicunt illis apparuisse.)* Vox enim ὕπαρ significat visionem veram non in somnio, veritatem non somnium. Opponitur ὀνείρῳ, vt hoc quoque loco videre licet. Sic Theocr. Idyll.x. Europ.

Τὸ γὰρ ὡς ὕπαρ εἶδεν ὄνειρον.

ὕπαρ vox Platoni familiaris. Vox hæc Platoni valde fuit familiaris, quemadmodum quiuis vel mediocriter in illius scriptis versatus, probè nouit. Vnum atque alterum exemplum proferam. In Theæteto dicit ὕπαρ ab ὄναρ non facilè distingui. Sæpenumero enim ambigitur, an dormiamus, & omnia quæ cogitamus somniemus an verò vigilemus, καὶ ὕπαρ ἀλλήλοις διαλεγόμεθα, id est, in vigilia, siue vigilantes colloquamur. & Politic.ε. illum, qui rei alicuius οὐσίαν, τὸ τί ἦν εἶ (vt Aristot. loquitur) ὕπαρ. illum verò qui externa tantùm rerum symbola imagines atque idola cernit animo suo atque intuetur, ὄναρ dicit videre. Quòd si hæc Sacris quoque accommodare non est nefas, nos possumus similiter dicere Deum, résque illas diuinas & cælestes quandiu in hoc mundi atque corporis carcere caliginoso inclusi tenemur, ὄναρ, id est, quasi per insomnium, per speculum (vt D. Paulus loquitur) cerni, at verò vbi hac corporis compage soluti, ex his tenebris in illam lucem euolauimus, Deū, résque diuinas ὕπαρ, hoc est (vt Scripturæ vsitato modo loquar) de facie ad faciem, sicuti sunt, cùm summa animorum nostrorū voluptate contemplabimur.

Dioscuri periclitantibus opitulantur. *Dioscuri periclitantibus.)* Hos Theocritus Idyll.κβ. αἰθρώπων σωτῆρας ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἐόντων esse dicit, id est, seruatores hominum, qui in acie nouaculæ, id est extremo vitæ periculo sunt constituti. De his multa passim apud poetas videre licet.

Ister fluuius. *A Psilo Istri ostio.)* Fluuius hic, si quis alius, veterum atque recentiorum, Græcorū, Latinorúmq; literis monumētísque valde est celebratus, ita vt Eratosthenes & Apollodorus lib.2. de nauibus meritò poetarum philosophorúmque principem Homerum reprehendisse videantur, quòd, quum plurimos fluuios, qui Oceano immerguntur, commemoret, hunc silentio prætermiserit, qui (teste Herodoto) quoniam per terram habitatam fluit, præ cæteris ferè fluuiis omnibus valde est notus, quem Leonardus de Vrino Serino Serm.43. inter nouem nobilissimos orbis terrarum fluuios numerat. De quo sanè fluuio, quātum mihi pro temporis, ingeniíque mei exiguitate, hoc quidem tempore ex veteribus pariter atque recentioribus scriptoribus cognoscere licuit, hisce meis lucubratiunculis, quoad eius fieri potest summatim breuitérque intexere atque inserere volui, hoc quidem ordine, vt primò de illius nominibus, secundò de illius ortu, tertiò eiusdem progressu, quartò quantitate, quintò qualitatibus atque affectionibus variis, postremò exitu atque ostiis dicam. Quoad primum duo illius præcipua sunt nomina, vnde Ouidius libro 1. de Ponto binominem appellat.

Homerus reprehenditur. *Ister fluuius nobilissimus maximéque notus.* *Istri duo nomina*

Stat vetus vrbs, ripæ vicina binominis Istri.

Silius similiter, Picus atque Papinius binomium vocant.

Ister nimirū, & Danubius. Ea autem sunt Danubius & Ister, quæ licet ambo nomina vniuerso fluuio à capite vsque ad finem ab authoribus tribuantur, tamen quibusdam in locis magis versus fontes Danubius, in aliis magis versus ostia vergentibus, Ister nominatur. Hinc Mela, alio, inquit, quàm definit, nomine exoritur. Nā per immania (subintellige loca) magnarum gentium diu Danubius est, deinde aliter appellātibus accolis, Ister fit. Strabo libro 7. Superiores illius partes versus fontes

Quando Ister dicatur, quando Danubius.

vsque

vſque ad pręcipites eius decurſus quos cataractas nominant, Danubium ſcribit vocari, quæ maximè per Dacorum agrum delabantur, aliàs verò inferiores vſque in Pontũ per Getas Iſtrum. Huic ſuffragatur Ptolemæus qui ad Axium vſque Myſiæ inferioris (teſte Ptol.) ciuitatem, vbi eius ſint cataractæ, Danubium, inde verò ad illius vſque oſtia, Iſtrum ſcribit appellari. Plinio teſte primò Danubius, vbi primum Illyricum alluit Iſter dicitur. Appianus de bellis Illyr. illis in locis, vbi Sanus Iſtrum influit, Danubium, nec multis deinde inferiùs elapſum vberioribus aquis, pro Danubio Iſtri nomen aſſumere teſtatur. Nonnulli quoque affirmant circa Taurunũ quàm alii Nauderalbam appellãt (*Griechiſchen vvyſſenburg*) fluuiũ illũ ingentem Sauum (*Sauv*) à veteribus celebratiſſimum, tanto impetu, vndarúmq; vi in Danubium irrumpere, vt illum nomine ſuo priuet, quod tamen paulò inferius recipit. Nunc de ſingulis nominibus ſigillatim. Quoad prius, antiquitus, teſte Stephano, hũc fluuium Matoam Scythæ appellarunt, quæ vox Græcè reddita ἄσιον *aſium*, hoc eſt innoxium ſignificat, propterea quod creberrimè illum licet traiicerent, nihil tamen quicquam noxæ damníve acciperent. At verò cùm vel ſemel in eius traiectu damnum quoddam feciſſent, mutato nomine δάνυβιν ſiue δάνυσιν Danubim ſiue Danuſim vocarunt, quod nomen calamitatis authorem ſignificat. Hæc ille, quæ ad fabulas propius, quàm ad verum videntur accedere. Cato autem in O rig. (id quòd fide dignius videtur eſſe) à Danis eius accolis ſic dictum fuiſſe teſtatur. Hinc Strabo quoque, vt paulò antè dictum, ſuperiores illius partes, quæ maximè per Dacorum (qui iidem qui Dani) regionem feruntur Danubium ſcribit appellari. Nonnulli, teſte Franciſco Irenico qui duodecim de Germania libros conſcripſit, illum à ſono hoc nomẽ (quaſi dicas *tonavv*) ſortitum eſſe volunt. Hinc forſan Mantuanus ſonantem, Bartholinus illum Vndiſonantẽ appellat. Maximè autẽ cum ſonitu atq; fragore per catarractas illas, de quibus poſtea, delabitur. B. Rhenanus lib. 3. Germ. rerum, necnõ Vadianus in ſua epitome. Danubium ſiue (vt Latinos olim ſcripſiſſe, ex pontis Traiani inſcriptione patet) Danuuium exiſtimant dici quaſi Abnobium, ſiue Abnouuium à mõte Abnoba (quem nonnulli Abnouũ ſcribunt, pro B enim ſcimus V vſurpari) vnde eum nonnulli oriri contendunt. Hanc quoque coniecturam probabiliorem facit priſcum vocabulum vernaculum *Abnauv*, cui Germani D litera articuli loco addita *Danauv* vulgò, quod nomen hodie obtinet, nominarunt, pro *die Abnauv* colliſione literarum Germanis vſitata. Hæc eſt Rhenani atq; Vadiani coniectura veriſimillima. De Abnoba autem monte poſtea pluribus. Iſidorus Danubium vocari dicit, à niuium copia, quibus magis augetur, quaſi dicas Daniuium. Et certè Herodotus quoque lib. 4. crebriores apud Danubiũ niues quàm pluuias eſſe dicit. Alterum vocabulum Gręcè ἴστρος, Latinè Iſter & Iſtrus, perperam à nonnullis teſte Tortelio Hiſter (cùm Græcum aſpiratione careat) ſcribitur atque enunciatur. Hoc quidem priore illo & antiquius & à Græcis pariter atque Latinis crebrius fuiſſe vſurpatum reperio, eo enim Herodotus, Apollonius & alii ſolo vtuntur. Quamobrem toto cœlo, vt eſt in prouerbio, errarunt illi, qui, teſte Irenico, Auguſti primum temporibus Danubiũ Iſtri nomen ſortitum fuiſſe tradiderunt, quippe cùm ipſis quoque Argonautarum temporibus Iſter fuerit appellatus, à quo Iuſtinus quoque & Trogus lib. 32. necnon Iſidorus, Iſtriam appellatam fuiſſe affirmant. Tametſi alii non Iſtriã ab Iſtro, ſed Iſtrum potius ab Iſtria, per quam fluit, volunt nominatam fuiſſe. Hinc Solini interpres, primò, inquit, Danubius appellatur, ſed cùm Iſtriam Thraciæ regionem attingit Iſter dicitur, à prouincia ſumpto nomine, quam perlabitur. Iornandes hunc fluuium Beſſorum lingua Iſtrum, Beroſus verò ab Iſtro rege quodam nuncupatum fuiſſe prodiderunt. Fluuius ſic à Dionyſio Byzãtino Sacer fuit cognominatus, propterea quòd, teſte Euſtathio, fluuiorũ fontes ſacri ſunt habiti. Vincentius autem in ſpec. hiſtor. lib. 2. & 24, cap. 11. &

Danubÿ cataractæ.

Nauderalba.

Sauus fluuius.

Danubius antiquitus Matoas dictus à Scythis Græce ἄσιον dicitur.

Danubÿ nomen vnde illi inditum.

A Danubÿ origine Catonis ſententia Danubiũ nomen habere.

Strabonis ſententia.

A ſono nõnulli dictum volunt.

Quidam Danubium à monte Abnoba dictum volunt.

Danubius à niuiũ copia dictus.

Iſter malè Hiſter ſcribitur.

Iſtri nomen antiquius quàm Danubÿ.

Errant qui Danubium Iſtrum vocari cœptum aiunt Auguſti temporibus.

Vtrum Iſter ab Iſtria, an Iſtria ab Iſtro dicta ſit.

12. Sacratum dicit à veteribus fuisse appellatū, propterea quòd eò nauigatur in terram sanctam, necnō propter victoriam, quam iuxta illum Heraclius imperat. de Ethnicis potitus fuit, &c. Auentinus, vt hoc quoque addam Istrum à Moyse Iactan Sauum, qui in Istrum influit, Saba fuisse appellatum testatur. Atque hęc de nominibus. Sequitur secundum caput, de eiusdem ortu siue fontibus, de quibus variæ sunt admodum, atque multiplices authorum sententię, quæ tamen, si accuratius expendantur, egregiè admodum, paucis exceptis inter se concinere, atque congruere vidētur. Eratosthenes lib. 3. Geograph. necnon Scymnus lib. 16. de Europa (quos authores Apollonii scholiastes citat) in desertis locis illius fontes esse tradiderunt, qui certè minimè à verò videntur aberrasse, quippe cùm loca illa, in quibus fontes illius à plerísque recentiorum demonstrantur, olim inculta, horrida atque deserta fuerint. Apollonius lib. 4. cap. 2. ex Riphæis & hyperboreis montibus illum vult promanare, his verbis,

Quidam à Riphæis & hyperboreis montibus Danubium oriri putant.

(— πηγαὶ γὰρ ὑπὲρ πνοιῆς βορέαο,
Ῥιπαίοις ἐν ὄρεσσιν ἀπὸ πρόσθι μορμύρουσιν.)

Secutus est in hoc, vt illius scholiastes refert, Æschylum poëtam, qui idem in Prometheo soluto tradit. Montes hi Scythiæ, quos idem scholiastes eodem in loco ad Orientem esse ex Callimacho probat, ob suam altitudinem, perpetuas niues atque frigora intoleranda, plurimum à veteribus fuerunt decantati. Horum descriptionem elegantem vide apud Plin. lib. 4. cap. 12. Aristot. lib. 1. Meteor. cap. vlt. postquam Danubii ortum significauit (de quo postea) sub ipsis

Ripæ siue Riphæi montes.

Septentrionibus vltra extremam Scythiam montes dicit esse qui ῥίπαι *Ripæ* siue Riphæi appellantur, de quorum magnitudine fabulosa sunt, quæ traduntur. Ex iisdem idem scribit plurima & post Danubium maxima flumina, effundi. Sic Tanaim quoque, vt suprà dictum, falsò veteres ferè omnes (excepto Herodoto) in montibus illis nasci existimant. Etsi verò pleraque fabulosa, quæ de his montibus & hyperboreis narrantur, tum Aristot. tum Strabo etiam existimarunt esse: sunt tamen nostra ætate inuenti terrarum indagatores quidam, quibus ne esse quidem isti montes in Septētrione videantur, quemadmodum suprà pluribus in descriptione Tanais dictum fuit. Quamobrem non sine causa Vadianus in Melam se mirari scribit, cur hoc tam falsò Apollonius cecinecit. Quid si dicamus & duos illos priores Scymnum atque Eratosthenem, & Apollonium secutos esse communem Geographorum morem atque consuetudinem, qua vt scitè admodum Plutarchus in limine operis sui de vitis illustrium virorum refert, illis in locis, quæ minùs habent perspecta & cognita, vel desertum aliquod, vel montem Scythiæ, vel aliud quid huiusmodi effingere atque appingere consueuerunt. Præterea siue fabulosi, siue veri sint montes isti Riphæi, loca Hercyniæ syluæ montana (quę Alpium portio quædam sunt) quibus Danubii fontes ascribuntur, frigoribus atque niuibus ferè perpetuis horrida, ad montium illorum similitudinem proximè accedunt, ob quam etiam verisimile est siue Alpes, siue, quæ Alpium est portio, Hercyniam syluam, Riphæos montes ab Apollonio fuisse appellatam. Sic eandem ob causam à Cantalycio poëta Alpes dictæ sunt hyperboreæ,

Tanaim falsò quidā in Riphæis montibus oriri putant.

Hyperborei mōtes quibusdā nō sitisunt in Septentrione.

Apollonij error.

Quidam in iis locis quæ minus habēt perspecta vel desertum vel aliud quid effingunt.

Hercinia sylua montanis locis Danubij fontes ascribuntur.

Hercinia sylua montana forsan Riphæi montes dicuntur.

Alpes hyperboreæ dictæ.

Pars vel hyperboreas forsan remeauit ad Alpes.

Hinc nonnulli, vt Simlerus in Vallesiæ & Alpium descriptione monet, à Posidonio, & Protarcho scriptum retulerunt Riphæos & Alpes eosdem dici montes, qui ab hyperboreis incolantur, & ideò Boream, qui à Riphæis montibus flat, alpinum ab Homero fuisse appellatum. Aliam quoque afferam coniecturam forsan non omninò reiiciendam. Sueuiæ quoque, vt postea dicetur, Danubii fontes accepti feruntur, quæ ex quorundam sententia, vt Nauclerus in sua Chronographia docet, dicta est à Sueuo mōte, qui ab ortu Solis Germaniæ initium facit, & secundum aliquos coniunctus continuatúsque est cum Riphæis & Hyperboreis montibus, & in parte respicit Parmenium vno cornu, alio

Riphæi & Alpes iidem.

Sueuia dicta à Sueuo monte.

Sueuus mons secundum nonnullos cum Riphæis & hyperboreis coniungitur.

alio Pontum Euxinum,[f] cohærétque monti Venetico contra Sarmatiam, vbi & Venedicus sinus. Denique (vt hoc quoque addam) non illos Scythiæ, sed alios quosdam montes Riphæos & Hyperboreos Apollonium hoc in loco intellexisse, ex iis quæ sequuntur videtur posse colligi. Nam postquam Danubii fontes in montibus illis iam sæpè commemoratis dixit resonare, addit illum, postquam Scythiæ atque Thraciæ fines est ingressus, bifariam diuidi. de qua diuisione postea. Atque hæc de Scymni, Eratosthenis atque Apollonii sententia, qui vel ex locis desertis, vel ex Riphæis montibus Danubium volunt deriuari.

Riphæi montes & Hyperborei non tantum Scythiæ sed alterius loci etiam.

Veniamus nunc ad aliorum opiniones. Strabo lib. 7. illum ab extremis Germaniæ partibus ab Occasu non procul à sinu Adriatico 1000. circiter stad. interuallo originem suam habere testatur. Forsan, inquit Nauclerus, Alpes intelligit, quos Græci ferè post Adriaticum, siue Thyrrhenum sinum incipere putant. Vadianus verò (quoad illud Adriatici sinus à fontibus illius interuallum) Strabonem non benè sensisse existimat. Nam aliàs in Germania illum oriri satis supérque constat. Hinc & Mela illius fontes in Germania aperiri, & Solinus illum Germanicis iugis oriri scripsit. Seneca lib. 4. natural. quæst. falsò nonnullos philosophos dicit tradidisse, Danubii ignotos fontes esse: Nam caput eius, inquit, in Germania cõperimus. Idem tamen fluuius rectè & Germaniæ, ortus nimirum sui ratione, vnde Germanicus à Bartholino appellatur, & Scythiæ, finis atque exitus respectu, ascribitur. Hinc Lucanus,

Danubij ortus ex Strabonis sententia.

Danubius in Germania oritur.

Massagetas Scythicus non alliget Ister.

Herodot. lib. 4. ex Celtis (quos extra cippos Herculis Cynesiis finitimos omnium in Europa ad occasum habitãtium post Cynetas postremos esse dicit) ex vrbe πύῤῥλην. i. Pyrrhena oriri scribit. Arist. illum ferè secutus lib. 1. Meteor. cap. 13. vbi ostendit maximos fluuios ex maximis oriri montibus, Istrum ἐκ τῆς πυρήνης, id est, Pyreneo monte (Herod. Pyrrhenam vrbem appellat) ad Occidentem æquinoctialem in Celtica regione situm vt & Tartesum flu. originem suã trahere testatur. Nicephorus Gregoras ex iisdem Alpibus, ex quibus Rhenus (quarum incolæ sint Galli & Celtæ) illum erumpere tradit. Ælianus lib. 14. cap. 23. sub radices Alpæorum montium versus Boream sub Vrsa Europæorum Istrum fluuium maximum, ortum suum habere testatur, vbi gens rei equestris perita habitet. Eustath. quoque in Dionys. Danubium apud Celtas oriri & per Europam fluere scripsit.

Danubij ortus secundum Herodotum & Aristotelem.

Maximi fluuij ex maximis mõtibus oriuntur.

Danubius ex iisdem montibus oritur ex quibus Rhenus secundũ nonnullos.

Has, antequam vlterius progrediar, commemoratas Herod. Arist. cæterorúmque de origine Istri sententias libet paulùlum expendere atque examinare. Illi, quemadmodum dictum est, tria Istri fontium loca ceu notas quasdam tradunt, nimirum Pyrenem, Celtas, atque Alpes. Alii namque ad Pyrenem, alii ad Alpes, cuius vtriusque montis Celtæ sint incolæ, Danubii originem referunt. Ac duo quidem illi priores Herod. & Aristot. vnanimi consensu Danubii fontes in Pyrene, in regione Celtica, ad occasum statuunt. Hoc tãtùm inter illos videtur esse discriminis, quòd apud Herod. πύῤῥλην per duplex ῥ scribitur, & vrbs dicitur esse, at verò Arist. Pyrenem per ρ simplex, montem appellat. Tritum autem hoc est aliàs apud Geographos atque historicos, vt vnum eundémque locum alii mõtem, alii flumen, alii portum, alii vrbem appellent: cuius suprà exempla quædam proposita fuerunt. Verùm cùm Pyrene per ρ simplex mons (vti reuera est) passim ab omnibus scriptoribus celebretur, nusquam verò, quod sciam, hoc nomine vrbs aliqua esse dicatur, quam Stephanus minimè profectò prætermisisset, vide num mendum sit apud Herod. vt Pyrene primo per ρ simplex, deinde pro πόλιος quod vrbem significat, ὄρους siue ὄρος, vel aliud quid huiusmodi legendum esse videatur.

Herodoti & Aristotelis sententiæ expẽduntur.

Tria loca Istri fontium.

Locus Herodoti restituitur.

Quoad verò vtriusque sententiam, alii quidem, inter quos est Vadianus in cõmentariis suis in Melam, illam simpliciter ceu falsam, & à vero alienam culpant ac damnant. Sic Scheggius quoque præceptor meus obseruandus, necnõ Vicomercatus, cuius φιλοξενίαν humanitatémque singularem Taurini, qua in

Italiam aliquot ante annis transiui, expertus sum, præstantissimi ambo philosophi in suis in Aristot. Meteor. commentariis ipsum Aristotelem errare contendunt, qui ex Pyrenæis montibus, Galliam ab Hispania discriminantibus, & Tartesum flumen (montem Hispaniæ olim teste Strab. lib. 3. Boetin appellatum, vnde Bœtica regio) & Danubium ortum suum ducere affirmat. quippe cùm vtriusque alia sit origo. Deinde quanquam ex Celtis, inquit Vicomercatus initium sumere diceretur, non ob eam causam ex Pyrenæo, qui ad Celticę, hoc est, Galliæ occasum positus est, deflueret. Verum vt Herod. & Aristot. (vt hoc obiter dicam) Celtas ad Occasum æquinoctialem Pyrenem dicunt incolere: ita contra Appianus lib. de bellis Illyricis statim ab initio Pyrenæos montes, quos totius Europæ maximos & altissimos appellat, à mari Tyrrheno ad borealem Oceanum dicit procurrere, & illorum partem, quæ Orientem spectat, Celtas incolere, qui nunc Galli appellantur: ad Occasum verò esse Iberos & Celtiberos à Tyrrheno similiter mari per Herculeas columnas circumductos vsque ad Septentrionalem Oceanum. Quemadmodum igitur Vadianus, Scheggius, Vicomercatus & alii Herodoti atque Aristot. sententiam simpliciter reprehendunt, ita alii eandem tuentur atque defendunt. Rhenanus quidē lib. 3. rerum Germ. vernaculum nomen tractus Periensis (German. ***die bar*** aut ***par***) ad Pyrrenem, siue Pyrenem alludere existimat. Glareanus autem in suis comment. in Cæsar. & (qui eum videtur secutus) Peucerus in suis Chronicis, nomine Pyrenes allusionem putant fieri ad Brygen, seu Prygen & Bregen, siue Pregea, duos riuulos eiusdem magnitudinis, qui non procul à Danubii origine in eum influunt, à quibus vicina regio Pregina, siue Prygina appellatur. Hanc allusionem Scheggius in suis comment. in Aristot. Meteor. sibi minimè dicit arridere, quippe cùm Aristot. ex Pyreneis montibus non modo Istrum, sed Tartesum quoque oriri tradat. Rectè ille meo quidem iudicio. Verùm cùm Pyrenæi vocabulum videatur esse æquiuocum & illo non modo montes illi propriè dicti, qui Galliam ab Hispania separant, intelligantur, verum etiam mons sit Germaniæ prope Hercyniam syluam Pyrenæus dictus, non videtur omnino à ratione veróque alienum, si ex Pyrenæo monte Danubius ortum suum nancisci dicatur. quippe cùm ipsemet Aristot. qui in Meteor. ex monte Pyrene scribit oriri, in lib. Admirab. illum ex syluis Hercyniis promanare testetur. Pyrenæum autē montem esse Germaniæ inter Alpes Rheticas, quem occupata Rhetia Germani Premerum appellant. Rhenanus lib. 3. rerum German his testimoniis probat. Primum est Plin. Cæcilii in Panegyrico quem dixit Traiano Cæsari. Germaniámque, inquit, quamplurimæ gentes, ac prope infinita vastitas interiacentis soli, tum Pyrenęus, Alpes immensíque alii montes, nisi his compararentur, muniunt, dirimúntque. Secundum est Dionysii, qui exorsus à Septētrione Germaniam describens, & cùm Germanorum, quos albos atque ἀρειμανέας. i. Martios cognominat, necnon Hercyniæ syluæ mentione facta, subiungit,

Errat Aristoteles qui Danubium & Tartesum ex Pyrenæis montibus oriri putat.

Pyrenæi montes totius Europæ maximi.

Pyrenæos mōtes qui inhabitent.

Herodoti & Aristotelis sententiam quidā defendunt.

Pyrenæi vocabulum æquiuocum est.

Pyrenæum montē Germaniæ esse tribus testimoniis probatur.

Τοῖς δ᾽ ἐπὶ πυρηναίων ὄρος, καὶ δώματα κελτῶν,
Ἀγχόθι πηγάων καλλιρρόος Ἠριδανοῖο. .i.
Pyrrhenes sequitur mons, post hunc Celtica tellus,
Eridani fontes contingens rauca fluenta.

Pyrenæo monti Dionysius deinceps subiungit Hetruscos Alpim montem, Rhenum atque Istrum. Vltimum est, Bassi epigramma in laudem Germanici Cæsaris,

Οὔρεα πυρηναῖα, καὶ αἱ βαθυάγκεες ἄλπεις,
Αἳ ῥήνου προχοὰς ἐγγὺς ἀποβλέπετε.
Μάρτυρες ἀκτίνων Γερμανικὸς ἃς ἀνέτειλεν.
Ἀστράπτων κελτοῖς πουλὺν ἐνιάλιον. .i.
Saxa Pyrenæi & depressæ vallibus Alpes,

Quæ

Quæ Rheni fontes haud procul aſpicitis,
Vidiſtis radios Cæſar Germanicus adit,
Quos cum Teutonibus fulgure belligerans.

Ex his itaque videtur colligi poſſe Herodotum & Ariſtotelem non ita omnino à ſcopo aberraſſe, qui ex Pyrenęo monte Danubium originem ſuam ſumere tradiderunt. Nam ſi & Germania, & ſylua Hercynia, & Alpes, & Celtæ Danubii fontes habere dicantur (de quibus poſtea) cur non idem monti Pyrenęo tribuatur: quem alij Alpes nominant, alii Alpes eiuſdem partem faciant, quem præterea in Germania, iuxta Hercyniam ſyluã ſitũ eſſe, à Celtis inhabitari, vt paulò antè dictum, multi teſtantur. Adde quòd Herodotus Celtas, quos in Pyrene collocat, Cyneſiis dicit eſſe finitimos. Hos autem veriſimile eſt dictos fuiſſe à monte Cyneſio, ſiue Cynero, quem Alpes Graias eſſe Simlerus teſtatur, in cuius ſumma planitie lacus eſt è viuis purus ſcatebris. Atque hæc de monte Pyrene, ſiue Pyreneo. Quoad Celtas, quos ad Occidentem Herodotus & Ariſtoteles montis huius incolas faciunt, ac quibus Danubii originem ferunt acceptam, Strabo libro 1. commemorat Ephorum authorem eſſe, totum Occidentem olim Celticæ nomine appellatum eſſe, Gallos autem qui ipſorum lingua Celtæ appellantur. Alii non totum Occidentẽ hoc nomen habuiſſe volunt, ſed Occidentales ſolùm ad Septentriones vergentes populos, qui poſtea ſunt à Romanis Galli & Germani appellati. Strabo libro quarto, teſtatur Gallos Narbonenſis regionis incolas olim Celtas fuiſſe appellatos: poſtea verò vniuerſos Gallos eodem nomine à Græcis ob Narbonenſium illorum claritatem nuncupatos fuiſſe. Celtas autem Germanos fuiſſe appellatos, author eſt Strabo libro ſeptimo, Regionem, inquit, trans Rhenum ad ortum vergentem Germani colunt, nationem Gallicam nonnihil imitantes & feritatis ratione, & proceritate corporum, & colore flauo, cùm reliquis in rebus, & forma & moribus & viuendi ritu pares ſint Gallis. Vnde Romani hoc illis nomen iûre indidiſſe vidêtur, illos Germanos, id eſt, fratres Gallorum appellantes. Illos Germanica lingua vſos fuiſſe Glareanus in iiſdem illis ſuis in Cæſarem comment. teſtatur. Celtarum appellatione, inquit Rhenanus libro 3. in verba Herodot. de Danubij ortu, more veterum authorum Hecatęi videlicet, Phylarchi, Hermippi, & Diodori Siculi Germanos intelligere oportet. Nauclerus quoque Celtarum appellationem communem olim fuiſſe Germanis ex Solino probat. Glareanus de hac ipſa Herodoti & Ariſtotelis ſententia de Danubij fontibus verba faciens: Vbi, inquit, hodie Danubij fontes demonſtrantur Germaniæ atque Celtarum confiniũ eſſe teſtatur, atque etiamnum eius regionis linguam mixtam eſſe ex Celtica & Germanica. Quum ergo (vt hæc concludam) Germani quoque Celtæ olim fuerint appellati, quos Herodotus & Ariſtot. Pyrenæi montis incolas faciunt: hinc certè conſtat & Pyrenæum montem Germaniæ rectè dici, & optimo iure eidẽ monti, necnon Celtis eiuſdem incolis, Danubij fontes aſſignari. Sequitur tertia nota, Alpes nimirum, quibus ab Æliano, Nicephoro, Gregora, & aliis Danubij origo tribuitur. Hi certè nec ab Herodoto & Ariſtot. nec ab ipſa veritate videntur diſcrepare. Ac primò quidem illos ab Herodoto & Ariſtotele non diſſentire, ex his, quæ ſequuntur (vt opinor) ſatis apparet. Nam quemadmodum (vt D. Simlerus docet, in Alpium deſcriptione) Pyrenæi montes propriè dicti, qui Hiſpaniam à Gallia diuidunt, à Procopio libro 1. Alpes nominantur, ita contrà Friſingenſis Alpes nominat Pyrenæum, Italiam ſcribens à Septentrione habere Pyrenæas Alpes. Guntherus in Ligurino Pyrenæum, inquit, comprehendit Alpes, & Apenninum, atque hæ ſunt Pyrenæi partes. Quum ergo Alpes quoque Pyrenęi montes ſecundum quoſdam dicantur, ſintque ſecundum nonnullos ipſæ Alpes partes Pyrenæi, hinc efficitur Herodot. & Ariſtot. qui Pyrenæos montes, & Ælianum, Nicephorum Gregoram, atque alios, qui Alpes Danubij quaſi

Herodoti ſententia vera aſſeritur.

Cyneſij à monte Cineſio vel Cinero dicti.

Celtæ olim qui dicti ſint.

Celtæ Germani dicti.

Germanorum nomen vnde ductũ

Quidã Danubij originem dicunt Alpes eſſe.

Pyrenæi montes Alpes dicti.

parentes ſtatuunt, optimè inter ſe conſentire. Ex Alpibus autem Danubium oriri ſatis conſtat. Strabo libro 4. Iſter ab hiſce montibus (Alpibus) in multa diuiſus capita, ſumit originem. Excelſa enim Alpium capita continua hactenus extenduntur, & vnius montis faciem exhibuerunt, emiſſa inde & inclinata, plures in partes, & plures in vertices attolluntur. Primũ eſt horum trans Rhenum & lacum in Orientem vergens, mediocriter ſublime dorſum, quo in loco Iſtri fontes, iuxta Sueuos & Hercyniam ſyluam ſunt. Alia ſunt cacumina in Illyricum atque Adriaticum ſinum conuerſa, &c. Hinc Ioannes Henterus Coronenſis,

Alpiũ plura capita.

> *Heluetiæ ſummis æquandæ nubibus alpes,*
> *Quattuor in partes altò currentia fundunt*
> *Flumina, Danubium, Rhenum, Rhodanúmq;, Padúmque.*

Hæc ille. Verùm luculentum huius rei teſtimonium atque probatio extat apud D. Simlerum in Alpium deſcriptione, quam quia eſt erudita & ad propoſitum noſtrum apprimè conducit, deſcribere volui. Alpibus, inquit, originem ſuam debent quatuor nobiliſſima Europæ flumina, quæ innumeros penè amnes ſecum in diuerſa maria efferunt. Padus per Italiam in mare Adriaticum defluens, Rhodanus per Gallias in mare Lyguſticum, Rhenus inter Germaniã & Galliam limes in Oceanum, ac poſtremò Danubius longiſſimo curſu Illyrici prouincias emenſus, Euxinum Pontum intrat. Ac de reliquis quidem tribus non eſt dubium eos in Alpibus ſuos fontes habere, de Danubio ſolùm dubitatur: nam ipſum ex Alpibus oriri quidam negant. Sed hîc animaduertendum eſt, Alpium nomen non tantùm tribui excelſis iugis continuatarum Alpium, quæ vnius quaſi montis faciem exhibent, ſed decliuioribus quoque iugis quæ in plures partes diuiſa, ad latera extenduntur, inter hæc primùm numeratur à Strabone Alpium iugum inter Rhenum & lacum Brigantinum mediocriter ſublime, in quo inquit eſſe Iſtri fontes inter Sueuos & Hercyniam ſyluam. Regio vbi Danubius oritur (ſiue in pago *Don Eſchingen*, iuxta vulgi opinionem, fontes eius ſtatuamus, ſiue, vt Glareanus vult, in proximis montibus regionis quam *Baac* vocant, quam Arbonã Tacitus nominare videtur) omnis vno nomine *Alb* Albia Germanis vocatur, atque vltra fontes Danubii in Orientẽ porrigitur, in hac non ſunt alti montes, ſed iugum mediocriter planum, vnde etiam Strabo vocat ῥάχιν μετρίως ὑψηλήν. Cæterùm etiam qua plana eſt hæc regio, maxima tamen ſui parte niualis, aſpera, ſaxoſa & frigida eſt, ac in multis locis incommodæ habitationis. Quare Albia nominari videtur, non tam quòd continuum brachium ſit Alpium, quàm quòd Alpibus propinqua, & eiuſdẽ ferè naturæ ſit, quoad frigus & locorũ aſperitatem. Atque hoc videtur Ptolomæus obſeruaſſe, qui ſcribit, montes qui ſupra caput Danubii ſunt, idem cum Alpibus nomen habere. Quare totum illum tractum quidam noſtra ætate Alpes Germanicas nominarunt, atque vbi in Plinio legitur, Danubium oriri in Abnoba monte, & apud Tacitum, in Arbona monte, malũt ſubſtituere Albiũ aut Albonam montem, tum quia hodie regio *Alb* dicitur, tum etiam quia Strabo Alpium partem dicit, & Ptolomæus montes hos idem nomen cum Alpibus habere ſcribat. Alpes autem Albias quoque dictas ſuprà oſtendimus. Eſt igitur Danubius quoque ex Alpinis fluuiis, quia idem nomen regioni vnde oritur, & illis ſaltem proxima eſt, ſi non cum Strabone partem earum reputare voluerimus. Hæc ille. Adhuc generaliora quædam atque confuſiora loca, ſiue termini fontium Iſtri ex authoribus à me fuerunt prolati, vt ſunt loca deſerta, montes Riphæi, Germania, Pyrene mons, Celtæ, Alpes, nunc ad ſpecialiores progreditur, donec ad ſpecialiſſimos, atque proprios Danubii fontes (ſi fieri poteſt) perueniamus. Ac ſpecialiores quidem Danubii fontes ſunt Sueuia, Rhetia, ſylua Hercynia, Raurici ſiue Rauraci, ſiue Taurici, mons Abnoba, & alii, quorum primò teſtimonia, deinde probationes explicationéſque doctorũ virorum

Quatuor flumina ex Alpibus oriuntur.

Alpium nomen excelſa iuga non tantùm complectitur, ſed & decliuiora.

Danubius ex quibus locis oriatur.

Albia Alpiũ brachium.

Abnoba mons.

Danubius vnus ex Alpinis fluuijs

Danubij fontes ſpecialiores.

rorum subiiciam. Aristoteles lib. admirabilium, Istrum ἐκ τῶν Ἑρκυνίων καλουμένων δρυμῶν, id est, syluis Hercyniis fluere testatur. Strabo libro 4. Istri fontes iuxta Sueuos, & Hercyniam syluã esse tradit. Idem libro 7. Hercynia, inquit, sylua proceris frequens est arboribus, cui quidem & Istri fontes, ac Rheni proximi sunt. Inter vtrunque lacus, & effusæ de Rheno paludes. & paulò pòst, Hercynia sylua magis quàm Istri fontes in Austrũ vergit: adeò vt è Gallia in Hercyniam syluam tendenti, prius lacum transire opus sit, deinde Istrum, postea iã per faciliora loca montanásque planities ad Hercyniam sunt accessus. Cæterùm Tyberius à lacu vnius diei progressus iter, Istri fontes aspexit. Ad eũ lacum Rhæti paululum adsunt, amplius Heluetij, & Vindelici, & deserta Boiorum regio vsque ad Pannonios. Hæc ille. Quod Strabo inter alia dicit syluam Hercyniam magis vergere in Austrum, suspectus Mũstero videtur esse locus, & legendum, in Boream, quippe quum (vt Munsterus inquit) primùm lacus inferior sit traiiciendus, deinde Danubius, & postea planities montanæ ad syluam perducant. Lacum porrò illum, à quo Tyberius (teste Strabone) progressus est ad Danubii fontes inspiciendum, Nauclero verissima coniectura vel Constantiensis, vel Celtensis lacus videtur esse. Hinc Niger non procul à Rheno & Brigantino lacu ex monte Rauraco Danubium oriri dicit. Nam Brigantinus lacus idẽ est, qui & Podamicus (*Bodensee*) & Constantiensis appellatur. Elegans extat Ausonij epigramma gratulatorium de fonte Danubij per Valentinianum & Gratianum reperto, occasione victoriæ cuiusdam de Alemannis. Alloquitur amnis Valentinianum & Gratianum hoc modo,

Hercyniæ syluæ fontes Istri & Rheni proximi sunt.

Strabonis locus restituitur.

Lacus à quo Tiberius progressus est ad Danubij fontes quis.

Brigãtinus lacus

Epigramma de fonte Danubij.

Danubius penitus caput occultatus in oris,
Totus sub vestra iam ditione fluo.
Quà gelidum fontem medijs effundo Sueuis
Imperijs grauidas, quà seco Pannonias.
Et quà diues aquis Scythico soluo ostia Ponto
Omnia sub vestrum flumina mitto iugum.

Hinc congruenter Gottfridus Viterbiensis cecinit,

Actáque Sueuorum de pòst, & bella canamus,
Fons ibi Danubij primum nanciscitur ortum.

Claudianus,

—sublimis in arcton.
Prominet Hercynæ confinis Rhetia syluæ.
Quæ se Danubij iactat, Rhenique parentem
Vtraque Romuleo prætendens flumina regno.

Ammianus, Amnis, inquit, Danubius prope Rauracos montes limitibus Rheticis per latiorem orbem protentus, &c. Plin. lib. 4. cap. 12. Ortus in Germaniæ iugis mõtis Abnobæ, ex aduerso Raurici (in quibusdã exemplaribus est Taurici, sed Raurici legendum Hermolaus monet) Galliæ oppidi, multis vltra Alpes millibus, &c. Solinus Pliniũ sectatur. Ex recentioribus Petrus Marsus, & Silius Rauricum aduersus, Regmundus Martianus à monte, qui Irenicus dicitur, nõ longè à Rheticis Alpibus inter Tridentinam & Curtensem diœceses Danubium oriri dicunt. Boccatius, in iugis Noricis eius initia statuit. Hos antequam vlterius progrediar, similiter atque antea feci, generaliores Danubii fontes paululum expendam. Prima est Sueuia, cui Danubii ortus tribuitur, quæ (vt Nauclerus multis testimoniis probat) sola Alemannia olim dicta fuit, Germaniæ portio suprema, & (vt idem inquit) sola duobus fluuiis totius Germaniæ clarissimis, Rheno atque Danubio irrigatur, quorum alter modico flexu Occidentem versus Oceano miscetur, alter è diuerso in Orientem defluit. & paulò pòst, Sueuiæ deberi ortum Danubii etiam vetustissimorum scriptorum authoritate constat, qui Sueuiam omnem multò melius atque commodius, quàm Alpes in duas secat partes. Eadem de re vide Rhenanum libro 1. rerum Germanicarum. Secunda est Rhetia, cui similiter ab authoribus commemora-

Ammiani de Danubij ortu sententia.

Plinii.

Petri Marsi.

Marliani.

Boccatii.

Sueuia olim Alemãnia sola dicta

Sueuiæ, ortus Danubii deberi, cùm ea Sueuia irrigetur.

tis,Danubii fontes adſcribuntur. Vnde Rheticus à Bartholino cognominatur.

Rhetia eadẽ eſt quæ Sueuia.

Rectè hoc quoque,quoniam(vt Nauclerus probat)Rhetia eadem eſt quæ Sueuia prima ſiue ſuperior dicitur,quam quia Rhenus ab vna parte circumfluit,Iſidorus & Bartholinus Rhenenſem appellarunt,cuius duæ ſint nobiliſſimę vrbes Auguſta Vindelica,& Conſtantia.

Auguſta. Conſtantia.

Idem Nauclerus(vt paulò antè dictum) Danubio Sueuiam inferiorem ſiue ſecundam, à Sueuia ſuperiore ſiue prima, olim Rhetia dicta,diſterminari tradit.De Sueuia, item Rhetia duplici prima & ſecunda,&c.vide plura apud Rhenanum libro 1.rerum Germanicarum, & cæteris in libris.

Hercynia ſylua Danubii ortum ſibi vendicat.

Tertia eſt ſylua Hercynia,quæ ex quorundam opinione Danubii ortum ſibi vendicat,optimo illa quoque iure. Sylua hæc Orcynia antiquitus à Germanis appellata,poſtea Martiana.

Syluæ Hercyniæ nomina.

Hanc(teſte Suida)Iulianus Auguſtus perluſtrauit,ex Rauracis ad Danubium profectus.Nauclerus, Inferior,inquit,Sueuia à ſuperiore diſcernitur Iſtro.Prope fontes eius fluminis,præclara eſt ſylua,accolę Nigrum appellant. Hanc caput Hercyniæ ſyluæ eſſe volunt.

Hercyniæ ſyluæ longitudo & latitudo.

Huius latitudo(authore Cæſare)nouem eſt dierum, longitudo verò ſexaginta.Oritur autem à finibus Heluetiorum,Nemetum(Rhenanus Vennetum legendum probat)& Rauracorum(Rhenanus Tauracorum,Beroaldus,Tauriacorum legunt)rectáque fluminis Danubij regione peruenit ad fines Dacorũ, atq; Auarũ.Siue (vt alii eã deſcribũt) ab Heluetiorũ & Rauracorũ finibus,vſq; ad Riphæos montes, & Mœotim ipſáque Aſiæ cõfinia protẽditur,in quo toto ſpatio,multi ſunt iíque maximi montes,à quibus plurima & maxima flumina, vt Ariſtoteles ait libro 1.Meteor.& vt idem in Admirab. ipſe quoque Danubius oritur.Nauclerus paulò pòſt,Sueuia,inquit,inferior ſupra caput Danubij incipit,Hercyniáque ſylua mox ſequitur,quæ ſe in duo brachia extendit.

Nigra ſylua.

Pars quæ Rhenum ſpectat,Nigra ſylua,caput Hercyniæ dicitur, quæ verò Danubium ſequitur, Alpes dicuntur Hercyniæ portio, authore C.Iulio,nam rectè Danubium ſequitur,vt ipſe ait. Ex his apparet rectè ipſi quoque Hercyniæ ſyluæ ob vicinatem,vt & Sueuiæ,&(quæ eius pars eſt)Rhetiæ aſſignari. Syluæ autem illius pleniorem deſcriptionem vide apud Rhenanum,Nauclerũ,Glareanum, necnon Pellicanum Tigurinum,in Comment.in Cæſarem.

Raurici ſiue Rauraci. Rauricũ oppidũ.

Quarti ſequuntur Raurici,ſiue Rauraci,montes Ammianus appellat,Plinius Rauricũ oppidum.Rauracos ſiue Rauricos Nauclerus,Rhenanus & alii Baſilienſes interpretantur. Rauricum autem oppidum(cuius meminit Plinius) veriſimile eſt eſſe Auguſtum Rauricorum, vrbs olim ampliſſima, hodie vicus,quem Ptolomæus cum Argentuaria hodie Horburgum dicta,inter Rauricorum oppida enumerat.Ergo cùm Raurico populo,tum illorum metropoli Raurico,ob vicinitatem Danubii fontes non iniuria tribuuntur.De Rauricis autem & Raurice,ſiue Auguſta Rauricorum,vide Rhenanum libro 3.rerum Germanicarũ. & alibi.

Emendantur loca quedam.

Sciendum quoque apud Plinium,Marcellinum, Solinum,& alios pro Rauricis Tauricos legi,in quibus locis emendandis & corrigendis,docti quidam ſeſe diligentes præbuerunt.

Taurici qui. Vnde dicti.

Sunt autem(teſte Rhenano libro 3.rerũ Germanicarum) Taurici,ſiue(vt quidam ſcribunt) Tauraci,ſiue (vt alii) Tauriaci iidẽ qui Turgaui, *Durgovvoer* ab amne Turo,ſiue Tauro*die Tur* ſic appellati,qui olim ſub Sueuorum ditione fuerunt.

Taurici tam vicini fontibus Danubij,quàm Raurici.

Quum igitur Taurici,ſiue Tauraci tam ſint vicini Danubii fontibus, quàm Raurici, ſiue Rauraci, non multum equidem intereſſe exiſtimarim ſiue Rauricos,ſiue Tauricos apud authores illos legamus. Boccatius in Noricis illum dicit oriri,quoniam illi quoque Sueuiæ, Hercyniæque ſyluæ, ac per conſequens, ipſis quoque Danubii fontibus vicini ſunt atque finitimi.

Specialiſſimi propriique Danubii fontes.

Nunc(ſi fieri poteſt)ad ſpecialiſſimos(vt ita loquar) propriόſque Danubii fontes accedamus.Plinius,vt paulò antè dictum in Germaniæ iugis montibus Abnobæ,Ptolom.ſimiliter ex Abnoba monte. Tacitus ex molli & clementer edito montis Arbonæ iugo Danubium ortum ſuum habere teſtatur. Hinc Dionyſ.quoque Arbonam montem Iſtri patrem appellat.

ſe-

ſecundum interpretes Latinos, in Græco non eſt. Martianus Capella, Hiſter, inquit, fluuius ortus in Germania de cacumine montis ad nouem ſexaginta amnes aſſumens, etiam Danubius vocatur, vbi Rhenanus pro ad nouem Abnouam legendum eſſe acutè rectéque tradit. nam non multum intereſt ſiue Abnoua, ſiue Abnoba ſcribatur. Ex recentioribus Bartholinus quoque, Sabellius libro 2. Ænead. Picus in carmine de cruce, Dracontius, Glareanus, Irenicus in eodem monte Danubii originem ſtatuunt. Montis autem huius nomen ita variè apud authores ſcriptum reperitur, vt quænam ceu vera atque germana illius lectio retinenda ſit, iurè dubitari poſſit. Sed tamen hæc ipſa nomina variè licet ſcripta ad vnum eundémque locum ſignificandum pulchrè admodum probéque inter ſe conueniunt. Apud Ptol. ἄϐνοβα in plural. dicitur, hinc alii in ſingulari quoque Abnobam, atque etiam Abnobium appellant. Quoniā autem literarum b atque u facilis & crebra ſolet eſſe cōmutatio, hinc nonnulli Abnouum, item Abnoniū atque Abnouium ſcribunt atq; enunciant. Hinc quoque, vt ſuprà dictum, & priſcum nomen vernaculum *Abnauv*, & præpoſito articulo, recens *Danauv*, quis dubitet fuiſſe deriuatum? quippe cùm, vt ſuprà dictum, Latinè quoque hic fluuius & Danubius per b, & Danuuius per u (quaſi Abnobius ſiue Abnubius) ſcriptus reperiatur. Præterea Abnouæ vocabulum Germanicum, *ab* in *au* mutato, vt Rhenanus lib. 3. rerum Germ. & Peucerus in ſuis Chronicis teſtantur, quemuis locum paſcuum, ſiue is ſit mons, collis, ſiue campus atque vallis, ſignificat, quem noſtrates *An* Augiam vocant. Eiuſmodi autem eſt locus ille, vbi Danubius oritur, paſcua habet creberrima multa pecora. Hanc eandem ob cauſam illa regio Albia quoque ſiue Alpia dicitur. Alpes, inquit Nauclerus, in latere Septentrionali Danubium comitantur. Mons eſt ferè perpetuus, haud longè à Danubii fontibus incipiens, in Orientem vergit. Sortitur autem varia nomina, in capite Scherra dicitur, deinde Alpes, poſtea Albuch, poſtremò *Hortfeld* appellatur. Idē paulò ante. Ager, qui Danubio irrigatur, & qui Auguſtam, Alpéſque Iſtro adiacētes reſpicit, vinetis caret, cætera copioſè profert. Reliqua pars vicinior lacui Conſtantienſi vites nutrit, remotior autem, Albogoia dicta, ad Alpes Rheticas vſque percurrens, lōgè latéque paluſtris, & nemoroſa eſt, diues pecorum, lacte & carne abundat, linóque facit quæſtum maximum, &c. Ex his apparet regionem hanc ob paſcuorum pecorúmque copiam Albiam ferè dici: nam Alpium vocabulum apud Germanos montana paſcua ſignificat, vnde *zu alp faren*, eſt pecora in montana paſcua ducere, quemadmodum & D. Simlerus in ſuo opere, & ipſe vſus experientiáque quotidiana docent. Hanc ob cauſam Tſcudus non dubitat affirmare montem hunc Albonam potius, quàm vel Abnouam vel Arbonam legendum enunciandúmque eſſe. Ex his quoque adhuc clarius apparet atque elucet, quàm illi qui Alpibus Danubij fontes aſcripſerunt, minimè à verò aberrarint. Præterea hic idem mons Arbona, vt ferè apud Tacitum, item Arnoba, vt ferè apud Plinium, ſcribitur. Quæ vox iiſdem planè literis paululum tranſpoſitis Batonam facit, inde per apocopen fit Bar, quod nomen eſt proprium illius regionis vbi Danubiū volunt oriri. Ab hoc autem ipſo Baronæ vocabulo, quam Herod. & Ariſtot. Pyrene, vbi illi Danubii fontes collocant, parum diſcrepat, vel ipſarum aurium ſatis idoneum videtur eſſe iudicium. Hinc illius regionis Baronæ, quæ eſt ſub ditione illuſtriſſimorum comitum à Furſtenberg, incolæ Vargiones quaſi Bargiones à Ptolem. tab. 4. Aſiæ appellantur. Nunc tandem proximè quidem ad fluuii huiuſce fontes acceſſiſſe, nondum tamen illos digito, vt ita loquar, mihi attigiſſe aut demonſtraſſe videor. Adhuc enim de propriis Danubii fontibus inter doctos controuerti, ac duas omnino opiniones eſſe video. Nauclerus quidem, Vadianus, Munſterus, Cuſpinianus, & plerīq; alii in pago notiſſimo, qui Doneſchingen, hoc eſt, Danubii Eſchingen, ſiue, vt Cuſpinianus interpretatur, Danubii lotio

Albnobium.

Abnonium.

Danubij vocis etymon.

Locus vbi Danubius oritur paſcua habet.

Varia nomina eius montis in quo Danubius oritur.

Ager qui Danubio irrigatur partim vinetis caret partim vites habet & paſcua reliquaque ad vitam neceſſaria.

Arbona, vel Arnoba idem eſt ac Barona, ac per apocopen Bar in quo loco Danubiū oriri volunt.

Barona in ditione Comitum à Furſtenberg.

Nonnulli in pago Doneſchingen Danubii fontem eſſe volunt.

appellatur, non procul à Rottuila atque Schaffusia distans, Danubii fontem esse affirmant. Fons is est insignis atque perpetuus, & paruis muris inclusus, longitudine circiter vigintisex pedum, latitudine decē & octo. Estque in medio pago, in colliculo quodam vix, teste Munstero, quindecim aut sexdecim cubitis alto, mill. ferè pass. interuallo à quodam eiusdem pagi templo. Altera est sententia Glareani, quam Scheggius quoq; videtur approbare, qui in suis comment. in Cæsarem non in illo pago Doneschingen, sed in iugo siue cacumine montis, qui non procul à pago illo abest, duobus fontibus vult oriri, quorum alter Bryga, alter Brega nominetur, qui ambo influunt in eum, qui Danubii nomen obtinet, à quo non longè etiam distant. Non est autem absurdum (vt ipsum quoque Rheni exemplum docet) vnius eiusdémq; fluuii duos fontes statui. Hæc Glareani opinio cum ratione, nam, vt ille inquit, superior potius quàm inferior fons iudicari debet, tum veterum authoritate niti videtur, qui ad vnum omnes non in plano aliquo, sed montano, mediocriter tamen atque clementer edito, vt Strabo & Tacitus, aiunt, Danubium oriri tradiderunt. Huc facit Cuspiniani quoque testimonium, qui licet ipse quoque, vt paulò antea dictum est, secundum communem opinionem Danubii fontes in pago Doneschingen collocet: tamen vacillare atque fluctuare videtur, vt ex his illis verbis, quæ subiiciam patet. Duobus mox inquit infrà fluminibus augetur, quorū origo altius ex iugo Herciniæ syluæ deriuatur, quorum alterū Persch, alterum Perschlingen vocant accolæ, duobus millibus pass. alemannicis supra Vlmam imperialem vrbem, propè Phullendorf. Et hinc nata est ambiguitas de origine Danubii, an in præfata villa Doneschingen, an ad radices Herciniæ, vbi Persch, & Perschlingen nascuntur, ortum habeat Danubius, id quod veteres (subintelligo, Glareanum, & alios huiusmodi) dubitabant. Flumina enim illa maiora sunt quàm tenuis ille ortus propè villam. Et ideò quidam putant hîc potius oriri Danubium quàm illic; & coniectura est aptior. Contrà tamen Bartholinus sic canit,

Danubij fons qualis.

Alij Danubium ex duobus fontibus Bryga & Brega oriri volunt.

Dubitatur num Danubius in pago Doneschingen an ad radices Herciniæ nascatur.

Hic ortu gelidis sacro caput exerit vndis,
Ex leui, sic fama, iugo, fuit Abnoba nomen,
Olli, sed vocem iam mutauere priorem,
Monte sub aerio, quos Rhetia pascit, Adula, Et paulò pòst,

Nec (quamuis Perses descendat ab Alpibus amnis,
Et fontem Abnobium cursuq; augescat, & vndis.)
Credimus hoc non esse caput, &c. Hæc ille. Equidem cùm Tubingā literarū gratia proficiscens per pagum illum Doneschingen iter fecissem, nihil mihi prius aut antiquius fuit, quàm vt Danubii illos fontes inspicerem, quos non solùm inspexi, verùm etiam, licet ieiunus adhuc, ex iisdem bibi. Quòd si fontes illos controuersos adhuc esse inter doctos sciuissem, plus equidem & temporis & diligentiæ in locis illis contemplandis fontibúsque indagandis posuissem, cuius adhuc forsan aliqua sese mihi offeret occasio. Sed quid dico de me? Cùm nobilissime Ioannes (te enim hîc rursus appello) & Hufingen pulchrum vestræ familię oppidum, non procul ab his fontibus Danubii, qui vulgò creduntur, absit, & circumquaque quidam vestri sunt pagi, arces, agri, possessiones, ita vt Danubii fontes vestra sint aliqua ex parte possessio, tua profectò doctrina, antiquitatum historiarúmque studio dignissimum fuerit in tuis illis ferarum venationibus, nonnihil fontis huius venationi inuestigationíque laboris studiíque impertire. Moneant te quoque exempla & Tiberii imperatoris, qui teste Strabone à lacu illo, vt suprà dictum, ad fontes hos inspiciendos accesserat, & aliorum veterum, quos, vt Munsterus quoque testatur, tanto fluuii huius celeberrimi primordia visendi studio flagrasse legimus, vt etiam nonnulli è Roma vsque in Nigræ seu Hercyniæ syluæ perplexa loca sese cum maximis difficultatibus atque periculis conferre minimè dubitarint. Non est etiam hîc silentio

Hufingen non procul à fontibus Danubij oppidū.

lentio prætereundum Nicri (quem Neccarum vulgò appellāt) atque Rheni, duorum nobilissimorum fluuiorum fontes Danubii fontibus vicinos esse atq; finitimos. Quoad verò illius progressum siue decursum (quod tertium est nostræ tractationis caput) Herodotus lib.4.post ortum suum,inquit, totam emensus Europam, ex aduerso Scythiam ingreditur. Idem lib.2. illum post ortum suum mediam Europam scindere,totámque emensum, quam Istriani Milesiorum coloni,regionem incolunt,mari Euxino finiri,ac quoniam per terrā fluit habitatam,inter priores cognosci testatur.Strabo lib.7.Istrum Europam primo in duas partes scribit diuidere, à sui primordio in Austrum labi, indéque ab Occidente statim ad Orientem curuari in Pontum.Idem lib.2.Post Italiam autem,inquit,quæ ad ortum reliqua sunt Europæ,bifariam diuiduntur Istro flumine. Fertur enim hic ab Occasu in ortum,& in Euxinum Pontum,à sinistra relinquens Germaniam omnem incipientem à Rheno, Geticúmque terram, & quod est Tyrigetarum & Bastarnorum atque Sauromatarum vsque ad flumen Tanaim,lacúmq; Mœotidem. A dextra verò Thraciam esse & Illyricum reliquámque vltimam Græciam. Vadianus in Melam. Inde (.s.à pago Doneschingen,vbi oritur)prolapsus diuagatur in palustria,mox in alueum receptus, & subinde allabentibus riuis auctior Vlmam petit. Munsterus illum primò rectà ortum petere,ac Bauariam, Austriam, Vngariam percurrere. Idem alio in loco, nullum ab eius origine Vlmam vsque in eo negotium exerceri,decē circiter milliarium interuallo,testatur,nisi quod lignis deferendis & piscationibus inseruit. Ab Vlma verò frequentiorem deinceps Danubii vsum atque nauigationem esse tradit. Vallis quoque Danubii,eodem teste,quæ à fontibus eius Vlmam vsque excurrit,plurimis oppidis,castris,monasteriis, exculta est atque exornata. Incredibile est autem dictu quàm longinquum per innumeras gentes regionésque cursum conficiat, antequam in Pontum Euxinum exoneretur. Hinc Tacitus illum plures populos adire Marcell. per latiorē orbem protendi, Mela per immania gentium delabi testatur antequam in Euxinum erumpat. Flaccus lib.8.

Danubij progressus ex Herodoti sententia.

ex Strabonis sententia.

Vadiani sententia.

Munsteri sententia.

Vallis Danubij à fontibus Vlmā vsque plurimis oppidis & gentibus ornata est.

Quod variis authorum sentētijs probatur.

Toruus vbi & ripa semper metuendus vtraque,
In freta per sæuos Ister descendit alumnos.

Bartholinus,

Extemplo sed aquis fluuiorum exauctus,oberrat.
Immanes populos,& regna exortia gentis.

Aristot.lib.1. Meteor. Istrum fluuium Germaniæ admirabilem asserit ad Boream maximè discurrere,ac Pœonas lambere. Hos Appian. lib.de bello Illyric. Pannonias dicit à Romanis appellari,& nationem esse ingentem,circa Istrum per longum incolentem ab Iapodum populis supra Dardanos protendi. Arrianus lib.1.de rebus gestis Alexandri Mag.inquit, Fluuium hunc omniū quidem longè maximum eorum qui in Europa sunt, longissimo tractu per terras excurrere, gentes bellicosas præterlabi, & eas magna ex parte Germanas, ex quibus ipsius amnis fontes oriuntur. Earum gentium postremi sunt Quades, ac Marcomanni, deinde Iazyges, Sarmatarum gens, post hos Getæ, deinde Sarmatarum magna gens; postremò Scythæ, iique ad exitum fluminis pertinent,vnde per quinque ostia in Pontum Euxinum effluit. Eustath. in Dionys. omnium diligentissimè nationes per quas Ister labitur commemorat, Istro inquit adiacent hæ gentes, Germani, Sarmatæ, Getæ, Bastarnæ, Dacorum ingēs tellus, Alani, Tauri, qui colūt Achillis cursum, Melāchlæni, Equimulgi, Neuri, Hippopodes, secundum quosdam Zagari, Geloni & Agathyrsi, & hi sunt Boreales. Ad Austrum verò adiacent Istro Gerræ, & Noricæ ciuitates munitæ, Pannonii secundum quosdam Bulgari, Mysíque Septentrionaliores Thracibus, ipsíque Thraces immensam terram habitantes. Hæ sunt gentes atque regiones per quas Ister labitur, de quarum moribus, ritu, habitu, cultúque vide

Danubius in Pontum Euxinū per quinque ostia effluit.

Danubius imperij Romani terminus & limes.

plura apud Dionyſ. eiúſque interpretem, necnon Pomp. Melam. Fuit hic fluuius ſecundum communem omnium ferè ſcriptorum ſententiam imperii Romani limes atque terminus. Eius rei teſtes ſunt Appianus, Alexander, Dion Græcus, Ambroſius in Hexamer. Seneca lib. 4. Natural. quæſt. Medius, inquit, inter pacata & hoſtilia fluit Danubius & Rhenus, alter Sarmaticos impetus cohibens, alter Germanos auidam gentem belli repellens. Idem teſtatur Gellius lib. 10. cap. 7. Idem, teſte Irenico, Varrone, Lælio, Salluſtio, ac Ammonio viſum, quò alludit Ouid. lib. 2. Triſt.

Ne timeam gentes, quas non benè ſummouet Iſter. Item,
Danubij medijs vix prohibentur aquis.

Idem eodem in libro,

Hactenus Euxini pars eſt Romana ſiniſtri,
Proxima Baſtarnæ, Samomatæq; tenent.
Hæc eſt Auſonio ſub iure nouiſſima, víxq;
Hæſit in Imperij margine terra tui.

Danubij dextra ripa Romana, ſiniſtra Barbarica fuit.

In Danubio dextram ripam Romanam, ſiniſtram Barbaricam fuiſſe, Rhenanus lib. 1. rerum German. probat ex Mamertino de Iulio Cæſ. per Danubium nauigante. Vnus præterea idémque fluuius & Illyrici Occidentalis fuit limes, & Rhœtiæ atque Germaniæ. Ac limitis quidem Illyrici Occidẽtalis ſiue Iſtri gentes, Sidonius Apollinaris in Panegyri ſua ad Maioranum Auguſtum his carminibus complexus eſt:

Danubius Illyrici Occidentalis limes & Rhœtiæ atque Germaniæ.
Gentes limitis Illyrici Occidentalis ſiue Iſtri.

Illic aggrederis, quod nullus tempore noſtro,
Auguſtus potuit, rigidum ſeptemplicis Iſtri,
Agmen in arma rapis: nam quicquid languidus axis,
Cardine Sithonio ſub Parrhaſe parturit Vrſa,
Hoc totum tua ſigna pauet. Baſterna, Sueuus,
Pannonius, Neurus, Chunus, Geta, Dacus, Alanus,
Bellonothus, Rugus, Burgundio, Veſus, Alites,
Biſalta, Oſtrogothus, Procuſtes, Sarmata, Moſchus.
Poſt aquilas venere tuas tibi militat omnis,
Caucaſus, & Scythicæ pater Tanaiticus vndæ.

Rhœticus ſiue Germanicus limes.

De hoc limite, eius reſtitutione vide plura apud Lazium lib. 1. cap. 8. Rhœticũ autem ſiue Germanicum limitem ipſum quoque ad Danubium fuiſſe extra Illyricum eodem in libro probat. Hunc tamen, inquit, authores paſſim, magis Rhœticum, atque Germaniæ limitem, quàm Iſtri appellant, eo quòd Danubii nomenclatura flumini ad Illyrici fines modo, qui ad OEnum fuere, manſerit quondam, qui deinceps per Pannonias, Mœſias, & Thraciam non Danubius ſed Iſter appellabatur. Vide de hoc limite plura cap. 8. Cuſpinianus curſum illius Vlmam vſque lentum eſſe, poſtea incitatiorem teſtatur. Idem affirmat Tacitus, qui illum primo molli fluxu atque clementer fluere ſcribit. Vortex Danubii nobilis periculíque pleniſſimus eſt in Auſtria iuxta vrbem Crembs appellatam, quò naues niſi ſumma adhibeatur cautio ceu tartaro quodam abſorbentur atque demerguntur: quamobrem vectores periculi vitandi ſuæque ſaluti conſulendi gratia vbi ad illum locum peruentum fuerit ex nauibus exire, terráque per illum locum iter facere conſueuerunt. Nobiles præterea ſunt non minus quàm Nili, Rheni aliorúmq; fluuiorum, huius quoque fluminis cataractæ, quas Suidas his verbis deſcribit, Cataractæ, inquit, petræ ſunt in Danubio fluuio montis inſtar ſub aquis natæ, latæque, ſuper quas fluuius ille incidens magno cum ſtrepitu repercuſſus ad ſcopulos reſonat. Niger cataractas iſtas ſiue præcipites curſus prope Axium ciuitatem eſſe teſtatur, vbi ex altiſſimo ſaxo eum dicit cadere. Sequitur nunc, vt de illius quantitate verba faciam. Ab initio ortus ſui per quam eſt exiguus, ita vt, quemadmodum Cuſpinianus inquit, & ipſemet vidi, vix ſit anſeribus nauigabilis, non dignus vt fluuius nominetur. Hinc Arrianus quoq; lib. 8. ſuæ hiſtoriæ de Alexand. Mag. duobus in locis, necnon Ælianus veriſſimè fontem illius paruum dixerunt eſſe, & Auſonius

Curſus Danubij Vlmam vſque qualis.
Danubij vortex periculoſus iuxta vrbem Crembs.
Cataractæ Danubij quales.
Danubij quantitas.
Danubij ortus perquam exiguus.

ſonius hunc pariter atque Rhenum fonte breues appellat. At verò paulatim aliis atque aliis allabentibus auctus fluminibus, mox in immenſam magnitudinem excreſcit. Fluuius itaque hic clara eſt & illuſtris omnium rerum humanarum imago, quæ à paruis ductæ initiis in immenſum ſæpe creſcunt, auctæque plurimum tandem ſubitò, vnóque quaſi momento extinguuntur, atque euaneſcũt. Sic quoque licet adeò tenuia ſint atque exilia fluminis huiuſce primordia, tamen idem mox in admirandam ſeu potius ſtupendam magnitudinem excreſcit, tandémque in Euxino mari quaſi euaneſcit. Ac illius quidẽ magnitudinis, cùm ipſa experientia, tum innumeri ſcriptores teſtes ſunt locupletiſſimi. Herodotus libro 4. omnium quos ipſe quidem norit, maximum illum ſibi videri ait. Strabo libro 7. Philoſtratus lib. 3. Arrianus noſter lib. 1. de Alexandro Magno, aliíque fluuium hunc omnes Europæ fluuios magnitudine ſua ſuperare contendunt. Ælianus quoque libro 14. cap. 23. Europæorum fluuiorum maximum regémque appellat. Idem teſte Irenico, Hipparchus, Polybius, Herodotus, ex Latinis Ammianus, Seneca libro 3. Ambroſius in Hexamer. Valer. Flaccus libro 8. Oroſius libro 1. cap. 25. Ammonius in hiſtoria Francorum lib. 1. affirmant. Quum verò tres ſint quantitatis dimenſiones, longitudo, latitudo, profunditas, ſecundum illas omnes Danubium cæteris ferè omnibus Europæ fluuiis antecellere plerique ſcriptorum teſtantur. Quoad latitudinem, εὐρὺ ab Apollonio, latus ab Ouidio, quaſi κατ' ἐξοχὴν appellatur. Philoſtratus libro 3. Hyphaſim Indiæ fluuium illi latitudine æquat. Illius præterea longitudinem à fontibus, vſque ad oſtia Iornandus mille ducentorum millia paſſuum eſſe collegit. Denique eiuſdem profunditatem & altitudinem idem Iornandus pluribus in locis ducentorum pedum eſſe ſcribit. Vnde non immeritò ab Apollonio προβαθὺς, ab Horatio lib. 4. κατ' ἐξοχὴν profundus fuit appellatus.

In immẽſam magnitudinem auctus fluminibus excreſcit.

Danubius rerum humanarũ imago.

Danubij magnitudo ex diuerſis authoribus probatur.

Danubij latitudo.

Hyphaſin Danubio in latitudine nonnulli æquant.

Danubii longitudo, profunditas, & altitudo.

Non qui profundum Danubium bibunt.

Danubium ſæpe ab authoribus cum Nilo comparari video, cùm quoad quantitatem, tum inundationem, oſtiorum numerum atque alia, de quibus poſtea. Quod autem ad quantitatem attinet, magna eſt inter ſcriptores cõtrouerſia, vter magnitudine præſtet. Omnium fluminum, inquit Gellius libro 10. cap. 7. quæ in maria, qua imperium Rom. eſt, fluunt, quam Græci τὴν ἔσω θάλασσαν, id eſt, internum mare appellant, maximum eſſe Nilum conſentitur, proxima magnitudine eſſe Iſtrum, ſcripſit Salluſtius. Varro autem, quum de parte orbis (quæ Europa dicitur) diſſereret, in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanum eſſe ponit, per quod videtur eum facere Iſtro æmulum. Iſtrus enim quoque in Europa fluit. Huic aſtipulatur Auſonius, vt ex hoc illius diſticho apparet,

Danubius cũ Nilo comparatur.

Dubitatur vter ex his duobus magnitudine præſtet

Tria præcipua Europæ flumina.

Illyricis regnator aquis, tibi Nile ſecundus
Danubius, lætum profero fonte caput.

Mela ſoli Nilo Danubium cedere teſtatur. Idem ſenſerunt Iornandus in libro de regibus Gothorum, & Claudianus. Herodotus libro 2. illum Nilo dicit comparari. & lib. 4. Si conferantur inter ſe, inquit, Nilus aquarum copia antecellet, quum in eum nec fons, nec flumen incidat, ad eius incrementum conferens. Alij tamen Iſtrum Nilo magnitudine haudquaquam cedere exiſtimarunt, vt Celtes. Idem ſenſiſſe videtur Ouid. lib. Triſt.

Ipſe papyrifero qui non anguſtior amne
Miſcetur vaſto multa per ora freto,

Idem in Ponto,

Innumeríque alij, inter quos maximus amnes
Cedere Danubius ſe tibi Nile negat.

Scaliger de re poetica. Lucanus inſanit verò in alia collatione.

Nec minor hic Iſtro, niſi quòd dum permeat orbem

Ister. casuros in qualibet æquora fontes
Accipit, & Scythicas exit non solus in vndas.

Nam qui vtrunque flumen norit, nequaquam hæc æquo animo fèrre queat.

Ister & Padus. Primùm hoc ipso fluuiorum regem potuit appellare Maro, cui tot clari fluuij seruiãt, deinde quis nõ videt lõgè pauciores amnes in Istrũ ferri, quàm in Padũ? Sanè totidẽ sunto. neque.n. riuos omnes habemus in numerato. Verùm tãti sũt illi qui in Danubium erũpunt, vt etiã nõ minores sint Pado ipso. quippe quorum aliquot vidimus, inter quos Vag permagnus est, maior Saua: Tibiscus verò atque Draua longè maximi. Padus autem, nisi alienas acciperet aquas, quid esset ille tandem? pusillo nanque atque ignobili de fonte exit, adeò humilis, vt ne ripas quidem vllas habeat, vix primorum articulorum vestigia equi nostri in eo tingebant.

Antequam ad causam magnitudinis (quæ est copia innumerabilium fluuiorum in eum influentium) accedam, alia quædam prius quę ad quantitatem

Quorundam quæ ad Danubij quãtitatem faciunt explicatio. eius spectant explicabo. Huiusmodi est id quod Herodotus libro 4. illum sibi semper parem & æqualem fluere testatur. cuius sanè rationem huiusmodi affert. Quod Ister (inquit) sibi semper par fluit, tam æstate quàm hyeme, ob id fit (vt mihi videtur) quòd hyeme est, quantus est, aliquantulo maior quàm sua natura fert. Nam per hyemem paululum in ea regione pluit, sed vbique ningit. Æstate verò nix, quæ sub hyemem decidit permulta, vndique in Istrum liquefacta dilabitur, cúmque implet, nec ipsa solùm, sed cum ea imbres multi atque vehementes. Quippe per æstatem pluit, quo tempore quantò plus aquę Sol ad se attrahit quàm hyeme, tantò plus aquæ cum Istro miscetur ęstate quàm hyeme. Ita quum paria faciat Ister datis aquis & acceptis, fit vt semper videatur esse sibi similis. Hæc ille. Quòd autem Herodotus inquit illum hyeme aliquan-

Quidam Danubium hyeme aliquantulò maiorem esse quàm æstate, alij cõtrà asserunt. tulò maiorẽ esse, quàm æstate, Philosophi nonnulli illum contrà æstate quàm hyeme maiorem esse affirmarent, de quo illud refutãs, sic Seneca lib. 4. Naturalium quæstionum scribit. Quæritur, inquit, Quid ita Nilus æstiuis mensibus abundet. Cui Danubium similem habere naturam philosophi tradiderunt, quòd & fontis ignoti, & æstate quàm hyeme maior sit. Vtrunque apparuit falsum. Nam & caput eius in Germania esse comperimus, & æstate quidem incipit crescere, sed adhuc manente intra mensuram suam Nilo primis caloribus, quum Sol vehemẽtior inter extrema veris niues emollit, quas antè consumit, quàm intumescere Nilus incipiat. Reliquo verò æstatis minuitur, & ad hybernam magnitudinem redit, atque ex ea dimittitur. At Nilus ante ortum caniculæ angetur mediis æstibus, vltra æquinoctium. Hæc ille. Ob exundationes

Horrendæ Danubij exundationes. quoque suas sæpe Nilo comparatur. De horrendis autem Danubii exundationibus, illustris descriptio apud eundem hunc authorem eodem libro continetur, quæ sic habet: Quid tu esse, inquit, Rhodanum, quid puras Rhenum atq; Danubium, quibus torrens etiam in canali suo cursus est, quum superfusi nouas sibi fecere ripas, ac scissa humo simul excessere alueo? Quanta cum præcipitatione voluuntur, vbi per campestria fluens Rhenus, ne spatio quidem languidus, sed latissimè velut per angustum aquas implet? Quúmque Danubius non iam radices: nec media montium stringit, sed iuga ipsa solicitat, ferens secum madefacta montium latera, rupésque deiectas, & magnarum promontoria regionum, quę fundamentis laborantibus à continente recesserunt. Deinde non inueniens exitum, omnia enim sibiipse præcluserat, in orbem redit, ingentem terrarum ambitum atque vrbium vno vortice inuoluit. Hæc Seneca.

Istri magnitudinis causa. Nunc ad causam magnitudinis Istri explicandã accedamus, ea est (teste quoque Herodoto) innumerabilium fluuiorum copia, qui cum hoc fluuio commiscentur, quos Plinius, Solinus, Marcellinus, Isidorus, Boccatius, Ruffus, Albertus Magnus, Martianus, Bartholinus, Cuspinianus & alii circiter 60. numerãt. Atque ob hanc quidem tot amnium cum Danubio coniunctionem, peruulgato

gato quodam atque honesto versiculo Germanico omnium fluminum coniunx appellatur. *Danubius omniũ fluminum coniunx dicitur.*

Die Donavv, Ist aller vvasseren fravv,
Der Rhyn, mag mit eeren vvol irer man syn.
Ister cunctorum fluuiorum iure vocetur
Coniunx, cui Rhenus iure maritus erit.

Hæc autem sexaginta & amplius flumina cùm Richardus Bartholinus lib.4. Austriad. elegantissimo carmine, tum Cuspinianus oratione soluta descripsit. Vtramque descriptionem coniunctim seu alternatim subiicere volui, additis etiam aliis quibusdam. Richardus,

Principiò ante omnes Persę cursibus vndæ *Perch.*
Conueniunt æquis.

Cuspinianus, Danubius mox paululũ infrà duobus augetur fluminibus, quorum origo altius ex iugo Hercyniæ syluæ deriuatur: quorum alterum Perch, alterum Perschlingen vocant accolæ, duobus mill. passuum Alemanicis supra Vlmam Imperialem vrbem, prope Phullendorff. Richardus, *Perschlingen.*

—& Campidunius Iler *Hilarus.*
Deserit Algonios, genus insuperabile bello.

Cuspinianus, Vadit enim primum lentus, antequam augeatur prope Vlmam Hilaro, qui à Campiduno descendit nauigabilis in Danubium à Meridie. Richardus,

Diuitis hinc Vlmæ descendit Plauus ab oris. *Blabus.*

Cusp. E regione Vlmæ alter fluuius Danubium irrumpit à Septentrione, Blabus: vbi monasterium situm propè, siue cœnobium potius Blabperen à fluuio cognominatum, nomen ab eo sortitum. Richard. *Monasterium à fluuio dictum.*

Burgouiúsque altas infertur Gynsus ad vndas *Gins.*
Danubij, & de se dictam præterfluit vrbem.

Cusp. Pòst per Marchionatum Burgouiam à dextris ingreditur Danubium à Meridie fluuius, patria lingua dictus Gins: ad cuius ostium, oppidum sitũ ex eo nomen seruans, Ginspurg appellatum. Richard.

—Kamilachúmque rapax. *Kamlach.*

Cuspinianus, Pòst alter celer fluuius per eundem Marchionatum Burgouiam à Meridie, Kamlach dictum, prope Offingen, Burgavv oppidum alluẽs. Richardus,

—longáque in valle refusus *Prentz.*
Prantius.

Cuspinianus, A sinistris intrat Danubium, præterfluens Haiden, Gengen, & Gundelfingen magnus fluuius, à Septentrione fluens, patria lingua dictus Prentz. Richard.

Et fœlix Laugeno Verghus alumno. *Tuuirch.*

Cusp. Deinde prope Laubingen, ingreditur amnis cognominatus patria voce Tuuirch, à Septentrione fluens. Richard.

Mox Egue, Zusimíque amnes. *Eguua.*

Cuspinianus, Inter Tullingen & Vochstatt oppida, prope villam dictam Staina, à Septentrione fluit fluuius dictus Eguua. A sinistris post oppida, mille passibus incedit fluuius profundus, prope Thaphel, à meridie fluens, villæ Zuzunhalte & Pfaffenhofen intermedia, alteri nomen donans Zuzum. Richardus, *Zuzum.*

—Vernessus ad alta *Wernitz.*
Spumeus euoluit Verdeæ mœnia cursum.

Cuspin. Prope dehinc VVerdeam à sinistris, & Septentrione magnus fluuius præterlabitur, dictus VVerniz, VVerding oppidum alluens. Pirkmeyerus Bernicum appellat. Richard.

Infrà autem strepitus velocis Smutteris ingens. *Schmuter.*

Cuspin. A dextris verò prope VVerdeam præceps fl. à Meridie supra Augustã

fluit, Schunter. Richardus,

At leni contrà descendere gurgite Egyssus
Auditur,

Egissee. Cuspin. Prope ostium villa dicta est Larding, à dextris simulatè fluens, fluuius profundus, à Meridie, Egisseæ. Richardus,

Lycus. *Planisque Lycum stuper accola ripis.*
Sic fluere, & rapido Nymphas vlulare sub amne.

Cuspin. Dehinc amnis notus & decantatus, aquis diues, rapidus, præteriens Schongavv, Fuessen. Langsperg, Augustam, Raniam oppida, à Meridie fluens Lycus, qui prope ostium villam habet olim comitatum insignem, cuius rudera cernuntur, Lechsmund patria lingua Lyci ostium dicitur, haud longè ab Augusta Vindelicorũ. Post Raniam mille passus magnos prope Ranthertzhofen,

Vrs. à Septentrione fluit fluuius Vrs. Richard.

Schutter. *—iam properat Suter.*

Cuspin. Circa Ingolstadium a Septentrione fluit in Danubium fluuius dictus Schutter. Richard.

Pir. Ill. *— & Parrhi violentior alueus*
Arsacidésque Ilmus.

Cusp. Paulò pòst Ingolstadium præterit fluuius Aichen, & Schrobenhauser, dictus Pir. Item post mille passus à meridie circa Voburg ingreditur Danubium fluuius dictus Ill. Richard.

— & tu quoque turbidus vndis

Altmull. *Altimula, gelida allaberis amne Chebelas.*

Cusp. Hinc haud longè prope Kelhaim, à Septentrione fluit fluuius Altmull. Pirkmeyerus eum Almonum appellat, quo in tota Germania nullus sit pisculentior. Richard.

Abs. *Hunc & Abis Rhegúsque minax, & Nabus ab antro*
Pinifero, mixisq; Laber, Iserísque fluenta
Pone ruunt.

Cuspinianus, Deinceps prope Absperg, à Meridie labitur Abs. Haud

Nab. longè à Ratispona, siue Tiberina, à Septentrione currit Nab. Paulò post à Septentrione fluit fluuius, vrbi nomen concedens, dictus ab accolis Regen. Inde Regenspurch, vrbs olim Tiberina, iam Ratispona dicta. Pirk-

Laber. meyerus, Nabus, inquit, ex monte Pinfero oriens, ac Vilsum assumens iuxta Ratisponam exonerat, pariter & Regnus, in quo reperiuntur conchæ margaritas producentes. Sub Ratispona à Meridie labitur fluuius in Danubium, pro

Iser. pe Phetter ac Geisselring, dictus Laber. Infrà Deckendorff haud lōgè ab inferiori Alta, à meridie fluit Iser fluuius. Pirkmeyerus, Isara fluuius rapidus & in-

Filtz. gens, ab Alpibus per totam labens Bauariam, quum multos alios accepit a-

Wolffang. mnes, iuxta Filshofen Danubium influit. Richard.

Nec Phylsa minor, quem VVolphagus æquat.

Cuspin. Prope Filtzhofen oppidum à Meridie labitur fluuius Filtz. Paulò infrà

Gaisa. ingreditur Danubium fluuius, dictus VVolffang. Richard.

Ripásque nec cursus voluis Gyssa minores
Vastior,

Cusp. Intra Pataulam & Viltzhofen labitur fluuius dictus Gaissa. Richardus,

In. *At longas interluis Aenus Alpes.*

Cuspin. Patauiæ à Meridie ruit nominatissimus fluuius OEnus. Pirkmeyerus, OEnus, inquit, fluuius maximus, & rapidissimus per OEni vallem, & Bauariã fluit, ac per Iuuarum, vel Salsam, & multos alios auctus amnes, tandem iuxta Bœdurum, nunc Patauium cum tanto impetu in Danubium ruit, vt per longissimum spatiũ cursum suum seruet, nec Danubianis admisceatur aquis: quemadmodum perspicuè ex vndarum colore apparet. Arrianus noster libro 8. de Alexandro Magno ἰνὸν Henum se vidisse dicit, qui in confinio Noricorum ac ῥαιτῶν (ῥαιτῶν, id est, *Rheton* legendum) ipsi Danubio se immisceat. Richard.

Laben.

Labentémq; cies Boiorum à montibus Ilsum. *Ils.*

Cusp. In patrio vocabulo Patauiæ, à Septentrione, gemmas ferens, vt aliqui asserunt, ex Bohemia, Ils. Pirkmeyerus, Ilzam vocat: Agricola lib. 1. de natura eorum quæ effluunt ex terra, inter amnes qui ad longum spatium alios supermeant, deinde commiscentur enumerat illum, quem ait in Danubium inuehi ad secundum fere lapidem non prorsus permistum, quod ex colore cognoscatur. Richardus:

Rhennumq; Auarum fluctus, Nymphæq; sorores, *Renn.*
Chrenysæ properant.—

Cuspin. Infrà Bataniam, à Septentrione currit fluuius Renn arci nomen donans. Infrà Rennam iuxta arcem Neuuenhaus, à Septentrione, fluit fluuius dictus Rott. Supra Efferding mille passus prope Aschach, labitur fluuius dictus Aschach. Infra Efferding currit fluuius dictus Iun, torrens, sicut est Viennæ. *Rott.* *Aschach.* *Iun.*

Richardus:

—Gemundæisq; refusus,
Traunus aquis.— *Traun.*

Cuspin. Infrà Lintz regium oppidum, à Meridie, ex lacu Hallis, vbi sal coquitur, & ex lacu Gmunden, labitur fluuius dictus Trauun, per vtrunque lacum medius fluens. Pirkmeyerus Traunam appellat. Richardus:

—Amasusq; volat, dirimitque potentes, *Ens.*
Austriadum populos, dubiúsque binomine ripa,
Laureaci, in vastum cursu deuoluitur Istrum,
Necnon Oreynys Nendus de montibus ortus,
Miratur, vitreum longè quanto impete fertur,
Herlacium.—

Cusp. Prope Metthausen, à Meridie, intrat Danubium fluuius Ens, Onasus siue Anasus Latinè dictus. Pirkmeyerus. Bresum appellat. Per hunc, teste Agricola, sal deuehitur, in Danubium, & per hoc in Pannonias. Post quinquaginta passus à Septentrione præterlabitur liberam ciuitatem fluuius dictus Aist. Infrà Metthausen prope Perg villam, à Septentrione labitur fluuius dictus Horen. E regione à Meridie iuxta cœnobium Erlacloster, labitur fluuius Erlach. *Aist.* *Horn.* *Erlach.*

Richardus:

—quantasq; trahat celer Ipsyus vndas.

Cuspin. Iuxta oppidum ipsum ingreditur Danubium à Meridie fluuius dictus Ips. Richardus: *Ips.*

Vtque rapax simul à Styrijs ruit Erlaphus antris,
Venaq; Pylachy lenis, fontesq; Melyci,
Nec placidis te Campi vadis, nec Trasine silebo,
Nec te.—

Cusp. Propè arcem, siue cœnobium Melycum nobile, à Meridie fluit, fluuius Melch dictus. Paulò inferius à Meridie labitur fluuius dictus Pylach. Infrà Pechlaren oppidum subintrat Danubium à Meridie Erlauff. Propè vetustissimum oppidum Tresmaur, ciuitatem & cœnobium S. Hippolyti præterfluens, labitur fluuius dictus Trezen, à Meridie fluens. Infrà Krembsam vrbem, à Septentrione labitur fluuius, dictus Kamp. Richardus: *Melch.* *Pylach.* *Erlauff.* *Trezen.* *Kamp.*

—quod retinet regio prope Tullia nomen. *Tuln.*

Cusp. Circa vetustissimum oppidum Austriæ Tulnæ, cuius crebra est mentio superius, à Meridie venit fluuius Tuln, & vrbi & adiacenti regioni nomen tribuens. Richardus:

Pone Vienna deis nostris sacer.— *Vien.*

Cusp. Circa Viennam Austriæ metropolim, de qua plura, torrens eiusdem nominis Vienna, fortè vrbi nomen concedens, ab ea simul dictus est. Richardus:

—hoc quoque montes,
Oppidaq;, & priscæ gaudent cognomine syluæ,
Piscosusq; Physa, & tranabilis vnda Sueci. *Schwechat.*

Cusp. Infrà duobus millibus passuum est villa nostra, quam possidemus, Schuechat fluuius, cum alio item fluuio nostro Kaltengang dicto. Paulò infrà nostrã possessionem Fischa fluuius, circa cuius ostium Fische. Richardus:

Kaltengang. Fische.

Hinc Leyta Austriadum dirimit qui Pannonia terris

Leyt. Cusp. Post hac Leytta fluuius iuxta vrbem, vbi debet finiri Austria. Omnes hi fluuii à Meridie currentes Danubium ingrediuntur. Richardus:

March. *Marcomanumq́, assurgit, aquis quibus altera ripa,*
Danubij increscit, Carnuntiq́, astrepit vrbi.

Cusp. E regione Viennæ prope oppidum Marcheck, à Septentrione fluit insignis fluuius, dictus Marchia. Pickmeyerus Marchiam vel Morauam dicit appellari. Circa Scaurinum, vbi episcopatus & ciuitas, à Meridie currit Rebnitz. Richardus:

Rebnitz.

Rab. *Cæruleusq́, Arabon Styrijs de cautibus ora,*
Attollens, veteris disterminat arua coloni.

Cusp. Paulò pòst Raba fluuius: quæ duo flumina quasi insulam faciũt. Hic fluuius Ptolem. est Harabo. Richardus:

Gran. *Nec piger et Granis, —*

Cusp. Prope Istrogranum, quod corruptè Strigonium vulgò dicitur, vbi Archiepiscopi sedes à Septentrione labitur fluuius in Danubium, vulgò dictus Gran. Pickmeyerus Granam nominat. Richardus:

Vuag. *— Boghusq́, sed amplior illo,*
Sarmaticis se mola iugis euoluit in Istrum.

Cusp. Prope nobilem in Hungaria arcem & villam dictam Comarum, à Septentrione ingreditur Danubium vulgò dictus Vvag, qui per Vacientem episcopatum labitur, nomen inde sortitus, Trentschin oppidum & castrum præterfluens. Richardus:

Trag. *Mox Drauus impatiens vndarum examine vasto,*
Perstrepit, & spumans fluctu diuerberat astra,
Intonat hic Istro. —

Cusp. In Hungaria castrum, oppidum & arx est insignis, qua fluuius à Meridie in Danubium mittitur, vulgò dictus Trag, Latinè etiam decantatissimus, Drauus appellatus. Pickmeyer, Daras vel Drauus *die Trab*, qui Murgam, vel Murum, *Die Mur*, suscipit, fluuius ingens. Inter hunc & Danubium Turcarum Imperator Ladislaum Hungariæ regem deuicit. Richardus:

Sauu. *— & contra intentior vrges,*
Et saxa & montes, & fluminis antra profundi,
It Saus interea, & magnis allabitur vndis,
Squamigeris inuectus equis, hauritque morantem,
Imperturbati Drinoum littoris amnem.

Cusp. Circa Nauderalbam recipit in se Danubius fluuium à Meridie currentem, æquè nobilissimum, dictum Sauu: à Latinis verò Sauus, passim descriptus. Pickmeyer. Iuxta Taururum, hoc est, Albam Græcam, Danubium influit. Regio huic fluuio imminens, teste Rhenano, Sauia à Romanis, & Sauiensis dicta lib. 1. Arrianus noster lib. 8. de Alexand. Magn. hunc fluuium Σαῦν. Saum apud Pæonas Danubio commisceri, testatur iuxta locum Taurunum dictum. Richardus:

Teyssa. *Sollicitátque Dei monitu, longúmque Tybiscum.*
Carpathio ciet ore iugo, qui fessus in antro,
Sederat, & secum requiescere iusserat vndas.
Nulla mora vt sensit se térque quatérque citari.
Prosiluit ingenti strepitu, quo curua reclamant,
Littora, quo sylua, & saxorum impellitur agmen.

Cusp. Per Segedunum agrum erumpit à Septentrione fluuius Danubium ingrediens, vulgò dictus Teissa, à veteribus Tybiscus appellatus, nunc Titia, pisculentissimus fluuius. Oritur, teste Georgio Vernhero libro de admirãdis Vngariæ aquis, in Maromasio sub altissimis Carpati iugis, fonte quidem exiguo,

sed

ſed tantis ſubitò incrementis, vt intra tertium milliarium ferè ſit nauigabilis, quo ſales euehuntur, piſcatu omnes Hungarię fluuios (quorum multi ſunt piſcoſiſſimi) ſuperat. Qui propius ad eius ripam æſtiuis pręſertim caloribus accedunt, manifeſto ſenſu experiuntur eum piſculentiam quandam, vt ſic dicam, redolere. Nec deſunt, vulgò, qui dicant duas eius partes aquam, tertiam piſces eſſe: hæc de eo hyperbolicῶs ob admirandam incredibilémque piſcium multitudinem vulgò iactantur. Denique quò propiùs accedit ad Danubium, in quẽ ſeſe exonerat è regione Sirmii, tantò maiore piſcium copia abundat, ita vt vix vendi poſſint, ac computreſcentes aerem locáque illa quaſi peſte quadam inficiant. Idem author exiſtimat eundem eſſe qui Patiſſum à Plinio dicitur, ſiue detracta ſyllaba Tiſſum, vel, vt nunc vulgò Tyzam dici. Richardus:

Et iam Sardonio trepidat de vertice Moſchus.

Themiſch.

Cuſp. Propè Titellum arcem per Senderouiam, à Meridie labitur Themis fluuius, qui vrbem à ſe nominatam Temeſchuuar, quaſi Themeſis vrbem appellat. Richardus:

Mirantúrque Daci tumido properare Rhaboſum,
Gurgite, & inflexi turbari ſtagna Mariſi,
Nympharúmque choris ſublimis ire Ciabrum,
Vluſer attonito curſu metuendus Alutas,
Vndas quadriiugo ſpumantes verberat axe,
Extremuſq; venit Myſorum Hieraſſus ab oris.

Morauа. Iſchar. Allut.

Cuſp. Intra Senderouiam & Gallenpotz à Meridie intrat Danubium fluuius dictus Moraua. Pirkmeyerus. Marchiam & Morauam vult eundem eſſe fluuium. Prope Pudanum à Meridie irrumpit Danubium fluuius Iſchar. Per Trãſſyluaniam à Meridie intra Pudanum & Nicopolim ingreditur Danubium flu. Allutus. Pirkmey. Alutas. Forſitan Baralat, & Serctius amnis. Sub Nicopoli infrà per Vualachiam à Septentrione irrumpit Galophitz. Per Moldauiam à Septentrione, currit fluuius Steritus. Per eandem Moldauiam fluuius appellatus Prutt. Pirkmeyer. Qui olim Nicraſſus, hodie Pruth dicit nuncupari.

Galophitz. Steritus. Prutt.

Fluuij in Danubium ingredientes ſecundũ nonnullos 56. ſecundum alios 63.

Horum fluuiorum omnium Iſtrum ingredientium, qui ſecundum Bartholinum quinquaginta ſex, ſecundum Cuſpinianum ſexaginta tres numerantur, cognitionem ſe ambos Cuſpinianus hauſiſſe profitetur à Georgio Collimitio Aſtrologo, atque Mathematico inſigni, cui iuxta Lycum fluuium genito hi fluuii probè cogniti exploratíque fuerint. Plin. mediam ferè ſexaginta fl. quos Iſter recipiat, nauigabilem eſſe dicit. at verò Arrianus noſter contra lib. 8. ſuæ hiſtoriæ de Alexand. Mag. multa quidem Iſtrum flumina ſcribit ſuſcipere. at illa nec numero nec magnitudine Indicis amnibus eſſe æqualia, ac illorũ maxima eſſe Henum & Sabum, cætera verò non multum eſſe nauigabilia. quod poſtremum falſum eſſe ipſa experientia docet. His porrò à Bartholino atque Cuſpiniano commemoratis fluuiis illi quoque addi debent, quorum Herod. mentionem facit lib. 4. quorum tamen forſan nonnulli ſub prioribus illis comprehenduntur. Ob id inquit Herodotus Iſter omnium maximus eſt, quòd alii in eum influunt, qui ipſum ingentem reddunt per Scythiam delapſi numero quinque. Primus Porata à Scythis, Pyretus à Græcis appellatus, fluuius maximus ad auroram fluens. Quid ſi hic idem ſit, quem Cuſpinianus Prutt per contractionem appellat? Secundus eſt Tiarantus ad Heſperium magis vergens. Tertius Ararus. Quartus Napares. Quintus Ordiſſus, forſan eſt Hieraſſus Bartholino. Ex Agathyrſis quidem fluens vnus, Maris (videtur eſſe Mariſus Bartholino) ex Hæmi verò iugi tres alii ingentes ad Aquilonem Atlas, & Auras & Tibeſis (videtur eſſe Tybiſcus.) Per Thraciam verò & Crobyzos Thraces, Athres & Noas & Atarnes. Ex Pæoniis ac monte Rhodope medium interſcindens Hæmum Cius (hic forſan eſt Ciabrus, Bartholino.) Quin ex Illyriis in Aquilonẽ tendens Angrus planitiem Triballicam interfluẽs, Brongum intrat, Brongus Iſtrum. Ita vtrunque per ſe magnum Iſter excipit. (Hi duo videntur

Porata. Tiarantus. Ararus. Napares. Ordiſſus. Maris. Atlas. Auras. Tibeſis. Athres. Noas. Atarnes. Cius. Angrus. Brongus.

esse Granis & Boghus Bartholino atque Cuspiniano) Præterea Vmbricorum regione Carpis,& alius ad ventum Aquilonem Alpis in Istrum exeunt. Quid si Alpis sit Alutas Bartholino & Cuspin. Strabo lib.4.sub finem. & Atesinum ex lacu quodam Apennini,& Duram,Clanísq; , aliósq; complures per valles excurrentes fluuios, quorum ortus ab Apennino, Tulla & Phlygadia montibus, in Istri alueum intrare testatur. Atque hæc de fluuii huius quantitate,eiúsque simul causa. Verùm quò amplior latior atque profundior est Danubius, sicuti pluribus dictum est, tantò admirabilior pontium quorundam supra illum structura,de quibus in histotiis legimus,existimari debet. Ac primus quidem Darius illius ostium maximum Sacrum dictum,de quo postea, ponte constrauisse fertur. Atrianus lib.5.& Hellespontum olim à Xerxe,& Bosporum atque Danubium à Dario nauibus iūctum fuisse dicit. Ibidem Romanos ferè rerum dominos, Danubium ac Rhenum ponte ex nauibus, quæ colligatæ funibus ac muri in modum constructæ erant, iunxisse testatur: describit simul eodem in loco eiusmodi naualium pontium rationem. de qua vide etiam Suidã in Zeugma de Rheni atque Danubii limitibus & pontibus. Alium præterea pontem à Traiano in bello quod gessit contra Dacos constructum fuisse Dion Cassius testatur, cuius descriptio, quoniam est elegans & ad fluminis huius quantitatem atque naturam melius cognoscendam facit subscribere integrã volui. Per ea tempora belli contra Dacos gesti, Traianus, inquit, lapideum pontem in Istro fecit, opus sanè mirandum & maximè memorabile, cui cætera illius opera vix adæquare possis. Viginti stant ex quadrato lapide pilæ, quarum altitudo centum & quinquaginta pedum præter fundamenta habet. Latitudo sexaginta pedes continet: distant inter se centum & septuaginta pedibus, fornicibus verò coniunguntur. Impensa profectò ingens & vix credibilis. Sed illud mirari conuenit, quanam ratione & quibus viribus, quóve artificio in illa gurgitum altitudine támque præcipiti fluuio, tum singulæ columnæ extrui valuerint, tantarum molum fundamenta stabiliri. Vada præterea limosa erãt, neque amnis aliò auerti poterat. Quanta verò altitudo sit aquæ, & quàm latè pateat amnis, haud equidem enarrauerim. Diffunditur per ea loca spatiosus, atque interim imbrium mole concitatus, ripas longius summouet: alibi verò duplo atque interim triplo priore sui parte maior, aut restagnat, aut defluit. Qua verò arctatur, vorticosus & ferox, ædificia & pontes non patitur: & rursum liberatus angustiis, in pelagi formam totus expatiatur: iterúmq; coit, quasi retentus profundior & rapidus fertur. Arduum igitur & maximè laboriosum fuit, in ea fluminis parte pontem ædificare. Ex hoc sanè ingens Traiani animus arguitur, atque adeò magis, quòd nullum commeandi vsum pons præbebat. Pilæ etiamnum extant ceu in ostentationem potentiæ & Cæsaris opum fabricatæ, simul etiam vt posteris testatum maneret, nihil esse quod hominum manu, & opibus Romani imperii effici non posset. Ponte Danubium Traianus, ideo coniungere voluit, vt expeditius, vel non glaciato amne præsidia facultas traducendi foret, quoties Romani qui trans Danubium agerent, à Barbaris bello & armis vexarentur. Ergo velut astricto frigoribus fluuio, cùm res deposceret, commeare licebat. Cæterùm contraria ratio Adrianum mouit. Siquidem is veritus, ne pulso Romano præsidio, aut oppressis legionibus, feræ & indomitæ gentes facto aditu ea loca inuaderent, quæ cis Danubium sunt, Mœsiámque subinde popularentur, structuras & fornices quãtæ super aquam eminebant, demoliri iussit. Traianus verò ponte Istrum transgressus, bellum magis pro fiducia virium, quàm pro studio aut industria gerens, illic commoratus, Dacos tandem subegit, &c. Nõ est etiam hìc prætereunda pontis Traiani perquam elegans inscriptio, quæ fuit huiusmodi, teste Rhenano,

Carpis. *Alpis.*

Darius ponte constrauit Danubij ostium maximum. *Xerxes itidem.* *Romani etiam.*

Põtis à Traiano super Danubiũ cõstructi descriptio.

Quo cõsilio Traianus Danubiũ ponte coniungere voluerit.

PROVIDENTIA AVG.

Verè Pontificis, virtus Romana,

Quid

Quid non domet? Sub iugum ecce,
Rapitur & Danubius.

Constantinus quoque teste Niceph. Callisto lib. 7. cap. 49. eundem hunc fluuiũ ponto saxeo iunxit, quem transgressus Scythicam gentem, quæ vltrà id flumẽ coluit, subiugauit. Quo tempore ei denuo in cœlo salutifera illa armatura apparuit, victoriámque eam, sicuti & antea, cõciliauit. Henrichus secundus, Leo, Dux Saxoniæ pontem Ratisponæ strauit super Danubium, opus præclarum, teste Georgio Fabricio Chemnicensi, rerum Misnicarum, lib. 1. Alexãder Magnus, teste Arriano nostro de eius rebus gestis lib. 1. de Triballis victoria quadam insigni potitus, partim Getas, qui trans Istrum accolentes illum prohibere conabantur, vlciscendi, partim illa, quæ etiam transDanubium essent (vt est humanum ingenium) inuisendi cupiditate ductus, fluuium hunc lintribus (μονόξυλα dicuntur) traiecit. Res prorsus ingentis audaciæ Getis visa est, Alexandrum tam facile vna modò nocte Danubium, omnium Europæ fluminum amplissimum atque altissimum, nullo ponte iniecto transisse. Equites enim cẽtumquinquaginta, pedites circiter quatuor millia traduxit. Getæ vrbe relicta, statim impositis in equos pueris ac fœminis, quas inde auferre potuerunt, in solitudines se receperunt. Alexander in amnis ripa Ioui seruatori atque Herculi, & ipsi amni (quia se haud difficilem in transitu præbuisset) sacrum fecit. Adhuc de Istri nominibus, ortu, progressu, quantitate, nunc de eiusdem qualitatibus quibusdam præclaris & admirandis quædam scribamus. Danubium lactis diluti, siue seri colore esse etiã qua parte Vindeliciã, & Noricum à Germania diuisit, testis est Agricola libro 1. De natura eorum quæ effluunt ex terra. Aquam illius ad potandum pariter atque balneandum suauem, vtilem ac salubrem esse inter omnes ferè constat. Piscium quoque optimorum plurimorúmque procreatrix atque nutrix optima. Plinius libro 31. cap. 2. vt in Armenia, sic circa Danubij ortum se audiuisse scribit esse pisces quosdam nigros, qui illico mortem afferant in cibis, donec veniatur ad fontem in aluco positum, vbi finitur id genus piscium. Contrà Bartholinus,

Constãtinus Danubium ponte saxeo iunxit.

Pons Ratisbonẽsis.

Alexander lintribus Danubiũ traiecit.

Danubij aqua qualitas.

Danubij pisces.

Lethiferos quòd alat pisces ab origine, vanum est.
Sic etenim ignari patres mendáxque vetustas
Asserit. Armenia ceu fons, & Lydia ab ortu
Traduntur partus emitti stagna nocentes.

Idem Plinius libro 9. cap. 15. In Danubio marionem dicit extrahi, porculo marino simillimum. Ælianus libro 14. cap. 23. In Danubio permultos & diuersos pisces nasci ait, coracynos, myllos, antacæos, & nigro colore cyprinos, itẽ porcos, percas, & gladios. Gladios Græcè Ξιφίας dictos, pluribus ibidem describit, quos & salsa & dulci aqua delectari scribit. Eorundem piscium in Danubio nascentium, meminit libro eodem, cap. 26. vbi pluribus de antacæorum natura, eorundem necnon aliorum piscium Istro conglaciante capiendorum ratione disserit. Idem cap. 25. Silurum Istri alumnum appellans, ac quomodo is boum & equorum iugo à piscatoribus Mysis atque Istrianis capiatur, docet. Est præterea Danubius, quem Ouid. libro 2. de Ponto gelidum. in Ibin, frigidum. Conradus rigidum, Mantuanus glacialem, Bartholinus algidum appellant, rigidis solidísque congelationibus vehementer obnoxius. Hinc Pausanias libro 8. Danubium equidem, inquit, & Rhenum, Hypanim præterea & Borysthenẽ, & quorum aqua hyberno tempore congelascit, mea opinione rectè hybernos appellaueris, quum terram permeent niuibus plerũque obrutã, & qui ei incũbit aër frigoris sit plenus. Aristoteles inter naturæ admirãda refert, quòd hyeme adeò plerunque congeletur frigore, vt etiã equitantibus tutissimũ præstet iter. Plinius in Panegyrico Traiani, An audeant qui sciant te adsedisse ferocissimis populis, eo ipso tẽpore, quod amicissimũ illis, difficillimum nobis, quum Danubius ripas gelu iungit, auratúsq; glacie ingentia tergo bella trãsportat,

Danubij aqua congelascit.

quum feræ gentes non telis magis, quàm ſuo cælo, ſuo ſidere armantur. Vnde illud Martialis,

> *Et vngularum pulſibus calens Iſter.*

Et Ouidius,

> *Quaq́ alia gentes vbi frigore conſtitit Iſter,*
> *Dura meant celeri terga perennis equo.*

Claudianus in Cretico bello.

> *Ambo* (Rhenus & Iſter) *habiles remis, ambo glacialia ſecli*
> *Terga rotis, ambo Boreæ Martiſque ſodales.*

Danubij glacies tanta, vt onera maxima ferre queat.

Solini interpres Danubium ipſum, inquit, glacie cõcretum, tum pedibus, tum curru inſidens, ſæpius non ſine horrore traieci. Videre frequenter licet, diſrupta glacie, equos, currus, & inſidentes homines in fluminis profundum demergi. Vadianus in Melam. Glacie, inquit, rigeſcit, quælibet onera ſuſtinente, cuius ingentes orbes exciſos in inferiori Pannonia per brumã ſpecubus induũt, mox æſtate fruſtatim depromunt frigoris pertinacia perdurante. Eſtque eius præcipuus infrigidandi vſus, fruſtulis etiam in pocula iniectis, vbi caloris vehementia vinum intepuit. Súntque eiuſmodi, vt ſum expertus, iucundi magis quàm ſalubres hauſtus. Glacies enim poratur, & eſt inſueta præcordiis eo tempore frigiditas. Hunc morem & in Italia fuiſſe, libro 19. cap. 5. Gellius indicat. Huiuſmodi quoque conglaciationis horrendæ, egregius teſtis eſt Ælianus libro 14. cap. 26. Iſtro ſinus eſt, inquit, adeò profundus & latus, & ambitu ampliſſimo, vt mare eſſe videatur, in quem onerariæ naues mare tranſmittentes, ad vſum accolentium inſinuantur atque appelluntur. Itaque tempeſtatibus quum is quatitur, quemadmodum mare inhorreſcit. Sunt etiam in eo inſulæ & receſſus quidam riparum, in quos refugere licet, & crepidines & colles longè eminentes, quibus quum æſtus reciprocatur, fluctus vehementes refringuntur, atque eòdem velut in anguſtias compulſi, in mare redundantes aguntur. Hoc ipſum ineunte hyeme fieri ſolet: tum enim hunc augeſcentem Boreas impellit & concitat. Hic adeò duram glaciem defert, vt hæc vecturas omnes ſuſtineat. Contrà acerrimus Boreas flans huic reſiſtit, & vndas ſuas magno motu, & (vt ita dicam) deſiderio in mare exonerare feſtinantem, non ſinit, & repulſum cedere cogit. Sic fit vt glacies in altitudinem deprimatur, vt bene penitus congeletur aqua, eiúſque confluens viis occultis infrà delabatur, glacies verò campi patentis æquor eſſe videatur. Ac per eam nimirum homines accolæ vel equis inſidentes, vel iugata iumenta agentes, iter faciunt. Et paulò pòſt, Porrò Iſtri glacies etiam nauem onerariam, inter nauigandum ei adnaſcens, & in ipſo confluente verſantem tantopere circumligat, vt nec paſſa vela, nec gubernatores opus ſint, nec prora ſpectet antrorſum, quòd omnia & inſtrumenta & nauis ipſa glaciei vinculo conſtricta teneantur: nec ſanè nauis eſſe videtur: non enim amplius fluctibus verberatur: ſed in magna planicie tumuli, aut cuiuſdam ſpeculæ vel promontorij ſimilitudinem ſpeciémque gerit. Tũ nautæ exiliunt, in flumine excurrentes, plauſtríſque onera tranſuehunt: donec rurſus exacta hyeme, & flumine ad priſtinum reuerſo fluẽdi impetum, ipſum iam Iſtrum calcantes boues, onera nauibus reddant: quæ interim in loco manent, ceſſántque, donec ſoluta fuerit glacies, & mirabile gelu aſtringentis vinculum laxatum. Hæc ille. Agathius libro 5. ſcribit Hunnos deſcendentes ad Notum haud longè ab Iſtri fluuij ripis cõſediſſe. Hyeme autem ineunte, quum huius fluminis aquæ, vt aliàs ſemper, nimio præ algore magnam in profunditatem concretæ obſtrictæque obduxiſſent, adeò vt peruiæ tam viris quàm equis fuiſſent redditæ, Zabergan Cotrigurorum, Hunnorum præfectus magna cum hominum equorum multitudine per conſtrictos fluminis vortices non ſecus ac terra iter faciens, in Mœſiam, Scythiam, ac deinde Thraciam, Cherſoneſum ingreſſus, Romanorum ditionem longè latéque deuaſtauit. Philoſtratus

Glaciei Danubij fruſta ad vinum refrigerandũ in pocula iniiciũtur

Naues in Danubio glaciei vinculo conſtricta tenentur.

Earum onera plauſtris tranſuehunt.

Danubiũ glacie concretum, Hunnorum exercitus traiecit, quaſi terra iter faciens.

tus libro 3. in Istri ripa testatur arbores nasci, à quibus vnguentum distillat, cuiusmodi etiam apud Hyphasidem nascatur. Danubij ripa (teste Munstero) sabulosa, montosa nullum, aut acetosum profert vinum vsque ad Austriam, vbi iuxta decursum Danubij optimũ crescit vinum. Nunc postremò de fluuij huius exitu atque ostiis dicendum. Duæ hîc primò occurrunt authorum opiniones atque sententiæ. Alij enim illum in duo maria Ægeum & Ponticum, alij verò in Ponticum tantùm exire voluerunt. Prioris sententiæ fuerunt Theopompus & Eratosthenes, teste Strabone libro 7. Item Aristot. qui in lib. Admirabilium, illum ex Hercyniis syluis fluentem bifariam diuidi, ac partim in Pontum, partim verò in Adriam influere testatur. Iasonem enim per Cyaneas in Pontum fuisse ingressum, at verò ex Ponto per Istrum nauigasse. Huius Aristotelis sententiæ Eustathius quoque in Dionysium meminit. Strabo libro 7. Alium scribit Istrum ex illo ortum habentem, in Adriaticum sinum influere, per quem non pauci Argo nauem ex Ponto Euxino in Adriaticum mare decidisse existiment, quando aureum vellus Argonautæ furati, ex Colchide fugerunt. In eadem sententia sunt Lilius, P. Marsus, Appian. Vibius Sequester, Picus, Celtes, Tacitus, Lucanus lib. 2. Pharsal.

Arbores è quibus vnguentum distillatur.

Vinum ad Danubium.

Nonnulli Danubium in duo maria se exonerare tradunt, Ægeũ nẽpe, & Ponticũ

Alii in Pontum & Adriaticum mare.

Argonautarum nauigatio.

Nec minor hic Istro, nisi quòd dum permeat orbem
Ister casurus in qualibet æquora fontes
Accipit, & Scythicas exit non solus in vndas.

Idem Flaccus lib. 8. videtur innuere.

— inde sequemur
Ipsius amnis (Istri) iter donec nos flumine certo
Perferat, inque aliud reddat mare, &c.

Verùm hanc sententiam Plinius ceu falsam simpliciter reiicit atque damnat, his verbis, libro 3. cap. 23. Vltra Tergestam, inquit, sex mill. pass. Formio amnis, vbi Rauenna C L X X X I X. mill. pass. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc verò Istriæ, quam cognominatam tradunt à flumine Istro, in Adriam influente à Danubio amne, eidémque Istro ex aduerso Padi fauces, cõtrario eorum percussu mari interiecto dulcescente, plerique dixere falsò, & Cornelius Nepos etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo nauis flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste: nec iam constat, quo flumine Humeris transuectam Alpes diligentiores tradunt. Subiisse autem Istro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est, inter Æmonam, Alpésque exorienti. Hæc ille. De hac Argonautarum nauigatione varias & multiplices scriptorum sententias Apollonii interpres enumerat. Sunt etiam, inquit Boccatius, qui videantur arbitrari ex eo tria progredi flumina, quæ sunt Æas scilicet secus Apolloniam influens & Narliburnos atque Phileos separans, & Histrum, qui per Histros labitur, & nomen largitur iisdem. Nonnulli quoque (teste Cuspiniano) in Liuonia quoque Danubij tractum esse crediderunt, propterea quòd ille idem fluuius vernacula lingua Danubius vocetur, & pisces nutriat copiosè sine ossibus & cartilaginibus, cuiusmodi apud illos (in Austria) sint, quos lingua sua Husones, Styriones, Schirikios, magnos & paruos passim appellant. Verùm deceptos vocabuli æquiuocatione. Nam fluu. esse illum Duinam circa Rhecã, vbi est Archiepiscopatus in Liuonia, quod nomen quum à Duna (quo nomine Danubium appellat) vnica tantùm literula differat, hinc factum vt vulgò Danubium esse arbitrentur. Plerique autem alij Danubium in solum Ponticum mare sentiũt euolui. De numero autẽ nominibus atq; etiã situ, & ordine ostiorũ, nõ minus quam de illius fontibus variæ admodũ sunt ac discrepãtes authorum sententiæ. Nam primò quoad numerũ alii quinque illius ostia statuunt, vt hic ipse noster Arrian. & hoc in loco, & lib. 1. atque 8. de rebus Alex. Magni. Herodotus libro 4. Ephorus & Eratosthenes (teste Strabone libro 7.) Dionysius Byzãtinus, Auienus. Claudianus in Stylicone, Thracia quinque vadis Istrum

Istria ab Istro sit dicta.

Æas fluuius.

Narliburnus fl.

Quidam in Liuonia Danubii tractum esse crediderunt.

Pisces sine ossibus & cartilaginibus.

Quidam Danubium in solum Ponticum mare se exonerare tradunt.

Nonnulli quinque Danubij ostia tradunt.

Alii sex faciunt, alii septem.

vocat,&c. Alii verò sex, vt Plinius, Tacitus, Ptolom. Petrus Marsus. Alii denique,& plerique septem, vt Strabo, qui ἑπτάστομον appellat, Marcellinus, Solinus, Mela, Martianus Capella, Bartholinus, Vibius Sequester, Lilius, Zacharias, Picus in carmine de Cruce, Naucletus, Cuspinianus, Munsterus, Strabo libro 5. Sylu. Flaccus libro 4. eum septemgeminum appellat,& libro 8.

Haud procul hinc ingens Scythici ruit exitus Istri
Fundere non vno tantum quem flumina cornu,
Accipimus, septem exit aquis, septem ostia pandit.

Eandem ob causam Ouidius libro 2. Trist. atque Sidonius septemplicem, Pacificus septenum, Cunradus septifidum. Lucan. libro 3. multifidum appellant. Et hanc quoque ob causam Nilo comparatur. Hinc Mela, Danubius, inquit, eorum fluminum, quæ in nostrum mare decidunt, tantùm Nilo minor, totidem quot ille ostiis, sed tribus tenuibus, reliquis nauigabilibus effluit. Hæc diuersitas autem opinionum, quoad ostiorum numerum inde euenit, quòd quintum & sextum ostiorum Danubij languidiora sint cæteris, septimum verò (vt Solinus, Isidorus,& plerique alii tradunt) pigrum est ac palustre specie, non dignū vt amni comparetur. Plinius tamen sex vastis fluminibus illum in Pontum euolui testatur. Iam quoad illorum situm & nomina, Strabo quidem, vt ab illo exordiar. Primum ostium contra Pontum nauiganti sinistrum dicit occurrere Hierostomum, id est, sacrum ostium appellatum, omnium maximum, supra quod stad. centum viginti interuallo magna pateat insula Peuce appellata, quam Bastarnæ quum occupassent, Peucini sunt appellati. Supra quam aliæ quoque insulæ multò minores sitæ sunt,& aliæ quoque inferius mari proximę. Apollon. lib. 4.

Diuersitas opinionum de Danubii ostiis vnde eueniat.

Primum Danubii ostium Hierostomum dictum.

Peuce insula.

Ἴστρῳ γάρ τις νῆσος ἐέργεται οὔνομα Πεύκη.
Τριγλώχιν, εὖρος μὲν ἐς αἰγιαλοὺς ἀνέχουσα.
Στεινὸν δ' αὖτ' ἀγκῶνα ποτὶ ῥόον, &c.

In quæ verba sic Apollonii scholiastes commentatur: Eratosthenes, inquit, libro 3. Geograph. scribit insulam esse in Istro triangularem, æqualem Rhodo, quam Peucen appellant, propterea quòd multæ sint in illa πεῦκαι, id est, larices, arbores tædiferæ, siue pinastri. Ac trianguli quidem verticem versus fluuiū ἀγκῶνα. i. cubitū appellant, basim autē versus mare εὖρος. i. latitudinē. Circa Anconem autem, hoc est cubitum, Apollonius duo ostia esse dicit, vnum quod Ἄρηος (in scholiis ἄρηκος legitur) id est, Arei, siue Areci, alterum quod καλὸν appellat, per quod Colchi cum Absyrto celerem cursum confecerunt. Valerius Flaccus libro 8.

Circa Anconem duo Danubii ostia.

ostia donec
Danubij, viridémque vident ante ostia Peucen.

Idem paulò pòst,

Insula Sarmaticæ Peucæ stat nomine Nymphæ,
Tornus vbi,& ripa semper metuendus vtraque.
In freta per sæuos Ister descendit alumnos.

Lucanus lib. 12.

— & barbare Cone
Sarmaticas vbi perdit aquas, sparsam profundo
Multifidi Peucen vnum caput abluit Istri.

Cone insula.

Cone & ipsa ibi insula est, forsan est pars Peuces insulæ, quam Apollon. ἀγκῶνα appellat, vt suprà dictum. Mela, Sex, inquit, sunt Istri ostia, ex his Peuce notissima & maxima. Infra hanc insulam Strabo Darium testatur pontem construxisse, quum & suprà construere potuisset. Atque hæc de primo illo ostio, quod Strabo ponit. Eorum quæ deinceps sunt, idem inquit, ad Tyram fluuium nauigantibus in Orientem cursus exposcitur, ab eóque septem distat ostium 300. circiter stad. Inter ipsorum ostiorum sanè interuallum exiguę quædam existunt insulæ. Tria quidem ora post sacrum ostium (Thriagola Boræum,& Inaricium Ptolomæo, Plin. & Solino, Naracustoma, Calonstoma, Pseudostoma) exilia

Circa insulam Peucen Darius pontē cōstruxit.

Tyra fluuius.

exilia ſunt ordine ſita. Reliqua autem illo quidem Sacro minora, cœteris verò ampliora exiſtunt. Hinc ad amnem Tyram nauigabilẽ 900. ſtad. ſunt. At in medio ſpatio duos ingentes lacus, quorum vnus ita aperitur, vt vice portus eo vti liceat, reliquus ore caret. In Tyrę vero fl. oſtio turris exiſtit, quam Neoptolemi vocant, & vicus Hermonactis appellatus. De his inſpice tabulam. Nunc Plin. & Ammiani (quæ paucis exceptis eadem ferè eſt) de oſtiorum nominibus atq; ſitu, ſententias ſubiiciam. Primum oſtiũ, inquit Plinius, Peuces, mox ipſa Peuce inſula, à qua proximus alueus appellatus, decẽ & nouem mill. paſſ. magna palude ſorbetur. Ex eodem alueo, & ſuper Iſtropolim lacus gignitur, 63. mill. paſſ. ambitu, Halmirin vocãt. Hæc ille. Strabo (vt paulò ante dictum) inter hoc primum oſtium, & Tyram fl. ſimiliter duos ingentes lacus collocat. Ammianus ſimiliter primum oſtium dicit Peucen eſſe inſulã. Plin. & Ammianus primum hoc Sacrum oſtium cum Peuce inſula videntur confundere, & Strabo, vt dictum, vtrumque diſtinguit. Secundum oſtium, inquit Plin. Naracuſtoma appellatur. Idem Ammianus dicit. hoc Arrianus noſter Naracum appellat. & videtur idem eſſe, tranſpoſitis ac immutatis paululum literis, quod Ptolem. Inaricium, Apollon. ἄρηκος appellat. Tertium Plin. Caloſtoma eſſe dicit iuxta inſulam Sarmaticam. Idem Ammianus dicit, ſcribitur Calouſtoma. Arrianus noſter Calon appellat. Quartum Plin. Pſeudoſtoma eſſe dicit, cui ſubiungit inſulam Conopem diabaſin. Hæc eſt inſula, quæ à Lucano Cone dicitur. Ammianus ſimiliter idem facit ordine quartũ oſtium. Quintum deinceps & ſextum Plin. Boreoſtoma, & Spireoſtoma appellat, Ammianus, Boreonſtoma inquit, atque Sthenoſtoma (ab anguſtiis, Plin. Spireoſtoma appellat) longè minora ſunt cœteris. Huc vſque Plin. qui ſex tantum oſtia ſtatuit, at verò Ammianus vlterius progreditur, ac ſeptimum ingens ac paluſtri ſpecie nigrum eſſe dicit. Nunc Ptolemæus poſtremo de oſtiorum Iſtri nominibus atque ſitu ſic diſſerit in Myſiæ interioris ſitu tabula nona Europæ. Primum oſtiũ ſimiliter ferè atque tres priores appellat ἱερὸν πευκην. ſacram Peucen. Secũdum dicit eſſe exile, quod θιαγόλαν. i. Thiagolam appellat. Eſt autem eodem teſte & Thiagola palus, quæ primo illo oſtio efficitur. Plin. & Ammianus ſecundum Naracoſtoma vocant. Tertium Ptolem. appellat βόρειον, Boreum. Hoc Plin. & Amm. Boreoſtoma appellantes, quintum faciunt. Quartum Ptolemæo eſt ἰναριάκιον Inariacium. Hoc videtur idem eſſe quod & Apoll. ἄρηκος, & Plin. atque Ammian. Naracuſtoma appellantes, ſecundum in ordine collocant. Quintum Ptolemæo eſt Pſeudoſtom, quod Plinio & Ammiano eſt quartũ. Sextum Ptolemæo eſt Calon appellatum, quod Plinio & Ammiano eſt tertium. Nunc ad Arriani noſtri ſententiam de iiſdem oſtiis expendendam accedendum: vbi primo obſeruandum illum contrario ordine in his oſtiis recenſendis procedere, quàm ſuperiores illi, quos commemoraui. Illi enim à Boſporo Thracio verſus Boryſthenem, hic contra à Boryſthene verſus Boſporũ oſtia iſta cõmemorat. Primum itaque appellat ψιλόν. i. exile. Erit hoc vel Spireoſtoma, vel Stenoſthoma, quæ Plin. & Ammianus quintum & ſextum faciunt, quæque Plin. cæteris longè minora eſſe dicit. Vnde conſtat cur (vtrumlibet illorum intelligas) ψιλὸν. i. tenue ab Arriano appelletur. Secundum ab Arriano noſtro ſine nomine ponitur, quod quidem Plinio & Ptolemæo eſt Pſeudoſtoma. Forſan quia falſum & nothum oſtium, illud Arrianus ſine nomine poſuit. Tertium Arrianus appellat καλὸν, quod ſimiliter Plin. & Ammianus tertium ordine Caloſtoma vocant. Quartum eſt Arriano Νάρακον Naracum, quod Plinio & Ammiano ordine ſecundum eſt Naracuſtoma appellatum. Quintum & vltimum Arrianus nullo nomine inſignit, quod ex omnium authorum ſententia primum eſt & maximum Hieroſtomon ſacrum oſtium, ſiue Peuce appellatum. Atque hæc de oſtiorum Iſtri numero, nominibus, atque ſitu ſiue ordine. Singula autem hæc ora tanta Plin. eſſe dicit, vt prodatur in quadraginta mill. paſſ. longitudinis

Turris Neoptolemi.

Hermonactis vicus.

De Danubij oſtiorum nominibus & ſitu Plinij ſententia.

Secundum Danubij oſtium ex Plinij ſententia.

Tertium Danubij oſtium.

Quartum Danubij oſtium.

Conope inſula Cone à Lucano dicta.

Quintũ & ſextũ Danubij oſtium.

Ammianus ſeptimum Danubij oſtium facit.

Danubij oſtia ex Ptolemæo.

Thiagola palus.

Danubij oſtia ſecundum Arrianum.

vinci mare,dulcémque intelligi haustum. Hinc Petrus quoque Martyr Oceanæ Decad.2.lib.9.Nonne & regiones aliæ sua ingentia producunt? vti de Tanai Gangéque legimus,atque Istri fluentis,quæ vincere mare ita produntur, vt dulces haustus in quadraginta mill.pass.liceat colligere. De admirabili præterea hoc Danubij in Pontum influxu sic Polybius scribit lib.4.Danubio multis ostiis ex Europa in Pontum defluente,tumuli quidam fiunt ex colluuie deuectæ materiæ, quos nautæ pectora appellant, vnius diei itinere à littore distantes in quos sæpenumero delati per noctem nautæ periculum faciunt. Cur autem non propter littus, sed longius intra mare huiusmodi tumuli fiant, hæc traditur causa.Quatenus enim impetus decurrentium fluminum prævalet, & superatis fluctibus ingreditur mare, eatenus arenam & omne genus materiæ ferri in altum necesse est. Vbi verò profunditate maris impetus ipsi fluminum dissoluuntur,tunc naturali ratione omnis materia deorsum fertur, fundumq; quo consistat,inuenit.Ex quo fit, vt maiorum,ac rapidiorum fluminum aggeres magis protendantur in mare, maiórque profunditas iuxta terram appareat: minorum verò, mitius fluentium tumuli non longè distent ab ostiis. Hæc ille.

Danubij in Pontum influxus.

Danubius vnius diei itinere à littore distans periculosus nauigantibus cur.

Ab hoc ad Istriam.) Strab. A sacro, inquit, ostio Istri (quod Arrianus quintum appellat) dextrorsum habenti perpetuum litus, oppidulum occurrit ἴςρος *Istros* nomine,ad stad.500.à Milesiis ædificatum: idem ergo est Arriano atque Straboni interuallum.Plin.lib.4.cap.11. Namque Thracia,inquit,altero latere à Pontico litore incipiens,vbi Ister amnis immergitur, vel pulcherrimas in ea parte vrbes habet Istropolim Milesiorum,Tomos, Calatin,&c. Ptolem. in descript.Mysiæ interioris post sacrum ostium ἱερὸν promontorium,ac deinde ἴςρον vrbem ponit. Hanc Mela Istropolin appellans Istro in littoribus proximam, Marcellinus Istron nominans olim potentissimam fuisse testantur, hodie teste Nigro eam Grosseam vulgò barbari appellant. Stephanus præter hanc Ponticam & vrbem quandam Cretæ & etiam Iapygiæ & insulam quandam Istron tradit nuncupari.

Istrus oppidum.

Istropolis quæ.

Ab Istro ad Tomeas.) Strab. Inde Τόμις *Tomis* oppidulum alterum ad 250.stad Arrianus noster 300.facit. Vrbs hæc à Ptolem.Marcellino Τόμοι Tomi in plural.appellatur ἀπὸ τῆς τομῆς.i.dissectione dilacerationéque Absyrti à Medea illius sorore perpetratæ.Hinc Ouid.Trist.lib.3.Eleg.9.

T[illegible]s vrbs.

Vnde sic dicta.

Absyrti fabula.

Inde Tomos locus est dictus,quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

Ibidem immane hoc facinus his elegantissimis versibus descripsit.

Protinus ignari nec quicquam tale timentis,
Innocuum rigido perforat ense latus.
Atque ita diuellit,diuulsáque membra per agros,
Dissipat in multis inuenienda locis.
Neu pater ignoret scopulo proponit in alto,
Pallentésque manus,sanguineúmque caput.
Vt genitor luctúque nouo tardetur,& artus,
Dum legit extinctos,triste retardet iter.

Idem Cicero quoque in Orat. Maniliana his verbis expressit, quæ elegantiæ eximiæ gratia nolui prætermittere. Primum ex suo regno (inquit) sic Mithridates profugit, vt ex eodem Ponto Medea illa quondam profugisse dicitur: quam prædicant in fuga fratris sui membra in iis locis,qua se parens persequeretur,dissipauisse, vt eorum collectio dispersa, mœrórque patrius celeritatem persequẽdi retardaret,&c. Iustin.lib.12.eandem historiam recenset.Arrianus noster, vt suprà dictum, iuxta Apsarum fl.hoc vult contigisse. Clara fuit hæc vrbs Ouidii exilio,Hinc Ouid.

Tomos vrbs cur Miletis dicta.

A quibus aduenit Miletida sospes ad vrbem,
Offensi quò me contulit ira dei.

Miletida,

Miletida appellat, quia illa quoque fuit Milesiorum colonia, vt Ouid. lib.3.Eleg.9.his verbis innuit.

Hîc quoque sunt vrbes Graiæ (quis credere posset?)
Inter inhumanæ nomina barbariæ.
Huc quoq; Mileto missi venere coloni,
Inque Getis Graias constituere domos,
Sed vetus huic nomen, positáque antiquius vrbe,
Constat,& Absyrti cæde fuisse loco.

His verbis apertè significat Ouidius Tomon locum à cæde Absyrti nominatum, vbi postea vrbem condidere Milesii seruato prioris nomine loci. Iuxta hanc vrbem fuit Absyrtus fluuius, penes quem illa laceratio accidit, vnde hoc nomen fuit adeptus, cùm antea Ægialius vocaretur. Nonnulli tamen Tomon à Tomyri Massagetarum regina volunt fuisse nuncupatum, quæ oppidum interempto Cyro ædificauit, suóque de nomine appellauit. Hodie teste Nigro Constantia à barbaris dicitur. Ælianus similiter Τόμιν appellans in Mysorum, (qui, vt idem inquit vicinorum Scytharũ incursiones propulsant, & suis viribus regionem suam defendũt) regione sitam esse, quo in loco Medea impium illud aduersus fratrem Absyrtum facinus designarit. ibidem Heracleæ quoq; meminit,& Naxii fluminis. Munsterus Heracleam hodie Naxum portum dicit appellari. Forsan Naxius fl. est idem qui Absyrtus. De illorũ in Istro piscandi ratione Ælianus ibid. pluribus disserit lib.14. cap.25.

Absyrtus fluuius. *Tomos vrbs vnde dicta.* *Naxius fl. idem qui Absyrtus.*

A Tomeis ad Callantram.) Strab. Dehinc vrbs καλλάτις stad. 280. ab Heracliensibus deducta colonia. Arrianus 300. stad. interuallum facit. Ptolem. καλλάτιν *Callatin*, Plinius, Calatin, quæ antea Acceruetis vocabatur, Mela, Galatin appellat, quam à Milesiis dicit fuisse deductam. Hanc videtur Ouid. his verbis designare,

Callatis vrbs.

Et quos Alcathoæ memorant à mœnibus ortos,
Sedibus his profugos constituisse lares.

Alcathoe teste Pausania fuit arx Megatensium ab Alcathoo Pelopis filio dicta. Strabo tamen eam lib.11.& 7. Heracliensium, Pomponius Milesiorum Calatin fuisse tradunt. Rufus Calatiam appellat, hodie teste Nigro Pandalla nuncupatur. Ex hac vrbe oriundus fuit Ister poëta, qui de Tragœdiæ conscribendæ ratione eximium opus ædidit.

Alcathoe Megarensium arx. *Ister poeta.*

Hinc ad portum Καρῶν.) Mela post Galatiam Tritonicen ponit, ac deinceps portum Cariam. Arrianus totam illam regionem circumcirca portũ illum Cariam dicit appellari, quoniam (vt est verisimile) Cares eam olim incoluerunt. Cares à Cara rege, primo augurioruṁ inuentore dicti sub Minoe fuerunt ac vniuersam olim Ioniam tenuerũt, quos nonnulli olim Lelegas fuisse dictos volũt, alii verò Lelegas illorum finitimos siue cõciues atque commilitones fuisse tradunt. Quum autem ab Ionibus, qui illorum regionem occuparunt, è patriis sedibus fuissent expulsi & eiecti, hinc inde vagati passim multas regiones maritimas ac mediterraneas occupant. Homines fuerunt militares, audaces, barbari, qui per totam Græciam errauerunt stipendia merentes, vt pluribus docet Strabo lib.14. Vnde & Alcæus poeta βαρβαροφώνους appellat, & Cic. pro L. Flacco inde prouerbium vulgare profectum fuisse ait, Si quid cum periculo experiri velis, in Caria id potissimum esse faciendum. Verisimile est ergo cum Græcis Caras in hanc quoque regionem peruenisse, vnde Caria fuerit dicta.

Caria portus. *Cares vnde dicti.* *Cares quinam.* *Prouerbium.*

A Carorum porta ad Tetrisiads.) Forsan est vel Tritonice quam Mela Galati subnectit, vel Tiristris promontorium quod idem author post portum Cariam ponit. Ptol. Τιριστρῶ Tiristrem appellans post Dionys. collocat.

Tetrisias.

Inde ad Bizon locum desertum) Strab. In medio autem Calatidis,& Apolloniæ spatio, inquit, βιζώνη. i. Bizona iacet maxima sui parte terræmotibus absorpta. Mela, Tiristrim promontorium prætervectos alter, inquit, Ponti angulus accipit aduersus Phasiaco, & nisi amplior foret, similis fuit. Hic Bizone

Bizon locus desertus.

motu terræ intercidit. Plin. quoque lib. 4. cap. 11. Thracia, inquit, Heracleam habuit & Bizonem terræ hiatu raptam. Eutrop. lib. 6. Lucullum dicit omnem Buciam cepisse, ille Glareanus in illum locum, Buziam, inquit, Eutropius regionem facit, cùm addat omnem, nō totam. credo Bizonem apud Strab. quoque dici mediam regionem quæ est inter Calatidem & Apolloniam. Hæc ille. Noster quoque Arrianus χώραν. i. regionem appellat, verùm & vrbem fuisse, & regionem ab illa vrbe dictam mihi verisimile videtur. Biziæ in Thracia multas hirundines esse, Plin. testatur.

Buzia regio & vrbs.

Ad Dionysipolim.) Strabo inter Byzonem & Dionysipolim interponit κρουλίους Crulios. Mela portum Crunos. Plin. lib. 4. cap. 11. Dionysipolis, inquit, ante Crunos. Portus autem, teste Hermolao, à salientibus aquis nomen habet, qui Græcè cruni appellantur. Hinc etiam Ouid.

Dionysipolis.

Portus Cruni vnde dicti.

— & arces,
Prætereat dictas nomine Bacche tuo.

Ptolem. eam inter Callatin, & Tiristen promontorium ponit. Plin. hanc vrbē antea Crunos vult fuisse appellatam, quam Ziras amnis alluat, hodie teste Nigro Chaliacra à barbaris appellatur.

Ad Odessum.) Strab. Milesiorū colonia. Marcell. Odisson nominat. Ouid.

Odessus colonia.

Inde Mesembriacos portus & Odesson. &c.

Odessitana teste Nigro per Gothorum tempora appellata, nūc autem Varna, cuius latus Odessus amnis ex Æmo fluens abluit. Inde ab eodem monte Panyssus amnis. Laniza modo ab incolis, in cuius ostio ad mare Naulochus Messembrianorum castellum fuit, vbi nunc Cossacho castellum est, ac statim Æmi montis extrema, in quo Emona nostri temporis oppidulum iacet. Hæc ille. Anno Iustiniani 18. vt testis est Cedrenus, mare Thracium eluuione operuit, vsque ad quatuor milliaria, tectis & obrutis aqua Ὀδυσσοῦ. Odyso, Dionysipoli & Aphrodisio.

Odessus amnis.

A Emi montis radices, quæ vsque ad mare.) Strabo inter Odessum & montem Æmum ponit Naulochum Messembrianorum oppidulum. Postea, inquit, mons Æmus ad hoc mare vsque progreditur. Huius montis Ptolemæus quoque meminit quem penes interiorem Mysiam dicit pertingere: ei subiungit Rhodopen supra Nessum fl. atque Ebrum. Æmus mons, vel vt apud Suidam & alios legitur Hæmus mons Thraciæ celeberrimus, sic dictus fuit ab Æmo Boreæ & Orithyæ filio, in quo Martis domicilium poëtę collocauerunt teste Stephano. Is, vt testis est Strabo lib. 7. cæteros eius spatii magnitudine ac sublimitate superans, mediam Thraciam diuidit, è cuius vertice, author est Polybius, vtrunque mare cerni, quod Strabo falsum esse dicit. Hunc Plin. lib. 4. cap. 11. Hæmum appellans vasto iugo dicit in mare procumbere, in cuius vertice sit oppidum Aristæum. In huius montis cacuminibus & præruptis locis Imperator Andronicus quindecim castella partim à fundamentis extruxit, partim instaurauit, cùm Glaba Protostrator Thraciæ præesset, vt crebræ Scytharum incursiones veluti perpetuo muro interiecto prohiberentur, testis est Niceph. Greg. lib. 15. In hoc monte, Eutropio teste, Lucullus Imp. Bessos ingenti prælio fugauit. Ab hoc monte funduntur amnes Atlas, Amas, Tibesis, teste Herod. lib. 4. De vtroque monte sic Marcell. lib. 21. Consertæ, inquit, celsorum montium summitates Hæmi & Rhodopes, quorum alter ex ipsis Istri marginibus, alter ab Axii fluminis citeriori parte consurgit, in angustias tumulosis collibus desinentes, per Illyrios interscindunt & Thracas, hinc vicinæ mediterraneis Dacis & Serdicæ, inde Thracias despectantes & Philippopolim, ciuitates amplas & nobiles. & tanquam natura in ditionem Romanam redigendas nationes circumsitas prænoscente ita figuratæ consultò, inter artos colles quondam hiantes obscurius, ad magnitudinem splendorémque postea rebus elatis patefactæ sunt & carpentis aditibúsque aliquoties clausis magnorum ducum populo-

Naulochum oppidum.

Æmus mons.

Vnde dictus.

Æmus mons qualis.

Æmi montis oppidum & castella.

Amnes qui ex Æmo monte funduntur.

Æmus & Rhodope montes.

pulorúmque repulere conatus, & pars quæ Illyricum spectat mollius edita, velut incauta subinde superatur. latus verò è regione oppositum Thraciis, prona humilitate diruptum, hinc & inde fragosis tramitibus impeditum, difficilè scanditur etiam nullo vetante. Sub hac altitudine aggerum vtrobique spatiosa camporum planities iacet, superior adusque Iulias Alpes extenta, inferior ita resupina & panda, vt nullis habitetur obstaculis adusque fretum & Propontidem, &c.

Ad Messembriam.) Strabo similiter post Æmum montẽ subiungit Messembriam. Ea est Megarensium colonia, quam antea Menobriam vocabant, veluti Menapolim, hoc est Menę, qui eam ædificauit, ciuitas. Bria enim sermone Thracio ciuitas nominatur. Sic & Selyos oppidũ Selymbria dicta est, & sic Æmus quoque quandoque Poltiobria nominata est. Ptolom. inter Odessum & Mesembriam meminit fluu. Tanysi. Plinius Pamisum appellat. Vrbem hãc Niceph. Gregoras libro 9. munitam πολυάνθρωπον frequentem, ad mare sitam fuisse testatur. Idem libro 3. φρούριον, id est, castellum munitum atque validum appellat, in quod Mytzer quidam Bulgarorum dux vnà cum vxore & liberis confugere coactus fuit, qui quum ad Imperatorem Nicęam trãsiisset Messembriam Rom. ditionis fecit. Vrbs hæc eodem teste Andronico quoque Imperat. capta, tandem rursus Romanis à Bulgaris prælio quodam victis defecit, & præsidiis Romanis cæsis, omnes eos qui fuga saluti suæ nõ cõsuluerant, è mœnibus deiecit. Idem cætera ad Æmum castella fecerunt.

Messembria Megarensiũ colonia. *Bria ciuitatem notat.* *Tanysus siue Pamysum vrbs.*

Anchialum.) Strabo similiter post Messembriam scribit esse Ἀγχιάλην Anchialen castellum, ab Apolloniatis conditum, quod & Apollonia dicebatur. Ouid.

Anchialus dicta Apollonia.

> *Thynniacósque sinus, & ab his per Apollinis vrbem,*
> *Vecta sub Anchiali mœnia findat iter.*

Mela similiter inter Messembriam & Apolloniam ponit Anchialum. Niger ciuitatem olim magnam in intimo sinu ad Æmi radices à Sardanapalo Parthorum rege ædificatam testatur. Hanc Procopius Serm. 4. de ędificiis, maritimam iuxta litus Ponti Euxini sitam esse dicit: à qua non procul aquæ natura calidæ oriuntur, balnea exhibentes salubria. Qui locus mœnibus carens, quum barbarorum incursionibus funestus ac periculosus extitisset, Iustinianus eum muro circumuallari curauit, vt tutò ac sine periculo homines ibi lauando, valetudini possent operam dare.

Anchialus ciuitas magna iuxta Nigrum. *Sita ad Pontum Euxinum.* *Hanc Iustinianus circumuallari iussit.*

Apollonia.) Strabo, Hoc in litore Κηπείζιν Cetirizin promontorium dicit prominere, locum egregiè munitum, quo aliquando Lysimachus opum suarum ærario vsus fuit. Idem author post Calatin ponit Apolloniam, quam interuallo 1300. stad. vult à se inuicem distare. Illam verò sic describit, Apollonia Milesiorum colonia, cuius maior muri portio quædam in exili condita insula est, vbi Apollinis est sacellum. Quo ex loco M. Lucullus colossum extulit, & in Capitolio collocauit, fuit autem Apollinis statua, Calamidis opus. Idẽ Plin. Appianus, Solinus & alii tradunt. Mela, Post Anchialon, inquit, in intimo sinu, atque vbi Pontus alterum sui flexum angulo finit, magna est Apollonia. Ouid. Apollinis vrbem appellat.

Cetirizin promõtorium. *Quantum distet Calatius ab Apollonia.* *Apollonia, colonia Milesiorum.*

Vrbes hæ sunt Græcæ.) Nam (vt ex Strabone & aliis dictum est) Milesiorũ, Megarensium, & aliorum fuerunt coloniæ. Eutropius lib. 6. testis est à Lucullo imperat. in bello Mithridatico Apolloniam solo æquatam, Calatin, Parthenopolim, Tomos, Histrum, Buciam omnem captam fuisse.

Apollonia solo æquata à Lucullo.

In Scythia sitæ.) Herodot. enim libro 4. hanc regionem Scythiæ partem facit, quam montosam & in Pontum porrectã regionem gentem scribit incolere Thraciam, hoc est, asperam,

A sinistris.) Suprà dictum dextrum Ponti latus Asiaticum, sinistrum Europæum & Thracium appellari.

Cherronesus vrbs Thraciæ.

Cherronesus.) Steph.vrbem Thraciæ esse dicit, cuius Hecatæus in Europa mentionem faciat.Hæc vrbs olim(teste Procopio de bellis Perſ.)ab Hunnis fuit expugnata. Fuit item peninſula, cuius deſcriptionem vide apud Agathiā libro 5.

Cherronesus peninſula.

Thynias promōtorium.

*Inde ad Thyniada.)*Mela, Poſt Apolloniam,recta dehinc,inquit,ora, niſi q̃ media fermè in promontorium,quod Thynniam vocant exit, & in curuis contrahi litoribus obtenditur,vrbémque ſuſtinet Halmydeſſum, & Phileas & Plinopolim.Ptolomæus poſt Apolloniam ponit πύργον & περόντικον Peronticum, ac deinceps Thynniada promontorium.Iuxta huius promontorii radices(teſte Nigro)eſt Andriaca,nunc Gatopolis. Plinius libro 4.cap.11.Oppidum,inquit,ſub Thynias,Almideſſos. Et litus igitur & promontorium & oppidum Thyniaca fuerunt denominata,à gēte Thyniaca,à qua(Strabone teſte,Bithyni,qui è regione in Aſia ſunt,prouenere.Nunc autem(teſte Nigro) & litus,& intus longè regio Sagora nuncupatur, aprica & frugifera, mellis & ceræ magna copia.

Thyniaca litus promontorium & oppidum.

Halmedeſſum oppidum.

Salmydeſſum.) Plinius Almedeſſon oppidum dicit eſſe, mendum videtur eſſe, & Halmydeſſon legendum. Ptolomæus poſt Thyniada ponit Ἁλμυδισσον Halmidaſſum. Lycophron Σαλμυδησσὸν appellat Salmydiſſum. Sic dicta teſte Apollonij Scholiaſte,& Tzetze Lycophr.interprete, à Salmidiſſo fluuio præterfluente.

Vnde dicta.

De importuoſa loci natura.) Strabo, Litus hoc,inquit, deſertum,& petroſum,importuoſum, ad Aquilonis flumina latè patens & apertum,ad Cyaneas vſque longitudine ſtad.circiter 700. Ad quod naufragio eiecti ab oppidanis, Thracia gente,qui ſuprà habitant,ſpoliantur.Idcirco apud Apoll.Argonautæ monentur,vt vitato ſiniſtro latere, vbi eſt Salmydeſſus, ad dextrum latus.i.Bithyniæ oram deflectant.

—ἢν δὲ φύγητε
Συνδρομα πετράων ἀσκηθέες ἔνδοθι Πόντου
Αὐτίκα Βιθυνῶν ἐπὶ δεξιὰ γαῖαν ἔχοντες
Πλώετε ῥηγμῖνας πεφυλαγμένοι,&c.

Per ῥηγμῖνας(teſte Euſtathio)intelliguntur prædæ atque rapinæ accolarū,quibus Salmydeſſi incolæ ſtudebant.

Huius loci meminit Xenophon) Libro 7.Anabaſ.Cyri.De his omnibus Gyllius in ſua Boſpori Thracij deſcriptione libro 2.partim ex Dionyſ.& Xenophonte,partim oculari experientia hunc in modum egregiè diſſerit. Ora maritima importuoſa eſt,& maris vadum ob exceſſum aquarum,anchoris nō firmum & paratum his qui aberrarunt à recta via, naufragium,ſi quis veris confuſis cum falſis ſignificationibus. Iam verò lucernam extinxit tempus omnia conſumens,& turrim magna ex parte diſſoluit.Hucuſque Dionyſ.verba. Deinde Gyllius, Ex his,inquit,Dionyſij verbis quum cætera Ponti litora aſſequimur,tum maximè Salmydeſſi eſſe importuoſa, Thracéſque naufragiorum deprædationibus maximè deditos eſſe.Dionyſio conſentit Xenophon,quum ait Græcorum exercitum(cuius ipſe dux eſſet)acceſſiſſe ad Thraces,qui incolunt Delta regionem ſitam ſupra Byzantium: deinde Salmydeſſum perueniſſe ad ea litora è mari in breuia,& quaſi æſtuaria quædam impactas naues quamplurimas,in Pontum venientes frangi,eáſque Thraces prædari, diuiſis inter ſe litoribus,columnarum poſitione per interualla erectarum. Nam antequam id fieret,inter eos de præda cædes plurimæ fiebant.Equidem à Boſporo obiui pedibus ad Salmydeſſum oram Ponti importuoſam, longè latéque apertam Septentrionibus ventis,in medio itinere vidi locum, quem Xenophon appellat Delta:cæteri ſcriptores Delcon,ſiue Delconem, hodie nominant Dercon,id oppidum eſt,quod ab vrbe Byzantio abeſt iter pedeſtre vnius diei. Ex tribus partibus clauditur lacu dulci,niſi quum tempeſtatibus mare incitatum exiguo

Salmydeſſi flora importuoſa.

Thraces naufragiorum deprædationibus dediti.

Delta oppidum quantum à Byzantio diſtet.

euripo

Euripo intromittit, à quo piscis Delcon appellatur ab Athenæo commemoratus, is qualis sit, in nostris piscationibus informabitur. Inde rediēs ad Cyaneas, vidi nauem nigra caligine Ponti aberrantem ab ostio Bospori in littus importuosum, Aquilonibus impulsam collidi, naufragósque omnes vectores incolumes enatare in littus, Thracésque accolas opem naufragis ferre à prædáque se abstinere: siue olim longa Romani Imperii consuetudine mansuefacti, siue nunc coërciti acerba seueritate dominantium. Hæc ille. *Delcon piscis.* *Quod Thraces à præda abstineāt vnde id fiat.*

Ad Phrygiam) Ptolomæus post Salmidessum ponit φιλίαν Philiam promontorium & φινόπολιν *Phinopolin.* Mela similiter Phileam appellat, cui subiungitur Phinopolis. Philia ergo siue Philea videtur esse Phrygia hæc(mutatis literis) cuius hîc Arrianus meminit. Vel locus hic Phrygia dictus, quia Thraces olim Bryges appellati, posteaquam in Asiam transierunt Phryges dicti sunt. teste Strabone lib. 7. Vel etiam forsan Phrygiæ deæ ibi fanum fuit. Dionisius certè Byzantius, teste Gyllio, in hoc ferè tractu deæ Phrygiæ sacrum illustrè, & publicè cultum ponit. *Phrygia forsan Phylia* *Phrygia vnde dicta.*

A Salmidesso ad Cyaneas) Secundū Arriani nostri dimensionē à Salmidesso vsque ad Cyaneas sunt stadia sexcenta quinquaginta: quod interuallum quinquaginta stadia minus, quàm quod Strabo facit. *A Salmidesso ad Cyaneas interuallum*

Ad Cyaneas) Hæ Cyaneæ siue Cyaniæ historicorum pariter atque poëtarum historiis fabulisque valde fuerunt celebratæ. Atque has alii quidem, vt Herodotus, Strabo, Plinius, Ptolomæus (κυανέον insulam sub Bosporo appellat) Dionysius Byzantinus insulas volunt esse. Alii verò vt Orpheus, eius interpres Appollonius, Lycophron, Theocritus, Dionysius Alexandrinus, Nicephorus Gregoras lib. 5. Flaccus, Iuuenalis saxa; petras, rupes, cautes, scopulos, montes appellant. Ac Strabo quidem illas sic describit. Cyaneæ, inquit, duæ sunt perexiguæ insulę, quarum altera in Europam, altera in Asiam vergit, freto disiunctæ latitudinis stad. circiter viginti. Tantundem à Byzantiorum, & Chalcedoniorū templo distantes, quod Euxini maris os est angustissimum. Hinc quum processeris stad. 10. promontorium occurit tritum, efficiēs 50. stad. angustum, deinde dilatatur amplius, & Propontidis initium facit. Plinius similiter lib. 4. cap. 13. inde Ponti insulas enumerans M. D. pass. ab Europa, M. XIIII. ab ostio dicit distare. In hoc Plinium reprehendit Gyllius, qui testatur illas non distare ab Europa plus 80. pass. Romanis, neque ab ostio, etiamsi eius initium sit à fano Iouis amplius 5. milliaribus. Dionysius Byzantius easdem hunc in modum describit. post Dotinam petram, inquit, existit promontorium nuncupatum Panium parrallellum Cyaneis, hoc est, quasi par & æmulum contra Cyaneas situm, intercedente medio maris littore. In fine autem promontorii, paruæ insulæ termini Pontici maris à continente dirempt æ paruo maris spatio intermedio, quod perleuibus & perparuis nauigiis permeari, & transiri potest, ad mare minimè profundum. Sublimes autem Cyaneæ & suprà mare elatæ, aspectum gerentes similem Cyano, siue à terra multiformi, siue ex refractione maris, supra Cyaneas ara existit Apollinis à Romanis statuta. Hæc ille. Huc postremò accedit Gyllii, qui eas inspexit, descriptio lib. 2. de Bosporo Thracio. Duobus, inquit, promontoriis Panio, & Anciréo finitur Pontus, incipitque Bosporus. Iuxta Ancyreum existunt Cyaneæ Asiaticæ, iuxtàque Panium Cyaneę Europeæ, distantes à Panio sibi opposito ab occasu paulò amplius septuaginta passus Romanos: tātundem enim in latitudinem patet Euripus, Cyaneas à continente separans, quem vadosum & saxeum nudus transire conatus, de medio cursu reuocatus sum. Itaque conscensa scapha, per hunc penetrans aduerti Cyaneas ab occasu quidem circumnauigari non posse, nisi nauigiis perparuis ob vadosum Euripum à septentrionibus Orientéque circuiri ab omnibus nauibus posse. Ac paulò pòst Cyaneæ, quas alii insulas, alii magis propriè scopulos appellant, nihil aliud sunt, quàm duo scopuli, vnus Asiaticus, alter Europeus, diuisus in 5. petras vna radice nitētes, sed ab imo ad summū rimis diuisus. Longiorem illarum quinque *Cyaneæ quæ.* *Cyaneæ duæ insulæ.* *Plinius reprehenditur.* *Panium promōtorium.* *Gyllij qui Cyaneas vidit testimonium de Cyaneis.* *Cyaneæ potius scopuli quàm insulæ.*

petrarum descriptionem vide ibidem lib. 2. cap. 24. Easdem Cyaneas idem lib. quoque, 2. cap. 22. hoc modo describit, Hæ rupes suis radicibus ad mare adhærescentes eminent supra mare in longitudinem mille passuum præcisæ, directæ, vbique inter se continentes, excepto exiguo sinu intermedio, ex quo ascēditur in iugū promontorii depressum inter rupes vtrinque eminentes multis proiectionibus, subsidentésque multis contractionibus, in multos vertices fastigiatas, vt castella quædam agrestia præternauigantibus esse videantur turribus elata, aspectu horrido & planè Barbarico. Non vno lapide illæ constare videntur, sed multitudine lapidum inter se compactorum terra Cyanea conuersa in saxa fragilia, vetustate inter se cohærentia, Cyaneo quidem colore, sed aliquantum vario, alia enim obscuriora, alia dilutiora. Ibidem probat in illis fuisse Phinei arces. Lycophronis interpres Tzezes illas inter Chalcedonem & Byzantium ponit, in quo à Gyllio reprehenditur lib. 2. cap. 24. Quoad aram Apollinis (cuius Dionysius mētionem facit) Gyllius nulla eius hodie vestigia dicit extare, nisi scrobiculos seu fossulas excauatas in petræ secundæ vertice, vbi etiamnum extet columna marmorea in cuius basi marmoris candidissimi, est inscriptio continens nomen C. Cæsaris incisa literis latinis exesa temporis vetustate. Hanc basin existimat reliquias esse aræ Apollinis quum ex vittis laureatis, tum ex candore marmoris. aræ enim ex marmore candido solitæ erant fieri. Has autem siue insulas siue petras κυανέας *Cyaneas* appellarunt, à colore Cyaneo & subnigricante, vel, vt Dionysius inquit, ex multiformi colore, siue refractione maris. vnde sæpè mare Cyaneum appellat. Has veteres poëtæ fictis fabulis prodiderunt instabiles, errantes atque mobiles antequam per eas Argo transiit, inter se magno cum fragore atque sonitu concurrisse, postquam verò Argo nauis transiit stabiles atque firmatas fuisse. Pindarus quoque illas ante trāsitum nauis Argo vixisse, postea extinctas fuisse fabulatus est. Atque hinc profecta sunt illa Epitheta, quibus à poëtis passim insigniuntur. A Græcis enim passim πλανηταί, πλαγκταὶ, πλαζόμεναι, à Latinis instabiles, errantes, mobiles, item propter illum concursum conflictúmque mutuū πληγαί, συμπληγάδες, συνορμάδες, σύνδρομοι, εἰς ἓν συνιοῦσαι, id est, concurrentes atque inter se coëuntes appellantur. De qua illorum instabilitate atque cōcursu (vt ex innumeris testimoniis vnum proferam) sic Flaccus libro quarto Argonaut. cecinit.

Phinei arces in Cyaneis insulis.
Ara Apollinis in Cyaneis.
Cyaneæ insulæ vnde dictæ.
Per Cyaneas Argo transiit.
Cyanearum insularum instabilitas & concursus.

Hinc iter ad Ponti caput, errantésque per altum
Cyaneas furor is medio concurrere Ponto
Nec dum vllas videre rates, sua comminus acta
Saxa petunt, cautésque suas, cùm vincula mundi
Ima labant tremere ecce solum, tremere ipsa repente
Tecta vides, illæ redeunt, illæ æquore certant,
Dij tibi progresso propius, dij forsitan ipsi
Auxilium mentémque dabunt. ast ipse iuuare
Ausa quibus monitis possum tua? quippe per altum
Tenditis, vnde procul venti, procul vnde volucres.
Et pater ipse maris pauidas detorquet habenas,
Si qua breuis scopulis fiet mora, si semel orsis
Vlla quies. fuga tunc medio properanda recursis.
Vix repetunt prima celeres confinia terræ,
Iámque alio clamore ruunt, omnísque tenetur
Pontus, & infestis anceps cum montibus errat. &c.

Hunc autem concursum Plinius sic interpretatur, Traditæ, inquit, sunt fabulis inter se concurrisse, quoniam paruo discretæ interuallo ex aduerso intrantibus geminæ cernebantur, paulúmque deflexa acie coeuntiū speciem prębebāt. Gyllius non incōmodè ad saxa ab illis scopulis abrupta & circumcirca iacētia hunc concursum refert, cuius hæc sunt verba. Circū hos omnes scopulos similiter ingenti saxa abrupta iacent, Euripíque vadū intercedentis inter Paniō & Cyaneas

Cyanearum insularū concursus iuxta Plinium.
Secundum Gyllium.

& Cyaneas ſaxeum, & cauernoſum, introſpexi. Vt verò proximum videatur Cyaneas olim abruptas à Panio promontorio fuiſſe ſimiliter toto ſaxeo. Quare non ſine Phyſica ratione vbi animaduertiſſent poëtæ Cyaneas terręmotu, aut temporis vetuſtate ruinas edidiſſe, & circumfractas eſſe, finxerunt inter ſe concurriſſe: in quo concurſu quid verius eſſe apparet, quàm id, quod tradit Valerius Flaccus.

Cyaneæ iuga præcipites illa remittunt.

Nam reuera earum iuga ruinis illiſa remiſſiora ſunt facta earumdémque moles illiſę. Idem author non minus commodè meo iudicio de latronibus, qui in illorum ſcopulorum cauernis atque ſpeluncis deliteſcentes ad tranſeuntes inuadendum atque ſpoliandum concurrebant, interpretatur lib.2.cap.22. Accolæ, inquit, Barbari Boſporum ſic clauſum tenuerunt, vt poëtis materiã dederint fingẽdi, petras Cyaneas inter ſe concurri ſſe eáſque ante Iaſonem nunquam apertas fuiſſe, hoc interpretari poſſumus vtrimſq; latrones Boſporũ totũ olim Cyaneas appellatũ accolentes intercepiſſe nauigantes in Pontũ, cõmodiorémque iuxta Boſporũ ſedem habere nõ potuiſſe ad obſidendas Ponti portas, quàm hunc locũ ſitũ in primis faucibus Boſpori habentem ſpeluncas ſaxeas naturales quales illa tẽpora poſtulabant, quæ alibi in toto Boſpori littore Europæo nullę aliæ ſunt, quàm hæ habentes proximũ fluuium perennẽ & potabilẽ, tantúmque, quantus nullus longo interuallo reperitur: nõ Selettineus, qui propinquior eſt, nõ coeteri omnes littoris Europæi maiores defluũt in Boſporũ. Verùm idẽ Gyllius per Cyaneas vult veteres non modò iam cõmemoratas inſulas ſiue ſcopulos, verùm etiã omnes illas rupes atque cautes vtriuſque littoris Boporum cingentis à Myrleano ſinu atque Coracio promontorio vſque ad Cyaneas modò dictas, intellexiſſe. Ac rectè, inquit idem, Frontinus Cyaneas Boſſporum appellauit ob varios atque multiplices illius flexiones atque anfractus Atque has quidem rupes magis propriè, quàm illas antè commemoratas Symplegades dici poſſe, propterea quod adnauigantibus modò aperiri, modò claudi videtur fallente aſpectu opinionem ex crebris promontoriorũ flexibus, pluribus ex Eratoſthene atque Dionyſio, necnon Apollonio probat. Præterea & ille latronum concurſus, & cauæ ſpeluncæ, latronum receptacula ſub cautibus mari intus fluctuante reſonantes (quæ allegoricos illo concurſu ſeuero poëtarum intelligenda) non minus vniuerſis illis rupibus & cautibus vtriuſque litoris, quàm ſolis illis ſcopulis ſiue inſulis, eodem teſte conueniunt. Denique non mode inſulæ Cyaneæ, vt idem refert, in hanc diem, ſed etiam omnes rupes claudentes Boſporum à Cyaneis vſque ad fanum & littora circum vicina Cyaneis ſpectantur colore Cyaneo, aliæ obſcuriore, aliæ dilutiore. Homerus quoque in Odiſſęis Cyaneas atque planetas petras deſcripſit, ſed Gyllius illum de Siculis ad Orphei fanum iaculatis, non hiſce Thracici diſſeruiſſe rationibus quibuſdam probat.

Quomodo Cyaneæ inſulæ concurriſſe dicantur.

Cyanearum appellatione veteres quid intellexerint.

Cyaneæ Symplegades dici poſſent.

Cyanearum concurſus allegorica expoſitio.

Inde ad portum Daphnæ inſanæ) Strabo à promontorio illo, quod fretum quinque ſtadiorum anguſtum efficit, ad portum ὑπὸ τῇ συκῇ hoc eſt ficulneum ſtadia triginta quinque intereſſe ſcribit. Hunc Gyllius libro tertio de Boſporo Thracio Monoculum dicit fuiſſe appellatum, in quo ſit fons perennis Sycia appellatus à proxima ficu ad quem quum acceſſiſſet, & laurum vicinam decerpſiſſet, eámque in nauigium intuliſſet, tot contentiones inter remiges & vectores exortas fuiſſe, vt exiſtimarit Syciam olim appellatam fuiſſe ψυχόνυσ id eſt Laurum inſanam, vt appellat Dionyſius. At hoc Arriani teſtimonio de hac ſua ſententia ſe fuiſſe depulſum, qui laurum inſanam ait diſtare à fano quadraginta ſtadia cùm Sycia longè minus diſtet. Dionyſius Byzantius poſt fani promontorium ponit Argyronium ex eo nominatum, quòd multa pecunia emptum fuerit. Poſt, inquit idem, ſuccedunt & ſubeunt loca nuncupata Herculis χηλὴ & Nympheum, inde nominata Laurus inſana, apud quam aiũt Amycum Bebrycum regem habitaſſe, pugillatus pugna omnibus ſuæ ætatis

Daphnæ inſanæ portus.

Portus ὑπὸ τῇ συκῇ

Syria fons

Sycia olim dicta Laurus inſan.

Argyronium promontorium.

Amycus Babrycum rex.

hominibus præstantẽ, nisi à Polluce victus fuisset Iouis & Ledæ filio. Ille enim in expeditione Colchica ex prouocatione conflixit cum Polluce, à quo occisus fuit, pœnásque dedit in externos crudelitatis, exortáque fuit planta illius insaniæ insigne diuinius, quàm humana mens assequi queat. Nam si quis hãc laurum intulerit in conuiuium, conuiuas simili insania afficiet, & contumelia implebit. Hoc sanè experientia didici, naturam immortali memoriæ Regis illius iniquitatem tradidisse ex ipsa lauro. Sic Apollonius quoque libro secundo testatur Argonautas ad litus, quod videbatur ex sinu extendi eminenter, nauem appulisse vbi essent stabula boum, auláque regis Amyci Bebrycum, quam vbi Pollux deuicisset, & ob huius victoriam Argonautæ lauro coronati cœnassent, postridie videntes soluisse, quibus nauis alligata esset ad laurum νεάτην vegetam. Sic quem testem Appoll. Scholiastes citat, Andretas Tenedius in periplo Propontidis dicit Orpheum non Poëticè finxisse laurum, sed reuera fuisse in hoc loco arborem laurum benè magnam. Idémque præterea narrat, hunc locum appellari Amycum, habuiséque sua ætate ædificia à colonis excitata, & distare à Nymphæo Chalcedonio quinque stadiis Apollodorus in primo Ponticorum, quem similiter Apoll. Scholiastes citat in libro secundo dicit in loco nuncupato Amyco sepulchrum Amyci, & laurum esse, ex qua si quis ramum cepisset in conuitia & contumelias concitaretur. Plinius etsi portum Amyci alias ponit apud Bosporum, alias in tractu Heracleæ Ponticæ (vt suprà dictum) tamen, id quod deprompserat ab antiquis Scriptoribus, tradit portum Amyci Bebricum rege interfecto clarum esse, eiúsque tumulum à supremo die lauro tegi, quam insanam vocant, Quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant. Ex his testimoniis apparet, vbinam fuerit hic portus, & vnde sic fuerit appellatus. Gyllius ex iisdem testimoniis probat in vno eodémque loco fuisse portum siue sinũ Amycum, portum Laurus insanæ, sepulchrum Amyci, & locum pugnæ inter Pollucem & Amycum. contra Dionysium Byzantium qui Laurum insanam ponens inter Argyronium & sinũ Turcum, separet à sinu Amyco, interposito interuallo sinus Moncaporidis, & promontorii Ætorhechi. Idem Gyllius nunc dicit appellari Amiam, & marmoream Scalam, apud quam fons sit distans à Bosporo centum passus emittens fluuium perfrigidum, etiam summa æstate versare valentem molas, si eius alueus esset procliuis. Eodem in loco idem testatur hodie Xiphias, id est cetaceos pisces capi qui nullo alio in loco Bospori capiantur, quod maris spatium Amiam siue Lamiam appellant, forsan ab Amyco. Stephanus duplicem locum Daphnæ appellatum ponit in ore Ponti. Alteram Daphnen insanam, portum iuxta os Ponti in dextro latere constitutum nauigantibus ad Pontum, de qua iam dictum. Alteram in sinistro ascendentibus ad anaplum in ore Ponti suburbium dicit esse, quod Sergium dicitur. Hoc suburbium Gyllius libro tertio de Bosporo Thracio situm fuisse dicit in Diplotionis valle ampla, culta, vrbique vicina, mitibus & vitiferis collibus cincta. In hoc suburbio idem Gyllius teste Euagrio probat, Mammianum insignem senatorem Antipharon construxisse è regione balnei publici, in quo statuta esset Ammiani statua ænea. In eodem suburbio Agathium historicum suburbanum habitasse ex eius epigrammate quodam Græco probat. Idem Gyllius Daphnen quoque aliud Medeæ suburbium quoddam dicit fuisse in valle Demetriana remotius à Byzantio. Ammianus libr. 27. Daphnen munimentũ quoddam iuxta Histrum ponit, ad quod Valentem Imperat. in expeditione contra Gothos castrametatum fuisse, & ponte contabulato supra nauium foros flumen multis resistentibus trangressum fuisse testatur. Nicephorus quoque Gragoras libr. 4. Δαφνούσιαν *Daphnusian* oppidum esse Ponti Euxini multis aquis circundatum mille stad. à Constantinopoli dissitum esse scribit. Stephanus præterea Daphnen aliam Lyciæ regionis, aliam prope Pelusium à lauris

ibi

Laurus insana cur sic dicta. — *Amycus loci nomen.* — *Xiphiæ pisces.* — *Daphne duplex.* — *Sergium suburbium in Diplotionis valle situm* — *In Sergio suburbio Antipharon construxit Mammianus.* — *Sergium suburbium.* — *Agathij historici patria.* — *Ad Daphnem munimentum Valens imperator castrametatus est.* — *Daphnusia Ponti oppidum.*

ibi naſcentibus dictam, aliam denique quæ ſit ſuburbium Antiochiæ orientalis nobiliſsimum. Hanc poſtremam Strabo libr. 16. lacum dicit eſſe ingentem & opacum, aquis fontanis irriguum, in cuius medio ſit fanum & aſylum Apollinis, & Dianæ delubrum, in quo Antiochenſes finitimi feſta celebrare conſueuerint. Luci ambitum ſtad 80. eſſe teſtatur. Eodem ferè modo deſcribitur à Procop. libr 2. de bello Perſico. In hac Daphne, teſte Georgio Cedreno, Iulianus Apoſtata Antiochiæ degens, crebro obambulauit, Apolliniſque ſimulachrum colens (quod ibi erat opus Bryxidis ſtatuarij admirandum, quod imitando æquare nemo potuerat) oraculum ab eo poſcebat. Sed fruſtrà. tandémque igne cœlitus delapſo ædes ſimulachrúmque illud conſumptum fuit. In eadem Daphne reliquiæ S. Martyri Babylæ repoſitæ quibus Iulianus cùm oraculi Apollinei ſilentium tribueret, eas inde amoueri iuſſit, vnde illud incendium conſecutum.

Iulianus apoſtata in Daphne obambulauit



RERVM MEMORABILIVM IN TOTO PERIPLO PONTIS EVXINI COMPREHENSArum, index amplissimus: prior numerus paginam, secundus lineam notat.

Admonebitur Lector numeros ternionis(m) falsos esse & in Indice non esse mutatos, quò tamen sublevaretur additam esse literam(m) ad singulos numeros illius ternionis, ne putet alibi etiam erratum esse in numero.

A

B

Bithynia

C



Colchidis

D



Ister

Piscium

Thracię

X



Z



INDEX SECVNDVS PERIPLI PONTI EVXINI

Geographica continens.

A

B

Cyaneæ

Patraeus

FINIS.

ARRIANI HISTORICI ET

PHILOSOPHI MARIS Erythræi Periplus ad Adrianum Imp. Romanum.

Nunc primùm è Græco sermone in Latinum versus, plurimísque mendis repurgatus. Accesserunt & Scholia, quæ luculẽtam Regionum, Gentium, Insularum, Oppidorum, Fluminum, Mercium, cæterarúmque rerum memorabilium vtriusque Peripli descriptionem continẽt, ex accurata veterum ac recentiorum authorum collatione, quorum nomina post Præfationem addita pagina indicabit.

Addita est præter loca, que solers Lusitanorum penetrauit nauigatio, omnium cùm Oppidorum, quæ Danubius irrigat: tum Fluuiorum, qui in eum deuoluuntur, diligens & iucunda obseruatio,

IO. GVILIELMO STVCKIO TIGVRINO AVTHORE.

Cum gemino indice rerum scitu dignarum quæ in vtroque Periplo explicantur.



LVGDVNI

APVD BARTHOLOMAEVM VINCENTIVM.

M. D. LXXVII.



CLARISSIMO ORNATISSIMOQVE VIRO Domino, Hieronymo Manueli Amplißimæ Reipubl. Bernensis Quæstori, Domino & affini suo plurimùm obseruando.



V M uniuersa hæc rerum natura, atque machina, quæ ob admirabilem suam potius, quàm explicabilem speciem, ordinem, ornatum meritò à Græcis κόσμος, à Latinis Mundus appellatur, ipsius Dei Optimi Maximi qui eam ex nihilo, solo omnipotente suo verbo, ad nostrum usum architectatus est, clarißima quædam sit imago: tum verò, atque in primis, ipsum mare immensum occultæ illius (vt Plinij verbis vtar) potentiæ, præclarum sanè est documentum, vt prorsus (sicuti idem inquit) nec aliud vltrà quæri debeat, ipsa se vincente natura, & quidē numerosis modis, nec vllum par, aut simile queat inueniri. Quamobrem non sine causa apud Danielem in illo creaturarum diuinas laudes concinentium, atque celebrantiū Daniel.3. *choro ipsa quoque flumina & maria reponuntur. Meritò quoque sapientißimus ille* Eccles.43. *operum diuinorum præco, mare, inquit, nauigantes pericula eius commemorant, quæ nos percepta nostris auribus vehementer admiramur. In mari præclara, & admirabilia opera Dei, varia bestiarum, atque belluarum genera. Itē Dauid. Qui descendūt,* Psal.107. *inquit, in mare nauibus, qui faciunt opus (hoc est negotiantur) in aquis magnis, ipsi vident opera Iehouæ, mirabilia eius in profundo. Quòd si quis igitur maris vim, naturam, motum atque impetum, innumera commoda pariter, atque incommoda, siue pericula enumerare tentet, is, meo quidem iudicio, in ipsum mare ceu immensum quoddā pelagus ingredi videatur, cuius nullus sanè exitus, nullúsue portus reperiri queat. Nā primo omniū, quàm vasta, quæso, illius est moles, magnitudo, profunditas, nō Protheo nescio cui AEgyptio, sicuti Horatius finxit sed soli Deo inuestigatu facilis: vnde rectè Græcis ἄβυσσος, quasi ἄνευ τῆς βύσσης, hoc est, profundū, fundi omnis expers appellatur? Hinc eleganter sanè Dauid mare latum manibus (quod septuaginta εὐρύχωρον verterunt) hoc est amplum, latóque sinu spatiosum appellauit, quod suis quasi ma-* Psal.104. *nibus siue brachijs (quæ Latinè sinus appellantur) terras longe latéque complectatur. Mare enim omnium fontium, riuorum, fluminum, aquarum denique siue terrestrium, siue cælestium commune quoddam est receptaculum, atque penu, vnde eleganter admodum à D. Ambrosio fluminum hospitium, imbriúmque fons esse dicitur. Nam, vt Ecclesiastes inquit, omnes fluuij in mare intrant, nec tamen impletur, indeq; rursus exeunt. Cùm enim omnium animalium vitæ, cæterarúmque rerum salus, & incolumitas partim calore, partim humore temperato moderatoque constet, Deus pro*

singulari sua sapientia vt Solē ignis omnis atque caloris communē quasi atq; perpetuā fornacē in cœlo, atque terra defixit, vnde omnis in cœlo calor proficiscitur: ita in terra ipsum mare ceu immensum quendā atque perennē omnis humoris, & aquarū fontem collocauit, vnde omnis humor ad calorem illū temperandū necessarius, per fontes, riuos, atque fluuios veluti per canales quosdam in vniuersam terrā deriuatur, atque diffunditur. Et, vt alio vtar simili, non secus atque in corpore animali omnis sanguis, ab hepate ceu illius fonte per venas quasdam maiores alias, alias minores singulis vniuersi corporis membris, quantū ad vitæ sustentationem sat est, distribuitur, & communicatur: ita à mari omnis humor ceu salutaris terræ sanguis atque succus per fluuios, quorum alij parui, alij magni, alij mediocres sunt, singulis terræ partibus irrigandis, atque fœcundandis dispensatur, atque subministratur. Non mirum est igitur aquas, Hebraicè מים quasi מן ים, hoc est, à mari promanantes appellari. Quantus præterea est maris turbinibus & procellis agitati impetus? quāta vis? quantus furor? ita vt naues, quæ illo vehuntur celerrima quadam ac momentaria vicissitudine modò in cœlū ascendere, modò ad ima tartara descendere videantur. In quo sanè maris rabido, furiosóque impetu vel concitando, vel sedando ac compescendo admirabilis Dei ceu veri Neptuni virtus, potentia, iustitia, atque clementia nauigantibus sese manifestissimè conspiciendam præbet. Qua de re sic eleganter Dauid cecinit, interprete Buchanano clarissimo nostræ ætatis Poeta.

Qui mare fluctisonum sulcat, curuísque carinis
Admouet externas vaga per commercia gentes,
Non ignota illi diuina potentia: nec quæ
Monstrat in immenso miracula sæpe profundo,
Quam iubet, irrumpunt venti stridente procella.
Et mare nunc spumis cādentibus astra lacessit.
Et nunc tartarei subsidit ad ima Barathri.
Pallent ora, metus trepidantia pectora pulsat,
Et velut oppressis vino vestigia nutant.
Calida nec cani iuuat ars, aut cura magistri,
At Dominum vt mœstis implorauere querelis
Exaudit trepidos, & opis miseratur egenos.
Iam venti ponunt, stratáque æqualiter vnda.
Arrident taciti tranquilla silentia Ponti.
Iam posita læti gaudent formidine nautæ.
Ergo canam Dominúmque bonum facilémque parentem

Iob.26. Ecclef.48. Ierem.5. His similia videre licet apud Iobum & Ecclesiast. Ieremias quoque maris: licet furiosi comparatione, populi omne Dei imperium aspernantis, repudiantísque furorem amplificat. Quis quæso est, qui piscis Echeneidis, naues maximas, & remorum ventorúmque impulsu incitatissimas, naues vel subitò retinendi vim non summopere admiretur? Ruant (vt eleganter inquit Plinius) venti licet, & sæuiant procellæ imperat furori, viresque tantas compescit, & cogit stare nauigia, quæ non vincula vlla non anchoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo, quàm adhærendo. Hæc tantilla

Plin. lib.32. cap.1.

est satis

est satis contra tot impetus, vt vetet ille nauigia. Hæc ille. Quod si tantillo igitur pisci, semipedali nimirum, tanta vis est, quanta quæso ipsius Dei creatoris ad maris ventorum, nauium vim, ac impetum vehementem cohibendum, reprimendúmque, virtus atque potentia iudicari debet?

Vt autem mare ventorum vi concitatum, quasíque ira & furore inflammatum horribili, quam præ se fert specie, sonitu atque fragore nauigantibus præsentissima mortis pericula intentans, ingentem timorem ac metum incutit: ita contrà summa quadam hominum aures oculosque dulcedine perfundit, & demulcet, quando, vt D. Ambrosius loquitur blandum & crispans serenæ tranquillitatis, purpurascentē præ se fert colorem & vicina litora non violatis tundit fluctibus, sed veluti pacificis ambit, & salutat amplexibus? quàm dulcis sonus est, quàm iucundus fragor? quàm grata & consonans resultatio? Quid dicam de mirabili eo vario quidem ac multiplici, sed certo, & fixo maris modò accedentis, modò recedentis æstu, reciprocæ animalium respiratione simillimo, cui Luna potissimùm dominatur? Vnde Plin. Æstus maris recedere & reciprocare maximi mirū est. Pluribus quidem modis accidit, verùm causa in Sole Lunáque. Quanta admiratione digni sunt eiusdem termini, qui sunt scopuli, non montes alti: sed humile potius & arenosum littus, quo Deus illud terra licet altius ceu virgula quadam circumscripsit, ne in terram erumpere, illamque obruere possit? Hi termini, quos Deus mari circundedit, quibusque illud ceu vinculis, & carcere frænat elegænter in sacris literis vectes, obices, repagula, ostia appellantur, de quibus multa sanè egregia Isai. cap. 5. & Iob. cap. 12. disserūt. Hos tamē nonnunquā Deus, hominū scelera & flagitia vlciscendi puniendique gratia, quibusdam in locis tollit, ac rumpit vnde horrendæ, miserandæque hominū, pecorū, vrbiū, atque regionū strages, vastitates atque ruinæ cōsequuntur. Huius rei inferior Germania nobis, eheu, plurima nostra ætate stupenda, miserādáque exempla suppeditauit. Quæ quidē maris inundationes calamitosissimæ quid præterea malorū portēderint quid opus est multis verbis? res pròh dolor, ipsa loquitur. Iam verò, vt ad propositum redeam, maris quoque tumor ad salutarem illam animantium generi diei, noctísque vicissitudinem efficiendam ipsi terræ mutuas quasi tradit operas. Magna præterea maris est in regionibus, atque gentibus vel à se inuicem distinguendis & separandis, vel, si ita vsus, necessitásque illarum ferat, rursus compendiosissima quadam via coniungendis copulandísque commoditas. Hinc scitè admodum Ambrosius hisce verbis expressit: illo, inquit, distantes populi copulantur, præliorum pericula remouentur, barbarus furor clauditur. Illud subsidium in necessitatibus, refugium in periculis separatorum coniunctio, itineris compendium, transfugium laborantium. Hæc ille. Ad hæc maris salsugo cùm fructuosissima (nam secundum tritum illud, & vsitatum sine sale, & Sole viui non potest) tùm valde est admirabilis, in cuius causa, & ratione explicanda plurimùm se omnium temporū Philosophi exercuerunt, ipsique poetæ idcirco mare Saturni esse lachrymam fictis suis fabulis prodiderunt. Quis præterea non summopere admiretur singularem maris vim atque naturam, ab omnibus sordidis, impuris, & immūdis rebus ita abhorrentē, vt illas minimè diu ferre possit, protinúsque in littora atque terras eyciat? Annō quæso Deus ipsum mare ceu clarū & illustre puritatis, castitatisque colendæ, quasi exēplar nobis atque documentū ante oculos videtur proponere? Vnde

Lib. 9.
Isa. 5.
Iob. 12. & 38

Plin. omnia, inquit, maria plenilunio purgantur, quædam & stato tempore. Circa Messanam, & Mylas fimo similia exponuntur in littus purgamenta, vnde fabula Solis boues ibi stabulari. Atque hinc quidem apparet cur veteres illi idololatræ tantùm mari, hominum animos pariter atque corpora peccatis polluta & contamino de parricidarum pœna verba faciens, ea potißimum de causa insui eos culeo dicit, ne cùm in flumen abiecti, delati essent in mare, ipsum polluerent, quo cætera, quæ violata, expiari putantur. Huc quoque facit illud Euripidis θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά: Hoc est, mare cuncta abluit mortalium mala. Et Aristophanis interpres: Mos olim, inquit, erat mare καθαίρειν τοὺς ἀφωσιωμένους, hoc est, expiare pollutos lib.22, de ciuitate Dei cap.24. *Eandem ob causam Lycophron in Alexandra nonnullis videtur ἁγνίτην ἅλα, hoc est, lustralen salem appellasse. Quanta præterea est maris, cùm sese diuersis coloribus, vt Augustinus, inquit, veluti vestibus induit, modò nascente Fauonio, purpurei modò cerulei, mane flaui, modò viridis, modò quando à Sole collucet, albescentis & vibrantis, denique Iridis instar mille colores trahentis pulchritudo aspectu sanè iucundißima? Quæ præterea insularum, quas elegantißimè Ambrosius maris monilia, Theodoretus nauigantium commodas stationes, seu mansiones appellauit, multitudo, & varietas? Iam verò si quis ad ea, quæ in mari continentur atque nascuntur, animũ cogitationémque conuertat, fieri profectò non potest, quin præ admiratione, stupore quodam obruatur. Quanta enim (pròh Deum immortalem) quàm varia, & multiplex, quàm monstrosa in illo est beluarum partim submersarum, partim fluitantiũ, & innatantium, partim ad saxa natiuis testis inhærentium multitudo? Qua de re sic eleganter Dauid Psal. 104. interprete Buchanano.*

Sed & æquora ponti
Fluctibus immensas circunplectentia terras
Tum laxo spatiosa sinu: tot millia gentis
Squãmigeræ, tremula per stagna liquentia cauda,
Exultant, tot monstra ingentia, & horrida visu,
Veliferas circumnant puppes, grandia cete.
Effingunt molles vitreo sub marmore lusus

Nec verò vastißimarum solum beluarum, quas balænas Latini, atque cetos, Hebræi לויתן, & תינם *appellant, magnitudo, & ferocitas, verùm etiã minimorum animaliũ maritimorũ solertia, astutia, robur (vt nihil de vtilitate dicã) valde est admirabile. Quid dicã de innumeris, quæ in illo nascuntur, portentosis plantis, de gemmis ac* lib.9.cap.1. *margaritis, quas verò eleganter Q. Curtius maris æstuantis purgamẽta appellauit. O miseros igitur, vanos & ridiculos nos mortales, qui hisce maris excrementis ceu maximis quibusdam ornamentis, tantopere delectamur, vt in ijs comparandis non modò nullis sumptibus atque laboribus, sed ne vitæ quidẽ nostræ parcamus. Denique quoad ea quæ in mari reperiuntur, vera est, inquit Plinius, vulgi opinio, vt quicquid nascatur in parte naturæ vlla, & in mari prætereáque multa, quæ nusquam alibi. Rerum quidem, non solum animalium simulachra esse licet intelligere intuentibus vuam, gladium, serras, cucumim verò colore & odore similem. Hæc ille. Iam verò nauigationis maritimæ & incommoda, molestias, pericula & commoda emolumentáque*

maximas

maximæ quis cogitatione, nedum oratione complecti queat? Mari enim præpotens
ille Deus exercituum, ceu maximo & potentißimo suæ vel clementiæ, ac beneficen-
tiæ, vel seueritatis atque iustitiæ erga homines exercendæ instrumento vtitur. Quàm
enim primò omnium graues, atroces, ærumnosæ, periculosæq; sint maritimæ nauiga-
tiones quotidiana experientia testis locupletißima. Rectè igitur Anacharsis tantùm
abesse à morte nauigantes dicit, quanta sit tabularum maximarum spißitudo. Idémq;
nauigãtes vtrũ inter viuos, an inter mortuos sint referẽdi dubitasse fertur. Verùm cùm
Deus (vt sapienter ille dixit) hominibus omnia vendat laboribus, & (vt sacris literis
docemur) hæc à Deo hominibus ob primorum nostrorum parentum grauißimam cul-
pam, lex lata pœnáque irrogata sit, vt panem suum quotidianum, hoc est, omnia
quæ ad vitæ cultum victúmque pertinent, maximis suis laboribus atque sudoribus
quærere cogantur: mirum non est, vt humana alia omnia, ita nauigationes quoq; hasce
maritimas ad caducam hanc nostram fragilémque vitam tuendam, ac sustentandã
accommodatißimas maximis laboribus, atque periculis esse implicatas. Ceterùm inter
omnia maritimæ nauigationis commoda principem locum facile obtinet Euangelij
ac Christianæ Religionis, ad quasuis vel remotißimas gentes propagatio, quæ per il-
lam, vt olim, ita hodie, quoque potißimè fieri consueuit. Testes sunt huius rei cùm in
primis D. Pauli summi illius Gentium doctoris, tum cæterorum quoque sanctißimo-
rum Apostolorum fœlicißimæ nauigationes. Illi enim ceu veri Argonautæ atque
Heroes, non tam ventis, remis, velísque, quàm Sancti spiritus ceu salutaris atque se-
cundi venti impulsu, ductu, auspicijs celerrimè, breuißimóque tempore plurimis genti-
bus atque nationibus trãsmarinis Euangelium illud saluferum, consolationis, letitiæq;
plenißimũ attulerunt, legitimámq; Deũ colendi, & æternæ salutis adipiscendæ ratio-
nem tradiderunt. Et hac quidem ratione antiquißima illa Prophetarum, de insu-
larum maris ad veram religionem vocatione oracula, ipsa re euentúque fuerunt com- Isai. 50. 51
probata. Deinde nauigationum maritimarùm maximus, & vberrimus fructus sunt
& mercaturæ, & negotiationes, sine quibus (vt sapientißimè Baldus summus Iuris- In rubric. extra de cle.
consultus inquit) mundus non potest viuere. Nam & rerum, quæ apud nos non nas- peregr.
cuntur, & sine quibus minus benè, commodéque viui potest, importatio, & earum con-
trà, quibus abundamus, exportatio, vitæ societatísque humanæ colendæ, tuendæ, &
conseruãdæ, apprimè est necessaria. Optima igitur ratione sanè Euripides in Supplici-
bus inter prouidẽtiæ diuinæ opera, negotiationes quoq; maritimas (quas ναυκληρίας *pro-* lib. 5. nat. quest.
priè appellant) commemorat, cùm inquit, πόντου τε ναυστολήμαθ᾽ ὡς διαλλαγὰς ἔχοιμεν,
ἀλλήλοισιν ὧν πένοιτο γῆ. *Et Seneca, inter cætera, inquit, prouidentiæ diuinæ opera, hoc* Ezech.
quoque dignum est admiratione, quod natura ventos dederit incitatores nauigationis,
vt commoda cuiusque regionis fierent communia. Sed in primis David Psal. 107. vbi
multa præclarè de mirabilibus diuinæ prouidentiæ operibus disserit, luculentam quoq;
huius rei mentionem facit. Huiusmodi autem, vt olim Poenorum, Phoenicum, Tyrio-
rum atque Sidoniorum, ita hodie Portugalensium in primis atque Castillonensium ce-
leberrimæ sunt fructuosißimæq; mercaturæ. Præterea nauigationes maritimæ multa-
rum regionum, atque Gentium antehac planè incognitarum hisce potißimum extremis
temporibus inuentrices extiterunt, cuius rei Lusitanorum in primis & Castilliensium
nauigationes magno sunt argumento, quibus nouus & antehac incognitus orbis fuit

patefactus, in quo non tantùm aurum & res aliæ pretiosæ, sed aromata, atque multæ res nouæ, quarum in victu & medicina maximus est vsus, aduehuntur. Quid dicam quod nauigatio maritima præstantissimarum artium, Astrologiæ nimirum atque Physicæ vniuersæ optima est fidelissimáque magistra. Non enim multis literis atque libris sed ipsa potius experientia quæ, vt Aristoteles & rationibus, & Poli cuiusdam authoritate probat, omnium artium est effectrix, immensum hoc pelagus sulcantes cœli, & astrorum situm motúmque didicerunt, & ad illum nauigationum suarum incertos, ancipites, difficiléśque cursus ab initio direxerunt, atque etiamnum hodie dirigere coguntur. Iidem ventos quoque suarum nauigationum rectores ac immoderatores, ac omnem hunc cœli inferioris quod aer dicitur, affectum atque naturam assidua obseruatione optimè cognitam perspectámque habent: futuræ vel serenitatis vel tempestatum signa ex astris, ex aere, ex mari, ex animalibus marinis, aliísque rebus aucupantur. Nautas itaque licet rudes idiotas, illiteratósque homines veros Philosophos, hoc est, rerum cælestium atque naturalium contemplatores, verissimè dixeris. Nec enim illi astrorum tantùm (vti dictum est) ventorum, aliorum meteoron, verùm etiam ipsius maris omniúmque rerum quæ in eo fiunt ac continentur, vt beluarum, conchylium, gemmarum, margaritarum maximam quotidiana experientia cognitionem adipiscuntur. Atque hîc mihi in mentem venit in primis mirari solertissimum illud artificiosissimúmque directorium instrumentum nauticum, Amalphis in Campania Oppido à Flauio quodam excogitatum, quod Latinè Normam nauicularium, item pixidem versatilem siue pyxidiculam magnetis atque versorium vulgò compas appellant, cuius vsu & commoditate etiam intempesta nocte, ac densissimis tenebris, atráque caligine, clauo affixi nauem dirigunt. Hoc instrumentum, quod alij vetustum, alij recens inuentum esse putant, in quo ventorum regiones, mundíque cardines quatuor interiectæq; inter hos terminos regiones exactissimè descriptæ continentur, ipsius Astrologiæ, Cosmographiæ, atque vniuersæ Physicæ, quasi Epitomen quandam nec non organum organorum, imò θαῦμα θαυμάτων, meritò appellare possis, quod tamen quia ordinarium quotidianóque vsu ac consuetudine tritum est, mirabile videri non solet. Huius autem instrumenti inuentionem, non tam humanam, quàm diuinam, quis non videt maritimæ nauigationi acceptam esse ferendam. Quid dicam de plurimis alijs, imò innumeris artibus mechanicis, nauibus multiplicibus, instrumentísque nauticis ipsius cui inseruiunt nauigationis beneficio solertissimè inuentis & excogitatis. Ac omnino ipsa ars nauigandi (quam ναυκληρίαν Græci appellant) quanta quæso? est tanta certè, vt illa nulla ferè maior, solertior, subtilior, ingeniosiórque excogitari queat, quæ quidem non nisi longo vsu, & experientia, multarúmque rerum cognitione addisci potest. Quamobrem Poetæ non hominem aliquem, sed Neptunum & maris Deum, & artis nauigandi primum inuentorem finxerunt cui idcirco tridentem tanquam mochlerum attribuerunt, ipsúmque μοχλευτὴν hoc est vectiarium nominarunt. Alij Mineruam primùm naues molitā esse tradunt, quod cum Poetis Tertullianus in eo qui est, de corona militis, prodidit. Alij Athlantem in Lybia, vt Clemens Alexandrinus testatur, naues primò

excogitasse

excogitasse volunt. Sed quid de Poetis loquor? nos ex sacrarum literarum testimonio vsum nauium diuinitus primum Noacho monstratũ fuisse affirmare possumus. Quin etiam Spiritus sanctus per Dauidem non dubitauit ipsam nauiga ndi artem sapientiam appellare cùm in magnis tempestatibus omnem dicit mortalium sapientiam absorberi. Psal. 104.

Nec verò solùm artium, & mechanicarum, & liberalium, vti adhuc dictum est, inuentrix. verùm etiam temperantiæ, continentiæ, sobrietatis, fortitudinis, patientiæ, cæterarúmque virtutum optima, fidelißimáque magistra & exercitatio maritima nauigatio optimo iure censeri debet. Nauigantes enim in naui, ceu in cœnobio, siue Gymnasio quodam deserto & ab omni hominum celebritate, frequentiáque disiunctißimo constituti, ab omnibus mundi delitijs & voluptatibus perniciosißimis, malorũ illecebris abstracti, cultu victúque non solum tenui & frugali, verùm etiam duro contenti, laboris, sitis, famis, caloris, frigoris, omnium denique malorum patientißimam vitam agunt. Unde scitè admodum D. Ambrosius, ipsum mare secretum temperantiæ, exercitium continentiæ, grauitatis secessum portum securitatis, tranquillitatẽ seculi, mundi huius sobrietatem appellauit. Verùm cùm omnium virtutum regina atque domina sit religio, quæ quidem in Dei vera agnitione, cognitióq; debito legitimóq; cultu consistit, quænam quæso res naturalis hominem ad maiorem illustriorem q; Dei cognitionẽ quasi manu deducit, & ad eũ amandũ, timendũ, honorandũ, inuocandũ, omnem denique spem in illo solo defigendam vehementius impellit, & incitat, quàm maritima nauigatio? Nã & ipsum mare vniuersum, & quæcunq; in eo cõtinẽtur, quæcunq; oculis, auribus, cæterisq; sensibus vsurpantur, maxima, & stupẽda Dei miracula illius maiestatẽ, potentiã, virtutẽ nauigantibus, ceu in speculo quodã lucidißimo apertè cognoscendã, cognitámq; suscipiendã, celebrandãq; exhibẽt. Præterea creberrima præsentißimáque mortis pericula modò à prædonibus atq; pyratis modò à tẽpestatibus atq; procellis intentata, nauigantes omnẽ socordiam securitatemq; deponere, de sua salute vitáque æterna sedulo cogitare, ad Deum confugere, in illo solo omnem salutis spem ponere, ab illo solo supplicibus ardentißimísque votis peccatorum veniam, opem, auxiliúmque petere, denique vbi periculis perfuncti, eidem gratias toto pectore habere, & agere discunt, quemadmodum egregie & Dauid & Ecclesiastes docent. Hæc autem quæ commemorata sunt, quis dubitat præcipua Christianæ religionis esse membra atque neruos? Quamobrẽ ipsa quoque vniuersa Christianorũ vita sæpenumero à sacris scriptoribus, & quidem per quàm accommodata maritimæ nauigationis similitudine adumbratur, in qua ipsa quidem Ecclesia vniuersa nauis est, singula eius membra siue Christani, vectores, Christus gubernator, mundus mare: venti, vela, remi, astra qui bus nauis hæc spiritualis mouetur, impellitur, regitur, sunt Spiritus sanctus, eiúsque dona, verbum Dei, Sacramenta, Ecclesiæ Ministri, portus denique, sedes vbi fata quietem ostendunt, est vita æterna. Enumeratæ adhuc à me sunt aliquot maritimæ nauigationis commoditates quibus Colophonis loco illud quoque addatur, quod corporis quoque valetudini plurimum conducant. Plinius certè nauigationes phthisi affectis, ac sanguinem egerentibus plurimùm prodesse Anei Callionis Proconsulis exemplo docet. Unde subiungit AEgyptum non propter se peti, sed propter lon- Lib. 31. cap. 6.

ginquitatem nauigandi. Quin & vomitiones, inquit idem, instabili volutatione commotæ plurimis morbis capitis, & oculorum, pectoris medentur, omnibúsque propter quæ elleborum bibitur. Et Auicenna tertia primi lepræ, hydropisi, apoplexiæ, stomachi frigiditati, necnon inflationibus, eiusdem vomitus ratione, magno esse adiumento nauigationem maritimam docet. De aquæ autem maritimæ maximo in medicina vsu multa præclarè Plinius, Dioscorides, aliíque medici disserunt. Plato quoque cùm in AEgyptũ ad Sacerdotes ac Prophetas illorum mysteria discendi cognoscendiq; gratia sese recepisset, grauissimo, periculosissimóque morbo aqua marina liberatus, pristinæq; sanitati restitutus fuisse fertur. Etsi autem cuncta orbis terrarum maria, his quæ eo commemorata sunt, plurimísque alijs nominibus valde sunt admiranda, tamen mare illud in primis quod Erythræum à Græcis, à Latinis Rubrum, ab Hebræis סוף hoc est, iuncosum. siue procellosum ob iuncorum nimirum, & procellarum copiam appellatur, atque adeò vniuersum quoque mare Eoum, seu Indicum (quod Erythræum sæpe à veteribus dicitur) plurimis maximísque rerum miraculis scatet. Nam primò omnium, vt inde potissimum exordiar, mare hoc sacris non minus, quàm prophanis literis celebratissimũ, quã admirabili, seu potius stupendo miraculo à Deo fuit insignitum, quando exiccatis vno quasi momento illius aquis, populo Israelitico per illud medium sicco pede transeundi, & Pharaonis exercitum illum funestissimum suis ceruicibus imminentem, hoc est certissimam præsentissimámque mortem effugiendi potestatem fecit? Quamobrem mare hoc Erythræum siue Arabicum (ô miraculum perpetuis laudibus celebrandũ) licet teste Mela. seu ipsa potius quotidiana experientia, valde sit procellosum æstuosum (vnde סוף ab Hebræis dicitur) breuibus & cautibus occultis asperum, profundum, belluis marinis infestum, ac proinde nauigatu periculosissimum, tamen singulari admirabilíque Dei beneficio Israelitis in illo extremo vitæ periculo atque discrimine constitutis optimum tutissimúmque refugium, atque præsidium extitit. Vnde scitè admodum S. Augustinus illud Israelitis quidem refugium, Pharaoni verò eiúsque exercitui laqueum fuisse dicit. Iam verò vniuersum hoc mare plurimis rebus monstrificis, maximísque opibus atque diuitijs abundat: in mari rubro, Indicóue inquit Cicero, maximæ belluæ nascuntur. Mela, idem mare magnorum animalium magis quàm cætera, capax esse scribit. Cochleas, Citharoedos, Oxyrynchos, Pardales, aliósque huiusmodi vt nominibus ita natura atque figura admirabiles pisces (quos pluribus describit) in mari rubro nasci, testis est AElianus. Plinius denique quem inexhausta rerum naturalium cognitione præditum fuisse, ipsius volumina testantur, in Cadara rubri maris peninsula ingentes beluas, ad immobilem magnitudinem adolescere scribit. Idem plurima, inquit & maxima in Indico mari sunt animalia, è quibus balenæ quaternum iugerum, pisces ducentorum cubitorum, locustæ quaternorum cubitorum, anguillæ in Gange amne tricenorũ pedũ. Has in mari beluas circa solstitia maximè videri dicit quando turbinum, imbrium, procellarum vi ex profundo pulsante cum fluctibus voluuntur. Idem author cetos sexcentorum pedum longitudinis & 360. latitudinis in flumen Arabiæ intrasse scribit: vnde magnitudo immanium illarum beluarum æstimari potest, ex quarum etiam pellibus vestiri Indos fuisse solitos

Plin. lib. 31. cap. 6. Diosc. lib. 5. cap. 15

Exod. 14. Ios. 4. & 24. Psal. 114, 136, 66. Isa. 51. Heb. 11.

August. de mirabil. sac. script. lib. 1. cap. 11. lib. de natu. deor.

Ælian. lib. 11 Plin. l. 9. c. 1.

in Epistola Alexandri Magni ad Aristotelē legitur. Hac de re audiuntur hodie sermones nautarum penè incredibiles. His adde purpuras, Conchas, quas in mari rubro acutissima labiorum acie, quamcunque apprehenderint natantis hominis partē amputare AElianus testatur. Item corallia, vniones, seu margaritas, gemmas præstantissimas, quarum copiam in vniuerso illo Oceano reperiri inter omnes antiquos pariter, atque recentes authores satis supérque constat. Quid dicam quod Plinius lib. 13. cap. 25. nec non lib. 2. cap. 103. mare rubrum, & totum orientis Oceanum syluis esse refertum, & in eo Bdellium, oleas, virentésque frutices nasci scribit? Atque hoc quidem summa mihi videtur admiratione dignū, quippe cùm in ipsa terra (eodem teste) omnis locus, in quo sal reperitur, sterilis sit, nihílque gignat. Quid dicam de innumerabilibus penè ac infinitis Oceani huiusce insulis quarum plurimæ multis antè sæculis incognitæ, hodie Portugallensium atque Castiliensium opera, industria, labore, periculis inuentæ sunt, atque patefactæ? Præterea regionibus hoc mare quaquauersus, maximis, amplissimis, omniúmque rerum & monstrosissimarū & ad vitæ huiusce vtilitatem, commoditatem, voluptatémque spectantium affluentissimis cinctum est atque distinctum. Huiusmodi est AEthiopia, Troglodithice, Arabia, Persia: India, denique rectè à Poetis diues cognominata, ex quibus vt olim Romani florente imperio, ita hodie quoque plurimæ res ad victum & medicinam vtiles quotidie aduehuntur. Huiusce porrò maris ad omnes illas modò commemoratas oras atq. gentes nauigatio, Romano stante atque florente imperio (vt antiquiora taceam) frequentissima celeberrimáque extitit, ita vt ferè illæ omnes gentes transmarinæ cum Europæis summa, arctissimáque commercij, hospitij, atque religionis consuetudine fuerint coniunctæ. Huius rei summus ille Geographus Strabo, qui Augusti, & Tiberij temporibus floruit, testis est cùm in alijs suæ Geographiæ locis, tum verò atque in primis lib. 16. vbi de AEgypti vectigalibus verba faciens, maxima sua ætate, & quidem, infesto prædonibus mari armatas classes in Indiam, & extremas AEthiopiæ oras à Romanis mitti, indéque plurimas, preciosissimásque res in Alexandriam & AEgyptum deportari solitas fuisse scribit, vnde Europæ postea ac reliqui orbis partibus communicabantur. Harum quoque mercium portorijs AEgypti vectigalia mirum in modum aucta & amplificata fuisse testatur. Eandem nauigationem Plinius quoque libro sexto capite tricesimo tertio diligenter admodum, accuratéque descripsit: diu, inquit ille inter alia, nauigatum est, donec compendia inuenit mercator, lucróque India admota est. Quippe omnibus annis nauigatur, sagittariorum cohortibus impositis. Etenim pyratæ maximè infestabant. Nec pigebit totum cursum ab AEgypto exponere, nunc primum certa notitia patescente. Digna res, nullo anno imperij nostri, minus quingenties exhauriente India, & & merces remittente, quæ apud nos centuplicato veneunt. Hæc ille, qui Vespasiani temporibus vixit. Hoc idem testatur quartum volumen legum ciuilium, in quo maris rubri merces, ex quibus maxima olim Romanis portoria persoluebantur Marci & Commodi imperatorum iussu, atque mandato, literis tabulísque diligenter consignatæ leguntur. Præterea gentes illas ijsdem temporibus cùm in primis Sancti Thomæ, atque Bartholomæi Apostolorū, quorum illic adhuc viuit

vigétque

Æl.l.10.c.19
Plin.l.9.c.34
& l.31.c.35
lib.31.cab.7

vigétque memoria, tum aliorum quoque pietate doctrináque præstantissimorum hominum opera, vera religione institutas atque imbutas fuisse Ecclesiastica historia testis est locupletissima. Atque hic quidem fuit in illo Romani imperij flore, gentiũ illarum status, atque conditio, hæc nauigandi per mare rubrum ad illas gentes trita atque vsitata consuetudo. At verò post Roman. Imperij creberrimis, funestissimísque Barbararũ Gentiũ incursionibus labefactati casumcùm cõmunis quædã teterrimaq; vniuerso orbi, literarum, artium, humanitatis, religionis caligo atque nox fuisset offusa, simul quoque nauigationum, mercimonij, literarum, hospitij communio atque societas cum gentibus illis fuit sublata. Adhæc vera illorum religio, quam à sanctissimis illis Apostolis hauserant in idololatriam, atque superstitiones varias & multiplices vanas, atque futiles paulatim degenerauit, ita vt vix tenuia quædam pristinæ veræq; religionis vestigia ibi remanserint. Nam, quæ hodie vulgò vtũtur, religio, sicuti Orientalium nauigationum scriptores, oculatíque testes significant, partim ex Iudaicarum ceremoriarum vmbris, partim ex Gentilium atque Saracenicæ siue Mahumeticæ sectæ tenebris, partim denique ex antiquarum hæreseon diris reliquijs conflata est: ita vt non tam religio, quàm omnium superstitionum colluuies quædam atque sentina dici mereatur. Calecutiensium, quàm dira atque funesta sit, superstitio qui ipsissimũ Diabolum colunt ac venerantur, satis supérque notum est. Nec tamen interea (vt hoc quoque dicam) dubitandum quin misericors Deus in illis densissimis tenebris, atque in illo superstitionum gurgite reliquias quasdã atque semen (vt Sacræ scripturæ verbis vtar) sibi reliquerit, eorum scilicet qui non incuruarunt genu suum ante Baal, hoc est, qui à diris illis atque tristissimis superstitionibus alieni, & immunes, Deum piè sanctéque in spiritu & veritate coluerunt, atque etiamnum hodie colunt. Cùm itaque sicuti dictum est post Romani Imperij obitum interitúmq; mare hoc Erythræũ diutissimè clausum, aditúsque ad regiones illas atque gentes, omnino interclusus & interruptus fuisset, extremis demum hisce nostris temporibus, quibus non modò literæ ac disciplinæ liberales, verùm etiam religio ex diuturnis, quibus sepulta iacuit tenebris in lucem rursus emersit, cùm in primis singulari Dei beneficio, tum clarissimorum Lusitaniæ Regum, vt Henrici, Ioannis Emmanuelis opera effectum est, vt mare hoc rursus patefactum, assiduis hodie mercatorum nauigationibus magis ferè quàm olim, frequentetur & celebretur, pérque illud omnis generis aromata, thymiamata, plantæ, animalia, gemmæ, margaritæ, aurum, argentum, res denique multæ veteribus ignotæ in Christianum orbẽ importentur. Nam cùm terrestri itinere sine summis difficultatibus, vitæq; discrimine loca illa adiri non possent, nec quisquam ferè reperiretur, qui tam difficilem, periculosámque peregrinationem suscipere auderet, Portugallenses mactè virtutes viri ornatissimis instructissimísque classibus extrema legentes Affricæ littora per meridiem, & Hesperidum littora, tropicúmque cancri transeuntes, demúmq; per Arabicũ, Persicúmq; sinũ ad Indiæ iuxta Gangem littora, vbi Calecutiũ est, delati sunt. Inde ad Chersonesũm aureã, quæ hodie Malaca dicitur, & Taprobanã, hodie Sumatram siue Samotrã dictam peruenerunt. Deniq; per Sinum Magnũ olim appellatũ Sinarũ regionẽ hodie China appellatã præteruecti ad ipsum Iaponis ingentẽ compluribus adiacẽtibus minoribus insulã, Zipangrim ex quorumdam sententia veteribus dictam, in Serico Oceano haud procul à continente sitam

inuicto quodam animi robore penetrarunt. Ad alia autem innumera commoda atque emolumenta, quæ ex hac maris Erythræi, atque illarum nunc patefactione, atq; lustratione in vniuersum Christianum orbem redundarunt, illud quoque accessit ingens sanè commodum, quòd misellæ illæ gentes, quæ multis antehac sæculis in densissimis atque mortiferis superstitionum tenebris immersæ fuerant, nunc veræ, hoc est, Christianæ religionis lucem salutarem ad æternam vitam illis prælucentem aspicere eáque summo cum animi gaudio frui incipiunt. Deum precemur, vt bonũ quod cœpit in illis opus perficiat, & ad bonũ & ad salutarẽ finem exitúmque perducat. Atque hæc quidem cùm de vniuerso mari, tum de mari Erythræo atque Indico, nõ quidem pro rei ipsius amplitudine ac dignitate, sed ingenij mei tenuitate à me dicta eò spectant, ac pertinent, vt ipse pariter atque alij ad Dei gloriam ac maiestatem debitis meritísque laudibus celebrandum, gratias illi pro tot tantísque beneficijs agendum, denique illum summo cultu atque veneratione prosequendum incitemur. Horum autem ferè omnium cùm egregius sanè testis sit maris Erytrhæi Periplus, Græcè ante multos annos ab Arriano summo Historico atque Philosopho conscriptus: facile in animum induxi meum, vt illum abhinc aliquot annis Rhamnusii clarissimi, doctissimique viri versione, atque annotatiunculis Italicis illustratum, in Latinum sermonem conuerterem, scholiísque paulò vberioribus explicarem. Græcum exemplar Basileæ anno M.D.XXXIII. à Frobenio typis excusum, quod mihi venerandus meus affinis D. D. Volffius ex Gesneri, quam possidet, vberrima bibliotheca depromptum communicauit, multis in locis mancum est, & mutilum, plurimísque mendis deformatum. Itaque vt Rhamnusio, quemadmodum ipsemet conqueritur, ita mihi quoq; vel manuscripti, vel emendatioris alicuius exemplaris, ex quo & lacunas illas supplere & menda corrigere possem, facultas defuit. Nihil tamen prætermisi operæ quò loca quædam corrupta pro ingenij mei tenuitate emendarem. Est enim (vt ille inquit) aliquid prodire tenus, si non datur vltra. Dedi etiam sedulò operam vt & mercium, quarum in hoc periplo fit mentio, nomina explicarem (ex quarum tamen nonnullis me expedire non potui) & locorum, regionum, gentium (quarum Arrianus in hoc suo periplo meminit) vocabula atque descriptiones veterum cum recentibus conferrem, quæ quidem omnia doctiorum me iudicio æquitatíque subijcio. Ac mea quidem sententia hic periplus si accuratiùs, quàm adhuc factum est à doctis examinetur, ad multa loca in veterum geographorum atque medicorum libris illustrandum apprimè conducit, vt cùm ex ipso, tùm hisce meis perexiguis in illum annotatiunculis colligi poterit. Hosce autem meos qualescunque labores, vt tibi potissimũ, Venerande Domine affinis, dedicarem, hæ me iustæ, meo iudicio satis atque idoneæ causæ impulerunt. Prima est egregia tua multis mihi antè annis optimè perspecta, atque cognita literarum & scientiæ, & amor atque studium. Nam cùm ante aliquot annos eodem tempore, quo tu Lausanensi prouinciæ summa cum laude, ac dignitate præfuisti, ego illic literis operam nauarem, optimè adhuc memini quantum tuum in illa literarum ac literatorum virorum tunc temporis affluentissima Academia lustranda atque tuẽda studium extiterit. Quanta præterea sermonis grauitate cùm præceptores nostros atq; magistros, tum nos quoque discipulos ad diligentiam, officijq; mutui sedulam, assiduámque perfunctionem incitaris, optimè adhoc memini. Atque huius quidem rei,

ornatissimum amicissimúmque virum Io. Serranum testem appello, qui tunc temporis in ijsdem illis mecū vnà Mineruæ castris versabatur, nunc verò singulari quodam Dei consilio eidem illi Scholæ ceu almæ quondam studiorum nostrorum matri atque nutrici quasi ἀντιπελαργῶν diligentissimam fidelissimámque operam nauat. Quàm verò esset optandum Ornatissime affinis, vt illa, qua vales plurimùm copiosè loquente sapiētia Amplissimo tuo Senatui persuadere posses, vt ad Lausannensem illā Academiā magis magísque augendā & amplificandā animū suum appelleret. Magna inde proculdubiò ad vestram gloriam & dignitatem accessio fieret, maximus in vniuersum orbem Christianum, vberrimusq; fructus redundaret. Nosti enim optimè quātam omni tempore Christiani Reges & Principes (vt nihil de Ethnicis dicam) multis præclaris scholis vel instituendis, vel ampliandis, atque tuendis & sibimet ipsis gloriam eámque perennem, atq; perpetuam & Ecclesiæ, Rebusq; publicis vtilitatē pepererint. Atque hanc quidem potissimum ob causam Reges illi atque Principes Ecclesiæ nutricij siue alumni, optimo sanè meritissimoq; iure fuerunt appellati, quippe cùm ipsæ Scholæ quas fundarunt, Ecclesiarū, Rerumq́; publicarū nutriculæ atque alumnæ meritò censeri debeant. Sed hæc forsan ἀπροσδιονύσως, ne tamen id importunè dici videatur, facit commune studium pietatis & eruditionis propagandæ, quod in nemimine debet aut potest importunum videri. Itaque vt ad propositum redeam secunda huiusce mei opusculi tibi potissimum dedicandi causa, mihi fuit affinitas, qua Deus me tibi iunctum esse voluit. Sic enim singulari quadam Dei prouidentia omnium tam minimarum, quàm maximarum rerum moderatrice sapientissima factum est, vt quo de aliquot annis studiorum meorum (sicuti dictum est) rectore ac moderatore sapientissimo, fidelissimoq; vsus sum, eodem te nunc affine, & quidem amicissimo, fidelissimoq; affine vtar. Egregia enim iam per aliquot annos me, meosq; qui illic sunt, humanitate bonitateq; es prosequutus. Nam & Guilielmus à Stein, & Ioannes ab Erlach honorandi nostri affines, necnon quæ illis nuptæ sunt charissimæ meæ sorores, quantum, quamq́; fidele tuum in illorum honoribus atque commodis omni modo augēdis, & promouendis studium extiterit, sæpius iam mihi significarunt. Gratum itaque meum erga te animum hoc qualicunque munusculo meo publicè testificari volui. Fateor equidem, id quod res est tuam doctrinam, sapientiam, vitæ dignitatem ac splendorem, singularem denique, qua erga me meósque vsus es beneficentiam, multò maiora & præstantiora requirere, quàm vel hæc sint præsentia vel præstare omnino tibi possim. Verùm te pro singulari tua humanitate summopere rogo & oro, vt non opusculi huiusce mei tenuitatem, sed meum potius illud tibi offerentis animum, tui (ita me Deus benè amet) amore obseruantiáque flagrantissimum spectare, & hoc quantulumcunque est, in bonam partem accipere digneris. Rogo etiam te, vt tuam illā erga me meósque, qui ijdem tui sunt, humanitatem ac beneficentiam continuare semper velis. Vale. Deus Opt. Max. te Reipub. tuæ cui natus es, nobisq; omnibus quàm diutissimè saluum incolumémque conseruet. Datum Tiguri Calendis Martijs. M. D. LXXVII.

Tui obseruantiss.

IO. GVILIELMVS STVCKIVS.



CATALOGVS AVTHORVM QVI *in huius Peripli explicatione citantur.*

Antiqui sunt.

Herodotus
Plato
Aristoteles
Cicero
Diodorus Siculus
Strabo
Plinius
Mela
Solinus
Ælianus
Ptolomæus
Stephanus
Apollonius
Gellius
Virgilius
Homerus
Hippocrates
Theophrastus
Galenus
Serapio
Auicenna
Dioscorides
Arrianus de rebus gestis Alexandri
Arnobius
Q. Curtius
Pollux
Phauorinus

Hesychius
Procopius
Eusebius
Nicephorus Calli- (stus
R. Ioseph
R. Agen
R. Dauid Kimchi
R. Abenezra
R. Beniamin Tur- (delensis
Dionysius Alexan- (drinus
Agatarchides de (mari rubro
Ionatan
Ctesias de Indicis
Basilius
Epiphanius
Tertullianus
Lactantius
Hieronymus
Ambrosius
Am. Marcellinus
Plutarchus de flu- (minibus
Dionysius Afer
Martianus
Propertius

Recentes.

Emmanuel Rex (Portugalliæ
Ioan. Leo Affrica- (nus
Aloysius Cadamu- (stus, Venetus
Vascus Gama, Lusi- (tanus
Petrus Aluarus Lu.
Thomas Lopezus (Lusit.
Ioann. Empoli Flo- (rentinus
Ludouicus Varto- (manus Boloniēsis
Andreas Corsalius (Florentinus
Franciscus Aluare- (zus Lusitanus
Comitus Venetus
Odoardus Barbosa (Lusit.
Nicolaus Contius (Venetus
Hieronymus S. Ste- (phani Genouensis
Maximilianus Trā- (syluanus
Ioan. Barrosus Lusi- (tanus
Ioan. Gaetanus Ca- (stilonæus
Hier. Osorius Lusi- (tanus
M. Antonius Pi- (gafeta Vincētinus
Ioannes Baptista (Rhamnusius
Scaliger, Belleforestus, Bellonius } Galli.

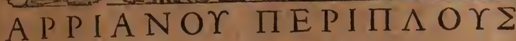
Garcias ab Horto (Lusit.
Andreas Theuetus
Franciscus Rueus (insulanus
Mathiolus
Amatus Lusitanus
Brasauolus
Martyr de Indijs (Occid.
P. Martyr Theolog.
Dominicus Marius (Niger Venetus
Gesnerus
Simlerus
Gerardus Mercat.
Iacob. Castaldus
Abr. Ortelius
Alph. Adrianus
Bayfius
Anthonius Thyle- Consentinus (sius
Math. Beroaldus
Commentarius re- (rum Indicarum
Summarium Oriē- (tale.
M. Paulus Venetus
Io. Langius Lēber- (gius
Cœlius Rhodigin.
Calcaguinus
Gyllius
Picus Mirandula
Georgius Fabricius
Anton. Thylesius
Rombertus Cæna- (lis
Lazius
Leuinus Lemnius

ΕἸΣ ΤΟ͂Ν ΤΟΥ͂ ἈΡΡΙΑΝΟΥ͂

περίπλουν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης λατινιστὶ μεθερμηνευθέντα, καὶ ἐξηγηθέντα ὑπὸ Γυλιέλμου τοῦ Στουκίου.

Δῖε Λαερτιάδη, σὺ μὲν ἤδη πολλὰ πεπονθὼς
  ἄλγεα, καὶ καμάτους, κύμασι, καὶ πολέμῳ,
Αἰπὺ πολυτροπίης κλέος ἤραο, ἄμμε δ' ἕκηλοι
  Δώμασ' ἕκαστος ἑοῖς νῦν τὰ διδασκόμεθα:
Ἀντολαὶ ἠελίοιο, μυχοί θ' ἁλὸς οἷοι ἐρυθρᾶς.
  Ἤθεα παντοδαπῶν θ' οἷα πέλει μερόπων.
Ὅσσα τ' ἐπηετανὸν φορέει πολυδαίδαλος αἶα
  Ἐς βίον ἀνθρώποις ἐσθλὰ πολυασπερέσιν
Ἀρριανὸς τάδ' ἔγραψε διαχειδ' ἐν ἑλλάδι φωνῇ,
  Βάσκανος ἀλλὰ χρόνος ξύμφυρ' ἀεικίσας.
Νῦν δ' ἱερὸς μουσῶν θεράπων μάλα πολλὸν ἱδρώσας,
  Στούκιος αἰταπέδω τὴν πάρος ἀγλαΐην.
Πάντα μεθαρμόσας κατὰ κόσμον γ' αὐσονὶ γλώττῃ
  Εὐφραδίης, πολλῶν ἔμπλεα καὶ χαρίτων.
Ἑλλὰς ὦ αὐσονίη τε. τίς οὖν χάρις ἄξια τοῖον
  Φῶτα μένει χαλεπῶν ἀντὶ τόσων ἀέθλων,

Φραγκίσκου Πόρτου τοῦ Κρητός.



ΑΡΡΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ

τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης.

ARRIANI PERIPLVS MA-

ris Erythræi, hoc est, itinerum regionum, gentium, oppidorum, portuum, promontoriorum, fluminum, &c. quæ Mare Erithræum circumquaque attingunt, atque ambiunt, descriptio. Ad Adrianum Traianũ Imperatorem Cæsarem Augustum.

ΤΩΝ ἀποδεδειγμένων ὅρμων τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἐμπορείων, πρῶτός ἐστι λιμὴν τῆς αἰγύπτου, μυὸς ὅρμος. μετὰ δὲ αὐτὸν εἰσπλεόντων ἀπὸ χιλίων ὀκτακοσίων σταδίων, ἐν δεξιᾷ ἡ βερενίκη. ἀμφοτέρων οἱ λιμένες, ἐν τῷ ἐσχάτῳ τῆς αἰγύπτου· κόλποι δὲ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης κεῖνται. τούτων ἐκ μὲν τῶν δεξιῶν ἀπὸ βερενίκης συναφὴς, ἡ τισηβαρικὴ χώρα ἐστί. τὰ μὲν παρὰ θάλασσαν, ἰχθυοφάγων μάνδραις οἰκοδομημέναις ἐν στενώμασιν, καὶ σποράδην δὲ οἰκοῦνται. τὰ δὲ μεσόγεια, βαρβάρων καὶ τῶν μετ᾽ αὐτοὺς ἀγριοφάγων καὶ μοσχοφάγων, κατὰ τυραννίδα νεμομένων. οἷς ἐπίκειται κατὰ νώτου μεσόγειος ἀπὸ τῶν πρὸς δύσιν μερῶν,

σης μικρόν. μετὰ δὲ τοὺς μοσχοφάγους ἐπὶ θαλάσσης μικρὸν ἐμπόριόν ἐστιν ἀπέχον τοῦ πέρατος τῆς ἀνακομιδῆς σταδίους περὶ τετρακισχιλίους, πτολεμαῒς ἡ τῶν θηρῶν λεγομένη, ἀφ᾽ ἧς οἱ ἐπὶ πτολεμαίῳ τῷ βασιλεῖ θηρευθέντες, ἐνέβησαν. ἔχει δὲ τὸ ἐμπόριον, χελώνην ἀληθινὴν, καὶ χερσαίαν ὀλίγην, καὶ λευκὴν μικροτέραν τοῖς ὀστράκοις. εὑρίσκεται δὲ ἐν αὐτῇ ποτὲ μὲν ἐλέφας ὀλίγος ὅμοιος τῷ ἀδουλιτικῷ· ὁ δὲ τόπος, ἀλίμενος, καὶ σκάφαις μόνον τὴν ἀποδρομὴν ἔχων. μετὰ δὲ τὴν πτολεμαΐδα τὴν τῶν θηρῶν, ἀπὸ σταδίων ὡς τρισχιλίων ἐμπόριον ἐστὶ νόμιμον ἡ ἀδουλεί. κείμενον ἐν κόλπῳ βαθεῖ, κατ᾽ αὐτὸν τὸν νότον. ὑπέρκειται νῆσος, ὀρεινὴ λεγομένη. τοῦ μὲν ἐσωτάτου κόλπου, σταδίοις ὡς εἰς πέλαγος ἔχουσα, διακοσίοις. ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, παρακειμένην ἔχουσα τὴν ἤπειρον. ἐν ᾗ νῦν ὁρμεῖ τὰ καταγόμενα πλοῖα, διὰ τὰς ἐκ τῆς γῆς καταδρομάς. πρῶτον μὲν γὰρ ὥρμει, κατ᾽ αὐτὸν τὸν ἐσώτατον κόλπον ἐν τῇ διο-

INTER insignes, celebrésque maris Erythræi portus, & emporia primus est Ægypti portus, μυὸς ὅρμος, id est, muris portus appellatus: à quo introrsum nauigãtibus M.D.CCC. stadiorũ interuallo à dextris Berenice occurrit. Vtriúsque verò portus in extremis Ægypti finibus iacet, ipsiúsque Erythræi maris sinus sunt. Hos à dextris post Berenicẽ proximè attingit Tisebarica regio, cuius maritimam quidem partem Ichthyophagi incolunt, sparsim hinc inde speluncas in angustiis sitas inhabitantes, mediterraneam verò Barbari tenent, & qui post eos sunt, Agriophagi, atque Moscophagi, tyrannorum imperio subiecti. His à tergo imminet mediterranea regio à partibus occasum spectantibus. Post Moschophagos iuxta mare paruum est emporium distans à principio sinus circiter IIII. M. stad. quod Ptolemais Therôn, hoc est, venationum appellatur, ex quo Ptolemæi regis venatores ad venandum excurrere consueuerunt. Habet emporium illud testudinem verã, & terrestrem exiguam, atque candidam minoribus testis præditã. Inuenitur quoque nonnunquam in eo parum eboris, quod simile est Aœdotico. Locus ille portu caret, scaphis tantummodo recipiẽdis aptus. Post Ptolemaida Therôn III. circiter millia stad. interuallo Aduli emporium legitimum iacet, in sinu profundo, austrum spectans. E regione illius est insula, quę Orine dicitur, intimo sinu, in pelagus circiter CC. stad. protensa: cui ab vtraque parte continens adiacet, in quã nunc appellunt naues propter excursiones, quæ terra fiunt. Primò enim appellebatur ad ipsum intimum sinum in insula Diodori, ad quam iuxta continẽtem pe-

Myos hormos Ægypti portus. *Berenice.* *Tisebarica regio.* *Ichthyophagi.* *Agriophagi.* *Moscophagi.* *Ptolemais Theron emporium.* *Testudo.* *Ebur.* *Vel locus est importuosus.* *Aduli emporiũ.* *Orine insula illi opposita.* *Insula Diodori.*

dibus patebat transitus, per quem Barbari eius incolæ, insulam excursionibus infestabant. Iuxta ipsam verò continentem in Orine, Aduli est vicus mediocris magnitudinis x x. stad. à mari distans. Ab hoc ad Coloam ciuitatem mediterraneam, quod primum eboris est emporiũ, tridui est iter. Hinc ad ipsam metropolim Axomitam nomine quinque dierum est spatium, in quam omne ebur (quod est vltra Nilum) per Cyeneium defertur, indéque in Aduli: omnis itaque elephantorum, aut rhinocerotum multitudo, in superioribus locis degit, rarò autem in locis iuxta mare, ipsúmque vicum Aduli conspiciuntur. Huic emporio in pelago oppositæ sunt à dextris plures aliæ paruæ & arenosæ insulæ Alalæi nuncupatæ, in quibus testudo est, quæ ab Ichthyophagis in emporium illud deportatur. Hinc stad. ferè D C C C. interuallo alius est sinus profundissimus, cuius ad introitum à dextris plurima copiosáque fusa iacet arena, in cuius profundo lapis reperitur opsianus, qui in illa sola loci nimitum ipsius vi atque natura generatur. Dominatur in his locis à Moschophagorum regione vsque ad reliquam Barbariam Zoscales spectatæ probatǽque vitæ homo, cæteris omnibus antecellens, generosus, strenuus, Græcarum literarum peritus. In hæc porrò loca deportantur venalia, vestes barbaræ, atque rudes à fullonibus nondum apparatæ quæ quidem in Ægypto fiunt, stolæ Arsinoiticæ, abollæ adulterini coloris, lintea, dicrossia.i.mantilia vtrimque fimbriata, omnis generis vasa vitrea, atque murrhina, in vrbe Diospoli elaborata. Item orichalcũ, quo vtuntur ad ornatum, ex quo in frusta dissecto etiam numismata conficiunt, necnon meliephtha ænea, quibus ad coquẽdum vtuntur, ex quibus etiam in frusta concisis armillas atq; periscelidas, hoc est, crurum ornamenta nõnullæ mulieres cõficiunt. Item ferrũ ex quo fiunt lanceæ, quarum partim in elephantorũ, aliarúmq; ferarũ venationibus, partim in bellis maximus est vsus. Importantur præterea eodẽ bipennes, secures, asciæ, gladii, pocula ænea magna atque rotunda, denarii pauci ad vsum peregrinorum, qui ibi negotiationũ causa versantur, vinum Laodicenũ, atque

Aduli.

Coloa.

Axomita.

Cyeneium.

Alalæi insulæ.

Opsianus lapis.

Zoscales rex.

Diospolis.

δώρου λεγομένῃ νήσῳ, παρ' αὐτὴν τὴν ἤπειρον, ἐχούσῃ πεζῇ τὴν διάβασιν. δι' ἧς οἱ κατοικοῦντες βάρβαροι, κατέτρεχον τὴν νῆσον. ἐν κατ' αὐτὴν τὴν ἐν τῇ ὠρινῇ ἤπειρον, ἀπὸ σταδίων εἴκοσι τῆς θαλάσσης, ἐστὶν ἡ ἀδουλεὶ κώμη συμμέτρος, ἀφ' ἧς εἰς μὲν κολόην μεσόγειον πόλιν, καὶ πρῶτον ἐμπόριον τοῦ ἐλέφαντος, ὁδός ἐστιν ἡμερῶν τριῶν. ἀπὸ δὲ ταύτης, εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν τὴν ἀξωμίτην λεγόμενον, ἄλλων ἡμερῶν πέντε. εἰς ὃν ὁ πᾶς ἐλέφας ἀπὸ τοῦ πέραν τοῦ νείλου φέρεται, διὰ τοῦ λεγομένου κυηνείου. ἐκεῖθεν δὲ, εἰς ἀδουλεί. τὸ μὲν οὖν ὅλον πλῆθος τῶν φονευομένων ἐλεφάντων καὶ ῥινοκερώτων, περὶ τοὺς ἄνω νέμεται τόπους. σπανίως δὲ ποτε καὶ ἐν τῷ παρὰ θάλασσαν, περὶ αὐτὴν τὴν ἀδουλεὶ θηρεύονται. πρόκεινται δὲ τοῦ ἐμπορίου καὶ κατὰ πέλαγος, ἄλλαι νῆσοι μικραὶ ἐκ δεξιῶν ἀμμιναὶ πλείονες, ἀλαλαίου λεγόμεναι, χελώνην ἔχουσαι τὴν εἰς τὸ ἐμπόριον φερομένην, ἀπὸ τῶν ἰχθυοφάγων. καὶ ἀπὸ σταδίων ὡσεὶ ὀκτακοσίων, κόλπος ἕτερος βαθύτατος. οὗ κατὰ τὴν εἰσβολὴν ἐν δεξιοῖς, ἄμμος ἐστὶν πολλὴ κεχυμένη. καθ' ἧς ἐν βάθει, κεχωσμένος εὑρίσκεται ὁ ὀψιανὸς λίθος, ἐν ἐκείνῃ μόνῃ τοπικῶς γινόμενος. βασιλεύει δὲ τῶν τόπων τούτων ἀπὸ τῶν μοσχοφάγων, μέχρι τῆς ἄλλης βαρβαρίας, ζωσκάλης ἀκριβὴς μὲν τοῦ βίου, καὶ τῶν πλειόνων ἐξεχόμενος. γενναῖος δὲ περὶ τὰ λοιπὰ, καὶ γραμμάτων ἑλληνικῶν ἔμπειρος. προχωρεῖ δὲ εἰς τοὺς τόπους τούτους, ἱμάτια βαρβαρικὰ ἄγναφα, τὰ ἐν αἰγύπτῳ γινόμενα. ἀρσινοητικαὶ στολαὶ, καὶ ἄβολλοι νόθοι χρωματιναί, καὶ λέντια, καὶ δικρόσσια, καὶ λιθίας ὑάλης πλείονα γένη, καὶ ἄλλης μοῤῥινῆς, τῆς γινομένης ἐν διοσπόλει. καὶ ὀρείχαλκος, ᾧ χρῶνται πρὸς κόσμον, καὶ εἰς συγκοπὴν ἀντὶ νομίσματος, καὶ μελίεφθα χαλκᾶ, εἴς τε ἕψησιν καὶ εἰς συγκοπὴν ψελίων καὶ περισκελίδων τισὶ τῶν γυναικῶν. καὶ σίδηρος, ὁ δαπανώμενος εἴς τε λόγχας πρὸς τοὺς ἐλέφαντας καὶ τὰ ἄλλα θηρία, καὶ τοὺς πολέμους. ὁμοίως δὲ καὶ πελύκια προχωρεῖ, καὶ σκέπαρνα, καὶ μάχαιραι, καὶ ποτήρια χαλκᾶ στρογγύλα μεγάλα, καὶ δηνάριον ὀλίγον, πρὸς τοὺς ἐπιδημοῦντας, καὶ οἶνος λαοδικηνὸς καὶ ἰταλικὸς, οὐ πολὺς,

λιξ, καὶ ἔλαιον, οὐ πολύ. τῷ δὲ βασιλεῖ, ἀργυρώματα καὶ χρυσώματα, τοπικῷ ῥυθμῷ κατεσκευασμένα, καὶ ἱματίων ἀβόλλαι, καὶ καυνάκαι ἁπλοῖ. οὐ πολλοῦ δὲ ταῦτα. ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἔσω τόπων τῆς ἀραβικῆς, σίδηρος ἰνδικός, καὶ στόμωμα, καὶ ὀθόνιον ἰνδικὸν τὸ πλατύτερον, ἡ λεγομένη μοναχὴ, καὶ σαγματογῆναι, καὶ περιζώματα, καὶ καυνάκαι, καὶ μολόχινα, καὶ σινδόνες ὀλίγαι, καὶ λάκκος χρωμάτινος. φέρεται δὲ ἀπὸ τῶν τόπων, ἐλέφας, καὶ ῥινόκερως. τὰ δὲ πλεῖστα ἐκ τῆς αἰγύπτου φέρεται εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦτο, ἀπὸ μηνὸς ἰανουαρίου μέχρι τοῦ σεπτεμβρίου. ὅ ἐστιν ἀπὸ τυβὶ, ἕως θώθ. εὔκαιρος δὲ ἀπὸ αἰγύπτου ἀνάγονται, περὶ τὸν σεπτέμβριον μῆνα. ἤδη ἐπ' ἀνατολὴν ὁ ἀραβικὸς κόλπος διατείνει, καὶ κατὰ τὸν ἀβαλίτην μάλιστα στενοῦται. μετὰ δὲ σταδίους ὡσεὶ τετρακισχιλίους, κατὰ τὴν αὐτὴν ἤπειρον εἰς ἀνατολὴν πλεόντων, ἐστὶν ἄλλα ἐμπόρια βαρβαρικὰ, τάπαρα λεγόμενα. κείμενα μὲν, κατὰ τὸ ἑξῆς: ἀγκυροβολίοις δὲ καὶ σάλοις ἔχοντα τοὺς ὅρμους, κατὰ καιροὺς ἐπιτηδείοις. πρῶτος μὲν, ὁ λεγόμενος αὐαλείτης. καθ' ὃν, καὶ στενότατός ἐστιν ἀπὸ τῆς ἀραβικῆς εἰς τὸ πέραν, διάπλους. κατὰ τοῦτον τὸν τόπον, μικρὸν ἐμπόριον ἐστὶν ὁ αὐαλείτης, σχεδίαις καὶ σκάφαις εἰς τὸ αὐτὸ προσερχομένων. προχωρεῖ δὲ εἰς αὐτὴν ὑαλῆ λιθία σύμμικτος. καὶ διοσπολιτικῆς ὄμφακος, καὶ ἱμάτια βαρβαρικὰ, σύμμικτα, γεγναμμένα. καὶ σῖτος καὶ οἶνος, καὶ κασσίτερος ὀλίγος. φέρεται δ' ἐξ αὐτῆς ποτε, καὶ τῶν βαρβάρων ἐπὶ σχεδίαις διαφερόντων εἰς τὴν ἄντικρυς κῦλις καὶ μοῦζα, ἀρώματα, καὶ ἐλέφας ὀλίγος, καὶ χελώνη, καὶ σμύρνα ἐλαχίστη, διαφέρουσα δὲ τῆς ἄλλης. ἀτακτότεροι δὲ, οἱ κατοικοῦντες τὸν τόπον βάρβαροι. μετὰ δὲ τὸν αὐαλείτην, ἕτερον ἐμπόριον ἐστὶν τούτου διαφέρον, ἡ λεγομένη μαλαώ. πλοῦν ἀπέχουσα, σταδίων ὡς ὀκτακοσίων. ὁ δὲ ὅρμος ἐπίσαλος, σκεπόμενος ἀκρωτηρίῳ, τῷ ἐξ ἀνατολῆς ἀνατείνοντι. οἱ δὲ κατοικοῦντες, εἰρηνικώτεροι. προχωρεῖ δὲ εἰς τοῦτον τὸν τόπον, τὰ προειρημένα. καὶ πλείονες χιτῶνες, σάγοι ἀρσινοητικοὶ, γεγναμμένοι καὶ βεβαμμένοι, καὶ ποτήρια, καὶ μελίεφθα ὀλίγα, καὶ σίδηρος, καὶ δηνάριον οὐ

atque Italicum non multum, oleum quoque, sed nõ multum. Regi autem vasa aurea, atque argentea ex loci more & consuetudine effecta, atque elaborata, item vestes abollæ, gaunacæ simplices, sed non multæ, tributi nomine pẽduntur. Præterea ex penitioribus Arabiæ locis affertur ferrum Indicũ, & stomoma (*.i. ferrum acie temperatum*) othonium Indicum quod monoche appellatur. Sagmatogene, cingula, gaunacę, molochina, syndones paucæ, lacca tinctoria. Ex iisdẽ locis affertur ebur, atque rhinoceros. Plæraq; autẽ ex Ægypto in emporium illud deferuntur à Ianuario ad Septembrẽ vsque, hoc est (*ut Ægyptij hos menses appellant*) à Thybi vsq; ad Thoth. Verùm tẽpus maximè opportunum & idoneum huiusmodi ex Ægypto deferendi est circa mensem Septẽbris. Deinceps ad ortum Arabicus sinus procurrit, qui iuxta Abalitem valde in augustum contrahitur. Inde stad. ferè quatuor millibus iuxta continentẽ ortũ versus nauigãtibus alia emporia barbara sese ostẽdunt, Tapara nuncupata, quę ordine se inuicẽ quodam cõsequuntur, portúsq; ad consistendum in salo atque anchoris, certis temporibus idoneos habẽt. Primus est qui Aualites dicitur, iuxta quẽ strictissimus est ex Arabia in vlteriorem regionẽ transitus. Hunc propter locum paruũ est emporiũ, quod Aualites dicitur, in quod ratibus, atque scaphis nauigatur. In illud importantur varia vasa vitrea, & lapidea, omnis generis fructus crudi & immaturi, vestes barbaræ, promiscuę, à fullonibus adornatæ, atq; elaboratæ, necnon frumentum, vinum, parum stanni. Inde quoque nonnunquam exportãtur, atq; à Barbaris in Celim, & Muza loca è regione posita ratibus deuehuntur aromata, parum eboris, testudo, myrrha paucissima quidẽ, sed omnium præstãtissima. Barbari illius loci incolæ vita ac moribus sunt inciuilibus atque agrestibus. Post Aualiten aliud est emporium illo præstantius Malao nũcupatũ, distans DCCC. stad. cuius portus est instabilis, & fluctibus obnoxius, cui imminet promontorium Orientem versus extensum: eius incolæ sedatis & compositis sunt moribus. In hunc locum venalia deferuntur cùm ea, quæ antè sunt cõmemorata, tum præterea multę tunicæ, saga Arsinoitica à fullonibus apparata, atq; tincta, pocula, meliephtha pauca, ferrũ,

Arabicus sinus
Abalites.
Tapara emporia.
Aualites portus.
Aualites emporium.
Celin.
Muza.
Malao emporiũ.

denarij pauci aurei, atque argentei. Ex iisdem locis affertur myrrha, parum thuris peratici, cassia durior, duaca, cancamum, macir, quæ in Arabiam deferūtur, deniq; mācipia, sed rariora. A Malao duobus itineribus abest emporium Mundi, in quod *Mundi empor.* tutius naues appellūt in insulam quandā oppositam continenti vicinā. In id importantur pariter, atque inde rursus exportātur antè commemoratæ merces, necnon thymiama Mocroti appellatū: eius incolæ mercaturæ dediti homines sunt duri, & agrestes. A Mundo Orientem versus duorum aut trium dierū interuallo iacet Mosyllum in littore importuoso. *Mosyllum emporium.* Eò deferuntur res antè dictæ, necnon vasa argentea, ferrea sed pauciora, atque gēmea. Ex illis locis exportatur magna vis cassiæ, quā sanè ob caussam emporium illud maioribus nauigiis indiget, necnon alia odorifera, aromata, testudines paruæ & paucæ, mocroti (*thymiama*) deterius eo quod in Mūdi emporio nascitur, thus peraticum, deniq; ebur, atq; myrrha sed maior. Post Mosyllum, quæ est dierum duorum nauigatio, occurrūt Niloptolemæum, Tapatige, Daphnon paruus, & promontoriū Elephas quod ab Opone Meridiem versus porrigitur. *Niloptolemæū. Tapatige. Daphnon paruus. Elephas promōt.* Postea regio versus Affricū inflectitur, fluuiósq; habet Elephantum nomine, atque Daphnona magnum Acānæ nuncupatū, in qua regione præcipuè thus peraticum plurimum ac præstantissimum nascitur. *Elephas fl. Daphnon magnus.* Post hāc Meridiem versus terra se inflectente, est Aromatum promontorium. *Aromatum promontorium.* Extremum verò Barbaricæ cōtinentis est emporiū ortum versus Apocopon. *Apocopon emporium.* Portus est fluctuosus ac certis temporibus periculosus, propterea quòd Boreę est expositus. Futuræ autē tempestatis signum eius loci proprium est, quādo profundum maris turbulentius existit, atq; colorē mutat. *Tempestatis signum.* Id quādo fit, omnes in magnum promontorium Tabæ appellatum, ceu ad locum tutum atque securum, sese recipiūt. *Tabæ promont.* In hoc emporium similiter ea, de quibus antè dictum, importantur. In eodē porrò generātur cassia, gizir, asiphe, aroma, magla, moto, thus. Post Tabæ, quæ aquæ fert impetus, stadiorum cccc. interuallo, si Chersonesum præternauigaueris, *Chersonesus.* secundum ipsius aquæ impetū aliud est emporium Opone, *Opone emporiū.* in quod eædē merces, quarum

πλὴν, καὶ χρυσοῦ δὲ καὶ ἀργυροῦ. ἐκφέρεται δὲ ἀπὸ τῶν τόπων τούτων, καὶ σμύρνα, καὶ λίβανος ὁ περατικὸς ὀλίγος, καὶ κασσία σκληροτέρα, καὶ δούακα, καὶ κάγκαμον, καὶ μάκειρ, τὰ εἰς Ἀραβίαν προχωροῦντα. καὶ σώματα σπανίως. ἀπὸ δὲ Μαλαὼ, δύο δρόμοις, ἐστὶν ἐμπόριον ἡ Μουνδοῦ. ἐν ᾧ καὶ ἀσφαλέστερον ὁρμεῖ τὰ πλοῖα, εἰς τὴν προκειμένην ἔγγιστα τῆς γῆς νῆσον. προχωρεῖ δὲ εἰς αὐτὴν τὰ προειρημένα, καὶ ἐκ ταύτης ὁμοίως ἐκφέρεται τὰ προειρημένα φορτία. θυμίαμα, τὸ λεγόμενον μοκρότου. οἱ δὲ κατοικοῦντες ἔμποροι, σκληρότεροι. ἀπὸ δὲ τῆς Μουνδοῦ, πλεόντων εἰς τὴν ἀνατολὴν ὁμοίως μετὰ δύο δρόμους ἢ τρεῖς, πλησίον κεῖται τὸ Μόσυλλον, ἐν αἰγιαλῷ δυσόρμῳ. προχωρεῖ δὲ εἰς αὐτὴν τὰ προειρημένα γένη, καὶ σκεύη ἀργυρᾶ. σιδηρᾶ δὲ ἐλάσσω, καὶ λιθία. ἐξάγεται δὲ ἀπὸ τῶν τόπων, κασσίας χρῆμα πλεῖστον, ὃ καὶ μειζόνων πλοίων χρήζει τὸ ἐμπόριον, καὶ ἄλλα εὐώδη, καὶ ἀρώματα, καὶ χελωνάρια ὀλίγα, καὶ μοκρότου ἧττον τοῦ μουνδιτικοῦ, καὶ λίβανος ὁ περατικός. ἐλέφας δὲ καὶ σμύρνα, σπανίως. ἀπὸ δὲ τοῦ Μοσύλλου παραπλεύσαντι μετὰ δύο δρόμους, τὸ λεγόμενον Νειλοπτολεμαίου, καὶ Ταπατηγὴ, καὶ Δαφνῶνα μικρὸν, ἀκρωτήριον Ἐλέφας. ἀπὸ Ὀπώνης εἰς νότον προχωρεῖ. εἶτα εἰς λίβα ἡ χώρα ποταμοὺς ἔχει τὸν λεγόμενον Ἐλέφαντα, καὶ Δαφνῶνα μέγαν, λεγόμενον Ἀκάνναι, ἐν ᾗ μονογενῶς λίβανος ὁ περατικὸς, πλεῖστος καὶ διάφορος γίνεται. καὶ μετὰ ταύτην, τῆς γῆς ὑποχωρούσης εἰς τὸν νότον ἤδη, τὸ τῶν ἀρωμάτων ἐμπόριον. καὶ ἀκρωτήριον τελευταῖον τῆς Βαρβαρικῆς ἠπείρου, πρὸς ἀνατολὴν ἀπόκοπον. ὁ δὲ ὅρμος ἐπίσαλος κατὰ καιροὺς ἐπικίνδυνος, διὰ τὸ προσεχῆ τὸν τόπον εἶναι τῷ βορέᾳ. σημεῖον δὲ τοῦ μέλλοντος χειμῶνος τοπικὸν, τὸ τὸν βυθὸν θολερώτερον γίνεσθαι καὶ τὴν χρόαν ἀλλάσσειν. τούτου δὲ γινομένου, πάντες ἀποφεύγουσιν εἰς τὸ μέγα ἀκρωτήριον τόπον καὶ σκέπην, τὸ λεγόμενον τάβαι. προχωρεῖ δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον, ὁμοίως τὰ προειρημένα. γίνεται δὲ τὰ ἐν αὐτῷ, κασσία, καὶ γίζειρ, καὶ ἀσύφη, καὶ ἄρωμα, καὶ μάγλα, καὶ μοτὼ καὶ λίβανος. ἀπὸ δὲ τάβαι, μετὰ σταδίους τετρακοσίους παραπλεύσαντι χερσόνησον, καθ' ὃν τόπον καὶ ὁ ῥοῦς ἕλκει, ἕτερόν ἐστιν ἐμπόριον Ὀπώνη. εἰς ἣν καὶ αὐτὴν, προχωρεῖ

χωρεῖ μὲν, τὰ προειρημένα. τὸ δὲ πλεῖστον ἐν αὐτῇ γίνεται, κασία, καὶ ἄρωμα, καὶ μοτὼ, καὶ δουλικὰ κρείσσονα, καὶ εἰς αἴγυπτον προχωρεῖ μᾶλλον, καὶ χελώνη πλείστη, καὶ διαφορωτέρα τῆς ἄλλης. πλέεται δὲ εἰς πάντα ταῦτα τὰ πέραν ἐμπόρια, ἀπὸ μὲν αἰγύπτου, περὶ τὸν ἰούλιον μῆνα, ὅ ἐστιν ἐπιφί. ἐξαρτίζεται δὲ συνήθως, καὶ ἀπὸ τῶν ἔσω τόπων τῆς ἀριακῆς, καὶ βαρυγάζων, εἰς τὰ αὐτὰ τὰ πέραν ἐμπόρια, γένη προχωροῦντα ἀπὸ τῶν τόπων σῖτος, καὶ ὄρυζα, καὶ βούτυρον, καὶ ἔλαιον σησάμινον, καὶ ὀθόνιον, ἥ τε μοναχὴ, καὶ ἡ σαγματογήνη, καὶ περιζώματα, καὶ μέλι τὸ καλάμινον, τὸ λεγόμενον σάκχαρι. καὶ οἱ μὲν προηγουμένως, εἰς ταῦτα τὰ ἐμπόρια πλέουσι. οἱ δὲ κατὰ τὸν παράπλουν, ἀντιφορτίζονται τὰ ἐμπεσόντα. οὐ βασιλεύεται δὲ ὁ τόπος, ἀλλὰ τυράννοις ἰδίοις, καθ' ἕκαστον ἐμπόριον διοικεῖται. ἀπὸ δὲ ὀπώνης, τῆς ἀκτῆς εἰς τὸν νότον ὑποχωρούσης ἐπὶ πλεῖον, πρῶτα μέν ἐστι τὰ λεγόμενα μικρὰ ἀπόκοπα καὶ μεγάλα τῆς ἀζανίας, διὰ ἀγκυροβολίων. ποταμὸς, ἐπὶ δρόμοις ἕξ, παρ' αὐτὸν ἤδη τὸν λίβα. εἶτα αἰγιαλὸς καὶ μικρὸς καὶ μέγας, ἐπ' ἄλλοις δρόμοις ἕξ. καὶ μετ' αὐτὸν κατὰ τὸ ἑξῆς, οἱ τῆς ἀζανίας δρόμοι. πρῶτον μὲν, ὁ λεγόμενος σαραπίωνος. εἶθ' ὁ νίκωνος. μεθ' ὃν, ποταμοὶ πλείονες, καὶ ἄλλοι συνεχεῖς ὅρμοι, διῃρημένοι κατὰ σταθμοὺς καὶ δρόμους ἡμερησίους πλείους, τοὺς πάντας ἑπτὰ, μέχρι πυραλάων νήσων, καὶ τῆς λεγομένης διώρυχος. ἀφ' ἧς μικρὸν ἐπάνω τοῦ λιβὸς, μετὰ δύο δρόμους νυχθημέρους, παρ' αὐτὴν τὴν δύσιν εἰτεννηδιωμμενουθεσίας ἀπαντᾷ νῆσος ἀπὸ σταδίων τῆς γῆς ὡσεὶ τριακοσίων, ταπεινὴ καὶ κατάδενδρος. ἐν ᾗ καὶ ποταμοὶ, καὶ ὀρνέων γένη πλεῖστα, καὶ χελώνη ὀρεινή. θηρίων δὲ οὐδὲν ὅλως ἔχει, πλὴν κροκοδείλων· οὐδένα δὲ ἄνθρωπον ἀδικοῦσι. ἔστιν δὲ ἐν αὐτῇ πλοιάρια ῥαπτὰ καὶ μονόξυλα, οἷς χρῶνται πρὸς ἁλίαν καὶ ἄγραν χελώνης. ἐν δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ, καὶ γυργάθοις αὐτὰς ἰδίως λινεύουσιν, ἀντὶ δικτύων καθιέντες αὐτοὺς περὶ τὰ στόματα τῶν προράχων. ἀφ' ἧς μετὰ δύο δρόμους τῆς ἠπείρου τὸ τελευταιότατον τῆς ἀζανίας ἐμπόριον κεῖται, τὰ ῥαπτὰ λεγόμενα. ταύτην ἔχον τὴν προσηγορίαν, ἀπὸ τῶν προειρημένων ῥαπτῶν

rum paulò antea facta est mentio, deferuntur. Plurima quoque ibidem prouenit casia, aroma, moto, mancipia præstantia, quæ in Ægyptum plerunque deuehuntur, testudo plurima ac omnium præstantissima. In hæc autem emporia vlteriora ex Ægypto nauigatur mense Iulio, qui est Epiphi. Præterea ex intimis locis Ariaces, atque Barygazorum, in hæc eadem vlteriora emporia ex more solito deuehuntur variæ res, vt frumentum, oryza, butyrum, oleum sesaminum, othonium, monache, sagmatogene, cingula, mel arundineum, (*id est, ex arundinibus expressum*) quod saccarum dicitur. Et alii quidem data opera in hæc emporia nauigant. Alii verò præternauigantes obuiis quibusque rebus naues suas onerant. Non vni alicui regi illa regio est subiecta, sed singulis emporiis singuli tyranni præsunt. Post Oponam littore ad Austrum sese potissimùm extendente prima sese offerunt Apocopa parua, & magna Azaniæ, vti appellatur, anchoris iaciendis, & figendis accommodata, necnon fluuii sex dierum spatio versus ipsum Affricum. Deinceps littus paruum & magnum, similiter sex dierum spatium cōplectuntur. Post illud verò sunt Azaniæ dromi ex ordine siti. Primus est, qui Sarapionis dicitur, deinde Niconis, post hunc plures sunt fluuii, atque portus, continui mansionibus atque dromis diurnis pluribus diuisi atque distincti, qui omninò septem sunt numero, ad insulas vsque Pyralaon, & locum qui noua fossa appellatur. Post quam paulò supra Affricum duorum dierum naturalium itinere interiecto ad Occasum Hitenediommenuthesias occurrit insula à continente distans circiter CCC. stadia, humilis atque depressa, vestita arboribus, in qua plurima flumina, & auium genera, testudo mōtana, ferarum omniū expers, exceptis crocodilis, qui neminem lædunt. In eadem nauiculæ sunt plicatiles, siue consutiles, atque monoxylæ ex vno ligno confectæ, quibus ad piscandum, testudinésque capiendum vtuntur. In eadem insula sportis vimineis, quas retium loco iuxta mare ante cauernas demittunt, eas capere consueuērunt. Inde duos dromos abest vltimum in continenti Azaniæ emporium Rhapta, quod à consutilibus illis nauiculis sic nominatum, in

Ariace. *Barygaza.* *Saccarum.* *Apocopa parua & magna Azania.* *Littus paruum & magnum.* *Azaniæ dromi.* *Sarapionis dromos.* *Niconis dromos.* *Insulæ Pyralaō.* *Fossa.* *Hitenediommenuthesia insula.* *Crocodili.* *Rhapta empor.*

quo est magna vis eboris, atque testudinum. Illius regionis incolæ vastissimis sunt corporibus, singuláque loca certos suos tyrannos habent, sed vniuersam hanc regionem, antiquo quodam iure, regno Arabiæ primæ subiectam, Mopharites tyrannus possidet atque gubernat. Præter

Mopharites tyrannus. regem autem tributaria est Muzæ incolis, qui in eam naues onerarias mittunt per gubernatores atque ministros plærosque Arabas consuetudine illis affinitatéque iunctos, locorum, linguæque peritos. In emporia illa conuehuntur potissimum lan-

Muza. ceæ, quæ in Muza propriè conficiuntur, necnon secures, gladioli, siue cultri, subulæ, denique omnis generis vasa vitrea. In nonnulla quoque loca non parum frumenti atque vini deportatur, non tam mercandi, atque negotiandi, quàm bar-

Adulicũ ebur. baris illi gratificandi causa. Ex iisdem locis exportatur plurimum eboris, quod tamen Adulico illo est deterius, necnon rhinocerotis cornu, atque testudo post Indicam omnium præstantissima, deni-

Azania. que parum nauplii. Atque hæc quidem ferè sunt vltima emporia Azaniæ, continentis eius, quæ est à dextris Berenices.

Oceanus. Nam post hæc loca Oceanus nondum adhuc inuestigatus, ad Occasum inflectitur, & auersis partibus Æthiopiæ, Libyæ, &

Mare Occidentale. Africæ versus Meridiem prætenta Occidentali mari commiscetur. A sinistris Be-

Berenices dextra. renices post Muris portum duorum aut trium dierum interuallo ad ortum finitimum sinum nauigantibus, alius occurrit

Vicus albus. portus atque castrum, quod vicus Albus

Malihas rex Nabatæorum. nominatur, per quem ad Maliham Nabatæorum regem aditus patet. Atque hoc ipsum castrum emporii loco est iis, qui ex Arabia cum non magnis nauibus in illud deferuntur. Quamobrem tum custodiæ, tum quartæ partis mercium, quæ importantur, recipiendæ causa centurio, illuc cum exercitu mittitur. Huic proxima at-

Arabica regio. que finitima est Arabica regio, quæ secundum longitudinem multum sese extendit

Arabes. ad mare rubrum. Hanc varia & multiplicia hominum genera incolunt, quorum alii quadam ex parte, alii verò omnino linguis à se inuicem discrepant. Ex his illi qui mare attingunt Ichthyophagorũ ritu sparsim in mandris (*id est, speluncis*) habitant.

πλοιαρίων, ἐν ᾧ καὶ πλεῖστος ἐστὶν ἐλέφας, καὶ χελώνη. μέγιστοι δὲ σώμασιν περὶ ταύτην τὴν χώραν ἄνθρωποι ὁρατοὶ, κατοικοῦσιν. καὶ κατὰ τὸν τόπον ἕκαστον ὁμοίως τιθέμενοι τυράννους. νέμεται δὲ αὐτὴν κατά τι δίκαιον ἀρχαῖον, ὑποπίπτουσαν τῇ βασιλείᾳ τῆς πρώτης γινομένης ἀραβίας, ὁ μοφαρείτης τύραννος. παρὰ δὲ τοῦ βασιλέως, ὑπόφορον αὐτὴν ἔχουσιν, οἱ ἀπὸ μούζα. καὶ πέμπουσιν εἰς αὐτὴν ἐφόλκια, τὰ πλείονα κυβερνήταις καὶ χρειακοῖς ἄραψιν, χρώμενοι τοῖς κατὰ συνήθειαν, καὶ ἐπιγαμβρείαν ἔχουσιν, ἐμπείροις τε οὖσιν τῶν τόπων, καὶ τῆς φωνῆς αὐτῶν. εἰσφέρεται δὲ εἰς τὰ ἐμπόρια ταῦτα προηγουμένως, ἡ τοπικῶς ἐν μούζα κατασκευαζομένη λόγχη, καὶ πελύκια, καὶ μαχαίρια, καὶ ὀπήτια, καὶ λιθίας ὑάλης πλείονα γένη. εἰς δέ τινας τόπους, οἶνός τε καὶ σῖτος οὐκ ὀλίγος, οὐ πρὸς ἐργασίαν, ἀλλὰ δαπάνης χάριν, εἰς φιλανθρωπίαν τῶν βαρβάρων. ἐκφέρεται δὲ ἀπὸ τῶν τόπων, ἐλέφας πλεῖστος. ἧσσον δὲ τοῦ ἀδουλιτικοῦ, καὶ ῥινόκερως, καὶ χελώνη διάφορος, μετὰ τὴν ἰνδικὴν, καὶ ναύπλιος ὀλίγος. καὶ σχεδὸν τελευταιότατά ἐστι ταῦτα τὰ ἐμπόρια τῆς ἀζανίας, τῆς ἐν δεξιοῖς ἀπὸ βερενίκης ἠπείρου. ὁ γὰρ μετὰ τούτους τοὺς τόπους ὠκεανὸς, ἀνερεύνητος ὢν, εἰς τὴν δύσιν ἀνακάμπτει, καὶ τοῖς ἀπεστραμμένοις μέρεσιν τῆς αἰθιοπίας, καὶ λιβύης, καὶ ἀφρικῆς, κατὰ τὸν νότον παρεκτείνων, εἰς τὴν ἑσπέριον συμμίσγει θάλασσαν. ἐκ δὲ τῶν εὐωνύμων βερενίκης ἀπὸ μυὸς ὅρμου, δυσὶν δρόμοις ἢ τρισὶν εἰς τὴν ἀνατολὴν, διαπλεύσαντι τὸν παρακείμενον κόλπον, ὅρμος ἐστὶν ἕτερος. καὶ φρούριον, ὃ λέγεται λευκὴ κώμη. δι' ἧς ἐστὶν εἰς πέτραν πρὸς μαλίχαν βασιλέα ναβαταίων. ἔχει δὲ ἐμπορίου τινὰ καὶ αὐτὸ τάξιν, τοῖς ἀπὸ τῆς ἀραβίας ἐξαρτιζομένοις εἰς αὐτὴν, πλοίοις οὐ μεγάλοις. διὸ καὶ παραφυλακῆς χάριν, εἰς αὐτὴν παραλήπτης τῆς τετάρτης τῶν εἰσφερομένων φορτίων, καὶ ἑκατοντάρχης μετὰ στρατεύματος ἀποστέλλεται. μετὰ δὲ ταύτην, εὐθέως ἐστὶν συναφὴς ἀραβικὴ χώρα, κατὰ μῆκος ἐπὶ πολὺ παρατείνουσα τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ. διάφορα δὲ ἐν αὐτῇ ἔθνη κατοικεῖται. τινὰ μὲν ἐπὶ ποσὸν, τινὰ δὲ καὶ τελείως τῇ γλώσσῃ διαλλάσσοντα. τούτων τὰ παρὰ θάλασσαν ὁμοίως, ἰχθυοφάγων μάνδραις διείληπται.

τὰ

τὰ δὲ ἐπάνω, κατὰ κώμας καὶ νομαδίας οἰκεῖται πονηροῖς ἀνθρώποις διφώνοις. οἷς περιπίπτοντες ἀπὸ τοῦ μέσου πλόου, οἱ μὲν διαρπάζονται. οἱ δὲ καὶ ἀπὸ ναυαγίων σωθέντες, ἀνδραποδίζονται. διὸ καὶ συνεχῶς ἀπὸ τῶν τυράννων καὶ βασιλέων τῆς ἀραβίας αἰχμαλωτίζονται. λέγονται δὲ, κανραεῖται. καθόλου μὲν οὖν ἐστὶν ὁ τῆς ἀραβικῆς χώρας ἠπείρου παράπλους, ἐστὶν ἐπισφαλὴς, καὶ ἀλίμενος ἡ χώρα καὶ δύσορμος, καὶ ἀκάθαρτος, ῥαχίαις καὶ σπίλοις ἀπρόσιτος, καὶ κατὰ πάντα φοβερά. διὸ καὶ εἰσπλεόντων, μέσον πλοῦν κατέχομεν, καὶ εἰς τὴν ἀραβικὴν χώραν μᾶλλον παροξυνόμεν, ἄχρι τῆς κατακεκαυμένης νήσου. μεθ' ἣν, διηνεκῶς ἡμέρων ἀνθρώπων, καὶ νομαδικῶν θρεμμάτων, καὶ καμήλων συνεχὴς χώρα, καὶ μετὰ ταύτας, ἐν κόλπῳ τῷ τελευταιοτάτῳ τῶν εὐωνύμων τούτου τοῦ πελάγους, ἐμπόριον ἐστὶν νόμιμον παραθαλάσσιον μούζα. σταδίοις ἀπέχον τοὺς πάντας ἀπὸ βερενίκης, παρ' αὐτὸν τὸν νότον πλεόντων, ὡς εἰς μυρίους δισχιλίους. τὸ μὲν ὅλον, ἀράβων, ναυκληρικῶν ἀνθρώπων καὶ ναυτικῶν. πλεονάζον δὲ, καὶ τοῖς ἀπὸ ἐμπορίας πράγμασι κινεῖται. συγχρῶνται γὰρ τῇ τοῦ πέραν ἐργασίᾳ καὶ βαρυγάζων, ἰδίοις ἐξαρτισμοῖς. ὑπέρκειται δὲ αὐτῆς ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν πόλις σαυὴ, τῆς περὶ αὐτὴν μαφαρτίδος λεγομένης χώρας. ἔστι δὲ τύραννος, καὶ κατοικῶν αὐτὴν, χολαιβος. καὶ μετ' ἄλλας ἐννέα ἡμέρας, αφαρ μητρόπολις. ἐν ᾗ χαριβαὴλ, ἔνθεσμος βασιλεὺς ἐθνῶν δύο. τοῦ τε ὁμηρίτου, καὶ τοῦ παρακειμένου λεγομένου σαβαείτου, συνεχέσι πρεσβείαις καὶ δώροις φίλος τῶν αὐτοκρατόρων. τὸ δὲ ἐμπόριον ἡ μούζα, ἀλίμενον μὲν, εὐσάλον δὲ καὶ εὔορμον, διὰ τὰ περὶ αὐτὴν ἀμμόγεια ἀγκυροβόλια. φορτία δὲ εἰς αὐτὴν προχωρεῖ. πορφύρα διάφορος, καὶ χυδαία, καὶ ἱματισμὸς ἀραβικὸς χειριδωτὸς, ὅ, τε ἁπλοῦς, καὶ ὁ κοινὸς. καὶ σκοτουλάτος, καὶ διάχρυσος, καὶ κρόκος, καὶ κύπερος, καὶ ὀθόνιον, καὶ ἀβόλλαι, καὶ λώδικες οὐ πολλαὶ, ἁπλοῖ τε καὶ ἐντόπιοι. ζῶναι σκιωταὶ, καὶ μύρον μέτριον, καὶ χρῆμα ἱκανόν. οἶνος τε καὶ σῖτος, οὐ πολύς. φέρεται γὰρ καὶ ἡ χώρα πυρὸν μετρίως καὶ οἶνον πλείονα. τῷ τε βασιλεῖ καὶ τῷ τυράννῳ, δίδονται ἵπποι τε καὶ

Superioris verò partis incolæ vicis atque pascuis distincti sunt, improbi homines, duplici lingua vtentes. In hos si qui ex medio nauigationis cursu forte incidunt, ab iis spoliantur, & ii, qui ex naufragio aliquo salui euaserunt, ab iisdem seruituti addicuntur. Quam ob causam assiduè à tyrannis atque regibus Arabiæ in captiuitatem abripiuntur, qui Canraitæ dicuntur. *Canraitæ.* Ac omnino hæc Arabiæ continentis præternauigatio plena est periculi, regio enim est importuosa, infesta cautibus, atque scopulis inaccessa, horroris vbiq; plena. Quãobrem illac nauigantes per medium mare cursum tenemus, magnóque nisu Arabiã versus contendimus vsque ad insulam exustam. *Insula exusta.* Post hanc alia loca continua sequuntur, quæ inhabitant homines mansueti, atque ciuiles, pecorum & camelorum pastores. *Arabes pastores.* Post hæc in vltimo sinu sinistræ partis ipsius pelagi Muza est emporiũ maritimum *Muza emporiũ.* legitimum, quod à Berenice austrũ versus distat circiter duodecim millia stadiorum. Totum incolitur ab Arabibus nauticæ atq; maritimæ rei peritis. Plenum præterea est atque refertum mercaturã facientibus. Nã præterquam quòd transmarinis, atque Barygazenis negotiationibus vtantur, suas proprias merces habẽt. Supra hanc trium dierum interuallo est vrbs Saua circa quã *Saua vrbs.* est regio Maphartis dicta, cuius tyrannus *Maphartis regio.* est Cholæbus. *Cholæbus tyrannus.* Hanc nouem dierum itinere sequitur Aphar metropolis, in qua sedẽ domiciliumq; habet Charibael legitimus Homeritarum atque (qui hisce vicini sunt) Sabaitarũ rex, imperatorũ nostrorũ amicus, *Aphar metropolis. Charibael rex. Homeritæ. Sabaitæ.* ad quos crebras legationes atque munera mittit. Emporiũ porrò Muzæ statione quidem caret, sed tamen commodum est ad quod naues appellere & in salo consistere possint ob loca quæ circa illud sunt, arenosa, in quibus facile anchoræ desiguntur. Merces autẽ, quæ in illud importãtur, sunt purpura eximia, & vilis (*siue vulgaris*) necnõ vestes Arabicæ manicatæ, & simplices, & cõmunes (*siue vulgares*) tam scutulatæ, quàm inauratæ. Itẽ crocus, cyperus, othoniũ, abollæ, lodices non multę, tum simplices, tũ illius loci propriæ, zonæ sciotæ (*siue vmbratiles*) vnguentũ mediocre, pecunię satis, vini atq; frumenti admodũ parũ. Fert enim regio illa frumenti copiã mediocrem, vini aliquãto maiorẽ. Regi siue tyrãno dan-

tur equi, muli clitellarii, vasa aurea, atque argentea cælata, vestes pretiosæ, ligna siue uasa ænea. Inde exportantur, quæ quidem ibi nascuntur, myrrha eximia, stacte abirminea, lygdus, denique omnes illæ merces suprà commemoratæ, quæ ex Aduli afferuntur. Tempus opportunum esse nauigandi est mense Septembri, quē Thod appellant, atque etiam citius. Post illud circiter C C C. stadia numero, coeunte iam in vnum continente Arabica, atque regione vlteriore Barbarica, quæ

Fretum Arabicum.

est iuxta Aualitem sinum, fretum est non admodum longum, quod ipsum pelagus in angustum cogit atque constringit: cuius sanè freti transitum intermedium sexaginta stadia Diodori insula intercipit.

Diodori insula.

Quò fit, vt nauigationis iuxta illam insulam cursus vi ventorum ex vicinis montibus spirantium sit incitatior, maiorique impetu feratur. Propter hoc fretum maritimus est Arabum vicus Ocelis nomine, sub eadem tyrannide. Is verò non tam est emporium quàm portus, & aquatio, primúmque intrò nauigantium diuersorium.

Ocelis vicus Arabum.

Post Ocelim aperiente se rursus mari versus ortum, ac paulatim in pelagus desinente circiter mille ducentorum stadiorum interuallo Fœlix est Arabia, vicus maritimus eiusdem Tharibaeltis regno subiectus, qui & portus commodiores, & aquationes dulciores habet, quàm Ocelis. Situs est in principio sinus post se regione relicta.

Arabia fœlix vicus.

Tharibaelis regio.

Fœlix autem, quum prius fuisset vrbs, ideo est appellata, quod cùm nondum ex India in Ægyptum nauigaretur, neque ex Ægypto quisquam interiora Indiæ loca petere auderet, sed eò vsque tantùm procederetur, vtrorúmque tam Indorum, quàm Ægyptiorum merces ipsa recipiebat. Quemadmodum Alexandria & externas merces, & quæ ab Ægypto veniunt recipit. At verò paulò antè nostra tempora Cæsar eam destruxit.

Cæsar Arabiam destruxit.

Arabiam fœlicem proximè sequitur littus oblongum, atq; sinus, qui plusquam duo M. stad. longitudine patet. Nomadū atq; Ichthyophagorū vicis refertus.

Littus oblōgum.
Nomades.
Ichthyophagi.

Post illius littoris atque sinus promontorium in mare porrectū, aliud est emporiū mari vicinū Cana nomine in regno atq; ditione Eleazari, in regione thurifera, iuxta quod sunt insulæ duæ desertæ, quarū vna Auiū dicitur, altera Trullas C X X. stad. à Cana

Cana emporiū.
Eleazari regio.
Thurifera regio.
Insula auium.
Trullas insula.

ἡμίονοι νωτηγοί, καὶ χρυσώματα, καὶ τορνευτὰ ἀργυρώματα, καὶ ἱματισμὸς πολυτελής, καὶ χαλκουργήματα. ἐξάγεται δὲ ἐξ αὐτῆς, ἐντόπια μὲν, σμύρνα ἐκλεκτὴ, καὶ στακτὴ ἀβειρμιναία, λύγδος, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ πέραν ἀδουλεὶ προειρημένα φορτία πάντα. πλέεται δὲ εἰς αὐτὴν εὐκαίρως περὶ τὸν σεπτέμβριον μῆνα, ὅς ἐστι θώθ. οὐδὲν δὲ κωλύει, καὶ τάχιον. μετὰ δὲ ταύτην ὡσεὶ τριακοσίους παραπλεύσαντες σταδίους, ἤδη συνερχομένης τε τῆς ἀραβικῆς ἠπείρου, καὶ τῆς πέραν κατὰ τὸν αὐαλίτην βαρβαρικῆς χώρας, αὐλών ἐστιν οὐ μακρὸς, ὁ συνάγων καὶ εἰς στενὸν ἀποκλείων τὸ πέλαγος. οὗ τὸν μεταξὺ πόρον ἑξήκοντα σταδίων μεσολαβεῖ νῆσος ἡ διοδώρου. διὸ καὶ ῥοώδης, καὶ καταπνεόμενος ἀπὸ τῶν παρακειμένων ὀρέων ἐστιν, ὁ κατ' αὐτὴν διάπλους. κατὰ τοῦτον τὸν ἰσθμὸν, παραθαλάσσιος ἐστιν ἀράβων κώμη τῆς αὐτῆς τυραννίδος, ὄκηλις. οὐχ οὕτως ἐμπόριον, ὡς ὅρμος, καὶ ὕδρευμα, καὶ πρώτη καταγωγὴ τοῖς ἔσω διαίρουσιν. μετὰ δὲ ὄκηλιν, ἀνοιγομένης πάλιν τῆς θαλάσσης εἰς ἀνατολὴν, καὶ κατὰ μικρὸν εἰς πέλαγος ἀποφαινομένης ἀπὸ σταδίων ὡς χιλίων διακοσίων, ἐστὶν εὐδαίμων ἀραβία, κώμη παραθαλάσσιος βασιλείας τῆς αὐτῆς θαριβαήλτος, ὅρμους μὲν ἐπιτηδείους, καὶ ὑδρεύματα γλυκύτερα, κρείσσω τῆς ὀκήλεως ἔχουσα. ἤδη δὲ ἐν ἀρχῇ κόλπου κειμένη τῷ τὴν χώραν ὑποφεύγειν. εὐδαίμων δὲ ἐπεκλήθη πρότερον οὖσα πόλις, ὅτε μήπω ἀπὸ τῆς ἰνδικῆς εἰς τὴν αἴγυπτον ἐρχομένων, μηδὲ ἀπὸ αἰγύπτου τολμώντων εἰς τοὺς ἔσω τόπους διαίρειν, ἀλλ' ἄχρι ταύτης παραγινομένων, τοὺς παρὰ ἀμφοτέρων φόρτους ἀπεδέχετο. ὥσπερ ἀλεξάνδρεια, καὶ τῶν ἔξωθεν, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς αἰγύπτου φερομένων, ἀποδέχεται. νῦν δὲ, οὐ πρὸ πολλοῦ τῶν ἡμετέρων χρόνων, καῖσαρ αὐτὴν κατεστρέψατο. ἀπὸ δὲ τῆς εὐδαίμονος ἀραβικῆς, ἐκδέχεται συναφὴς αἰγιαλὸς ἐπιμήκης, καὶ κόλπος, ἐπὶ δισχιλίους ἢ πλείονας παρήκων σταδίους. νομάδων τε καὶ ἰχθυοφάγων, κώμαις παροικουμέναις. οὗ μετὰ τὴν προέχουσαν ἄκραν, ἐμπόριόν ἐστιν ἕτερον παραθαλάσσιον, κανή. βασιλείας, ἐλεάζου. χώρας, λιβανωτοφόρου, καὶ κατ' αὐτὴν, ἔρημοι νῆσοι δύο. μία μὲν, ἡ τῶν ὀρνέων. ἡ δ' ἑτέρα, λεγομένη τρούλλας, ἀπὸ σταδίων ἑκατὸν εἴκοσι

τῆς

τῆς κανῆς. ὑπέρκειται δὲ αὐτῆς μεσόγειος, ἡ μητρόπολις σαββαθά, ἐν ᾗ καὶ ὁ βασιλεὺς κατοικεῖ. πᾶς δ' ὁ γεννώμενος ἐν τῇ χώρᾳ λίβανος, εἰς αὐτὴν ὥσπερ ἐκδοχεῖον εἰσάγεται, καμήλοις τε, καὶ σχεδίαις ἐντοπίαις δερματίναις ἐξ ἀσκῶν, καὶ πλοίοις. ἔχει δὲ καὶ αὐτὴ σύγχρησιν, τῶν πέραν ἐμπορίων, βαρυγάζων, καὶ σκυθίας, καὶ ὀμάνων, καὶ τῆς παρακειμένης περσίδος. εἰσάγεται δὲ εἰς αὐτὴν, ἀπ' αἰγύπτου μὲν ὁμοίως πυρὸς ὀλίγος καὶ οἶνος, ὥσπερ καὶ εἰς μούζα. ἱματισμὸς ἀραβικὸς ὁμοίως, καὶ κοινὸς καὶ ἁπλοῦς, καὶ ὁ νόθος, περισσότερος. καὶ χαλκὸς, καὶ κασσίτερος, καὶ κοράλλιον, καὶ σύραξ καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα εἰς μούζα. τὰ πλείονα δὲ, ἀργυρώματα τετορευμένα, καὶ χρήματα τῷ βασιλεῖ. ἵπποι δὲ, καὶ ἀνδριάντες, καὶ ἱματισμὸς διάφορος, ἁπλοῦς. ἐξάγεται δὲ ἐξ αὐτῆς, ἐντόπια μὲν φορτία, λίβανος, καὶ ἀλόη. τὰ δὲ λοιπὰ, κατὰ μετοχὴν τῶν ἄλλων ἐμπορίων. πλεῖται δὲ εἰς αὐτὴν περὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν, ὃν καὶ εἰς μούζα, προϊμώτερον δέ. μετὰ δὲ κανὴν τῆς γῆς ἐπὶ πλεῖον ὑποχωρούσης, ἄλλος ἐκδέχεται βαθύτατος κόλπος ἐπὶ πολὺ παρεκτείνων, ὁ λεγόμενος σαχαλίτης. καὶ χώρα λιβανωτοφόρος. ὀρεινὴ δὲ καὶ δύσβατος, ἀέρα παχὺν ἔχουσα καὶ ὀμιχλώδη, κατὰ τῶν δένδρων φερόμενον τὸν λίβανον. ἔστι δὲ τὰ δένδρα τὰ λιβανοφόρα, οὐ μεγάλα λίαν οὐδὲ ὑψηλά. φέρει δὲ ἐπὶ τῷ φλοιῷ πησσόμενον τὸν λίβανον, ὥς τινα καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἐν αἰγύπτῳ δένδρων δακρύει τὸ κόμμι. μεταχειρίζεται δὲ ὁ λίβανος, ὑπὸ δούλων βασιλικῶν, καὶ τῶν ἐπὶ τιμωρίᾳ πεμπομένων. ἐπίνοσοι δὲ δεινῶς, οἱ τόποι. καὶ τοῖς μὲν παραπλέουσι, λοιμικοί: τοῖς δὲ ἐργαζομένοις, πάντοτε θανατώδεις. ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς τροφῆς, εὐχερῶς ἀπολλύμενοι. τοῦτο δ' ἐστὶν ἀκρωτήριον τοῦ κόσμου μέγιστον, ἀποβλέπον εἰς ἀνατολὴν, ὁ καλούμενος σύαγρος. ἐφ' οὗ, φρούριόν ἐστι τῆς χώρας, καὶ λιμὴν, καὶ ἀποθήκη τοῦ συναγομένου λιβάνου. καὶ κατὰ τοῦτον ἐν τῷ πελάγει, νῆσος, ἀνὰ μέσον τούτου, καὶ τοῦ πέραν ἀκρωτηρίου τῶν ἀρωμάτων, τῷ συάγρῳ συνορίζουσα μᾶλλον, ἡ διοσκορίδου καλουμένη. μεγίστη μὲν, ἔρημος δὲ καὶ κάθυγρος. ἔχουσα ποταμοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ κροκοδείλους, καὶ ἐχίδνας πλείστας, καὶ

à Cana diſtans. Supra hanc Sabbatha metropolis mediterranea ſita eſt, in qua rex ſedem ſuam habet. In hanc thus, quod in regione illa naſcitur, ceu commune quoddam receptaculum partim camelis, partim ratibus quibuſdam vernaculis pelliceis, quæ ex vtribus confectæ ſunt, partim denique aliis nauibus, conuehitur. Ipſa porrò vtitur emporiis, quæ vltrà ſunt, Barygazorum, Omanorum, Scythiæ, atque Perſidis vicina. In illam inuehitur ex Ægypto parum frumenti, atque vini, non ſecus atque in Muzam. Item veſtes Arabicæ, communes, ſimplices, & maxima ex parte quidem adulterinæ. Præterea æs, ſtamnum, coralium, ſtyrax, & reliqua quæ etiam in Muzam. Plæraque autem quæ regi mittuntur ſunt vaſa argentea, cælata, pecuniæ ſiue nummi, equi, ſtatuæ, veſtes tum nobiles, tum vulgares. Inde verò exportantur merces quædam, quæ ibidem generantur, vt thus, aloë, & aliæ quas habent ex aliorum emporiorũ communione. Eodem ferè tempore illuc nauigatur quo Muzam, ſed aliquantò matutius. Poſt Canam magno ſpatio mari retrocedente, alius profundiſſimus ſinus ſequitur longo tractu extenſus, qui Sachalites nuncupatur. Regio eſt thurifera, montana, aditu acceſſúque difficilis, aëre craſſo atque nubilo, ex arboribus thus producens. Arbores illæ thuriferæ non admodum magnæ ſunt atque proceræ ipſúmque thus producunt, in cortice concretum, quemadmodum apud nos in Ægypto nonnullis ex arboribus gummi lachrymarum inſtar promanat. Thus illud à regiis ſeruis, atque ſuppliciis addictis tractatur atque colligitur. Loca ſunt mirum in modũ inſalubria, vt & illos qui tantũ præteruehuntur, peſte inficiãt, & operariis illis certam mortẽ afferant. Adde, quòd multi ob victus penuriã facillimè intereunt. Atq; hoc quidẽ mundi maximũ eſt promontoriũ ad ortum ſpectans Syagros appellatum, in quo regionis illius caſtrum eſt & portus, thuríſque collecti receptaculũ. Inter hoc ipſum promõtorium in alto, & alterum quod ei è regione oppoſitum eſt Aromatum, inſula quædam Dioſcoridis dicta interiacet, Syagro aliquanto propior, ampliſſima quidẽ, verùm deſerta & paluſtris. Abundat illa fluminibus, crocodilis, viperis plurimis,

Sabbatha metropolis.
Barygaza. Omana. Scythia. Perſis.
Sachalites ſinus.
Thurifera regio.
Thuriferæ arbores.
Syagros promontorium.
Dioſcoridis inſula.

lacertis denique maximis, quorum carnibus quidem vescuntur, pinguedine verò colliquata, olei vice vtuntur. Nullas fert neque vites, neque frumentum, illiúsque incolæ pauci admodũ numero in vno tantum insulæ latere Aparcti versus, habitant quâ continentem spectat. Habitantes aduenæ sunt ex Arabibus, Indis, Græcis quoque nonnullis mercaturæ faciendæ causa eò cõfluentibus conflati. Fert illa insula testudinem, & veram, & terrestrem, & albã. Ad hæc plurimam excellentem, maiusculis testis præditam. Item montanam ingentis magnitudinis, quæ crassissimam testam habet: cuius eæ quidem partes, quæ sunt iuxta ventrem fuluæ, ob duritiem suam sectionem non admittunt. Ex illa itaque tota & integra arcas, capsulas, pugillares tabellas, atque alia huiusmodi conficiunt.

Cinnaberi Indicum. In eadem gignitur cinnaberi quod Indicum dicitur, quod lachrymarum instar ex arboribus emanans colligi solet. Quemadmodum autem, vt suprà dictum est, Azania est sub imperio Charibaelis, atque Mapharitæ tyranni, ita hæc insula subiecta est regi vniuersæ regionis thuriferæ qui est Eleazus. *Mapharitæ.* *Eleazus tyrannus.* In eadem porrò Muzenses nonnulli mercaturam faciunt, & quicũque per Limyricam, atque Barygaza nauigãtes forte fortuna in eam incidunt. Oryzam, frumentum, linum Indicum, mancipia fœminea, quæ rarò eò deferuntur, ibi vendunt, & vicissim naues suas plurima testudine onerant. Hodie insula illa à regibus mercede elocata præsidiisq; munita custoditur. Syagrum proximè attingit sinus, versus continentem, Omana, valde profundus: cuius trãsitus DC. stad. patet. *Omana sinus.* Post eum D. stadiorũ spatio mõtes sunt alti, petrosi, prǽrupti hominum in speluncis habitantium. *Montes alti.* Deinceps sequitur portus nobilis, aptus ad thus Sachaliticum conuehendum, qui Moscha portus dicitur. *Moscha portus.* In hũc à Cana naues quędã mitti solent, quæque à Limyrica, aut Barygazis veniũt eò deferuntur, sero anni tẽpore hyemẽ ibi traducentes, à regiis ministris thus recipiunt & exportãt, cũ quibus othonium, frumentũ, atque vinũ cõmutant. Per vniuersum autem illum sinum Sachaliticũ thus in vnũ quendã cumulũ congestũ, sine vlla est custodia, diis nimirũ quadã sua virtute locũ illũ tutãtibus. *Thuris custodia diuina.* Nã neq; clàm, neq; apertè sine ipsius regis pmissione ac potestate

σαύρας ὑπερμεγέθεις, ὧν τὸ κρέας ἐσθίουσι, τὸ δὲ λίπος τήκουσι, καὶ ἀντ' ἐλαίου χρῶνται. καρπὸν δὲ οὔτε ἀμπέλου, οὔτε σίτου, ἡ νῆσος φέρει. οἱ δὲ ἐνοικοῦντες αὐτὴν ὀλίγοι, κατὰ μίαν πλευρὰν τῆς νήσου τῆς πρὸς ἀπαρκτίαν οἰκοῦσι, καθὸ μέρος ἀποβλέπει τὴν ἤπειρον. εἰσὶν δὲ ἐπίξενοι καὶ ἐπίμικτοι, ἀράβων τε καὶ ἰνδῶν, καὶ ἔτι ἑλλήνων τῶν πρὸς ἐργασίαν ἐκπλεόντων. φέρει δὲ ἡ νῆσος χελώνην, τήν τε ἀληθινὴν καὶ χερσαίαν, καὶ τὴν λευκήν. πλείστην δὲ καὶ διάφορον, καὶ τοῖς ὀστράκοις μείζοσιν: τήν τε ὀρεινὴν, ὑπερμεγέθη, καὶ παχύτατον ὄστρακον ἔχουσαν. οὗ τὰ παρὰ τὴν κοιλίαν μέρη τὰ εὐχρηίζοντα, τομὴν οὐκ ἐπιδέχεται, καὶ πυῤῥότερα ὄντα. ὁλοτελῶς δὲ τὰ εἰς γλωσσοκόμα καὶ πινακίδια καὶ μαγίδια ἐγχρηίζοντα, καὶ τοιαύτην τινὰ χρῆσιν κατατέμνεται. γίνεται δὲ ἐν αὐτῇ καὶ κιννάβαρι, τὸ λεγόμενον ἰνδικὸν, ἀπὸ τῶν δένδρων ὡς δάκρυ συναγόμενον. ὑποπίπτει μὲν οὖν ὥσπερ ἡ ἀζανία, χαριβαὴλ, καὶ τῷ μαφαρείτῃ τυράννῳ, καὶ ἡ νῆσος αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ τῆς λιβανωτοφόρου. συνεχρήσαντο δὲ αὐτῇ καὶ ἀπὸ μούζα τινὲς, καὶ τῶν ἐκπλεόντων διὰ λιμυρικῆς καὶ βαρυγάζων, ὅσοι κατὰ τύχην εἰς αὐτὰς ἐπιβάλλοντες, ὄρυζάν τε καὶ σῖτον καὶ ὀθόνην ἰνδικὴν ἀντικαταλλασσόμενοι, καὶ σώματα θηλυκὰ διὰ σπάνιν ἐκεῖ προχωροῦντα, χελώνην ἀντεφορτίζοντο πλείστην. νῦν δὲ, ὑπὸ τῶν βασιλέων ἡ νῆσος ἐκμεμίσθωται, καὶ παραφυλάσσεται. μετὰ δὲ τὸν σύαγρον, κόλπος ἐστὶν συναφὴς, ἐπὶ βάθος ἐνδύνων εἰς τὴν ἤπειρον ὄμανα. σταδίους ἔχων ἑξακοσίους, τὸ διαπέραμα. καὶ μετ' αὐτὸν ὑψηλὰ ὄρη πετρώδη καὶ ἀπόκοπα ἀνθρώπων ἐν σπηλαίοις κατοικούντων, ἐπὶ σταδίους ἄλλους πεντακοσίους. καὶ μετ' αὐτοὺς, ὅρμος ἀποδεδειγμένος τοῦ σαχαλίτου λιβάνου πρὸς ἐμβολὴν, μόσχα λιμὴν λεγόμενος. εἰς ὃν ἀπὸ κανὴ, συνήθως πλοῖα πέμπεταί τινα. καὶ παραπλέοντα ἀπὸ λιμυρικῆς ἢ βαρυγάζων, ὀψινοῖς καιροῖς παραχειμάσαντα, παρὰ τῶν βασιλικῶν πρὸς ὀθόνιον καὶ σῖτον καὶ ἔλαιον, λίβανον ἀντιφορτίζουσιν. παρ' ὅλον δὲ τὸν σαχαλίτην χώματι κειμένῳ καὶ ἀφυλάκτῳ, δυνάμει θεῶν τινι, τοῦτον τὸν τόπον ἐπιτηρούντων. οὔτε γὰρ λάθρα, οὔτε φανερῶς, χωρὶς βασιλικῆς δόσεως εἰς πλοῖον ἐμβλη-

βληθῆναι δύναται. καὶ χόνδρον τίς ἄρῃ, οὐ δύναται πλεῦσαι τὸ πλοῖον ἀπὸ δαίμονος. δίχα λιμένος, ἐπ' ἄλλους σταδίους ὡς χιλίους πεντακοσίους, ἕως ἀσίχωνος ἄχρι τῆς γῆς παρατείνει. καὶ κατὰ τὸ ἀπολῆγον αὐτοῦ μέρος, ἑπτὰ νῆσοι παράκεινται κατὰ τὸ ἑξῆς, αἱ ζηνοβίου λεγόμεναι. μεθ' ἃς ἄλλη παράκειται χώρα βαρβάρων, οὐκ ἔτι τῆς αὐτῆς βασιλείας, ἀλλ' ἤδη τῆς περσίδος. ἣν ἀφ' ὕψους παραπλέοντι ὡς σταδίους δισχιλίους ἀπὸ τῶν ζηνοβίου, συναντᾷ νῆσος σαράπιδος λεγομένη, ἀπὸ σταδίων τῆς γῆς ὡσεὶ ἑκατὸν εἴκοσι. ταύτης τὸ μὲν πλάτος ἐστὶν, ὡσεὶ σταδίων διακοσίων. οἰκεῖται δὲ κώμαις τρισὶν, καὶ ἀνθρώποις ἱερεῦσι ἰχθυοφάγων. γλώσσῃ δὲ ἀραβικῇ χρῶνται, καὶ περιζώμασι φύλλων κουκίνων. ἔχει δὲ ἡ νῆσος, χελώνην ἱκανὴν, καὶ διάφορον. ἐξαρτίζουσι δὲ εἰς αὐτὴν συνήθως οἱ ἀπὸ κανῆς, σκάφας καὶ ἐφόλκια. περικολπίζοντι δὲ τὴν ἐχομένην ἤπειρον, εἰς αὐτὴν τὴν ἄρκτον ἤδη περὶ τὴν εἰσβολὴν τῆς περσικῆς θαλάσσης, κεῖνται νῆσοι πλεόμεναι. καλαίου λεγόμεναι νῆσοι. σχεδὸν ἐπὶ σταδίους δισχιλίους, παρεσταμέναι τῇ χώρᾳ. πονηροὶ δὲ οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν ἄνθρωποι, καὶ ἡμέρας οὐ πολύ τι βλέποντες. περὶ δὲ τὴν ἐσχάτην κεφαλὴν τῶν παπίου νήσων, καὶ τὸ λεγόμενον καλὸν ὄρος, ἐκδέχεται μετ' οὐ πολὺ τὸ στόμα τῆς περσικῆς. καὶ πλεῖσται κολυμβήσεις εἰσὶν, τοῦ πινικίου κόγχου. τούτου δὲ τοῦ στόματος ἐκ τῶν εὐωνύμων, ἐστὶν ὄρη μέγιστα λεγόμενα σαβώ. ἐκ δὲ τῶν δεξιῶν, ἄντικρυς ἀφορώμενον ἄλλο στρογγύλον ὑψηλὸν, τὸ σεμιράμεως λεγόμενον. καὶ μέσος αὐτὸς ὁ διάπλους τοῦ στόματος, ὡς σταδίους ἑξακοσίους. δι' οὗ μέγιστος καὶ πλατύτατος εἰς τοὺς ἐσωτάτους τόπους, ὁ περσικὸς κόλπος ἀναχεῖται. καθ' ὃν ἐν τοῖς ἐσχάτοις αὐτοῦ μέρεσιν, ἐμπόριόν ἐστιν νόμιμον, λεγόμενον ἡ ἀπολόγου, κειμένη κατὰ πασίνου χώραν, κατὰ ποταμὸν εὐφράτην. παραπλεύσαντι δὲ τοῦτο τὸ στόμα τοῦ κόλπου, μετὰ δρόμους ἕξ, ἕτερον ἐμπόριον ἐστὶν τῆς περσίδος, ἡ λεγομένη ὄμανα. ἐξαρτίζεται δὲ εἰς αὐτὴν συνήθως. ἀπὸ μὲν βαρυγάζων εἰς ἀμφότερα ταῦτα τῆς περσίδος ἐμπόρια, πλοῖα μεγάλα, χαλκοῦ καὶ ξύλων σαγαλίνων, καὶ δοκῶν καὶ κεράτων, καὶ φαλάγγων σησαμίνων καὶ ἐβενίνων. εἰς δὲ τὴν ὄμανα, καὶ ἀπὸ κανῆ λίβανος. καὶ ἀπὸ ὀμάνων εἰς τὴν ἀραβίαν, ἐντόπια ῥαπτὰ πλοιάρια τὰ λεγόμενα, μαδαράτε. εἰσφέρεται δὲ ἀπὸ ἑκατέρων τῶν ἐμπορίων, εἴς τε βαρύγαζαν καὶ εἰς ἀραβίαν, πινικὸν πολὺ μὲν,

ſtate in naues importari poteſt: ita vt ſi quis vel granum ſuſtulerit, atque naui impoſuerit, illa à Dæmone nimirum quodam retẽta, minimè inde poſſit à portu ſoluere. Hinc rurſus ſtad. circiter M. D. ſpatio regio illa vſque ad Aſichonem, ad terram vſque extẽditur cuius in extrema ora ſeptẽ inſulæ ex ordine iacent Zenobii dictæ: poſt quas alia regio Barbara, quæ non ad idem regnum, ſed ad Perſidem pertinet. Hanc vbi ex ſupernis locis prætervectus fueris circiter duo M. ſtad. à Zenobii inſulis, alia occurrit inſula Sarapidos nũcupata, quæ à terra circiter C XX. ſtad. abeſt latitudine ferè C C. ſtad. In ea ſunt tres vici, cuius incolæ ſacerdotes Ichthyophagorũ. Lingua vtuntur Arabica, cingulis confectis ex foliis Cucinis pudenda tegunt. Habet inſula teſtudinem ſatis copioſam, & eximiam. Canenſes in illam ſcaphas, nauéſque onerarias importare conſueuerunt. In ſinu autem continẽtis vicinæ, ad Septẽtriones, propè oſtium maris Perſici inſulæ iacent ad quas nauigatur, Calæi inſulæ dictæ, quæ ferè duo M. ſtad. interuallo à cõtinente ſunt diſiunctæ. Illius incolę homines ſunt improbi, quiq; interdiu parũ admodum acutè cernunt. Circa extremũ verò caput inſularum Papiæ, & montẽ Pulchrũ cognominatũ ſequitur nõ multò poſt ipſum os maris Perſici, vbi plurimæ ſunt oſtrei pinicii colymbeſes, hoc eſt, piſcationes, quæ vrinãdo fiunt. A ſiniſtris huius freti mõtes ſunt maximi Sabo nuncupati. A dextris autem è regione alius mons rotundus & altus, qui Semiramis mons dicitur. Ipſius præterea freti tranſitus medius latus circiter D C. ſtadia, per quem maximus atq; latiſſimus ſinus Perſicus in intima loca effunditur. Huius in extremis partibus emporium iuſtũ ac celebre, Apologi nominatum, non procul à Paſini regione propter Euphratem ſitum eſt. Eiuſdem porrò ſinus oſtium præternauiganti ſex dierum interuallo aliud Perſidis emporium occurrit, quod Ommana vocant, in quod ſolito more nauigatur. Ex Barygazis quidem in vtrumq; hoc Perſidis emporiũ nauigatur cũ magnis nauibus onuſtis ęre, lignis Sagalinis, trabibus, cornu, phalãgis, Seſaminis, atq; Ebeninis. In Ommana etiam à Cana thus affertur. Ab Ommanis in Arabiam deuehuntur nauiculę conſutiles, quæ in illo loco cõficiuntur, quas Madaratas appellãt. Porrò ex vtriſq; illis emporiis in Barygazã, & in Arabiã pinici multũ

Aſichon.
Zenobij inſulæ.
Sarapidis inſula.
Ichthyophagorum ſacerdotes.
Oſtium maris Perſici.
Calæi inſulæ.
Papia inſula.
Mõs Pulcher.
Oſtiũ Perſici maris.
Margaritarũ piſcationes.
Sabo montes.
Semiramis mons.
Perſicus ſinus.
Apologi emporium.
Paſini regio.
Euphrates.
Ommana emporium.
Naues Madaratæ.

quidem ſed Indico deterius importatur, necnon purpura, veſtis quæ ibi fit, vinum, palma plurima, aurum, mancipia. *[Ommanitis regio.]* Poſt Ommanitidem regionem iuxta ipſam viam ſinus ſequitur *[Terabdon ſinus.]* Terabdon nominatus, qui ſub alio eſt regno in cuius medio ſinus dilatatur. Propter hunc fluuius eſt nauibus recipiendis aptus, *[Horæa emporium.]* cuius in oſtio exiguum eſt emporiũ Horæa dictum, iuxta quod ciuitas ſita eſt mediterranea ſeptē dierum itinere à mari diſtans, vbi ſedes eſt regia. Regio illa feraciſſima eſt frumenti, vini, oryzæ, palmarum. In continente autem nihil aliud naſcitur quam bdellium. Hanc regionem continente iam ob ſinuum profunditatem ab ortu veluti in cornua excurrēte, ſéque incuruante, excipiunt *[Scythiæ partes maritimæ.]* maritimæ partes Scythiæ Boream verſus ſitę admodum humiles. *[Sinthus fl.]* Ex quibus erumpit Sinthus fluuius, maris rubri fluuiorũ omniũ maximus, copioſiſſima aquarum vi in mare ſeſe exonerans. Quò fit, vt longo admodum ſpatio in alto mari, antequam regionē attingas, *[Serpentes obuij continentis ſignum.]* aqua ex illo fluuio candida occurrat. Præterea illi qui ex alto veniunt hoc potiſſimùm ſigno deprehēdunt ſe regionem illam attigiſſe, ſi nimirum ſerpentes ex profundo obuii fiant. Locorum enim ſuperiorum & eorum, quæ ſunt circa Perſidem notę, atque indicia *[Graæ.]* ſunt Graæ ſic ab illis appellatæ. *[Indi oſtia ſeptem.]* Septē ſunt iſtius fluminis oſtia, ſed exilia admodũ atq; paluſtria, ita vt nō ſint nauigabilia excepto medio, in quo etiā maritimũ eſt emporiũ Barbaricũ, *[Barbaricum empor.]* cui oppoſita eſt inſula parua, *[Inſula parua.]* & à tergo metropolis Scythiæ mediterranea, Minnagar nominata. *[Minnagar.]* *[Parthi.]* Parthorũ eſt ſubiecta imperio, qui aſſiduè mutuò ſeſe inde expellũt: Naues itaq; diuerſis locis Barbarici emporii portũ ſubeũt: merces verò oēs per fluuium ipſi regi in metropolim adferuntur. In emporiũ illud veſtiũ ſimplicium quidē multum, adulterinarum autē parum importatur. Adhęc Polymita, chryſolithus, coralliũ, ſtyrax, thus, vaſa vitrea, argentum cęlatũ, numiſmata. Vinũ non multũ. Contrà exportatur coſtus, bdelliũ, lyciũ, nardus, lapis calleanus, ſapphyrus, ſericæ pelles, othoniũ, filũ ſericũ, Indicum nigrũ. Eò nauigāt cũ Indicis mercibus menſe Iulio, qui ipſis eſt Epiphi. Nauigatio hæc difficiles quidem habet acceſſus, at pronior eſt, & breuior. Poſt Sinthũ fluuiũ alius eſt ſinus verſus boreā *[Irinus ſinus.]* obſcurus, difficiliſque viſu, qui Irinoa appellatur: qui vna ex parte magnus, ex altera par-

χεῖρον δὲ τοῦ ἰνδικοῦ, καὶ πορφύρα, καὶ ἱματισμὸς ἐντόπιος, καὶ οἶνος, καὶ φοῖνιξ πολύς, καὶ χρυσὸς, καὶ σώματα. μετὰ δὲ τὴν ὀμανιτικὴν χώραν ὁμοίως, ἡ παρ' ὁδὸν παράκειται βασιλείας ἑτέρας καὶ κόλπος τῶν τεραβδῶν λεγόμενος. οὗ κατὰ μέσον εἰς τὸν κόλπον παρανατείνει. καὶ παρ' αὐτὸν, ποταμός ἐστιν ἔχων εἰσαγωγὴν πλοίοις. καὶ μικρὸν ἐπὶ τοῦ στόματος ἐμπόριον, ὡραῖα λεγόμενον. καὶ κατ' αὐτὸν, μεσόγειος πόλις, ἀπέχουσα ὁδὸν ἡμερῶν ἑπτὰ ἀπὸ θαλάσσης. ἐν ᾗ καὶ βασίλεια ἡ λεγομένη. φέρει δὲ ἡ χώρα σῖτον πολὺν, καὶ οἶνον, καὶ ὄρυζαν καὶ φοίνικα. πρὸς δὲ τὴν ἤπειρον οὐδὲν ἕτερον, ἢ βδέλλα. μετὰ δὲ ταύτην τὴν χώραν, ἤδη τῆς ἠπείρου διὰ τὸ βάθος τῶν κόλπων ἐκ τῆς ἀνατολῆς ὑπερκερώσης, ἐκδέχεται παραθαλάσσια μέρη τῆς σκυθίας. παρ' αὐτὸν κείμενα τὸν βορέαν ταπεινὰ λίαν. ἐξ ὧν ποταμὸς σίνθος, μέγιστος τῶν κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ποταμῶν. καὶ πλεῖστον ὕδωρ ἐς θάλασσαν ἐκβάλλων, ὥστε ἄχρι πολλοῦ (καὶ πρὶν ἢ συμβάλῃ τῇ χώρᾳ) εἰς τὸ πέλαγος ἀπαντᾶν ἀπ' αὐτοῦ λευκὸν ὕδωρ. σημεῖον δὲ, ἤδη τῆς περὶ αὐτὴν χώραν ἐπιβολῆς, τοῖς ἐκ πελάγους ἐρχομένοις, οἱ προαπαντῶντες ὄφεις ἐκ τοῦ βάθους. τῶν γὰρ ἐπάνω καὶ περὶ τὴν περσίδα τόπων σημεῖον ἐστὶν αἱ λεγόμεναι γραῖαι. ἑπτὰ δὲ οὗτος ὁ ποταμὸς ἔχει στόματα. λεπτὰ δὲ ταῦτα, καὶ τεναγώδη. καὶ τὰ μὲν ἄλλα, διάπλουν οὐκ ἔχει. μόνον δὲ τὸ μέσον, ἐφ' οὗ καὶ τὸ παραθαλάσσιον ἐμπόριόν ἐστιν βαρβαρικόν. πρόκειται δὲ αὐτοῦ, νησίον μικρόν. καὶ κατὰ νώτου μεσόγειος, ἡ μητρόπολις αὐτῆς τῆς σκυθίας μινναγάρ. βασιλεύεται δὲ ὑπὸ πάρθων, συνεχῶς ἀλλήλους ἐκδιωκόντων. τὰ μὲν οὖν πλοῖα κατὰ τὴν βαρβαρικὴν διορμίζονται. τὰ δὲ φορτία πάντα, εἰς τὴν μητρόπολιν ἀναφέρεται διὰ τοῦ ποταμοῦ τῷ βασιλεῖ. προχωρεῖ δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον, ἱματισμὸς ἁπλοῦς ἱκανὸς, καὶ νόθος, οὐ πολύς. πολύμιτα, καὶ χρυσόλιθον, καὶ κοράλλιον, καὶ στύραξ, καὶ λίβανος, καὶ ὑαλᾶ σκεύη, καὶ ἀργυρώματα, καὶ χρῆμα. οἶνος δὲ, οὐ πολύς. ἀντιφορτίζεται δὲ, κόστος, βδέλλα, λύκιον, νάρδος, καὶ καλλεανὸς λίθος, καὶ σάπφειρος, καὶ σηρικὰ δέρματα, καὶ ὀθόνιον, καὶ νῆμα σηρικὸν, καὶ ἰνδικὸν μέλαν. ἀνάγονται δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ πλέοντες μετὰ τῶν ἰνδικῶν, περὶ τὸν ἰούλιον μῆνα. ὅς ἐστιν ἐπιφί. δυσεπίβολος μὲν, ἐπιφορώτατος δὲ ἐκείνων καὶ συντομώτερος ὁ πλοῦς. μετὰ δὲ τὸν σίνθον ποταμὸν, ἕτερός ἐστιν κόλπος ἀθεώρητος παρὰ τὸν βορέαν. ὀνομάζεται δὲ εἰρινόν. ἐπιλέγεται δὲ ὁ μὲν μικρὸν,

ὁ δὲ

ὁ δὲ μέγα. πελάγη δέ ἐστιν ἀμφότερα τεναγώδη, καὶ δίνας ἐλαφρὰς ἔχοντα καὶ συνεχεῖς, καὶ μακρὰς ἀπὸ τῆς γῆς. ὡς πολλάκις τῆς ἠπείρου μηδὲ βλεπομένης, ἀποκέλλειν τὰ πλοῖα. ἐνδοτέρω δὲ περιληφθέντα, καὶ ἀπολλύμενα. τούτου δὲ ὑπερήκει τοῦ κόλπου, ἀκρωτήριον ἐπικαμπὲς ἀπὸ τοῦ ὅρμου, μετὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὸν νότον, ὡς εἰς τὴν δύσιν, ἐμπεριλαμβάνων αὐτὸν τὸν κόλπον, λεγόμενον βαράκης, νήσους ἑπτὰ ἐμπεριειλημμένος. οὗ περὶ μὲν τὰς ἀρχὰς οἱ περιπεσόντες, ὀλίγον ὀπίσω καὶ εἰς τὸ πέλαγος ἀναδραμόντες, ἐκφεύγουσιν. οἱ δὲ εἰς αὐτὴν κατακλεισθέντες τὴν τοῦ βαράκου κοιλίαν, ἀπόλλυνται. τό, τε γὰρ κῦμα, μέγα καὶ βαρὺ λίαν. ἡ δὲ θάλασσα, ταραχώδης, καὶ θολερά, καὶ δίνας ἔχουσα, καὶ ῥοώδεις εἰλίγγους. ὁ δὲ βυθὸς, ἔν τισι μὲν ἀπόκοπος, ἔν τισιν δὲ πετρώδης καὶ ἀπόξυρος, ὥς τε τέμνεσθαι τὰς παρακειμένας ἀγκύρας, ἀντέχειν ἀποκοπτομένας: ἃς δὲ καὶ συντριβομένας ἐν τῷ βυθῷ. σημεῖον δὲ αὐτοῖν τοῖς ἀπὸ πελάγους ἐρχομένοις, οἱ συναπαντῶντες ὄφεις ὑπερμεγέθεις καὶ μέλανες. ἐν γὰρ τοῖς μετὰ ταῦτα τόποις, καὶ τοῖς περὶ βαρύγαζαν, μικρότεροι καὶ τῷ χρώματι χλωροὶ καὶ χρυσίζοντες ὑπαντῶσι. μετὰ δὲ τὸν βαράκην, εὐθύς ἐστιν ὁ βαρυγάζων κόλπος. καὶ ἡ πρὸς τῆς ἀραβικῆς χώρας τῆς μαμβάρου βασιλείας ἀρχὴ, καὶ τῆς ὅλης ἰνδικῆς οὖσα. ταύτης, τὰ μὲν μεσόγεια τῆς σκυθίας, συνορίζοντα ἰβηρίᾳ. καλεῖται δὲ τὰ παραθαλάσσια, συραστρήνη. πολύφορος δὲ ἡ χώρα, σίτου, καὶ ὀρύζης, καὶ ἐλαίου σησαμίνου, καὶ βουτύρου, καὶ καρπάσου, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἰνδικῶν ὀθονίων τῶν χυδαίων. βουκόλια δὲ ἐν αὐτῇ πλεῖστα, καὶ ἄνδρες ὑπερμεγέθεις τῷ σώματι, καὶ μέλανες τῇ χροιᾷ. μητρόπολις δὲ τῆς χώρας, μινναγάρα. ἀφ᾽ ἧς καὶ πλεῖστον ὀθόνιον, εἰς βαρύγαζαν κατάγεται. σώζεται δὲ ἔτι καὶ νῦν τῆς ἀλεξάνδρου στρατιᾶς σημεῖα, περὶ τοὺς τόπους, ἱερά τε ἀρχαῖα, καὶ θεμέλιοι παρεμβολῶν, καὶ φρέατα μέγιστα. ὁ δὲ παράπλους ταύτης τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ, μέχρι τοῦ κατὰ ἄστα καὶ τραπέραν βαρυγάζων ἀκρωτηρίου τῆς λεγομένης παπικῆς. ἔστιν δὲ σταδίων τρισχιλίων. μεθ᾽ ἧς, ἕτερός ἐστι τόπος ἔσω κυμάτιον, εἰς αὐτὸν ἐνδιδοὺς τὸν βορέαν. οὗ κατὰ μὲν τὸ στόμα, νῆσός ἐστιν ἡ λεγομένη βαιώνης. ἐν δὲ τοῖς ἐσωτάτοις τόποις, μέγιστος ποταμὸς, ὁ λεγόμενος μάϊς: τοῦτον τὸν κόλπον, τὸ πέλαγος ὡς σταδίων

uus dicitur. Vtraque autem maria sunt palustria, vortices habentia celeres atque continuos, remotos à terra, ita vt sæpenumerò continente adhuc nõ apparente naues interius vorticibus illis correptæ submergantur atque intereãt. Supra hunc sinũ eminet promontorium flexuosum, quod statim incuruatur ab ipso portu ad ortum, atque Meridiẽ, Occasum versus, ipsum sinum complectẽs. Baraces is dicitur septem insulas gremio suo *Barace.*
coercens. Huius qui in principium incidunt si paululum retrò in altum recedant, salui euadunt. At verò qui in intimum Baracis *Baracis pericula.*
quasi ventrem, siue recessum includuntur, illis omnino est pereundum. Nam & fluctus grandes sunt atque graues, & ipsum mare turbulentum, tempestuosum, crebris rapidisque vorticibus infestum. Ipsum vero profundum maris quibusdã in locis est præruptum, in aliis saxosum, nouaculæ instar acutum, ita vt anchoræ iactæ nauis inhibendæ retinendæque causa, statim in ipso iactu à saxis secentur, vel in profundo conterantur. Signum autem horum locorum iis *Serpentes.*
qui ex alto mari veniunt, sunt serpentes obuii prægrandes, atque nigri. Nam in iis locis quæ sequuntur, circa ipsam Barygazam serpentes minores, colore viridi atque aureo præditi occurrunt. Baracem proximè sequitur sinus Barygazenus, atque initium re- *Barygazenus sinus.*
gni tum Mambari, quod est iuxta Arabicam regionem, tum vniuersæ Indiæ. Huius pars *Mambari regnum.*
quidem mediterranea Scythiæ Iberiã attin- *Iberia.*
git, maritima autẽ Synrastrena appellatur. *Syrastrena.*
Fertilis est illa regio frumenti, oryzæ, olei, sesamini, butyri, carpasi, & quæ ex illo conficiuntur telarum Indicarum. Abundat præterea pecorum gregibus, suntque in ea viri vastis corporibus, atq; nigro colore imbuti. Metropolis vniuersæ regionis est Minnaga- *Minnagara metropolis.*
ra, ex qua magna telarum Indicarum copia Barygazam conuehitur. Istis in locis ad hodiernum vsque diem exercitus Alexandri *Alexandri monumenta.*
vestigia, ac monumenta seruantur, cuiusmodi sunt antiqua sacella, altaria, fundamenta castrorum, maximi putei. Regionis huiusce præternauigatio à Barbarico sinu ad Barygazenũ promontoriũ Papica nuncupatũ, *Papica promont.*
quod est iuxta Asta, & Traperã, CCC. stadia *Asta.*
cõplectitur. Post illud alius locus sequitur flu *Trapera.*
ctibus expositus, Boreã vergẽs, cuius ad ostiũ insula est Bęonas nuncupata. In intimo autẽ *Baones insula.*
recessu ingẽs est fluuius q. Mais dicitur. Hũc sinũ trãseunt ii, qui per altũ mare CCC. stad. *Mais fl.*

Lamnæus fl. *Herone.* *Cammoni vicus.* *Astacápron.* *Papica.* *Trappaga.* *Cotymba naues.* *Cythrini.* *Barygaza.* *India fluminibus abundat.* *Maris æstus.*

ſpatio Barygazam nauigant, & relicta à ſiniſtris inſula, quæ procul apparet, ortũ verſus, ad ipſum fluuii oſtium contendunt. Fluuius ille Lamnæus dicitur. Ipſe verò ſinus ad Barygazam anguſtus difficilem ex alto veniẽtibus acceſſum præbet, ſiue illi ad dextrã deferantur, ſiue ad ſiniſtram, ad quam aliquãtò melior eſt acceſſus, quàm ad alterã. A dextris autem in ipſis faucibus ſinus, faſcia aſpera, ſaxoſa, Herone nuncupata, iuxta vicum Cãmoni iacet. A ſiniſtris autem è regione illius ante promontorium Aſtacampron locus eſt, Papica dictus, ad quem difficulter naues appellunt, cùm ob rapidum atque violentum aquæ impetum, tum quia ipſo profundo aſpero, & ſaxoſo, anchoræ diſſecantur. Quod ſi ad ipſum ſinum nauem quis applicare tentet, fluuii oſtium ad Barygazam inuentu eſt difficile, propterea quòd ipſa regio humilis eſt, atque depreſſa, nullúmque eius propinquum ac manifeſtum ſignum appareat. Verum etiamſi illud inueneris, tamen fluuii paludes difficillimum ad ipſum aditum acceſſúmque præbent. Quamobrem indigenę regis piſcatores ad ipſum introitum cum lõgis quibuſdam nauibus, quas Trappaga atq; Cotymba lingua vernacula appellant, aduentantibus in occurſum egrediuntur, Syraſtrenam vſque, indéque naues Barygazam deducunt. Flectunt enim curſum ſtatim ab ipſo fluuii oſtio per paludes nauibus illis ante commemoratis, deinde remulco eaſdem trahunt per certas quaſdam, & ordinatas manſiones: & accedente quidem æſtu ſoluunt, recedẽte autem, in portus quoſdã & in Cythrinos ſeſe recipiũt. Sunt autẽ Cythrini loca quædam fluuii profundiora Barygazã vſq;, quæ propè fluuium ſita, ab illius oſtio circiter c c c. ſtadia abeſt. Vniuerſa enim India plurimis fluminibus abundat, ipſúmque mare maximos æſtus atque reciprocationes habet, quæ quidem Luna aut noua, aut plena creſcunt atque augentur, intermedio verò tempore decreſcunt rurſus, atque minuuntur, idque in primis iuxta Barygazam, ita vt de repentè ipſum profundum, ac quædam cõtinentis partes appareãt ſiccæ, & aridæ, quæ paulò antè nauigabantur. Ipſa quoq; flumina hoc vniuerſi maris æſtu atque inundatione vehementiſſima ſurſum cõtra naturalẽ ſuũ curſum feruntur, ac rapiuntur. Quã ſanè ob cauſam ii, qui ſunt huius ignari, primúmq; ad emporiũ illud appellunt, magno periculo in nauibus, vel ſubducendis, vel edu-

τριακοσίων οἱ πλέοντες εἰς βαρύγαζαν διαπερῶνται, ἐξ εὐωνύμων ἀκροφανῆ καταλιπόντες τὴν νῆσον, καὶ εἰς αὐτὴν ἀνατολὴν ἐπ᾽ αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ ποταμοῦ βαρυγάζων. λέγεται δὲ αὐτὸς ὁ ποταμὸς, λαμναῖος. ὅ, τε κόλπος αὐτὸς ὁ κατὰ βαρύγαζαν στενὸς ὤν, τοῖς ἐκ πελάγους ἐρχομένοις ἐστὶν δυσεπίβολος. ἢ γὰρ εἰς τὰ δεξιὰ, ἢ εἰς τὰ εὐώνυμα παραπίπτουσιν. ἡ τε ἐπιβολὴ, κρείσσων ἐστὶν τῆς ἑτέρας. ἀλλ᾽ ἐκ μὲν τῶν δεξιῶν κατ᾽ αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ κόλπου, παράκειται ταινία τραχεῖα καὶ διάσπιλος, ἡρώνη λεγομένη, κατὰ καμμονὶ κώμην. ἐκ δὲ τῶν εὐωνύμων ἀπέναντι ταύτης, τὸ παρὰ ἀστακάμπρον ἀκρωτήριον, ἡ παπικὴ λεγομένη δύσορμος οὖσα, διά τε τὸν ῥοῦν τὸν περὶ αὐτὴν, καὶ διὰ τὸ ἀποκόπτειν τὰς ἀγκύρας, τραχὺν ὄντα καὶ πετρώδη τὸν βυθόν. κἂν κατ᾽ αὐτὸν δέ τις ἐπιβάλῃ τὸν κόλπον, αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ κατὰ βαρύγαζαν ποταμοῦ δυσεύρετόν ἐστιν. διὰ τὸ τὴν χώραν ταπεινὴν εἶναι, καὶ μηδὲν ἐγγύτερον ἐκ χώρας θεωρεῖσθαι. κἂν εὑρεθῇ δυσείσβολός ἐστιν, διὰ τὰ περὶ αὐτὸν τενάγη τοῦ ποταμοῦ. τούτου χάριν περὶ αὐτὸν τὸν εἴσπλουν βασιλικοὶ ἁλιεῖς ἐντόπιοι, πληρώμασι μακρῶν πλοίων ἃ λέγεται τράππαγα καὶ κότυμβα, πρὸς ἀπάντησιν ἐξέρχονται μέχρι τῆς συραστρήνης, ἀφ᾽ ὧν ὁδηγεῖται τὰ πλοῖα μέχρι βαρυγάζων. κλίνουσι γὰρ εὐθὺς ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ κόλπου διὰ τὰ τενάγη, τοῖς πληρώμασιν. καὶ ῥυμουλκοῦσιν αὐτὰ, σταθμοῖς ἤδη τεταγμένοις, ἀρχομένης μὲν τῆς πλήμμης αἴροντες, ἐστημένης δὲ διορμίζοντες, κατά τινας ὅρμους καὶ κυθρίνους. οἱ δὲ κυθρῖνοι, τόποι εἰσὶν τοῦ ποταμοῦ βαθύτεροι, μέχρι βαρυγάζων. ἀπέχει γὰρ ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνω παρὰ ποταμὸν κειμένη, ὡς σταδίων τριακοσίων. πᾶσα μὲν ἡ ἰνδικὴ χώρα ποταμοὺς ἔχει πλείστους, ἀμπώτεις τε καὶ πλήμμας μεγίστας, συναπτομένας ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν πανσέληνον, ἄχρι τριῶν ἡμερῶν, καὶ τοῖς μεταξὺ καταστήμασιν τῆς σελήνης ἐλασσουμένας. πολὺ δὲ μᾶλλον ἡ κατὰ βαρυγάζων, ὥς τε αἰφνίδιον τόν τε βυθὸν ὁρᾶσθαι, καί τινα μέρη τῆς ἠπείρου. ποτὲ δὲ ξηρὰ, τὰ πρὸ μικροῦ πλωϊζόμενα. τούς τε ποταμοὺς, ὑπὸ τὴν εἰσβολὴν τῆς πλήμμης τοῦ πελάγους ὅλου συνωθουμένου, σφοδρότερον ἄνω φέρεσθαι τοῦ κατὰ φύσιν ῥεύματος ἐπὶ πλείστους σταδίους. διὸ καὶ κινδυνώδεις εἰσὶν αἱ τῶν πλοίων προσαγωγαὶ καὶ ἐξαγωγαὶ, τοῖς ἀπείροις καὶ πρώτως εἰσάγουσιν

γουσιν ἐς τὸ ἐμπόριον. γινομένης γὰρ ὁρμῆς ἤδη περὶ τὴν πλήμμην, οὐδὲν παρειμένης αἱ ἄγκυραι οὐ κατέχουσιν. διὸ καὶ τὰ περιληφθέντα πλοῖα τῇ ἰνδίᾳ, πλαγιασθέντα ὑπὸ τῆς ὀξύτητος τοῦ ῥοὸς, ἐποκέλλει τοῖς τενάγεσι καὶ ἀνακλᾶται. τὰ δὲ μικρότερα, καὶ περιτρέπεται. τινὰ δὲ καὶ περὶ τὰς διώρυχας ἀποκεκλικότα διὰ τὸ περὶ τὴν ἄμπωτιν, ὅτ' ἂν μὴ διερείσῃ, τῆς πλήμμης αἰφνίδιον ἀπελθούσης, ὑπὸ τῆς πρώτης κεφαλῆς τοῦ ῥοὸς ἐμπίμπλαται. τοσαῦται γὰρ περὶ τὴν ἐσβολὴν τῆς θαλάσσης γίνονται βίαι κατὰ τὰς συμμηνίας, ὑπὸ τὴν νυκτερινὴν μάλιστα πλήμμην, ὥστε ἀρχομένης ἤδη τῆς εἰσαγωγῆς ὅτ' ἂν ἠρεμῇ τὸ πέλαγος ὑπὸ αὐτοῦ φέρεσθαι τοῖς ἀπὸ τοῦ στόματος, παραπλήσιον βοῇ στρατοπέδου μακρόθεν ἀκουομένης. καὶ μετ' ὀλίγον, αὐτὴν ἐπιτρέχειν τοῖς τενάγεσι ῥοίζῳ τὴν θάλασσαν. ἐπίκειται γὰρ κατὰ τὰ τῇ βαρυγάζῃ μεσόγεια, πλείονα ἔθνη. τό τε τῶν ἀρατρίων, καὶ ῥαχουσῶν, καὶ τανθαράγων, καὶ τῆς προκλίδος. ἐν οἷς ἡ βουκέφαλος ἀλεξάνδρεια. καὶ τούτων ἐπ' ἄνω μαχιμώτατον ἔθνος βακτριανῶν, ὑπὸ βασιλέα οὖσαν ἴδιον τόπον. καὶ ἀλέξανδρος ὁρμηθεὶς ἀπὸ τῶν μερῶν τούτων, ἄχρι τοῦ γάγγου διῆλθε καταλιπὼν τήν τε λιμυρικὴν, καὶ τὰ νότια τῆς ἰνδικῆς. ἀφ' οὗ μέχρι νῦν ἐν βαρυγάζοις, παλαιαὶ προχωροῦσι δραχμαὶ, γράμμασιν ἑλληνικοῖς ἐγκεχαραγμέναι, ἐπίσημα τῶν μετ' ἀλέξανδρον βεβασιλευκότων ἀπολλοδότου καὶ μενάνδρου. ἔνι δὲ αὐτῆς καὶ ἐξ ἀνατολῆς πόλις, λεγομένη ὀζηνή, ἐν ᾗ καὶ τὰ βασίλεια πρότερον ἦν. ἀφ' ἧς πάντα τὰ πρὸς εὐθηνίαν τῆς χώρας, εἰς βαρύγαζαν καταφέρεται, καὶ τὰ πρὸς ἐμπορίαν τὴν ἡμετέραν, ὀνυχίνη λιθία καὶ μουρρίνη, καὶ σινδόνες ἰνδικαὶ, καὶ μολόχιναι, καὶ ἱκανὸν χυδαῖον ὀθόνιον. κατάγεται δὲ δι' αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ἄνω τόπων, ἡ διὰ προκλαΐδος καταφερομένη νάρδος, ἡ καττυβουρίνη, καὶ ἡ πατροπαπίγη, καὶ ἡ καβαλίτη, καὶ ἡ διὰ τῆς παρακειμένης σκυθίας. ὅ, τε κόστος, καὶ ἡ βδέλλα. προχωρεῖ δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον, οἶνος προηγουμένως ἰταλικὸς, καὶ λαοδικηνὸς, καὶ ἀραβικὸς, καὶ χαλκὸς, καὶ κασσίτερος, καὶ μόλυβδος, κοράλλιον, καὶ χρυσόλιθον. ἱματισμὸς ἁπλοῦς, καὶ νόθος παντοῖος. πολύμιτοι ζῶναι πηχυαῖαι, στύραξ, μελίλωτον, ὕελος ἀργὴ, σανδαράκη, στῖμι, δηνάριον χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν, ἔχον ἀλλαγὴν καὶ ἐπικέρδειαν τινα, πρὸς τὸ ἐντόπιον νόμισμα. μύρον οὐ

educendis cõflictantur. Quoniam enim anchorę propter inundationis nihil quicquam remittentis vim atq; impetum nauibus retinendis minimè pares esse possunt: idcirco ipsę naues vi repentina in obliquũ siue transuersum, rapido præcipitiq; fluxu cursúque abreptę, atq; ad paludes allisę frãguntur, minores verò euertuntur. Nõnullę etiã vbi inundationis tẽpore ad fossas deflexerint nisi statim traiiciant, æstu subito implentur, atq; obruuntur. Atq; huiusmodi quidem ad ingressũ maris est violẽtia duabus illis ante cõmemoratis Lunę cõstitutionibus nocturna præsertim inundatione: ita vt nauigãtes quũ iã cœperint intrare eo tẽpore, quo mare sedatũ est atq; tranquillũ, eius impetu abripiãtur, cúmq; sunt in eius ore, procul ingentem quendã ceu cuiusdã exercitus fremitũ, strepitúmq; audiunt, ac paulò pòst ipsum mare magno cum fragore in paludes decurrit. Barygazæ autem à parte mediterranea multæ gentes, vt Aratriorũ, Rhachusorum, Tãthagorum, atq; Proclidis imminẽt. inter quas etiã est Alexandria Bucephalos cognominata. Supra hos bellicosissima est Bactrianorũ natio, quæ proprio regi est subiecta. Ab his partibus Alexander profectus, ad Gangẽ vsque penetrauit relicta Limyrica, & australi Indiæ ora. Quãobrem ad hæc vsq; tempora in Barygazis antiquæ drachmæ reperiuntur Græcis sculptæ literis cũ insignibus Apollodoti, atq; Menãdri, qui post Alexãdri obitum ibi rerũ fuerũt potiti. Ibidẽ quoq; versus ortũ est ciuitas Ozene dicta vbi olim fuit regia. Ex hac omnia, quæ ad regionis commoditatẽ, fœlicitatémque faciunt, Barygazam deportantur, necnon quæ ad nostrã mercaturã pertinent, cuiusmodi sunt lapides onychini, atque murrhini, sindones Indicæ, molochini, multúmque othonii vulgaris. Per eãdem ex superioribus locis afferuntur nardus, quæ per Proclæda vehitur, cathyburina, Patropapige, & Cabalite, quæque per vicinã Scythiam affertur: necnon costus, & bdellium. Præterea in emporiũ illud maxima ex parte deportatur vinum Italicum, Laodicenum, Arabicum, æs, stannum, plumbum, coralliũ, chrysolithus. Vestis simplex, & adulterina omnis generis, zonæ cubitales ex multis filis contextæ, styrax, melilotum, vitrum nõ elaboratum, siue rude. Item Sandaraca, stimmi, denarii siue nummi aurei, & argentei, quorum cum moneta vernacula atq; domestica quęstuosa est cõmutatio: denique vnguentũ

Aratrij. Rhachusi. Tanthoragi. Procli. Alexandria. Bactriani. Alexander. Drachmæ. Apollodotus. Menander. Ozena. Proclæ. Sandaraca.

pretiosum quidem, sed non multũ. Regi autem illis tẽporibus tributi nomine mittebantur pretiosa vasa argentea, instrumenta musica, virgines formosæ ad pellicatum, vinum eximium, vestis simplex pretiosa, vnguentum præstantissimum. Ex iisdẽ locis exportatur nardus, costus, bdellium, ebur, onychini lapides, myrrha, lycium, othoniũ multiplex, siue variegatum, & sericum, molochinum, filum, piper longum, atque alia huiusmodi ex emporiis exportari solita. In hoc autem emporiũ ex Ægypto nauigatur mense Iulio, qui est Epiphi. Post Barygazam statim continẽs vicina à Borea in Meridianum

Dachinabadis. i. australis Indiæ regio. Dachanus Auster.

cardinem flectitur: vnde regio illa Dachinabadis appellatur: Auster enim illorum lingua Dachanus dicitur. Huius pars superior mediterranea ad Orientem vergens, multas regiones, deserta, montes ingentes, omnis generis feras, vt pardales, tigrides, elephantes, dracones miræ magnitudinis, crocottas, multa cynocephalorum genera, gentes denique plurimas, & populosissimas complectitur. Duo sunt præterea in hac vniuersa regione Dachinabade, maximè clara & illustria emporia, à Barygazis Austrum versus viginti dierum itinere disiuncta. Hinc dierum ferè decem in-

Tagara.

teruallo, alia est vrbs maxima Tagara nomine. Ea vtroque emporio curribus, per loca inuia, & difficilia res Barygazam con-

Plythana.

uehuntur. E Plythanis quidem lapides onychini plurimi. Ex Tagaris verò multum othonii vulgaris, sindones omnis generis, molochinæ, aliæque huiusmodi merces, quæ ex maritimis partibus eò deferuntur. V-

Limyrica.

niuersa autem illa nauigatio Limyricam vsque stadiorum est septem millium, plura sunt, si littora legantur. Emporia autem il-

Acabarus. Vppara. Calliena. Saraganus rex. Sandanes.

lius regionis propria ex ordine sita sunt Acabarus, Vppara, Calliena vrbs, quæ Saragani senioris temporibus celebre ac frequẽs emporium extitit: qua postquam potitus est Sandanes, diu illud impeditum interruptúmque fuit. Nunc si quæ forte fortuna

Semylla. Mandagora. Palæpatma. Melizigara. Byzantium. Toparon. Tyrãnoboas. Sesecrienæ insulæ. Ægidiorũ insula. Canitarum insula.

in loca illa incurrunt naues Græcanicæ, cum custodia Barygazam deducuntur. Post Callienam alia sunt emporia vernacula, quibus regionis incolæ tantum vtuntur, nimirum Semylla, Mandagora, Palæpatma, Melizeigara, Byzantium Toparon, Tyrannoboas. Deinceps sequuntur insulæ dictæ Sesecreienæ, necnon insula Ægidiorum, atque Canitarum iuxta Chersonesum, quibus

βαρύτιμον, οὐ δὲ πολύ. τῷ δὲ βασιλεῖ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς εἰσφερόμενα, βαρύτιμα ἀργυρώματα, καὶ μουσικὰ, καὶ παρθένοι εὐειδεῖς, πρὸς παλλακίαν, καὶ διάφορος οἶνος, καὶ ἱματισμὸς ἁπλοῦς, πολυτελὴς, καὶ μύρον ἔξοχον. φέρεται δὲ ἀπὸ τῶν τόπων, νάρδος, κόστος, βδέλλα, ἐλέφας, ὀνυχίνη λιθία, καὶ σμύρνα, καὶ λύκιον, καὶ ὀθόνιον παντοῖον, καὶ σηρικὸν, καὶ μολόχινον, καὶ νῆμα, καὶ πέπερι μακρὸν, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ἐμπορείων φερόμενα. ἀποπλέουσιν δὲ κατὰ καιρὸν οἱ ἀπὸ τῆς αἰγύπτου εἰς τὸ ἐμπόριον ἀναγόμενοι, περὶ τὸν ἰούλιον μῆνα, ὅς ἐστιν ἐπιφί. μετὰ δὲ βαρύγαζαν, εὐθέως, ἡ συναφὴς ἤπειρος ἐκ τοῦ βορέου, εἰς τὸν νότον παρεκτείνει. διὸ καὶ δαχιναβάδης καλεῖται ἡ χώρα. δάχανος γὰρ καλεῖται ὁ νότος, τῇ αὐτῶν γλώσσῃ. ταύτης, ἡ μὲν ὑπερκειμένη πρὸς ἀνατολὰς μεσόγειος, ἐμπεριέχει χώρας τε πολλὰς, καὶ ἐρήμους, καὶ ὄρη μεγάλα, καὶ θηρίων γένη παντοίων. παρδάλεις τε καὶ τίγρεις, καὶ ἐλέφαντας, καὶ δράκοντας ὑπερμεγέθεις, καὶ κροκόττας, καὶ κυνοκεφάλων πλεῖστα γένη. ἔθνη τε πλεῖστα καὶ πολυάνθρωπα, τὰ μέχρι τοῦ συνεγγύς. τῶν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ δαχιναβάδει, δύο ἐστὶν τὰ διασημότατα ἐμπόρεια ἐπιφαινόμενα ἀπὸ βαρυγάζων. ἔχοντα ὁδὸν ἡμερῶν εἴκοσι πρὸς νότον. ἀπὸ ταύτης ὡς ἡμερῶν δέκα, πρὸς ἀνατολὴν ἑτέρα πόλις ταγάρα μεγίστη. κατάγεται δὲ ἐξ αὐτῶν πορείαις ἁμαξῶν καὶ ἀνοδίαις μεγίσταις, εἰς τὴν βαρύγαζαν. ἀπὸ μὲν πλιθάνων, ὀνυχίνη λιθία πλείστη. ἀπὸ δὲ ταγάρων, ὀθόνιον πολὺ χυδαῖον, καὶ σινδόνων παντοῖα, καὶ μολόχινα, καί τινα ἄλλα τοπικῶς ἐκεῖ προχωροῦντα φορτία, τῶν παραθαλασσίων μερῶν. ὁ δ' ὅλος παράπλους, μέχρι τῆς λιμυρικῆς, ἐστὶν σταδίων ἑπτακισχιλίων. πλεῖστοι δὲ, εἰς αἰγιαλόν. τοπικὰ δὲ ἐμπόρεια κατὰ τὸ ἑξῆς κείμενα, ἀκαβάρους, ὕππαρα, καλλίενα πόλις, ἡ ἐπὶ τῶν σαραγάνου τοῦ πρεσβυτέρου χρόνων ἐμπόριον ἔνθεσμον γενόμενον. μετὰ γὰρ τὸ κατασχεῖν αὐτὸν σανδάνην, ἐκωλύθη ἐπὶ πολύ. καὶ γὰρ τὰ ἐκ τύχης, εἰς τούτους τοὺς τόπους ἐσβάλλοντα πλοῖα ἑλληνικὰ, μετὰ φυλακῆς εἰς βαρύγαζαν εἰσάγεται. μετὰ δὲ καλλίεναν, ἄλλα ἐμπόρεια τοπικὰ, σήμυλλα, καὶ μανδαγόρα, καὶ παλαιπάτμαι, καὶ μελιζειγάρα, καὶ βυζαντίων τόπαρον, καὶ τύραννος βόας. εἶτα, σησεκρείεναι λεγόμεναι νῆσοι, καὶ ἡ τῶν αἰγιδίων, καὶ ἡ τῶν καινειτῶν, κατὰ τὴν λεγομένην χερσόνησον.

καθ'

καθ' οὓς τόπους, εἰσὶν πειραταί, καὶ μετὰ ταύτην, λευκὴ νῆσος. εἶτα, νάουρα, καὶ τύνδις, τὰ πρῶτα ἐμπόρια τῆς λιμυρικῆς. καὶ μετὰ ταύτας, μούζιρις, καὶ νελκύνδα, αἱ νῦν πράσσουσαι. βασιλείας δ' ἐστὶν, ἡ μὲν τύνδις κηπροβότου, κώμη παραθαλάσσιος ἔνσημος. ἡ δὲ μούζιρις, βασιλείας μὲν τῆς αὐτῆς, ἀκμάζουσα δὲ τοῖς ἀπὸ τῆς ἀριακῆς εἰς αὐτὴν ἐρχομένοις πλοίοις καὶ τοῖς ἑλληνικοῖς. κεῖται δὲ, παρὰ ποταμόν. ἀπέχουσα ἀπὸ μὲν τύνδεως διὰ τοῦ ποταμοῦ καὶ διὰ θαλάσσης, σταδίους πεντακοσίους. ἀπὸ δὲ τοῦ κατ' αὐτὴν, εἴκοσι. ἡ δὲ νελκύνδα, σταδίους μὲν ἀπὸ μουζίρεως ἀπέχει, σχεδὸν πεντακοσίους ὁμοίως, διά τε ποταμοῦ, καὶ πεζῇ, καὶ διὰ θαλάσσης. βασιλείας δέ ἐστιν ἑτέρας, τῆς πανδίονος. κεῖται δὲ καὶ αὐτὴ παρὰ ποταμὸν, ὡσεὶ ἀπὸ σταδίων ἑκατὸν εἴκοσι τῆς θαλάσσης. ἑτέρα δὲ κατ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ ποταμοῦ, πρόκειται κώμη βαρακὴ, εἰς ἣν ἀπὸ νελκυνδῶν ἐπὶ τῆς ἀναγωγῆς προκαταβαίνουσι τὰ πλοῖα. καὶ ἐπὶ σάλου διορμίζεται, πρὸς ἀνάληψιν τῶν φορτίων. διὰ δὲ τὸν ποταμὸν, ἅλματα καὶ διάπλους ἔχει ἐλαφρούς. αὐτοὶ δὲ οἱ βασιλεῖς ἀμφοτέρων τῶν ἐμπορείων, ἐν τῇ μεσογείῳ κατοικοῦσι. καὶ περὶ τούσδε τοὺς τόπους, τοῖς ἐκ πελάγοις σημείοις ἐπιβολῆς εἰσιν, οἱ προαπαντῶντες ὄφεις. μέλανες μὲν καὶ αὐτοὶ τὴν χρόαν, βραχύτεροι δὲ, καὶ δρακοντοειδεῖς τὴν κεφαλὴν. καὶ τοῖς ὄμμασιν, αἱματώδεις. πλεῖ δὲ εἰς τὰ ἐμπόρια ταῦτα πολλὰ πλοῖα, διὰ τὸν ὄγκον καὶ τὸ πλῆθος τοῦ πεπέρεως καὶ τοῦ μαλαβάθρου. προχωρεῖ δὲ εἰς αὐτὴν προηγουμένως, χρήματα πλεῖστα, χρυσόλιθα, ἱματισμὸς ἁπλοῦς οὐ πολὺς, πολύμιτα, στίμμι, κοράλλιον, ὕαλος ἀργὴ, χαλκὸς, κασσίτερος, μόλυβδος. οἶνος δὲ οὐ πολύς. σῶζει δὲ τοσοῦτον, ὅσον ἐν βαρυγάζοις. σανδαράκη, ἀρσενικόν. σῖτος δὲ, ὅσος ἀρκέσει τοῖς περὶ τὸ ναυκλήριον, διὰ τὸ μὴ τοὺς ἐμπόρους αὐτῷ χρῆσθαι. φέρεται δὲ πέπερι, μονογενῶς ἐν ἑνὶ τόπῳ, τούτῳ τῷ ἐμπορείῳ γεννώμενον, πολύ. λεγόμενον κοτταναρικόν. φέρεται δὲ καὶ μαργαρίτης ἱκανὸς καὶ διάφορος, καὶ ἐλέφας, καὶ ὀθόνια σηρικὰ, καὶ νάρδος ἡ γαπανικὴ, καὶ μαλάβαθρον ἐκ τῶν ἔσω τόπων, εἰς αὐτὴν, καὶ λιθία διαφανὴς παντοία, καὶ ἀδάμας, καὶ ὑάκινθος, καὶ χελώνη, ἥ τε χρυσονησιωτικὴ, καὶ ἡ περὶ τὰς νήσους θηρευομένη, τὰς προκειμένας αὐτῆς τῆς λιμυρικῆς. πλέουσι δὲ εἰς αὐτὴν, οἱ κατὰ καιρὸν ἀναγόμενοι ἀπ' αἰγύπτου, περὶ τὸν ἰούλιον μῆνα, ὅ ἐστιν ἐπιφί. τοῦτον δὲ ὅλον τὸν εἰρημένον περίπλουν

quibus in locis ſunt piratæ. Poſt hanc inſula eſt Leuce, hoc eſt, alba. Poſtea Naura, Tyndis, quæ prima ſunt Limyricæ promontoria. Hæc ſequuntur Muziris, Nelcynda, quæ nunc quoque mercaturam exercēt. Ac Tyndis quidem vicus eſt maritimus inſignis ſub Ceproboti imperio. Muziris verò & ſub eodem eſt imperio, & nauium ex Ariaca venientium, atque Græcarum copia frequentatur, ſita propter flumē: à Tyndi quidem per fluuium atque mare quingentis, à flumine verò viginti ſtadiis disiuncta. Nelcynda verò ſimiliter plus minúſve quingentorum ſtadiorum interuallo ſiue fluuio, ſiue terra, ſiue mari iter fiat, à Mundire abeſt, alterius imperio nimirum Pandionis ſubiecta, quæ ſimiliter flumine alluitur, & à mari circiter centum & viginti ſtadiorum abeſt. Alius quoque iuxta eiuſdem fluminis oſtiū ſitus eſt vicus Barace nuncupatus, in quē naues quæ à Nelcynda ſoluūt, prius deferuntur, & in ſalo & anchoris conſiſtunt ad accipienda onera. Per fluuium autē nauigationes habet faciles. Ipſi verò Reges vtriúſque emporii in mediterraneis habitant. Signum porrò appropinquationis ad continentem ex alto venientibus, illis quoque in locis ſunt ſerpentes obuii, colore quidem ſimiliter nigro, ſed breuiores, capite draconibus ſimiles, oculis ſanguineis præditi. In hæc emporia multæ naues nauigant ob præſtantiam & copiam piperis, atq; malabathri. Eodē præcipuè deferuntur, plurima moneta, Chryſolithi, veſtis ſimplex non multa, polymita, ſtimmi, corallium, vitrum rude, æs, ſtamnum, plumbum, parum vini, Sandaraca, arſenicum, frumenti tantum, quantum ſatis eſt ad vſum nauticum, propterea quod mercatores eo minime ad negotiandum vtuntur. Eò quoque conuehitur piper Cottanaricum dictum, quod magna copia in illo emporio vno tantùm in loco prouenit. Præterea multæ & eximiæ margaritæ, ebur, othonia ſerica, nardus gapanica, malabathrum ex intimis locis. Item varia & multiplicia pellucidorum lapidum genera, adamas, hyacinthus, teſtudo Chryſonetiotica, quæque in inſulis Limyricæ oppoſitis capiuntur. In hoc emporio nauigant ij qui maturè ex Ægypto veniunt, circa menſem Iulium, quem Epiphi nominant. Vniuerſum autem hunc commemoratum nauigationis curſum at-

Piratæ. *Leuce inſul.* *Naura.* *Tyndis.* *Muziris.* *Nelcynda.* *Ceprobotus rex.* *Ariaca.* *Nelcynda.* *Mundiris.* *Pandionis regio.* *Barace vicus.* *Serpentes.* *Piper Cottanaricum.* *Teſtudo Chryſonetiotica.*

que orbem à Cana & Arabia fœlice olim paruis nauigiis ipsos sinus ambientes conficiebant. Primus Hippalus gubernator animaduerso emporiorum situ, ac maris figura inuenit nauigationem per altum mare, eo tempore, quo spirantibus ex Oceano apud nos, Ethesiis Libonotus in Indico pelago existit, qui quidem cognominatur à primo istius nauigationis inuẽtore. Ex illo tẽpore ad hodiernũ vsq; diẽ, alii quidẽ statim à Cana, alij ab Aromatũ emporio soluũt. Inter quos, alii qui Limyricã petunt aliquãtò diutius, alij qui in Barygazã vel Scythiã contendũt, non amplius tribus diebus cõmorantur. Reliquũ temporis in proprio cursu conficiendo cõsumũt, & ex regione excelsi per terrã externã suprà dictos sinus præteruehũtur. Ab Elabacare dicta mõs Pyrrhus (*.i.rubicũdus*) alia sequitur regio Paradia nũcupata ad Austrũ spectãs, in qua pinici est piscatio sub rege Pãdione, necnon vrbs Colchi dicta. Primus locus Balita nuncupatur, qui portũ habet pulchrũ, atq; vicũ maritimũ. Post hunc alius sequitur locus Comar nomine. In illo est castellũ, atq; portus. Quẽ ad locum aquis se ibi abluẽdi & lustrãdi gratia commeare solẽt illi qui omni reliquo vitæ suæ tempore religiosam atq; viduam vitam agere cogitant. Idem mulieres quoque faciunt. Literis enim memoriæque proditum est Deam olim singulis mensibus ibi lauari fuisse solitã. A Comari regio quædã ad Colchos vsq; porrigitur, in qua pinici siue margaritarũ est piscatio, cui capite damnati operam nauant. Huius regionis pars, quæ est versus Meridiem Pandionis subiecta est imperio. Post Colchos sequitur primum littus in sinu positum, regionem habens Argali dictam mediterraneam, in qua vno tantùm in loco, iuxta ipsam Epiodori (*id est, insulam*) Pinicum, hoc est, ostreæ margaritiferæ colliguntur. Inde enim afferuntur sindones Ebargaritides appellatæ. Inter hæc autem modò cõmemorata, & illa emporia atque portus in quos deferuntur illi, qui à Limyrica atq; à Septentrione veniunt, maximè clara & illustria sunt, quæ ordine quodã se inuicẽ cõsequuntur, hæc emporia, nimirũ Camara, Poduca, Sopatma. Quibus in locis certorũ quorũdã nauigiorũ vsus est, quibus Limyricã vsq; nauigatur. Sũt quoq; alia maxima nauigia ex monoxylis nauibus cõposita, quæ Sangara nominant. Quibus verò in Auream, & per Gangem nauigant, Colandiophonta dicuntur quæ sunt maxima. In hæc

Cana. Arabia fœlix. Hippalus. Ethesiæ. Libonotus. Nauigationis Indicæ ratio. Elabacare. Pyrrhus mõs. Paradia regio. Pandion. Colchi vrbs. Balita. Comar. Aqua lustralis. Margaritarũ piscatio. Argali. Epiodori insula. Sindones Ebargaritides. Camara. Poduca. Sopatma. Sangara naues. Colandiophontanaues.

ἀπὸ κανῆς, καὶ τῆς εὐδαίμονος ἀραβίας, οἱ μὲν, μικροτέροις πλοίοις περικολπίζοντες, ἔπλεον. πρῶτος δὲ ἵππαλος κυβερνήτης, κατανοήσας τὴν θέσιν τῶν ἐμπορείων, καὶ τὸ σχῆμα τῆς θαλάσσης, τὸν διὰ πελάγους ἐξεῦρε πλοῦν. ἀφ᾽ οὗ καὶ τοπικῶς ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ φυσώντων τῶν κατὰ καιρὸν τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἐτησίων, ἐν τῷ ἰνδικῷ πελάγει λιβόνοτος φαίνεται. προσονομάζεται δὲ ἀπὸ τῆς προσηγορίας, τοῦ πρώτως ἐξευρηκότος τὸν διάπλουν. ἀφ᾽ οὗ μέχρι καὶ νῦν, τινὲς μὲν, εὐθὺς ἀπὸ κανή, τινὲς δὲ ἀπὸ τῶν ἀρωμάτων ἀφιέντες, οἱ μὲν εἰς λιμυρικὴν πλέοντες, ἐπὶ πλεῖον τραχηλίζοντες· οἱ δὲ, εἰς βαρύγαζαν· οἱ δὲ εἰς σκυθίαν, οὐ πλεῖον ἢ τρεῖς ἡμέρας ἀντέχουσι. καὶ τὸ λοιπὸν παρεπιφέρον πρὸς ἴδιον δρόμον, ἐκ τῆς χώρας ὑψηλοὶ διὰ τῆς ἔξωθεν γῆς, παρὰ πλέουσι τοὺς προειρημένους κόλπους. ἀπ᾽ ἐλαβακαρὴ τὸ λεγόμενον πυῤῥὸν ὄρος, ἄλλη παρήκει χώρα τῆ   κης ἡ παραλία λεγομένη, πρὸς αὐτὸν τὸν νότον. ἐν ᾗ καὶ κολύμβησίς ἐστιν ὑπὸ τὸν βασιλέα πανδίονα, πινικοῦ. καὶ πόλις, ἡ λεγομένη κόλχοι. πρῶτος τόπος, βαλίτα καλούμενος. ὅρμον καλὸν ἔχων, καὶ κώμην παραθαλάσσιον. ἀπὸ δὲ ταύτης, ἐστὶν ἕτερος τόπος τὸ κομὰρ λεγόμενος. ἐν ᾧ τόπῳ φρούριον ἐστὶν, καὶ λιμήν. εἰς ὃν οἱ βουλόμενοι τὸν μέλλοντα αὐτοῖς χρόνον ἱεροὶ γενέσθαι, χῆροι μένουσιν αὐτοῦ, ἐκεῖ ἐρχόμενοι ἀπολούονται. τὸ δ᾽ αὐτὸ, καὶ γυναῖκες. ἱστορεῖται γὰρ τὴν θεὸν ἐκεῖ ἐπιμεῖναι, κατά τινα χρόνον ἐκεῖ ἀπολελοῦσθαι. ἀπὸ δὲ τοῦ κομαρεὶ ἐκτείνουσα χώρα μέχρι κόλχων, ἐν ᾗ κολύμβησις τοῦ πινικοῦ ἐστιν. ἀπὸ δὲ κατακρίτων κατεργάζεται. πρὸς τὸν νότον, ὑπὸ τὸν βασιλέα πανδίονά ἐστιν. μετὰ δὲ κόλχους, ἐκδέχεται πρότερος αἰγιαλὸς ἐν κόλπῳ κείμενος, ἔχων χώραν μεσόγειον λεγόμενος ἀργάλου. ἐν ἑνὶ τόπῳ περθνεῖται παρ᾽ αὐτὴν τῆς ἠπιοδώρου συλλεγόμενον πινικόν. φέρονται γὰρ ἐξ αὐτῆς σινδόνες, ἐβαργαρείτιδες λεγόμεναι. τῶν δὲ καὶ τούτων ἐμπορείων τε καὶ ὅρμων, ἐς οὓς οἵ τε ἀπὸ τῆς λιμυρικῆς καὶ ἀπὸ ἄρκτου πλέοντες κατάγονται, ἐπισημότερα καὶ κατὰ τὸ ἑξῆς κείμενά ἐστιν ἐμπόρεια, καμάρα, καὶ ποδούκη, καὶ σωπάτμα. ἐν οἷς τοπικὰ μὲν ἐστιν πλοῖα, μέχρι λιμυρικῆς παραλεγόμενα τὴν γῆν. ἕτερα δ᾽ ἐκ μονοξύλων πλοίων μεγίστων, ὑφ᾽ ἧς ἐζευγμένων, λεγόμενα σάγγαρα. τὰ δὲ εἰς τὴν χρυσῆν καὶ εἰς τὸν γάγγην διαίροντα, κολανδιόφωντα τὰ μέγιστα. προχω-

ρεῖ

ρεῖ δὲ εἰς τοὺς τόπους τούτους, πάντα τὰ εἰς τὴν λιμυρικὴν ἐργαζόμενα, καὶ σχεδὸν εἰς αὐτοὺς καταντᾷ, τὸ δὲ χρῆμα τὸ ἀπ' αἰγύπτου φερόμενον τῷ παντὶ χρόνῳ, καὶ πλεῖστα γένη πάντων τῶν ἀπὸ λιμυρικῆς φερομένων, διὰ ταύτης τῆς παραλίας ἐπιχορηγουμένων. περὶ δὲ τῶν μετ' αὐτὴν χωρῶν ἤδη πρὸς ἀνατολὴν τοῦ πλοὸς ἀπονεύοντος, εἰς πέλαγος ἔκκειται πρὸς αὐτὴν τὴν δύσιν, νῆσος λεγομένη παλαισιμουνδοῦ. παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις αὐτῶν ταπροβάνη. ταύτης τὰ μὲν πρὸς βορέαν, ἐστὶν ἥμερα, καὶ διαπλεῖται τοῖς εἰς τὸν πλιονακισίνε καὶ σχεδὸν εἰς τὸ κατ' αὐτῆς ἀντιπαρακείμενον ἀζανίας παρήκει. γίνεται δὲ ἐν αὐτῇ πινικὸν, καὶ λιθία διαφανής, καὶ σινδόνες, καὶ χελῶναι. περὶ δὲ τούτους τοὺς τόπους, πολὺ τῆς μεσογείου παρήκουσα, μασαλία παράκειται χώρα. γίνονται ἐν αὐτῇ σινδόνες πλεῖσται. ἀπὸ δὲ ταύτης, εἰς αὐτὴν τὴν ἀνατολὴν διαπεράσαντι τὸν παρακείμενον κόλπον, ἡ δησαρήνη χώρα. φέρουσα ἐλέφαντα, τὸν λεγόμενον βωσαρή, καὶ μετ' αὐτὴν, εἰς τὸν βορέαν ἤδη ἀπονεύοντος τοῦ πλοός, βάρβαρα πολλὰ ἔθνη, ἐν οἷς οἱ κιρράδαι, γένος ἀνθρώπων, ἐκτεθλιμμένων τὴν ῥῖνα, ἀγρίων. καὶ βαργυσων, ἕτερον ἔθνος. καὶ τὸ τῶν ἱπποπροσώπων, μακροπροσώπων, λεγόμενον ἀνθρωποφάγων εἶναι. μετὰ δὲ ταῦτα, εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ τὸν ὠκεανὸν ἐν δεξιοῖς ἐχόντων, εὐώνυμα δὲ τὰ λοιπὰ μέρη ἔξωθεν παραπλεόντων, ὁ γάγγης ἀπαντᾷ, καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἐσχάτη τῆς ἀνατολῆς ἤπειρος ἡ χρυσῆ. ποταμὸς δὲ ἐστιν περὶ αὐτὸν, ὁ γάγγης λεγόμενος καὶ αὐτὸς μέγιστος τῶν κατὰ τὴν ἰνδικήν. ἀπόβασίν τε καὶ ἀνάβασιν, τὴν αὐτὴν ἔχων τῷ νείλῳ. καθ' ὃν καὶ ἐμπόριόν ἐστιν ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ, ὁ γάγγης. δι' οὗ φέρεται, τό τε μαλάβαθρον, καὶ ἡ γαγγητικὴ νάρδος, καὶ πινικὸν, καὶ σινδόνες αἱ διαφορώταται, αἱ γαγγητικαὶ λεγόμεναι. λέγεται δὲ, καὶ χρυσωρυχεῖα περὶ τοὺς τόπους εἶναι, νόμισμά τε χρυσοῦ, ὁ λεγόμενος κάλτις. κατ' αὐτὸν δὲ τὸν ποταμὸν, νῆσός ἐστιν ὠκεανὸς, ἐσχάτη τῶν πρὸς ἀνατολὴν μερῶν τῆς οἰκουμένης, ὑπ' αὐτὸν ἀνέχοντα τὸν ἥλιον κλειομένη. χρυσῆν χελώνην ἔχουσα, πάντων τῶν κατὰ τὴν ἐρυθρὰν τόπων, ἀρίστην. μετὰ δὲ ταύτην τὴν χώραν ὑπ' αὐτὸν ἤδη τὸν βορέαν, ἔξωθεν εἴς τινα τόπον ἀπολήγουσης τῆς θαλάσσης, παράκειται ἐν αὐτῇ πόλις μεσόγειος μεγίστη, λεγομένη θῖνα.

hæc loca importantur omnia ea quæ in Limyrica elaborantur. Res præterea omnis generis quæ ex Ægypto omni tempore aduehuntur, necnon ex Limyrica per hanc regionem maritimam subministrantur. Circa regiones autem quæ illam sequuntur, ad ortum iam nauigatione vergente, in alto versus Occasum sita est insula Palæsimundi dicta, à veteribus Taprobana appellata. Huius pars borealis culta est, quâ nauigatur multa in loca: ac ferè porrigitur in partem Azaniæ oppositam. In ea nascitur pinicum, lapides pellucidi, sindones, testudines. His locis regio Masalia adiacet, quæ sese longè ad mediterranea extendit, in qua plurimæ gignuntur sindones. Post hanc, Ortum versus traiiciendi finitimum sinum Desarena regio occurrit, elephantum Bosare nuncupatum producẽs. Post illam Boream versus nauigatione sese inclinante, multæ sunt barbaræ gentes, cuiusmodi sunt Cirradæ, genus hominum agrestium attritis naribus, Bargysi, Hippioprosopi, & Macroprosopi, qui omnes ferũtur esse Anthropophagi (*id est, carne humana vescentes.*) Post hæc loca versus ortum nauigantibus, & habentibus à dextris quidem Oceanum, à sinistris verò reliquas partes exteriores occurrit Ganges, &, quæ circa illum est extrema Orientis continens, Aurea dicta. Circa illam est Ganges maximus Indiæ fluuius, qui simili planè modo quo Nilus crescit, atque decrescit. Propter illum est emporium eiusdem nominis Gãges appellatum, per quod gestatur malabathrum nardus Gangica, pinicum, sindones præstantissimæ Gangeticæ appellatæ. Feruntur præterea iisdem in locis aurifodinæ esse, atque numismatis aurei genus, quod Caltin nominant. Prope hunc ipsum fluuium insula est Oceanitis, extrema regionum quæ ad Ortum sitæ sunt, ipso Solis ortu clausa, testudinem auream (*hoc est, aurei coloris*) habens, omnium, quæ sunt circa mare rubrum, prẹstantissimã. Post hanc regionem versus Boream mari extrinsecus in loco quodam mari desinente, sita est maxima ciuitas mediterranea Thina nuncupata,

Paralia regio. *Taprobana.* *Masalia.* *Desarena regio.* *Bosare.* *Cirradæ.* *Bargysi.* *Hippioprosopi.* *Macroprosopi.* *Anthropophagi.* *Ganges.* *Aurea.* *Nilus.* *Ganges emporium.* *Aurifodinæ.* *Caltis nummus aureus.* *Insula Oceanitis.* *Thinæ.*

Bactra. aqua, lana, filum, othonium, sericum, Barygazam per Bactra pedestri itinere, deportatur. Indéque per Gangem fluuium Limyricam conuehitur. Ad illam autem vrbem Thinæ difficilis est accessus, rarò enim pauci quidam inde veniunt. *Pontus.* Situs est locus ille sub ipsa Vrsa minore: & fertur esse contermina auersis partibus Ponti, & *Caspiū mare Mæotis.* Caspij maris, per quod Mœotis palus vicina in Oceanum influit. Singulis verò annis ad Thinæ confinia commeare consueuit certa quædam gens corpore quidem curta, at robusta, acris, vehemens, lata facie, atque sima, *Sesata.* quam Sesatas appellant. Hi vnà cum vxoribus, atque liberis veniunt, afferentes secum magnas sarcinas, nimirum terponas Omampelinis similes. Postea commorantur ac delitescunt in quibusdam locis confinii illorum, & vicinis Thinæ, & per aliquot dies prædantur terponas sibi ipsis substernentes, ac deinde abeunt rursus ad sua in intima loca sese recipientes. Qui hæc obseruant post illorum discessum ad loca illa accedentes, strata illa colligunt & ex arundinibus illis, quas Petros appellant, neruis fibrísque extractis, & foliis in orbem conuolutis, & complicatis secundum calamorum fibras illa diuidunt, ac interfecant. *Malabathri tria genera.* Hinc tria genera fiunt. Quod ex maiore fit folio, *ἁδρόσφαιρον Hadrosphærum* Malabathrum dicitur: quod ex mediocri Mesosphærum, quod ex minore Microsphærum. Hinc tria Malabathri genera quæ ab illis, qui ea conficiunt in Indiam feruntur. Regiones autem quæ loca ista sequuntur, siue quod propter sæuas tempestates, maximáque frigora, difficillimi sunt accessus, siue etiam deorum quadam virtute atque potentia, non potuerunt adhuc inuestigari.

ἀφ' ἧς, τό τε ἔριον, καὶ τὸ νῆμα, καὶ τὸ ὀθόνιον τὸ σηρικὸν, εἰς τὴν Βαρύγαζαν διὰ Βάκτρων πεζῇ φέρεται. καὶ εἰς τὴν λιμυρικὴν πάλιν, διὰ τοῦ γάγγου ποταμοῦ. εἰς δὲ τὴν Θῖνα ταύτην, οὐκ ἔστιν εὐχερῶς ἀπελθεῖν. σπανίως γὰρ ἀπ' αὐτῆς τινες οὐ πολλοὶ ἔρχονται. κεῖται δὲ ὁ τόπος, ἐπ' αὐτὴν τὴν μικρὰν ἄρκτον. λέγεται δὲ συνορίζειν τοῖς ἀπεστραμμένοις μέρεσι τοῦ πόντου, καὶ τῆς κασπίας θαλάσσης. καθ' ἣν ἡ παρακειμένη λίμνη μαιῶτις, εἰς τὸν ὠκεανὸν συναναστομοῦσα. κατ' ἔτος δὲ παραγίνεται ἐπὶ τὴν συνορίαν τῆς Θινὸς, ἔθνος τι. τῷ μὲν σώματι, κολοβοὶ καὶ σφοδροί. πλατυπρόσωποι, σιμοὶ, εἰς τέλος τε αὐτοὺς λέγεσθαι σησάτας. παρομοιοῦσιν ἡμέραις, παραγίνονται σὺν γυναιξὶν καὶ τέκνοις, βαστάζοντες φορτία μεγάλα, τέρπονας ὠμαμπελίνων παραπλήσια. εἶτ' ἐνεπιμένουσιν ἐπί τινα τόπον τῆς συνορίας αὐτῶν, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Θινός. καὶ ἁρπάζουσιν ἐπί τινας ἡμέρας, ὑποστρώσαντες ἑαυτοῖς τὰς τέρπονας, καὶ ἀπαίρουσιν εἰς τὰ ἴδια εἰς τοὺς ἐσωτέρους τόπους. οἱ δὲ ταῦτα δοκοῦντες, τότε παραγίνονται ἐπὶ τοὺς τόπους, καὶ συλλέγουσι τὰ ἐκείνων ὑποστρώματα. καὶ διινιάσαντες καλάμους τοὺς λεγομένους πέτρους ἐπὶ λεπτὸν, ἐπιδιπλώσαντες τὰ φύλλα καὶ σφαιροειδῆ ποιοῦντες, διαίρουσι ταῖς ἀπὸ τῶν καλάμων ἶναις. γίνεται δὲ γένη τρία. ἐκ μὲν τοῦ μείζονος φύλλου, τὸ ἁδρόσφαιρον μαλάβαθρον λεγόμενον. ἐκ δὲ τοῦ ὑποδεεστέρου, τὸ μεσόσφαιρον. ἐκ δὲ τοῦ μικροτέρου, τὸ μικρόσφαιρον. ἔνθεν τὰ τρία μέρη τοῦ μαλαβάθρου γίνεται. καὶ τότε φέρεται εἰς τὴν ἰνδικὴν, ὑπὸ τῶν κατεργαζομένων αὐτά. τὰ δὲ μετὰ τοὺς τόπους τούτους, διά τε ὑπερβολὰς χειμώνων, καὶ πάγους μεγίστους δυσβάτων τε τόπων, εἶτα καὶ θείᾳ τινὶ δυνάμει θεῶν, ἀνερεύνητά ἐστιν.



Io. Guilielmi Stukij Scholia in

PERIPLVM MARIS *Erythræi.*

ARRIANI.) Inſcriptio opuſculi duo continet, ſubiectum & auctorem. Quoad ſubiectum illud dicitur periplus (de quo nomine in Ponto Euxino dictum eſt) hoc eſt, nauigatio, ſiue luſtratio maris Erythræi. Mare autem Erythræum pars eſt Oceani, Arabiam à Meridie alluens: ad Occidentem Arabico: ad ortum, Perſico ſinu terminata. Atque in hos ipſos duos ſinus, Arabicum & Perſicum, ab accolis ſic nũcupatos, mare Erithræum à Strabone, Plinio (qui idcirco illud geminum appellat) & aliis auctoribus diuiditur, quorum vterque paſſim apud auctores veteres mare Erythræum appellatur. At verò, vt ab Arriano in hoc periplo, ita à veteribus quoque maris Erythræi nomen latiùs non modò pro Arabico, & Perſico ſinu, verùm etiam pro vniuerſo mari Indico, & Orientali vſurpatum fuit. Arrianus enim noſter Æthiopicum, Troglodyticum, Arabicum, Perſicum, Indicum, hoc ſuo maris Erythræi periplo complectitur. Mare autem hoc cur Erythræum Græcè, Latinè (vt etiã aliis in linguis) Rubrum appelletur, variæ & multiplices ſunt ſcriptorum ſententiæ. Alij enim ſic volunt appellatum à Solis repercuſſione, ſiue adiacentibus rubri coloris montibus, in quos Sol ab ortu radios proiiciens coloris repercuſſione rubram efficiat maris ſuperficiem. Alij quòd illud maximè à Sole exuratur. Alii ab harena, quam recentes quoque ſcriptores rubram eſſe confitentur: alii à fonte quodam, qui in mare multam aquam immittat. Nonnulli ab aqua eius rubra ſic dictum putarunt, quam tamen opinionem plærîque veterum, & recentium ſcriptorum repudiãt, aquam illius minimè rubram eſſe affirmantes. Alii denique (quæ opinio à veteribus maximè fuit approbata) à rege quodam Erythra, ſiue Erythro Perſei & Andromedæ filio ſic appellatum fuiſſe volunt, quem Plin. primum rates, in mari rubro inueniſſe dicit. Vide Strab. lib. 16. Plin. lib. 6. cap. 23. Arrianum de rebus geſtis Alexandri, Philoſtratum lib. 3. &c. Hebræi mare סוף *Suph* appellant triplici de cauſa, ſecundum triplicem nimirum vocabuli סוף, & finem, & iuncum, & procellam ſignificantis, vim ac poteſtatem. Vel enim quia à mari Oceano ingrediens non habet aliunde exitum, vel à iunco ſiue papyro qui in illo naſcitur, ex quo etiam naues conficiuntur, quarũ nauium papyracearum, teſte Plinio, in Nilo maximus olim vſus fuit. Vel, denique à procellis ac tempeſtatibus, quibus eſt obnoxium ſic appellatum volunt. Arrianus verò auctor huius peripli Rhamnuſio videtur non is eſſe, qui Nearchi nauigationem, rêſque geſtas Alexandri magni literis memoriǽque prodiderit, quippe cùm vtriuſque ſtylus diſpar ſit atque diſſimilis. Idem quoque Rhamnuſius hunc exiſtimat vel Ptolomæi temporibus, vel paulò poſt floruiſſe, & maiorem Indiæ, præſertim verò Calecutiẽſis, quàm Ptolomæum, notitiam habuiſſe.

Mare Erythræum. *Erythræi maris duo ſinus.* *Erythræi nomen latiùs ſumptum.* *Cur Erythræum dictum.* *Suph cur ab Heb. appellatũ.*

Inſignes.) Portus, ſiue emporium ἀποδεδειγμένον (qua voce infrà quoque v- *ἀποδεδειγμένον quid.*

titur) videtur dici, quod quasi digito demonstretur, idem nimirum significãs quod ἐπίσημον, & ἀποφαινόμενον, vel ἔνθεσμον, & νόμιμον, quibus vocabulis infrà quædam emporia insignit.

Emporium quid. *πόρος.*

Emporia.) ἐμπόριον vox Græca (quæ paroxytonôs semper in hoc Arriani periplo scripta reperitur) pro Latina, vt multæ aliæ voces Græcæ, vulgò vsurpata, & ipsum rerum venalium mercatum, quæ mari vehuntur (nam πόρος propriè iter maritimum) & forum, siue locum, vbi huiusmodi mercatus agitur, significat. Gallis *L'estappe* dicitur. Hebr. עזבון, *Isbon*.i.derelictio, plural. *Isbonim*, à עזב, *Asab*.i.relinquendo, quia merces ibi relinquuntur.

Muris portus. *Mures marini.* *Mures pro diis culti.* *Apollo Smintheus.* *Ægyptiorum superstitio.* *Myos hormon.* *Heroum vrbs hodie Sues.* *Philotera.* *Satyrus.* *Arsinoe.* *Aquæ calidæ & amaræ.* *Mons rubrica plenus.* *Muris portus.* *Veneris portus.* *Portus magnus.* *Insulæ tres.* *Meliagrides.* *"Sing. ἀκάθαρτος cuius Agatarch. quoque meminit. Agatarch. post sinum Immundum ponit insulam ὀφιώδη dictam in qua lapis Topazius nascitur.* *Isthmus.* *Apollinis vrbs.* *Coptus Thebaica.* *Nili fossa.* *Nauigatio ex Ægypto in Indiam.* *Coptus à Myos hormo.* *Arsinoe.* *Clysma.* *Drepanum.*

Muris portus.) Sic forsan dictus, vel ob murium marinorum (quos nonnulli volunt esse testudines lutarias) abundantiam, de quibus Plin.lib.9.cap.19, & lib.15.cap.65, vel quia muris formam atque figuram habuit, vel etiam quia muribus fuit consecratus. Nam mures quoque pro diis cultos fuisse testis est Gyllius in hystoria deorum Syntag.7. Vnde Apollo Smintheus fuit cognominatus, Sminthas enim Cretenses mures vocant. Ab Ægyptiis autem multa animalium terrestrium, & aquatilium diuinis honoribus fuisse culta satis superq; constat. Huiusce verò portus Plin. meminit lib.6.cap.29. de situ maris Rubri Troglodytici, & Æthiopici insula inquit, Sapirene, Scytala: mox deserta ad Myos hormon, vbi fons Tadnos, mons Eos, insula Lambe, portus multi, Berenice oppidum Philadelphi sororis nomine, ad quod iter à Copto diximus. Strabo item lib.16, ex Artemidori relatione. Ab Heroum, inquit vrbe (quæ teste Plinio, sita est in sinu Arabibus Ean dicto & Osorio, aliisq; videtur esse vrbs hodie dicta Sues) nauiganti iuxta Troglodyticam Philotera est (quam Plinius lib.6.cap.29, paruam, Arsinoi vicinam Ænnum quoque dicit appellari) à sorore secundi Ptolomæi, nuncupata, Satyri opus, qui ad Troglodyticam, & elephantum venationem lustrandam missus est. Deinde Arsinoe (olim Cleopatris quoque dicta, hodie Taocara Ger. Mercatori, aliis Sues) post illam calidarum aquarum exitus. (harum Agatharchides quoque meminit de mari rubro) quæ amaræ & salsæ ab excelsa quadam petra in mare emittunt. Non procul mons quidam est rubrica plenus (Agatharchides ὄρος μιλτώδης. i. minio rubrum, Ptol. Acabem nominat) in campo situs. Deinde Muris statio, & Veneris statio. Agatarchides: post, inquit, Portus magnus, qui prius Myoshormes, postea Veneris portus cognominatus fuit. Vocatur autem portus magnus ingressu admodum flexuoso. In fronte insulæ sunt tres (insularum istarum Agatarch. quoque meminit) quarum duæ oleis opacæ, tertia minus opaca, quæ meliagrides habet. Deinceps est sinus Thebaidi, vt & Muris portus, oppositus, qui "Immundus dicitur, quia occultis cantibus, & ventis tempestates cientibus infestus, quo in loco Berenice vrbs in penitiore sinu posita. Idem auctor lib.17. Non procul à Beronice, inquit, est Muris statio, quæ ciuitas nauale habet. Idem paulò pòst testatur Isthmum in mare Rubrum porrectum (quem Plin. 62. mill.pass. longum facit) binis vtrinque ciuitatibus terminari, ab vna quidem parte Beronice, & Muris portus ab altera Copto, &, quæ non procul à Copto distet, Apollinis ciuitate, sed Coptum, & Muris portum excellere, quia iis omnes vtantur. Idem lib.16. Arabicas, Æthiopicas, & Indicas merces primò in Muris portum, postea camelis Coptum Thebaicam seu communem Ægyptiorum atque Arabum ciuitatem, & commune omnium illarum mercium emporium, denique per Nili fossam Alexandriam deportari testatur. Ac omnino ex eodem authore constat nauigationem ex Ægypto in Indiam aromata, aliásque merces inde euehendi gratia tritam ac frequentatam hanc fuisse, vt supra Nilum Coptum vsque nauigaretur, indéque terrestri itinere Myos hormus peteretur. Distat autem Coptus, eodem teste, à Myos hormo sex aut ad summum septem dierum itinere. Ptolemæus in interiore sinu Arabiæ hæc ex ordine loca nominat. Arsinoen, Clysma præsidium, Drepanum promontoriũ,

teste

teſte Nigro, falcis inſtar incuruum, Myſormum, Philoteram, Aian montem in mare excurrentem, portum Album ex montium circumſtantium candore, teſte Nigro, nuncupatum. Acaben montem rubrica plenum, in campo ſitum: Smaragdum montem, Smaragdis (vnde nomē inuenit) abundantem, Lepram promontorium, Berenicem vrbem. Hæc veteres de Muris portu, & locis illis vicinis. Quoad recentiores ſcriptores Rhamnuſius in aromatum itinerario exiſtimat. Coptum quidem, ἀπὸ τοῦ κόπτειν dictam, eſſe vrbem hodie Cana, ſiue Chana nuncupatam, ſitam ſupra Nilum, Myoshormon verò eſſe Coſir, ſiue Choſſir hodie dictam. Vterque enim locus eſt gradus 27, quot ferè etiam Copto, & Myos hormo à Ptol. aſſignantur. Vtriuſque porrò loci Cana nimirum, & Coſir luculentam Hyeronimus S. Stephani Genuenſis in ſua nauigatione mētionem his verbis facit. A Cairo, inquit, Indiā verſus quinque diebus Cariz peruenimus, vbi bonus eſt portus Cana nominatus, à quo, teſte Io. Leone Affricano Cairū 400. mill. paſſ. abeſt. A Cana autem terreſtri itinere equitando per montes & deſerta illa, per quæ Moyſes, & Iſraelitæ Pharaone illos perſequēte, fuga ſaluti ſuæ conſuluerunt, ſex dierū ſpatio peruenimus ad Coſir portū maris rubri. Inde naue cōſcenſa poſt vigintiquinque dies appulimus ad inſulam Mazua dictam, quæ ſita eſt ad dextrum latus maris rubri, inde Aden, &c. Hæc ille, ex quibus conſtat antiquam illam ex Ægypto in Indiam Romanorum temporibus (teſte Strabone & Plinio, tritam, & à Ptol. Philadelpho primò patefactam) quaſi regiam atque ordinariam viam, hodie quoque vſurpari, nec non inter Cana, ſiue Coptum, & Coſir, ſiue Myoshormon, ſex dierum eſſe interuallum, vti ſuprà quoque dictum eſt. Quoad verò deſerta illa, per quæ Hieronymus è Cana dicit ſe ad Coſir profectum, videntur eſſe deſertum illud Gerrum, Adipſon vocatum, montibus aſperum, aquarum inops, cuius Plin. lib. 6. cap. 29. meminit. Olim, teſte Rhamnuſio in aromatum itinerario, qui per illas ſolitudines aquarum expertes camelis vehebantur, noctu iter illud faciebant, ad ſtellas curſum ſuum, non ſecus atque in mari fieri conſueuit, dirigentes, & aquas ſecum portantes. Hodie verò & putei profundi, quos foderunt, & ciſternæ quæ aquis pluuialibus (licet rarò admodum in illis locis pluat) implētur, iter facientibus aquas ſubminiſtrant. In hac ipſa quoque regione inter Cana & Coſir intermedia, hodie Smaragdi, aliarúmque gemmarum venæ reperiuntur. Hîc proculdubio eſt mons ille Smaragdus Ptolomæi, de quo paulò antea. Eorundem verò locorum Ioannes quoque Leo Affricanus meminit lib. 8. deſcriptionis Affricæ. Chana, inquit, vetuſta ciuitas ad Nili ripam ex aduerſo Barbaridæ ab AEgyptiis condita, mœnibus quidem cincta eſt, ſed è crudo lapide conſtructis. Incolæ vilis conditionis homines agriculturæ vacant, ciuitas autem frumento abundat. Huc merces cōuehuntur, quæ Alcairo Mecam aduerſo Nilo feruntur, à mari enim rubro per deſertum centum, & viginti ſaltem paſſuum millibus diſtat, qua locorum intercapedine nihil prorſus aquæ reperire licet. In maris autem rubri littore ad Coſſir portum, frequentia ſunt tuguria, in quibus exonerantur merces: portus verò domunculæ ſtoreis contectæ ſunt. E regione Coſſir ab Aſiæ parte ſitus eſt Iambul maris rubri portus, ad quem viatoribus Medinam ſepulchro Mahumetis nobilem iter facientes conuenire oportet. Chana porrò frumentum ſuppeditat Medinæ, at Mecæ, quæ loca illius inopia perpetuò laborāt. Zieglerus & alii Bernicem, de qua poſtea, Myoshormo vicinā, volunt eſſe portum hodie Choſir, ſiue, vt alii ſcribunt Choſair dictum. Atque hæc quidem recentiorum ſcriptorum teſtimonia ſubiicere volui, propterea quod ad Arriani, Strabonis, Plinii horum locorum deſcriptiones illuſtrandas faciunt.

Myſormus. Philotera. Aian mons. Portus Albus. Acabe mons. Smaragdus. Berenice. Coptus hodie Cana. Myoshormon hodie Coſir. Cairum. Cariz. Cana. Montes, & deſerta. Coſir. Mazua. Aden. Via ex AEgypto in Indiam antiqua hodie quoque trita. Interuallum inter Cana & Coſir. Deſertum Gerrū inter Cana & Coſir. Per deſerta illa noctu fit iter. Putei & ciſternæ. Smaragdi & Gemmæ. Smaragdus mōs. Canæ deſcriptio. Situs. Mœnia. Incolæ agricolæ. Coſſir portus. Tuguria. Iambul portus Coſir oppoſitus. Medina. Cana frumentifera. Bernice nonnullis videtur eſſe Coſir.

Primus.) Videtur hîc idem ſignificare quod præcipuus, ſiue princeps, vt Rhamnuſius quoque vertit. Strabo enim lib. 17. Coptum, & Myoshormum, duos frequentiſſimos, celeberrimóſque ſua ætate portus fuiſſe teſtatur.

Primus. Coptus. Myos hormus.

Bernices & Myoshormi interuallum.

Stadijs 1800.) Strabo Myoshormon dicit non procul à Bernice esse disiunctum.

Peripli methodus, & partitio qualis membris.

A dextris.) Primùm dextra maris Rubri loca à Bernice persequitur vsque ad Rhapta, quod vltimum facit Azaniæ promontorium, deinde sinistra. Ac omnino primum quidem AEthiopicum & Troglodyticum, deinde Arabicum, postea Persicum, postremò Indicum tractum describit, in quos veluti quatuor partes commodè vniuersus hic periplus videtur posse distribui. Ptolemæus vniuersam regionem maritimam iuxta sinum Arabicum, & Aualitem ad Elephantem vsque montem dicit Troglodyticam appellari, in qua sint Adulitæ, & Aualitæ, iuxta sinus eiusdem nominis. Regionem porrò quæ hinc sequitur maritimam ad Rhaptùm vsque promontorium, vniuersam Barbariam dici. Azania autem est interior elephantis abundantissima. Hæc ille. Secundum ergo Ptolemæum hic primus tractus in duas rursus partes potest diuidi. Troglodyticam, quæ Adulicum, & Aualitem sinum complectitur vsque ad Elephantem montem (de quo paulò pòst) extensa, & Barbariam, siue Barbaricum sinum, qui incipit à monte Elephante, desinit in Rhapto promontorio.

Troglodytica.

Barbaricus sinus.

Bernices descriptio.

Bernice.) Bernice, siue Berenice, siue Beronice (tot enim ferè modis scriptum apud auctores reperitur) oppidum est Troglodytarum à Philadelpho eius conditore matris nomine insignitum, positum in sinu Immundo, portus expers, apta tamen diuersoria habens, in quo ipso die solstitii sexta hora vmbræ in totum absumuntur. Strabo. 16. Plin. 6. cap. 29. Idem lib. 6. c. 23. in descriptione nauigationis ex AEgypto in Indiam. Ab Alexandria, inquit, Heliopolim. ab Heliopoli Coptum Nilo nauigatur, à Copto Camelis itur aquationum ratione mansionibus dispositis. Sunt autem nouem mansiones. Inde Berenice oppidum, vbi portus Rubri maris à Copto CCLVIII. mill. pass. Sed quia maior pars itineris conficitur noctibus, & statiuis dies absumuntur, totum à Copto Berenicem iter duodecimo die peragitur. Hæc ille, ex quibus rursus frequentata olim ex Ægypto in Indiam via à Ptolemæo Philadelpho primùm inuenta potest cognosci, de qua suprà. Rhamnusius in suo aromatum itinerario Plinium in dimensione interualli inter Alexãdriam, & Heliopolim (quod ille facit M. mill. pass.) errasse scribit. Nam quum constet Heliopolim olim dictam, prope Cairum esse sitam, non maiorem CC. mill. pass. loci intercapedinem inter Alexandriam, & Cairum hodie quotidiana ferè nauigantium experientia depræhendi. Sed Plinium aliàs quoque sæpe in locorum dimensionibus hallucinatum scribit. Quod verò Plinius post Heliopolim aduerso Nilo CCCII. mill. pass. nauigatum scribit, id à ratione atque vero minimè videtur abhorrere, quippe quum Ioan. Leo Africanus vltima parte sui libri affirmet se aduerso Nilo suprà Cairum CCCC. mill. pass. nauigasse vsque ad Cana, quæ est receptaculum mercium, quæ à Cairo Mecam deportantur, mari vicina CXX. mill. pass. interuallo, vbi est portus dictus Cosir. Hinc facile colligi potest ciuitatem hodie Cana dictam, esse antiquam Coptum: Cosir autem esse Myoshormon, quippe cùm vterque locus, sit grad. 27. supra Æquinoctial. quippe cùm regio quæ inter Nilum & Myoshormon est, interiacet. CXX. mill. pass. pateat, quod secundum Strabonem fuerit sex aut septem dierum interuallum. Hæc Rhamnusius. Sic enim iuuat animus veterum scripta cum recentiorum scriptis, atque experientia cõferre. Bernicem porrò hanc Niger in sua Geographia testatur olim Hylanam fuisse vocatam, à Barbaris hodie Alchaser dici, cui Sabanitis mons immineat, portus Rubri maris. Zieglerus Bernicem vult esse portum Chosair hodie dictum. Forsan is est, quem Niger corrupto vocabulo Alchasar appellat. Plinius à Iuba, qui videtur hæc diligentissime prosequutus, duas alias in hoc tractu cognomines vrbes dicit fuisse prætermissas. Vnam, quæ Panchrysos sit cognominata. Alterã quæ Epidires (forsan Epitheres legendum) insignem loco, &c. Sunt aliæ quoque huius nominis

Via ab Alexandria Bernicem vsque.
Heliopolis.
Coptus.
Berenices & Copti interuallũ.
Error Plinij in interuallo Alexandriæ & Heliopolis.
Heliopolis prope Cairum.
A Cairo ad Canam nauigatio.
Canam esse Coptum.
Cosir esse Myoshormon.
Regio inter Nilum & Myoshormon.
Bernice olim Hylana, hodie Alchaser.
Bernice Panchrysos.
Bernice Epidires.

nis vrbes,de quibus vide Stephanum.

Τισηβαρική.) Forſan immutatis ac tranſpoſitis literis legendum ἡ γῆ ἀραβική.Ptolomæus enim Berenicem,& Myſormon in Arabico ſinu ponit. Infrà ſimiliter Arrianus à ſiniſtris Bernices poſt Myoshormon duorum aut trium dierum interuallo vicum Album qui portus eſt atque caſtellum, ponit, ac deinceps iiſdem,quibus hîc verbis vtitur, μετὰ δὲ ταύτην εὐθέως ἐστὶν συναφὴς ἀραβικὴ χώρα ſecundum longitudinem ad mare Rubrum extenſa:ac deinceps vt hoc quoque in loco,Ichthyophagorum mandras ſubiungit.

Tiſebarica.

Ichthyophagorum.) Sic infrà Arabicæ facta mentione, ſubiicit τούτων τὰ παρὰ θάλασσαν ὁμοίως ἰχθυοφάγων μάνδραις διείληπται. Ptol.de ſitu Æthiopiæ interioris. Magnum ſinum,inquit, qui apud Occidentalem Oceanum eſt tenent Ichthyophagi.S.Hieronimus contra Iouianum.Porrò Ichthyophagi,gens errans in littore maris Rubri,ſupra petras Solis calore feruentes aſſant piſces,& hoc ſolo alimento victitant. Huiuſmodi autem populi Ichthyophagi (quos Iuba, teſte Plinio, natantes ceu maris animalia appellauit) non ſolùm in Æthiopia,Troglodytide,Arabia,verùm etiã in India, Carmania pręſertim (hodie Chirman) & Gedroſiæ hodie Guzzarate dictæ maritimis locis olim extiterunt,ſic dicti,quia vniuerſus ferè illorum victus,cultúſque vitæ piſcibus conſtabat. Ex iis farinam, panem, oleum,varios cibos,nec non veſtimenta,ædes, naues,vaſa conficiebant,iidem pecora quoque alebant. Huius rei teſtes ſunt Strabo lib.6.15.16.Plin.lib.6.cap.39,lib.23.c.29.lib.1.c.7. Arrianus lib.8. Philoſtratus de vita Apollonij lib.5.Diodorus Siculus lib.4. Agatarchides de mari Rubro.Ad hos Dauid Pſal.73.13.& 14.videtur alludere his verbis.Tu conteris thynnorum,qui in aquis habitant, capita. Tu confregiſti caput Leuiathan,& poſuiſti eum eſcã populo Æthiopum.Ichthyophagos omnes Alexander Magn. vetuit piſcibus veſci, quod proculdubio illis valde graue,moleſtúmque extitit. Bellonius enim lib.1.cap.72. Orientales populos hodie magis piſcibus,quàm carnibus delectari teſtatur.Itaque non eſt mirum AEgyptios olim ſacerdotes religionis ergò à piſcibus, ceu delitiis quibuſdam per totam vitam ſuam abſtinuiſſe:vt hodie contrà Carthuſiani monachi,ceu alteri Ichthyophagi,à carnibus abſtinent. De Ichthyophagis porrò quibuſdam noſtrorum temporum ſic ſcribit Odoardus Barboſa Luſitanus oculatus teſtis in ſuo itinerario. Ichthyophagorum,inquit,regio hodie appellatur regnum Vlcinde inter Perſidem, & Indiam ſitum, ad ortum enim regno Cambaia, ad occaſum Perſide terminatur. Regnum eſt terra ampliſſimum,perpaucos habẽs maritimos portus. Illius incolę magna ex parte,vt & ipſe Rex,ſunt Saraceni,partim albo,partim nigro colore præditi,qui licet propriam quandam & peculiarem linguam habeant, tamen Arabicè ferè,& Perſicè loquũtur.Regio eſt plana, in qua parum eſt frumenti,hordei,atque carnis, ſyluæ, arboréſque raræ inueniuntur. Nauigationibus rarò admodum vtuntur, ſed in cauernis quibuſdam maximis, atque deſertis piſcationi dant operam. Piſces capiunt maximos,quos partim ſale conditos ad victum quotidianum recondunt,atque reſeruãt, partim exiguis quibuſdam nauigiis in alias regiones vendendi, lucríque cauſa deportant. Nec verò illi tantùm ſiccatis piſcibus veſcuntur, verùm etiam iiſdem equos, quibus abundant,cæteráque ſua pecora paſcunt. Similia planè M.Paulus Venetus lib.3.cap.46.de Ichthyophagis regionis Aden, & Eſcier ciuitatis ad regnum Aden, pertinentis in Arabia fœlici literis mandauit, quæ veterum de eadem gente hiſtoriis admodum ſunt conſentanea.

Ichthyophagi. — *Ichthyophagi quibus in locis.* — *Carmania hodie Chirman.* — *Ichthyophagi cur ſic dicti.* — *Ichthyophagorũ in Sacris literis mentio.* — *Ichthyophagis Alexand. M. piſcium eſum interdicit.* — *Oriẽtales magis piſcibus, quàm carnibus delectantur.* — *AEgyptiorum ſacerdotum abſtinentia à piſcibus.* — *Carthuſiani.* — *Ichthyophagorũ deſcriptio.* — *Vlcinde regio Ichthyophag.* — *Piſces.* — *Piſcibus pecora paſcuntur.* — *Ichthyophagi Aden.*

Speluncis.) Strabo lib.16. Ichthyophagos ſcribit habitare partim in ſpeluncis,partim in tuguriis quibuſdam quorum tecta oleæ frondibus, trabes atque tigna ex cetorum oſſibus,atque ſpinis conſtant. Idem auctor lib.15.prolixè vſitatam illic ex balænis domos eſſe conſtruendi rationem deſcribit. Idem facit Agatarchides de mari Rubro. Hodie Æthiopes in vniuerſum, teſte Oſo-

Ichthyophagorũ domicilia.

Æthiopum tuguria. *Habitationes subterraneæ.*

rio Lusitano, tuguria ex lateribus Sole adustis, aut è terra faciunt, quæ culmis deinde siue paleis, atque congestis glebis contegunt. Fuit autem subterraneæ huiusmodi habitationis ratio vniuersæ illi regioni Æthiopicæ Orientali immodicis caloribus laboranti (vnde etiam nomen hoc sortita est) per quàm accommodata.

Æthiopia duplex.

Ea cùm iam inde ab Homeri temporibus in duas partes Occidentalem nimirum, & Orientalem fuerit distincta: Orientali quidem annumerãtur Erembi, siue Troglodytę (quos Diodorus Volgios vulgò appellatos tradit) sic dicti, quia, vt Plin. lib. 5. cap. 4, Mela, & alij testantur, specus sub terris excauare illósque (vnde Troglodyta ἀπὸ τῶ τρώγλας ὑποδεδυκέναι) subire, atque incolere soliti sunt. Similiter Dionys. Alexãdrinus illos ἐν πέτραις κατωρυχέσι. i. petris suffossis, seu excauatis habitare, & ferarum ritu vagam vitam agere dicit.

Erembi siue Troglodytæ vnde dicti. *Troglodytarum habitatio subterranea.*

Æthiopia Abassina vnde dicta. *Abases Ægyptijs domus dicũtur.*

Niger Æthiopiam hanc sub Ægypto, hoc est, Orientalem hodie Abassinam. siue Abyssinam, ipsósque Æthiopes Abyssinos dicit nominari à domibus, quas Abases Ægyptij appellant, quibus secundum Strabonem Pantheræ similis, veluti punctis quibusdam sit distincta. Ac quoniam Abassinæ regionis hîc facta est mentio, obiter notabis quod Beniaminus Tudelensis in suo itinerario tradit regionẽm Æthiopiæ quæ est in tractu Geeuæ, siue Gineæ olim Hhauilam hodie Hhabas dici, vnde Arias Montanus itinerarij illius interpres Latinus ait Hhabassinos Æthiopas dici, quos Gręci perperam Abyssinos vocent.

Gorages Æthiopes sub terra habitantes. *Troglodytica olim Michoe hodie Arabia dicitur.*

Franciscus Aluarezus in suo itinerario hodie gentem quandam esse Æthiopiæ Gorages dictam, quæ in speluncis subterraneis habititet. Item Troglodyticam (olim, teste Plin. lib. 6. cap. 28, ab aliis Minchoen, ab aliis Midoen dictam) ait hodie Arabiam vulgò dici, cuius initium quidem sit mare Erythræum, & Abissinorum regio, finis verò Magadaxum. Huic genti continua esse cum Abissinis bella.

Loci Isaiæ explicatio de Troglodytis. *Troglodytica cur terra vmbræ alarum dicatur.* *Vela nauium alæ.*

Huiusce porrò Troglodyticæ gentis regionísq; tristia, atque funesta fata Isaias propheta his verbis prædicit: Væ, inquit, terræ vmbræ alarũ, quæ est vltra flumina Cusch. Doctissimis quibusque interpretibus placet Troglodyticam hic propriè intelligi, quæ appelletur vmbrosa alis, ob nauium, & velorum obumbrantium frequentiam, quæ id nauibus præstant, quod alæ auibus. Nam naues, quum earum vela ventis impulsa sunt, per maria quasi volitant. Hinc Chaldæus paraphrastes vertit. Et vela eorum extenta, sicut aquilarum volitantium. Sensus ergo. O terra multis mercatoriarum nauium velis, quasi auium alis obumbrata. Ita plærique Hebræorum rectè sanè atque commodè meo iudicio interpretantur. Sed aliæ quoque, mea sententia, à vero atque ratione haudquaquam abhorrentes interpretationes huius loci videntur posse afferri.

Vnius loci sacræ Scripturæ plures sensus afferri possunt. *Alia interpretatio.* *Troglodytarum vmbræ alatæ.* *Vmbrarum in Troglodytice mirabilis ratio.*

Nam sæpe Spiritus sanctus vna, vt ita loquar fidelia, duos, pluresve parietes dealbat. hoc est, vnico aliquo dicto ad plura respicit, atque alludit. Quid ergo absurdi fuerit, si dicamus terram Troglodytarum ideò à Propheta terram vmbræ alarum dici, quia vmbræ eius sint quasi alatæ, atque penningeræ, quippe quia post solstitium statim auolent? Nam, quod obseruatione, admirationeq; dignum est, in Berenice, & Ptolomaide (quæ duæ olim principes fuerũt Troglodytarum vrbes.) ante solstitium 45. diebus totidémque postea, nullam vmbram iaci, atque adeò in tota Troglodytice hisce 45. diebus vmbram contrarium cadere, Plin. lib. 6. cap. 24. Eratosthenis testimonio confirmat. Videtur ergò Propheta terram vmbræ alarum appellando, ad hanc admirabilem, singularémque vmbrarum in illa regione affectionem dispositionémque allusisse.

Troglodytices vmbræ raræ. *Alia interpretatio.* *Alia interpretatio.*

Vel etiam possumus magis simpliciter dicere terram vmbræ alarum dici, quia in vniuersum vmbræ eius sint quasi alatæ, hoc est, raræ momentaneæ, fugaces, quę citò quasi auolent. Vel etiam diuisis dictionibus, forsan primò dicitur terra vmbræ, idque vel quia admirabilis est vmbrę, vt paulò antea dictum est: vel per antiphrasin, quasi minimè vmbrosa, vt pote solis ardoribus maximè exposita:

Troglodytæ velocissimi. *Alia interpretatio.*

deinde verò (alarum) quia eius incolæ incredibili quadam velocitate cursus non hominibus modò cæteris præstitisse, verùm etiam ipsos equos æquasse feruntur.

runtur. Quid ſi etiam dicamus terram vmbræ alarum dici, hoc eſt, degens ſub tentoriis vmbroſis alarum inſtar expanſis, ad quæ alludit Abac. 3. AEthiopiæ tentoria vidi, &c. Hinc Arabes vniuerſi *Sukkim* dicti ab Hebræis, quia ſub tentoriis habitant. Symmachus, teſte Hieron. vocem צלצל *zilzal* vertit ſonitum, alludens forſan ad admirabilem, quaſique ſerpentinum quo illam in loquendo vti, Plinius & Mela teſtantur. Strident, inquit Mela, magis quàm loquuntur. Herodotus, Troglodytæ, inquit, AEthiopes omnium hominum velociſſimi, ſerpentibus, lacertiſque veſcuntur, nulla alteri ſimili lingua vtuntur, veſpertilionum more ſtrident. Sic hodie quoque AEthiopas quoſdam Oſorius Luſitanus ſingultire in loquendo teſtatur. Eadem vox *zilzal* inſtrumentũ quoque piſcatorium ſignificat. S. Hieronymus gurguſtium vertit, ergo vel ad illorum piſcationes, vel gurguſtia ſubterranea alludit. Atque hæc de Iſaiæ loco occaſione Ichthyophagorum atque Troglodytarum ſatis ſint dicta. Operæpretium.n. mihi videmur facere, quando prophanas hiſtorias ad Sacrarũ literarum explicationem accommodamus, quippe quum certiſſimum ſit prophanis hiſtoriis plurima ſacræ Scripturç loca obſcura egregiè poſſe illuſtrari. Troglodytæ porrò (vt hoc quoque appendicis loco addam) etiam in Europa prope Triballorũ regionem, atque Caucaſum dicuntur, qui, contraria de cauſa, nimirum propter magnam vim frigoris, ſub terra coguntur habitare. Eiuſmodi ſunt quoque Parnaſſi Dytochthones dicti. Verùm de ſubterranea huiuſmodi hominum pariter atque ferarum habitatione vide plura apud Agricolã de ſubterraneis animalibus.

Sub tentoriis regio. *Arabes Sukkim dicti.* *Troglodytarum vox mirabilis.* *Troglodytarum velocitas, victus, vox.* *AEthiopes quidam hodie ſingultiũt in loquẽdo.* *Zilzal.* *Hiſtoriæ prophanæ ad Sacras literas illuſtrãdas conducunt.* *Troglodytæ in Triballorum ora, & ad Caucaſum.*

(*Mediterranea Barbari.*) Vox Βαρβάρου & generatim vſurpatur, & ſpeciatim, vt hoc in loco. Generatim enim quemuis rudem, & imperitum, abſurda & incondita voce linguáque vtentem, item alienum & extraneum, denique Græcis eum qui non eſt Græcus, Latinis eum qui non eſt Latinus ſignificat. Plato in Politico, Multi, inquit, homines in duo genera diuidunt, in Græcos, & alios populos, qui omnes Barbari, ἄπειροι ὄντες, καὶ ἄμικτοι, καὶ ἀσύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους. Idem in Cratylo Barbaros facit Græcis vetuſtiores, & in Epinomide Aſtrologiæ inuentores. Sic Straboni lib. 14. Barbari olim παχύστομοι, καὶ τραχύστομοι, hoc eſt, craſſiloqui, atque duriloqui, hoc ficto vocabulo videntur fuiſſe notati, ac poſtea vſurpari cœptum pro eo qui non eſt Grçcus. Hinc Barbar lingua Arabica murmurare, vocis ſono inculto, incondito, abſono, & abſurdo vti ſignificat, vnde Arabes ipſos Africanos, quorum ſermo illis horridus, belluarúmq; ſimilis videbatur, *El barbar*, hoc eſt, barbaros appellarunt, teſte Leone Africano, & Scaligero contra Cardanum. Tametſi, vt iidem teſtantur, alij à deſerto, quod Hebræi *midbar*, Arabes *bar* appellant, ſic dictos volunt. Mihi videtur vocis Hebrææ *dabar*, quæ verbũ ſignificat, vltima ſyllaba duplicata peperiſſe vocem *barbar*, ſiue Barbara Arabicam, quippe quum Arabica linguæ Hebrææ ſit propago. Quoniam autem lingua Hebræa, &, quæ ei affinis eſt, Arabica cæteris gentibus, atque nationibus παχύστομος, atque τραχύστομος, craſſa, abſurda, aliena planè atque extranea viſa eſt, hinc factum puto, vt ipſa quoque vox *barbar* partim Hebræa, partim Arabica pro quauis & lingua & gente, & re peregrina atque abſurda vſurpata ſit, atque etiamnum hodie vſurpetur. Ex eodem fonte vox Latina balbutire, & Gallica *barboter* videntur promanaſſe. Idem porrò vocabulum ſpeciatim certis quibuſdam populis, locis, atque regionibus applicatur. Sic enim pars certa Africæ Barbaria dicitur, de qua vide Leonem Africanum libro 1. cap. 2. Scaligerum contra Cardanum Exercitat. 51. Sic Hiſpaniæ quoddam promontorium, hodie Capo de S. Pichel dictum, olim Barbarũ fuit appellatum. Item, ne longius abeamus, hoc ipſo in loco pro certo quodam Æthiopiæ populo vſurpatur, à quo proculdubio ſinus Barbaricus, de quo mox, fuit appellatus. Infrà quoque certum Indiæ promõtorium ad Indi oſtia ſitum, Barbari & Barbarica ab Arriano appellatur.

Barbari. *Barbari vox quot modis vſurpetur.* *Barbar Arabibus murmurare.* *Africani ab Arabibus Barbari cur dicti.* *Barbar vocis origo.* *Barbara vox pro locis & gentibus ſpecialiter applicata.* *Barbaria pars Africæ.* *Barbarum promont. Hiſpaniæ.*

Agriophagi. Agrij Cynamolgi.

Agriophagi.) Hoc est, qui carne ferina, siue fructibus syluestribus vescebantur. Plinius libro 5.cap.30. Agriophagos appellat pantherarum & leonum carnibus maximè vescentes. Forsan iidem sunt, quos Strabo Agrios pariter & Cynamolgos appellat, quósque suprà Creophagos Meridiem versus dicit habitare, lib.16.

Moschophagi. Carnis vitulinæ esus interdictus. Valens Imper. Creophagi. Antiphili portus hodie Vella. Populi à cibis cognominati. Populi à cibis cognominati.

Moschophagi.) Sic dicti, quia carne vitulina vesci, delectarívè solebant. Alicubi vitulina carne vesci summum olim scelus censebatur. Valens Imperator olim edixerat Orientalibûs, ne vitulinam carnem ederent, quum agriculturæ consultum cuperet, testis est Cœlius libro 28.cap.2. Videntur autem isti Moschophagi, quorum Arrianus hîc meminit, iidem &, quos generaliore vocabulo Creophagos, hoc est, carniuoros, Strabo lib.16 appellans, supra Antiphili portum, hodie Vella dictum, post Ichthyophagos. Quemadmodum autẽ in cæteris terrarum partibus, ita potissimùm in Arabia, Troglodytica, Æthiopia, India, regionibus monstruosorum hominum atque animalium feracissimis, multæ gentes à victu crebro, & vsitato, præsertim absurdo atque monstroso cognominantur. Huiusmodi sunt præter hos quorum Arrianus noster meminit, Rhizophagi, qui etiam Elij vocantur, Astaboram, & Astapum Meroes insulæ flumina accedentes, sic dicti, quod ex vicina palude euulsis radicibus massulas conficiebant, iísque ad Solem coctis vescebantur. Sic Orosius libro 5. suæ historiæ incolas insulæ S Laurentii, quæ est in Æthiopia, de qua infrà, radicibus multiplicibus, quas terra illa effert, panis vice vesci testatur, Rhizophagis illis Strabo vicinos facit Spermophagos, qui & seminibus quibusdam victitabãt, & iis deficientibus pomis nutriebantur, conficientes ea quemadmodum Rhizophagi radices. His adde Elephantophagos, Strutophagos, Hippophagos, Cynophagos, Camelophagos, Chelonophagos, Ophiophagos, Acridophagos, Anthropophagos, Pamphagos, de quibus multa Strabo lib.16. Plinius lib.6.c.30. Ptolomæus passim in Arabiæ, Troglodoticæ, Æthiopiæ, Indiæ descriptionibus. Agatarchides de mari rubro. Cœlius lib.28.c.2.

Rhizophagi. Rhizophagi insulæ S. Laurentij. Spermophagi.

Tyranni Troglodytarum.

Qui tyrannorum. Agatarchides, τὸ μὲν ὅλον τῆς συστάσεως τυραννίς. Ibidẽ plura de vita, moribus, victu cultúque Troglodytarum disserit Strabo lib.16. Troglodytarum, inquit, vita est pastoralis, multos tyrannos habent, mulieres, & filij eis communes, exceptis tyrannorum vxoribus, qui enim tyranni vxorẽ corruperit, oue mulctatur.

Νέμεσθαι pro gubernari.

Νέμεται.) Vox translata ab animalium pastionibus, hinc reges ποιμένας λαῶν. i. pastores populorum dicuntur.

A tergo.) Sic infrà, κατὰ νώτου μεσόγειος, metropolis Scythiæ Minnagara. Rhamnusius vertit, versus meridiem, forsan quia in illius exemplari Græco *o* fuit pro *ω*.

Ptolemais Therôn. Cytis Topazius. Ophiades insula. Topazius Æthiopiæ. Ptolemais Epitherias cognominata. Monolius lacus. Ptolemais in margine maris rubri.

Ptolemais therôn.) Plinius libro 6.cap.29. Post Berenicẽ insula, inquit, ibĩ Cytis Topazium ferens & ipsa (hanc Strabo, & Agatarchides Ophiadem appellant. Hinc Iob 28. Topazius Æthiopiæ non adæquabitur illi) vltrà syluæ, vbi Ptolemais à Philadelpho condita ad venatus elephantorum, ob ídque Epitherias cognominata, iuxta lacum Monolium. Idem libro 2.cap.73. Constat in Berenice vrbe Troglodytarũ, & inde stadiorũ quatuor millibus DCCCXX. in eadem gente Ptolemaide oppido quod in margine maris rubri ad primos elephantorum venatus conditum est, hoc idem ante solstitium XLV. diebus, totidémque postea fieri, & per eos XC. dies in Meridiem vmbras iaci. Strabo libro 16. inter Berenicem, & Ptolemaida ponit Ophiadem insulam lapide Topazio insignem. Postea Sopiræ deæ portum, Tauri duos mõtes, montem aliũ, in quo est Isidis templum, quod est Sesostris opus, insulam oleis consitam mari circumuallatam. Belleforestus Isidis insulam, in qua Isis olim culta fuit, vult esse eam quæ Pascoa hodie dicitur. Post hanc, inquit, est Ptolemais apud elephantum venationem, ab Eumede conditam, &c. Ptolemæus Ptolemaida Θη-

Isidis insula hodie Pascoa.

ρῶν

ἐρῶν.i.Therôn inter Εὐαγγέλων.i.bonorum angelorum portum, & βωμὸν Ἔρωτος, hoc eſt,aram Cupidinis collocat. Hanc Ptolemaida therôn, Rhamnuſius ex Portugallenſium coniecturis exiſtimat non procul abeſſe oppido Suaquem,ſiue Suachem,à quo inſula eiuſdem nominis nuncupatur, quod quidem eſt in continente AEthiopiæ poſitum capitis bouilli figura præditũ, cuius duo quaſi cornua pulcherrimum, tutiſſimúmque portũ efficiunt. Hoc ipſum gradibus videtur poſſe confirmari.Nam Ptolemaida therôn Ptolemæus facit 16.gradus. Suachem autem Andreas Corſalius vno in loco 16.in alio (niſi forſan ſit mendum) 18.gradus facit.ex quo idem affirmat in mari Rubro nauem conſcendere eos qui ex AEthiopia Hieroſolymã religionis ergò iter faciunt. Franciſcus Aluarezus in ſuo itinerario AEthiopico Suachen ſcribit è regione Nubiorum, qui AEgyptiis ſunt vicini,verſus ortum iuxta mare Rubrum eſſe ſitum,& paulò pòſt,eundem ait poſitum eſſe inter extremam oram regni Ioannis Presbyteri vulgò nominati,& principium AEgypti.Quid ſi Suachem ſit Suchæ oppidum,quod Plinius libro 2.cap.73.inter Ptolemaida,& Aduli(de quo paulò pòſt) collocat.

Ptolemais non procul à Suachẽ. Suachen.
Suachen figura.
Suachen vbi ſitũ Nubij.
Quid ſi Suachem ſit Suchæ olim dictum.

Therôn.) Sic cognominata ab elephantorum venationibus circa illam exerceri ſolitis ad differentiam & Ptolemaidis vrbis AEgypti, quæ Barce fuit cognominata,de qua Strabo libro 17.& alterius Ptolemaidis vrbis Pheniciæ,quæ Claudij Cæſaris Colonia olim Ace fuit appellata,teſte Plinio libro 5.c.19.Hodie G.Mercatori eſt Acon.Strabo lib.16.& 17. multa alia in hoc tractu loca elephantorum venationibus inſignia enumerat.

Therôn cur cognominata.
Ptolemais Barce.
Ptolemais Ace olim dicta, hodie Acon.

Ptolemæi regio.) Agatarchides Ptolemæum Lagi filium primum dicit ex quorundam ſententia, elephantorum venationem inſtituiſſe, id quod eidem authori ſic videtur intelligendum,vel quòd venationis præ cęteris fuerit ſtudioſiſſimus,vel quòd primus poſt Alexandrum Magnũ,vel quòd primus regũ Ægyptiorũ venationi elephantorũ egregiam operam nauarit. Huic ſucceſſit Ptolemæus ſecundus (quem hîc Arrianus intelligit) qui Philadelphus fuit cognominatus,quem vt literarum,ac diſciplinarum liberalium, ita venationum ſingulari quodam ſtudio flagraſſe, Strabonis, aliorúmque monumenta teſtantur.

Elephantorum venatio à quo inſtituta.
Ptolemæus Lagi filius.
Ptolemæus Philadelphus.

Venatores.) Cuiuſmodi in primis nobiles,& inſignes fuerunt Eumedes, atque Satyrus,quorum egregia opera Ptolemæus iſte ad elephantorum venationes vſus fuit teſte Strabone lib.16.

Eumedes & Satyrus venatores nobiles.

Teſtudo.) Teſtudinũ creberrimam in hoc periplo Arrianus noſter mentionem facit,tum quia Romano florente imperio maximus olim Romæ earũ vſus fuit. Nam teſte Plinio lib.9.cap.11.teſtudinum putamina ſecabant in laminas, lectóſque & repoſitoria iis veſtiebant, quod primus Corbilius Pollio inſtituit,ex illis præterea pocula, aliáque vaſa conficiebant. Sic infrà Arrianus quædam de teſtudinum vſu ad inſtrumenta quædam conficiendum diſſerit. Teſtudines autem tantæ magnitudinis Indicum mare mittit, eodem Plinio teſte libro 9.cap.10.vt ſingularum ſuperficies habitabiles caſas integant, atque inter inſulas Rubri præcipuè maris his nauigent cymbis. Inde Chelonophagi populi AEthiopiæ dicti,quorum omnis vitæ cultus, victúſque teſtudinibus conſtabat,ex iis enim,vt Ichthyophagi,ex piſcibus,naues, tuguria,vaſa,alimenta conficiebant,vt teſtis eſt Strabo libro 16.Plin.libro 9.cap.10. Agatarchides de mari Rubro.Troglodytas Plin.libro 9. cap.10. cornigeras teſtudines habere dicit,quas adorent.Idem libro 3.204.facit quatuor teſtudinum ſpecies, nimirum terreſtres, marinas, lutaceas, & quæ in dulci aqua viuunt. Ariſtoteles lib.5.de hiſtoria animalium,duo tantùm genera ſtatuit, terreſtrẽ, & marinam.Arrianus noſter varias teſtudinum differentias facit. Ac primò ſecundum quantitatem alias dicit eſſe ὑπερμεγέθεις,id eſt,ingentes, cuiuſmodi ſunt in Dioſcoridis inſula,alias paruas,quas χελωνάρια appellat,cuiuſmodi in

Teſtudinũ vſus creberrimus apud Romanos.
Teſtudinum Indicarũ magnitudo.
Chelonophagi.
Teſtudines cornigeræ Troglodyt.
Teſtudinum ſpecies quatuor.
Teſtudines aliæ magnæ aliæ paruæ.

Testudines maximæ vbi. Mosylo promontorio dicit reperiri. Maximas, vt olim, ita hodie quoque in Taprodana, siue Sumatra insula, & in Troglodytica, idem iuxta Gangem fluuium reperiri AElianus lib.16.cap.17. Plin. libro 6.cap.22. aliique authores testantur. Deinde secundum colorem Arrianus noster alias facit albas, alias χρυσᾶς, hoc est, aurei coloris. Quoad albas Gesnerus parum dicit constare sintne aquatiles, an lutariæ, an terrestres. Præterea secundũ loca sunt illæ terrestres montanæ, marinæ, fluuiatiles. Denique secundum testas, vnde dictæ sunt, alias dicit tenuibus, cuiusmodi sunt in Ptolemaide, alias maximis, & crassissimis testis præditas, cuiusmodi in Dioscoridis insula reperiuntur.

Testudines albæ. Testudines aurei coloris. Testudines aliæ crassas, aliæ tenues testas habẽt.

Ἀληθινὸν id est, eximium. Ἀληθινῶν. ἀληθινὸν pro eximio, vel excellenti in aliquo genere à recentioribus vsurpatur. Sic forsan Dioscorides mala Cydonia, siue cotonea ἀληθινὰ appellat, hoc est eximia. Sic infrà quoque in Dioscoridis insula similiter, veram, terrestrem, albam dicit reperiri.

Elephas. Aethiopia elephantis abundãs. *Ebur.*) Elephas sæpe Synecdochicôs pro dente, ex quo ebur, vnde dens quoque apud Hebræos sæpe pro ebore vsurpatur. Nutrit autem vniuersa AEthiopia elephantes quam plurimos, è quibus magnam vim eboris mercatores inde in multas alias orbis terrarum regiones important.

Aædotico. *Aædotico.*) Videtur esse mendum, forsan legendum ἀδουλικῶς, nam paulò pòst elephantes licet rariores, dicit iuxta Aduli reperiri, vel ἰνδικῶς, cuius generis elephantorum, atque eboris magna est præstantia.

Emporium νόμιμον. *Emporium legitimum.*) Νόμιμον, idem quod ἔνθεσμον, qua voce infrà vtitur.

Aduli. Aduliton Plinio, à seruis conditũ. *Aduli.*) Plin. li.6.c.29 oppidũ, inquit, Adulitõ (Hermolaus forsan Adulicõ, at sinus Adulicus legendũ per c putat) Ægyptiorũ serui à dominis profugi cõdidere. Maximũ hîc emporiũ Troglodytarũ, etiã Æthiopũ. Abest à Ptolemaide (quæ est Suacha) quinq; dierũ (Arrianus noster 3. millia stad. facit) nauigatione. Deferunt plurimũ ebur, rhinocerotũ cornua, hippotamorũ coria, celtiũ (Hermolaus Celetũ scribi posse indicat, κελήτων Græcè, de quibus Plinius lib. 9.) sphingia, mancipia. Idem lib.6.cap.29. Adulitarum, inquit, oppidum distat ab Isidis portu decem dierum nauigatione. Ptolomæus de situ Æthiopiç sub Ægypto ἀδούλην appellans, ponit in sinu Adulico (ab illa ciuitate denominato) inter montuosam Chorsærolam, de qua mox, & Saturni promontorium. Stephanus ἄδουλις. Adulis, inquit, vrbs est Æthiopum, alij verò πάνος Panis insulam illam appellant. Mysorum libri habent ἄδουλι, sine σ, sed est error: nam ἄδουλις debet scribi, teste Herodiano, in iis quç in λις desinunt. Ciuis Adulites, vt Axumites, & possessiuum ἀδουλιτικὸς, Aduliticus. Hæc ille. Eiusdem Procopius quoque meminit libro 1. De bello Persico, Adulis, inquit, ciuitas à portu Adulico stadiis viginti distans, tantundem à mari remota, ab vrbe autem Auxonide iter dierum duodecim. Apud Æthicum inter Oceani Orientalis oppida illustria Adlenite fit mentio, vbi D. Simlero rectè videtur Adulis, siue Aduliton legendum. Hoc verò oppidum ab Arriano nostro ἀδουλὴ, à Ptolomęo ἀδούλη, à Plinio Aduliton, à Stephano & Procopio ἄδουλις appellatum. Rhamnusio ex Portugallensium coniectura, necnon Belleforesto, & aliis videtur esse ciuitas, quam Ercocum, siue Ercoccum, siue Archiquum, hodie appellãt, qui, teste Andrea Corsalio, portus est celebris maris Rubri, in regione Abyssinorum Christianorum. Eiusdem meminit author Summarij Orientalis, statim ab initio, vbi Abyssinos hunc solum portum maris Rubri dicit habere. Franciscus Aluarezus testatur Ercocum insulæ Mazuæ, de qua paulò pòst, vicinum à Christianis habitari subiectum Barnagasso Regi, qui Ioanni Presbytero paret, ibidem pluribus incolarum illius loci humanitatẽ, hospitalitatẽmque prædicat. Eiusdem oppidi, Archiquum appellans, luculentã mentionem facit Osorius lib.11. suæ historiç. Siqueiram enim Lusitani Regis Emmanuelis legatum ad regẽ AEthiopiæ missum à præfecto Archiqui humanissimè per legatos,

Aduli quàm procul à Ptolemaide. Aduli quarum mercium emporium. Adule Ptolomæo. Adulis Stephano. Adulis Procopio. Adlenite Aethico. Adulis hodie Ercocum. Ercocci descriptio. Ercocum portus Mazuæ vicinus. Siqueira Lusitanus.

legatos,& literas salutatum fuisse testatur, quos legatos Siquera benignè suscepit,& bombycinis vestibus ornauit.Rhamnusius in commentatione sua de incremento Nili, Ercocum ad sinistrum maris Rubri latus, portum sedecim gradibus esse dicit supra lineam, à quo Visionis monasterium 24.millia pass. distet.

Ercocum vbi situ. Visionis monasterium.

Insula Orene.) Hanc Ptolomæus ὀρεινὴν Χερσόνησον, hoc est, mõtuosam Chersonesum appellans, in sinu Adulico collocat. Hanc insulam, siue peninsulam, cui Arrianus noster ab vtroque latere dicit continentem adiacere, Rhamnusius, Belleforestus ex Portugallensium opinione putant esse illam, quæ hodie Mazua, siue Macua, siue Macqua dicitur Ercoquo, siue Archiquo, de quo paulò antea, opposita & vicina. Hieronymus S.Stephani in suo itinerario Mazuam dicit esse sitam in sinistro latere maris Rubri, & vno ferè milliari à continente esse disiunctam: vbi portus(is est Ercocum)sub imperio Presbyteri Ioannis,ac insulæ Saracenum quendam præfuisse scribit. Eiusdem meminit Odoardus Barbosa,qui post Delaquam,siue Delaceam,de qua postea,in mari Rubro dicit esse Mazuam, Zanaquinum, & alia loca Saracenorum, quod latus Arabia felix appellatur, à Saracenis Batrazan. Osorius libro 11.Mazuam insulam Æthiopiæ intimis littoribus adiacere, & ad ditionem regis AEthiopiæ pertinere dicit,cuius ambitus non omnino octo millia passuum cõtineat. portum esse optimum,sed solum macrum, & sterile, aquæ penuriã summam. In hanc Lupius Siqueira Lusitanus,Emmanuelis regis Portugalliæ legatus,ad regem AEthiopiæ delatus anno salutis 1520.aliquandiu ibi commoratus est. Insulam perlustrauit,cisternas aquationis faciendæ gratia diuisit,& locum, in quo arx commodè ædificari posset,designauit.Sed nec locus vllus erat satis idoneus,& munitiones,quas naue sua ad arcem muniendam deportabat,naufragio perierant. Belleforestus in magna illa sua Cosmographia recens edita, Mazuam pulchram insulam,continenti vicinam,figura rotũda, vnionum piscatione nobilem esse dicit.

Orene insula hodie Mazua. Mazuæ descriptio. Delacea. Zanaquinum. Arabia felix, Batrazan à Saracenis dicta. Mazua in ditione regis AEthiopiæ. In Mazuam Siqueira delatus. Mazua vnionũ piscatione nobilis.

Diodori insula.) Huius infrà quoque meminit. Ptolemæus de situ Meroes inter insulas Arabici sinus viginti numero,tres hasce postremas enumerat,nimirum Panis,Diodori,& Isidis (quæ hodie Pascoa est Belleforesto) enumerat.Ei subiungit sinum Aualitem,in quo Mondi insulam ponit. Eiusdem Plinius meminit libro 6.cap.29. Vltra(subintellige Isidis portum, duas insulas, quæ sunt ante portum,Pseudopulas,& duas alias interiores Pylas dictas)est sinus Abalites,insula Diodori, & alia deserta, oppidum Gaza, promontorium, & portus Mossylicus,quò cinnamomum deuehitur.Rhamnusio & aliis insula Diodori videtur esse illa quæ hodie *Bebel mandel* vulgò appellatur, de qua Rhamnusius in sua illa commentatione Italica, supra nauigationem Iamboli mercatoris opulentissimi à Diodoro Siculo conscriptam disserit. Bebel mandel,inquit insula sita est in medio ostio maris Rubri, ampla, quæ vna ex parte tria millia passuum à continente distat.Eius gradus sunt duodecim,quod etiã simul ipsius freti. Hæc ille,vbi notabis,duodecim gradus tribui insula Bebel mandel(quam Bebmondũ nonnulli Latinè appellant) quot sanè à Ptolomæo Diodori quoque insulæ assignantur, vnde constat vnam eandémque insulam rectè nonnullis videri. De eadem porrò sic scribit Andreas Corsalis in quadã sua epistola. A portu Adem,inquit,peruenimus ad ostium freti maris Rubri die vno & dimidio,quod quidem iter fuit triginta leucarum. Ostium est tredecim gradus,in cuius aditu in medio mari insula est dicta Bebel,non omnino humilis,sterilis,omnísque viriditatis expers, cuiusmodi sunt omnia ferè illa Arabiæ loca.Insulæ ambitus,duarum leucarum,à continente Arabiæ distans duabus leucis,totidémque ab Æthiopia.In illa antiquitus duæ feruntur fuisse catenæ ferreæ,quæ vltroque continenti alligatæ à maris Rubri aditu prohibuerunt. Eiusdem insulæ Ludouicus Vartomanus (Bartema quoque & Ro-

Diodori insula. Insulæ Arabici sinus. Aualites sinus. Mondi insula. Pseudopylæ insulæ. Pylæ insulæ. Diodori insula hodie Bebel mandel. Bebel mandel insulæ descriptio. Ostium freti maris Erythræi. Bebel insula. Insulæ ambitus. Catenæ ferreæ insulæ.

Chamara insula Ostium maris Rubri. manus dictus) meminit libro 2. de Arabia felice, his verbis, A Chamaran insula, inquit, cursum direximus ad ostium maris Rubri, quod est duorū ferè dierum iter. Ad quod ostium quum peruenissemus, inter septa, siue claustra quędam esse videbantur, ostio non plus patente ternis millibus passuum. Ad dextrū ostij terra est alta circiter viginti passus, deserta, inculta, sterilis, quantū è longinquo videri potest, ad sinistram mons est altissimus, & saxosus. In medio ostij insula est exigua, deserta, dicta Bebel mandel, vnde qui Zeilan cogitat, dextra: qui Aden, sini stra iter facit, quod nos persequuti sumus. in conspectu tellurē semper habentes, ex Bebelmendelo scilicet Aden vsque itinere tridui, cum dimidio. Duæ ergo sunt probabiles admodum coniecturæ Diodori insulam esse illam ipsam, quæ hodie Bebel mandel dicitur. Vna est de qua iam dixi, pares nimirum vtriusque gradus. Altera est, quod recentes scriptores Orientalium nauigationum, testantur Bebel mandel sitam esse in medio freti Rubri maris. Idem de Diodori insula tradit Arrianus infrà his verbis, τ (scilicet αὐλῶνος, hoc est, freti, quo nimirum Arabicus continens, atque Barbarica regio iuxta Aualitem coeunt, & contrahuntur) τὸν μεταξὺ πόρον ἑξήκοντα σαδίων μεσολαβεῖ νῆσος Διοδώρου, hoc est, cuius freti mediam partem, quæ est sexaginta stad. intercipit Diodori insula. Deinde idem nauigationem per illam dicit esse rapidam propter ventos ex montibus vicinis spirantes, quod & ipsum egregiè congruit cum eo quod Ludouicus Vartomanus à sinistris freti montem altissimum, totúmque saxeum esse dicit. Belleforesto tamen non Bebelmandel, sed Primera insula hodie dicta videtur esse illa antiqua Diodori insula.

Iter à Bebelmādel Adē vsque.

Diodori insulā, esse Bebelmādelā 2. coniecturæ. 1. Idē gradus. 2. Situs vtriusque idem.

Nauigatio per Bebelmandel cur rapida.

Diodori insula Belleforesto videtur & hodie Primera dicta.

Iuxta continentē in Orene Aduli.) Huic probè cōuenit quod Osor. lib. 11. scribit, simulatque Siqueita Indiæ prætor insulam Mazuam, hoc est, Orenem subuectus fuit, eius incolas classis formidine perterritos in continentem traiecisse, in quo sit oppidum Archiquum nomine, quod quidem paulò antea dixi esse Aduli oppidum.

Adulicus sinus ab Aduli dictus. *Vicus.*) Ptolomæus oppidum appellat in sinu Adulico, qui ab illo nomen suum sortitus est.

Coloa vrbs mediterranea.) Ptolomæus de situ Merocon κολοὴ Coloam, primo paludem, siue lacum appellat, è quo nobilissimus fluuius Astapus erūpit. Hanc paludē, testis est Ioannes Barrosus in sua Geographia, necnon Ger. Mercator hodie Barcenam nuncupari. Ex qua fluuius (quem Ptolomæus Astapum vocat) erumpens, eodem Barroso teste, post longum admodum cursum in duo brachia diuiditur. Horum alterum antiquitus flumen lacus hodie flumē S. Spiritus appellatur, quod nomen ei à Laurentio Marquezio fuit impositū, qui anno 1545. regionem illam lustrauit. Alterum verò huius fluuij brachium, quod infra Zefalam viginti leucarum interuallo decurrit, hodie quibusdam in locis Cuama, in aliis Zambere vocatur. Hæc duo brachia vna ex parte, ex altera ipsum mare insulam Zefalam Bernemotapæ subiectam imperio efficiunt. Hæc ille. Idē author ex lacu illo totius Africæ clarissimo, tres maximos fluuios promanare dicit, Nilum, Zairem, Astapum. Plinius lacum ex quo Nilus oritur, Nelidem appellat, simúlque testatur Nilum medios secantē Æthiopas, Astapum appellari, quod illarum gentium lingua significat aquam è tenebris profluentem, libro 5. cap. 9. Idem eodem in loco circa Meroen clarissimā insulam, (hodie, teste Rhamnusio libro de Nilo, Gueguere corrupto vocabulo dictā) Nilum ait fluere Astaborem læuo alueo dictum, hoc est, ramum aquæ venientis è tenebris, dextro verò Astusapen, quod latentis significationem adiicit. Plinius ergo (cui astipulantur Mela & Solinus) Astaborem & Astapum, siue Astusapem vult duo esse Nili Meroem insulam efficientis brachia. Rhamnusius quoque Astapū ab incolis Meroes hodie Nilum ait appellari. Niger in sua Geographia, Meroen, inquit, Nilus ab Occasu, Astaboras ad ortū, Astapus ad Meridiem circumfluit. Ptolomæus Meroen insulam ab occasu Nilo, ab ortu

Coloa palus. Astapus fluuius Coloa palus hodie Barcena dicta.

Astabora

Astabora fluuio ait effici. Strabo libro 16. Circa Meroen, Astaboram, & Astapũ ait influere. Ipsam verò Meroen Munsterus vult regionem hodie Elhabam dictam, in qua D. Matthæum Euangelium prædicasse ferunt. Hæc de Coloa palude. Deinde Ptolemæus, vt & hic noster Arrianus, Coloam vrbem mediterraneam esse dicit, quam ponit inter Auxuma (de qua paulò pòst) & Mastam. Hanc verò Rhamnusius, & alij, existimant esse vrbem hodie Baruam, siue Barruam dictam. Est autem Barua caput atque metropolis regionis regnique Barcnagasij, in qua sunt duo amplissima & magnificentissima templa. Vnum virorum, Sancti Michaelis, alterum mulierum, Apostolorum S. Petri & Pauli. *Coloa vrbs mediterranea.* *Coloa hodie Barua dicta.*

Axomitem metropolim.) Stephanus ἀξουμίτης, Axumites metropolis Æthiopum, eius ciuis ἀξουμίτης Axumites dicitur. Ptolemæus αὔξούμην Auxumã appellat, in qua sit regia, eámque ante Coloam ponit. Procopius Axomidem appellans ab Aduli duodecim dierum itinere distare. Sic Niger in sua Geographia Auxumam ciuitatem regiam Auxumitarum metropolim inter Astaboram fluuium & mare sitam esse scribit, è regione vrbis Aduliæ. Auxumitas porrò Æthiopas Nicophorus Callistus libro 9. cap. 18. in primis maris Rubri littoribus ad sinistram habitare dicit, quorum metropolis sit Auxumis. De eodem populo idem author libro 17. cap. 32. iucundam sanè lectu de illorum ad religionem Christianam conuersione historiam tradit. Auxumitarum enim rex (Indorum addit, quia sæpe in historiis Indi pro Æthiopibus, vt Æthiopes pro Indis ponuntur) Græcæ superstitionis cultor, bellum cum Homeritis Iudaicam religionem colentibus gessit, cuius causam Romani præbuere. Per Homeritas enim AEgypto vicinos, merces vltrò citróque datæ & acceptæ ad Auxumitas inferebantur. Verùm quum ab Homeritarum rege Damno nomine Romani insidiis fuissent appetiti, accidit vt profectio illa ad Auxumitas fuerit impedita. Qua re grauiter cõmotus Auxumita rex Dauid nominis bellũ Homeritis intulit, voto prius Christianorũ Deo nuncupato, illorum se sacra suscepturum, si victoriam ab Homeritis reportaret. Prælio itaque commisso, victoria potitus, Damno rege capto viuo, votum suum persoluendi gratia legatos ad Iustinianum Imperatorem misit, eúmque rogauit, vt quæ ad Christianæ religionis cultum pertinerent, sibi præstaret. Iustinianus itaque ea re plurimùm delectatus egregiæ sanctitatis Episcopum illis misit, qui partim docendo, partim piè sanctéque viuendo gentem illam ad Christianam religionem traduxit, quæ inde longius ad interiores quoque AEthiopes promanauit. Et tunc primùm inde Metaxa Constantinopolim est allata. Idem libro 9. cap. 18. Theophilum Episcopum Indum cognomine à Constantio Imperatore ad Oriẽtales Christianæ religionis propagandæ gratia missum, ab Homeritis, India & Arabia ad Auxumitas progressum esse dicit. *Axomite.* *Auxuma Ptol.* *Axomis Procopio* *Auxumitæ Æthiopes qui.* *Auxumitarum rex.* *Auxumitarum bellum cum Homeritis.* *Homeritæ.* *Damnus rex Homeritarum.* *Dauid Auxumitarum rex.* *Auxumitarum victoria.* *Auxumitæ Christiani facti.* *Metaxa.* *Theophilus Episcopus.*

Axomitẽ porrò, quam Stephanus Axumitem, Ptolemæus Auxumam, Procopius Axomidem, Nicophorus Auxumin appellat, Auxumitarum metropolim. communi ferè consensu Orientalium nauigationum authores affirmant esse vrbem hodie Caxumum, siue Chaxumum, siue Cassumum appellatam, iuxta quam Ioannes Presbyter rex AEthiopiæ plerunque sub tẽtoriis, & in agris habitat. In illa vrbe festum S. crucis vltimo die Septembris, quò solo Ioannes Presbyter se conspiciendum præbet, tanta pompa, ac hominum frequentia celebratur, vt multi in illa turba intereant. qui quidem in diuorum & martyrum albo reponuntur. Testis est Odoardus Barbosa. AEthiopes, teste Francisco Aluarezo, sibi persuadent hanc olim & reginæ Sabæ illius, quæ ad Salomonẽ venit, & Candaces cuius in Actis Apost. fit mentio, regiam sedem ac domicilium fuisse. Ac reginã quidẽ Sabã à natali loco cognominatã Maquedã, Candacẽ autẽ Iudich proprio nomine appellatas fuisse affirmant. Candace regina Strabonis temporibus AEthiopiæ imperauit, virilis sanè mulier, sed altero ocu *Axomites varia nomina.* *Auxuma hodie Caxuma dicta.* *Festum S. Crucis in Chaxume.* *Auxuma reginarum Sabæ & Candaces sedes.* *Regina Saba.* *Regina Candace.*

lo capta,cuius metropolis fuit Napata, vt testis est ipse Strabo libro 17.cap.8. Eiusdem Plinius quoque meminit libro 6.cap.29. Hæc an fuerit illa,cuius in Actis Apost.cap.8.fit mentio,non satis liquet. Plinius loco ante citato nomen Candacis multis ab hinc annis ad Reginas transiisse scribit.

In quam omne ebur.) Hinc Nicephorus,vt suprà dictum,per Homeritas, AEgypto finitimos,omnes merces vltrò citróque datas & acceptas, ad Auxumitas scribit deferri fuisse solitas.Idem Metaxam,ex illa vrbe ait Constantino polim fuisse allatam.Est autem Metaxa sericum villosum,quod velutum vulgò vocant,& videtur sic dictum ab ipsa vrbe Axoma,vnde Bohemi antiquum nomen retinentes,adhuc sericum illud Axumit appellant. Metaxæ mentio fit l.loeas.C.De murileg.& ginæc.libro 11,& metaxariorum negotiorum l.fin.C. de pignor.

Metaxa quid.

Per Cienium.) Forsan est fluuius quidam.

Cienium.

Insulæ paruæ plures Alalæi.) Plinius libro 6.cap.28.de Arabibus & Nabatæis insularum, Alaæa meminit.Idem eodem libro cap.29.de situ maris Rubri,Troglodytarum, & AEthiopū.AEthiopes,inquit, Aroteres insulæ quæ Aliæu,item Bacchias,& Antibacchias,& Stratonis. Forsan igitur insulæ Alalæi sunt,quas Plinius Aliæu appellat,vbi Hermolaus Alien legendum putat.Agatarchides Alilæorum populorum meminit, quos dicit vicinos esse Dedebis populis prope Orenen Chersonesum(de qua paulò antea) habitātibus. Ac omnino insulæ maris Rubri,vt multi testantur,sunt innumeræ,ac pleræque desertæ,& inhabitabiles,cuiusmodi sunt Caiassa olim Astrata, siue Astarta,Chisalé olim Ara Palladis, Ginamanté olim Gythites, Soridan olim Generatio deorum,Angetiua olim Acanthiua,Pascoa olim Isidis à Ptolemæo appellatæ, his adde Atfas insulas desertas,Tuicé,Bugan,& alias. Verùm principes hodie, maximéque cultæ eiusdem maris insulæ sunt Suachen, Mazua, Camaran, Dalacca.

Alalæi insulæ. Alaæa insula Plinio. Aliæu insula forsan Alalæi. Alilæi populi. Dedebæ populus. Insulæ maris Rubri innumeræ. Caiassa olim Astrata. Chisale. Ginamante. Soridan. Angetina. Isidis. Insulæ maris Rubri celebres.

Opsianus lapis.) Obsidianus legendum. In genere vitri,inquit Plinius libro 36.capite 26. & obsidiana numerantur ad similitudinem lapidis, quem in AEthiopia inuenit Obsidius,nigerrimi coloris, aliquando & translucidi,crassiore visu,atque in speculis parietum pro imagine vmbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt. Videmúsque & solidas imagines diui Augusti capti materia huius crassitudinis,dicauítque ipse pro miraculo in templo Concordiæ obsidianos quatuor elephantos. Remisit & Tiberius Cæsar Heliopolitarum ceremoniis repertam ibi in hæreditate eius,qui præfuerat AEgypto, obsidianam imaginem Menelai.Ex quo apparet antiquior materiæ,origo,varia vitri similitudine interpolata.Xenocrates obsidianum lapidem in India,& in Samnio Italiæ, & ad Oceanum in Hispania nasci tradit, &c. Eiusdem meminit libro 37.capite 10. Huius lapidis, teste Calcaguino in libro De silentio,ea vis est magorum omnium consensu, vt mutos ac elingues prorsus homines efficiat.

Opsianus lapis. Obsidianus lapis ab Obsidio inuentore dictus. Imagines ex obsidiano. Elephanti obsidiani. Obsidiana imago Menelai. Obsidianus vbi nascatur. Obsidianus mutos reddit.

Τοπικῶς.) τοπικὸν, & ἐντόπιον (quibus vocibus creberrimè Arrianus vtitur) dicitur,quod alicuius loci est proprium, natiuum vernaculum, domesticum,siue quod in vno aliquo loco propriè fit,siue gignitur. Hinc τοπικῶς prouerbum quo & ipse ter vtitur. Sic,exempli gratia signa aduentantis tempestatis,numismata,lodices,vestes,naues,piscatores,merces, ἐντοπίους, siue τοπικάς.i. loci alicuius proprias infrà appellat.

Τοπικὸν & ἐντόπιον.

Zoscales.) Æthiopes olim Regem creabant eum,qui vel forma, vel alendorum pecorum scientia, vel robore, vel opibus pollebat. Reges suos pro diis colebant, ceu communes omnium conseruatores & custodes, teste Strabone lib.17.Ac in vniuersum quoad regnum Æthiopiæ,Plin.lib.6.cap.29. Æthiopiā priscis tēporibus scribit Ægyptiorum bellis attritam vicissim imperitando,seruiendóque claram fuisse, & potentem vsque ad Troiana bella Memnone regnante,

Zoscales rex AEthiopiæ. AEthiopum rex olim quis creari solitus. Reges AEthiopum diuinis colebantur honoribus. AEthiopiæ antiquæ status.

gnante, & Syriæ imperitasse, &c. Nero bellum Æthiopicum cogitans milites prætorianos cum tribunis ad explorandam Æthiopiam misit. Eidem Augusti temporibus P. Petronius Ægypti præfectus, equestris ordinis, bellum intulit, multis eorum oppidis expugnatis. Verùm omisso antiquo statu Æthiopiæ, atque Troglodyticæ hodie vniuersa illa regio à Portugallensibus patefacta, & ad ciuilem cultum traducta variis principibus Arabicis, & Saracenis paret, cuiusmodi est rex Quiloensis, Melindius, & alii regis Lusitaniæ tributarij. Verum duo sunt omnium potentissimi, quorum alter Rex regionis Abyssinæ (olim Æthiopia) sub Ægypto dictę: duo habet nomina, nimirum Accyne, hoc est, Imperator, & Neguz, hoc est, Rex, vulgò olim Ioannes Præsbiter à Christianis appellatus, quum Alexander nomen esset ei Regi, qui tum temporis, quando Portugallenses in Æthiopiam intrauerunt, regnum illud administrabat. Sub hoc, est regnum Barnagasei potentissimum, necnon regnum Tigremahon, Angote, Amara, Xoa, Fatigar, Oya, Goiame, in quo regno Nilus ibi Goion appellatus, ex duobus lacubus, Zembre vel Zaire, & Zahan ortum suum habet, vt vult Franciscus Aluarezus. Illi autem lacus (qui ob magnitudinem suam videntur esse maria) ex montibus Lunæ, nimirum ex Zeth, & Betzun promanare dicũtur. Alter verò Rex est Benomotapa, siue Monomolapa, quod idem sonat quod Imperator, cuius regamen latissimum est in ea Æthiopiæ parte, quæ est vltra promontorium Bonæ spei, quæ Australi Oceano terminatur. Vtrumque regnum & simul vniuersum Æthiopicum, diligenter accuratéq; descripsit Franciscus Aluarezus in itinerario suo Æthiopico, nec non alij. Quæ omnia quoniam Osorius Lusitanus libro 4, & 9, suæ historiæ, elegantissima descriptione veluti vno fasciculo complexus, eam hîc inserere volui, vt lector huius peripli nausea forsan aliqua fastidióque affectus, illius lectione recreetur. Ac primò quidem quoad vniuersam AEthiopiam, illam sic describit. Constat iam inde ab Homeri temporibus, eam Africæ partem, quam Græci AEthiopiam appellant, in duas partes esse distinctam. Vna namque, vt ipse Homerus auctor est, ad occasum Solis, altera ad ortum pertinet: & vtriusque partis regiones vltimæ, quæ ad Austrum longissimo tractu protenduntur, Oceano terminatur. Occidentalis AEthiopia cum ea Africæ parte, quæ Gaditano freto definitur, continens est, atque in Austrum inde continuata distenditur, vsque eo, dum quinque tãtùm fermè gradibus ab æquinoctiali regione distet. atque deinde in ortum Solis inflectitur, & ad principium promontorij Bonę spei maximo spatio dilatatur. Inde verò rursus in Austrum tanta longitudine procurrit, vt æquinoctium superet, & Austrum versus, circiter grad. 35. ab æquinoctiali plaga dissideat. Inde ad ortum Solis extenta, ad æquinoctialem rursus abducitur, & Septentriones respicit, donec tandem in sinum Arabicum atque in promontorium Prasum perueniat. Ibi Arabiam ab ortu Solis spectat. Intimus autem ille sinus Heroum ciuitate definitur. Continet autem AEthiopia supra dimidiam Africæ totius partem. Regio partim est fertilis, & multis frugibus, & armentis, & pecoribus abundat, & quamplurimis fluminibus alluitur: partim deserta, & inculta, & rerum omnium asperitate vastata. Est etiam in illa non solum maxima linguarum, sed etiam morum dissimilitudo. Nam quidam sunt mites, & commodi, & ad omnem rationem humanitatis propensi. Alij vero sunt moribus immanibus efferati. Ea verò pars AEthiopiæ, quæ spectat ad Solis ortum, à promontorii illius maximi flexu incipit, & deinde ad AEthiopiam, quæ supra AEgyptum est, post varios sinus & flexus extenditur. Continet autem AEthiopia elephantos quamplurimos, è quibus magnam eboris mercatores inde in multas alias orbis terrarum regiones important. Abundat multis auri, & æris, & argenti venis, aliísque rebus innumerabilibus, plurimis in locis opulenta est. Calores tamen nostris hominibus infestissimi, & febres mortiferæ eos his commodis omnibus arcent, terroribúsque mortis obiectis impe-

Nero AEthiopicum bellum cogitauit.
P. Petronius eques Reg. AEthiopiæ bellum intulit.
AEthiopia quibus hodie pareat.
AEthiopiæ reges.
AEthiopiæ Abyssinæ rex.
Duo eius nomina.
Primus Accyne.
Secundus Neguz.
Ioannes Presbyter vulgi.
Alexander rex AEthiopiæ.
Regna subiecta regi Abyssinæ.
Nilus Goion dictus.
Nili ortus ex duobus lacubus.
Lacus illi ex montibus Lunæ.
Lunæ montes Zeth, & Bethzun.
Benomotapa rex AEthiopiæ.
AEthiopiæ descriptio.
AEthiopiæ duæ partes.
AEthiopia Orientalis & Occidentalis.
AEthiopiæ Occidentalis termini.
Promontorium Bonæ spei.
Sinus Arabicus
Prasum promontorium.
Heroum ciuitas.
Regio AEthiopiæ qualis.
Incolæ AEthiopiæ Occident.
AEthiopiæ Orientalis situs.
Elephanti.
Ebur.
Metalla auri, æris, argenti.
Calores funesti.

Auaritiæ vis.

diunt, quò minus multas ex AEthiopia vtilitates excipiant. Quanquã tantas plerunque vires habet auaritia, vt mẽtes hominum à cogitatione mortis (qua nihil mihi videtur esse terribilius) frequẽter abducat. In hac autem AEthiopiæ parte, quæ est vltra promontorium Bonæ spei, quæ Australi Oceano terminatur, est regnum latissimum, quod Benomotapa nominatur, cui, antè quàm Lusitani eas oras perlustrarent, omnes illius oræ Reges sine recusatione parebant. Est autem auro, supra quam quisquam existimare potest, ditissimum. Nam è fluuijs etiam, atque lacubus eruitur. Multíque Reges Regi Benomotapæ auri tributum quotãnis impendunt. Gens simulachra minimè colit: vnum Deum cæli & terræ conditorem confitetur. Cultus & vestitus non est cultui, quo reliqui Æthiopes vtuntur, absimilis. Regem incredibili superstitione venerantur. Rex duo regiæ maiestatis insignia gestat. Vnum est, paruus quidam ligo cum eburneo manubrio. Alterum iaculis duobus haud ita magnis continetur. Ligone subditos ad terræ culturam adhortatur, ne propter ignauiam atque desidiam terram deserant, & fame coacti latrocinentur. Vno vero ex iaculis significat, se scelerum vindicem futurum, altero vim externam ab hostibus armis atque virtute repressurum. Regum filii, quos habet stipendiarios, apud illum nutriuntur, tùm vt ea educatione Regem debita fide & amore prosequi studeant, tùm vt illis obsidibus Rex eorum parentes in officio & fide cõtineat. Est maximo semper exercitu constipatus, quanuis summa pax & otium cum omnibus finitimis nationibus sit illi firmo fœdere constitutum. Tunc enim censet, sibi nullum à bello fore periculum, quum in pace bellum semper Regum fortunis impendere suspicatus fuerit. Singulis annis mittit ex suis domesticis, & familiaribus, qui ignẽ nouum Principibus & Regibus, qui in illius ditione sunt, nomine ipsius Regis impertiat, atque inde reliquis hominibus distribuatur. Quod quidem ad hunc modum fit. Vbi legatus ad domum cuiusuis principis accedit, ignis extinguitur. Deinde rursus à legato nouus ignis excitatur, tunc omnes eò commeant, vt ignem inde in domos suas inferant. Hoc qui facere recusat, proditor atque rebellis existimatur, & tanquam maiestatis reus extremo supplicio punitur: &, si opus ita fuerit, exercitus in illum comparatur, vt hominem fidei desertorem multis cruciatuum suppliciis interimat.

Regnum Benomotapa. Auri copia. Auri tributum. Incolarum religio. Cultus, vestitus. Regis veneratio. Regis duo insignia. 1. Ligo. 2 Iacula. Ligo cuius rei signum. Iaculorum significatio. Regum filij cur in eius aula. Exercitus. Mos noui quotannis ignẽ principibus & Regibus et subiectis excitandi.

Et hæc de Benomotapæ regno. Iam verò quoad regnum Ioannis Presbyteri, illo altero potentius, illud Osorius Lusitanus lib. 9. suæ historiæ his quasi coloribus depingit: Regnum, inquit, illius à Septentrione, Ægypti finibus, ab Austro, montibus Lunæ terminatur, ab ortu mari, quod per ostium Arabici sinus influens ad Heroum ciuitatem pertinet, definitur. In occasum verò latissimè protenditur, ita vt cum gentibus atro colore, & crispo & adusto capillo, quę ad Ægesimbam regionem pertinent, coniugatur. Montes tamen multos in illius regno Saraceni tenent, qui illi non obediunt. reliqui principes illi parent, & multi tributi nomine ei non mediocrem auri vim singulis annis pendunt. A Lunæ montibus Nilus exoritur, qui inde varios lacus & insulas efficiens, Ægyptum interfluit, vsque eò, dum per Alexandriam in nostrum mare influat. Regni totius ambitum septingentis milliaribus patere dicunt, Multi in ea regione montes editi, & excelsi contineri dicuntur, vndique prærupti, aditu perangusto, adeò, vt vnus tantùm homo per ostium penetrare possit. In summo autem fastigio sunt miræ planicies latè patentes, aquæ perennes, pabula & fruges lætissimæ, amnes pellucidi, pecorum, & boum multitudo, aluearia, è quibus vis ingens mellis exprimitur. Regio maxima ex parte fertilis & opima, multísque auri, & argenti, & æris metallis abundat: equos nutrit, gossipii copiam ingentem profert: vino caret, sed incolæ potionem è melle & aqua conficiunt potu iucundam, & corpori valde salubrem. Medicis atque pharmacis raro admodum vtuntur. Gens tamen est supra modum ignaua, & propter ingentem desidiam, & artificum penuriam, telluris bonitate frui nescit. Rex cum finiti-

Regni fines. Ægesimba regio. Montes multos Saraceni tenent. Auri tributum. Nili ortus. Regni ambitus. Montes multi editi. Planicies in montibus. Regionis fertilitas. Metalla. Equi. Gossipium. Potio ex melle & aqua. Incolarum mores.

mis

mis gentibus continenter bella gerit, & ideo vrbes non incolit, sed in castris perpetuò ætatem degit. Tanta est autem hominum atque tabernaculorum multitudo, vt castra circiter duodecim millibus passuum in lõgitudinem pateant, & totidem in latitudinem. Eo autem ordine locantur, vt quamuis crebrò mutentur, facillimum sit cuiuis, castrorum vias oculis designare, & in hominũ, quos conuenire velit, tentoria fine vllo errore peruenire, & principes, quos velit adire, & tanquam in vrbe notissima versari. In castris septem paroeciæ sunt, & singulis paroeciis sacerdotes præfecti, qui sacra peragunt, cõciones habent, subditos disciplinis instituũt, & rebelles pœnis à flagitio deterrent, & ad Christianam moderationem frequenter erudiunt. Vrbes regionis exiguæ sunt, ædes humiles, muri fragiles: templa tamen magnifica, & monasteria maximis sumptibus ædificata. Rex se tanquam numen cæleste coli faciebat: vultum ne principibus quidem apertum, nisi statis diebus ostendebat. Illis qui eum conuenire volebant, aliquando pedem tantum, aliquando verò manum demonstrabat: reliquam speciem Regis intueri, nefas existimabatur. Quum verò respondere volebat, internuntiis vtebatur, & è cortinis, quasi ex aditu oraculum ederet, responsa per interpretes edebat. Sed hæc ineptissimæ diuinitatis emẽtitæ fabula, postea quàm Lusitani gentibus illis in vltimum discrimen adductis opem attulere, & morẽ Christianorum Regum exposuere, derisa fuit. Iam nunc Reges intueri, iam illos alloqui, iam audire licet. Quod verò ad religionẽ attinet, multa ab Hebræis desumpta conseruant. Mares octauo ab ortu die circumciduntur, & fœminis etiam aliquid amputatur, vt non omnino incircuncisæ videantur. Quod se dicunt facere, non quòd in circuncisione vim aliquã ad salutem cõstituant, sed vt Abrahami, & aliorum sanctorum Patrum exemplum sibi ob oculos proponant, & illo monimento commoniti, acrius & ardẽtius in similis sanctitatis studium incitentur. Quadragesimo deinde à circuncisione die mares, octogesimo autem fœminæ salutaribus aquis expiantur, & Eucharistiam eo die infantes initiati in mica panis assumunt. Singulis annis diem, quo CHRISTVS à Ioanne aquis Iordanis ablutus Baptismi Sacramentum instituit, eiusdem lustrationis renouatione celebrant: & tamen asserunt, vnico tantùm Baptismo peccata deleri, reliquas lustrationes quotannis instauratas, corpus tantùm tingere, animum verò non expiare: se tamen id facere, vt CHRISTI diuinum beneficium (qui, vt nostras sordes elueret, sanguinem & aquam è latere suo profudit) sæpius in memoriam redigant. Fœminæ si mares ediderint, quadraginta diebus, si fœminas, octoginta à templorum liminibus arcentur. Sacerdotes & vxores ducunt: si vxores decesserint, cælibes permanent, & summa castimonia vitam peragũt: & si adulterio se contaminauerint, aut post vxorum mortem aliqua se libidine commaculauerint Sacerdotio priuantur. Antequam rem diuinam faciant aliquot diebus vxoribus abstinẽt, vt libidinis impuritate dierum numero sublata, sanctius CHRISTI sanctissimũ corpus immolent, & attentius de rebus diuinis cogitent, & sic facilius perlitẽt. Monachis vxorem ducere, nefas. Nemini, nisi nudis pedibus, ingredi in Templum licet. In fanis flagitium est ridere, sermocinari, deambulare, aut aliquid denique meditari, quod non ad cælestia atque diuina referatur. Quum ieiunant vsque ad Solis occasum nec edere quicquam, nec bibere solent. A cibis quos antiqua lex vetabat, abstinent. Flagitia sacerdotibus sæpenumerò confitentur. Sub vtramque speciem Eucharistiam sumunt. Monachi Antonium Ægyptium auctorem religionis habent. Pontifices à Rege creantur. Patriarcha à monachis deligitur, & à Patriarcha Alexandrino confirmatur. Multa sunt, in quibus Iudaicis ritibus atque cæremoniis adhærescunt, quanquam affirment, se non illis, sed CHRISTI tantùm virtute atque meritis inniti. Multos dies festos agunt. Sanctos homines hac vita perfunctos colunt, atque venerantur. Hæc ille quidem de AEthiopibus Christiano nomine vtentibus.

Regis consuetudo.
Castrorum Regis quantitas.
Castrorum figura & ordo.
In castris septẽ paroeciæ.
Sacerdotes.
AEdificia.
Templa.
Monasteria.
Rex se tanquam numen cæleste coli volebat.
Regem intueri olim nefas.
Regis responsa.
Regum veneratio superstitiosa hodie cessauit.
Religio.
Circuncisio masculis, & fœmellis communis.
Baptismus.
Eucharistia infantibus datur.
Diem quo Christus à Ioanne baptizatus celebrent.
Anabaptismus.
Fœminæ post partum à tẽplis arcentur.
Sacerdotes vxores ducunt.
Monachi.
In templis quomodo se gerant.
Ieiunia.
Confessio.
Eucharistiã sub vtraque specie.
Monachi.
Pontificum & Patriarcharum creatio.
Iudaici ritus multi.
Dies festi.
Sanctorũ cultus.

Πλειόνες.) Videtur πλειόνων legendum.

ἱμάτιον vestis. Ἱμάτια.) Vox ἱμάτιον & ἱματισμὸς (qua vtraque crebro vtitur) vestes, item pãnos significat. Vox Græca tam latè accipitur, quàm vox vestis apud Latinos.

Ἄγραφα.) Non concinnatæ, cui opponitur γεγραμμένον, quo infrà aliquoties vtitur.

Stola. Στολαί.) De voce στολὴ (& antiquitus generatim pro quauis veste, & postea speciatim pro honesta matronali veste vsurpari solita) vide Bayfium.

Arsenoiticæ vestes. Arsinoe. Arsinoe nonnullis Suez. Suez situs. Ἀρσενοειτικαί.) Legendum ἀρσινοειτικαί. i. in Arsinæ confecta. Est autem Arsinoe condita sororis nomine in sinu Charandra à Ptolemæo Philadelpho, qui primus Troglodyticen excussit: amnem, qui Arsinoē præfluit, Ptolemæũ appellauit. Plin. lib. 6. c. 29. Hanc volũt vrbem hodie Sues appellatam, quæ in Arabia à Saracenis Barraaru appellata, in principio maris Rubri posita, vbi Sinai mons hodie Turba. Pharao submersus, non procul à monte Sinai, qui à Mauris Turba dicitur, vbi S. Catharinæ sepulchrum distat. In illam ceu portum celeberrimũ ex Zidem à Saracenis afferuntur mari omnia aromata, gemmæ, vniones: aliæque pretiosæ merces ex India, inde, Camelis, terra Cairum portantur: ex Cairo Alexandriam, inde in Europæ partes. Testis Odoardus Barbosa. Eiusdẽ meminit Bellonius libro 2. cap. 54. Solum circa illam sterile, & macrum omne dicit, in quo nullæ arbores nascantur, excepta arbore Acatiæ, cuius gummi ab Arabibus diligentissimè custoditur, quo in Europa ad atramentum conficiendum vtuntur, idque tinctores gummi Arabicum appellant. Alii tamen Heroum ciuitatem non procul ab Arsinoe distantem volunt esse Suez. Scaliger certè illos multum falli dicit qui Arsinoen putent eam Suez hodie dictam.

Aboli. Ἄβολοι.) .i. Aboli, siue ab-ollæ (vtraque voce Arrianus vtitur) vestes fuerunt militares, ac etiam grauiorum, & magnorum virorum, item senatoriæ quasi abullæ, quod vndique essent bullatæ, teste Bayfio. Nonnulli accipiunt pro veste confecta duplici panno.

Linteum. Λεντία.) Λέντιον, vox est Latina, linteum. Hinc Q. Curtius lib. 8. de regum Indiæ vestitu verba faciẽs, capita linteis vinciunt. Ioan. Euang. 13. Et accepto λεντίον linteo seipsum cinxit. Hesych. ἱερατικὸν περίζωμα. i. sacrum cingulum ἀπὸ τοῦ λιαίνειν quasi λειαίντιον.

Dicrossium. Δικρόσσια.) Δίκροσσον, vtrinque fimbriatum.

λιθία pro λίθος. Vitrum à videndo. ὕελος & ὕαλος ab humore. Vitrum. Vitrum Indicũ. Λιθίας ὕλης.) Legendum videtur ὑαλῆς interposito α inter υ & λ. Sic enim infrà bis λιθίων ὑαλῶν dicit. λιθία enim Arriano nostro est substantiuum, Gallicè *Pierrerie*, pro λίθος. Hinc infrà λιθία διαφανῆς παντοῖα. Item λιθία μουῤῥίνη, vitrum Latinè à videndo, Græcè ab humore & ὕελος dicitur (vnde infrà bis ὕελος ἀργὴ ab Arriano dicitur) & ὕελος Atticè: ὑαλὸς accentu in vltima est adiectiuum, vt ὑαλῆ λιθία, & infrà ὑαλᾶ σκεύη. i. vitrea vasa. De vitro autem, eius origine, variis generibus, eiusdem cõficiendi ratione vide multa apud Plinium lib. 36. cap. 26. vbi Indico (quod ex crystallo fracta fieri aiunt) nullum comparari dicit.

Murrhina. Μοῤῥινῆς.) Μυῤῥινῆς legendum, vt infrà. Murrhina, inquit, Plin. lib. 37. cap. 2, Oriens mittit. Inueniuntur enim ibi pluribus in locis, nec insignibus, maximè Parthici regni, præcipuè tamen in Carmania. De eius vsu, pretio apud Romanos maximo, vide ibidem plura. Myrthina doctissimis quibúsque videntur ea fuisse, quæ nunc dicuntur Porcellanæ: de quibus uide plura apud Scaligerum contra Card. exercitat. 92. Garzias Iaspidis genus viride air inueniri, ex quo vasa murrhina conflantur, adeò virentia, vt ex Smaragdo conflata videantur, exempla eiusmodi vasorum prætiosissimorum vide ibidem. Huiusmodi vasa Porcellana optima & præstantissima hodie in Martabano portu regni Pegu necnon in China, insulis Maioricis, Balearibus (vbi Maiolica appellatur) reperiri, testis est Odoardus Barbosa, Antonius, Piga Felta, Scaliger exercitat. 92.

Myrrhina hodie Porcellanæ. Porcellanæ vbi hodie optimæ.

Diospolis. *Quæ fit Diospoli.*) Diospolis, inquit Plin. lib. 5. cap. 9. magna olim Thebæ, portarum

portarum centum nobilis fama, copiosa Indicarum, Arabicarúmque merciũ, Nilo proximum emporium. Hodie Stiues à Barbaris appellatur. De hac Strab. libro 17.

Ὠρείχαλκος.) Græcè etiam ὀρείχαλκος scribitur, vt apud Apollonium lib. 4. λέμπετιν δ' ἐπὶ βουσὶν ὀρειχάλκοιο φαεινοῦ. Interpres Apollonij dicit esse genus æris sic appellatum, ἀπὸ ὀρείου τινὸς, id est, ab Orio quodam eius inuentore. Latinè aurichalcum, siue orichalcum, ab auro (quod & orum olim fuit appellatum, vt oricula pro auricula) & ære compositum, quod sit æs aurei coloris. Alij tamen ἀπὸ τοῦ ὄρους, id est, monte, quòd in montuosis locis inueniatur, dictum putant. Olim in Syria effossum fuit ad pictorum vsum in summa tellure auricolore, sed fragili, lapidum specularium modo. Vix iam inuentu facilè effœta, vt putant, tellure. Quoniam auri nonnihil & argenti continet (vnde ex eo fieri, aurum posse Caius princeps auri auidissimus sperauit) Romanorum temporibus nondum inuenta arte auri ab argento & ære separandi, maximo fuit apud Romanos in pretio. *Orichalcũ quid.* *Orichalcum vnde dictum.*

Meliephtha.) Vasa ænea, laminæ, siue crustæ æneæ placentarum instar. Videtur fuisse dicta μελίεφθα ἀπὸ τοῦ μέλι, & ἕψειν. Vnde hîc dicit ea fuisse destinata εἰς ἕψησιν. erant igitur vasa quibus mel coquebatur. Vnde ἕψεται μέλιτος, apud Græcos. Basil. in epistola 1. infrà μελίεφθα ὀλίγα. *Meliephthæ.*

Aenea.) Æris olim maximus vsus fuit, ex quo moneta prima (vnde ærarium) necnon omnis ferè generis instrumenta, atque arma confecta fuerunt, vt multis exemplis probat Georgius Fabritius libello obseruationum de metallicis rebus, ac nominibus. Apollonij interpres in illud Apollonij, χαλκείῳ πελέκει. Apollonius, inquit, in primo libro Hypomnymâton, ait σίδηρος, id est, ferrum, à priscis χαλκὸν. i. æs fuisse appellatum, ignorans olim nondum inuẽto ferro, ære vsos esse. Vnde Hesiodus, χαλκῷ δ' ἠργάζοντο μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος. *Aeris vsus olim maximus.*

Ad armillas.) Sic Osorius lib. 1. historiæ Emanuelis, Æthiopas quosdam hodie reliquis humaniores atque cultiores, & brachia æneis armillis, & capita similiter æneo cultu ornasse dicit. *Aeris vsus in ornatu corporis.*

Ferrum ad hastas.) De ferri multiplici vsu vide præter Georgiũ Agricolam, Georgium Fabritium in libello paulò antè nominato. Plinius libro 34. capite 14. & 15. *Ferri vsus.*

Σκέπαρνον.) Σκέπαρνον, inquit Hesych. est ἀμφίστομος πέλεκυς. *Σκέπαρνον.*

Πελύκια.) Πέλεκυς est ἀξίνη δίστομος. *Πέλεκυς.*

Pocula ænea rotunda.) Non possum hîc silentio præterire poculorum luxum, quem eleganter his verbis Plinius describit in procemio lib. 33. Auxere & artem vitiorum irritamenta. In poculis libidines cælare iuuit, ac per obscœnitates bibere. Abiecta sunt deinde hæc, & sordere cœpere, & auri argentíque nimium fuit. Murrhina & cristallina vasa ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc vera luxuriæ gloria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc satis fuit, turba gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices, ac temulentiæ causa tenere Indiam iuuat, & aurum iam accessio est. Hæc ille. *Poculorum luxus*

Δηνάριον.) Partim quidem speciatim significat certum quendam nummum Romanum, qui valebat quinque obulos, & semissem: partim verò omne numismatis genus, idem quod νόμισμα, siue χρῆμα, quibus vocibus infrà aliquoties vtitur. *Δηνάριον.*

Ψέλια) Plin. lib. 33. cap. 3. Habent fœminæ aurum in armillis, digitísque totis. ψέλιον armilla. *Armilla.*

Περισκελίδες.) Cœlius libro 2, c. 49. Periscelides Latinè tibialia ornamenta pedis circa crura. Esa. 3. Periscelide, siue periscelia (qua voce Tertull. vtitur) crura vel tibiæ exornabantur. σκέλος enim Græci crus vocant. *Periscelides.*

Vinum Laodicenum.) Tria sunt vini genera, quorum Arrianus in hoc pe- *Vinum Laodicenum*

B.iiij.

riplo aliquoties meminit, nempe Arabicum, Laodicenum, de quo Strabo libr. 15. Italicum, cuius multa sanè nobilissima genera & Plinius libro 14. cap. 6. & Athenæus Dipnosoph. libro 1. cap. 24 pluribus describunt. De variis potionibus vinum imitantibus, Æthiopum, Troglodytarum, Indorũ, quæ gentes vino ferè carent, vide Scalig. Exercit. 87. contra Cardanum.

Gaunacæ. *Gaunacæ.)* Videtur legendum καυνάκαι per κ, quæ à Phauorino στρώματα ἢ ἐπιβόλαια ἑτερόμαλλα. i. altera tantùm ex parte villosa appellantur. Idem vestem Persicam fuisse dicit, quæ idcirco alio quoque nomine Persis sit appellata.

Οὐ πολλῆ. Omnino videtur legendum πολλαί.

Ferrũ Indicum. *Ferrum Indicum.)* Plinius lib. 34. cap. 14. ex omnibus ferri generibus palmam dicit esse ferro Serico, quod cum vestibus suis, pellibúsque mittunt. Secundas dat Parthico.

Stomoma. Στόμωμα. Hoc est, ferrum acie, siue chalybe temperatũ, & roboratũ, ἀπὸ τοῦ στομόω, de quo Plinius lib. 34. cap. 14. Est ferrum sæpius igne liquefactum, & purgatius redditum. Id chalybs alio nomine dicitur. Galli *Acier* appellant. Videtur & æris speciem Celsus existimasse lib. 6. in collyrio Cleonis, squamæ æris, inquit, quod στόμωμα appellant.

Monoche. *Othonium.)* Ὀθόνιον siue ὀθόνη (nã in vtroque genere sæpe ab Arriano ponitur, vt & in nouo Testamento Iohann. 19. ὀθόνια, Act. 10. ὀθόνη dicitur) significat, teste Phauorino, πᾶν περιβόλαιον, ἀπὸ τοῦ ἔσαι..., vel, vt alij volunt, ἀπὸ τοῦ ὄθειν, τὸ κινεῖν. ὀθόνιον etiam dicitur panniculus lineus ad obliganda vulnera, ἐπίδεσμον exponit Pollux. Differentiæ othonij apud Arrianum, sunt παντοῖον, χυδαῖον, ἰνδικὸν, πλατύτερον quod μονοχὴν dicit appellari, denique σηρικὸν. sed de voce ὀθόνης, vide plura apud Bayf.

Moch telæ Indicæ. Μονοχή.) Arrianus dicit esse othonium Indicum latius. Beniamin Tudelensis in suo itinerario Moch telæ Indicæ speciẽ esse dicit. Ab illa voce videtur monoche deriuatum.

Sagmatogena. Σαγματογῆναι.) Hac voce bis vtitur. Rhamnusio videtur species esse telæ Indicæ nobis incognitæ, cuiusmodi infrà quoque nonnulla commemorantur.

Telæ Indicæ. Hodie telæ quædã Indicæ tenuissimæ beatillas, bayrames, atque aliæ huiusmodi ab Orientalium rerum scriptoribus celebrantur.

Περιζώματα. Περιζώματα.) Cingula, item subligacula (sine quibus, teste Cic. in scenam prodire apud Romanos nemo audebat) significat. Pollux, περίζωμα τὸ περὶ τῇ κοιλίᾳ ζῶσμα. De cingulis vide Bayf. cap. 8.

Molochina. Μολόχινα.) Μολόχινον, siue μολοχίνη (nam in vtróque genere ab Arriano vsurpatur) Rhamnusio similiter species videtur quædam esse telæ Indicæ. Forsan vestis quædam fuit sic dicta à maluæ flore, siue colore, quæ Græcè & μαλάχη, & μολόχη dicitur, vt author est Athenæus. Vnde illud Epicharmi, περὶ ...ερος ἔγωγε μολόχη. Sic molochinus color in vestibus similis maluæ, cuius infectores molochinarij à Plauto in Aulularia appellantur, vt testis est Antonius Thylesius de coloribus. Item molochites lapis similiter à maluæ similitudine dictus est.

Malua quare molochi & malache.

Lacca. Λάκκος.) Laccam alij gummi, aut arboris, plantæve alicuius guttam esse volunt, alij formicarum alatarum stercus siue farraginem, cuiusmodi cera apũ. Legitimum eius atque commune nomen Arabicum est lach: in Martabane autem portu regni Pegu nobilissimo Lacco Martabani, item Trec (quod Germanis est stercus) in Cambaia Caco, in Sumara Lac Sumotri appellatur. His enim potissimùm in locis hodie ex communi Orientalium historicorum consensu plurima & optima prouenit. Nonnulli laccam volunt idem esse quod cancamum, in qua sententia est Mathiolus, & Scaliger. alij volunt esse diuersa, vt Amatus, & Garzias sentiunt. Certè Arrianus quoque noster separatim vtriusque meminit.

Lacca vbi plurima & optima.

Laccam, nonnulli volunt esse Cancamum.

Χρώμα-

Χρωματιν&.) Infectotia,siue tinctoria. Amatus laccam factitiam siue artificialem ex fæce brasilij Virtzinij dicti, & cocci resultare dicit, ex qua pictores colorem rubrum obscurum maximè conficiunt. Hanc idem ait cum prima & naturali lacca à Semprone,& aliis ineptè admodum confundi. Garzias tamen laccam quoque naturalem præmansam ait pulcherrimo colore rubro inficere,& ex ea bacillos illos confici,quibus in obsignādis epistolis vtimur,admixtis iis coloribus,quos maximè expetimus. Iisdem etiā fabri lignatij lineas ducunt. Nota etiam לכה *Laca* Chaldaicè genus esse coloris. Sed de lacca,eius elaboratione,vi atque natura,vsu in medicamentis,tinctura,vide plura apud Amatum,Garziam,Mathiolum,Scaligerum,Odoardum Barbosam & alios historicos rerum Orientalium. *Lacca tinctoria.*

Rhinoceros.) Vastum hoc animal in Cambaca,Bengala,Patane olim (Perimula dicta) ac multis aliis Indiæ & Æthiopiæ locis maximè reperiri traduntur. De quo vide Plin. Garziam,Scaligerum,& in primis Gesnerum. *Rhinoceros. Perimula hodie Patane.*

Plurima ex Ægypto, &c.) Hinc Plinius libro 6.cap.23. de his nauigationibus verba faciens,ex India,inquit,renauigant mense Ægyptio Tybi incipiēte,nostro Decembri: aut Mechiris Ægypti intra diem sextum, quod fit intra idus Ianuarias nostras. Itaque euenit,vt eodem anno remeent. Hęc ille. Quum omnibus in actionibus, tum verò atque in primis in nauigationibus εὐκαιρία est obseruanda. Triū pottò in hoc periplo mēsiū fit mentio,qui ad huiusmodi præsertim mercatorias maris Erythræi nauigationes sint opportuni, nimirum Ianuarij,qui Tybi,Iulij,qui Epiphi, Septēbris, qui Thoth ab Ægyptiis appellatur. Hic postremus cuius bis in hoc periplo Arrianus meminit procuIdubio Mercurio sapientiæ,orationis,literarum,numeri,nuntij,mercaturæ atque lucri Deo fuit consecratus. Is enim ab Alexandrinis, teste Eusebio, Thoth,ab Ægyptiis,teste Platone in Phædro,& Cicerone De natura deorum, Thoyth, siue Theuth à Phœnicibus,teste Lactantio,Thaautus siue Thautus, à Gallis, & Germanis Theutas fuit appellatus. Hinc verisimile est Græcam vocē Θεὸν, & Latinā Deum promanasse, licet aliæ atque aliæ à Grammaticis vtriusque vocis notationes afferantur. *Nauigationis Indicæ tempus. Tempus in omni actione spectandum. Menses tres. Mensis Thoth. Septēbris, Mercurio sacer. Mercurius Thot dictus. Theos Græcum forsan à Thoth.*

Arabicus sinus.) Mare Erythræum in duos sinus diuiditur,quorum alter Persicus (de quo postea) alter Arabicus dicitur, nempe ab Arabibus accolis: ab Ægypto mari, vt Plinius libro 2.cap.68.testatur,quindecim millibus passuum distans,ad quem vsque Alexandrum Magnum penetrasse, Plinius eo probat, quòd in eo res gerente C.Cæsare Augusti filio, signa nauium Hispaniensium fuerint agnita,libro 2.cap.67. Hodie Arabicus sinus qui est à Sues,vsque ad Bebelmandel,ab Europæis mare Rubrum,ab accolis *Mar de Mecca*,ab aliis *Bohar Corsum* (quod mare clausum significat) appellatur,item *Bussorá*,teste Barroso. Hic est sinus ille,cuius frequentissimis olim in Indiam,& Troglodyticam nauigationibus AEgypto vectigal mirum in modum auctū fuisse pluribus testatur Strabo lib.vlt. *Erythræi maris duo sinus. Arabicus sinus. Alexander Magnus ad Arabicū vsque sinum penetratur. Arabici sinus termini. Arabicus sinus hodie quomodo appellatur.*

Iuxta Abalitem.) Hîc ἀβαλίτην per β,infrà αὐαλήτην Aualetem appellat. Plin. libro 6.cap.29. Vltra Isidis portum Pseudopylas duas insulas (ac totidem Pylas dictas) sinus est Abalites,insula Diodori,& aliæ desertæ,oppidum Gaza, Mossilicus portus,& promontorium. Stephanus αὐαλίτης, Aualites sinus in dextra parte maris Rubri. Ptolemæus similiter de situ AEthiopiæ sub AEgypto,post Adulicum sinum subiungit Aualitem sinum & emporium inde denominatum. *Abalites.*

Στενοῦται.) Infrà vbi de eodē freto verba faciemus,ait,εἰς στενὸν συνάγεται ἀποκλείεται.

Tapara.) Sic forsan dicta,quia se mutuò attingunt,ac consequuntur. *ἀγκυροβολίαι*

Α᾽γκυροβολίαις, καὶ βάλοις.) Α᾽γκυροβόλια vox, qua ter Arrianus in hoc periplo vtitur, ἀπὸ τῆς ἀγκύρας, & βάλλειν composita, quum ipsam anchoræ eiectionem,

ſiue demiſſionem, tum loca ad tenendas anchoras, vt Hirtius loquitur, egregia ſignificat. Huiuſmodi & hic eſt locus, &, cuius infrà meminit, Muza emporium, vbi dicit, ἀμμόγλα eſſe ἀγκυροβόλια. Contrà verò Batacem quendam locum præruptum, atque petroſum deſcribit, in quo anchoræ eiectæ facillimè diſſecentur, atque conterantur. Ibidem pro βάλλειν vtitur voce ἀποκοντίσαι, id

Σάλους quid. eſt, eiaculandi. Quoad verò alteram vocem σάλους Polybius pro eo quod vulgò *Spiagia* Itali dicunt, poſuiſſe videtur, id eſt, locum minimè portuoſum, ſed in quo naues in ſalo eſſe, & commorari queant. Nam quũ anchoræ iactæ erant procul à portu, naues in ſalo, & anchoris eſſe, ſiue cõmorari, ſiue conſiſtere dicuntur. Græci dicunt ἀποσαλεύειν. Hæc Bayf. Hinc Thucydidis interpres Græcus libro 2. ἀποσαλεύσας exponit ἀποφυγὼν ἐκ τοῦ λιμένος, καὶ σάλῳ ὁμιλήσας, hoc eſt, τῷ ἀλιμένῳ τόπῳ ἔνθα σάλος γίγνεται. Arrianus noſter in periplo ponti Euxini voce ſimplici σαλεύειν in eadem ſignificatione vtitur. Hinc idem infrà Muza emporium dicit ἀλίμενον quidem eſſe, ſed εὔσαλον, & εὔορμον: addit deinceps explicationis gratia. διὰ τὰ περὶ αὐτὴν ἀμμόγλα ἀγκυροβόλια, τὰ πλοῖα ἐπὶ σάλῳ διορμίζεται. Locus ergo εὔσαλος Arriano noſtro, in quo naues commodè poſſunt ἀποσαλεύειν, vt vulgò Græci loquuntur, ſiue, vt Arrianus noſter loquitur, σαλεύειν, & ἐπὶ σάλῳ διορμίζεσθαι, Latinè in anchoris, & ſalo conſiſtere. Voces igitur ἐπίσαλος, & ἐπισάλιος, quibus infrà vtitur, idem videntur ſignificare. Tametſi quoniam σάλος maris quoque atque fluctuum commotionem ſiue iactationẽ ſignificat, non ineptè portus ἐπίσαλος, ſiue ἐπισάλιος, εὐμετάπτωτος, hoc eſt, inſtabilis, & fluctibus obnoxius explicari queat.

Ἀποσαλεύειν. *Σαλεύειν idẽ.* *Locus εὔσαλος.* *In anchoris, & ſalo cõſiſtere.* *Ἐπίσαλος, ἐπισάλιος quid.*

Aualites emporium. *Aualites emporium.)* Sic Ptolemæus primùm in Aualitico ſinu ponit emporium Aualiten.

Omphax. Ὄμφακος.) Hoc nomine vuæ, oliuæ, lauri baccæ, omnes denique crudi, acerbi, & immaturi fructus deſignantur. Rhamnuſius vertit, pietra agreſta dios politica. Vult ergo rudis cuiuſdam lapidis ſpeciem fuiſſe.

Κήλις, Celis. Κῆλιν.) Ὄκηλιν videtur legendum, de quo infrá.

Vocabula Græca nauium, mercium, vecturam ſignificantia. Φέρεσθαι.) Vocabula mercium, vectionem, commutationem, importationẽ, exportationémve ſignificantia, quibus Arrianus noſter paſſim vtitur, ſunt: φέρεσθαι, διαφέρεσθαι, ἐκφέρεσθαι, εἰςφέρεσθαι, ἐξάγεσθαι, εἰσάγεσθαι, κατάγεσθαι, ἐξαρτίζεσθαι, ἀντιφορτίζεσθαι, ἀντικαταλλάσσεσθαι, προχωρεῖν, ἔρχεσθαι.

Ἀτακτότεροι.) Verba quibus Arrianus vtitur ad populorum mores exprimendum, duros quidem, incompoſitos, & agreſtes, ſunt πονηροί, σκληρότεροι, ἀτακτότεροι: ciuiles verò & pacatos, ἥμεροι, εἰρηνικώτεροι.

Malao emporiũ. *Malao.)* Ptolemæus Μάλεως appellans ſimiliter, ponit in ſinu Aualite, hodie Mergeo nuncupatur, teſte Belleforeſto.

Sagi. Σάγοι ἀρσινοετικοί.) Nota in maſculino genere vſurpari. Phauorino ἡ σάγη eſt περιβόλαιον, σκέπη, τὸ τοῦ ὄνου ἐπίθεμα, denique genus quoddam armorum, Sagũ Latinis veſtis militaris. Vlpianus etiam inter veſtes familiares enumerat. Vide Bayf. ἀρσινοετικοὶ legendum. vt ſuprà. in vrbe Arſinoe elaboratæ.

Χιτῶνες.) Tunicæ. vide Bayf.

Duaca quid. *Duaca.)* Rhamnuſius aromatis ſpeciem hodie ignotam eſſe dicit. Quid ſi ſpecies ſit caſſiæ vilioris, quã Dioſcor. κίττω, & δάκαρ (Latinè verterunt citto, & darca) ait appellari, ſunt enim duaca atque darca, ſiue dacar, voces ſibi inuicem admodum affines.

Cancamum. *Cancamum.* Eſt lachryma arboris in Arabia myrræ perſimilis, vinoſo guſtu, odore grato, qua etiam ad ſuffitum vtuntur. Vis eius eſt obeſos extenuare, abſtergere, & aperire obſtructa. Vide Amatum, Gargiam, Mathiolum, Scaligerum. Luſitani corrupta voce anumum vocant.

Macir. *Macir.* Græcè & μάκειρ, vt apud Arrianum noſtrum ſcriptum reperitur & μάκερ Latinè macer, cortex eſt rubens radicis magnæ, qui & ex India, teſte Plinio, libro 12. cap. 8. & ex Barbaria, teſte Dioſcoride, libro 1. cap. 94. olim aduehi

uehi solitus fuit. Barbariæ autem nomine vt Mathiolus quoque sentit, vel insula illa siue vrbs, quam Ptolemæus in Indo fluuio ponit, quámque Arrianus noster infrà & emporium Barbaricum, & Barbaricā appellat, potest intelligi, vt regio Arabiæ, vnde Barbaricus sinus fuit cognominatus. Nam, vt Strabo, inquit, omnia ferè quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad Austrū vergit, similiter in Arabia nascuntur. Galen. libro 7. simpl. medicament. eum describit, & ex India afferri solitum fuisse testatur. Nonnulli, vt Amatus Lusitanus, eundem esse putant qui macis dicitur hodie in officinis vulgò cognitus, nucis myristicæ membrana, siue flos. *Barbaria.*

Σώματα.) Hoc est, mancipia, sic infrà σώματα θηλυκά. Nota σώματος, hoc est, corporis vocabulum synecdochicôs quum generatim pro quouis homine, cuiuscunque sexus, conditionísve, vt apud Strab. lib. 1. Aristot. 1. Rhet. tum speciatim, vt hoc in loco, pro mancipio vsurpari, idque propterea, quòd mancipii vsus corpore potissimum constat, & æstimari solet. Huc faciunt elegantissima illa Aristot. verba lib. 1. Polit. cap. 3. ὅσων δ' ἐστὶν ἔργον ἡ τοῦ σώματος χρῆσις καὶ τοῦτ' ἔστ' ἀπ' αὐτῶν βέλτιστον, οὗτοι μέν εἰσι, φύσει δοῦλοι. & paulò pòst, ἡ γὰρ πρὸς τ' ἀναγκαῖα τῷ σώματι βοήθεια γίνεται παρ' ἀμφοῖν, παρά τε τῶν δούλων, καὶ παρὰ τῶν ἡμέρων ζώων. Sic vernacula nostra lingua hominē improbū appellamus *ein bosen lyb*, hoc est, improbū corpus. Sic apud Heb. carnis vocabulū cùm generatim pro omni animali, vt Psal. 126, Qui dat escam omni carni, tum speciatim pro toto homine, qui corpore, & anima constat, vsurpatur, vt Iob 1. Verbum caro factum. Denique vt corpus, ita anima quoque præstantior hominis pars eodem tropo, & in generé pro quouis homine, & speciatim pro mācipio in Sacris literis ponitur, vt Ezech. 27. 13, Iauan, Thubal, Mesech, ipsi institores tui cum animabus hominum .i. mancipiis. Infrà quoque Arrianus mancipia appellat δουλικὰ, subintellige corpora. *Corpus pro mancipio.* *Mancipia corpore potissimum æstimantur.* *Caro Heb. pro omni animali.* *Caro pro toto homine.* *Anima pro homine.* *Anima pro mancipio.*

Mundi emporium.) Ptol. similiter emporium hoc nomine subiungit Maleo emporio in eodem sinu Aualite.

In Insulam.) Pro εἰς videtur legendū διὰ .i. per. Hanc porrò Ptolem. Mundi insulam appellans in eodem sinu Aualite collocat.

Thymiama mocroti.) Infrà μόκροτον μονωδητικόν. Est autem Thymiamatis genus hodie incognitum, cuiusmodi sunt apud Plinium Sericatum, Gabaliū, Tarrum odores, siue aromata Arabiæ, quæ etiamnum hodie ignorātur. Est autem thymiama, res odorata, quæ ignibus iniecta gratum nidorem exhalat. Dictum ita volunt quasi θυμοῦ ἴαμα, quoniam languescens animus suffitu eiusmodi recreetur. Alii tamen à thyo odorifera herba deductum volunt, alii ἀπὸ τοῦ θύειν sacrificando, quoniam odores diis suffiebantur. *Thymiama.* *Mocroton.*

Φορτία.) Merces ab Arriano φορτία, φόρτοι (vnde ἀντιφορτίζεσθαι) itē γένη, ἐξαρτισμοὶ appellantur. *Mercium vocabula Græca.*

Mosyllum emporium.) Plin. lib. 6. cap. 29. In sinu Abalite ponit oppidum Gaza, promontorium & portum Mossylicum, quò cynnamomum deuehitur, ac quousque Sesostris exercitum duxit. Ab hoc promontorio Mossylico Iuba voluit incipere mare Athlanticum, eodem Plinio teste, cinnamomi Mosylitici meminit Dioscorides lib. 1. cap. 13. Theophrastus lib. 9. cap. 5. Notabis autem cinnamomum, cassiam, myrrham, aliáque huiusmodi aromata in Troglodytica & Æthiopia à veteribus, vt Strab. Ptol. Plinio cinnamomifera dicta, hodie nulla nasci sicuti Portugallenses illarum regionum assidui lustratores testantur. Stephanus quoque μόσυλον promontorium, & emporium Æthiopiæ olim celeberrimum fuisse probat teste Marciano lib. 1. Periodi. Eiusdem Ptol. quoque meminit in sinu Aualite, necnon Æthicus in sua Cosmographia his verbis. Nilus de littore incipientis maris Rubri videtur emergere in loco, qui dicitur Mossylon emporium, deinde diu ad occasum profluēs facit insulam Meroem. Niger in sua Cosmographia. Postea (scil. post Pytholai promontorium *Mosyllum emporium.* *Mosyliticum cinnamomum.* *Aromata olim in Troglod. ex Æthiopia, hodie nulla ferri.* *Mosylon.*

& duos ingentes lacus, quorum alter aquæ ſalſæ alter aquæ dulcis eſt) eſt promontorium, & portus Moſylon, quod ſacrum populetum habet, in cuius radice promontorium eſt eodem nomine Moſſylon ideò dictũ, quia omnes ibi domus ex ſigno compoſitæ ſunt. Hæc ille ex Strabonis lib. 16. Quod autem Moſylon dictum eſſe vult à ligneis ædibus, ſciendum eſt μόσυνας ſiue μοσύνοις Græcè ſignificare ædes ſiue turres, ſiue muros ligneos, vnde populi quidam Pontici, teſte Strabone lib. 12. Moſynoeci dicti ab huiuſmodi ædium ſiue turrium lignearũ inhabitatione. Idem auctor lib. 16. huiuſmodi ædes ligneas Ægyptiacis ſimiles apud Arabas in vſu fuiſſe teſtatur. Moſylon hodie regionem Deconò atque Dangali appellari, teſtis eſt Belleforeſtus in recenti illa ſua magna Coſmographia. Quoad verò duos illos lacus ingentes, quorum Niger meminit, Belleforeſtus ſimiliter inter Adulitas prope Moſylon duos adhuc hodie lacus conſpici teſtatur crocodilorum nocentiſſimorum alumnos. Portum porrò Pythãgeli quem Niger ex Strabone paulò ante Moſylon collocat, Belleforeſtus ſcribit hodie Zeilan dici in regione Adel qui quidem ſtatim poſt Dangali (Moſylon olim dictam) conſequatur.

Moſylon vnde dictum. Moſynl. Moſynoeci.

Moſylon hodie regio Decono, & Dangali.

Lacus prope Moſylon, in quibus Crocodili.

Pythangeli portus hodie Zeilã.

Ἐναίγιαλοι δυσόρμοι.) δύσορμος idem quod δύσβατος, δυσέσβολος, δυσεπίβολος, ἀπρόσιτος, quibus vocibus Synonymis infrà vtitur. Huic opp. εὔορμος, qua voce infrà vtitur.

Κασίας χῦμα.) Forſan legendum χρῆμα. Κασία, ſiue κασσία. Caſia, ſiue Caſſia (ab Heb. קְצִיעָה, *Ceziah*, (quod ſcribitur Pſal. 65. deductis vocabulis Græcis, & Latinis) frutex eſt odoratus multorum generum, de quo vide Plin. Dioſcorid. Galenum, & alios. Inter varia Caſiæ genera quæ à Dioſcoride enumerantur, eſt quoque vnum, quod βλάστον μοσυλῖτιν. i. germen moſyleticum appellat, à Moſylo promontorio, de quo paulò antea, in quo naſcitur. Quidam exiſtimãt id, quod hodie cinnamomum dicimus, eſſe caſiam. Nã Galenus ſcribit verum Cinnamomum propter raritatem & præſtantiam fuiſſe tantùm in theſauris Regum, nec publicè fuiſſe notum. Strab. lib. 19. in Aromatifera regione thus, myrrham, caſſiam eſſe dicit. Dioſcorides quoque δαφνῖτις eſt caſſiæ ſpecies, vt ille vult, naſcens in Arabia, ſarmẽto craſſi corticis, foliis piperis. Hęc ille. Quod ſi ſic ſit appellatur à Daphnunte magno, ſiue paruo, vbi olim forſan prouenit.

Λίβανος περατικός.) Hac voce aliquoties vtitur, qua pro Latina Plin. vſus eſt, vt lib. 12. cap. 8. Gummi peraticum ex Media aduectum.

Παραπλεύσαντα.) Παραπλεύσαντι legendum, vt paulò poſt, & αὐτῷ, vt duo ſint verba, hoc eſt, prętemauiganti occurrit. παραπλεῖν, idem quod παραμείβειν, παραλέγειν, Latinè eleganter legere oram ſiue littora.

Niloptolemæi.) Vox eſt compoſita à Nilo & Ptolemæo. Nilus à Lunæ mõtibus (hodie Ber dictis) exoritur, & inde varios lacus, & inſulas efficiens Ægyptum interfluit vſque eò dum per Alexandriam in mare influit. Itaque hodie multa quoque loca ab illo nuncupantur, vt Nilochilam regio Cananor, Nilixoram portus quidam eiuſdem regni Cananor. Strabo quoque regionem quãdam in hoc tractu mediterraneam appellat Nilum. A Ptolemæo ſimiliter, qui primus Troglodyticen excuſſit & foſſam latitudine pedum C, altitudine XXX, in longitudinẽ XXXVII. D. P. vſque ad fontes amaros, teſte Plinio lib. 6. c. 29. duxit, multa loca fuerunt nuncupata. Sic enim amnem quoque qui Arſinoen ab eodem conditam præfluit, Ptolemæum appellauit, eodem Plin. teſte loco paulò antè citato. Veriſimile eſt igitur Niloptolemæum lacum quendam fuiſſe. Quid ſi illi duo lacus, quorum paulò antea facta eſt mẽtio, ita olim fuerint appellati, ab ipſo Nilo forſan effecti, quoniam Crocodilis ſunt referti, vti dictum eſt.

Ptolemæus. Ptolemai foſſa.

Ptolemæus fluu. Arſinoen præterfluens.

Tapatige.

Ταπατηγή.) Quid ſi locus ſit ſic dictus à fontium, ac fluminum copia, quaſi ταπαπηγὴ ἀπὸ τῆς πηγῆς. i. fonte. Strabo enim in hoc tractu & piſcinam eſſe dicit, quæ multis aquis montanis impleatur, & omnino fluuiatilem eſſe hanc regionem

gionem, vt ex Arriano nostro quoque hîc patet.

Daphnon paruus.) Ad differentiam Daphnonis magni, de quo paulò post. Vtrunque autem verisimile est à laurorum copia sic fuisse appellatum, vt testis est Strabo lib. 10: in maritima Arabiæ, & Troglodytarum regione multæ ἐλαιῶνες δαφνῶνες καὶ φοινικῶνες. i. oliueta, laureta atque palmeta nascuntur. Vel quia Apollini fuit consecratus, qui Daphnutus, Laureus siue Laurifer fuit cognominatus. Certè & ipse Strabo ponit hîc Daphnunta portum eique subiungit fluuialem regionem Apollinis dictam. Plin. similiter lib. 6. cap. 29. ante Aulitem sinum meminit insulæ Daphnidis.

Daphnon paruus.
Vnde dictus.

Elephas.) Ptol. inter Mosylon promontorium siue emporium, & Elephas montem, ponit κοβην, Coben emporium. Belleforestus in huius loci descriptione post Zeila (is est Pythangeli portus) est Daphne portus cum vrbe Coba hodie Barbora siue Barbara dicta vicina monti olim dicto Elephas hodie Folles. Ptol. similiter Elephantem mõtem in hoc sinu Aualite ponit. Eiusdem quoque meminit de situ Meroes, vbi montes ab occasu Nili fluuii prodeũtes per totum Nilum duos commemorat, quorum vnus Garbata, alter Elephas nuncupatur. Item Strabo lib. 16. post Daphnunta portum, & regionem fluuialem Apollinis, subiungit Elephantem montem in mare porrectum, & fossam, & Psygmum portum ingentem, Cynocephalorum aquationem, & Austricornu vltimum huius oræ promontorium. Vrbs porro Zeila (quam Belleforestus Pythãgeli portum olim dictum. alij, promontorium Guardafuni, de quo mox, esse volunt) extra sinum Arabicum propè ipsius sinus aditum in ora Æthiopiæ sita, ciuibus ex variis nationibus eò confluentibus, frequens, & commerciis locuples, auri, eboris mancipiorum, frumenti, carnis, olei non ex oliuis, sed ex zerzilino confecti, necnon mellis, ceræ, hordei, milii abundantissima, ædes amplas, & editas habens, à Lusitanis capta anno salutis 1517. Suario duce, direpta, & flammis absumpta fuit. Testes sunt Ludouicus Vartomannus Barbosa, Osorius lib. II. Historia Emmanuelis. Barbara, quam Belleforestus vult esse Cobam Ptolemæo dictam, octoginta passuum millibus à Zeila distat, exigua quidem, sed culta admodum & populosa est, cuius similiter paulò ante commemorati auctores meminerunt.

Elephas empor.
Pythangeli portus hodie Zeila.
Coba hodie Barbara.
Elephas hodie Folles.
Zeila vrbis descriptio.
Barbaræ vrbis descriptio.

Elephas fluuius.) Vt mons, ita fluuius quoque hic ab elephãtis dictus fuisse videtur, quorum cùm in vniuersa Æthiopia, tùm in hac potissimum parte, quam hic Arrianus describit maximam esse copiam veteres pariter, atque recentes scriptores testantur.

Elephas fluuius.

Daphnon magnus Acanna dictus.) Nimirum vt paulò ante de Daphnone paruo dictum, à laurorum copia. Ptol. ἀκάνναι emporij in hoc ipso Aualite sinu meminit, post montem Elephantem. Stephanus Acãnæ, inquit, emporium maris Rubri, inde Acannæus, vt Sabæus, Geræus, Erythræus. Belleforestus, Acannã vult esse ciuitatem hodie dictam Metta, ipsi Adem in Arabia oppositã. Est autem Met, siue Metta, teste Eduardo Barbosa, ciuitas non admodum magna, abundans carnibus, vt olim ita hodie quoque portus mercatorum, prope Guarda funi promontorium.

Daphnon magnus.
Acanna.
Acanna hodie Meta.
Meta descriptio.

In quo thus.) Sic Strabo Daphnus inquit, & fluuiatilis regio Apollinis dicta, & thus habet & myrrham, & cinnamomum. Belleforestus quoque inter Elephantem montem Folles hodie dictum, & mare, multum olim thuris, myrrhæ, cinnamomi prouenisse scribit ex veterum historicorum traditione, hodie verò nihil horum amplius in illis locis nasci Portugallenses, vt idem fatetur, testificantur. Tantæ fiunt non modò hominum verùm etiam locorum atque regionum mutationes.

Ἀκάνναι.
Thus.

Μονογενῶς.) Infrà quoque hac voce vtitur, idem ferè significante, quod τοπικῶς, siue προηγουμένως. i. propriè, præcipuè, potissimùm, voces Arriano nostro tritæ.

Μονογενῶς.

C.i.

Διάφορος. Διάφορος.) Idem quod πολυτελὴς, βαρύτιμος, ἀληθινὸς, ἐκλεκτὸς, quibus vocibus similiter Arrianus vtitur. His oppon. κοινὸς, χυδαῖος, quæ & ipsæ voces Arriano sunt vsitatæ.

Noti cornu. *Regione declinante versus austrum.)* Vnde Noti, siue Austri cornu promontorium, cuius & Strabo meminit (illud vltimum huius oræ promontorium appellans) & Ptolemæus, qui illud in Barbarico sinu collocat.

Aromatum promontor. *Aromatum emporium.)* A cinnamomi atque aromatum ibi nascentium copia sic appellatum. Ptolem. promontorium, & emporium appellãs vltimum in Aualite sinu collocat. Stephanus Ἄρωμα, inquit, vrbs Æthiopiæ, teste Marciano, vnde ἀρωμεύς. Ioannes Barrosus, & plerîque volunt idem esse quod hodie Guardafu, siue Guardafuni appellatur, quod Osorius lib. 3. vltimum AEthiopiæ emporium facit in sinu Arabico, paruo interuallo distans ab insulis Caria Muria dictis, de quibus infrà. Ioann. Barrosus hoc ipsum emporium Aromata, siue Guardafuni, duodecim esse gradus, & à Mozambique 550. leucis distare, quum tamen (vt idem fatetur) Ptol. 6. tantùm gradus statuat: Ptolemæum itaque vult, vt sæpe aliàs, in graduum demonstratione errasse. Eduardus Barbosa illud in freto Mecca situm esse dicit, omnésque naues Indiæ illuc appellere. Andreas Corsalis Florentinus in sua nauigatione maris Rubri vult Ζιγγισα, siue Ζιγγὶς potiùs promontorium Ptolemæi esse illud, quod hodie Guardafuni appellatur, cuius incolæ adhuc hodie Zingi appellentur, quod idem scribit vltimum esse Æthiopiæ emporium, situm in principio sinus Arabici, distans ab insula Soquetora vigintiquinque dierum spatio, qui sunt 320 leucæ, denique duodecim esse grad. Sunt etiam nonnulli, inter quos est Rhamnusius in nauigatione Iamboli à Diodoro Siculo cõscripta, qui Aromatum promontorium volunt esse vrbem Zeilam, de qua paulò antea dictum est.

Aromata, promont. hodie Guardafuni. Guardafuni promont. Alijs Zingis videtur esse Guardafuni promont. Aromatum promont. quidam volunt esse Zeilã.

Barbaria quæ regio. *Emporium extremum Barbari continentis.)* Stephanus Barbariam inter recentiores dicit esse regionem, iuxta sinum Arabicum, à quo etiam Barbaricũ pelagus appelletur, Strabo & Plinius Barbarici litus incognitum esse dicunt. Hodie verò est illustratum vsque ad promontorium Bonæ spei, latitud. Merid. trigintaduo grad. Ptol. Aualiti sinui subiungit Barbaricum, quem ait ad Rhaptum vsque promontorium porrigi. Idem Æthiopiam dicit ab ortu terminari sinu Barbarico, qui mare asperum dicitur, cámque extendi ab Elephãte promontorio vsque ad Prassum promontorium, ac deinceps terram esse incognitam. Idem de situ Meroes, post Aualitem sinum & Mosylon promontorium Rhaptum vsque sinum, omnem dicit esse Barbaricum. Idem denique contra Marinum Tyrium. Didicimus, inquit, à negotiantibus, qui à Fœlici Arabia nauigant ad Azaniam, atque Rhapta (quæ omnia Barbarica propriè nuncupant) nauigationem hanc non esse propriè ad Meridiem, sed ad Occasum, & Meridiem. Ab hoc ipso sinu vrbs Barbora, siue Barbara (quam nonnulli volunt esse Cobam olim dictam) videtur nomen suum traxisse. Hic porrò sinus Barbaricus, qui & asperum mare dicitur, Ortelio videtur regio esse hodie dicta Melinde, à Melinde oppido, quod in planitie situm. Cingitur vndique multiplici hortorum viriditate, abundat multis arboribus, in primis autem Citreis malis, è quorum floribus odores suauissimi admodum longè distenduntur. Regio est fertilis, & opima, neque gregibus tantùm, sed omni genere animalium, quæ venatu, & aucupio ad cibum capi solent, abundat. Porrò de incolarum ædificiis, moribus, religione, cultu, habitúque corporis, virtute militari, vide plura apud Osorium lib. 1. historiæ Emmanuelis, Eduardum Barbosam, Thomã Lopezum, Petrum Aluarezum, Vascum Gamam, qui anno 1497, à rege Portugalliæ Emmanuele cum classe in Indiam missus fuit.

Barbaricus sinus mare asperum. Barbara vrbs hodie dicta forsan à Barbarico sinu. Barbaricus sinus, Melindẽsis regio. Melinde vrbs. Melindensis regio cuiusmodi.

Portus periculosus, fluctibus expositus.) Hoc quoque egregiè conuenit cum illa Osorii descriptione. Statio naualis (Melinde) non est vrbi propinqua. Est enim ora Melindensis rupibus cincta, & procellis, atque tẽpestatibus frequẽ-

ter

ter obnoxia. Hæc ille. Atque hinc etiam patet, cur asperum mare à veteribus sinus hic Barbaricus, siue Melindensis, fuerit appellatus.

Ἀπόκοπον.) Videtur redundare, nisi forsan nomen sit appellatiuũ. i. præceps, siue præruptum. nam paulò pòst sequentur duo loca, siue promontoria, Apocopa dicta. *Apocopon.*

Signum futuræ tempestatis. De tempestarum prognosticis, siue præsagiis, quæ à Sole, Luna, cæterisque syderibus, à meteoris, ab ipsis aquis, montiũ sonitu, nemorum mugitu, denique ab animalibus quibusdam sumi solent, vide eleganter disserentem Plinium, lib. 18. cap. vltimo. *Tempestatis futuræ signa.*

Τόπον. Videtur in Græco redundare.

Tabæ. Stephanus, Tabis vrbs Arabiæ, vnde Tabenus. Idem tres vrbes enumerat Tabæ appellatas. Vnam Lydiæ insignem, sic dictam, quia supra petram ædificata fuit (nam τάβαν Græci petram appellant) aliam Cariæ, tertiam Peræas, quam Alexander in libro de Syria bonam (forsan ab Hebræo טוב *Tof*) interpretatur. Verisimile igitur est hoc quoque promontorium magnum, tutum perfugium periclitantium in mari, quia petrosum, Taba fuisse appellatum. *Tabæ emporium.*

Γίζειρ.) Rhamnusius hoc quoque inter ignotas aromatum species enumerat. Videtur autem Gizir transpositis literis idẽ esse quod zigir, quæ est species cassiæ, siue canellæ Dioscoridi, lib. 1. cap. 12. purpurei coloris crassiore sarmento, rosam spirans, & præcipui in medicina vsus. Aetius ὄζην appellat, alij βαλσαμώδη, vt habetur apud Plinium, eiusdem Garzias quoque meminit. Galenus libro 3. De compos. medicamẽtorum duas species cassiæ indicat, quę commodè in auricularia pharmaca miscentur, alteram γίζηρρον appellat, alterã μωτώδη. Item libro 1. de antidotis, vbi genera cassiarum recenset, ἐπειδὴ, inquit, τὴν μὲν γίζι μάλιστα ἐπαινοῦσιν, ἐφεξῆς δὲ τὴν μωτὼ καλουμένην. i. maximè laudant eã quæ Gizi dicitur, deinde Moton appellatam. Ibidem docet γίζι, & non ζίγιρ legendum contra Dioscoridis lectionem. Quod ergo Dioscorides zigir, Galeno gizi, idem omnino videtur esse, quod Arriano est γίζειρ. *Gizir.*

Ἀσύφη.) Hanc quoque aromatis quandam speciem hodie ignotam Rhamnusius esse putat. Dioscorides libro 1. c. 12. inter viles cassiæ species enumerat quãdam, quam dicit ἀσυφήμων *asyphemon* appellari, nigram, insuauẽ, cortice tenui, & ramoso. Videtur ergo eadem esse quę Asyphe (ablata syllaba μων, per Apocope) hîc ab Arriano appellatur. Vel etiam quid si sit κύφι *cyphi*, suffimentum flagrantissimum in deorum templis, ex myrrha electa, & bdellio, sic à Democrate appellatum, de quo vide Dioscoridem lib. 1. cap. 31. Galenum 2. de antidotis.

Ἄρωμα.) Videtur hîc, vt etiam paulò pòst κατ' ἐξοχὴν ita dici, vt sit species quædam eximij aromatis, quæ idcirco generis nomine appelletur. Sunt autem aromata certarum herbarum fructus odoris, & saporis admodum grati, quorum vsus est, vel ad calefaciendum ventriculum (sunt enim omnia aromata calida) vel ad appetentiam excitandam, vel ad ducendos menses, vel ad pleraque alia. Sunt autem in his præcipua spica nardi, amomum, calamus aromaticus, iris, ladanum, malabathri folium, styrax, bdellium, copobalsamum, carpobalsamum, cinnamomum, nux myropsica, zinziber. ἄρωμα autem Græci odoramentum vocant, vnde aromatopola, vulgò aromatarius.

Μάγλα.) Si Cornarius hunc Arriani nostri periplum legisset, atque consuluisset, antiquam lectionem retinendam indicasset. Hoc quoque aromatis siue odoramenti cuiusdam species Rhamnusio videtur esse, sed qualis sit ignoratur. Quid si magma legendum, quod Galenus myrobaleni fæcem vocat lib. 7. de composi. mod. cap. 7. Item non modò vnguenti fæx, quo expressa reliqua liquidiore materia relinquitur, magma dicitur, sed ab eius similitudine ipsum vnguentum, & spissum cultum omne, pauco liquore subactum, vt non diffluat.

Plinius magma fæcem vnguẽti eſſe ſignificat. מגמר *Magmar* Chaldaicè odor eſt quo domus ſuffimigatur.

Moto. Μοτώ.) Hîc quoque Rhamnuſius hæret, aroma quoddam eſſe exiſtimat. Galenus tamen in libro De antidotis duas caſſiæ ſpecies facit, vnam gizi, alteram *μοτώ Moto* appellatam, & ſimiliter libro 3. De compoſ. medicamentorũ, aliam caſſiam *γίζηρρον*, alteram *μωτώδη* appellatam, vbi Cornarius barbara iſta voce offenſus, vel *βαλσαμώδη*, cuius fit mentio apud Plinium libro 12. cap. 19. vel *μοσυλῖτιν*, cuius & Dioſcorides & Plin. libro 6. cap. 29. meminit, legendũ putat. Arrianus noſter Moto in Opona, & Aromatum promontorio naſci dicit.

Opona. *Opona.*) Ptolemæus in ſinu Barbarico ante Oponam ponit primò Πάνω *Pano* vicum, quem idem in commentationibus contra Marinum ex negotiatorum coniecturis, ſex diebus ab Opona promontorio, ab Aromatis vnius diei *Opona hodie Magadaxum.* itinere diſiunctum eſſe tradit. Opona autem Rhamnuſio ſupra nauigationem Iamboli videtur eſſe vrbs hodie dicta Magadaxum, quæ viginti gradibus ſita ſupra Æthiopiam maritimam, verſus Auſtrum, ad quam vſque Iambolus ille in Arabia felice captus, per fretum maris rubri, atque Zeilan illi videtur fuiſſe *Magadaxum.* tranſlatus. Eſt autem Magadaxum vrbs ſita in regione Aian, magna, amœna, munita, locuples, mercatura celebris, Emozaydiorum, qui ex Arabia exules eò ſe contulerunt, in habitatione atque induſtria, primùm opibus aucta & am- *Emozaydy.* plificata fuit. Fuerunt autem Emozaydij illi certi quidam hæretici Machometani à Zayde ſectæ illius authore & principe nuncupati. Teſtis eſt Ioan- *Gama Luſitanus* nes Barroſus. Gama Luſitanus, qui ab Emmanuele rege Portugalliæ ad Indiã inueſtigandam miſſus fuerat, in reditu è Calecutio, ex inſula Anchediua Pelago illo ingente tranſmiſſo in Æthiopiæ, quæ ſupra Ægyptum eſt, oras Auſtrales delatus, ad hanc ipſam vrbem Magadaxum peruenit, quã quum accepiſſet à Saracenis poſſideri, tormentis acerrimè verberauit, maximámq; mœnium partem diſtu:bauit, naues quæ erant in portu aut depreſſit, aut crebris ictibus quò minus certò nauigare poſſent, impediuit, indéque tandem in Melindenſem portum ingreſſus eſt, teſtis Oſorius libro 2. Poſtea anno 1508. & *Magadaxi vrbis expugnatio fruſtra tentata.* Odoardus Lemius nauarcha, & Cugna duces Luſitani eius oppugnationem tentarunt, ſed vterque ab hoc ſuo conatu propter exitus difficiles, ſtationem periculoſam, & infeſtam, vrbis mœnia valde munita, militum copiam, atque ferociam, quæ vrbem tueri poterat, aliáſque ob cauſas depulſi, in Zacotoram inſulam non procul inde diſtantem ſeſe receperunt. Eiuſdẽ vrbis deſcriptio- *Opona a lijs Carfur.* nem vide apud Petrum Aluarum, Odoardum Barboſam. Belleforeſto Opona videtur eſſe vrbs nobis hodie Carfur dicta, cuius equidem vrbis hoc nomine nullam inueni mentionem fieri in Portugallenſium nauigationibus Orientalibus. Idem author Oponæ ſiue Carfur ſubiungit vrbes quaſdam, quarũ cre- *Zingis ſinus.* bra in hoc tractu ab Æthiopiæ & Indiæ ſcriptoribus fit mentio. Hæ ſunt Zin- *Aſum ciuitas olim Eßina.* gi, de qua dictum, Aſum, ſiue Aſun, quæ parua eſt ciuitas ſine portu, carnibus atque pecoribus referta, Ἔσινα, olim, vt vult Belleforeſtus, a Ptolemæo dicta. *Zazella olim Tonica.* Zazella, quam idem vult eſſe Τονίκην, id eſt, Tonicam. emporium Ptolemæo. *Opis.* Opim à qua non procul Camara inſula. Magadaxum, de qua dictum. Paté, *Camara. Paté.* Braua, quæ muris, mœnibus egregiè munita, celebre regionis illius emporium, *Braua.* à Cugna, Ame Luſitano, anno 1518. expugnata, atque ſpoliata, flammis coniectis, incendio, hoſtibus è propinquo intuentibus, valde miſerabili cõflagrauit, teſte Oſorio lib. 5.

Hodie nulla ferè aromata in AEthiopia. *In ea vtplurimum naſcitur caſſia.*) Neque in Opona, ſiue Magadaxo, neque omnino in vniuerſa illa AEthiopia, aromata hodie vlla naſci, Portugallenſes, qui oras illas aſſiduè luſtrant, ſatis teſtantur. Quum tamen Plinius, Strabo, Arrianus noſter, aliíque ſcriptores in Troglodytica, atque AEthiopia, thus *Terrarum mutationes miræ.* cinnamomum, caſſiam, aliáque huiuſmodi aromata feliciter admodum olim proue-

prouenisse scripserunt, quæ idcirco cinnamomifera, & aromatifera fuit appellata. Verùm hoc non est mirum, quippe quum regiones multas, quæ olim paradisi instar amœnissimæ fertilissimæque exstiterunt, in horrendam quandã atque funestam vastitatem singulari quodam Dei iudicio conuersas fuisse legamus. sicuti Sodomæ, Gomorræ, Iudææ regionis lacte & melle olim fluentis miseranda exempla docent. Magadaxum porrò siue Oponam hodie auri, eboris, ceræ, carnium, frumenti atque frugum abundantẽ esse, testis est Odoardus Barbosa.

Τούπερα.) τὰ πέραν legendum.

Ἐξαρτίζεται. i. εἰσκομίζεται. inde ἐξαρτισμοὶ merces.

Ἀριακῆς.) Ariace, hodie Decan Iac. Castaldo, de qua postea. *Ariace hodie Decan.*

Τέπερα.) Rursus τὰ πέραν legendum. vnde περατικόν.

Sachari.) Arabes Zuchar, Græci σάκχαρ, siue vt Arrianus noster, σάκχαρι, Latinè saccharum. *Saccharum.*

Mel arundinaceum.) Plinius libro 12. cap. 8. Saccharon, inquit, & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum, gummium, modo candidum, dentibus fragile, amplissimũ nucis auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantùm vsum. Vnde Megasthenes, teste Strabone libro 15. Indiam in arundinibus mel sine apum opificio gignere tradidit. Alexander quoque Aphrodisæus libro 2. Problem. 74. Quod Sacchar, inquit, Indi appellant, mellis in arundinibus coagulum est, Sole cogente rores ad mellis dulcedinẽ, quod idem in monte Libano quoque fieri certum est. Vide Dioscoridem lib. 2. cap. 75. Stat. lib. 1. Sylu.

Indica non magna nimis arbore crescit arundo *Zuccharum vbi hodie nascatur.*
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Sal quoque Indicum dicitur. Hodie zucchari optimi magna copia in Nubia regno Æthiopiæ sub Ægypto, in insula Madera, S. Thomæ, in insula S. Laurentij, in insula Bornei, in Zibit ciuitate Arabię felicis, denique in Cãbaia, Battecala, Bengala, Indiæ regionibus nascitur. Zucchari apud veteres nõ tanta fuit copia quanta hodie, apud veteres erat tantùm ad medicinę vsum.

Apocopa parua & magna.) Stephanus Ἀπόκοπα. Apocopa, inquit, sinus est in Arabico recessu, teste Martiano in periplo. Inde Apocopites & Apocopenus. Ptolemæus in Barbarico sinu ponit, Apocopa inter Phalangium montem, & Noti cornu promontorium. Idem contra Marinum post Oponam emporium, inquit, alium sinũ tradunt (mercatores) consequi, qui sit Azaniæ principium, iuxta quod principium situm sit Zingis promontorium (quod nonnulli volunt esse Guardafuni) & Phalangis mons, ita dictus ab araneis, tribus insignis capitibus, hunc verò sinum vocari Apocopa, cuius transitus sit duorũ dierum naturalium. Sunt etiam Indiæ intra Gangem mõtes Apocopi, qui ποιναὶ θεῶν. i. deorum pœnæ nominantur. Ptol. *Apocopa parua & magna.* *Phalangis mõs.*

Azaniæ) Azania, teste Stephano, pars Arcadiæ appellatur, ab Azano Arcade, de quo vide plura ibidem. Hîc autem Azania regio est Æthiopiæ, quam Ptol. in Barbarico litore ponit, eius principium faciẽs Apocopa, ac plurimos in ea elephantes reperiri tradit. Ab illa dictum est mare Azaniũ quod ei adiacet, cuius Plin. meminit lib. 6. c. 24 & 29. Solin. c. 68. Ex aduerso, inquit, vnde Arabia est, alter Arabicus vocatur: Oceanum verò, qui ibi influit, Azaniũ nominarunt. Item, Pelagus, inquit, Azanium vsque ad Æthiopum litora promouetur, AEthiopicum ad Mossilicum promontorium, vnde rursus Oceanus Athlanticus. Azaniæ pars magna, teste Ioanne Schonero, nunc regno Melinde tribuitur, quod citra Æquatorem situm est, de quo suprá. *Azania.* *Azanium mare.* *Azaniæ pars magna, hodie regnum Melinde.*

Versus Notum.) Inde verisimile est dictum esse promontorium νότου κέρας Noti cornu, quod Ptol. in hoc codẽ sinu Barbarico ponit inter Apocopa, & lit⁹

paruum,quódque Strabo vltimum eius oræ promontorium facit.

Flumina.) Ptolem.post Apocopa ponit Noticornu ante litus paruum.

Litus paruum & magnum. *Litus paruum & magnum.*) Vtriusque Ptol. ex ordine meminit post Noticornu.Idē contra Marinum.Post sinū,inquit,Apocopa excipi dicunt, id quod paruum litus dicitur 3.διαστημάτων:post quod aliud, quod magnū litus appellatur.5.distantiarum(Arrianus noster vtroque in lib.6.δρόμους ponit) ambæ distantiæ pariter diebus & noctibus quatuor enauigari possunt. Niger Ptol.interpres post promontoriū Noticornu,inquit,litus curuatur in sinū,quem cōparatione sequentis,paruū vocant.Magnū deinde in quo Essina emporiū, quod paululū ab æquinoctiali linea distat,vbi Neptuni ara fuit, ex quo Neptunium litus appellatur.Eā Ariston à Ptolemæo ad peruestigandā Arabiā vsq;ad Oceanum(quidā hoc pelagus Oceanū esse putauerūt)missus Deo dicauit. Quæ regio maritima propter vtilitatē admodum celebris est, & à palmis, quas plurimas fert,Phœnicea denominatur. Ptol.contra Marinum ait litori paruo & magno coniungi sinum,in quo Essina emporium duorum dierum interuallo.

Essina promont. Neptuni ara. Neptuniū litus.

Sarapionis dromos. *Sarapionis dromos.*) Ptol.post litus magnū ponit Essina emporiū,ac deinceps Sarapionis portum,ac promontorium,idē lib.contra Marinū, Sarapionis portum vnius diei nauigatione Essinam ait consequi. Videtur autem hic locus sic appellatus à Serapione legato,qui cum Dioscoride (à quo forsan Dioscoridis insula,de qua postea,dicta fuit) à Ptolemęo ad Achillā missus fuit. Vtrosq; verò magnæ authoritatis viros Achilla,quum in conspectū eius venissent,priusquā eos audiret, ac cuius rei gratia missi essent, cognosceret, corripi ac interfici iussit,quæ quidem iuris gentium violatio postea Alexandrini belli causa extitit. Testis Cæsar sub finem lib.vlt. De bello ciuili.

Serapiō legatus

Niconis dromos *Niconis dromos.*) Ptol.post Serapionis dromon ponit Τονίκην Tonicā emporium,contra Marinum:post Serapionis portum,ait incipere sinum, qui ad Rhapta ducat,trium dierum ac noctium transfretationē habentē,iuxta cuius principium sit emporium νίκι Nici appellatum. Vnum ergo idémque videtur esse emporium,quod Ptol.vno in loco Tonicam,in altero Nici (nisi forsan in alterutro sit mendum) Arrianus noster quibusdā literis immutatis,atque trāspositis Niconis dromon appellat. Tonicā autē Belleforest.vult hodie Zazellā dici,quod emporiū ipsi Essinæ hodie Asum nuncupatū,vult esse vicinum.

Niconis dromos, forsan Tonica.

Tonica hodie Zazella.

Post quem fluuij plures.) Ptol.Sarapionis dromo subiungit Rhaptum fluuiū atque emporium,de quo paulò pòst.Idē tradit c.17.contra Marinum. At Arrianus noster multos fluuios atque portus,insulas Pyralaon atque insulā Menuthiam inter vtrumque interiecta esse tradit.

Mensuræ quatuor species. Stadium. *Portus distinctis stathmis.*) Arrianns noster quatuor ferè mensurarū nominibus atq; generibus ad locorum interualla demetiēdū vtitur. Prima est στάδιον, siue στάδιος(quo ī genere Arrian.noster hac voce ferè vtitur)quæ cōmunis olim maximè Græcorum mensura fuit,ἀπὸ τῆς στάσεως.i.statione dicta,tantùm nimirū spatium,quantū Hercules vno spiritu conficere potuit,quo perfecto stetit plerique stadium 250.pedum,Herodotus centum iustorum pass.statuit.

Stathmus. Secunda est σταθμος.i.statio siue māsio(qua voce Plin.sæpe vtitur)significat spatiū diætę vnius.aiúntque milliaria vigintiquatuor cōprehendere, quæ leucas efficiāt quatuordecim,iustā nimirum ac moderatā peregrè proficiscētium diætā. Verùm aliæ sunt stationes proficiscētis exercitus,aliæ verò cursorū, siue veredariorum,Rob.Cœnalis De pōder.

Dies. Tertia est ἡμέρα.i.dies.Herod.Ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίη ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληται.Hoc est iter vnius diei 200.ferè stadia cōplectitur.Itē,νηῦς ἐπίπαν, μάλιστά κῃ κατανύει ἐν μακρῇ ἡμέρῃ, ὀργυίας ἑπτάκις μυρίας,νυκτὸς τε ἑξακισμυρίας.Hoc est,nauis ferè longè die meat septuaginta millia passuum,nocte verò sexaginta.

Dromus. Quarta est δρόμος,qua & simpliciter vtitur pro itinere diei tā in mari,quā in terra,& alicubi δρόμον ἡπείρου nominat pro spatio,siue termino eius spatij, quod

vno

vno die in terra confici solet. Potest autem id in terra ferè certius esse, quàm in mari, vbi propter ventos, & alias causas inæqualia itinera redduntur. Arrianus itaque noster duplices in hoc periplo dromos facit, alios ἡμερησίοις. i. diurnos, alios νυχθημέρου, qui die pariter, atque nocte vna conficiuntur. Ptol. cap. 8. contra Marinum νυχθημέρου φορᾶς πλοῦ, hoc est, diei naturalis (diem & noctem complectentis) nauigationem, si secunda fiat, 100. stad. esse ex Theophilo probat. *Dromi duplices.* *νυχθήμερον ad verb. die noctéque. 2. Cor. 2.*

Vsque ad insulas Pyralaon.) Quid si sint insulæ quas Ptol. post Aromata enumerat, nimirum ἀμείβου. i. Amibi insula, μλυᾶ, Mena Insulæ duæ, μυρίκη, Myrice vna, à quarum Oriente est Pelagus quod Hippadis dicit appellari, Indico mari contiguum. Vel etiam forsan sunt tres insulæ, Munfia, Zenzibar, Penda, hodie dictæ intra insulam Menuthiam, siue S. Laurentij (de qua paulò post) & continentem interiectæ. Hæ autem tres insulæ (quas veteribus ignotas, nostris demum temporibus Portugallensium industria inuentas atque patefactas esse volunt) mirum in modum sunt fertiles, atque feraces oryzæ, millii, malorum citriorum, aurantiorum, limoniorum, omnis generis frugum ac fructuum. Montes habent arboribus vestitos, plurimas arundines sachari, multum pecoris. Incolæ earum sunt Saraceni, sectæ Machometicæ addicti, exiguo debilique corpore vestibus sericis atque gossypinis, quas Monybasæ à Cambaiensibus mercatoribus emunt, vestiuntur mulieres monilibus, catenis, inauribus, armillis, annulis aureis atque argenteis ornatæ incedunt. Mercaturam cum iis qui sunt in continente exercent fructibus atque pecoribus. Naues habent paruas, infirmas, ex vna arbore compactas, funibúsque colligatas, quarum vela ex palmarum storiis contexta. Hæc Odoardus Barbosa, & alii. *Insulæ Pyralaö.* *Insulæ Munfia, Zenzibar, Pẽda.* *Insularum harũ triũ, descriptio. Regio fertilissima.* *Incolæ.*

Εἰτεπνσιωμμρυεθεσίας.) Omnino est mendum. Rhamnusius vertit, Insula stricta, quę Menuthesia dicitur: Menuthias Stephano, atque Ptolemęo, de situ Æthiopiæ inferioris, insula est Æthiopiæ, iuxta Prassum promontorium (quod alii Melinde, alii Mozambique etiam volunt) vnde Μενουθιεύς. Hanc verò insulam Portugallenses volunt esse insulam S. Laurentii hodie dictam maximã, atque celeberrimam. Hæc olim Madagassar, hoc est fons Lunæ, ab incolis appellata, postea S. Laurentii fuit nominata, eò quòd die diui Laurentii memoriæ consecrato fuit à Lusitanis cognita, anno salutis 1506. Vt enim solennes dies cadebant, qui erant diuorum memoriæ cõsecrati, ita Lusitani nomina terris, & insulis, & fluminibus incognitis, quæ diebus illis primùm viderant, imponebant. Ea verò est illi regioni opposita, quam appellant Ægesimbam, ad Solis ortum sita est, vna est ex maximis insulis, quæ à Lusitanis fuerant inuentæ. Patet in longitudinem circiter mille atque ducentis milliariis, in latitudinem vero quadringentis, & octoginta. Est variis regnis distincta. Regionis mediterraneæ cultores simulachris dediti sunt, qui oras maritimas incolunt, maxima ex parte Mahumetis sectam sequuntur. Partim nigri, partim colorati, breui autem, & crispo capillo sunt. Diuites vestibus gossipinis amiciuntur: tenues verò pudenda tantùm gossipina veste contegunt. Licet eis vxores ducere, quot eis libuerit. Regio est singulari fertilitate prædita. Fontes habet quàm plurimos, & aquas dulces atque perennes, vt hic quoque Arrianus fatetur. Est prætereà densis syluis, atque nemoribus culta, vnde κατάδενδρος ab Arriano appellatur. Abundat multum piscatu, venatu, & aucupio. Sic Arrianus noster plurima in ea auium genera atque testudinem montanam reperiri scribit. Feras autem omnino nullas, præter crocodilos innoxios, in quo posteriore non illi conuenit cum insulæ S. Laurentii scriptoribus, qui eam plurimis feris abundare testantur, id quod est verisimilius ob nemorum atque syluarum copiam, de qua vtrique consentiunt, vt dictum est. Nisi forsan per feras beluas tantùm maritimas libet intelligere. Varias prætereà fruges modica cultura adhibita profundit: multiplicesque radices, quibus homines vice panis vtuntur, *Menuthias insula.* *Menuthesia, olim Magadassar, hodie S. Laurentij.* *S. Laurentij insulæ descriptio.* *Quantitas.* *Incolarum religio.* *Vestitus.* *Polygamia.* *Regio fertilis.* *Fontes. Aquæ dulces.* *Syluæ.* *Animalia.* *An feræ in S. Laurentij insula.* *Fruges.*

Radiciuori. Arundines Saccharinæ. Zinziber. Argenti metalla. Incolarum mores. Lingua. Naues. Arma. S.Laurentij insulam esse Menuthesiam.

effert, vnde Rhizophagi, hoc est, Radiciuori possunt appellari, qui Æthiopiæ populis à veteribus annumerantur, de quibus suprá. Citreis malis, & aliis arboribus odore miro redolētibus vestita est. Arundines innumerabiles, è quibus saccharum vel natura instillatur, vel artificio exprimitur, in ea proueniūt. Zingiber passim effunditur, quo quidem viridi vescuntur, si eum conseruare nesciunt. Habent argenti metalla quàm plurima. Gens est natura simplex, & ad humanitatē propensa, lingua quadā propria Monzambiquensium linguæ dissimili vtitur. Artificio nauigandi carent, lintribus tantùm piscationis gratia vtuntur. Vnde Arrianus noster nauigia illis ῥάπτα atque μονόξυλα (de quibus paulò pòst) esse dicit, quibus ad testudines capiendum vtantur. In præliis non aliis armis, quàm leuibus iaculis vtebantur, sed nunc Lusitanorum consuetudine & vsu melius armati in aciem prodeunt. Et hæc quidem de insulæ S. Laurentii situ, & natura, & gentis moribus, Andreas Corsalis, Odoardus Barbosa, Osorius lib. 2, atque alii literis prodiderunt, quæ cum iis quæ hic Arrianus de Manuthia insula scribit egregiè admodum cōueniant, inde efficitur verisimilem esse illorum opinionem, seu coniecturam, qui S. Laurentii & Manuthiam insulam, vnam eandémque insulam esse existimant.

Crocodili innoxij.) Crocodilum (inquit Plin. lib. 8. cap. 24.) habet Nilus quadrupes malum, & terra pariter & flumine infestum. Hos Nili crocodilos (quod sanè est admiratione dignum) Leo Africanus hodie postquam Mahometani, ceu alteri crocodili Ægyptum occuparunt, magis quam olim Ægyptiorum & Romanorum temporibus sæuire testatur. Idem auctor miratur, quid causæ, quamobrem Nili crocodili, qui à Cairo sunt versus mare nullum dent damnum, cæteri verò sint nocentissimi. In Nigro etiam fluuio reperiuntur, sed non vt in Nilo, adeo multi. Crocodili Indi Orientales passim in fluuiis, quos Cainan ibi appellat. De Gāgis fluuii crocodilis vide Nicolaū Cozium. In Goa insula crocodilos, longitudine viginti pedum, qui nunquam ex aqua exeant, testis est Andreas Corsalius. In regione Cananor, præsertim in fluminibus multos crocodilos reperiri, qui hominem terrerent, quia flatu suo longè latéque Ziberti odorem spargant, scribit Barbosa. Crocodilos etiam ab Ægyptiis, teste Herodoto in Euterpe, Champsas appellatos hodie quoque à Turcis Kimpsar nominari, testis est Scaliger exercitat. cap. 96. Verùm de crocodilorum Nili quantitate, figura atque forma, astutia, insidiis, de aue (quam Trochilum veteres appellant) quas intrant in eorum ossa ad extergendos dentes de eorum partu, captu, & carne, qua Ægyptii vescantur, de his vide plura apud Leonem Africanū lib. 8. Sic in Indo fluuio Nearchus tradidit, teste Strabone, crocodilos nec multos nec hominibus infestos reperiri.

Rhapta.) Nauium genera, quorum Arrianus in hoc periplo passim meminit, hæc sunt σκάφαι ἀπὸ τοῦ σκάπτειν dictæ, hoc est cymbæ, vt nonnulli volunt, ex vnica arbore excauatæ, quibus olim Illyrij vsi fuerunt, quæ maiores naues consequebantur. Item paruæ ad piscandum nauiculæ, piscatoriæ scaphæ dicuntur. Ἐφόλκια, ex quibus in maiores naues vectores admittantur. Ῥάπτα (à quibus Rhapta promontorium dictum) ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν, naues consutiles, siue plicatiles. Plin. lib. 5. cap. 9. Naues AEthiopiæ plicatiles esse dicit, quas humeris transferunt. Μονόξυλα, quæ ex vno ligno siue arbore confectæ sunt, quæ hodie Almadie appellantur, teste Odoardo Barbosa in descriptione Angos vrbis AEthiopiæ, Plin. lib. 6, Regio ex qua piper monoxylis lintribus Bacarā conuehitur. Σχέδιαι, Latinè rates, naues tumultuariæ. Infrà, inquit, σχέδιαι διφθέριναι ἐξ ἀσκῶν, hoc est, rates ex pellibus, atque vtribus confectæ. Hinc Plin. lib. 7. Ante ratibus, inquit, nauigabatur inuentis in mari Rubro inter insulas à rege Erythra, primum nauium genus. Atque hæc quidem sunt notiora nauium genera, de quibus vide Bayf. de re nauali, Lazium commentar. Reipubl. Rom. libro 6. Calcagninum de arte nauigandi. Alia verò quoque ab Arriano nauium genera

ra recensentur magis ignota. Eiusmodi sunt τράππαγα & κοτύμβα, *Trappaga, & Cotymba*, quas dicit naues fuisse longas, quibus in Papicam olim nauigarum sit. Item μανδάρατε, quas dicit nauiculas quasdam ῥαπτὰ, hoc est, sutiles fuisse. Item σάγγαρα naues ex monoxylis nauibus conflatæ, quibus in Gange, & Chersoneso aurea olim nauigatum fuit. Nauigiorum porrò antiquorum maris Rubri, & Indici descriptionem vide apud Procop. lib. 1. de bello Persico. Nauium genera atque nomina hodie in mari Rubro, AEthiopico, Indico visitata hæc ferè sunt. Zambuchi, ciampanæ, paras, almadiæ, cathari, Porcai, giunci, paiares, quarum descriptionem videre licet apud Ludouicum Barthemani, siue Vartomanum, & in Sūmario Orientali. Hodie denique vt olim quoq;, nonnisi paruorum nauigiorum vsum in Rubro mari, etiam omnes fatentur.

Trappaga. Cotymba. *Mandaratæ.* *Nauigia Erythræi, vt Indici maris hodie.*

Ad capiendas testud.) De varia & multiplici testudines capiendi ratione, vide Plin. lib. 9. cap. 10. Oppianum Gesnerum.

Testudinum captura.

Γύργαθος.) Teste Hesychio signif. sportam vimineam in quam panifices panem mittunt, hic pro instrumento vsurpatur piscatorio, Germanicè *ein Rusch*.. Γύργαθος etiam lectus est, in quo Paralytici mentéque capti, quique dęmoniaci vocantur vincti iactant se (Gręca enim vox à voluendo dicta videtur) multa minitantes, sed frustrà. Hinc prouerbium γύργαθον φυσᾷς. i. Gyrgathum spiras in insanum, frustráque minitantem.

Gyrgathos.

Rhapta vltimum Azaniæ promontorium.) Ptol. post Tonicam in Barbarico situ, subiungit & ῥάπτου, *Rhapti* fluu. ostia, & Rhapta metropolim Barbariæ parum à mari distantē Australem, & Rhaptum promontorium. Idem planè tradit lib. contra Marinum cap. 17. Niger Ptolemæi interpres. Hinc (scilicet post Tonicam) sinus trium dierum transitu aperitur, statímque post illum Rhapta metropolis Barbaricæ gentis, parum à mari distans, cui Rhaptus amnis ad læuam in mare vadit. Et inde Rhaptum promontorium, vbi Arabes dicunt Nili ramum mare influere. Stephanus ῥάπται metropolis AEthiopum, cuius incolæ ῥάψιοι *Rhapsii*, & ῥάπτρα *Rhaptra* (Rhapta eliso ρ legendum) portus, & ῥάπτος Rhaptus fluuius. De hoc fluuio sic scribit Ioann. Barrosus diligentissimus cosmographus. Regionis, inquit, Zanguebar principium est vnus ex nobilissimis Africæ fluuiis meridiem versus, in Oceanum magnum sese exonerantibus quē Ptol. Rhaptum appellat, cuiúsque latitudinem versus Austrum sex grad. facit, quum potius ipsa experientia teste, nouem sit graduum versus Boream. Oritur in terra regis Abyssinorum quem Presbyterum Ioannem appellant, in montibus quos incolæ Grarum appellant, ipsum vero fluuium Oby, & vbi in mare intrat, Quilmanci nominant Saraceni eius accolæ à castro quodā, quod in ostio eius principe situm est iuxta regnum Melinde. Ab hoc fluuio si versus promontorium Guardafuni nauigetur, indéque ad portus freti maris Rubri inflectatur, regio efficitur, quam Arabes propriè Aian appellant, cuius maxima pars ab ipsis incolitur, licet magnam quóque eius partem versus Meridiem mediterraneam Nigri idololatræ inhabitant. Ab ostiis porrò fluuij istius Quilmanci versus Occasum vsque ad promontorium Currentium dictum, omnis, inquam, hæc regio versus Occasum vsque ad promontorium Bonæ spei, ab Arabibus atque Persis Zanguebar, ab incolis Zanguij appellatur.

Rhapta promōt. *Rhapta fl.* *Rhapsii.* *Regio Zanguebar.* *Rhaptus fl.* *Mons Grarus.* *Rhapti nomina & Rhapti ostia.* *Aian regio à Rhapto fluuio efficitur.* *Zanguebaris regionis termini.*

Vltimum Azaniæ emporium.) Arrianus hoc facit vltimum, quia huc vsque illius sese extendebat cognitio, vlteriora ignorauit. At verò Ptol. vltra Rhapta progrediendo ponit Prassum promontorium, cuius Stephanus quoque meminit. πράσον per σ simplex (nisi forsan sit mendum) eiúsq; incolas πρασίους Prasios appellat. Idem Ptol. à Rhapto promontorio ad Prassum vsque dicit Barbaricum sinum (qui & asperum mare ob breuia dicitur) extendi, illúmq; circumquaque cingi Æthiopibus Anthropophagis, supra quos habitent Rhepsij Æthiopes. Idem cap. 17. contra Marinum à Rhaptis ad Prassum dicit sinum esse maximum, non tamen profundum. Dioscorum quoque dicit affirmasse naui-

Prasum promont. *Rhepsij AEthiopes.* *Nauigatio à Rhaptis ad Prassum.*

Prasum nõnullis videtur esse Melinde.

Prasum potius Mozambique hodie dictum.

Mozambique regio.

gationem à Rhaptis ad Prassum, quæ multorum dierum est, quinque millium stadiorum tantummodo statuisse, quippe cùm venti sub Æquinoctiali sint εὐμετάβολοι, id est, facillimè mutentur, ac varientur: Sed de hoc interuallo inter duo hæc nobilissima emporia, vide plura ibidem necnon cap. 14. Promontoriũ autem Prasum quidam putant esse Melinde, quos Belleforestus errare dicit, quippe quum dispares sint Prassi, atque Melinde gradus, idémque Melinde quidem promontoriũ esse Noticornu à Ptol. dictum (quod est Azaniæ principium) Prassum autẽ esse hodie dictum Mozãbique, sibi videri dicit. Rhamnusius ex Portugallẽsiũ cõiectura, & in primis nobilis ille & genere, & eruditione Portugallensis Ioannes Barrosus in sua Cosmographia Prassum affirmat esse regionem, siue insulam hodie Mozambiquen dictam, quippe quum tot eius sint gradus, quindecim nimirum, quot à Ptol. Prasso assignantur, versus Austrũ. Est autem Mozambique regio siue insula à Vasco Gama regis Lusitaniæ legato primum cognita, & patefacta anno salutis 1499, cuius magnam partem ante Portugallensium aduentum in illas oras Saraceni mercatores habitabant, erántque sub imperio regis Quiloæ. Hodie rex Portugallensis & arcem in illa, & Saracenos suo habet subiectos imperio. Portum habet optimum, vixque celebrius aliud emporium in regionibus illis reperitur. Inde enim naues in Arabiam, in Indiam, in multas præterea terrarum partes abeunt, & ex omnibus illis locis innumerabiles in eã merces conuehuntur. Istius incolæ homines sunt agrestes, simulachris dediti. Hæc Odoardus Barbosa, Osor. lib. 1.

Agesimba.

Oceanus enim post hæc loca nondum inuestigatus.) Ptol. post Prassum demũ promõtorium terram dicit esse incognitam, iuxta quam idem testatur regionem maximam Æthiopum extensam esse, quæ Agesymba appelletur. Est autem Agesimba vt eam Osorius 4. lib. describit, ea Æthiopiæ pars, quæ est vltrà promontorium Bonæ spei, & Australi Oceano terminatur. In ea regnum est latissimum Benomotapæ, cui ante quàm Lusitani eas oras perlustrarent, omnes illius oræ Reges sine recusatione parebant, quod quidem, regnum ibidẽ pluribus describit. Ægesimbe ambitu Zofala quoque siue Cefala insula auri abundatissima continetur, quæ sexdecim gradus ab æquinoctiali plaga distat.

Ichthyophagi Æthiopes.

Hesperij Æthiopes.

Agesimba.

Prasum promõt.

Mozambique.

Hesperij hodie Pangelungi.

Promontorium Bonæ spei.

Incolæ Zanguebaris regionis.

Ad Austrum extensa cum Occidentali mari.) Ptol. de situ Æthiopiæ inferioris. Magnum sinum, inquit, qui apud Occidentalem Oceanum est, tenent Ichthyophagi Æthiopes. Ex his australiores sunt vsque ad terram incognitam, qui communi nomine Hesperii Æthiopes appellantur. Ad horum autem omnium illustriorem cognitionem operę pretium est illam Ioannis Barrosi horum locorum descriptionem ante oculos habere propositam, quæ ita se habet. In illa, inquit, Africæ regione, quæ est in Æthiopia, quam Ptol. interiorem appellat, vbi Agesimba terra australissima sita est, alia quoq; sese offert regio, quæ ipsius quidem temporibus incognita fuit, hodie verò postquam Indiam per hunc nostrum Oceanum perlustrauimus, sanè quàm est notissima. Ad illius principium Prassum promontorium iacet ab ortu, quod quidẽ Ptol. quindecim grad. statuit, quot quidẽ nos quoque illud esse experti sumus, quod hodie Mozambiquem appellant vbi habemus castrum, quod tutissimum, commodissimúmque portum in Indiam nauigantibus præbet. Pars verò illius regionis Occidentalis, quam Ptol. ignorauit, definitur latitudine quinque grad. versus Austrum, quæ quidem continens est cum illis AEthiopibus, quos ille communi nomine Hesperios vocat. Hi sunt iidem qui hodie Pangelungi vulgò appellantur. Manicongi nostri regno imperióque subiecti. Inter hos autem duos terminos Orientalem & Occidentalem interiacet clarum illud, & illustre Bonæ spei promontorium, quod tot seculis in hominum ignoratione versatum est. Hæc vniuersa regio valde amplã, (cuius incolæ Barbari homines plurimùm linguis à se inuicem discrepant) proprio nomine caret. Arabes autem, atque Persæ, qui literis delectantur, iisque sunt finitimi regionem illam in suis

suis scriptis Zanguebarem, illiúsque incolas & Zanguas, & Cafras appellant, quod posterius nomen Cafræ iuris & legum expertes significat. Sic Galli hypocritas appellant *Caphars*, quod apud illos commune est omnium idololatrarum nomen. Hanc præterea ipsi regionem inter ostia fluuij Quismanci (is est Rhaptus) & promontorium Currentium interiectum, humilem esse atque palustrem, auri quidem abundantem, sed insalubrem, atque sterilem, eius deniq; incolas Zanguios siue Cafras dictos feros esse atque agrestes, cùm Barrosus, tũ Summarij Orientalis author apertè testantur. *Zangua. Cafræ.*

Nunc absoluta prima huiusce peripli parte Troglodyticæ, atque AEthiopicæ loca maritima complectente: colophonis loco subiungam breuem quandam enumerationem siue descriptionem illustrium locorum maritimorum, quæ à Guardafuni primùm siue Aromatum promontorio Mozambique siue Prassum promontorium versus, deinde ab hoc vsque ad promontorium Bonę Spei, denique ab illis Lisbonam vsque Portugalliæ metropolim (olim Olyssiponem dictam) nauigantibus sese offerunt. Quæ quidem loca Portugalliensium laboriosis, periculosísque nauigationibus & cognita primùm nostris siue patrum nostrorum temporibus atque illustrata fuerunt, & hodie maximè frequentantur.

Guardafuni, siue Aromatum promontorium, de quo suprà dictum. *Guardafuni.*

Assum, siue Asun. Essina Ptol. de qua suprá. *Assum.*

Magadaxũ, olim Opona, de qua suprá. *Magadaxum.*

Braua ciuitas à Saracenis habitata, regis expers, quam senes magnæ authoritatis, ac dignitatis viri gubernarunt, teste Odoardo Barbosa, de cuius miserando exitio suprà dictum est. *Braua.*

Paté Lamon	Ciuitates munitæ, quarũ incolæ Saraceni cum Ethnicis mediterraneis partim mercaturam exercent, partim etiam bella gerunt. Odoard. Barbosa.
Penda Munfia Zinzibar	Insulæ tres quæ se inuicem ordine quodam consequuntur, de quibus suprà dictum.

Paté. Lamon. *Penda. Munfia. Zinzibar.*

Zinzibaris verò, quæ vna est ex illis tribus, luculentam in primis mentionẽ facit Osorius libro 2. eam Zinzibarim appellans. Insula est, inquit, opima, fertilis, fontibus crebris, & densis nemoribus amœna, multísque gregibus abundans, à continente circiter passuum viginti quatuor millibus disiuncta, in qua præter alias arbores, altissimæ mali Medicæ in syluis sponte nascuntur, è quarũ floribus, quum ventus leniter spirat, in loca etiam longinqua suauissimi odores afflari dicuntur. Illius princeps quanuis Mahumetis sectam sequeretur, tamẽ Vastum Gamã benignè complexus est, illúmque commeatu & fructibus onerauit, anno 1499. insula S. Laurentij tribus illis opposita, olim Maidagascar, siue Madagascar dicta sub octauo parallelo Australi sita, cùm ingens, tum opulenta, ad quam viginti diebus circiter ex Moabar Indiæ proueniunt mercatores, teste Scaligero, Ptolemæo. Menuthia, Plinio Cerne dicta, vt nonnulli volunt. Sinus huius insulæ ob amœnitatem singularẽ Pulcher appellatus à Roderico Pereira Coutigno Lusitano, qui primus tempestate agitatus, in eum introiuit. Nomen illud adhuc hodie retinet, teste Osorio lib. 1. *Zinzibaris insulæ descriptio.* *Menuthia insula Cerne Plinio.*

Melinde Oppidum, de quo suprà, vnde Melinde regnum. *Melinde.*

Mombaza vrbs abest à Braua quadringentis millibus passuum sita intra sinum quendam in rupe præcelsa & edita. Fluctus quum se ab introitu sinus incitant, in aduersam frontẽ vrbis incurrunt. Inde deducti, introrsus penetrant, & vtrunque latus vrbis alluunt, ita vt peninsulam efficiant. Habebat autem in portu vrbs arcem munitissimam, armis & telis, variísque tormentis refertã, *Mombaza descriptio.* *Portus.*

Fructus. *Animalia.* *Cæli temperies.* *Incolarũ victus.* *Aedificia.* *Vestitus.* *Rex.*

firmiſſimiſque præſidiis atque ſingulari vigilantia defenſam. Tellus abundat fructibus,& oletibus,& frugibus,pecorum & armentorum gregibus, & aquis dulcibus.Vtitur præterea mira cæli temperie.Homines viuunt admodum lautè,domus more noſtro ædificant,tectoriáque variis coloribus depicta parietibus inducunt.Mercaturæ valde ſunt dediti,mulieres ſericis veſtibus atque auro ſeſe ornant.Rex eius quum elato atque inflato animo regi Portugalliæ nollet parere ciuitatem amiſit,quæ à Portugallenſibus vi capta fuit, ipſe occiſus, magna pars hominum in ſeruitutem redacta,terra vaſtata,opima auri,argenti, æris,marmoris,veſtium ſericarũ, atque auro intertextarũ, pretioſiſſimarũ denique mercium præda ablata. Abeſt hæc inſula Mombaza à Zinzibaro inſula ad Occidentem ſolis octoginta paſſuum millia. Inter ipſam inſulam & continentem,fretum interiectum eſt adeò anguſtum, vt nauium nulla eò tranſire poſſit,quæ non ſimul & ab inſula,& à continente facillimè cernatur.Hæc Odoardus Barboſa,Oſor.Luſitanus lib.1.& 3.

Quiloæ deſcriptio. *Plantæ.* *Pecora.* *Fruges.* *Vrbs Quiloa.* *Aedes.* *Naues.* *Regni ambitus.* *Religio.* *Lingua.* *Commercia.* *Veſtitus.*

Quiloa inſula abeſt à Mozambiquenſi circiter quadringẽta paſſuum millia, anguſto mari à continenti diuiditur. Inſula conſita eſt plantis & arboribus: fontes habet gelidos atque perennes:armentis & pecorum gregibus abundat, animantia multa in ſyluis,atque nemoribus nutrit ex iis quæ venatorum opera capiuntur. Tellus eſt fertilis,& adhibita mediocri hominum cultura varias fruges effundit.Mare continet piſces varios,& optimos. Vrbs eſt magna,habitatorúmque multitudine referta. Ædes ſunt amplæ,& extructæ magnificè:cœnaculis & laquearibus,& tectoriis pulcherrimè ædificatæ:& ornatæ multa,& varia ſupellectile.Naues non ſunt abſimiles Mozambiquenſium, thure tamen noto propter penuriam picis oblinuntur.Quiloa regnum ſupra nongenta millia paſſuum olim in longitudinem patebat. Rex & omnes Quiloenſes Mahumetis placitis addicti ſunt.Homines partim ſunt nigri,partim colorati, Arabicè loquuntur,& multas præterea linguas norunt propter multarum nationũ, quæ ad illas oras veniunt,cõmercium. Arabũ aut Turcarũ more veſtiuntur, viuunt admodum lautè. Rex illius inſulæ quum obedientiam regi Portugalliæ denegaret,regno exutus fuit,ac multis captis & occiſis, inſula in regis Portugalliæ poteſtatem fuit redacta,ędificata in ea arce munitiſſima. Teſtis Odoardus Barboſa,Oſorius lib.2.3,&c.

Mozambique. Mozambique Ptolemæo Praſum,de quo ſuprà.

Angos. Angos vrbs regem habet, qui Angoterax dictus eſt, cuius incolæ Sarraceni homines ſunt nigri,corpore puſillo, vmbilico tenus nudi,inferiorem corporis partem veſtibus goſſipinis atque ſericis tectam habent. Mercaturæ valde ſunt addicti,lingua Arabica vtuntur,abundant pecoribus,millio,oryza, & regi Portugalliæ parent,ſępenumero tamen ab illo defectionẽ moliuntur. Hæc

Thomas Lopezius *Cuama fl.* Odoardus Barboſa. Vide plura apud Franciſcum Aluarezam,Thomam Lopezum.Zuama ſiue Cuama fl.ingens. Aſtapi fl.brachium, de quo ſuprà:eundem pluribus deſcribit Odoardus Barboſa.

Zimbaos. Zimbaos vrbs magna,cuius ædes ex lignis atque paleis ſunt conſtructæ,vbi rex Benamataxa,ſiue Benomatapa ſæpe commoratur. Vide Odoardum Barboſam.

Benamataxa. Benamataxa ab vrbe Zimbaos ſex diebus diſiuncta metropolis regni Benamataxæ,de quo vide Odoard. Barboſam.

Zefala. Zefala ſiue Zofala pars Ægeſimbæ auro opulentiſsima, quam nonnulli Ophir,cuius in ſacris Literis fit mentio,vnde aurum Obrizum eſſe exiſtimant. Eam quomodo Frãciſcus Gama imperio Emanuelis regis Portugalliæ ſubiecerit,arce ibi incredibili celeritate extructa. vide Oſor.lib.4. Odoardũ Barboſ.

Vtique paruæ,& quæ ſequuntur,magnæ, inſulæ ſunt à Sarracenis habitatæ, ambracæ atque vnionum pleniſſimæ. Odoard. Barboſa.

S. Sebaſtiani promontorium. Promontorium S. Sebaſtiani in quo multi montes,agri,valles amœniſſimæ, conſpi-

conſpiciuntur,in quibus magna eſt copia vaccarum, veruecum, animalium ſylueſtrium. Eius incolę nigro ſunt colore,nudi plerunque incedunt,pellibus tantùm ceruinis,aliarúmque ferarum amicti. Barboſa. Promontorium Currentium,quod altera quædam Scylla atque Charybdis dici poteſt. Hinc ſequuntur promontorium S.Spiritus, Alagoa, Linfante, Eumos fluuius, Agullas promontorium. Sancti Blaſij aquatio,ſinus ad Orientem ſpectans, qui 220. paſſuum millia ab vltimo promontorij Bonæ ſpei flexu abeſt, teſte Oſorio libro 1. *Currentium promontorium.*

Bonæ ſpei promontorium, in quo(id quod Ioannis primi Portugallenſium regis temporibus accidit)flectendo,quum Portugallenſes tempeſtatibus(quibus eſt obnoxium)iactati ita & afflictati eſſent, vt ſæpenumero omnem ſpem ſalutis abiicerent,illud Tormentoſum appellarunt. Tormenta enim apud illos idem ſunt,quod tempeſtas aduerſa. Flexu promontorij huius explorato reuerſi ſunt. Quum autem Ioanni regi huius promontorij ſitum, & longitudinẽ demonſtrarent,tanta lætitia affectus eſt, vt exiſtimaret eſſe ſibi iam aditum in Indiam patefactum :& quaſi fœlicis euẽtus augurio commotus, promontorium illud,Bonæ ſpei nominari iuſſit. Hæc Oſorius Luſitanus libro 1. Idem promontorium poſtea anno ſalutis 1499. Vaſcus Gama à rege Emmanuele(qui Ioanni primo ſucceſſit)ad Indiam luſtrandam miſſus, maximis cum difficultatibus ac periculis ſuperauit vigeſimaquinta die Nouembris quum in eius latitudine ſuperanda quinque dies poſuiſſet,teſte Oſorio libro 1. Terra illa(vt idem teſtatur)ſyluas habet ingentes,& denſa nemora, pecudum, & armentorum greges innumerabiles. Eius incolæ colore, & ſpecie ſimillimi illis, qui in ſinu S.Helenæ habitant. Quum loquuntur,ſingultire videntur,nudi ambulãt, pudenda ligneis vaginis includunt,fiſtulis vtuntur. Tuguria ſibi ex lateribus Sole aduſtis,aut è terra faciunt,quę culmis deinde,atque congeſtis glebis con tegunt. Inter hoc verò promontorium,& Olyſipponenem hæc ferè loca, Portugallenſium nauigationibus trita, interpoſita ſunt:inſula S.Iacobi, quæ reſpicit Æthiopiam,inſula S.Helenæ parua in medio mari ſita, fluuios habens gelidos,atque perennes,nemora dẽſiſsima, cælum ſaluberrimum,multis porcorum,& pecudum gregibus,variiſque fructibus,& oleribus abundans. Oſorius libro 2. *Bonæ ſpei promont.* *Cur Bonæ ſpei dictum.* *Regionis circa Bonæ ſpei promont. cuiuſmodi.*

A dextris Bernices.) Adhuc dextrã maris Rubri partem à Berenice perſequutus eſt, nunc ſiniſtram eiuſdẽ partem percurrit,& hinc incipit ſecunda pars peripli, Arabiæ præſertim fœlicis loca maritima continens. *Peripli pars 2.*

Vicus Albus. Ptolemæus de ſitu Marmarycæ,Libyæ, & totius Ægypti in interiore ſinu Arabiæ, meminit portus Albi inter Axyam, & Acaben montes,quem Niger ex montium circunſtantium candore ſic vult fuiſſe appellatum. Hunc vicum Album Strabo maximum olim Nabatæorum emporiũ fuiſſe teſtatur. *Vicus Albus.*

Per quem in Petram.) Sic Strabo libro 16. Ex Albo vico, inquit, in ipſam Petram,ex Petra Rhinocolura,quæ in ipſa Phœnicia eſt iuxta Ægyptum,merces comportantur,atque hinc alia in loca,nunc pars maxima per Nilum Alexandriam vehitur. Idem ſcribit Ælium Gallum ab Auguſto Cæſare in Arabiam miſſum, Sylęi Nabatæorum legati fraudibus ex Petra in Album vicum, mari per loca auia, importuoſa, occultis cautibus infeſta,per longos anfractus,cum ſummis difficultatibus,magna militum atque nauium iactura deductum,ſeu potius ſeductum fuiſſe. Negabat enim Sylæus terreſtri itinere in Album vicum exercitum duci poſſe, quum in eum, atque etiam vlterius mercatores tanta camelorum, ac hominum multitudine tutum ac plenum iter ex Petra in alteram Petram faciant,vt nihil ab exercitu differant. Petra Nabatæorum quondam(teſte Strabone)metropolis in loco æquo,plano,& amœno poſita eſt, cincta rupibus ac præcipitiis, introrſus fontes & ad hortos irri- *Petra.* *Ælius Gallus.* *Petra Nabatæorum.*

gandum,& ad aquationem vberrimos habet. Extra illius ambitum regio est magna ex parte deserta,præsertim Iudæam versus. Hinc Hierichuntem breuissimum iter trium dierum,aut ad summum quatuor, in Palmetũ verò quinque. Plinius libro 6.cap.28.etiam sitam esse dicit in conualle(quam Niger hodie quoque Arnonas dicit appellari) paulò minus vndecim mill. passuum amplitudinis,circundatam montibus .naccessis, amne interfluẽte.Is,teste Nigro,est Arnon.Niger eam Ar,siue Arachen quondam dictam fuisse vult à nomine eius conditoris,qui vnus ex quinque Madianitarum regibus fuit,in diuinis verò literis & Nabath, & Arnon, & Iectabel, & Petra deserti appellatur. Abest à Gaza(quæ hodie Gazera dicitur)teste Plin.D.C.millia à sinu Persico CXXII.millia.Huc cõuenit vtrunque biuium eorum qui Syriæ Palmyram petiere,& eorum qui à Gaza venerunt.Ptolemęus eam inter Gorassam,& Characombam ponit.Ab hac vrbe appellata est Arabia Petræa, tanquam eius metropoli,& eius incolæ Petrodes.Nonnulli volunt esse hodie dictam Arach, alij(vt Bellonius,& Belleforestus)Meccam vrbẽ, cùm Mahumetis sepulchro, atque fano(quod singulis annis maxima virorum mulierúmque turba superstitionis ergò visitur,atque frequentatur)tum verò mercatu maximo celeberrimam,à qua Inda,quæ & ipsa vrbs est celebris, itinere diei vnius abest,teste Osorio lib.11.Alij tamen,inter quos Niger,Mochuram vrbem olim dictam volunt esse eam,quæ hodie Mecca appellatur.

Conuallis Arnonas. Arnon fl. Petra olim Ar, siue Arachen dicta. Petra deserti. Gaza hodie Gazera. Arabia Petræa. Petrodes. Petra alijs hodie Arach dicta. Alij Mecca. Inda vrbs. Mecca alijs videtur olim Mochura.

Nabatæorum regem.) Ναβαταία *Nabatæa*, Dionysio, Ναβαταίη Stephano,regio Arabiæ,Syriæ contermina,populosa in primis,& pascuis abundans. Hinc & Nabathæos Dionysius ἀφνειοὺς appellat:de quorum moribus,regionis situ,ac bonitate,vide plura apud Strab.lib.15,sub finem.

Nabathæa regio

Malichan regem Nabath.) Nomen Malicha Hebraicè siue Chaldaicè Regem significat. Hirtius initio libri De bello Alexandrino, meminit regis Nabathæorum,Malco nomine,à quo Cæsar equites ad bellum euocauit. Videtur ergo nomen hoc fuisse Gentile, ac proprium Regum Nabathæorum. Verisimile est quoque hoc nomen tractum fuisse à fictitio illo deo Milchon, siue Melcham,cuius mentio fit 4.Regum cap.13.& 1.Sophoniæ. Soliti enim sunt Ethnici falsorum deorum,quos colebant,nomina sibi imponere. Augusti Cæsaris temporibus rex fuit Obodas nomine,ante Christi aduentum,teste Iosepho, Aretas nomine, Rex potentissimus iis imperauit. Is forsan est ipsius, quem Strabo Obodæ regi affinitate coniunctum fuisse testatur.De regũ Nabathæorum conuiuiis, conditione atque statu ferè populari, sepultura in sterquiliniis,vide Strab.lib.15.sub finem.

Malicha rex. Malco rex Nabathæorum. Nabathæorũ reges antiqui. Obodas. Aretas.

Custodiæ ergo.) Hinc duces Limenarchæ, milites Limenophylaces dicebantur.

Arabica regio extensa ad mare Rubrum.) Plinius libro sexto cap.28. Arabia peninsula inter duo maria, Rubrum Persicúmque percurrens quodam naturæ artificio ad similitudinem, atque magnitudinem Italiæ mari circunfusa,in eandem etiam cæli partẽ nulla differentia spectat. Arabia triplex. Arabia Græcè Εὐδαίμων, Latinè Fœlix, siue Beata cognominanda, quæ hodie Aiman Castales & aliis dicitur,corrupto vocabulo forsan Græco, Arabia Petrea à Petra oppido dicta, & Arabia deserta,hodie Barraab appellata.

Gentes Arabiæ.) De his vide Plin.lib.6.Strab.libro 16.

Linguis discrepantes.) Communis Arabica lingua Hebraicę atque Chaldaicæ est propago.

Nomadias.) Hinc Arabes Nomades dicti atque Scenitæ, quos Saracenos inquit Amm.Marcellinus libro 23.posteritas appellauit Nomades,inquit Plin. lib.6.cap.29.infestatorésque Chaldæorum,Scenitæ claudunt,& ipsi vagi,sed à tabernaculis cognominati,quæ ciliciis metantur.

Arabes Scenitæ.

Diripiuntur.) Arabes vt olim, ita hodie quoque maximi sunt prædones, atque

Arabes prædones & latrones.

atque latrones. Plin. lib. 6. cap. 28. Arabes mitrati degunt, aut intonso crine: barba abraditur, præter quam in superiore labro. Aliis & hæc intonsa: mirúmque dictu ex innumeris populis, pars æqua in commerciis aut latrociniis degit. De Arabum autem, qui hodie sunt prædandi, latrocinandíque studio immani vide Andream Teuetum cap. 43. Cosmographiæ.

Canraitæ.) Arabia innumerabilium gentium est alumna, de quibus Strabo lib. 15. Plin lib. 6. Canraitę (quo nomine nullos Arabiæ populos inuenire in veterum scriptis potui) forsan sunt Cassanitæ quorum Ptol. meminit de situ Arabiæ fœlicis, in quorum regione ad mare fuit Badeo oppidum (Vadei populi Plinio) & Amba ciuitas, & Mamala vicus, & Adedipagus, nunc, inquit, Niger, Addem inclyto impositus portui. Cæterùm Cassianitę, inquit Niger, homines mitis ingenii sunt, terram temperatam habentes, quibus aquæ, & imbres affatim suppeditāt, apud quos glebulæ quædam auri effodiuntur. Horum Steph. quoque meminit, quos dicit in littore maris Rubri habitare. Belleforestus regionem Cassianitarum vult esse regnum hodie Aden dictum, ab Aden vrbe metropoli olim Adedun dicta. *Canraitæ. Canraitæ forsan Cassanitæ. Cassianitæ. Aden.*

Est hæc nauigatio.) Idem de hac nauigationis difficultate scribit Strabo libro 16. Deinceps est litus lapidosum, postea est ora aspera, & nauigatu difficilis, mille ferè stadiorum, portuum, & iaciendarum anchorarum inops. Nam mons quidam altus, & asper exporrigitur, ac montium ima speluncis plena vsque ad mare, quæ præsertim Etesiis, & pluuiis ineuitabile periculum creant. Huic suffragatur Agatarchides, qui præter nauigationem regionis Arabum θαμουδηνῶν ad millia ferè stad. difficillimam esse dicit, & addit eleganter sanè, οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν οὐ λιμὴν εὔορμος οὐ σάλος ὑπ' ἀγκύρας, οὐ κόλπος ἐπὶ σκέπης, οὐ χηλῆς ἐντύπωμα, ἀναγκαῖα καταφυγή. Idē testatur Diodor. Siculus lib. 4. Ac omnino mare Erythræum maxima ex parte ob scopulos, atque petras latentes difficillimū esse nauigatu, omnes ferè testantur. A Medina quidem Talnabi non procul à Zidem vsque ad insulam Camaran versus Bebel mandel aperta est, facilísque nauigatio: at verò à Zidem ad Tor versus deserta Sues ob cautes latentes periculosissima est nauigatio, vt multi oculati testes scriptis suis testantur. Atque hanc quidem ob causam Turcæ non potuerunt adhuc pro sua voluntate Calecutium proficisci, Portugallensibus bellum inferre, totámque Arabiam suæ Tyrannidi subiicere. Mari enim scopuli atque cautes, terra verò immensa, dira, atque funesta deserta illis sunt impedimento. *Nauigatio difficilis. Erythræum mare nauigatu difficile.*

Ῥαχίαις.) Ῥαχίαι Thucydidi, & Atticis omnino litus sign. Ionibus verò ἄμπωτιν, hoc est, gurgitem siue maris reciprocationē, vt apud Herod. Hinc prouerbium ῥαχίας λαλίστερος. *Rachie.*

Insulam combustam.) Ptol. de situ Arabię fœlicis, inter insulas adiacentes sinui Arabico hanc quoque enumerat, eámque collocat inter Aram, & Maliachi duas insulas. Niger eam dicit combustam dici ob magnam vim æstus. *Insula cōbusta.*

Camelorum.) Sic Strabo lib. 16. Sinus, & regio Nomadum, victum ex camelis ducentium. Nam & ex iis pugnant, & iter faciunt, & nutriūtur lacte, & carnibus vtuntur. Flumen per eos labitur, quod auri strigilem defert, quanquam id operari nesciunt. Hi Debæ vocantur, quorum alij pastores sunt, alii agricolæ. Idem Agatarchides testatur, sed Δεδέβας *Dedebas*, vt Strabo, Δέβας *Debas* illos appellat, & vt Arrianus illos hic suppresso proprio nomine ἡμέρους. i. mansuetos, ita Agatarchides φιλοξένους. i. hospitales esse dicit. De iisdem vide eadem apud Diodor. Siculum lib. 4. Camelus autem est animal famis, sitis, laborum atque onerum vel ad admirationem vsque, patientissimum ad equitandum, arandum, onera portandum, præliandum, saltandum quoque aptissimū. Bactriani in primis atque Arabici in Oriente antecellunt. Vide Plin. lib. 8. cap. 18. Scaligerum Exercitat. contra Cardan. 209. *Camelis vectitantes. Camelophagi. Dedebæ. Camelus.*

Muza emporium.) Plin. lib. 6. cap. 23. Est & tertius portus, qui Muza vo- *Muza empor.*

D.ij.

catur,quem Indica nauigatio non petit, nec nisi thuris odorúmque Arabicorum mercatores. Ptol.de situ Arabiæ fœl.Muzam ponit in regione Elisarorum inter Sacatiam ciuitatem,& Sosippi portum. Rhamnusio in itinerario aromatum portus iste Muza situs in mari Rubro videtur non procul abesse à portu quodam,qui est in illa Arabiæ parte,quę Hali hodie nuncupatur.Sic Odoard. Barbosa. extra Zidem portum maris Rubri tria loca commemorat nimirum Iazan,Hali,Alohir.

Muza nō est procul ab Hali hodie dicto.

Synonyma Græca mercaturam significantia.

Συγχρῶνται τῇ ἐργασίᾳ.) Ἐργασία idem quod ἐμπορεία, σύγχρησις, mercaturæ contractus, χρῆσθαι, συγχρῆσθαι, ἐργάζεσθαι, vocibus Arrianus noster crebrò vtitur,quæ negotiationem,siue mercaturam facere,atque cōtrahere cum aliquo significant.*Vvarben handlen*,Germanicé.

Saua vrbs.

Saua σαυή.) Plin.lib.6.cap.23. Post Muzam intus,inquit, oppida, regia eius appellatur Saphar, aliúdq; Sabe.Ptol.σαβὴ *Saba* inter Marimatha & Thauba, quam sequitur Sabatha metropolis item σαύη regia inter Sachlam,& Deuam, vrbes sunt mediterraneæ.Steph.σαβαὶ *Sabæ*,vrbs magna, atque castrum propè Rubrum mare.

Maphartis regio.

Maphartis regio.) Sic,(vt est verisimile) dicta ab Aphar ciuitate regia, de qua mox.μαφορῖται,*Maphoritas*,Ptol.supra Sapharitas,& Rhatinos collocauit.

Aphar vrbs. Saphar.

Aphar vrbs.) Ptol. σαπφάρα *Sapphara* appellat metropolim inter Saracā & Aram iacentem.Plin.similiter,vt paulò ante dictum, eam Sapphar,nuncupat. Sic forsan dicta à pulchritudine, & elegantia , vt Micheæ שפיר *Sapphir,* nomen est cuiusdam vrbis pulcherrimæ Iudęæ cui tristia sua fata vates obnunciat.Ibidem etiam vrbis עפרה *Aphra* fit mētio sitæ in tribu Beniameni, quam (pulcherrimè alludens ad illius nomen) puluere (qui עפר Hebr.dicitur) opplendam,atque polluendam esse dicit.A Sapphar porro dicti Sapphari[illegible] quos Homeritis Ptol.vicinos facit.

Homeritæ.

Homeritæ populi.) Stephanus Æthiopum populos appellat. Horum meminit Plin.lib.5.c.28,illos numerosissimos appellans,quorū oppidum sit Messala.Ptol.inter Arabiæ fœlicis populos Homeritas numerat,Μέγα ἔθνος magnam gentem appellans,in quorū regione ponit Arabiam,Canam,Trullā,Moscha, Syagron emporia atque portus ,quorum Arrianus quoque noster meminit,vt mox dicetur.

Homeritæ à debili visu dicti.

Niger Homeritas à debili, & imbecillo visu vult esse dictos (ὅμηρος enim Græcè cæcus est) eósque regionem amplissimam,totam nimirum Australem Arabiæ oram possidere, in qua fertiles sunt agri , palmarum copia ingens,ac multi pecorum greges.Nicephorus Callistus libro 8. cap.35.Indi,inquit,(Indorum nomen latè vsurpatur etiam pro Æthiopibus,& Arabibus)Sabæi primùm,deinde etiam Homeritæ sunt appellati.

Homeritarum religio.

Nationem eam ex Abraham, & Cetura prognatam , regionem'eam , quam Græci Magnam , & Fœlicem Arabiam nominant esse,extremúmque Oceanum fines eius attingere dicunt,cuius metropolis est Saba, vnde ad Salomonem fertur venisse regina illa Austri.Gens ipsa circunciditur,ac Soli,Lunæ,aliísque eius regionis incolis dęmonibus sacrificat. Admixta quoque iis est non exigua Iudæorum multitudo. Hæc ille , ibidem etiam docet quomodo Fulgentij cuiusdam opera ad veram religionem traducti fuerint. Idem lib.17. cap.32. describit bellum quod Iustiniani Imper.temporibus Auxumitæ Indi Gręcorum sacrorum sectatores cum Homeritis Iudaicam religionem colentibus gesserunt: in quo victoria potiti, Homeritarum rege,Damno nomine,capto, secundum votum quod Rex illorum in prælio nuncuparat,Christianam religionem amplexi sunt.

Homeritæ quomodo ad religionem Christianā conuersi.

Idem lib.9. cap.18. Theophilum Indum cognomine à Constantio Imperatore ad Orientales populos Christianæ religionis propagandæ gratia missum ait apud Homeritas quoque templa consecrasse,ac inde ad Auxumitas Æthiopas progressum idem fecisse. Homeritarum præterea luculentam mentionem facit Procopius libro 1. de bello Persico .Homeritas enim regione vicina mari scribit habitare,

habitare, supra quos sint plures gentes vsque ad Anthropophagos Saracenos. Idem Homeritas etiam Auzomitas dicit fuisse cognominatos, à ciuitate regia Auzomis dicta. Portum etiam quendam Homeritarum nominat, vnde ad Æthiopas nauigatur. Denique Hellisthæum Æthiopum Regem Christianæ religionis studiosissimum scribit Homeritis (qui partim Iudæi, partim Gentiles erant) bello deuictis Christianum regem dedisse Elimiphæum nomine, imperato tributo quotannis persoluẽdo. Belleforestus Homeritarum regionem dicit hodie maximam esse partem regionis Aden abundantem dactylis, palmis, atque pecoribus. *Homeritarũ regio hodie maxima pars Aden regionis.* Horum infrà Arrianus noster iuxta Persicum mare habitantium mentionem videtur facere, quos suppresso proprio eorum nomine, homines improbos, & interdiu parùm videntes esse dicit: hinc enim Homeritas esse dictos nonnulli volunt, licet Belleforestus nullam hodie in illis populis visus imbecillitatem insignem animaduerti posse testetur. *Homeritæ hodie non laborant visus imbecillitate.* Quid si verò, quoniã (vti supra dictum) partim Iudaicarum partim Ethnicarum superstitionum, Solis, Lunæque, Syderum, cultores extiterunt Homeritę, dicti sint quasi Chomarim, *Chomarim.* qui fuerunt insignes idolorum cultores, quorum in Sacris literis fit mẽtio.

Sabaitæ.) Hi videntur esse Sabæi Arabes qui ad vtraq; maria, Arabicum nimirum, & Persicum, vt Plin. lib. 6. c. 28. testatur porrectis gentibus habitant. Hi partim à סבא, *Seba* filio Chus, nepote Cham, partim à שבא *Scheba*, siue *Schaba* filio Regma, nepote Chus, pronepote Cham, siue etiam à nepote Abrahæ & Sara, filio Iectam nomen originémque suam traxerunt. *Sabæorum progenitura.* Vtrumque nomen (quod Psal. 72. 10. coniungitur) progenitorum gentis Hebreæ multi, Iosephi authoritatem secuti, ita distinguunt, vt per Scheba, siue Schaba cum Scin Æthiopiam intelligant, in qua regia ciuitas Saba, postea Meroe à Cambyse sororis nomine appellata, vnde Iosephus vult illam reginam Saba ad Salomonem profectam: per Seba autem, siue Saba per Samech, Sabæam regionem intelligunt. Beroaldus contrà in suo Chronico vtrunque nomẽ ita distinguit, vt per Saba cum Samech, cuius mẽtio Psal. 43. v. 3. Sabæos Arabici sinus accolas, per Schaba verò cuius mentio fit Iob cap. 1. v. 15, & Esa. 60. v. 60. Sabæos alteri sinui, Persico nimirum, vicinos intelligat, quos Schabæos differentiæ gratia appellandos putat. Hanc suam distinctionem Sacræ scripturæ testimoniis cõfirmat. Reginam autem illam non ex Æthiopia, sed potius Arabia fœlici, auri atque aromatum abundantissima venisse Beroaldus, nec non Petrus Martyr 1. Reg. 11, & alii sentiunt, quia regina Austri à Christo fuit appellata. *Regina Sabæ.* Arabia autem fœlix Iudeæ regionis respectu ad Austrum spectat, & ab illa longissimo locorum interuallo est disiuncta, vnde etiam à finibus terræ venisse dicitur. Præter hos autem propriè dictos Sabæos vtriusque nimirũ illius sinus accolas, Æthiopes, quoque & Indi Sabæi à scriptoribus commemorantur, *Sabæi etiã Æthiopes, & Indi.* qui forsan illorum Arabicorum, atque Persicorum fuerunt coloni, de quibus vide plura apud Beroaldum. vbi etiam præter duos illos præcipuos Sabææ gentis fundatores, de quibus dictum est, tres alios addit, à quibus similiter omnes illi vniuersæ Orientalis regionis Sabæi videntur profluxisse. Verùm vt ad Sabæos propriè dictos reuertamur. Duo illis potissimum in Sacris pariter atque prophanis literis tribuuntur. Primum est magna opum atque diuitiarum, aromatum, atque thymiamatum affluentia, *Sabæorum opes.* vnde gentem illam Agatarchides, ἔθνος μέγιστον τῶν κατὰ τὴν ἀραβίαν, καὶ παντοίας κύριον εὐδαιμονίας appellat, id est, gentem Arabiæ maximam omnísque fœlicitatis compotem. Dionysius Alexandrinus, eosdem ἀφνειούς, hoc est, diuites appellat. Idem Strabo 16. Theophrastus lib. 9. de historia plant. cap. 4. Herod. lib. 3. Diuitiæ autem illorum fuerunt aurum (vnde aurifera regio dicta cuius mentio fit Psal. 72,) ebur, gemmæ, *Aurum. Ebur. Gemmæ.* ex quibus suppellectilem, vt vasa, lectos, tripodas, crateras cum operculis, ipsásque domos, portas, parietes, tecta conficere atque exornare consueuerunt, vt paulò ante commemorati authores testantur. His adde thus (vnde thurifera regio dicta, vt *Thus. Aromata.*

Virg.molles sua thura Sabæi.Item solis est thurea virga Sabæis) preterea myrrham,cinnamomum,cassiam,balsamum,infinitam denique vim odoratarum plantarum.Alterum quod illis sacri & prophani scriptores tribuunt,est mollities,superbia,voluptatum atque diuitiarum soboles, latrocinandi prædãdique studium,quod quum ex Iobi historia cap.1. v.15,tum ex Plin. lib.6. cap.28. potest colligi.Rectè ergo Sabæi dici à סבא:quod epulari,inebriari, voluptuari,& à שבע,quod satietatem & fœlicitatem siue perfectionẽ:& à שבה quod quietem significat,quæ quidem vocabula omnia vicina sibi inuicem atque affinia populi huiusce & conditionem,& naturã,moréśq; egregios depingunt. Sed hæc (de quibus adhuc dictum)sunt historica, mystica sunt illa, quæ sequũtur, quæ paucis perstringam.Plin.lib.12.cap.14. Sabæorum,inquit, regio thurifera Saba appellatur,quod significare Græci mysterium dicunt,spectans ortus Solis æstiui,vndiq; rupibus inuia, & à dextris maris scopulis inaccessa. Hoc ille.Sabam itaque Græci ἀπὸ τοῦ σέβειν dictam putarunt,quod mitteret thus, quo in sacrificiis vtuntur,vnde & ipsum thus ἀπὸ τοῦ θύειν. i.sacrificando nuncupatum esse existimarũt.Et forsan hinc Sabin Arabum Deus habitus est,teste Plin.libro 12, & vt idem testatur Iouem quoque Assabinum Arabes appellarunt. Verùm cõtra mihi potius vocabulum σέβειν, quod propriè Deum colere significat, vel à Saba Hebr.videtur esse deductum, eò quod Sabæi θεοσεβέστατοι existimarentur, ob thuris nimirum copiam, cuius in sacrificando tam apud Iudæos in vera religione,quàm apud reliquas nationes in superstitionibus,potissimus olim, creberrimúsque vsus fuit. Vel etiam forsan à זבח *Sabah*, hoc est,sacrificio,quòd sacrificia olim præcipua cæremonialis cultus pietatísq; pars extiterũt. Præterea in sacris literis sæpe Sabæorum nomine intelliguntur spirituales Dei cultores, quando nimirum de gentium ad pietatem religionémque vocatione loquuntur.exemplum vnum atque alterum afferam,vt Psal.72.v.10.Reges,inquit,Schaba & Saba donum adducent,&c.Isa.60.v.60. Omnes, inquit, de Saba venient:aurum,& argentum, & thus portabunt, & laudes Domini annuntiabunt. Hoc & historicè, & mysticè fuit impletũ.Nam vt olim regina Saba ad Salomonem venit ex Arabia fœlice,cum muneribus auri,argenti,aromatum, quæ ad cultum Dei faciebant, sic & tres illi magi cum thure, myrrha,aloe,& plurimi Gentiles, non tam pedibus quàm affectu, spiritu & animo suo ad verũ Salomonem,in quo thesauri omnes sapientiæ diuinæ sunt reconditi, hoc est, Christum, non aromatibus atque thymiamatis externis, sed fide, precibus,eleemosynis,operibus bonis colendum atque venerandum certatim ex omnibus orbis terrarum partibus accesserunt. Vt autẽ Sabæi, sic omnes illi Gentiles suapte natura mollitie, delitiis atque voluptatibus diffluxerunt,atque perdita vitæ morúmque improbitate præditi fuerunt. Vt Sabæi illi aromatum copia stuporem quendam contraxerunt,cui bituminis suffitu, atque hirci barba medebantur: sic omnes Gentiles ob delitiarum & voluptatum quasi nidore mentis stupore immani exitialíque correpti Euangelij siue hirci illius,hoc est, Christi odore sanati sumus, qui improbis odor est mortis,piis odor vitæ. Vt Sabæorum arbores thuriferæ serpentibus perniciosissimis fuerunt infestæ, ita vt thuris collectio esset periculosa,ita spiritualis illa atque tartarea serpentum, hoc est,diabolorum cohors,veris arboribus thuriferis,hoc est,Chisticolis quascunque potest insidias, atque pericula machinatur, ita vt vera religio, pietas innumeris periculis atque insidiis implicata teneatur.

Sabæorum mores atque studia. *Saba regio Mysterium.* *Sabam Græci ἀπὸ τοῦ σέβειν.* *Sabin Arabum Deus.* *Iuppiter Assabinus.* *σέβειν potius à Saba.* *Sabei spirituales.* *Sabæorum corporalium, & spiritualium collatio.*

Purpura. *Purpura.)* Purpura,& piscis ex concharum genere, cuius sanguis tingendis vestibus expetitur,& vestis genus, insigne Rom. magistratuum, vnde pro magistratu metonymicῶς sæpè vsurpatur.Vide Bays.

Chiridotos. Χειριδωτός.) Idem quod χειρωτός.Vestis manicata, Ciceroni. Manulenta, Plauto:χειρίδες enim sunt manicæ.Vide Pollucem,Bays.

Scotulatos vestis. Σκοτουλάτος.) Scotulata vestis,ea est,quæ quibusdam orbibus, siue circulis,

lis,quaſi ſcutulis eſt diſtincta ad aranearum ſimilitudinem accedentibus. Hoc texturæ genere olim præcipuè commendabatur Luſitania.Id autem erat ferè eiuſmodi quale cernimus in aranearum telis,quarum retia quoque ſcutulata dicuntur à Plinio lib.11.cap.23.

Cyperus.) De cypero arbore & frutice, quæ Græcè κύπειρος,Latinè cyperus,Arabicè *Saberade*,Germanicè *Neildergarpan*,Gallicè *Souchet* dicitur.vide Dioſcoridem libro 1.cap,4.Plinium lib.17.cap.13. Galenum lib.7.ſimpl.medicamentorum. Aliud, inquit Dioſcorides, cyperi genus tradunt in India naſci,zingiberis effigie,quod manducatum croci vim reddit, guſtu amaro ſentitur,& illitum præſentem pſilothri vim exhibet. Hoc cyperi genus Indici,inquit Mathiolus, eam eſſe radicem peritiores medici putant, quam officinæ Munilunos ſequutæ,Curcumam vocant. Scaliger Exercit.144. In Cananor, inquit,oritur,vt zedoar,& zeromban,quod ſuſpicor eſſe zurumbet. Commodius igitur zurumbet diceretur Indica cyperus, quum id quod deſcribit Dioſcorides,denſum quiddam & quod maſum,edat croceum ſuccum. Hoc enim eſt quod cucurmam vocant pharmacarij,fortaſſis olim crocoma à colore. Pictoribus Gallis dicitur terrumerita,&c.

Cyperus. — Cyperum Indicũ Curcuma eſſe putant. — Cucurma forſan olim crocoma.

Λώδικες.) Lodices linteoli ſunt quibus in lecto vtimur, & frequenter eos lauamus,vnde à polluendo nonnulli dictos putant.

Ζῶναι.) Zonæ erant virorum,& mulierũ,in quibus ſolebant deferre nummos. Hinc Dominus apud Matthæum prohibet diſcipulis ſuis,ne aurum atque argentum poſſideant,& æs in zonis ſuis portent. Vide Bayfium. Arrianus duo zonarum genera in hoc periplo commemorat , nimirũ σκιωτάς, id eſt, vmbratiles,ſiue obſcuras,& πολυμίτας πηχυαίας,hoc eſt,cubitales, ex multis filis contextas.

Lodices. — Zonæ.

Equi.) Æthiopiæ Abiſſinæ (quæ olim Troglodytica fuit nuncupata) innumeri ſunt equi,ſed non admodum probi,teſte Franciſco Aluarezo. At verò Perſia, & Arabia, præſertim ea quæ Felix appellatur, optimorum, celerrimorúmque equorum mater eſt , atque procreatrix , quemadmodum omnes Orientalium hiſtoriarũ authores teſtantur. Hinc Scaliger Exercitat.99.Pluris, inquit,fecerim Perſam,Arabicúmve equum,quàm Indiæ prouentus. Idem Exercitat.206. Dulcindem Perſiæ prouinciam litoralem, equos ſuos piſcibus ſiccatis,ait paſcere.Ex Arabia verò,atque Perſia,ac in primis ex Armuzio,maxima equorũ copia in Indiã,præſertim in Goã,regnũ Biſnagar, Narſinga, Decan vehuntur,vbi incredibili ferè pretio,præſertim in regno Narſingæ,nimirum 400,600,900,1000,atque etiam 2000,ducatis vnus vendi ſolet,vti rerũ Orientalium ſcriptores vnanimi conſenſu teſtantur.

Equi vbi multi, & boni. — Æthiopiæ equi. — Perſiæ & Arabiæ equi optimi. — Equorum in India pretium.

Myrrha.) Vocabulum deriuatum ab Hebræo מור *Mor*,ſic dicta ab amaritudine, quæ tanta eſt (teſte Galeno, libro 8.De facult.ſimplicium) vt fœtum & lumbricos enecet. Lachryma eſt ex arbore inciſa defluens, ſuauiſſimi odoris,res quaſuis à putredine ſeruans,vnde olim cum aloe in vngendis corporibus adhibebatur,vt ex hiſtoria paſſionis Chriſti apparet.

Myrrha.

Electa.) Electam,inquit Mathiolus, myrrhã ad nos aduehi ſcimus, quæ & legitima & probatiſſima eſſe cenſetur. Verùm ea hactenus tam rara eſt,vt non niſi ad oſtentationem adſeruetur,& ad aliarum dignoſcendarum regulã. Langio Epiſt.63.myrrha electa videtur eſſe belzo in officinatum, ab aliis ben-Iudæum dicta,ex Troglodyte aduectam. Ac omnino apud Plinium, Theophraſtum, Dioſcoridem,quatuor myrrhæ ſpecies inuenio ſecundum loca in quibus prouenit. Prima eſt Troglodytica,quam Hiſpani hodie Belzuinum amygdalinum appellant,ſplendens ac ſubnitidis,ac mordax, cui primas Dioſcorides tribuit.Plin. libro 12.cap.15.Conuehitur inquit,& ex ſyluis laudata, petúntq; eam etiam à Troglodytis Sabæi tranſitu maris. Idem libro 12.cap.16. Probatur

Myrrha Electa. — Belzon. — Myrrha Troglodytica.

Troglodytica pinguedine,& quod aſpectu aridior eſt, ſordidáque atque barbara,ſed acrior cæteris. Sic Arrianus noſter,& ex Aualite ſinu, & Malao,atque Moſſylo emporio(quæ loca ſunt Troglodytidis) magnā vim myrrhæ ſuis temporibus exportari fuiſſe ſolitam ſcribit. Hodie quoque teſtis eſt Garzias ex terra Abexim ſiue Abiſſina (ea eſt Troglodytis) plurimam myrrhā in Luſitaniā adferri. Idem teſtatur Comes Venetus in itinerario ad Dium ciuitatē. Item Thomas Lopezus ex Zofala plurimam & optimam myrrham adferri ſcribit,quam etiam Erythręam vocant.

Myrrha ex Abiſſina. *Myrrha ex Zofala.*

Myrrha Arabica. Secunda ſpecies eſt Arabica. Plinius multis in locis Arabiæ eam gigni dicit. Sic Theophilus libro 11.cap.4. Gignitur thus,& myrrha regione Arabum media circa Saba(cuius Arrianus noſter meminit)& Adramytta,(Ptolem. Marionatha)& Citibæna,& Mamali. Hæc igitur ipſa eſt multiplex, nimirū Minæa, ſiue Aminæa, Atramitica, Gabanitica, Auſaritis in Gebanitarum regno, Sembratena à ciuitate regni Sabæorum mari proxima,ex locis variis Arabiæ Fœlicis,in quibus naſcitur appellata. Vide apud Theoph. deſcriptionem montis Sabæorum,qui partim eſt thuriferus,partim Smyrnophorus.

Myrrha Indica. Tertia eſt Indica,quæ in India naſcitur,quam Plinius quadam è ſpina dicit colligi,quæ facilè adulteratur,lib.12.cap.16.

Myrrha Bœotica Quarta Bœotica,quæ in Boeotiæ locis,teſte Dioſcoride, hanc Mathiolus hodie incognitam eſſe dicit.

Stacte. *Stacte Abirminæa.)* Στακτὴ εἶδος Σμύρνης τὸ λεπτότατον. Dioſcorides libro 1.cap.62. Pinguedo eſt recentis myrrhæ,cum exigua aqua tuſæ,ac poſtea prȩlo expreſſæ,quæ hodie omnium ſententia,Serapionem imitantium eſt,Storax liquida vulgò dicta qua odoratiſſima, pretioſiſſimáque ad paranda poma odorifera,& ſuffitus,paſſim vnguentarij vtuntur. Sic Plinius libro 2.cap.15. Sudant (ſcilicet myrrhæ arbores) ſpōte prius quàm incidantur, ſtactem dictam, cui nulla præfertur. Hanc nonnulli volunt eſſe צרי *Zori*. Pſalmo 40. Ita enim Septuaginta verterunt, quum tamen Rabbini Hebræorum, teſte Rabbi Dauid Kimchi in libro Radicum,affirment illo vocabulo intelligi debere reſinā, ſiue liquorem ex arboribus balſami inciſis,aut vulneratis effluentem.

Abirminæa. Ἀβειρμιναῖα.) Quid ſi legendum σμυρναῖα,quia(vti dictū eſt)ſtacte eſt myrrhæ liquor,ſiue pinguedo. Vel forſan Amenæa, ſiue Menæa legendum,quæ ſpecies eſt,vt paulò antè attigi,myrrhæ Arabicæ,quæ corrupto ſcilicet vocabulo hodie amimum,ſiue Minæū gummi dicitur,teſte Amato Luſitano. Hinc Plin. lib.12.c.6. vbi enumerat myrrhȩ ſpecies minæā quoque nominat,in qua ſtacten comprehendit. Sunt autem Minæi, teſte Strabone libro 16. populi Arabiæ Fœlicis verſus mare Rubrum,quorum maxima ciuitās Carna,ſiue Carana, Chatra malitica myrrham gignit,Cathabania thus. Hæc verò Minęa regio,inquit Amatus,an ſit hodie Mina dicta, Luſitaniæ regi ſubiecta,coſmographis diiudicandum relinquo.

Minæi. *Carna.* *Minæa.*

Lygdus. Λύγδος.) Calculus litoralis,glacea,alij marmoris genus eſſe volunt. Rhamnuſius genus candidi lapidis eſſe dicit,ex quo odorum capſulæ olim confectæ ſint.

Fretum. *Fretum.)* Strabo libro 16. A Ptolemaide vſque ad anguſtias circiter quatuor millia,& quingenta magis ad Orientem. Anguſtię Æthiopiam verſus à promontorio fiunt, quod Dira nominatur, & oppidum eodem nomine, quæ loca ab Ichthyophagis habitantur. Dicunt hoc in loco Seſoſtris Ægyptij columnam eſſe,quæ ſacris literis tranſitum eis ſignificet. Is enim primus videtur Æthiopiam, Troglodyticámque ſubegiſſe, poſtea in Arabiam tranſgreſſus, inde Aſiam omnē peragrauit. Quare multis in locis Seſoſtris vallū appellatur, & Ægyptiorum deorum templa inueniuntur ab eo conſtructa. Anguſtiæ ipſi Diræ proximæ in ſexaginta ſtadia(totidem Arrianus noſter facit) contrahuntur. Nunc verò non hę Anguſtię dicuntur,ſed vlterius nauiganti occurrit,vbi traiectus

Dira. *Seſoſtris columna.*

traiectus inter continentem 200. ferè ſtadiorũ. Sed de hoc freto, & inſula Diodori infrà dictum.

Fretum.) Græci αὐλῶνας, ἰσθμοὺς, βοσπόρους, στενὰ, στένωπα, αὐχένας, λαιμοὺς, πορθμοὺς, ἐκβολὰς, & εἰσβολὰς, Latini colla, fauces, freta, oſtia, anguſtias, canales, euripos, ianuas, clauſtra, & aliis nominibus huiuſmodi tranſitus anguſtos appellant. *Fretum Græcis & Latinis quot modis dicatur.*

Montibus adiacentibus.) Poſt hoc fretum vrbem Sauinam, & montem altiſſimum Cabubathra nomine conſpici teſtatur Niger. *Mons Cabubathra.*

Iuxta hoc fretum eſt Ocelis.) Ptolemęus de ſitu Arabiæ Fœlicis eius meminit in regione Elezarôn, necnon Pſeudocelis, quod ei præponit, ſic dicti (interprete Nigro) quia Oceli ſimilis. Strabo lib. 16. Acilam vocat, eique ex Artemidori relatione Dirę promontorium Arabicum dicit eſſe oppoſitum. Plin. quoque libro 6. cap. 23. Indos petentibus vtiliſſimum eſſe ſcribit, ab Acila egredi, indéque vento Hypalo diebus quadraginta nauigari ad primũ Indiæ promontorium Muzirum. Idem libro 6. cap. 28. Sabæorum emporium Acila diſtans triginta dierum nauigatione à Bernice Troglodytarum vrbe. Ex eo in Indiã nauigatur. Idem paulò pôſt, Ocelim Arabiæ appellat. Niger libro 4. Delati tandem, inquit, in Caſſanitarum portũ, qui Ocelis vocatur, in Arabia Fœlici, iuxta fauces Rubri maris nauigationem perficiunt, ex quo etiam loco Arabes cinnamomum petunt. Plinius libro 12. cap. 19. Ocilam Gabanitarum portum appellat, quod cinnamomum ſcribit referri. Sunt autem Gabanitæ, eodem teſte, libro 6. cap. 28. Arabes quorũ plures vrbes, ſed maximæ, Nagia & Tamna, quæ eſt templorum ſexaginta quinque. Garzias eum portum eſſe Chingalarum, ſiue Zeilan. Sed hîc quiſquis ſit, alius eſt quàm Ocelis ſiue Acila, de quo nunc verba fiunt. Niger qui libro 4. Ocelim dicit eſſe iuxta fauces maris Rubri, lib. 6. Ocelim quidem dicit eſſe portum hodie dictum Zidem. Acilam autem eſſe promontorium quod Ptolemæus Palindromon. i. recurſum appellat, oppoſitum Diræ Æthiopicæ promontorio, vbi mare anguſtiſſimum, à quo non procul abſit aliud promontorium Poſidium nomine, mari Rubro ſtatim poſt fretum illud imminens. Niger ergo & diuerſum videtur Ocelim portum ab Acila ſtatuere, & à ſeipſo diſcrepare, qui Ocelim modò iuxta maris Rubri fauces ponit, modò longè admodum ab iis remouet, dum Ocelim dicit eſſe vrbẽ hodie dictam Zidem, quam conſtat quatuor dierum ſpatio ſupra fretũ illud eſſe poſitam. Zidem autem, quam nonnulli volunt eſſe Ocelim olim dictam, vrbs eſt non admodum magna, in ora media Arabiæ interioris poſt ſinus aditum ſita, cuius ſolum eſt macrum & aridum: ciues non cibariis tantùm, ſed aquis etiam aliunde importatis vtuntur. Locus propter religionem frequentatur. Inde nanque vrbs Mecca, vbi Mahumetis ſepulchrum viſitur, itinere diei vnius abeſt. Affirmant quoque Saraceni ibi ſepultam Euam primam omnium mortalium matrem. Præterea locus, eo quòd in oræ medio ſitus ſit, eſt idoneus ad aromata, & reliquas Indiæ merces exponendas, quæ inde camelis in Ægyptũ deportari ſolebant. Portus eſt propter breuia, & ſcopulos admodum frequenter infeſtus. Domus vrbis ſunt ſublatæ cœnaculis, & non minimis ſumptibus ędificatæ. De hac vide plura apud Andream Corſalium, Ludouicum Bartemam, Contium Venetum, Barboſam, Oſorium libro 11. qui eam Iudam appellant, quam Lupus Suarius oppugnare conatus eſt, ſed mox à cœpto ſuo deſtitit. Quum ergo Ocelis, teſte Arriano noſtro ſit prope oſtium ſinus Arabici, Zidem autem quatuor ferè dierum interuallo abſit, inde efficitur Ocelim, ſiue Acilam non eſſe vrbem hodie dictam Zidem, ſiue Iudam. Rhamnuſius in itinerario aromatum dicit Ocelim ſibi videri promontoriũ eſſe hodie Celi nuncupatum, quod quidem ſitum ſit in ipſis maris Rubri anguſtiis. Belleforeſto Ocelis videtur eſſe vrbs hodie dicta Zibit, ſiue Zibid vicina huic oſtio quæ quidem vrbs eſt maxima iuxta mare Rubrum vnius diei interuallo, inter montes ſita, mœnibus carens, zucchari, frugum fructuúmque feraciſſima. Mercatus ibi

Ocelis. *Ocelis Acila Plinio.* *Acila Sabæorũ emporium.* *Gabanitæ.* *Ocelis Garziæ hodie Zidem.* *Ocelim non ei Zidem.* *Zidem vrbis deſcriptio.* *Mecca.* *Euæ ſepulchrum.* *Rhamnuſio Oceli videtur eũ Celi promõt. hodie dictum.* *Ocelis Belleforeſto Zibid.*

odorum atque aromatum celeberrimus, cuius portus rectà vrbi Zidem est oppositus. Ita Ludouicus Bartema, Comes Venetus, Leo Africanus libro 7. Beniaminus Tudelẽsis ex regione Sin quindecim diebus in Gingalam peruenisse dicit, inde septem dierũ nauigatione est Cholam (forsan est Accla) inde duodecim diebus in Zebid.

Arabia Fœlix emporium. *Arabia Fœlix.*) Ptolemæus Arabiam emporium collocat in regione Homeritarum, inter promontoriũ Ammonium & Agmanispham vicum. Niger, Arabia, inquit emporium, cui duæ sunt insulæ Agathoclei nomine, hoc est, præstantis gloriæ, inter quas & Dioscoridẽ: tres aliæ angusto discretæ freto, quæ Coccanari appellantur. Mela quoque vrbis Arabiæ meminit in Arabia. Item Æthicus Eudæmona commemorat inter famosa Orientalis Oceani oppida. Hanc Rhamnusius, Belleforestus, & alij coniectantur esse vrbẽ illam celeberrimam, Adem, siue Aden hodie dictam: forsan ob amœnitatem, quasi Eden, quæ vox paradysum, siue hortum amœnum significat. *Arabia hodie Aden vrbs. Aden vrbis descriptio. Situs.* Hæc verò vrbs ab ostio Arabici sinus (cuius latitudo 12. & semis gradibus) quadraginta leucis, siue centum & viginti millibus passuum distat, à Fartacho promõtorio (de quo postea) centũ leucis: ab vrbe Esrier, quadraginta milliaribus: à Socotora insula 120. leucis. Sita est in radicibus montis æditi, qui in mare lingula procurrit, & vtrinque fluctibus in sinus reductis alluitur, ita vt peninsula fiat. *Mons.* Mons est adeò sterilis, vt nec arbores vllas, neque plantas efferat, nempe qui sit saxosus, & præruptis rupibus in altum promineat. *Aquarũ inopia.* Aquis caret, rarò admodum pluuiis irrigatur. Ex longinquo pago aqua per aquæductum in locũ, qui ab vrbe quatuor millibus passuum distat, deriuatur. Ea vrbs aquatio est, vnde Arrianus noster dulciores in ea aquationes esse dicit quàm in Ocele. *Annona.* Annona, & cibariis importatis vtitur, quorum tamen est incredibilis copia. *Vrbis forma & figura.* Est cincta muris, munita turribus, exculta mœnibus, & ad aspectum pulcherrima. *Aduenæ mercatores.* In illam mercatores è Perside, & India, & Æthiopia, & ex multis Arabiæ regionibus sæpe cõmeant. *Incolarum forma.* Incolæ Mahumetem colunt, colore candido, & specie liberali sunt. *Studia rei militaris.* Homines nobiles armis exercentur, & militaris gloriæ decus ardenter expetunt. *Rex.* Rex alias ciuitates in mediterranea regione possidet, & milites non paucos suis stipendiis alit, & è suis tantùm subditis in prælium, quũ opus est, duo millia equitũ educit. Vrbi verò illi moderatorem, cuius virtuti multum confidit, præponere solet. *Oppugnatio ab Albuquercio & Soleimano.* Hanc & Albuquercius Lusitanus anno 1513. quum eam regeret Æthiops quidam, vir maximi animi, Miramirianus nomine, & Soleimanus à Sultano ad Lusitanos India pellendos missus anno 1517. acerrimè oppugnassent, re tandem infecta vterque discedere coactus est. *Deditionẽ spontaneam fecit Lupo Suario.* Quæ quum statim post Soleimani oppugnationem Lupo Suario Lusitano aduentante, supplex sese cum clauibus oblatis dedere vellet, Suarius pulcherrima occasione repudiata, eam in deditionem accipere noluit. Testis est Osorius libro 11. hoc Suarij factum vehementer reprehendens. Sed de hac vide plura apud Andream Corsalium, Barbosam, M. Paulum Venetum libro 3. cap. 46. Osorium libro 9.

Fœlix cur cognominata. *Fœlix cognominata.*) Fœlicem dicit cognominatam, ob magnam commoditatem merces ex Ægypto pariter, atque India venientes recipiendi. De qua sic scribit M. Paulus Venetus, Portum habet optimum, ad quem ex India plurimæ naues appellunt aromatibus onustæ. Et quidem negotiatores Alexandrini illic ementes aromata, ea septem diebus per fluuium quendam vehunt, ac deinde camelis imposita triginta dierum itinere terra vsque ad fluuium Ægypti deportari curant, rursúsque in naues exonerantes vsque ad Alexandriam perducunt. Nec sanè compendiosior via haberi potest ab Orientis partibus Alexandriam vsque. Hæc ille de vrbe Adem, quæ quum planè congruant cũ iis quæ hîc de Arabia vrbe, siue vico, Arrianus tradit, hinc quoque apparet probabilem esse eorum coniecturam, qui vnam eandémque esse vrbem Adenam,

nam hodie olim Arabiam dictam arbitrantur. His adde, quæ illos potissimùm ratio ad sic sentiendum impellit, pares vtriusque gradus nimirum 11.

Vt Alexandria.) De vrbis huius (quam nonnulli eandem esse volunt, quæ No Ammon à Nahumo propheta dicitur) præstātia, singularíque (quam hic Arrianus perstringit.) quasuis Æthiopicas, Arabicas, Indicas, Ægyptiacas merces recipiendi & huc atque illuc in omnes orbis partes transmittendi opportunitate vide Strabonem libro decimoseptimo. De eadem sic Beniaminus ille Tudelensis testis αὐτόπτης, qui ante annos ferè quadringentos maximam orbis partem peragrauit, peragratámque descripsit: cuius itinerarium Hebraicum Arias Montanus Latinum fecit, & ante annum in lucem ædidit. Est autē Alexandria, inquit, commerciis omnium populorum frequentissima atque celeberrima omnibus regnis Edom, regionibus Valentię, Hetruriæ (quæ Toscana nunc dicitur) Longobardiæ, Apuliæ, & Malci, & Siciliæ, Rakophiæ, Kartouiæ, Hispaniæ, Russiæ, Germaniæ, Susenaah, Dannemarkæ, & Gelats, & Palnederis, & Hhitar, & Larmandiæ, & Phraniæ, & Piieto, & Ango, & Bogoniæ, & Medianæ, & Prouinciæ, & Genuæ, & Pisarum, & Gasconet, & Aragoniæ, & Nauarrę. Ex plaga verò Occidua Ismaelitis, Andaluzis vocatis, & Algadue, & Afiicæ, & regionibus Arabum. Ex latere autē Indici maris, & ex Hhauila Hhabassinorum regionibus, & Lubiæ, & Ierman, & Senaar, & Seam. præterea Iauan Græcis vocatis, & Turcis. Deferuntur verò in hanc vrbem ex India omnia aromatum genera, quæ à mercatoribus Edom emuntur. Est autem magna mercaturæ & negotiationis frequentia in vrbe ipsa, quæ singularum gentium negotiationis domos atque apothecas & fora distincta habet. Hodie Cairo cedit, vide Andræam Theuetum.

Cæsar eam diruit.) Plin. lib. 12. cap. 14. de thure, & regione thurifera. Res, inquit, in Arabia gessimus, & Romana arma in magnam partem eius penetrauere. C. etiā Cæsar Augusti filius inde gloriā petiit, & paulò post. Iuba Rex iis voluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium ardentem fama Arabiæ. Iubæ porrò voluminum de Arabica expeditione ad C. Cæsarem meminit idem lib. 6. cap. 27. Idem lib. 6. cap. 28. Romana arma solus in eam terram (Arabiam) adhuc intulit Ælius Gallus ex equestri ordine. Nam C. Cæsar Augusti filius prospexit tantùm Arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab auctoribus, qui ante scripserunt, Egram, Annestum, &c. *Cæsar Augusti filius. Cæsar ex Arabia gloriam petiit. Ælius Gallus Arabiam bello vexauit. Arabiæ oppida à Gallo diruta.*

Post Arabiam litus oblongum.) Ptol. quoque in hac eadem regione meminit & litoris magni, & postea litoris parui. Idem tamen inter Arabiam emporium, & litus magnum, ponit Atmanisphem vicum, Melan montem, Adramitorum regionem, in qua Ebisma vicus. *Litus magnum.*

Cana emporium.) Eiusdem Ptol. meminit in Homeritarum regione, emporium, & promōtorium appellans. Item Plin. lib. 6. cap. 23. Veniúntque circiter tricesimo die Acilam Arabiæ, aut Canā thuriferæ regionis. Rhamnusius in itinerario aromatum putat esse locum hodie Canacam dictum, qui est extra fretum maris Rubri in litore Arabiæ. Ioan. Barrosus. Canacam ponit inter ostium maris Rubri, & Adem, Arabiæ fœlicis Metropolim, de qua paulò antea. Est etiā Cana hodie dicta vrbs Ægypti, quæ videtur olim dicta Coptus, de qua suprá. Fuerunt plures eiusdem nominis vrbes, de quibus, vide Stephanum. *Cana empor. Cana hodie Canacam.*

Regni Eleazi.) Ptol. in Arabiæ fœl. situ meminit regionis ἐλισαρῶν Elisarôn, in qua collocatur Muza, Ocelis, Pseudocelis, &c. Verisimile est regionem ab illo Eleazo, siue Elesaro rege quodam fuisse denominatā. Arrianus noster non in Elesarôn, sed Homeritarum regione Canan collocat. Λίβανος ab Hebr. לבונה *Lebonah* quia candidum: Vnde Lebanon Libanus mons ab arboribus thuriferis dictus. Latinè thus alij à tundendo, quia glebæ tūduntur, cum quibus dicitur fluens de arboribus concrescere, dictum volunt, & idcirco sine aspiratione scribendum. Alii verò ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc est, sacrificando dictum putāt *Elesaron regio. Libanus. Thus vnde dictum.*

Thuris vsus in sacrificijs. quod mihi videtur verisimilius. Thuris enim olim quum apud Iudæos ex Dei præscripto, tum apud Ethnicos κακοζηλίᾳ quadā maximus in sacris vsus fuit. *Fabula de Libano puero.* Hinc nata fabula illa de Libano puero, qui sacrificiis mirum in modum deditus in plantam ei cognominem deorum commiseratione mutatus fuit. Huc *Alexander M. thuris in sacrificijs prodigus.* facit quod Plin. scribit lib.12. cap.14. de Alexandro Magno. Is enim quum magnam thuris vim sine parsimonia aris inferret, Leonides pædagogus ei dixit, vt deuictis gentibus thuriferis hoc modo diis supplicaret. At ille Arabia potitus thure onustam nauem ei misit, simul illum cohortatus, vt largè deos adoraret. *Arnobius negat thuris vsum vetustum.* Arnobius tamen negat thuris in sacris vsum esse vetustum sed recētem. Hetruriç primò inuentum. De thuris præterea aruspicina in eius crepitu, motu, *Superstitio circa thus.* fumi agitatione, & flexu, vide Lactant.4. Thebaid. Hæc quum ita se habeant non mirum est, quum & in ipsis arboribus thuriferis serendis atque incidendis, & in ipso thure colligendo, vehendo, custodiendo tantam religionem adhibitam fuisse, quantam multa literarum monumenta testantur.

Thurifera regio. *Thuriferæ regionis.)* Thura, inquit Plin. lib.12. cap.14. præter Arabiam nullis, ac ne Arabiç quidē vniuersæ. Idē cap. pręcedente. Principalia in Arabia fœlice, & beata sunt thus, & myrrha. Sabæi, inquit, idem lib.12. cap.17. cibos thuris ligno coquunt. Hinc factum vt metonymicôs Arabiæ vocabulū sçpe apud auctores pro odoribus siue thymiamatis vsurpetur. Sic Arabicè dare, pro eo quod odoribus dare veteres dicebant. Sic Tertullianus de coroną militis, Arabiæ aliquid accendunt. i. thuris.

Insula auium.) Sic proculdubio dicta ab auium multitudine, & varietate. Nam plærunque insulæ aues habent plurimas, & admirabiles, cuiusmodi alibi non reperiuntur. Eius rei exemplum est insula Menuthia, siue S. Laurentii, quæ vt olim, ita hodie quoque, teste M. Paulo Veneto, varia atque multiformi singularum quarundā auium copia scatet. Sic in insulis Canariis, teste Antonio Pigafetta aues sunt aliarū auium stercore victitātes, & idcirco acau celli appellatę. In insula Zubut aues sunt maximę, quæ à balænis absorptæ, earū cor edunt atque corrodunt, ita vt in iis mortuis, & in litus eiectis, atque disse- *Aues mirabiles.* ctis viuæ adhuc reperiantur. Denique in insula Catighan, Iana maiore, & minore, in Bresilia admirabiles quasdam, & monstrosas aues reperiri idem Pigafetta testatur, quarum descriptionem apud illum videre poteris. Osor. lib.1. in *Sotilicarij aues.* sinu intimo, quem S. Blasii aquationem Lusitani appellant paruam quandam insulam esse dicit, in qua sint aues quas incolæ appellant Sotilicarios, pares anseribus magnitudine: plumis minimè vestiuntur, alas habēt similes alis vespertilionum: volare nequeunt, sed explicatis alarum membranis, cursum celeritate summa conficiunt.

Sabbatha metropolis. *Sabbatha metropolis.)* Ptol. inter Arabiæ fœl. vrbes mediterraneas enumerat σαβὴν Sabam, σαύβαθα Saubatham metropolim, σαυὴν Sauam regiam. Sabbatham porrò (sic enim in aliis exemplaribus Græcis reperitur) ponit inter Thappam, & Madasaram. Plin. lib.12. cap.14. In medio eius (scil. Arabiæ) sunt *Sabota.* ferè Atramitæ pago Sabæorum capite regni Sabota in monte excelso, à quo octo mansionibus distat regio eorum thurifera. Saba appellatur, quòd significare Græci mysterium dicunt, spectans ortus Solis æstiui, vndique rupibus in- *Meriaba Sabæorum metropolis.* uia, & à dextera maris scopulis inaccessa. Plin. Sabatram quoque vrbem Sabæorum esse dicit in litore rubro. lib.6. cap.28. Strabo Sabæorum metropolim Meriabam appellat, quam sitam esse dicit in monte arboribus plenissimo.

In eam omne thus vehitur.) Idem Plinius libro 12. cap.14. Thus, inquit, collectum Sabotâm camelis conuehitur, porta ad id vna patente. Digredi via capitale leges fecêre.

Ἀσαβινὸς καὶ.) καὶ redundat.

Corallium. Κοράλιον.) Infrà per duplex λ scribitur. Est autem Κοράλλιον, siue vt Theophrastus vocat, κουράλλιον, siue κοράλλος. i. Corallus (alii λιθόδενδρον, alij δενδρί-

τις

τις appellãt) frutex maximus, qui alto extractus statim in aere duratur, vt scitè Ouidius his versibus declarauit,

Sic & Coralium, quo primum contigit auras
Tempore durescit, mollis fuit herba sub vndis.

Quantum apud nos, teste Plin. lib. 32. cap. 2. Indicis margaritis pretium, tãtum apud Indos Corallio. Gignitur & in Rubro mari, sed nigrius, etiam in Persico vocatur Iace. vide Dioscor. lib. 5.

Styrax.) Lachryma est arboris malo cotoneę similis, communiter in offi- *Styrax.* cinis Storax calamita dicitur. Olim in Pamphilia, in Phœnicia, circa Gabala (vnde Gabalites Dioscoridi) necnon in Pisidia, Sidone, Cilicia, Cypro natus est: nostris temporibus syncerus, & purus ex Zana Indiæ insula, teste Amato, necnon ex Cambaia, teste Andrea Corsalio, affertur. Garzias tamen nullo alio in loco ait nasci pręterquam in Æthiopia, quòd miror. Apud Sabæos autem, vt testis est Plin. lib. 12. cap. 17. olim ex styrace suffimenta fieri sunt solita *Styracis suffimenta.* ad myrrhę atque thuris fumum atque nidorem sanè molestissimum sanãdum.

Sachalites sinus.) Ptol. de situ Arabiæ fœl. post Homeritarum regionem *Sachalites.* ponit regionem Sachalitarum sinúmque Sachalitem, in quo dicit esse πινικίου κολύμϐετον: ibidem vrbes, viros, loca denique eius enumerat. Niger Post Syagrũ montem, inquit, contra Orientem Solem spatiosus aperitur sinus Sachalites nomine, in quo Sachalita Colymbeses cognomine, hoc est, natatores super vtribus nauigant pyraticam exercentes. Malè hic meo iudicio Niger Ptolemæum interprętatur, nam Colymbesis pinicij, vnionum piscationẽ significat quæ vrinando fiebat, de quo infrá.

Regio thurifera.) Videtur sinus Sachalites, atque regio thurifera omnino *Sachalites sinus* esse regnum Fartas hodie dictum in quo est Fartas promontorium oppositum *Fartas regnum.* promontorio Guardafuni siue Aromatum. In eodem est Zacobora insula, atque aliæ duæ (de quibus mox) necnon Diufar siue Dualfar, atque Pescher *Thus in Dualfar, & Pescher.* ciuitates, portus, atque emporia celeberrima, in quibus hodie maxima thuris optimi copia nascitur, atque inde in omnes orbis terrarum partes exportatur. Regnum hoc subiectum est Regi Aden, teste Odoardo Barbosa. Fartach verò *Fartach promõt.* promontorium, Ioan. Barrosus ait esse quatuordecim & semis grad. à quo ceu metropoli ipsum regnum Fartach appellatum est, & eius incolæ Fartachini. *Fartachini.* Inter Aden porrò metropolim regni Aden olim Arabiam dictam & Fartach metropolim regni Fartach, hæ ciuitates, vti hodie nominantur, sunt interpositæ. Abiam (forsan est Abisama Ptolemæo) Ar, Canacam (olim dicta Cana) *Abiam.* Brum, Argel, Xael metropolis regni Herit, Cayem, quæ septem diebus à pro- *Canacam.* montorio Fartach abest, ita Barrosus. Belleforestus verò in sua Cosmographia Fartach quidem directò oppositam Zacotorę insulæ, vult esse sinum Aschamitarum, nonaginta quatuor mill. pass. ambitu, odoriferum, refertum insulis, cuius metropolis Sandata vel Saborta. Sachalitem autẽ sinum esse Curiam Mu- *Sachalites Belleforesto Curia Muria.* riam hodie dictam, ob insulam quæ in eo est. Hunc præterea sinum magnum esse, & amplum, in cuius principio sit Materqua (olim Metacum dicta Ptole- *Materqua olim Metacum.* mæo) portus, vbi Prin fluu. (olim Hormanus dictus) in mare intrat. Postea cerni montes Didymos olim nominatos, inter quos sit promontorium hodie ap- *Didymi montes.* pellatum Duorum capitum. Totum porrò hoc latus esse desertum, ita vt à Materqua siue Metaco (quod est initium sinus Sachalitici) vsq; ad Couã, vbi eiusdem sinus finis est, ad promontorium vsq; Cordamum olim (hodie Resalgad nuncupatum) sexaginta ferè leucarum spatio, nulla ciuitas reperiatur. Hęc ille de hoc sinu Sachalite.

Montana.) Descriptio regionis thuriferæ, de qua similia scribit Plin. lib. *Thurifera regio montosa.* 12. cap. 14. Tractus is spectat ad Orientem vndique rupibus inuius, & à dextra maris scopulis inaccessus. Syluarum, quæ thus proferunt, longitudo est centũ *Sylua thurifera.* millia passuum, latitudo autem dimidium eius. Attolluntur colles alti, decur-

rúntque & in plana arbores sponte natæ. Terram argillosam esse conuenit, raris fontibus, ac nitrosis. Syluas illas & Minæi attingunt, alium pagum colentes, per quos thus euehitur vno tramite angusto, à quibus etiam thus Minæum dictum est.

Minæi.

Arbores thuriferæ.

Arbores thuriferæ.) Plinius testatur suis temporibus arboris thuriferæ (quæ etiam δενδρολίβανος Græcè dicitur) faciem non planè fuisse notam, nec ab vllo Latino fuisse traditam. Græcorum exempla variare, denique varias esse de illis opiniones, Garzias thuris arborem humilem esse, & folia lentisco similia habere dicit.

In cortice.) Plin. Cortice lauri esse constat.

Concrescit.) Sic idem. Prior, inquit, atque naturalis vindemia circa Canis ortum flagrantissimo æstu, incidentibus, quà maximè videatur esse prægnans, tenuissimúsq; tendi cortex. Laxatur hic plaga, nō adimitur. Inde prosilit spuma pinguis. Hæc concreta densatur. De modo, atque tempore metendi, legendíque thura vide plura apud eundem lib.12.cap.14.

Minæi olim soli thus tractabant.

Tractatur à ministris regijs.) Olim, teste Plinio, à Minæorum CCC. familiis solis meti, incidi, colligique fas erat, qui idcirco sacri vocati, quia nullo congressu fœminarum, cùm eas arbores inciderent, aut meterent, polluebantur. Cæteris omnibus arbores thuriferas vel intueri tantùm erat interdictum.

Thuriferas arbores alijs intueri nefas.

Aer pinguis & crassus.) Nimirum ob odorum atque aromatum fragrantissimorum copiam.

Thurifera regio morbida.
Sabæorū stupor voluptati fastidium finitimum.
Serpentes in syluis odoriferis.
Cur aer ille morbidus.
Odores capitis grauedinem pariunt.

Loca morbida.) Hinc Strabo ab odoribus stupore Sabæos dicit corripi, quem styracis, bitami atque barbæ hircinæ suffitu tollunt. Idem testatur Plin. lib.12.cap.17, & addit, Adeò nulla est voluptas, quę non assiduitate sui fastidiū pariat. Iisdem porrò odoribus fœtidis, ac maleolentibus olim vsi sunt ad serpentes quoque fugandos in odoriferis illis syluis frequentissimos. Aerem ergò illum atque loca, quum ob odorum illorum fragrantissimorum, καρηβαρίαν, teste Hippocrate in Aphoris. hoc est capitis grauedinem generantium acrimoniam, tum ob æstum flagrantissimum, tum denique serpentum venenatissimorum copiam morbida atque pestifera olim fuisse, sicuti Arrianus noster scribit, minimè profectò est mirum. Contrà autem Arrianus noster Belleforesto nugari, atque somniare hac in re videtur, quippe quum & nulli alij veterum id affirment, & nulli eorum qui hodie loca illa frequentant, præsertim regnum Fartach, in quo plurimæ sunt insulæ odoriferæ, vel morbis teneantur, vel etiā moriantur.

Alij negāt aerem illū esse morbidum.

Syagrus promōt.

Syagrus.) Hoc promontorium Ptolem. vltimum ponit in Homeritarum regione. Plin. lib.6.cap.23. de nauigatione Alexandri verba faciens. Postea, inquit, à Syagro Arabiæ promontorio Patalem Fauonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur XIII. XXXII. Mill. pass. æstimatione. Rhamnusius in itinerario aromatum putat Syagrum esse promontorium hodie Sfacalat, siue Fachalhat dictum, septemdecim grad. à quo teste Odoardo Barbosa incipit regnum Armuzii: éstque in illo promontorio arx Hor nomine regis Armuziensis. Sic Arrianus quoque olim propugnaculum in eo testatur fuisse. Idem Rhamnusius docet quàm egregiè illa Plinii verba de nauigatione à Syagro promontorio ad Patalem Fauonio vento, illo citato passuum spatio, cum hodiernis Portugallensiū nauigationibus, conueniant. Hæ enim nauigationes à Promontorio Sfacalath, hoc est, Syagro Indiam versus vento Occidentali ad regnum Cambaiæ (quæ sita est vbi olim Patala) si rectà nauigetur, 900. milliarium spatio conficiuntur.

Syagros hodie Sfacalat.
Hor arx in Sfacalat, vt olim quoque.
Nauigatio à Sfacalat. i. Syagro ad Patalam, hoc est, Cambaiæ regnum.

Syagri situs.

Spectans ortum.) Marinus, cui Arrianus noster, vt & in aliis quibusdā suffragatur, sinum Sachalitem voluit Occidentalem esse Syagro promontorio. Contrà Ptolem. omnes eos, qui illa loca nauigādo perlustrarunt, affirmare dicit ab Orientali parte Syagri Sachalitem Arabiæ regionem, atque sinum ei cogno-

cognominem situm esse. Rhamnusio videtur Arrianus Marinum sequutus esse,& maiorem Ptolemæo regionum Indicarum notitiam habuisse,vt cùm ex aliis,tum ex Barygazeni sinus,atque ex Probanæ insulæ descriptione apparet, quæ Portugallensium descriptionibus magis conuenit,quàm ea quæ à Ptolemæo traduntur.

Marinus nonnullis videtur peritior fuisse Ptolemæo rerum Indicarum.

Dioscoridis insula.)Plinius libro 6.cap.28.Insula clara in Azanio mari Dioscuriada,distans à Syagro extimo promontorio CCLXXX.millia passuum.Eiusdem Ptolemæus meminit de situ Arabiæ Fœlicis,inter maris Rubri insulas. Item Stephanus,qui duas præterea alias eiusdem nominis insignes, ac celebres commemorat:vnam,quæ est inter insulas candidas Lybiæ. Alteram in Ponto, quæ Sebastopolis dicitur,ac prius Æa fuit appellata. Videtur autem sic nominata,vel à Dioscoride illo legato,de quo suprà, vel potius quia Dioscuris fuit consecrata:nam plerasque insulas diis quibusdam fictitiis legimus fuisse dedicatas.Hanc verò insulam spectantem ad promontorium Prassum plerique suspicantur esse insulam hodie Zacotoram, siue Socotoram, siue Sicuterã dictã, insignem in primis ac nobilem. Operæpretium itaque facturi videmur si descriptionem Arriani Dioscoridis insulæ admodum accuratam,cum Zacotoræ insulæ descriptionibus cõferamus. Ac primùm quoad sitũ,Arrian.noster Dioscoridẽ sitã esse dicit inter duo promontoria celeberrima, Aromatũ nimirũ siue Guardafuni,& Syagri,siue Sfatalath:ita tamen vt vicinior sit Syagro à qua Plinius illam dicit 280.millia passuũ distare. Ptolemæus nouem gradus habet. Sic Zacotorã Odoard.Barbosa,cũ duabus aliis insulis inter Fartas,siue Sfacalath(quorum alterutrũ puto esse Syagrum promontorium)& inter Guardafuni,siue Aromatum promontorium,dicit esse interiectam. Andreas Corsalius illam tredecim facit grad.& ab Adem centum viginti leucis ait esse disiunctam. Garzias à freto maris Erythræi centum viginti octo leucis illam distare dicit, & altera quidem parte freti Arabia, altera verò Æthiopia terminari. Commentarius rerum Indicarum eam in faucibus Mecani freti duodecimo in Septentrionem gradu, & ab vrbe Goa in Occidentem leucas 360.(Andreas Corsalius viginti duos dies,hoc est,trecẽtas leucas facit)distare testatur. Eandem quoque ab Oriente & Meridie ipso mari,ab Occasu promontorio Guardafuni quod vult esse Zingis olim dictum,à Septentrione Fratachi promontorio vult terminari.

Dioscoridis insula. Amm. Marcellinus quoque Dioscuriada appellat. Dioscorides plures. Dioscoridis insula vnde dicta. Diosc. insula hodie Socotora. Dioscoridis & Socotoræ descriptionum collatio. Dioscoridis situs. Zacotoræ situs.

Maxima.) Socotoram maximam esse insulam Oranes fatetur.Eius ambitum Andreas Corsalius quindecim leucarum: Nicolaus Contius Venetus,& Niger 600.milliarium:Commentarius rerum Indicarum 50. leucarum faciũt. Eius longitudo, teste Nigro,est 180.milliarium.

Socotoræ magnitudo.

Deserta. Sic infrà quoque Arrianus paucos eius incolas esse testatur, Zacotoram similiter Commentarius rerum Indicarum hodie incolis non admodũ frequentem esse significat.

Vtriusque incolæ pauci.

Aquis & fluminibus plena.) Socotoram quoque Andreas Corsalius,& alij,& montibus multis stupendę altitudinis atque magnitudinis esse distinctã testantur,in quibus infinita sunt aquæ dulcis fluenta.

Socotoræ montes

Crocodilos.) Arrianus in Dioscoride crocodilos, viperas, lacertos,testudines ingentes esse scribit. Horũ animalium in Socotora insula nullam apud authores mentionem inueni,sed pecoribus,atque vaccis,veruecibus inprimis eam testantur abundare.Chamelontem quoque in eadẽ insula Andreas Corsalius se vidisse scribit.

Crocodili Dioscoridis insulæ. Socotoræ animalia.

Lacertorum carnes comedunt.) Sic Hygoana,siue(vt Indi appellant) Hyuana lacertí est Indici genus, qui pro delicatissimo cibo venalis est in mercatib9, teste Scaligero Exerc.183. Sic prouinciæ Mangi incolas abũdare serpẽtibus,qui pedibus carẽt, hominis sunt magnitudine, longi sex cubitis, vesci, hósq; illis maximas esse delitias,Nicolaus Contius de Indis testatur. Plinius libro 7.c.2.

Lacertorũ esus. Hyuana lacerti genus. Serpentiuori in Mangi.

Æthiopas, necnon Seras, & qui montem Athon incolunt, ab Isogono μακροβίους, hoc est, longæ vitæ existimari eam ob causam, quòd viperinis carnibus alātur: itaque nec capiti, nec vestibus eorum noxia corpori inesse animalia. Huiusmodi autem populi ophiophagi à Græcis, hoc est, serpentiuori appellātur. Sic Plinius libro 6. cap. 29. Troglodyticæ populos quosdam Candeos dicit ophiophagos vocari, quòd serpentibus vesci fuerint assueti. Dioscorides libro 2. cap. 16. Viperinas carnes, si coctæ edantur, claritatem oculis afferre, neruorū vitiis auxiliari, increscentes strumas reprimere dicit. Aiunt iis qui viperas esitant, pediculos procreari, quòd clarè à veritate abhorret. Adiiciunt aliqui longam senectutem agere, qui eo cibo vescuntur. Sed ex iis ad eadem conficitur, sed inefficacior est. Hæc ille. De carnibus viperinis vide Galenum. Socotoriensium verò victus hodie carnibus, lacte, butyro, palmis, dactilis constat, teste Andrea Corsalio.

Ophiophagi. Candei Troglodytæ Ophiophagi. Socotoriensium victus.

Neque frumentum, neque vineta.) Sic Socotoram omnes Orientalium rerum scriptores insulam sterilem, atque infrugiferam esse testantur, palmarum & dactylorum abundantem. Osorius tamen eam variis fructibus, & oleribus refertam esse dicit. Infrà Arrianus noster scribit in insula Dioscoride nasci cinnaberi Indicum, quod sit gummi quoddam ex arboribus collectum, & lachryma. Hoc est quod hodie in officinis vulgò sanguinem draconis appellant, de quo sic Arriano conuenienter scribunt Amatus Lusitanus, Aloysius Mustus Venetus in suis in Africam nauigationibus. Arborem quandam esse dicunt, quam Lusitani draconem siue draconarium vocant. Ex illa lachryma quædā lucida, & rubricans colore, & substantia sanguini similis, inciso tamen ab incolis prius cortice, vt fusius inde effluat. Eam æneis cacabis excipiunt, & igne resinæ modo coquunt, donec consistat. Hanc verò lachrymam si fricueris, & ea lineas duxeris, colorem profundissimum, ac sanguinem oriri conspicies, qua de causa sanguis draconis appellatur. De hac lachryma vide Scaligerum, Mathiolum, & alios. Hanc autem nasci in Socotoræ insulæ montibus, testis est Andreas Corsalius, qui eandem arborem, atque hoc illius gummi describit. Notandum etiam hîc est aloen in Scotora insula optimam & præstantissimam nasci, quæ idcirco aloe Socotorina dicitur. De aloe Hebræo אהלים *Alohe*, vide Dioscoridem libro 3. cap. 23. qui in India, necnon Arabiæ quibusdam locis maritimis, atque insulis, vt in Andro (cui poteris addere hanc Dioscoridem, siue Zocotoram) optimam ait nasci. Vide Galenum libro 6. simpl. medicamentorum. Plinius libro 27. cap. 4. Garziam ambracan quoque in maritima Socotoræ parte prouenire & reperiri testantur. Andreas Corsalius, qui errauit in eo quòd sanguinem draconis putauit esse idem, quod aloe licet vtrunque in ea nascatur.

Vt Dioscoridis ita Socotora infrugifera. Cinnaberi Indicum vulgò Sanguis draconis. Draco arbor. Draconis arboris gummi. Draconis sanguis in Socotora. Aloe Socotorina nobilissima. Aloe. Ambracan. Malè Corsalius sanguinē draconis, & aloe idē esse putauit.

Qui verò eam incolunt.) Quoad Dioscoridis insulæ incolas Arrianus noster illos & paucos, & peregrinos ex Arabibus atque Indis conflatos esse scribit. Socotoræ similiter insulæ inhabitatores, & paucos, & partim Saracenos, partim Christianos, ac Semijudæos esse historici testantur. De illorum porrò moribus, religione, lingua, habitu, cultúque corporis sic apud Orientalium rerum historicos scriptum inuenimus. Homines sunt partim Saraceni, partim Christiani, qui à D. Thoma cognominantur, propterea quòd Euangelium primò fertur in ea loca inuexisse. Cōplures Iudaicos ritus ac ceremonias retinent. Templa cum altaribus ædificant. Cruces tantùm habent in ipsis altaribus statutas: imaginibus non vtuntur. Dies ieiuniis dicatos singulari ciborum abstinentia obseruant. Neque enim illis quum ieiunant, pisces edere licet, præterea carne quidem populus, sacerdotes verò etiam lacte, & butyro, quò maximè cibi genere vescitur vulgus, & palmarum succo duntaxat de pomis eo tempore victitant. Gallinam aut quamlibet auem manu contingere, nedum gustare omnibus est religio. Vnam tantùm vxorem ducunt. Eosdē festos dies, quos Catho-

Dioscoridis insulæ incolæ. Socotoræ incolæ. Socotoriensium Religio. D. Thomas. Ceremoniæ. Templa. Cruces. Ieiunia. Sacerdotes. Festi dies.

Catholici, agunt, ac iiſdem etiam temporibus celebrant, & diuorũ etiam memoriam colunt. Decimas frugum, & fructuum ſacerdotibus integrè perſoluunt: nauibus carẽt. Sunt diſciplinarũ prorſus ignari, vſque adeò, vt quũ Chriſtianũ nomẽ obtineãt, Chriſtianæ religionis, doctrinæ atque Baptiſmi expertes ſint, ignauia & otio torpent, animo demiſſo & abiecto ſunt, vſque adeò, vt ſine vlla recuſatione paucis Saracenis obtemperent, & quum impotenti ab illis tyrannide vexentur, nullam tamen pro libertate dimicationem ſubeundã exiſtiment. Lingua cognitu difficillima, nec quicquã habet cum Arabica, Æthiopicáve commune. Nudi incedunt, partes obſcœnas pannis goſſipinis atq; pellibus tegunt. Ita de ſe magnificè ſentiunt, vt nullam, aut terram, aut vitæ rationem, ſua vel meliorem, vel beatiorem exiſtiment. Hæc de illis incolis Nicolaus Contius, Andreas Corſalius, Oſorius, Commentarius rerum Indicarum, Odoardus Barboſa.

Decimæ.
Diſciplinarum rudes.
Mores ignaui & effeminati.
Lingua.
Habitus.

Paret Regi thuriferæ regionis.) Socotora paucis Soracenis obtemperat. Aliquando à Fartachenſibus occupata fuit. Rex Caxemi (ea autem eſt regio Arabiæ Fœlicis, quã Oceanus definit) eandem duriſſimo dominatu oppreſſam tenuit, & vt illis ſpem recuperandæ libertatis redimeret, arcem non procul à litore extruxit, multíſque pręſidiis, & bellicis inſtrumentis muniuit, filiúmque ſuum iuuenem, Abrahemum nomine, eidem præfecit. Hanc Cugna Luſitanus anno 1507. (interemptis omnibus Arabiæ Fœlicis Saracenis, qui in illa fuerãt) expugnauit, ac multorum operis multo melius munitam, Alphonſo Norognę, vt ab Emmanuele rege iuſſus fuerat, commiſit. Hæc Oſorius. Sed poſtea quum à Portugallenſibus veluti regio ſterilis, & infœcũda neglecta, ac pro derelicto habita fuiſſet, Saraceni rurſus eam primò verſus mare, ac deinceps ipſos quoque Chriſtianos per commerciorum contractus, paulatim ſub dominium ac poteſtatem ſuam ſubiunxerunt. Teſtis eſt Andreas Corſalius.

Socotora quibus ſubiecta.
Cugna Luſitanus arcem Socotorenſem expugnauit.

Atque hęc de inſula Zacotora olim Dioſcoride dicta. Non deſunt etiam qui affirment (inter quos eſt Rhamnuſius) Dioſcoridem eſſe inſulas hodie dictas Curia, Muria, quæ teſte Oſorio libro 3. paruo interuallo diſſident à promontorio Guardafuni, neque procul ab aditu ſinus Arabici diſtant. Hæ videntur duæ illæ paruæ eſſe inſulæ, quas Odoardus Barboſa inter Fartas & Guardafuni vnà cum maxima illa inſula Socotora interiectas eſſe dicit, cuius incolæ Saraceni colorati & nigri ſine lege ac diſciplina vlla viuunt. Diſtãt à ſe inuicem 30 milliarium interuallo, quarum vnam viri, alteram mulieres incolũt, ac viciſſitudine quadam, nunc viri ad mulieres, nunc mulieres ad viros commeant. Coguntur vtrique neceſſariò ante exactum trimeſtre ſpatium ad inſulam ſuam redire, quòd ſi diutius manſerint, cæli certa quædam diſpoſitio illis interitum comminatur. Inſulæ ſunt non admodum bene cultæ, atque ſteriles, abundantes ambracan, ſanguine draconis, aloe, pecoribus, lapidibus qui niccoli appellantur, quíque in Mecca maximo ſunt in pretio. Hæc de inſulis illis ex Odoardo Barboſa, Nicolao Contio, Nigro, Oſorio.

Dioſcoridem alij volunt eſſe inſulas Curia Muria
Curia Muria inſulæ.
Curiæ Muriæ incolæ.
Harum inſularũ vnã viri, alterã mulieres incolũt
Quæ in illis naſcantur.
Niccoli lapides.

Ἄμπελον) Forſan ἀμπέλου legendum.

Ἀπαρχίαν.) Ἀπαρκτίαν.

Γρύπην.) Χρῆσιν lege.

Omana.) Ptolemæus Omanitas inter Arabiæ Fœlicis populos recenſet, & Omanium emporium. Omana Stephanus vrbs Arabiæ Fœlicis teſtem citat Glaucum libro 2. Arabicæ hiſtoriæ, vnde Ὀμανεύς, Omanæus: vt Tyanæus, Comanæus. Plinius lib. 6. cap. 28. A Petra, inquit, incoluerũt Omani ad Characẽ, oppidis quondã claris à Semiramide conditis & paulò pòſt, Vltrà nauigationẽ incompertam ab eo latere propter ſcopulos tradit Iuba, prætermiſſa mentione oppidi Omanorum, Batraſæ, Anaſæ, & Omanæ, quòd priores celebrẽ portum Carmaniæ fecere. Item Omanæ, & Athanæ, quæ nũc oppida maximè celebrari à Perſico mari noſtri negotiatores dicunt. Arrianus infrà Omana

Omanitæ.
Omanum emp.
Omanorum oppida.

dicit Persidis esse emporium.

Montes. Epimaranitæ.

Post eum montes alti.) Sic Plin. A flumine Canis, vt Iuba tradit, mons adusto similis. Gentes Epimaranitæ, mox Ichthyophagi insula deserta. Hi scilicet sunt homines in speluncis habitantes, iuxta Arrianum nostrum.

Moscha.

Moscha portus. Ptol. Moscham ponit inter Thialemath oppidũ, & Syagrum promontorium. Quid si sit oppidum hodie dictum Maschate.

Thus sine Regis permissu auehere non licet.

Sine Regis venia.) Sic hodie quoque, teste Garzia, thuris arbores illius prouinciæ Regi cedunt, nec cuiquam thus colligere licitum est, nisi Regis permissu. Confluere eò negotiatores ex Aden, Xael, & aliis Arabiæ locis, & cũ Rege de thuris quantitate, quam aducturi sunt, & de pretio conuenire solent, modò laudatum sit & legitimum, quod nos masculum vocamus, ipsi Melato appellant. Sic Plinius olim thus ex Sabota nõ nisi per Gebanitas euehi potuisse testatur, nec nisi eorum Regi vectigale persoluto.

Thus masculum Melato dictum.

Syluæ thuriferæ custodiæ expertes

Sine custodia.) Sic Plin. tradit lib. 12. c. 14. Syluã thuriferã olim diuisam portionibus mutua innocentia fuisse tutam, neque vllũ saucias arbores custodiuisse, neminem enim alteri quicquam ex iis furatum fuisse, quum contrà Alexandriæ in officinis thus interpoletur atque corrumpatur, licet pœna proposita. Contrà Theophrastus libro 9. cap. 4. myrrham, thúsque omne collectum, & ad Solis delubrum, quod Sabęi in sua regione sanctissimum habet, conuectũ summa Arabum custodia asseruatum olim fuisse testatur.

Thus in Sabæorũ templũ conuecta

Zenobij insulæ

Zenobij septem insulas.) Ptolemæus de situ Arabiæ Fœlicis, iuxta sinum Sachalitem septem Zenobij insulas enumerat, quarum media habet sexdecim grad. Niger, Montes Didymi (hi videntur esse montes, quibus Osorius Mascaten, quam puto esse Moscham Arriano, cinctam esse dicit) contra quos in mari septem insulæ sunt, Zenobij nomine, penè contiguæ, ita appellatæ, quòd earum incolæ in cõmune viuunt. Hîc in postremis videtur Niger errare, legendo pro ζηνοβίου, κοινοβίου.

Didymi montes.

Sarapidis insula. Serapidis deæ fanum. Sarapidis insula Turgana Marcellino.

Sarapides.) Ptolemæus Σαραπίδος Sarapidis, in qua est fanum Serapidis deæ Ægyptiorum, quæ proculdubio in insula illa fuit culta. Marcellinus, Insignior tamen aliis, Turgana est, in qua Serapidis maximum dicitur templum. Quam ergo Ptolemæus & Arrianus Serapidis, hîc Turgana insulam vocat de Rubri maris insulis verba faciens libro 23. Quidam etiam Serapionis appellãt. Σαραπίς, inquit Stephanus, insula est in sinu Indico, vnde Sarapites. De Sarapidis porro deæ templo magnificentissimo in Canopo, vide Strab. lib. 16. Macira hodie dicta Rhamnusio videtur esse alterutra, nimirum vel Sarapidis, vel Zenobij insula. Est autem Macira insula vicina promontorio Rozalgati, hodie sterilis & inculta.

Sarapis.

Macira vel Sarapidis, vel Zenobij insula.

Ichthyophagi.

Ichthyophagorum.) Ptol. de situ Arabiæ Fœlicis, Ichthyophagorũ, inquit, sinus maximè extensi sunt in mari Persico. Hęc est nimirum regio, regnúmque Vlcinde hodie dictum, interiectum inter Persidem & Indiam, quod versus Ortum regno Cambaię terminatur, versus Occasum continens cum Persia: paret Siech Ismaeli. Eius incolæ propriam licet habeant linguã, tamen Persicè quoque & Arabicè loquuntur. Hæc Odoard. Barbosa, qui Ichthyophagorũ victũ, cultúmque pluribus describit. De his vide suprá.

Vlcinde regni descriptio. Situs. Incolæ.

Lingua Arabica.) Sic incolas hodie regni Vlcinde, & Persicè, & Arabicè loqui testis est Barbosa

Habitatur. Ichthyophagorum illorum casas deformes & viles esse, Niger testatur.

Folia Cucina.

Φύλλων Κυκίνων.) Gesnero videtur legendum κουκίνων, vt sit foliis è coue, quæ illi palmæ videtur esse species. Plinius lib. 12. cap. 11. Iubam dicit affirmare Arabiæ arbores ex quibus vestes faciant, cynas vocari, folio palmæ simili. Folia ergo illarum arborum hîc videntur intelligenda. Coccus palmæ genus est ita ab Hispanis appellatum: ab indigenis tenga nominatur. Scaliger Exercitat. 154.

Cyna arbores Arabiæ ex quibus vestes.

Osorius

Oſorius lib.1.Palmas (ex quarum foliis funes ad nauium cõpages obthurandũ conficiuntur) arbores ſcribit eſſe altiſſimas,foliis lõgiſſimis,& acutiſſimis, hirſutas patulis frondibus circumquaque diffuſis gratiſſimam vmbram efficientes. Harum nuces ingentis magnitudinis Cocos à Luſitanis appellari. Nota obiter ſacerdotes Ichthiophagorum certo quodam cinguli genere vſos fuiſſe.Vt enim olim Helias,Ioãnes Baptiſta, aliiq; Prophetæ,& cingulis, & in vniuerſum certo quodam veſtitus genere vſi ſunt : ſic Ethnicorum quoque ſacerdotes certo quodam extraordinario & inuſitato veſtitu authoritatem ſibi conciliare ſtuduerunt.Heſych.λιτήιον,ἱερατικὸν περίζωμα appellat.

Habitus ſuperſtitioſus.

Calæi inſulæ ad introitum maris Perſici.) Belleforeſtus & alii, poſt inſulam Muciram ſiue Serapidis, ponunt promontorium Rezalgat ſiue Rozalgaten, quod veteres Corodamum appellarunt,in quod Albuquertius ad Armuzienſe regnum,ſub Emmanuelis regis Luſitaniæ imperium ſubiungendum miſſus, eſt è Zacotora profectus,vigeſima die Auguſti,anno à Chriſto nato 1507. teſtis Oſorius lib.5.Hoc promontorium gradus viginti duo & ſemis, principium regni Armuzienſis.

Pars tertia periplide Perſico tractu.
Rezalgat promont. olim Corodamum.

Perſicum mare,ſiue ſinus.) Hunc paulò pòſt maximum & latiſſimum eſſe dicit.Suprà dictum de maris Rubri diuiſione in ſinum Arabicum (de quo adhuc dictum) & Perſicum. Perſæ, inquit, Plin.lib.6.cap.26, Rubrum mare ſemper accoluere,propter quod is ſinus Perſicus appellatur. Is autem, vt idem teſtatur,eſt ab Oriente x x v. mill.paſſ. circuitu ſecundum Eratoſthenem, ex aduerſo Arabiæ ſitus, longitudine x i i. mill.paſſ. De quo ſic eleganter ſcribit Ammianus Marcellinus. Hæ regiones in amplitudines diffuſæ longæ & latæ,ex omni latere inſuloſum,& celebre Perſicum ambiunt mare. Cuius oſtia adeò perhibentur eſſe anguſta, vt ex Harmozonta Carmaniæ promontorio contra oppoſitum aliud promontorium, quod appellant incolæ Maces, ſine impedimento cernatur. Quibus anguſtiis permeatis, quum latitudo (vnde maximum,& latiſſimum Arrianus appellat) patuerit nimis extenſa nauigatio ad vſque vrbem Teredona (videtur eſſe quam Terabdon Arrianus nominat) porrigitur, vbi poſt iacturas multiplices pelago miſcetur Euphrates. Omnísque ſinus dimenſione litorea in numerum viginti millium ſtadiorum velut ſpatio detornato finitur : cuius per oras omnes oppidorum eſt denſitas, & vicorum, nauiúmque crebri diſcurſus. Hæc ille. Eadem ex Eratoſthene ſcribit Strabo.Mare Perſicum hodie mare Elcatif appellãt,ſiue Meſſendin N.Niccolaio, & Ger.Mercatori.

Perſicus ſinus à Perſis accolis.
Perſici ſinus magnitudo.
Perſicum mare inſuloſum.
Oſtia Perſici maris anguſtiſſima.
Harmozon promont. Carmaniæ.
Maces promont.
Teredon.
Euphratis oſtia.
Perſicum mare hodie Elcatif. ſiue Meſſendin.

Inſulæ Calæi.) Paulò poſt meminit inſularum Papii. Mare Perſicum plurimis inſulis abundat, vnde à Marcellino inſuloſum dicitur. Idem teſtatur Odoardus Barboſa qui earũ nomina ponit. Verùm ex omnibus tres ſunt maximè inſignes, atque celebres in oſtio maris Perſici ſitæ. Prima & quidem ampliſſima eſt Ormuz,ſiue Armuxium à Ptol. Ἄπφανα *Apphana* dicta, vt nonnulli voluat, nam vt Ptol. Apphana vigintiocto, ita Armuzium vigintiſeptẽ grad. eſſe affirmant.Ea ſita eſt intra oſtium ſinus Perſici, non ita lato mari à Carmania diſiuncta. Nomen autem duxiſſe videtur ab Armuza antiqua Carmaniæ ciuitate, cuius hodie nomen obliteratum cum memoria antiqui ſplendoris euanuit, cui, teſte Ptol. promontorium eodem nomine propinquum eſt ad Meridiem. Et fortaſſe hæc inſula fuit Armuzæ antiquæ colonia, & idcirco inde nomen obtinuit. Hinc Niger,E regione, inquit, Armuzæ ciuitatis,& promontorii inſula parua eſt, à continente duodecim millibus paſſuum diſtans, quam Vorochtham antiquitas appellauit, quæ nunc ab iis incolitur, qui olim ex Armuza in continente ab hoſtibus capta fugati ſunt, vocatúrq; amiſſæ vrbis nomine Hormuz. Barbaris piſcatione margaritarum inclyta. Hæc ille. Eſt autem quinque leucarum ambitu, oſtio ſinus propinqua, à Carmania verò duodecim mill.paſſ. diſtat, ab Arabiæ autem ea parte, quæ Carmaniam reſpicit qua-

Calæi inſulæ.
Mare Perſicum inſulis refertum.
Maris Perſici tres inſulæ celeberrimæ.
Armuxium olim Apphana.
Armuxii ſitus.
Armuxium forſan ab Armuxa dictum.

Armuzij sterilitas. *Aquarum inopia.* *Putei, cisternæ.* *Collis partim sulphur partim sal habens.* *Portus.* *Armuzij vrbs.*

draginta mill. pass. à Persia duabus leucis. Insula est nimis arida, & sterilis, & solum adeò macrum, vt nihil omnino, quod ad vitę vsum valeat, vel natura, vel hominum cultu proferat. Perennibus aquis omnino caret: tres tantum putei in insula procul à ciuitate sunt, homines cisternis vtuntur, & quum reliqua omnia ex vicinis insulis, & ex Carmania, & Arabia ad victum idonea importentur, aqua etiam ex iisdem locis in eam afferri solet. In ea modicus collis assurgit, qui sulphuris magnam vim in vno latere, in altero autem salis multitudinē in lapides densatam gremio continet. Duos portus habet tutissimos, vnus ad Occidentem Solem alter ad Oriētem pertinet. Hi duo portus lingula, quę in mare longius excurrit, diuiduntur. Horum portuum commoditatem sequuti mercatores ex India, Perside, & Arabia, & è quamplurimis aliis regionibus eā insulam frequentare cœperunt. Ea tandem frequentia, & celebritate factum est, vt ciuitas ædificaretur in planitie sita, quæ progressu temporis ad summam amplitudinem peruenit. Verùm de Armuzio & insula, & vrbe, & regno vide plura apud Odoard. Barbos. Osor. lib. 5.

Quicixume insula. *Om fluu.*

Secunda est Quicixume nō procul ab Armuzio distans, iuxta quam fluuius Om in mare intrat, ad regnum illud pertinens, in quam Albuquercius Lusitanus (de quò paulò antea) anno 1507. delatus, oppida Arbez, & Homeal cepit, atque diripuit, testis Osor. lib. 6.

Baharem insula. *Bacharam alij Icharam esse volunt.* *Baharem alij volunt: olim Tylon dictam.* *Tylos, siue Tyrus.* *Tyros margaritis abundans.* *Baharem situs.*

Tertia est Baharem. Hanc alii, vt Osorius, suspicantur esse insulam Icharan à Ptol. appellatam quam idem vigintitriū grad. facit, cuius Plin. quoque meminit libro 6. cap. 28. Alii verò, inter quos est Belleforestus, volunt esse insulam olim Tylon dictam, vel etiam Tyrum à Tyriis aduenis ex Syria, qui eam incoluerunt, plurimis margaritis, teste Plin. lib. 6. cap. 28, celeberrimam, necnon, vt idem testatur lib. 12. cap. 10, & 11, syluis, quà spectat Orientem, quáque & ipsa maris æstu perfunditur lanigeris arboribus, palmis, oleis, vitibus referta. Baharem autem insula intra sinum Persicum Arabiæ adiacet, angusto freto ab Arabia disiuncta, & à faucibus Euphratis fluminis iam cum Tigri coniuncti circiter quadringentis millibus passuum distat. Nauigatio ab Armuzio, quinque ad summum sex dierum itinere. Baharem versus, propter vada, & certos scopulos periculosa, & cœlum propter humores palustres corporibus humanis vehementer infestum. In hanc itaque quum Petrus Albuquercius Lusitanus ex Armuzio contenderet, nec procul ab illa abesset, tempestate iactatus in aduersam regionem, quæ Persidis imperio continetur, abreptus in Raxelis portu constitit: testis Osor. lib. 12. In hac insula sita est ciuitas, quæ insulæ nomen obtinet. Vrbs est ampla satis, & magnificentia ædificiorum, & hominum frequentia celebris. Eò mercatores vndique propter opportunitatem cōmercii libentissimè commeant. Est etiam alia eiusdem insulæ vrbs, Catisam nomine. Ptolemæus in Persico sinu quinque insularum meminit, quarum nomina hæc sunt. Apphana (quam volunt esse Armuzium.) Icharā (forsan hodie dicta Baharem) Tharo, Thylus (quam nonnulli volunt esse Baharem.) Aradus. Insularum autem Calæi, atque Papii nomina (quæ hîc Arrianus ponit) nusquam alibi reperire potui.

Baharem vrbs. *Catisam vrbs insulæ Baharem.* *Insulæ Persici maris Ptol.* *Apphana.* *Ichara.* *Thylus.*

Interdiu non multū videntur.) Forsan hi sunt Homeritæ, de quibus suprá.

Πλεόμψραι.) Quid si legendum πλείονες.

Mons pulcher. *Rosalgate.*

Καλὸν ὄρος. Mons pulcher. Quid si sit Corodamum promōtorium, hodie Rosalgate, quod est iuxta ostium sinus Persici, de quo suprá?

Ostium maris Persici.

Ostium maris Persici.) Eratosthenes, teste Strabone, os Persici maris adeò angustum esse affirmauit, vt ex Armozo Carmaniæ (hodie Chirman dictæ) promontorio Arabiæ pars conspiciatur, quæ est Maris proxima.

Colymbeses.

Plurimæ Colymbeses.) Hoc est piscationes margaritarum (siue vnionum, qui inclusi sunt conchis) quæ fiunt vrinando.

Conchæ margaritiferæ.

Πινικίου κόγχου.) Plærunque vno verbo πινικὸν Pinicum appellat, πίνα, siue πίννα,

πίννα, idem quod πιννικὸν. i. ὄστρεον. Plin. origo, inquit, atque genitura conchæ (in qua sunt margaritæ) haud multum est ostrearum conchis differens. Has vbi genitalis anni stimulauerit hora pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea eniti, partúmque concharum esse margaritas pro qualitate roris accepti. *Margarita partus concharum.* Hæc ille, & multa alia de margaritis, lib. 9. cap. 25. Sic Ammianus Marcellinus lib. 23. sub finem. Apud Indos, & Persas margaritæ reperiuntur, in testis marinis robustis, & candidis, permeatione roris anni tempore præstituto conceptæ. Cupientes enim velut coitum quendam humoris, ex lunari aspergine capiunt densius oscitando. Indéque grauidæ edunt minutas binas, aut ternas, vel vniones sic appellatas, quod eius terræ conchulæ singulas aliquoties pariunt, sed maiores. *Vniones vnde dicti.* Hinc eleganter Tertullianus lib. de habitu muliebri, Sed si quid, inquit, de mari Britannico, aut Indico ambitio piscatur, conchæ genus est, non dico cōchylio, aut ostreo, sed nec peloride gratius de sapore. Ad hoc enim conchas nouerim maris poma. *Conchæ maris poma.* Quod si concha illa aliquid intrinsecus pustulat, vitium eius magis debet esse, quàm gloria. Et licet margaritum vocetur, non aliud tamen intelligendum, quàm conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca. *Margarita est conchæ verruca.* Hæc ille in contemptum margaritarum, quas idcirco pustulas, siue verrucas, ceu excrementa concharum appellat, quemadmodum Q. Curtius lib. 8. gemmas margaritásque quas, vt ille inquit, mare litoribus infundit, purgamenta maris æstuantis appellat, eásque dicit æstimari pretio quod hominum libido constituit. Etsi autem & in Indico mari, præcipue in insula Taprobana hodie Sumatra dicta, insula Toide, in Perimula (hodie Patane Caxaldo) Indiæ promontoriæ, necnon in Britannico mari, in Bosphoro Thracio multæ & præstantes margaritæ nascantur, *Margaritæ vbi plurimæ, & præstantissimæ.* tamen Persico mari, quoad margaritarum copiam, ac nobilitatem cùm ab historicis tum ab ipsa experientia quotidiana palma defertur. Hinc Plin. præcipuè laudātur margaritæ circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. *Margaritæ Persici sinus omniū nobilissimæ.* Etsi autem passim in vniuerso illo mari Persico nascuntur, duæ tamen hodie sunt insulæ illarum fertilissimæ nimirum Gulfal, siue Iulfal in medio Persico mari, & Baharem in eiusdem ostio sita (de qua suprà) vt testes sunt omnes ferè Orientalium rerum historici. *Gulfal insula margaritifera. Baharem.* Harum alterutram ergò Strabo intellexit, quum lib. 16. Eratosthenes scribit, affirmare, in Persicæ prætetnauigationis initio insulam esse, in qua multæ, ac pretiosæ margaritæ gignantur. Baharem forsan intelligenda ad ostium maris Persici sita, in qua vniones magnitudine, candore, orbe, leuore, pondere (quibus sanè qualitatibus illæ æstimantur) omnium nobilissimi gignuntur. Ab Armuziæ quoque insula quinq; dierum interuallo nasci margaritas, Andreas Corsalius testatur.

Αἱ κολυμβήσεις.) Sic appellat piscariones, siue capturas Concharum, quæ vrinatione fieri consueuerunt, quam sic describit Ludouicus Vartomanus lib. 3. cap. 2. *Margaritarum piscatio quomodo.* Vecti, inquit, cymbis in mare demittunt prægrande saxum cum magno fune ad vtranque cymbæ partem alligato, vt vtrinque iactis in profundū lapidibus nauis in æquilibrio, non secus ac si in anchoris esset, firma stabilisq; consistere queat, firmata ita suo pondere cymba, alius quidem, cui id muneris obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. Alius verò in naui media, mantica duplici in pectus tergúmque dependēte, alligato pedibus lapide se vibrat in pelagus, sub térque aquas vrinantium more natat, actúsque in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat donec legerit conchas, in quibus vniones delitescunt, collectas manticæ imponit, lapidémque protenus, quo pedes grauabantur, abiicit. funique innixus in superiora euadit. Eandémq; Andreas Corsalius describit. Verum de margaritarum genitura, piscatione, vi, atque natura vide plura apud Garziam, Amatum Lusitanum, Martyrem de Occidentali insula. Has autem capturas difficiles, & periculosas esse (vnde pretij amplitudo) testis est Ammianus Marcellinus ídque propterea quòd frequentari *Margaritarum piscatio cur periculosa.*

consueta litora,propter piscātium insidias declinantes (vt quidam coniiciūt) circa scopulos,& marinorum cauûm receptacula delitescunt . Vnde apparet cur infrà Arrianus in regione inter Comari & Colchos sita huiusmodi margaritarum capturam nōnisi à capite damnatis exerceri solitam fuisse testatur.

Sabo. Asaborum montes. Asaborum promontorium. Asabon hodie Mocandam.

Sabo.) Hi nimirum sunt μέλανα (hoc est nigri) montes ἀσαϐῶν, Asaborum dicti à Ptolemæo, ab Asaboris incolis quorum medium est promontorium, Asaborum similiter dictum in mare procurrens.Hoc Ioan.Barrosus, & alij volunt esse celeberrimum illud promontorium hodie Mocandam dictum,quod, eodem teste,est viginti sex gradu.licet(vt idem inquit) Asaborum promontorium à Ptolem.viginti triū & semis statuatur.Pro σαϐῶ itaque legendum ἀσαβῶν. Stephanus tamen σάβω *Sabo* vrbem maximam vltra mare Rubrum sitam appellat.

A dextris.) De hac ora sic Strabo secundum Eratosthenem. Ab ore autem maris Persici regio quæ à dextris est, cùm curua sit,à principio quidem à Carmania paululum Oriētem versus,postea ad Arctum vergit, postea ad Occidentem vsque ad Euphratis ostia,& Teredonem. Complectitur quidem , & Carmanorum oram,& Persarum, & Susianorum,& Babyloniorum partē,&c.

Semiramidis mons.

E regione est mons rotundus Semiramidis.) Sic Ptolem. de situ Carmaniæ montes iuxta Godrosiam,& desertum,siue Carmaniam desertam (hodie Rasigut appellatam) sunt montes Semiramidis (mons Semiramidis,qui etiam à figura στρόγγυλος.i.rotundus appellatur.Niger.)quos longè in Septentrionē ad Meridiem dicit procurrere,ex quibus Daran, Corium auri strigilem deferentem,Achindanan , Andanin , Saganin fluuios (quorum Ptol.meminit) ait in mare decurrere.Huic subiungit deinceps aliud promontorium Capellam nomine,cuius Ptol.quoque meminit.

Semiramis mons dictus à Semiramide. Semiramidis multa monumenta.

Semiramidis.) Mons hic rotundus procul dubio sic dictus quia Semiramis virago illa,atque clarissima Assyriorum regina Indiam petens,montem illum transiuit , ac monumentorum forsitan quorundam vestigiis insigniuit. Multa enim passim in Oriente (teste Strab.lib.16.initio) in omnibus regionibus,quas peruagata est,illius monumenta, ædificia, templa, aggeres,aquæductus,fossæ,lacus,viæ,pontes,extant,quæ illius nomine fuerunt insignita.

Mons Semiramidis forsan Iacquete, vel Capella hodie.

E regione.) Scilicet montium Asabῶn , siue promontorii Asabon hodie Mocandam dicti. Ioann.Barrosus ait ,freti Persici ostium effici promontoriis Mocandam,& Iacquete sibi inuicem oppositis.Itaque cùm Mocādam , eodē teste , sit promontorium Asaborum,contrà Iacquete erit mons Semiramidis olim dictus,vel etiam forsan Capella promontorium quod Semiramidis mōti est vicinum.

Persici maris magnitudo.

Maximus & latissimus.) Hinc & Marcellinus permeatis angustijs latitudinem eius nimis extensam esse dicit , & Strabo illud mari Euxino vult magnitudine non esse inferius.

Apologi emporium. Balseram. Frataha fluu. Euphrates. Apologi emporium forsan Balsera.

In extremis sinus Persici partibus emporium Apologi.) Nullum hoc nomine emporium apud antiquos scriptores reperire potui. Odoardus Barbosa ad finē sinus,siue maris Persici ait situm esse castrum Balsera nomine , quod Saraceni incolunt,subditi regis Siech Ismaelis,quem Sophum appellant.Ibidem affirmat ex continente ad mare decurrere flumen quoddam maximum , pulcherrimum aquæ dulcis, quem incolæ Frataha appellant, quémque affirmant vnum esse ex quatuor fluuiis illis è paradiso terrestri promanantibus,nempe Euphratem. addit etiam fabulosam quandam Saracenorum de illo fluuio opinionem . Quæ quum ita sint, hoc Apologi emporium forsan in illo ipso loco fuit,in quo Balsera castrum , quippe quum vtrunque & in extremitate maris Persici,& iuxta Euphratem,quem Barbari Frataha appellant,sit positum.

Catapasini regio.

Catapasini regio iuxta Euphratem.) Ludouicus Vartomannus ex insula atque ciuitate Armuzio dicit se in Persidem transiisse,& duodecim dierum confecto

fecto itinere peruenisse in vrbem Eti, sitam in regione dictã Corasque, pecoribus, serico, reubarbaro abundantissimam. Inde se peruenisse ad ingens flumen Eufra ab incolis appellatum, quod quidem ei visum sit esse Euphrates, propter ostij magnitudinẽ, & latitudinẽ. Quid si igitur hæc Pasmi regio sit eadem, quæ hodie Corasam dicitur, per quam Euphrates fluit, Eufra ab incolis nuncupatus? *Eufra fl.* *Pasmi regio forsan Corasam hodie.*

Euphrates.) Hinc Strabo libro 16. Euphratis, inquit, effusiones, quæ Arabiam versus lacus & paludes efficiunt, mari Persico proximæ sunt. Euphrates fluuius celeberrimus, Hebraicè פרת *Perat*. Genes. 2. hoc est, frugifer, siue crescens dictus est à פרה, quod crescere, fructũ ędere, atque augere significat: sicut ab eadẽ radice, & nomẽ Ephraim filij Iosephi atq; tribus, & Ephrata priscũ nomen Bethlehem deductum est. Sic autem dictus est, & quia Mesopotamiam, vt inquit Cicero libro 2 De natura deorum, fertilem efficit, in quam quotannis quasi nouos agros inuehit, & quia magna aquarũ vi abũdat, vnde etiã Auxius, teste Æthico à nonnullis dictus fuit. Eundem Plinius libro 5. cap. 24. ab initio ortus sui Pyxiratam, & in illa parte, vbi in Taurum irrumpit, postquam perfregit, Euphratem appellari dicit. Falsò quidem illum ἀπὸ τοῦ εὐφραίνειν. i. delectãdo dictum putarunt. Omitto fabulas Plutarchi in libello De fluminibus. Hodie & Aphorat vulgò, teste N. Nicolaio, & quibusdam in locis, vt iuxta Balsera, Frataha, & in regione Corasan Euphra dicitur. Is secundum sacras Literas cũ Tigri, ex illo Eden, hoc est, paradiso terrestri oritur. Secundum prophanos verò scriptores in Armeniis ex Tauri latere boreali ortus, primò per Armeniã maiorem Occasum versus, vt Tigris ad Ortum, fluit in Armeniam maiorem, quam à dextris habet, à sinistris Lisænam. Deinde ad Austrũ flexus, inter Cappadocas, quos à dextris relinquit, & Commagenos (vnde illorum regio Euphratisia dicitur) ad sinistram. Rursúsque à Sicinsina, iterum Sophena minoris Armeniæ ad sinistram relicta, Taurum rescindens progreditur ad Syriam, indéque ad hyemales ortus reuertitur vsque ad Babylonios, & ad Tigrim vnà cũ illo Mesopotamiam (inde Syria Naharim in Sacris, hodie Diarbech dictam) efficit, inde vnà cum Tigri ad Teredona vrbem, hodie Balseram, in Persicum sinum delabitur. Testis Strabo lib. 2. & 11. & Mela, Plin. lib. 18. c. 18. & 16. & libro 5. c. 24. Philostratus, Procop. lib. 1. De bello Persico, Ammianus Marcellinus. *Euphrates vnde dictum.* *Euphratis vis fecundãdi agros* *Auxius dictus* *Pyxiratas ab initio ortus.* *Euphrates quomodo hodie appelletur.* *Ortus.* *Progressus.* *Ostia.*

Ommana emporium.) Sic infrà. Omanitica regio de hoc suprà dictum, hinc Omanitæ populi. *Ommana emporium.*

Σαγάλινο.) Quid sit fateor me ignorare. *Sagalino.*

Phalanges Sesaminæ & ebeninæ.) Partes trunci & ramorum maiorum oblongę, teretes, vnde nobis affertur Guaiacum. Plinius libro 2. capite 4. ex Herodoto probat Æthiopas tributi vice regibus Persidis, è materie ebeni centenas phalangas, tertio quoque anno pensitasse cum auro, & ebore prodẽdo. Ebenũ Virgil. & Theophr. in India tantùm nasci crediderunt, quũ eam etiam in Arabia, Æthiopia, & aliis locis variis nasci, ex Dioscoride, Plinio, Mela cõstet. Ebeni species lignum Guaiacum, quod incolę Huiacum appellant, quódque in tribus potissimum insulis, nimirum S. Crucis, S. Ioannis, S. Dominici nasci tradunt. De ebeni truncis magnis (quos phalangas Arr. vt Plin. appellat) vide Mathiolum, & Amatum in Dioscoride. *Phalanges.* *Phalanges Ebenine tributum.* *Ebenus an in India tantùm nascatur.* *Guaiacum lignũ ebeni species.*

Palma.) De palma, eius vario, multiplici ac penè infinito vsu apud Orientales, vide Strabonem lib. 16. Scalig. Exercit. 158. *Palma.*

Sinus Terabdon.) Forsan legendum Teredon, quam Stephanus appellat ciuitatem maris Rubri, à qua sinus videtur esse nuncupatus. Plinius libro 6. capite 28. E Parthico regno, inquit, nauigantibus vicus Teredon infra confluentem Euphratis, atque Tigris: læua fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ. *Terabdon sinus forsan Teredon.*

Fluuius.) Istius nomen omissum, quòd si nomine Terabdon legendũ Te-

Euphrates. redon, forsan est Euphrates iuxta Teredona in mare sese exonerans, qui in sacris Literis sæpenumero κατ᾽ ἐξοχὴν, fluuius appellatus, sed hæsito.

Horaa emporiũ. *Horaa emporium.*) De his quoque nihil inuenire potui apud authores.

Ciuitas Mediterranea.) Huius quoq; nomẽ ab Arriano suppressum, quænam sit me ignorare fateor.

Bdelliũ gummi. *Bdellium.*) Bdella, hirudo, sanguisuga, sed videtur hîc intelligendũ Bdelliũ quod est gummi, siue lachryma Saracenica arboris, de quo Dioscorides libro 1. cap. 63. in quo illud ait afferri ex Petra oppido. Bdellium aliud Bactrianum, aliud Indicum. Plinius libro 12. cap. 11. Nascitur, eodem teste, in Arabia, India, Media, Babylone. Vide Galenum libro 7. simpl. medicamentorum. Est etiam teste Garzia, Scythicum, & Iudaicum: vel etiã forsan Bdellæ nomine, quo Arrianus noster ter ferè in hoc periplo in fœminino genere vtitur, intelligitur gemmæ cuiusdam, siue etiam margaritæ genus. Videtur enim omnino deriuari ab Hebræo בדלח *Bedolah*, cuius mentio fit Genes. 2. in descriptione paradysi. Latinus interpres vertit Bdellium. Septuaginta interpretes ἄνθρακα, hoc est, Carbunculum. Rabbi Kimchi in suo Michlol parte 2. ait esse lapidem pretiosum, & quosdam affirmare esse Iaspidem. Alios dicere esse lapidem album rotundum, quem perforare soleant, indéque monilia, seu torques conficere. Hęc ille. Non desunt qui arborem aromaticam esse affirmant, de qua paulò antè. R. Aben Ezra, Excellẽs, inquit. R. Sahadiah Bedolah vult esse lapillos paruulos, rotundos, qui in aquis nascuntur, mannæ similes. Descriptio est vnionũ. Hanc sententiam venerandus meus præceptor D. Mercerus piæ memorię sequutus est, vt ante aliquot annos ex illo Lutetiæ audiui, quum Genesim interpretaretur. Et certè hoc patet ex historia mãnæ, quæ Exodi 16. 14. dicitur fuisse quiddam minutum, rotundum, minutum, inquam, pruinæ instar, & Nume. 11. Oculus mannæ .i. color qui oculis distinguitur, similis dicitur esse oculo, siue colori Bedolah. Siue igitur nomine Hauilah Indiam, siue, vt alij contendunt, Nabatæam regionem intelligamus, constat bdellium arborem, & non procul à sinu Persico, & in India nasci, teste Plinio. Vnionum similiter, & in Persia, & in India maximam esse copiam satis supérque constat. Scribit enim Plinius bdelliũ esse arborem, quæ crescit non procul à sinu Persico in finibus Mesopotamiæ. Vnde nonnulli colligunt, partem Mesopotamiæ esse paradysum, vel saltẽ paradysum esse in Mesopotamia. Non est silentio prætermittendum quod Beniaminus Tudelensis in suo itinerario de bdellio lapide tradit. In his locis (subintellige Cheuazthaan & Kathiphan, quæ sunt Persidis loca) bdellius, inquit, lapis inuenitur miro opere naturæ confectus. Quippe vigesima quarta mensis Nisan ros in aquas quidam decidit, quem collectum incolæ inuoluunt, & conclusum in mare coniiciunt sua sponte demergendum ad fundũ vsque maris. medio autem mense Tisri duo homines funibus in mare ad fundum vsque demissi, reptilia quædam collecta in auras deferunt, è quibus fissis & ruptis lapides illi proferuntur.

Bdellium à Bedolah Heb.

Bedolah.

Peripli 4. pars. *Post hanc regionem.*) Hinc incipit quarta & vltima pas huius peripli, nimirum India, siue Indica regio: de cuius terminis, atque diuisione, paucis quędam dicam, quæ ad eorum quæ in Arriano sequuntur, faciliorem intelligentiam facient. India igitur terrarum maxima, & ceberrima ab Indo flumine nũcupata, est omnis regio, quæ ab Occasu Paropamissidarum, & Arachosiæ, & Gedrosiæ (hodie Guzzerath dictæ) finibus terminatur, ab Ortu verò cum Sinarum extremis limitibus coniungitur: à Septentrione autem Imao mõte (qui est Caucasi pars, ab incolis, teste Barroso Dalanguer, & Nangraior hodie dictus) definitur: ab Austro Oceano Indico alluitur. Ea tamen in duas partes diuiditur. Vna est intra, siue cis Gangem, quæ iisdem Occasu finibus, qui dicti sunt, incipiens, ad Gangẽ vsque protenditur. Hæc nostri respectu Orientalis, ab incolis Hynd. i. India appellatur, quam nonnulli volunt in sacris Literis, Seriam dici.

India dicta ab Indo fl.
Indiæ termini.
Caucasus.
India duplex.
Cis Gangem.

dici. Altera est, quæ vltra Gangem ad Sinarum fines excurrit. Hæc nostri respe-

Vltra Gangem.

ctu Orientalis (in sacris Literis, vt quidam existimant) Heuilah. Genes. 2. ab incolis Macyn, siue Magin appellatur, éstque regio Cin Mangi, vbi Malacca, & Sumatra, de quibus suo loco. Illi qui in Indiam ex Ægypto nauigant, illam in tres partes diuidunt, hoc est, in inferiorem, in mediam, & superiorem. India inferior quæ etiam prima dicitur, est regio Caiserat, siue Guzzarat olim dicta Gedrosia, à fluuio Indo vsque ad Barum amnem, nomen adhuc retinentem.

India inferior siue prima.

Media est regio Narsingæ, omnísque regio à Gange vsque ad Indum, quæ cōplectitur regnum Cambaiæ, Malabar, Calecut. Superior (quæ etiã Cane à fluuio Gange ita hodie appellato dicitur) continet omnem regionem Cin, & quę sunt vltra fluuium Chaberim, Cin à Bengala separantem, cuiusmodi sunt Varma, Cina, Brema, Aua, Pegu, Malacca, insulæ vicinæ.

India media.

India superior.

Nostri tamen angustius interdum Indię nomen vsurpant. Appellant enim Indiam omnem regionem, quæ duobus maximis fluuiis, Indo atque Gange continetur. Hæc autem vniuersa regio Indostam ab accolis appellatur, quæ eleganter à nonnullis Mesopotamia dicitur magna. respectu nimirum Mesopotamiæ Assyriacæ, quæ & ipsa inter duos maximos fluuios, Euphratem & Tigrim interiecta, hoc nomen sortita, vnde etiam in Sacris Syria Naharaim, id est, duorum fluuminum nominatur.

Indiæ nomen aliquando angustius, pro regione inter Indum & Gangem interiecta.

Indostam.

Indi & Mesopotamia magna.

Ac Indus quidem ab Occasu, Ganges ab ortu fluit: vterque pari propemodum à Septentrione interuallo ab Indo oritur. Inde autem præcipites magno impetu feruntur, variísque flexibus multas regiones interfluūt, multísque fluminibus vndique in illos influentibus augentur, vsque adeò, vt quum propè Oceanū sunt, naues valde magnas alueí profunditate sustineant. Vterq; autē quū influit in Oceanum, ingentem sinum efficit.

Indi & Gangis breuis descriptio.

Inde terra in Austrum magna spatij longinquitate percurrit, ita tamen vt aliquando finibus arctius angustetur, aliquando rursus laxata liberius dilatetur. In promonţorium tandem, quem Indi appellant Comorim, desinit: in cuius fine angulus acutus efficitur. Patet autem hæc regio ab ostio Indi fluminis vsque ad dicti promontorij finē in longitudinem circiter D C C C C. passuum millia. Latitudo inter ostia horū duorum fluminum est circiter D C C. millia passuum, quæ deinde paulatim angustatur. Promontorij angulus extremus, qui, vt dictum est, ad Austrum spectat, ex Septentrionali parte, ab æquinoctiali regione circiter septem distat: quod spatium quadraginta, & nonaginta millia passuum conficit: oras autem maritimas huius regionis, siue quæ ad Occasum, siue quæ ad Ortum pertinent, quas Oceanus alluit, multæ & variæ nationes incolunt.

Indiæ figura & situs.

Comorim Indiæ promont.

Interuallum inter fl. Indi ostia. & Comorim promont.

Atque hæc de Indię terminis atque partitionibus generatim ex Nigro, Ioanne Barroso, Osorio dicta sunt. Nicolaus Contius Indiam in tres partes diuidit. Primam, quæ est à Perside vsque ad Indum: secundam, quæ est ab Indo vsque ad Gangem (quæ hodie à nonnullis Geographis propriè India esse dicitur) tertiam, quæ est vltra Gangem, omnium optimam, ditissimam, & amplissimam.

Alia Indiæ diuisio.

Hæc porrò pars quarta huius periplí de India cōmodè rursus in duas partes principes potest diuidi, quarū prior est de India citeriore, posterior de India vlteriore. Ac prior illa rursus bipartita est, prima ab Indi fluuij ostiis vsq; ad sinū Colchicū siue Agaricū extēditur, posterior à sinu Colchico siue Gargarico, vsq; ad Gãgeticū.

Indiæ citerioris duæ partes.

Regiones verò inter Cãticolpū, siue Indi ostia, & sinū Gãgeticū, siue Gangis ostia interposita secundum Ptolemæū & Arrianum nostrum hæ sunt: Syrastrena regio, Larica, sinus Barygazenus, Ariace, Sadanorum, Pyratarū regio, Limyrica, Aiorum regio, sinus Colchicus, in quo regio Carcorum, sinus Argoricus, in quo Pandionis regio, Batorum regio, Paralia, Aruanorum regio, Mæsolia, Salacena, &c.

Regiones inter Canticolpum & Gangeticum sinum interposita.

Secundum recentes autem rerum Indicarum scriptores, hæ sunt, quæ hodie nominantur inter vtrunque sinum, Canticolpum, atque Gangeticum interpositæ regiones, atque regna. Versus continentē sunt, Ioge, siue Ioghe, Delii, Mandao, Oryza, ab Oryza metropoli, quæ est Palua,

Regiones mediterraneæ inter Canticolpum & Gangeticum sinum interiectæ.

Regiones maritimæ inter vtrúmque sinum. siue Malapura olim dicta. Versus mare autem quæ sequuntur, regio regnúmque Cambaia Syrastrena propriè dicta, sic appellatum à principe illius vrbe *Cambaia.* Cambaia, quæ propriè est sita in antiqua regione Patalena, olim Astagrapha, Ptolemęo dicta, ait Belleforestus, vt alij volunt. In hoc regno est exigua quidē, *Diu.* sed celeberrima illa insula Diu à Saracenis, à Malabaribus Diuxa hodie nūcupata, olim, vt nonnulli volunt, Barace dicta, teste Alphonſ. Adriano. Tametsi Gera. Mercator Baracem vult esse illam quæ hodie Bacaim, siue Bazaim dici-*Decan regnum.* tur. Campanellum quoque celebris est eiusdem regni vrbs. Sequitur regio, regnúmque Decan, siue Dacam, quod Daquem nonnulli corruptè vocant, quod & ipsum pars est Syrastrenæ regionis, sic nuncupatum à Decam metropoli maritima, quam Belleforestus & alij volunt esse Syrastram vrbem olim di-*Tanamaymbu.* ctam. Regnum hoc à regno Cambaiensi arce Portugallensium Tanamaymbu *Goa regnum.* nomine discriminatur. Sequitur regio, regnúmque Goa, hodie, regi Narsin-*Naguma fluuius hodie Mandoua dictus.* gæ subiectum, quod à Decam separatur fluuio olim Naguma, hodie Mandona (in quo sunt crocodili) siue Mandoua dicto. Goam insulam duo pulcherrimi fluuij ostia efficiunt, quæ tygribus abundat.

Cochinum. Regnum Cochinū à Cochino vrbe Regia, olim Colchi dicta, de qua infrá.

Batticala. Mangalor. Regnum Batticala, regnum Mangalor.

Cananor. Regnum Cananor, à Cananor metropoli olim Muziris, siue Mediris dicta.

Bisnagar. Regnum Bisnagar, à Bisnagar eius metropoli, olim Modura dicta Ptolemæo.

Crangalor. Regnum Crangalor à Crangalor metropoli.

Caulamum. Regnum Caulamum à Caulamo vrbe principe olim Curula dicta: eiusdem regni duæ præterea sunt vrbes principes, Caincaulamum, & Cail, quam volūt olim Centacossylam fuisse dictam.

Trauancor. Regnum Trauancor nuncupatum à Trauancor vrbe pulcherrima, inter Caulamum, & Comorinum promontorium sita, optimo portu prædita.

Chormandel. Regnum Chormandel, de quo suprá.

Tarnasseri. Regnum Tarnasseri ab vrbe Tarnassari, olim Cossamba dicta, appellatum.

Vindius mons olim hodie Gaté. Hæ porrò regiones omnes maxima ex parte exiguis quibusdam fluuiis à se inuicem separantur, qui ex monte Vindio olim, hodie Gaté nuncupato promanant.

Verùm duæ sunt principes regiones atque regna, ceu genera (vt ita loquar) generalissima, sub quibus pleraque antè commemorata regna atque regiones continentur, Malabarensis nimirū, atque Narsingensis. Vtriusque descriptionem Osorij sanè per quàm elegantem subiiciam, quæ ad vniuersæ Indicæ regionis atque gentis (qui hodie est) statum, conditionem, naturam, mores summa cum voluptate vna quasi Synopsi contemplandum, cognoscendúmque faciam. Ac primùm quidem quoad Malabarensem atque Calecutiensem, quæ in illa cōtinetur, regionem illam sic describit, initio libri secundi: Oras autem maritimas huius regionis, siue quæ ad Occasum, siue quæ ad Ortū pertinent, quas Oceanus alluit, multę & variæ nationes incolunt: illam tamen regionē, quæ ad Occasum Solis spectat, eo tēpore, quo nostri in illas oras appulsi sunt, *Calecutiensis regni descriptio.* maxima ex parte gēs, quam Mallabares appellant, occupabat. Eā verò multi *Regis Calecutiēsis opes.* Reguli possidebāt, quibus tamen omnibus fermè Calecutij rex imperitabat, & tributa ab omnibus exigebat. Neque tamen tantùm regionis amplitudine, *Calecutiū hodie emporium celeberrimum.* quantum portoriis opes suas auxerat. Erat enim tunc illud emporium Indiæ celeberrimum, ad quod mercatores vndique confluebant. Abundabat regio *Merces.* multis mercibus, partim natiuis, partim ex variis regionibus importatis. Gens *Incolarum superstitio.* est falsorum deorum superstitione miserrimè conflictata. Templa habent *Sacerdotes Brachmanes.* quāplurima. Maximo in honore habent sacerdotes, quos appellant Brachmanas, penes quos arbitrantur esse rerum diuinarum & humanarum scientiam. Reges nulli fiunt, qui non sint prius eorum disciplinis imbuti. Tempore belli securè

ſecurè poſſunt Brachmanæ vltrò citróque cõmeare. Inexpiabile namque ſcelus exiſtimatur, illos ſecùs, quàm poſtulat opinio ſanctitatis, attingere.

Brachmanes ſacroſancti.

Terna fila ab humero dextero in latus ſiniſtrum gerunt, vt deſignent trinam in natura diuina rationem.

Brachmanorum habitus.

Credunt Deum in ſpecie humana latentem terras luſtrauiſſe, vt humanum genus à peſte ſempiterna redimeret. Hæc quidem vt veriſimile eſt, à Chriſtianis antiquiſſimis acceperunt.

Brachmanorum opinio.

Artes Mathematicas, & Philoſophiam colunt.

Philoſophiæ ſtudium.

Religionem ſingulari artificio ſimulant, & in ſpecie fictæ pietatis fraudes inſignes in omni vita ſuſcipiunt. Reliqui Malabares, eorum doctrinis inſtituti, portenta venerantur. Vndecimo Kalend. Septembris ſacrũ ſolenne fit, in quo pueri arcubus armati, in ſodales per ludum ſagittas leuiſſimas emittunt.

Dies feſtus ſeu potius funeſtus Calecutienſium.

Deinde ii, qui ætate magis prouecti ſunt, ſimiliter tela coniiciunt, quibus multi grauiſſimè ſauciati moriuntur. Cum iis, qui ad hunc modũ è vita diſcedunt, præclarè actum putant. Hos enim cenſent in cælum, vt cum diis æuum exigant, immigrare. Multa ſunt apud illos anniuerſaria ſacra, in quibus quidam variis ſibi modis in maximo hominum conuentu, & celebritate vitam exhauriunt. Annum à Septembri menſe inchoant, ſed diem certum, vnde menſem incipiant non habent.

Anni initium.

Aſtrologos, & augures primùm conſulunt, & ab hora, quam illi fauſtam atque fœlicem fore prænunciant, anni principium auſpicantur.

Auguria.

Qui iam decimum quintum annum exceſſere, faciem eo die inuoluunt, & oculos obtegunt, ne quidquam aſpiciant. Deinde à pueris in fana deducuntur in quibus varia deorum ſigna ſunt. Ibi detractis oculorum inuolucris, aſpectum in res oppoſitas repente cõiiciunt. Quod ſi ſimulachrum Dei illius, quem præcipuè colunt, ante res alias contuentur, illum annum ſibi fauſtum fore confidunt. Nobilibus ſunt interdicta matrimonia, ne quidquam ſit illis impedimento, quò minus perpetuò ſe in armis exerceant.

Nobilibus matrimonij interdictio.

Habet autem quilibet eorum amicas ordinis eiuſdem cõplures. Nefas enim eſt illis mulieri, quæ nõ fuerit nobilis, commiſceri. Similiter & illæ tot amatores habent, quot habere volũt, dũmodo nobiles ſint. Nulla eſt inter illos æmulatio: ſed alii aliis per vices ſine vllo diſſidio, aut obtrectatione ſuccedũt.

Promiſcua Venus inter nobiles.

Si verò aliquis mulieri cõiungitur, quę nobilis non ſit, aliorum nobilium gladiis conciditur. Similiter & mulieres, quæ eam legem tranſiliunt, idem ſupplicium ſubeunt. Teſtamento filios hæredes non inſtituunt, eò, quòd ignorent, an ſint ab illis progeniti. Eorum autem loco ſororum filios ſibi hæredes aſciſcunt.

Teſtamẽto filios non hæredes faciunt.

Regum ſtipendio nutriuntur, & pro eorum ſtatu intrepidè ſeſe in quoduis vitæ diſcrimen iniiciunt. Vmbilico tenus nudi ambulant. Inde vſque ad tibias demiſſis veſtibus integuntur.

Nobilium veſtitus.

Armis in bello vti non poſſunt ante quam Reges, apud quos ſacramento dicunt, eos militaribus ornamentis afficiant. A pueris arma tractare condiſcunt: magiſtros, à quibus militarem diſciplinam accepêre, ſumma obſeruantia colunt atque venerantur.

Nobiles rei militaris ſtudioſi.

Sunt in armis ſtrenui, plurimúmque celeritate valent. Si vir ignobilis eos attingit, nobilitatem contaminari, genúſque pollui cenſent, & tàm inſignem iniuriam illata cęde miſeris hominibus, qui in eos inciderunt, vlciſcuntur.

Nobiles attrectare nefas.

Idcirco qui nobiles non ſunt, quoties iter faciunt, voces edere coguntur. Nobiles verò, cùm eos aduentare ex vocibus illorum præſentiunt, eos deflectere de via iubent: & ſic fit, vt ignobiles mortis, nobiles maculæ ſempiternæ periculum depellant. Illic neque nobilitatem obſcurari flagitiis, neque generis obſcuritatem illuſtrari, virtutibus conceſſum eſt: ſed omnibus eſt illa conditio neceſſariò ſubeunda, in qua maiores illorum verſati ſunt. Artificum genera ita ſunt diſtincta, vt non ſit inter diſſimiles vllum connubii ius.

Artificum genera diſtincta.

Nec enim licet ſartoris filiis ſutoris filias ducere, neque aliam artem, niſi eam qua pater illius victum cõparauit, addiſcere: & ſic in reliquis artibus ſummo ſtudio retinendis, eadem à maioribus tradita diſciplina, conſeruatur. Eſt genus deuotionis, quo inter ſe alii aliis interdum fœdere coniunguntur, quo ſe execratione deuinciunt, ſi vno per iniuriam occiſo, reliqui omnes in illo vin-

Genus deuotionis.

F.ij.

dicando mortẽ non oppetierint. Hac ratione fit, vt non modò quum reges interimuntur, ſed cùm ſocii vita priuantur, ij, qui ſuperſtites ſunt, humanitatis
Vindictæ cupiditas. obliti, in gladios irruant, per omnes flãmas currant, nulliſque armatorum præſidiis exterreri poſſint, quo minus necem iis, qui ſocios interfecerunt, afferre
Scripturæ ratio. conentur, vſque eò dùm ipſi variis cædibus abſumantur. In ſcribendo neque chatta vtũtur neque papyro, ſed ſtylo in foliis arborum ſylueſtrium quas propter nonnullam ſimilitudinem palmas appellant, literas exarant. Multorum verò ſeculorum memoriam libris ad hunc modum factis diutiſſimè conſeruãt. multa eiuſmodi folia ita præcîdunt, vt omnia longitudine paria ſint: in quibus annales, & res hiſtoria dignas literis mandant. Foliorum verò extremitates perforant: iis autem compingendis duo ligna complanata, & ad eum modum
Voluminũ ratio. perforata coniungunt. Tum foliis ordine compoſitis, & lignis intrinſecus adiectis, vtrinque per foramina funiculos immittunt, & omnia complicãt & artè deuinciunt: & quod, poſt ita compactum volumen, funiculorum vtrinque ſuperfluit, circa illud inuoluunt & illud nodis aſtringunt. Quoties autem legere volunt nodos laxant, & folia rurſus explicant. Multa dici poſſunt prætèrea, de eorum moribus, quæ tamen, ad alia neceſſariò properantibus, omit-
Calecutij deſcriptio. tenda ſunt. Calecutium eſt in medio fermè illius oræ, quam paulò antè deſcripſimus, non procul à mari ſitum. Portus, vbi naues tutò poſſint conſiſtere, non
Ædificia. eſt vrbi coniunctus. vrbs ipſa ingens eſt. Ædes non ſunt continuæ, ſed diſcre-
Ædes regiæ. tæ, magniſque hortis & viridariis latiſſimum ſpatium occupant. Ædes regiæ ſolùm ex lapide ſtructæ ſunt: reliquis per leges minimè licet ædificare magni-
Terræ fertilitas. ficè, quanuis ditiſſimi ſint. Tellus eſt fertilis, & abundans rebus omnibus, quæ
Regis potentia. ad victum requiruntur. Rex eo tempore omnibus illius regionis regibus, & potentia, & opibus antecellebat. Hæc ille. Iam ſequitur (eiuſdem Oſorii) Nar-
Narſingenſis regni deſcriptio. ſingenſis regni regioniſque deſcriptio, quæ quarto libro continetur, quæ ſic
Narſingenſis regni ſitus. ſe habet: Regnum hoc eſt in ea parte Indiæ citra Gangem, quæ ſpectat ad Orientem Solem. Pertinet etiam ad Occidentem, & eſt à parte mediterranea cum regionibus, quæ ſunt Goæ coniunctæ finitimum. Cum hominibus autem,
Regionis fertilitas. qui eas incolunt, cõtinenter bella gerit. Regio eſt latiſſima, multis vrbibus culta: multis fluminibus alluitur. Eſt valde fertilis & opima: piſcatu, venatu, & au-
Incolarum ſuperſtitio. cupio, multiſque pecorum & armentorum gregibus abundat. Homines ſuperſtitione diriſſima conflictantur: vnum tamen ſummum Deum eſſe cõfitentur,
Templa. penes quem aiũt eſſe ſummam rerum omninm poteſtatem. Templa profuſis ſumptibus ædificant, quæ tamen (vt alia Indiæ templa) monſtrorum atque
Simulachra. prodigiorum ſimulachra contegunt, quibus diuinos honores habent. Brach-
Brachmanæ. manæ tam viri, quam mulieres ſacris præſunt, & in ſummo apud illos honore
Baneanes. ſunt. Eſt aliud genus hominum, quod valde ſanctum habetur. Hi Baneanes appellantur. Lapidem oui magnitudine pertuſum, è cuius foramine tria fila prodeunt, è collo appenſum geſtant. Huius lapidis ſignificatione ſummum eorum numen contineri prædicant, & ea de cauſa maximo honore ab omnibus affi-
Tambarane lapis ſacer. ciuntur. Lapis tanta religione cultus, Tambarane nominatur. A carnibus &
Abſtinentia à carnibus & piſcibus. piſcibus abſtinent. Semel in vita vxorem ducunt. Illis defunctis, vxores prope illorum cadauera viuæ ſepeliuntur. Reliquę quæ aliis hominibus nubunt, poſt
Matrimonium. virorum mortem viuæ in rogum cum magno ſuorum comitatu, & multis can-
Feriæ. tibus atque laudibus inferuntur. Septimo quoque die ferias agitant. Hic dies eſt qui Veneris apud nos appellari ſolet. Præter hunc diem, multos anno vertente dies cantibus, & ſacris, & ſtatis cæremoniis, inſita gentis religione celebrant. Credunt animam immortalem eſſe, & poſt hanc vitam præmia bonis,
Opinio de animi immortalitate. improbis autẽ ſupplicia eſſe iudicio diuino conſtituta. Sunt colorati, & elegan
Veſtitus. ter exculti, & amoribus dediti, quorum gratia inter ſe digladiari ſolent. Qui a-
Duellum propter amores. lium ad ſingulare certamen vocat, à Rege campum, in quo cum aduerſario congredi illi tutò liceat, expoſcit. Si de illius virtute opinio habetur, Rex illum ſpectat.

ſpectat. Victorem aurea catenula donat, quam is qui victoriam obtinuit, perpetuò tueri debet, aliter enim parti decoris nomen & gloriam amittet. Licet enim ei, qui velit, armis cum eo de catenulæ illius merito & dignitate certare. Catenula namque victorem ſequitur, & ei detrahitur qui ab alio ſuperatus extitit. Neque milites tantùm, verùm & artifices de artificii præſtantia armis inter ſe diſceptant. Maxima huius regni ciuitas Biſnaga nominatur. Ambitus illius ſupra quatuor millia paſſuum continet, multis muris cingitur, habet multas ædes amplas, & templa valdè magnifica, & eſt hominum ingenti multitudine referta. Mercibus quamplurimis ex omnibus partibus mirum in modum cumulata eſt. Mercatores, qui equos è Perſide aut Arabia, nauibus vehũt, portoria minimè ſoluunt. Reliqui portoria pendunt. Equos omnes Rex à mercatoribus emit: inde eos, quos vult, ſibi retinet, reliquos vel pretio, vel gratuitò diſtribuit. Regia eſt ampliſſima, maximíſque ſumptibus ædificata. Hortus habet amœniſſimos, & piſcinas in quibus ſunt piſces innumerabiles. Rex multorum militum præſidio circumſeptus incedit, & maxima veneratione atque adeò ſuperſtitione colitur à ſuis. Illius menſa conquiſitiſſimis cibis inſtruitur: corpus illius vnguentis niteſcit, & gemmis & auro fulgens perpetuò conſpicitur. Vnam præcipuè vxorem, quam præter cæteras eximiam habeat, minimè ducit. Maximum tamen concubinarum numerum habet, quę è Principum genere deliguntur. Quum Rex moritur, pyra è lignis odoratiſſimis incenditur, in quam Regium cadauer infertur. Ibi cõcubinæ omnes, & omnes illius familiares, & quicunque illi miniſtrauerant, aut magnum apud illum nomen obtinuerant, in rogum ſimiliter inferuntur. Tanto autem ſtudio ad rogum, vt crementur, accelerant, vt appareat eos in ea mortis, qua Regem proſequuntur, ſocietate ſummum decus arbitrari. Colitur à Narſinguæ regibus æquabile ius. Mercatores ab omni iniuria tutos & incolumes præſtant: ſunt plurimi ſub illo Dynaſtæ. In eos tamen, ſi maleficium inferunt alicui, vel cæde vel fuſtibus animaduertunt, ita vt nemo queat ſibi propter magnas opes impunitatẽ polliceri. Reges ipſi maximos theſauros coaceruant, & eos, qui à maioribus illis relicti ſunt, attingere niſi cùm extrema neceſſitas vrget, nefas exiſtimãt. Itaq; auri, argenti, gemmarum maximos aceruos poſſident. Ex illis præcipuè gemmis, quos Adamantes appellant, qui in ea regione excidi ſolent ingentis magnitudinis & ponderis in theſauros congerunt. Multos milites alunt, quibus equos attribuũt, ſingulis diebus è Regia cibi & illis & equis aſſignati ſunt. Eis, qui ſemel apud illum ſacramento dicunt, abſque Regis iuſſu nullo modo è regni finibus emigrare licet. Pedites habet innumerabiles. Multa alia de moribus Narſinguæ, de Regis opulentia, de luxu illius & magnificẽtia dici poſſunt, quæ, ne ſimus longiores, quam inſtituta ratio poſtulat, omittimus.

Biſnaga metropolis regni Narſingæ. — *Regiæ deſcriptio.* — *Regis ſatellites.* — *Regis cultus ſuperſtitioſus.* — *Regis exequiæ.* — *Mercatores.* — *Regis theſauri.* — *Milites ſtipendiarij.*

Maritimæ partes Scythiæ.) Infrà Scythiæ partes mediterraneas ait conterminas eſſe Iberiæ. Plin. lib. 6. cap. 17. Inde (ab Aquilone) Emodi montes aſſurgunt Indorúmque gens incipit, non eo tantùm mari adiacens, verùm & à Meridiano, quod Indicum appellamus. Dionyſ. Alexãdr. à Gedioſia ad ortum dicit eſſe Indum, prope quem Scythæ auſtrini habitant, Indoſcythæ dicti: non enim ſolum boreales Scythæ ſunt ſed etiam auſtrini. Scythia hic intelligenda Indoſcythia à Dionyſ. & Ptol. appellata, vbi montes Suodi, ex quibus Indus oritur ipſius Indiæ terminus ab Occidente, teſte Plin. lib. 6. cap. 17. In hac verò videntur habitare populi hodie Motages, atque Resbuti dicti, vt ex ſummario Orientali poteſt colligi.

Scythia. — *Indoſcythia.*

Sinthus fluuius.) Hic eſt Indus, qui teſte Plin. lib. 6. cap. 20. olim ab incolis Sandus fuit appellatus. Sinthum Ptol. inter ſeptem Indi oſtia numerat. Veriſimile eſt igitur oſtium illud ceu omnium maximum ſynecdochicôs pro toto fluuio fuiſſe vſurpatum. Hodie vulgò ab Indis, atque aliis populis Indu appellatur. Eundem Resbutos à Cambaienſibus diſterminãtem atque per mediam

Indus Sandus olim dictus. Sinthus oſtium Indi pro Indo. Indus hodie Indu, & mare Indicum Hodu dicitur.

Summarium Orientale, Crecedera vel Inder. *Indus olim Mausolus dictus.* Cambaiam decurrentem incolæ eius regionis,teste Odoard. Barbosa, & Cerceten,& Indes appellãt. Sic enim fluminum nomina pro regionibus,per quas fluunt,crebrò mutantur,vt de Danubio dictum est. Hunc verò fluuium prius Mausolum dictum postea ab Indo quodam iuuene egregio, qui Damasulcida regi Oxyalci filia corrupta,ad mortem quæsitus in eum se præcipitarat,appellatum fuisse fabulatur ille author libelli de fluminibus, quem nonnulli volunt esse Plutarchum. Atque hæc de illius nomine,

Caucasus. *Ex quibus.)* Scythiæ partibus Aquilonaribus,nimirum ex Caucaso,quem Scythæ,teste Plin.lib.6. cap.17. Caucasum, hoc est, niue candidum appellant. Quintus Curtius lib.8. Indiæ partes, quæ Austrum accipiunt, in altius terræ fastigium excedunt, plana sunt cætera, multisque inclytis amnibus Caucaso *Indi fontes.* ortis placidum per campos iter præbent. Quoad verò Indi fluu.ortum,Plin.in iugo montis Caucasi,quod Paropamissos vocatur, eum aduersus Solis ortum effundi, & vigintivnũ amnes recipere testatur.Sic Arrianus lib.3. historiæ Alexandri oritur ex monte Paropamisso, siue,vt Macedones aiunt, ex Caucaso. Philostratus lib.2. de vita Appollinii, Indum fluu. tradunt ex Caucaso oriri, maiorémque statim ab ortus principio fluere,quàm eorum vllus sit, qui in Asia nascantur. Item Dionys.Alexand. Ptol.ab Imao eum dicit oriri qui Indiæ *Caucasi partes.* terminus est ad Septẽtrionem.Quod igitur alii à Caucaso, alii à Paropamisso, alii ab Imao, alii etiam ab Emois montibus, eum oriri dicunt, non est mirum quippe quum,vt inquit Plin.lib.6.c.17.Imaus,Emodus,Paropamissus sint Cau*Imàus Emodorũ promontorium.* casi partes,qui ipse pars est Tauri.Emodorum montium idem Imaum dicit esse promontorium,incolarum lingua niuosum significante.Summarium Orientale Caucasum montem dicit per regionem Zely asperam & montuosam transire, in cuius latere sit Mendao regio antiqua Amazonum sedes, ac domicilium.

Indi magnitudo. *Maximus fluminum iuxta mare.)* Cic.lib.2.de nat.deorum,Indus,inquit, omnium fluminum maximus, non aqua solùm agros lætificat, & mitigat, sed eos etiam conserit. Magnam enim vim seminum secum frumenti, similiúmq; dicitur deportare. Arrianus lib.6. Indum fluminum omnium Asiæ & Europæ præter Gangem maximum haberi scribit. Idem testatur Alexandrum Magn. nullo die minus quàm stadia sexcenta nauigasse in Indo, nec potuisse ante menses quinque nauigare,quem tamen minorem esse Gangem constat.Strab. lib.15.Gangem omnium fluminum maximum,secũdum Indum, tertiũ Istrum, *Amnes in Indum influentes.* quartum Nilum esse dicit.Strabo illum quindecim flumina in vniuersum mẽtione digna ait recipere,quibus omnibus auctus,vbi ad C.stad.vel (vt alii tradunt)ad L. peruenerit,tãdem duobus ostiis in Australe mare exit. Plin.vigintivnũ amnes scribit in illum influere quadam tamen modestia aquarum nus*Indi magnitudo.* quam latiorem L. stad. aut altiorem quindecim p. esse, ac per XII. XL. mill. pass.paucissimis auctoribus nauigatum, ac quodã Solis comitatu in Occasum versum,Oceano infundi. Metasthenes,tentata India, commentatione, sexaginta amnes in Indum influere prodidit: teste Strab.lib.11. Philostratus lib.2. Indi latitudinem, quà quidem nauigabilis stadiis fermè quadraginta ait protendi.Idem testatur illum statim ab initio ortus sui maiorem fluere, quàm vllus sit,qui in Asia nascuntur,procedentem verò multos fluuios nauigabiles ex se producere.Diod.Siculus,lib.5.Indum omnium post Nilum fluuium maximũ esse scribit. At Strabo, Arrianus,& alii Gangem maiorem Indo esse, & ab vtroque Nilum,atque Danubium longè superari contendunt.Eustath. in Dionys. Alexand. scribit à veteribus traditum esse Indum(id quod ipsum quoque eius magnitudinis est indicium)aliquando relicto suo alueo, in campos quosdam exeuntem,plusquàm centum ciuitates,vnà cum pagis desertas reddidisse. Fluminum nomina, quæ Indus recipit, vide apud Arrianum lib.6. Plin.lib.6.cap. 20.Ptol.de India iuxta Gangem. Atque hæc de Indi magnitudine. His addam quod

quod à Philostrato libro 2. & 6. Indus Nilo comparatur quatuor ferè ob causas. Primò quòd vt Nilus Ægyptiorum, ita Indus Indorum agros certo anni tempore irrigat, & ad semina accipienda paratos reddit. Secundò, quòd vterque crocodilos, & fluuiales equos producit. Tertiò, quòd similes in vtroque nasci flores dicuntur. Quartò mysteriorum rationes vtrisque pares. Multa enim Indorum ritu sacrificia in Nilo fiunt. Rex enim Indorum ad flumen Indũ accedere solet, quum dies augeri incipiunt, & illic equos, nigros tauros flumini tanquam Deo sacrificat, quo sacrificio peracto, in flumen demergit aureũ modium illi similem, quo ipsi frumenta metiũtur, boni ominis ergo, nimirum ob fructuum abundantiam, & aquarum moderationem, ne terris inundent.

Indus Nilo quatuor de causis comparatur.

Sacrificia in Nilo & Inde fieri olim solita.

(Magnam vim aquarum in mare euomit.) Sic Summarium Orientale Indum vbi in mare decurrit, maximum & copiosissimũ esse testatur. Quoad Indi ostia, Strabo libro 15. Arrianus libro 8. Dionys. Alexandrinus duo tantùm tradunt, quę, vt Arrianus inquit, non ita sibi inuicem sunt propinqua, vt quinque illa Danubij, sed vt illa Nili paulò remotiora, 1800. nimirum stadiorum interuallo, à quibus Delta Græcum non minus Ægyptiis, quod Nilus suo flexu facit, efficitur, quod Indorum lingua Patalena appellatur, à Patala vrbe, quæ ad eximia ostia Indi fuit posita, vbi Alexandri classem conuenisse, ac eius gubernatorem, atque ducem Nearchum, maritimæ rei peritissimum sepultũ fuisse tradunt. Authores veteres duo tantùm Indi ostia faciunt, quibus ad Meridiem in Oceanum exeat. At verò Arrianus noster 7. eius ostia esse dicit, cui astipulatur Ptolemæus, eorum simul nomina commemorans. Primum ceu Occidentalius est Σαγάπα, *Sagatia:* Secũdum, Σίνθον *Sinthum* (quo quidem nomine Arrianus noster totum fluuium insignit) Tertium, Χρυσοῦν, id est, aureum. Quartum Χαρίφου *Chariphi.* Quintum Σάπαρα *Sapara.* Sextum Σαβάλαισσα *Sabalæssa.* Septimum, Λονίβαρε *Lonibare.*

Indus aquis copiosus.

Indi ostia duo olim non procul à se inuicem distantia.

Patalena insula Indi ostijs efficitur.

Arrianus & Ptol. 7. ostia Indi faciunt.

Ostiorum Indi 7. nomina.

Tenuia, & palustria.) Non mirum est ex duobus ostiis, quæ olim fuerũt, tãdem progressu temporis septem fuisse effecta. Nã (vt Rhamnusius monet) magni fluuij, cuiusmodi sunt Indus, Nilus, Padus, quum sint turbidi, cœnum lutúmque attrahentes, paulatim mare implent, atque continentem faciunt: vnde non est mirũ Indi plura ostia fuisse effecta. Hodie tamen, vt Portugallenses oculati testes significãt, duo tãtùm rursus sunt Indi ostia, quod & ipsum minimè profectò est mirum, quippe quum ipsum mare multis in locis, in quibus olim portuosum fuit, hodie portu careat. Denique quum ipsius Dei omnipotentis virtute maria & flumina in terras, & contrà, terræ in maria & flumina facillimè conuertantur, tum verò etiam hominum idem molientium opere, atque labore sæpe fit vt fluminum ostia, & numero, & locis creberrimè muten tur, cuius rei multa exempla ex historiis proferri possent.

Cur olim 2. postea 7. ostia Indi.

Hodie rursus 2. Indi ostia.

Ostia fluminum mutabilia.

(Aqua alba.) Andreas Corsalius in vniuersum affirmat in sua nauigatione mare vicinum Indiæ lacteo colore sibi apparuisse, cuius rei causa videtur illi esse arena alba. Nã quum (vt idem ratiocinatur) in illa parte Indiæ, vbi mare est profundum, modò à cælo rubrum, modò à nubibus nigrum, modò quando non est omnino profundum, viridem colorem repræsentet: quid mirum si illud albæ arenæ reflexu quoque album appareat. De variis his maris coloribus, visu iucundissimis, eleganter sanè Cicero disserit libro 2. Academicarum quæst. Sed Arrianus noster hîc speciatim de Indi fluminis in mare irrumpentis, aquis albis loquitur, ita vt, quemadmodũ Danubius (sicuti in periplo ponti Euxini dictum est) rapidissimo, vberrimóque suo in pontum impetu atque influxu ipsius Ponti aquas dulces, ad aliquot milliaria, ita Indus albas, maríque dissimiles reddit. cuius tamen fluuij aquæ, teste Q. Curtio lib. 8. gelidiores quàm cæterorum Indiæ fluminum, à maris colore haud multum sunt abhorrentes.

Aqua alba.

Indi in mare irrumpentis aqua albæ.

Serpentes.) Idem signum infrà quoque bis ponit, quod etiamnum hodie est in vsu. Thomas Lopezus in sua nauigatione testatur, antequam ad insulã

Serpentes signũ continentis.

Amiadiuam,siue Anchediuam appulissent,serpentum occursu animaduertisse,se vicinos esse continẽti,quippe quum non longius quàm triginta aut quadraginta leucarum spatio à terra in mare progrediantur. Eiusdem signi Andreas quoque Corsalius meminit,qui idem affirmat serpentes tempore verno pluuiis ex continente in flumina transportari.

Graæ. Γραῖαι.) Dubito an hoc quoque fuerit certum quoddam genus serpẽtum, an verò spumæ aquæ sic appellatæ à Græcis,ceu canæ vetulæ.γραῖς enim Gręcis vetula. Cœl.lib.26.c.18.Nam & serpentes,& aquarum albedo signum appropinquationis ad terram.

In quo emporium maritimum βαρβαρικόν.) Paulò pòst idem βαρβαρικὴν appellat,Ptol. de situ Indoscythiæ in insulis ab Indo effectis, has duas vrbes ponit,Patalam,& Βάρβαρι *Barbari.*

Ei obiacet insula parua.) Hæc videtur esse insula Patalena, ab vrbe eiusdẽ insulæ Patala hoc nomen sortita.Indus enim(vt Plinius,Strabo,Arrianus & alij testantur)duobus suis ostiis seu brachiis duas insulas efficit, vnam amplissimam Prasianem nomine,alteram minorem, quę Patale,siue Patalena nominatur,triquetra forma.Niger,Contra Sagatam,inquit, Indi ostium haud procul in mari iacet insula,quæ Patalis similiter vocatur, quam Alexander condidit,locum nauibus recipiendis aptum celeberrimo portu.Post quam duæ aliæ angusto freto discretæ ad Orientem sub iisdem ostiis sunt. Quarum Occidentalior Chrysa,hoc est aurea,Orientalior Argyra,hoc est Argentea,à metallis,quorum sunt fertilissimæ,appellantur.Rhamnusius porrò in itinerario aromatum,necnon alij,affirmant in Patala olim dicta,hodie sitam esse partem regni regionisue Cambaiæ hodie dictæ,cui vicina vrbs Diu,de qua infrá.

Indus duas insulas efficit. Prasiana. Patalena,siue Patala. Patalena pars Cambaiæ.

Minnagar. *Minnagar Scythiæ metropolis.)* Huius infrà quoque mentionem facit,eã appellàs Μιννάγαραν.Ptol.Μινάγαραν per ν simplex,eam similiter in Indoscythia collocat inter Ozenam, & Triaguram.

Parthi. *A Parthis.)* Plinius libro 6.cap.13.Persarum,inquit,regna,quæ nũc Parthorum intelligimus,inter duo maria Persicum & Hyrcanium Caucasijs iugis attolluntur.

Per fluuium.) Scilicet Indum.

Regi.) Parthorum.

Polymita. Πολύμιτα.) Πολύμιτα legendũ.Iuuenali multitia,hoc est,indumenta multis filis contexta,vt sunt sericæ vestes,& byssinæ.

Chrysolithus. *Chrysolithum.)* Arrianus ter huiusce gemmæ meminit, in hoc periplo,in neutro genere illius nomen vsurpans, quum aliàs communiter in fœminino genere Chrysolythus dicatur. Nonnulli volunt eum eo qui תרשיש *Tarschisch*, Hebraicè dicitur,à mari vnde prouenit(vti Fagio videtur)sic appellatus.Chrysolithos autem Franciscus Rueus lib. De gemmis. Arabicas,quod vario colore sint,ac turbulento,ignobiliores esse dicit,selectissimarum autem Indiã esse nutricem,quæ ferè sunt cæruleæ,marinæ,aquæ virorem ita præ se ferentes, vt aurum collatione quadam argenti instar cogant albicare.Hæc ille.Plinius lib. 37.cap.9. Hyacinthos, inquit, Æthiopia mittit, & Chrysolithos,aureo colore translucentes.Præferuntur iis Indicæ.Et si variæ non sint,Bactrianæ. Deterrimæ autem Arabicæ.Arrianus noster & in hoc emporio Barbarico,& in Barygazi,Muziti,atque Meclinda reperiri tradit.

Chrysolithi Arabicæ. Chrysolithi Æthiopicæ. Chrysolithi Indicæ.

Costus. *Costus.)* Græcè κόστος,& κοστάριον.Straboni Arabicè cost,siue cast. Radix,& folium,inquit Plinius libro 12.cap.12.Indis maximo est pretio. Radix costi gustu feruens,odore eximio,frutice aliàs inutili. Idem lib.22.c.24. Thure,inquit, sacrificamus,& costo.Eius tria genera,Arabicum,cui Dioscorides primas, Indicum,cui secundas:Syriacum,cui tertias tribuit.Plinius lib.1.cap.15.duas eius differentias secundum colorẽ facit,album,& nigrum.Arrianus noster ex Barbarico emporio,quod est iuxta Indi ostia costum exportari dicit. Sic Plinius libro

Costi vsus in sacrificando. Costi tres species. Costus circa Indi ostia.

libro 12.cap.12.Primo ſtatim introitu amnis Indi in Patale inſula duo eius genera eſſe tradit,nigrum,& quod melius cādicans:pretium in libras 16. Hodie enim,teſte Garzia,naſcitur circa Guzarate,inter Lyciū,Bengula,Dely & Cambaia in Mandou & Chitor.

Lycium.) Hoc aliqui pyxacantham vocant,arbor eſt ſpinoſa, ramis trium cubitorū aut longior,foliis buxi denſis,fructu piperis,nigro,læui, amaro,denſóque, cortice pallido, non diſſimili lycio madefacto, radicibus multis, obliquis,lignoſis.Naſcitur plurimum in Cappadocia & Lycia(vnde nomen ſuum ſortitum eſt)& pleriſque aliis locis,aſpera loca amat.Dioſcor.lib.1.c.114.Plin. lib.24.c.14.Gal.lib.7.ſimpl.medicam.

Lycium vbi proueniat.
Lycium à Lycia.

Indicum Lycium,inquit Amatus, ad omnia eſt valentius. Plurimum,teſte Garzia,naſcitur in Cambaia,prǽſertim in Bacaim,Manora,& Daman vrbibus Luſitaniæ regi ſubiectis,denique in continenre Goæ.

Indicum Lycium

Lapis Calleanus.) Hunc Rhamnuſius ait ſimilem fuiſſe Smaragdo,verùm aliquantò candidiorem. Forſan eſt qui Callais Plinio dicitur,viridis,pallens, quem poſt auerſa Indiæ,apud incolas montis Caucaſi ait naſci,lib.37.cap.8.Vel eſt Callimus,de quo idem lib.36.c.21.

Calleanus lapis forſan Callais. Vel Callimus.

Saphirus.) Hebraicè ספיר *Saphir*, ſic ab elegantia, & pulchritudine dictus.In plurimis Indiæ locis naſcitur,vt in Calecut,Cananor,variis regni Biſnagar locis,præſtantiores ex Zeilan afferuntur, omnium verò laudatiſſimi ex Pegu:Garzias.

Saphirus.

Ἐπιφ:ερόπατος.) Ἐπιφορόπεος legendum.

Sinus Irinon dictus.) De hoc nihil potui inuenire apud veteres authores.

Βαράκης.) Βαράκη,Ptolem.inſula in Canticolpo ſita, Stephanus Baracani inſulam Gedroſiæ(quæ Guzzarat hodie dicitur)appellat. A.driano videtur eſſe inſula Diu. Caſtaldo Bazaim inſula.

Barace.

Inſulas ſeptem.) Sic Ptolemæus poſt ſinum Colchicum meminit ἑπτὰ νησίας.

Serpentes ſignum.) De hoc ſuprà quoque ὄφεις. Græcè ſerpentes videntur dicti ἀπὸ τοῦ ὄπτειν,vt dracones,ἀπὸ τοῦ δέρκειν, videndo,quia animal eſt & viſu acerrimo præditum,& prouidum,ſagax,ſolers,aſtutū.Geneſis 2. & Chriſtus,Eſtote,inquit,prudentes ſicut ſerpentes. Hinc σοφὸς(præpoſito σ) quaſi ὄφις videtur dictus.Hebraicè נחש dicitur,quod verbum experiri ſiue experiundo diſcere,argutari ſignificat.Sed hæc obiter.Arrianus noſter aliquoties in hoc periplo ſerpentum mētionem facit,quorum ſpecies enumerat,vt ſunt ἐχίδναι viperæ,in inſula Dioſcoridis,σαῦραι,id eſt, lacerti.χερσόπ), ſiue χερσοῖται, in Auſtrali regione Indiæ.δράκοντες dracones,ibid.γράαι Perſidis ſerpentes,ſiquidem ſunt ſerpentes,de quibus ſuprá. De ſerpentibus autem Indicis, præſertim Malabaricis atque Calecutiēſibus,& magnitudine, & figura, & actione atque virtute admirabilibus,ſeu potius monſtroſis,vide Scaligerum Exercit.183.184. De iiſdem plurima in veterum hiſtoricorum monumentis extant. Verùm in Calecutienſi regione monſtroſos imprimis ſerpentes naſci, minimè profectò eſt mirum, quippe quum Tartareum illum ſerpentem ſiue Draconem, hoc eſt,Diabolum,apertè colere,atque venerari,haudquaquam reformident.

Serpentes. Ὄφεις ἀπὸ τοῦ ὄπτειν.
Σοφὸς,quaſi ὄφις.
Serpentum quatuor genera.
Serpentes Indici
Serpentes Calecutienſes.

Ἀραβικῆς.) Forſan legendum ἀριακῆς Ariacæ. Ptol.poſt ſinum Barygazenū meminit ἀριακῆς Σαδανῶν.i. Ariacæ Sadanorum.

Ariaca.

Mambari regnum.) Hoc videtur omnino eſſe regnum Cābaiæ hodie dictum,de quo paulò póſt.

Mambari regnū

Mediterranea Scythiæ contermina Iberiæ.) Forſan pro Ἰβηρία legendum Σαβηρία.Nam Ptolem.Indioſcythiæ, quæ iuxta Occidētalem Indi partem eſt, quam Arrianus noſter ſimpliciter Scythiam appellat,tres partes,ſiue regiones facit,nimirum Patalenam,quæ eſt circa diuiſionem oſtiorum Indi(de qua ſu-

Indoſcythiæ tres partes.
1.Patalena.

Sabyria. 2. Syrastena.

prà.) Σαβειρίαν *Sabiriam*, quæ suprà Patalenam est sita. Συραστρηνὴν *Syrastenam*, quæ est circa ostia Indi, & magnum illum sinum Canticolpum dictum.

Syrastrena regio. Canticolpus. Syrastra vel Cãbaia vel Decan, hodie dicta. Naustathmus. Syrastrena hodie Cambaia. Cãbaiæ termini. Indus Cambaiã interfluit. Canticolpus. Cambaiæ fertilitas. Lagara sacchari species. Syrastrenæ fertilitas. Cambaia pecora. Cambaiæ incolæ. Resbuti.

Συραστρήνη.) Infrà Syrastrenam appellat. Ptolem. Syrastre: nam regionem collocat in magno illo sinu Canthicolpo dicto, in quo Indus in mare sese exonerat, sic proculdubio dictam à Syrastra eiusdem regionis vico, quem nonnulli Cambaiam, alij Decam, ciuitatem hodie dictam esse volunt. Niger, Post Gedrosiæ, inquit, vltimũ ab Oriente terminum, Syrastrena prima Indiæ regiuncula in sinu Canticolpo extenditur, vbi locus Naustathmus, hoc est, nauium statio patet. Mox Indii fluuij ostia in mare erumpunt. Est autem Syrastena ex Belleforesti & aliorum sententia, regio propriè hodie dicta Cambaia, à Cambaia principe illius regionis ciuitate. Et certè Syrastrenes regionis descriptio, qua hîc Arrianus noster vtitur, propè admodum conuenit cum illis, quæ de Cambaia ab historicis traduntur. Cambaiæ enim regnum est prima Indiæ pars ad Solis occasum, quæ Arachosiæ terminis definitur, ad Meridiem mari, ad Occasum Carmania, hodie Rasigut dicta, ad Ortum Paleacate, ad Septentrionem regno Sanmarcante (quæ fuit olim Parthorum regio) terminatur. Eã fluuius Indus, vnde India nomen duxit, interfluit. In eum ab Ortu & Occasu fluuij complures illabuntur. Sinus ingens, in quem Indus influit, Canticolpus (forsan quasi Sandicolpus) à scriptoribus antiquis appellatur. Regionẽ tanta fertilitate præditam esse perhibent, vt paucis iugeribus incredibilis hominũ multitudo ali atque sustentari possit. Fruges varias, sacchari quod Lagaram appellãt, magnam vim & fructus multiplices effundit, gossipij atque serici multum in eo reperitur. Sic Arrianus noster Syrastrenam regionem frumenti, oryzæ, olei sesamini, butyri, carpasi, &, quæ ex iis conficiuntur, othoniorum Indicorum πολύφορον. i. feracissimam appellat. Præterea Cambaia pecora & armenta innumerabilia nutrit. Sic in Syrastrena regione Arrianus πλεῖστα βουκόλια esse dicit. Orã maritimã Cãbaiç maxima ex parte Saraceni mediterraneam regionẽ homines dediti simulachris, colunt. Est gens quædam acris, quæ montes incolit, quæ postquam regis Mahumetis disciplinis imbui cœperunt, ab illis desciuit. Homines Resbuti nominantur, & cum Regibus sæpe bella gerunt. Mercatores sunt ditissimi, vectigalia Regis amplissima, milites externi vberrimis à Rege congiariis alliciebantur, & ita fiebat, vt Cambaia patria quædam communis existimaretur regni. Verùm de Cambaiæ regni regionísque situ, & telluris fertilitate, & moribus gentis, qui plura cupit cognoscere, legat Andream Corsalium, Ludouicum Vartomanum, Odoardum Barbosam, Summarium Orientale.

Cambaia vel Syrastra, vel Astragrapha. Diu ciuitas. Curate forsan Monoglossum olim dictum. Champanellum forsan Astacapra. Cambaiæ ciuitates maritimæ.

Porrò principes eius regni vrbes sunt Cambaia, non procul ab Indo sita, quam nonnulli Syrastram, alij Astragrapham olim dictam esse volunt. Item Diu ciuitas illius regni, in insula quadam parua (quid si sit illa, cuius paulò antea ab Arriano facta est mentio) exiguo sanè freto à cõtinenti disiuncta, quæ propter portus bonitatem, multos vndique mercatores ad commercium allicit, ita vt sit emporium valde celebre, opibúsque multis opulentum. Curate siue Curati Mangalor cognomine, siue Surrate, ciuitas in portu sita, quæ intimo sinu, in quem Indus influit, definitur, quam nonnulli volunt esse Monoglossum emporium Ptolemæi, iuxta Syrastrum & Indi ostia sitũ. Chãpanellum, ciuitas regni illius ampla, & egregiè munita, quæ à Diu. 8, à Cambaia 2. à Curate quinque dierum itinere abest. Hanc Castaldus vult esse Astacapram olim dictam, de qua inferius. His adde Macauam mediterraneam, Bunbamum, Maimum, Dubezium, maritimas illius oræ ciuitates, de quibus vide paulò antè citatos authores.

Oryza. Oryza vbi plurima & optima.

Oryza.) Oryzæ magnam vim in Cambaiensi regione, quæ eadem est quæ Syrastrena, hodie nasci Summarij Orientalis author, atque alij omnes testantur. Oryza Indorum cõmunis maximè, gratissimúsque cibus, plurima, optima,

minu-

minutiſſima candidiſſimáque hodie naſcitur in Battecala regno. præſertim in Maganduo eius regni loco celebri. Ac quatuor quidem ibidem Oryzæ genera Indis celebrata in illo loco naſcuntur, quorum primum & præſtantiſſimum giracalli, ſecundum Iambucal, ſiue Chibu bacali, tertium Bachael, quartum Canacas appellant. Naſcitur quoque ingens Oryzæ copia in Mangalor, & Cumbala, quæ ſunt duo regni Narſingæ loca. Teſtis Odoardus Barboſa. Sũmarium Orientale. De Calecutienſium cum tripudiis, ac muſicorum inſtrumentorum cantu adhibitis etiam cultu habitúque dæmonum denis hominibus, Oryzæ ſerendæ more ac conſuetudine vide Ludouicum Vartomanum.

Oryzæ quatuor genera. *Oryzæ ſerendæ mos monſtroſus.*

Olei Seſamini.) Hoc etiamnum hodie Cambaiã abundare omnes teſtantur. Eſt autem oleum ſeſaminum, è ſeſamæ ſiue ſeſami ſemine expreſſum, quod ſemen in officinis notiſſimũ, planta verò ipſa valde eſt rara. Seſama, inquit Plin. lib.18.cap.10. ab Indis venit, & ex ea oleum conficiunt, color eius candidus. Idem teſtatur lib.6.cap.29. Vt olim, ita hodie quoque plurimum in India ſeritur, ſimilitérque oleum ex illa conficiunt, nõ modo ad lucernarum vſum, ſed etiam ad ciborum condimentum, qui oliuarum apud nos eſt vſus. In regno Cãbaienſi ſiue Syraſtrenenſi (de quo nunc verba facimus) Indi quando ſibi volunt mortem conſciſcere Amphiam (quod nonnulli volunt eſſe Opium) cum oleo ſeſamino deuorant, atque ita ſine magno cruciatu quaſi dormiendo mori dicuntur, teſtis eſt Odoardus Barboſa. De olei denique Seſamini viribus egregiis vide Dioſcorid.lib.2.cap.93. Plin.lib.23.cap.4. vbi etiam iidem authores de variis oleorum generibus, ſingulorúmque viribus diſſerunt. Hodie quoque apud Indos, Æthiopas, populos illos Orientales multiplicia ſunt factitiorum oleorum genera. Oleum, inquit Plin.lib.15. cap.7. Indi olim ex caſtaneis, ſeſama atque oryza facere dicebantur, Ichthyophagi ex piſcibus, atque etiam ex ſale, teſte Nearcho. Sic Arrianus Dioſcoridis inſulæ incolis lacertorum pinguedinem olei loco fuiſſe teſtatur. Hodie oleo cocci Malabarenſes vtuntur ad ſananda vulnera, vt ex Summario Orientali conſtat. Enna, ſiue Hena frutex eſt in Troglodytica viticeis pampinis ſimilis, cuius ſuccus oleũ eſt, odore nullo, colore aureo. Hoc oleo (teſte Franciſco Aluarezo) Æthiopes vtũtur, qui oliuis carent. Eodem oleo, teſte Ludouico Vartomano, Calecutiẽſes in ſuis ſacrificiis caput inungunt, ad peccatorum veniam obtinendam. Ex zenzerlino quoque ſiue zerzelino Calecutienſes, apud quos copioſiſſimum prouenit, oleum perfectiſſimum conficiunt, teſte Ludouico Rom. Eiuſdem olei, eodem teſte, in Zeila quoque Æthiopiæ vrbe (de qua ſuprà) magna eſt abundantia. Quid autem ſit zerzelinum, non tradunt. In inſula Vẽdemao quæ ab incolis Migindanao dicitur ex ſagu (quæ eſt arbor) non modo panem, verum etiam oleum conficiunt, vt tradit Antonius Pigafetta, Ioannes Gaetanus Caſtillioneus de Molucis inſulis. Ex cannella in Zeilan inſula oleum odoratiſſimum exprimunt, quo Indi ad ſe vngendum vtuntur, teſte Nicolao Contio. De oleo Senegæ vide Scaligerum exercitat.158.

Olei ſeſamini copia in Cambaia. *De ſeſamo Indico vide Diod. Siculum lib.3.* *Olei vſus in India.* *Amphiam nõnulli volunt eſſe Opium.* *Olei ſeſamini vires.* *Olei factitij apud Indos & Æthiopas varia genera.* *Oleum cocci.* *Oleum ennæ.* *Oleũ zerzelini.* *Oleum ex ſagu arbore.* *Oleũ ex cãnella.*

Butyri.) Eiuſdem hodie quoque in Cambaia magna eſt copia, vt Summarium Orientale teſtatur. *Butyrum.*

Καρπάσου.) Epotus *καρπάσου ὀπὸς*, hoc eſt, carpaſi ſuccus ſoporem, citámq; ſtrangulationem adducit. Dioſcor.lib.6.cap.43. Quodnam autem hodie plantæ genus nobis carpaſum dici poſſit, Mathiolus ſe fatetur ignorare, idémque carpaſum, carpeſiam, & carpeſium dicit ſibi non videri vnam eſſe plantam vt multi exiſtimẽt. Hoc in loco Rhamnuſius putat legendum *κάρβασος* quod ſpecies eſt lini ſubtiliſſimi, ex quo pręcipua fiunt vela nauium, quæ & ipſa ab hoc plurali numero carbaſa neutro genere dicuntur. *Carpaſus.*

Ex qua .ſ. carbaſo Indica Othonia.) Q. Curtius lib.8. de Indorum habitu verba faciẽs, corpora, inquit, vſque ad pedes Carbaſo velata. Et paulò poſt. De Regum veſtitu. Diſtincta ſunt, inquit, auro, & purpura carbaſa, quæ indutus eſt,

Barygazenum, ipsam verò Barygazam emporium ac metropolim mediterraneam, vnde sinus ille fuit appellatus, in Zarica ab occasu Namadi flu.

Barygaza hodie Amadauche Nigro. *Namadus fl. hodie Amadauche.*

Niger Barygazam emporium, à quo sinui nomen inditum, ait hodie Amadauche ab incolis nuncupari nomine nimirum amnis cui adiacet, qui & ipse olim quidem Namadus à Ptolem. hodie ab incolis Amadauche appellatur, Plinio lib.6.cap.29. Baragaza est Æthiopiæ oppidum. Rhamnusio verisimile videtur Barygazam fuisse in latere Calecutiensi, non procul ab ostiis Indi, & alio in loco difficilis esse coniecturæ ait, quænam vrbs in litore Calecutiensi Barygaza illa clara & illustris (quæ vna cum fluu. septẽdecim grad. esse dicitur) extiterit, verisimile tamen esse eam in hoc ipso litore Calecutiensi fuisse nõ procul à Goa. Belleforesto regio Calecutiensis videtur ea esse, quæ olim Limyrica dicta est propinqua regioni Aiorum. Est autem Amiadiua, siue Anchediua, quam Niger vult esse olim dictam Barygazã insula non valde magna in medio latere Calecutiensi sita, septẽdecim grad. à continente duobus milliaribus, siue (vt alii volũt) circiter quatuor passuum millia abest, in cuius medio magnus est lacus aquæ dulcis, nõ procul ab illa absunt tres insulæ Ghediuæ dictæ. Alliga fluu. per medium eius insulæ sese in mare exonerat. Portugallenses ex Melinde plærunque in hanc insulam traiiciunt, Calecutium petentes.

Barygaza videtur omnino fuisse in litore Calecutiensi. *Calecutiensis regio olim Limyrica.* *Amiadiua insula.* *Lacus aquæ dulcis.* *Alliga fluuius.*

Lamnæus fluuius.) Hunc Niger vult hodie Amadauche siue Amiadiuã appellari. Ptol. fluuium Barygazam præterfluentem Namadum appellat. *Lamnæus fluu.*

Τενιά.) Ταινία Straboni terra angusta inter mare & fossam.

Καμμονί.) Vicum. Ptol. Καμάνην Camanem appellans, ponit in sinu Barygazeno. Hunc nonnulli volunt esse celeberrimum illud Orientis emporium Calecutium, quod in medio ferè Malabaricæ regionis, non procul à mari situm est, de quo infrà. Alii tamen non Camani, sed Cottiaram volunt esse Calecutium. Niger. Quo circumflexo in sinu Barygazeno Camanes ciuitas est cum fluuio, modo Cambayth ab incolis dicitur, emporium nobile, cui optimus subest portus. De Cambaia suprà dictum est.

Camana nonnulli Calecutium. *Calecutium nonnulli volunt olim Cottiarã dictã.* *Camane Nigro Cambaia olim dicta.*

Astacampron.) Ptol. ἀςακάπρα ciuitatem ponit in Syrastrena regione ad occasum Indi fluu. Iacobo Castaldo est Campanir siue Campanellum hodie dictum Cambaia oppidum amplissimum atque clarissimum, de quo suprá. *Astacapra hodie Campanellum.*

Ῥυμουλκεῖν.) Remulcare veteres Latini dixerunt, Liuius remulco trahere, quod fit quum scaphę remis magna nauis trahitur. *Remulcare.*

India vniuersa fluminibus.) Strabo lib.15. Indiam ποταμοῖς κατάῤῥυτον. i. fluuiis plurimis & maximis irriguam esse dicit, quorum duo principes, Indus & Ganges, qui Indiam quasi alteram quandam Mesopotamiam vndique cingunt. Post hos maximi sunt Hydaspes, Acesones, Hydraotes, Hyphasis. Præter hos alii sunt innumerabiles, atque hinc quidem tanta est Indiæ fertilitas, & rerum Indicarum moles atque magnitudo. Plin. lib.6. cap.17. amnium vastitatem in India esse dicit. Arrianus tot in India fluuios esse dicit, quot sunt in reliqua Asia. Seneca teste Plinio, sexaginta Indiæ amnes prodidit, gentes centumoctodecim. Diodorus quoque Siculus lib.2: Indiam regionem pręstantissimam fluminibus plurimis distinctam esse ait.

India fluminibus abundat. *Indiæ præcipua flumina.*

Æstus.) Æstus vsitata significatione duplex est motus, ac verè duplex, in seipsum nimirum replicatus, qui eleganter à Strab. lib.1. respirationi comparatur quæ & ipsa duplici motu cordis constat. πλημμύρα, Græcis est alter motus. i. exundatio siue profluxus maris, ἄμπωτις verò. i. reciprocatio, vbi mare reciprocando se recipit. De huiusmodi maris fluxu & refluxu, siue reciprocatione eleganter disserit D. Ambrosius Hexamet.4. Leuinus Lemnius de occultis naturæ miraculis lib.2. eum Lunæ, vt hîc noster author de mari Indico affirmat, acceptum referens. Contra tamen Picus Mirandula cap.4. contra Astrologiam diuinatricem Indici maris, atque Persici æstum, neque in Lunam, neque in signorum qualitatem, sed in Solis positum, conditionémque mate-

Æstus maritimus.

Persici sinus æstus. *Indici maris æstus.* *Æstus multiplex.* *In Sur Oceano nullus æstus.* *Maris Erythræi æstus.*

riæ referendum esse hoc modo probat. Persicus enim, inquit, sinus Sole virginem ingrediēte agitatur, præcipuè cùm peruenerit ad sagittarium, placidum verò est & tranquillum, quum ad Pisces & Geminos. contrà Indicum sub Virgine & Sagittario tranquillum, sub Piscibus & Geminis est innauigabile. Verùm de huiusmodi æstus diuersitate in diuersis regionibus multa elegāter disserit Scaliger exercit. 52. Non est, inquit, vel reuersio, vel occupatio, liberatione litorum locis omnibus. In Oceani Sur litore Boreali nullus æstus est. In Britannico vehemens vbique. In Australi Sur ad Beragam validus: in Ligustico vestigium nullum. In plaga Indica secundum Gangis, atque Indi fauces magnus. In Erythræo tantus, vt osores sacrarum literarum temerè mentiti sint Mosem in sicco trāsmisisse nactum refluxionis occasionem, quod tamen fieri non potuit. Propterea quòd ad Sues vsque, quod intimo in recessu iacet, mare operit litus illud, neque vnquam regrediens ita nudat, vt inferiores partes, quà transierunt Hebræi, sua decessione aperiat. Non est autem vbique similis. Maxima ex parte senis prorsum rursum mouetur horis, quemadmodum in Adriatico. Garumnæ fauces septenis ingreditur Oceanus, quinis egreditur. Ad Genegam Æthiopiæ quaternis accedit, octonis recedit. Sed & in Calecutio mari incrementa fiunt pleniluniis, contrà ad Indi fluuii litus, nouiluniis. Est præterea lentior alicubi, incitatior alibi. Cur autem iisdem penè litoribus ad Calecutium pleniluniis, ad Indi fluuii litora nouiluniis Oceani fiant incrementa Scaliger causas reddit, quas ibi poteris videre. Ludouicus quoque Vartomanus lib. 4. cap. 1. Ad Cambaiam amnes non nisi decrescente Luna augescere dicit, quum apud nos pleniluniis tumescant mirum in modum.

Difficiles & periculosi imperitis.) Sic Alexandri Magni Classem huiusmodi reciprocationis ignoratione magnam iacturam fecisse, testis est Arrianus libro 6.

Ai.) Videtur οὐ legendum.

Συναπτομένης.) Forsan συναυξομένης legendum.

Amnium Indiæ ratio.

Et flumina sub ingressum.) Sic Arrianus Indiæ amnes scribit circa æstiuum solstitium plenos & turbulentos fluere, ac incitatissimos ferri. Quomodo autē cæli pariter atque aquarum rationes seu qualitates nauigantibus sint obseruandæ vide Calcagninum de re nautica, quæ quidem huc faciunt. Ibidem etiam de fluuiorum vario motu, incrementis, & decrementis agit.

Aratrij. *Rachusii.* *Tantharagi.*

Aratrÿ.) Forsan Arij. Ariana gens contermina Indiæ, Plin. lib. 12. cap. 8.

Rachusii.) Forsan Arachotæ, siue Arachosii.

Tantharagi.) Forsan Paropamissadæ. Plin. lib. 6. cap. 2. Plærîque ab Occidente Indiam non Indo amne determinant, sed adiiciunt quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamissadas.

Τῆς προκλίδος.) Infrà προκλαΐδα appellat. Ptolem. Φωκλίδα *Phoclida* appellans in Arachosia ponit non procul ab Alexandria, quam Arrianus hîc subiungit. Proclaida Ptolem. ponit inter Suastum, & Indum, in regione Gandarorum, quos Plinius & Mela Gandaros appellant. Proclais, Peucolaitis, Straboni iuxta Nauibibim oppidum.

Alexandria Bucephalos.) Hæc vrbs in Hydaspis flu. ripa ab Alexandro cōdita fuit eo ipso in loco vbi Porum superauit, eamque sic cognominauit ab equo nobili, qui in eo prælio cecidit. Alii super equo mortuo cōditā esse dicūt. De illo equo vide plura apud Plin. lib. 8. c. 42. Arrianū lib. 5. Gal. lib. 2. & 5. Hāc vrbem hodie Gelfeten appellari, testis est Ger. Mercator. Bactriani dicti à Bactra fluuio, à quo Bactra regio, & Bactrum vrbs regia quondam Ariaspe, siue Zariaspa dicta. Bactria hodie Boccara. Bactriana regio Zagatoræ, Tartarica pars quæ Sāmarant appellatur. Alii Battoram volunt hodie appellari. Bactri, inquit Plin. lib. 6. c. 16. quorum oppidum Zariaspe quod postea Bactrum à flumine appellatum est, obtinent aduersa mōtis Paropamissi, & aduersus fontes

Bactriani. *Bactria hodie Boccara.*

Indi includuntur flumine Ocho. Vltra Sogdiani oppidum Panda,& in vltimis eorum finibus Alexandria ab Alexandro Magno conditum oppidum. Aræ ibi sunt ab Hercule & Libero patre constitutæ, item Cyro & Semiramide, atque Alexandro. Apud hos, eodem teste libro 31.cap.7.& amnes duo sunt insignes, Ochus & Oxus salis ramenta deferentes, & duo lacus vasti, quorum alter est ad Scythas versus, alter ad Arios sale æstuātes. Smaragdi Bactriani, vt Plin. lib. 37.c.5. inquit, optimi, quos in commissuris saxorum colligere dicuntur Etesiis flantibus. *Q. Curtius. Lacus Ochus, & Oxus saliferi. Smaragdi Bactriani.*

Gens bellicosissima.) Idem testatur Q. Curtius libro 4. Proximos, inquit Ammianus Marcellinus lib.23. Margianis limites possidēt Bactriani natio antehac bellatrix & potentissima, Persisque semper infesta.&c. Illorum terram Strabo statim ab initio libri 2. πολυανθρωποτάτην & πολυφορωτάτην appellat. de qua multa Marcellinus,& Qu. Curtius.

Υ'πὸ βασιλέα ἦσαν ἴδιον τόπον.) Locus videtur esse corruptus. Forsan τόπον redundat. Sensus est illos proprium habuisse Regem. Antiquissimus Bactrianorum rex fuit Zoroastres, qui magicas artes inuenisse,& numeri principia, sydérúmque motus diligentissimè spectasse dicitur. Iustin. libro 1. Sic Amm. Marcellin. Bactrianam gentem, inquit, rexere veteribus seculis etiam Arsaci formidabiles Reges. *Zoroastris rex Bactrianorum.*

Ab his partibus Alexander vsque ad Gangem prog.) Plinius libro 6.cap. 27. Hyphasim Alexandri itinerum terminum fuisse vult, exuperato tamen amne, arísque in aduersa ripa dicatis. Arrianus libro 8. Indi, inquit, ostia Patalámque, & quæ in Meridiem spectant, Alexander,& Macedones,& plerique Græcorum viderunt. Quæ verò ad Orientem sita vltra Hyphasin amnem, ea nec Alexander, nec suorum quisquam adiit. Secus ergo illi, quàm Arrianus noster, qui illum ad Gangem vsque progressum fuisse scribit. *Hyphasis Alexandri itinerum terminus.*

Non defuerunt, qui eum Gangem transiisse affirmarunt. Verùm in huiusce expeditionis Alexandri in Indiam descriptione historici sæpe plus adulationi, quàm veritati seruierunt: vt Strabo & alij monent. De illa expeditione vide Plin. lib.6.c.24. vbi terminum illius, à quo facit Xylenepolim vrbē ab Alexandro conditam.

Limyricam.) Hanc Ptolem. ponit inter regionem virorum piratarum,& Aiorum. *Limyrica.*

Australis Indiæ.) Hanc regionem Dachinabadam appellans, paulò pòst describit.

Ozena vrbs, in qua regia.) Ptol. Ozene Tiastani regia ab Occasu Namadi fl. iuxta Minagaram. Castaldus eam hodie vult Pale vocari. *Ozena hodie Pale*

Ο'νυχίνη.) Onyx, vel onychinus, Hieronymo ὀνυχίον onychium. Epiphanio gemma est valde flauo colore, qua Regum & diuitum sponsas plurimum delectari aiunt, quæ hanc gemmam in poculorum vsum conuertunt. Sunt & alij onychitæ æquiuocè dicti, qui ceræ mellis colorem habentis sunt similes. Aiūt autem aliqui eos ex aqua coire, ac veluti congelari: onychitas appellant, à natiuo eorum colore, quia elegantium virorum vnguis sit marmori similis, non sine colore sanguinis tamen. Alij verò sanè,& ipsum marmor ab exploratione vnguis onychitam vocant, falso nomine propter puritatem albedinis. Hæc Epiphanius libro de duodecim gemmis. Alabastrites lapis, Dioscor. etiam onyx appellatur. שהם *Schoham* vocem (cuius & in rationali Aaronico & Gen.2. fit mentio, quíque in regione Hauilah. i. India, reperiri dicitur.) Aquila, Symmachus,& Theodotion, onychinum interpretati sunt, quos sequitur Pagninus in suo Thesauro. Septuaginta Prasinum verterunt. Chaldæus paraphrastes & Rabbi Ioseph Sardonium. Schoham, inquit, Agon Hebræus, lapis est pretiosus, candidus & permixtus (quod onychi conuenire videtur) vt citat Aben Ezra, se quidem ignorare professus. Sardonyx & onyx duæ sunt gemmæ vnius *Germanicè onychel. Onychinus lapis. Schoham lapis.*

G.ij.

generis,sardonyx autem pretiosior est sardio & onyche mixtus, quē olim Romanis maximo fuisse in pretio author est Demostratus. Arrianus noster ter onychini lapidis mentionem facit,eúmque in Barygazeno sinu atque Dachinabade, hoc est, Australi Indiæ regione nasci scribit, quod sacris Literis conuenit, quæ illum in terra Hauilah, id est, India citra Gangem reperiri testantur.

Proclas. *Διὰ προκλαΐδος.)* Suprà Proclida appellauit. Ptolemæo est inter Suastā & Indum. Proclaida appellat ciuitatem Saudanorum Indo oppositam, qua Alexander facto ponte traiecerit exercitum.

Cattyburinæ,patropapige,cabalitæ.) Videntur nardi esse species, ex quibus me non possum explicare. Arrianus noster infrà quartam speciem nardi addit, γαπανικὴν appellans quam in Muzyri atque Nelcynda ait nasci,& quintā quā

Nardi species. γαγιτικὴν appellat. Nardum Indiæ vbi nascitur Cachzcara. Arabes, teste Auicēna libro 2.cap.646. Cembul,quod est spica,& Cembul Indi,id est,spicam Indicam appellanr. Matthæus Syluaticus cap.640. Simibel & Sumbel eā appellat, quæ nomina Garciæ videntur corrupta. Apud Dioscoridem porrò & Pliniū

Nardus Indica. has nardi species inuenio. Prima est Ἰνδικὴ Indica, secundum Dioscoridē, Plinium & alios. Sic Strabo lib.15.ex Aristobulo probat Indiā australem (quam Arrianus Dachinabadem paulò pòst appellat) habere cinnamomum nardum & alia aromata, quemadmodum Arabia & Æthiopia cùm regionibus illis solo persimilis sit, differat autem aquarum abundantia, vnde aer illius vdus sit, fœcundus,& valde nutritiuus.

Nardus Gāgitis Secunda est γαγγίτις, cuius infrà Arrianus meminit, species Indicæ nardi, à Gange vbi nascitur, nomen sortita, de qua sic Dioscorides. Ex Indica autem nardo, quædam Gangitis vocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur, montem præterfluente; quod genus ob multam loci in quo prodit, vliginem, viribus infirmius est, atque procerius adolescit, plures ferens spicas, ab vnica radice comosas, vnáque conuolutas, ac grauiter olentes. De eodem sic Plinius libro 12. capite 12. Alterum eius genus apud Gangem nascens damnatur in

Nardus Gāgetica Ozenitidicta totum, Osenitidis nomine, virus redolens. Vterque ergo Dioscorides & Plinius, Gangitidem, siue Gangeticen nardum à graui odore Osenitida aiunt appellari, nempe ἀπὸ τοῦ ὄζειν. Quid si potius Ozenitida dicamus nardum appellatam ab Ozene vrbe, ex qua & per quam (Arrianus noster testis est) nardum & alia huiuscemodi in Barygazam fuisse deporrari solita. Cæterùm hodie quoque in Mandou & Chitor prouinciis, regnis Delli, Bengalæ, & Decan vicinis, iuxta fluuium Gangem (de quo infrà) nardum nasci, Garzias testatur. Idem quoque vult vnica nardo, quæ iuxta Gangem oritur, quæ'que in Occidentem exportatur, hodie medicos cùm Indicos, tum Turcas, Persas & Arabes vti, idq; genus nardi, quod Sepelueda Satiech & Satiach appellar, id esse quod ex Satiguam affertur, celeberrimo regni Bengalæ portu, & emporio ad fluuij Gangis ostia, de quo infrà. Et hæc de Gangetica nardo. Quid si igitur pro γαπανικὴν infrà legendum sit γαγγικὴν, cuius infrà meminit, quæ à Dioscoride γαγγίτις dicitur.

Nardus Arabica. *Nardus Æthiopica.* Tertia est Ἀραβικὴ,& quarta Αἰθιοπικὴ Arabica & Æthiopica, cuius paulò antè ex Strabone facta est mentio, de quibus nihil apud Dioscoridem & Plin. inuenio.

Nardus Syriaca Quinta est Συριακὴ Syriaca, cuius Dioscorides pariter & Plinius meminerunt. Hanc Dioscorides ait sic appellatam esse, non quòd in Syria proueniat, sed quòd montis in quo oritur pars vna ad Syrios, pars altera ad Indos flectatur. Verùm Mathiolus eam potius à Syrastrene regione (de qua suprà) quæ

Nardus Syriaca videtur ea quæ in Syrastrene regione nascitur. ad Indicum fluuium est, quàm à Syria sic appellaram fuisse existimat, quandoquidem si Ptolemæus vera refert, mons in India visirur, qui à Gange fluuio ad Syrastrenem extenditur. Hanc Mathioli coniecturā Arrianus noster videtur

egregiè

egregiè confirmare, qui & in Barbarico emporio, quod eſt in Syraſtrena regione,& in Barygazeno ſinu,qui Syraſtrenæ eſt vicinus, nardum dicit reperiri.Sic hodie in Cambaia,quam dixi eſſe Syraſtrenam olim dictam,nardum plurimam naſci,teſtis eſt Ludouicus Vartomanus.

Sexta eſt ὀρεινὴ montana, quam Dioſcorides ait in monte, quem Ganges præterfluit,naſci,paulò odoratiorem. Idem tamen capite 8. nardum montanam thylacitim & pyritim à nonnullis dictam ait, in Cilicia & Syria naſci, quam ibidem pluribus deſcribit. Galen.lib.8.ſimplic.medicamentorum nardum montant thylacitim & pyritim à nonnullis dictam, plurimam in Cilicia ſcribit naſci. *Nardus mõtana*

Septima, Σαμβαριτικὴ,cui nomen locus indidit,teſte Dioſcoride,quę etiam ſpecies eſt nardi Indicæ. *Nardus Sambaritica.*

Octaua eſt Κελτικὴ,cuius Dioſcorides cap.7.atque Plinius meminerunt, quã Dioſcorides in Liguriæ alpibus aliungia patrio nomine appellatam,in Iſtria prouenire dicit. Nona Cretica,quam Plinius commemorat. Decima Italica vulgò lauanda,ſiue lauandula dicta. Atque hæ ſunt nardi differentiæ,nimirum Ἰνδικὴ,Γαγγίτις,ſiue γαγγικὴ,quæ etiam Ὀζηνίτης dicitur: Ὀρεινὴ, quæ etiã Θυλακίτις,Νίεις,& πυρίτις dicitur:Σαμβαριτικὴ, Συριακὴ, Κελτικὴ, Κρητικὴ,Ἰταλικὴ. De his verò quæ hic ab Arriano commemorantur nardi generibus,nihil inuenire potui,niſi forſan hæc ipſa vel aromatum quorũdam vel lini nomina ſunt, atque genera,doctioribus me diiudicanda relinquo. *Nardus Celtica Gallica. Nardus Cretica. Nardus Italica.*

Μελίλωτον.) Μελίλωτος ſiue μελίλωτον melilotus Latinè, & ſertula campana. Arabicè *Alchilelmelich*.Herba eſt,vt eam Serapio ex authoritate Iſaac Ebenamram deſcribit,quæ folia fert rotunda & viridia, ramulos emittit admodum exiles,in quibus folia rara. Semen gerit in ſiliquis tenuibus,ac rotundis,quæ grana includunt pauca,glauci coloris,rotunda, infra ſinapis magnitudinem. Sertula campana dicitur:& quia coronas ex illis antiquitas factitauit, & quia laudatiſſima in Campania circa Nolam naſcitur,vt ex Dioſc.lib.3.c.41.&Plin. lib.21.cap.9. conſtat. *Melilotum*

Σανδαράκη.) Σανδαράχη, Græcè per χ. Sandaracha vocabulum eſt æquiuocum.Arabibus enim eſt gummi iuniperi,ſiue iuniperium, cuius Plinius lib. 13.capite 11.nullum vſum eſſe dicit,quum tamen & Serapio, & Galenus libro 6.ſimplicium medicamentorum multas & magnas eius vires tradat. Gummi, hoc eſt maſtichæ ſimile,quod & ſandaracham,& vernicem appellat. Græcis verò ſandaracha eſt foſſilis arcenici, ſiue auripigmenti genus: erodens & exitiale medicamentum,de quo Dioſcorides libro 4.cap.81.Eſt & ſandaracha Plinio ceraginoſi mellis genus,de quo ſcribit lib.9.c 7. Sic diſtinguit Mathiolus in lib.1 & 4.Dioſcor. *Sandaracha.*

Στίμμι.) Στίμμι Græcè,Latinè ſtibium.Arabicè *aumad* ſeu *atimad*, recentioribus medicis, chymiſtis, ac ſeplaſiariis, quĩ Mauritanorum doctrinam ſectantur, Antimonium dicitur,quòd hoc nomine Serapio & Auicenna ſtibium appellauerint.Itali ſtibio & antimonio.Germani *Spieſs glaſs*.&, *Rocſpieſs glaſs* appellant. Huius fodinæ multæ in Senenſi agro,præſtantiſſimum foditur,in maritimis Maſſano ſolo ac Suanenſi, quinetiam in comitatu S. Floræ prope Syluenam oppidum.De illius viribus,ac vi deiectoria,vide Dioſcoridem libro 5.cap.59.Galenum lib.11.ſimpl. medicamentorum. Mathiolum in Dioſcoridem. Illius quoque egregius vſus ad campanas ſonoras, & vaſa ſtagnea efficiendum,ad metallica,ad ſpecula polienda,ad chalcographicos characteres & typos effingendum. *Stimi vulgò ſtibium.*

India mediterranea multas regiones,deſerta,montes.) Q. Curtius libro 7. India tota fermè ſpectat Orientem, minus in latitudinem, quàm rectà regione ſpatioſa,quæ Auſtrum accipiunt,in altius terræ faſtigium excedunt. Auſtralẽ hanc regionem Arrianus noſter Dachauabadam dicit appellari.

Montes Indiæ.

Montes magnos) Hinc Plinius libro 6. cap. 17. Par labor, inquit, sit montes enumerare. Iunguntur inter se Imaus, Emodus, Paropamissus, Caucasi partes à quibus tota decurrit in planitiem immensam, & Ægypto similem.

Quintus Curtius libro 7. Animalia, inquit, insitata cæteris gẽtibus nisi inuecta.

Ferarum varia genera) Animalia nobis incognita India habet plurima. Ex quadrupedibus leones, Rhinocerotes, Griphes qui & alati sunt, Elephantos numeros & vastos, arationi & armis aptos. Affricanis maiores pardalos, tigrides, Capricanes, simias multiformes. Reptilia ibi sunt, Dracones, aspides, cæterique generis immanes, horrendique serpentes, scorpiones etiam alati. Aquatilia, Amphibia, Hippopotamus, Crocodilus Gangis, Indi atque Nili. Aues non paucas habet nostris dissimiles, & alias, quæ nobis desunt, veluti variæ speciei Psittacos, quibus referta est.

Animalia Indiæ.

Pardales.

Pardales) Pardales cœsijs, hoc est, glaucis oculis præditę, semper, vbique, omnibus, feræ, sæuæ, immanes. De Arabicis, Troglodyticis, Indicis vide Agatarchidem, Strabo libro 16.

Trigides.

Tigrides) Hircani (quorum regio hodie Diargument dicitur) & Indi, inquit Plinius lib. 8. cap. 18. ferunt, animal tremendæ velocitatis (vnde Tigris fluuius appellatus) & maximè cognitæ, dum capitur. Idem de Tigridis & Elephãti venatione agit. lib. 6. cap. 22. Et Asangi populi Indiæ in montana regione, teste Plinio lib. 6. cap. 20. & Besingæ populi vicini Berimuleis teste Ptolemeo & Goa Insula, teste Andrea Corsalio, & Palimbotra ciuitas posita supra Gangem (hodie Aua dicta) teste Ramnusio de Iamboli nauigatione, tigribus aliisque huiusmodi feris scatent.

Idem de AEthiopiæ montibus circa Excoocum testatur oculatus eius rei cũ maximo vitæ suæ periculo testis Franciscus Aluarezus in suo itinerario. Inde verisimile est regem AEthiopiæ Tigremahon ab hoc fuisse appellatum.

Cynocephalus. animal

Cynocephalorum varia genera) Cynocephalus animal ex simiarum genere humana specie, de quo vide mira apud Cæl. lib. 25. cap. 18. Cynocephali admirabilis descriptionem vide apud Scaligerum, exercitat. 213. quem se in aula regis Galliarum vidisse scribit. Cynocephalorum lacte Menisminos AEthiopiæ gentem vesci, testis Plinius lib. 7. cap. 2. De variis in genere ac multiplicibus simiis Arabicis, AEthiopicis, Indicis, vide Ludouicum Vartomanum. Plinium lib. 8. cap. 54. Philostratum libro 3. & alios innumeros. Herod. libro 4. apud Arabas pastorales dicit esse Cynocephalos. Diodorus Siculus libro 5. in Troglodytica descriptione, eosdem describit. Sint etiam teste Plinio libro 7. cap. 2 homines Cynocephali, quos dicit caninis capitibus esse præditos, ferarum pellibus velatos, pro voce latratum ædentes, vnguibus armatos, venatu & aucupio vitam sustentantes. Cynocephalos germanicè *Hundslzoptnos* Germani appellant homines impudentes, efferos & immanes, quorum hodie plena sunt omnia.

Simiæ.

Cynocephali homines feri.

India populosissima.

Gentes multæ & populosæ) Alexandri Mag. comites in eo tractu Indiæ, quẽ subegerunt, scripserunt quinque millia oppidorum fuisse, nullum Co vrbe minus, gentium sexaginta Indiámque tertiam partem esse terrarum omnium, multitudinem gentium innumeram, probabili sanè ratione. Indi enim prope gentium soli nunquam emigrauerunt finibus suis. Hæc Plinius libro 6. cap. 17.

Ethicus Indiam dicit habere gentes numero quadragintaquatuor absque Insula Taprobana quæ decem habet ciuitates.

τὰ μέχει τῦ συνέγγυς) Quid si legendum. Μέχρι τῦ γαγγυ.

Ἀ'πὸ ταύτης) Hinc colligitur in præcedentibus deesse aliquid, nomen nimirũ alterius emporij in Dechanabade regione maximè insigne, quod Plethana. appellat.

Tagara.

Tagara) Ptolemæo ἄγαρα, siue vt alij scribunt Τάγαρα ciuitas est Sandanorum ab occasu Bindæ fluuij cui subiungit Bæthana regia Syri Ptolemæi quę videtur eadem esse vrbs quam Plitana Arrianus appellat.

Ἀ'καβάρυς) Acabarus emporium.

Οὔαπρα

Οὔπαρα. Ptolem. σουπάρα *Supara* siue *Suppara*, vt alij scribunt, emporiũ in Ariaca Sadinorum, siue Sandanorum iuxta mare, ad ostia Goaris flu. Sandani porro Ptol. gens est inter Coam & Suastum sub Suastimis, sic dicta teste Nigro à Sandaneso lapide qui cognatus Carbunculo apud illos nascitur, quidam granatiten vocant. *Vppara. Ptol. Sipparæ quoque vrbis iuxta Tyndis ostia in sinu Gangetico meminit.*

Calliena vrbs.) Quid si sit καλλίκαρις, quam Ptolem. ponit in Limyrica, quam Castaldus vult hodie Cananor dici. *Calliena forsan Callicaris Ptol.*

Saragani veteris.) Quid si Saranga regio Indorum cuius Arrianus lib. 8. meminit ab illo fuerit denominata. Ptolemæus post Supparam ponit Dungam ciuitatem sitam inter Goaris, & Bendæ fluuiorum ostia. Dunga autem Castaldo videtur esse Dabul hodie dicta ciuitas regni Dacami. Vrbs hæc sita est in planitie iuxta ostia maximi, & pulcherrimi fluuii (qui forsan est vel Goaris, vel Benda olim dictus) ad radices montis amœnissimi, ampla, ædibus magnificis exculta, quæ ab Almeida Lusitano Indiæ Prætore anno 1509 capta, atque direpta fuit, teste Barbosa, Osorio. *Saraganus rex. Dunga ciuitas. Dabul.*

Sandanes.) Ab hoc potius Rege verisimile est Sandanos fuisse appellatos, quàm à Sandaneso lapide. Sandracotti potentissimi quondam Indorum regis meminit Arrianus lib. 6. suæ historiæ. *Sandanes rex à quo forsan Sandani appellati.*

Semylla.) Ptol. σίμυλλα. Simylla per Iota emporium est, & promontorium in Ariace Sadanorum inter Bẽdæ flu. ostia, & Hippocuram sita. Niger. Simylla promontorium in cuius radice emporium sui nominis est Tymullo ab indigenis vocatur. Sintacora Castaldo hodie dicitur, vbi finis regni Decan, teste Ioanne Barroso. *Simylla forsan hodie Sintacora dicta.*

Mandagora.) Ptol. Μανδαγάρα. Mandagaran Plin. ponit in regione virorum piratarum iuxta Byzantium. Iacobo Castaldo est Mangalor hodie dicta. *Mandagora forsan hodie Mangalor dicta.*

Palæpatmæ.) Ptol. Βαλίπατνα *Balipatna* in Ariace Sadanorum inter Hippocuram & Mandagaram. *Palæpatma.*

Melizigara.) Forsan est Armagara quam Ptol. in sinu piratarum collocat. Aramagaram quoque ponit in Limyrica iuxta Tyndis oppidum. Vel forsan est Μιλιζιγηρὶς Milizigeris insula, cuius Ptol. meminit, quámque Niger ait contra Ariacen Sadanorum in mari procul admodum esse sitam. *Melizigara.*

Βιζάντιον τοπαρὸν.) Videtur locus esse corruptus, & legendum βυζάντιον ἱπποκούρα. Nam Ptol. in Ariace Sadanorum ponit Hippocuram vrbem, ac deinceps in sinu piratarum subiungit Byzantium inter Mandagaram & Armagaram. Est autem Castaldo Hippocura vrbs hodie dicta Onor. *Byzantium. Hippocura hodie Onor.*

Τυράννος βόας.) Vide num legendum Ἐῤῥανοβόας qui est fluuius Indiæ in Gangem influens, de quo sic Arrianus lib. 8. Amplissima est Indicarum vrbiũ Palimbothica (hodie Aua dicta) in Gedrosorum finibus iuxta Erranoboæ & Gangis fluminis concursum qui quidem Erranoboas inter Indiæ flumina tertium magnitudinis locum obtinet, sed Gangi cedit omnium longè maximo. Forsan ergo hic locus ab illo fluuio sic fuit appellatus. Vel etiam forsan Boas est nomen proprium cuiusdam tyranni qui in his locis regnauit: nam hic est sinus piratarum à Ptol. dictus, qui, vt Niger interpretatur, in mari tota æstate cum coniugibus ac liberis naues super centũ habentes vagari, ac mercatores intercipere consueuerunt, merces illis atque bona non vitam adimentes. Horum ergo piratarum forsan tyrannus fuit nobilis ille Boas, à quo etiam verisimile fuerit locum siue emporium quoddam nobile, in quo habitarit, Tyrannus Boas fuisse appellatum. Sic enim sæpe loca, regiones, ciuitates, regum nominibus insignitas legimus. *Errhanoboas fl. Pyratæ.*

Sesecreienæ insulæ & αἰγιδίων insulæ.) Ptol. statim post Taprobanæ descriptionem, ante Taprobanam, inquit, cohortes insularum sunt, quas dicunt esse 1378 numero. Postea subiũgit nomina nouemdecim insularum, inter quas post *Sesecreienæ insulæ.*

Ægidion insula.

Auium insulam (de qua suprà) ponit insulam αἰγιδίων cuius Arrianus quoque noster hic meminit, sic, vt verisimile est, dicta à caprarum copia. Sic in Ponto Euxyno insula est Achillis, in qua capræ Achilli sacræ, quas illi qui in eam nauigant, certo pretio emptas. Achilli immolant, vti dictum est.

Canathra insula.

Canetarum insula.) Forsan est κάναθρα *Canathra* cuius Ptol. loco ante citato meminit iuxta Insulam Ægidion.

Chersonesus.
Piratæ.

Iuxta Chersonesum vbi sunt piratæ.) Huius Chersonesi Ptol. quoque meminit in sinu piratarum inter Byzantium & Armagaram. Piratarum autem istorum Plin. quoque lib. 6. c. 23. luculentam mentionem facit, in descriptione Muziris (de quo paulò pòst) eósque dicit locum Hydras nomine obtinere, propter quos nauigatio versus Muzirum valde sit periculosa.

Hydra piratarum receptaculũ Muzirum.

Insula alba.

Insula alba.) Huius Ptol. meminit inter Trinesiam & Panigerim insulas eam collocans. Sic, vt verisimile est, appellata fuit à colore, vt illa Achillis insula in Ponto Euxino eandem ob causam, teste Arriano, alba fuit nuncupata.

Naura.

Naura.) Forsan est νιτρεία Nitriæ emporiũ, quod Ptol. in hoc ipso tractu ponit iuxta Tyndim.

Tyndis nonnullis videtur esse Cochinum hodie dictum.

Tyndis.) Hanc Ptol. primam ponit in Limyrica, sic forsan appellata est à fluuio eiusdem nominis, cuius ostiorum Ptol. meminit in sinu Gangetico, inter Supparam & Mapuram ciuitates: fontem (teste Nigro) in Vxento monte habens. In illius fluuij ostio arx est regis Portugalliæ. Quidam volunt esse ciuitatẽ hodie Cochin, siue Cochinum dictam, sed videntur errare. Verisimilius enim est Cochin esse vrbem olim Colchi dictam, de qua infrá.

Limyricæ.) (μυδρὴς in quibusdam exemplaribus) Hanc Ptolem. Ariaci Sadanorum subiungit.

Muziris Ptol. Plin. Muzirum.

Muziris.) Ptol. Muziris emporium, Limyricæ inter Calecariæ extrema, & Pseudostomi flu. ostia. Hinc Niger, Muziris emporium Pseudostomo fluuio, qui à Beotio monte defluit, adiacens. Plin. Muzirũ appellat. Inde (scilicet ab Acila) inquit vento Hypalo nauigant diebus quadraginta ad primũ emporium Indiæ Muzirum non expetendum propter vicinos piratas, qui obtinent locum nomine Hydras, neque est abundans mercibus. Præterea longè à terra abest nauium statio, lintribúsque efferuntur onera, quæ non geruntur. lib. 6, cap. 25. Idem testatur Solinus Plinii quasi simia Muzirum infame piraticis latronibus appellans. Plin. lib. 6. cap. 25. Postea, inquit, à Syagro promontorio Arabiæ Patalem fauonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur. XIII. XXXII. M. P. æstimatione. Secuta verò ætas propiorem certiorémque cursum indicauit, si ab eodem promontorio Zizerum amnẽ portum Indiæ peteret. Rhamnusius in sua commentatione supra aromatum itinerarium, Zizeri nomine apud Plinium ex quorundam opinione dicit intelligẽdum Muzirum cuius & ipse paulò pòst, & Arrianus atque Ptolemæus mentionem faciunt, quódque quatuordecim sit grad. Hæc verò quæ de hac nauigatione Plin. tradit, idem ait quotidiana Portugallensium experientia comprobari, qui à Sfacalath promõtorio (quod Syagrum esse supra dictum est) versus Orientem nauigantes, rectà petunt medium latus Calecutii, vbi est Onor ciuitas, & Amiadiua insula quatuordecim grad. Id verò iter & compendiosius esse, quia non per sinuum anfractus nauigetur, & tutius, quia procul à continente per altum vehuntur. Interuallum porrò à Sfacalath promõtorio vsque ad Onor, siue Amiadiuam insulam esse circiter 900. milliariorum. Muzirum ergo siue Muziris videtur esse vrbs Anor, siue Onor hodie dicta, metropolis regni Bisnagar, quæ sita est supra eundem fluu. supra quem Garcopa ciuitas, à qua nomen suum accepit, ab Anchediua triginta, & duobus millibus passuum distans. Fluuius is forsan est Pseudostomus olim dictus. Rex illius Merlaus nomine ad Almeidam Lusitanum legatos misit de pace, verum cùm ille perfidè sese gessisset, à Lusitanis inflammata tota ferè eo incendio conflagrauit. Non

Zizerus amnis Plinio, Rhamn. videtur esse Muzirum.

Muzirum forsan Onor ciuitas.

procul

procul ab illa arx est egregiè munita Zincatura nomine, ad Dacami regnum pertinens. Onore quoque fuit pirata nobilis Timoia nomine, qui cum Onoris rege de pace cum Lusitanis ineunda consenserat. Testis Osor. lib. 4. *Zincatura arx.*

Regni Ceproboti.) Plin. Celebothram suis temporibus ibi regnasse testatur. Ptol. Cerobothri regiam Caruram nomine ponit inter Pseudostomum & Barim fluuios, in Piratarum regione. *Ceprobotus rex.*

Muziris sub eodem Rege.) Merlaus Onoris siue Muziris rex fuit, quando Lusitani in illas oras appulerunt. *Merlaus rex Onoris.*

Ariacæ.) Hæc videtur Belleforesto hodie complecti regionem Decam, Goa, Cintacola, Battacala, quæ singulæ regna sunt potentissimo regi Narsingæ subiecta. *Ariaca.*

Sita est iuxta fluuium.) Sic Plin. Zizerum flu. & portum nominat. verisimile est igitur vrbem à fluuio sic fuisse appellatam. Vt Onor (quam volunt esse Muzirim) à fluuio qui eam alluit, sic fuit nuncupata, quam etiam vna cum fluuio Ponaram aiunt nuncupari. Belleforesto tamē Muziris videtur esse vrbs hodie Cananor dicta, cuius portū Capralis Lusitanns subiit, anno à Christo nato 1501. Vrbs est ingens, multisq; habitatoribus frequētari solita. Magnus sinus in vrbem influens, portū optimū efficit. Regio est omnibus rebus, quæ ad victū pertinent, abundans. Rex illius fuit opulentus, & immunis, & à moribus & institutis aliorum Regum, qui Malabaribus imperant minimè abhorrens. Osor. lib. 2. Hodie Portugallensibus subiecta est. *Muziris alys videtur Cananor. Cananor vrbs.*

Neclynda.) Ptol. μελκύνδα appellans Aiorum facit emporium iuxta Elancorum emporium, ad ostia Barii flu. *Nelcynda.*

Posita iuxta flu.) Is est teste Ptol. Baris.

Pandionis.) Strab. lib. 15. Ex India à Pandione & Poro duobus Regibus legatos cum muneribus ad Cæsarem Augustum venisse testatur. Plin. lib. 6. cap. 24. Ibi (.s. in Becare portu) regnat Paridion (videtur Pādion legendum) longè ab emporio mediterraneo distante oppido, quod vocatur Modusa. Ptol. Moduram per ρ Pandionis regiam appellat: ipsámque regionem Pandionis appellat in sinu Agarico, sic proculdubio à Rege nuncupatam. *Pandion. Modusa Plin. Ptol. Modura.*

Barace vicus.) Ptol. βακάρην Bacarē appellās in Limyrica collocat inter Coreuram & Baris fl. ostia. Plin. Alius, inquit, vtilior portus Necanidō, qui vocatur Becare: pro Necanidō autē Rhānusio videtur (in aromatū itinerario) Neclynda reponendum, vt est apud Arrianum. Plinius eodem loco paulò post. Regio autem, inquit, ex qua piper monoxylis lintribus Becaren conuehitur, vocatur Cottona. Quæ omnia gētium portuúmve, aut oppidorum nomina apud neminem priorum inueniuntur. Quo apparet mutari locorum status. Hæc ille. *Barace vicus. Becare. Cottona.*

Ἅλματα.) Posset etiam legi πέλματα, quæ sunt loca cœnosa, siue cœnum cum luto.

Ad ostium fluu.) Sic Ptol. quoque Bacarem ponit ad Baris fluu. ostia. *Baris flu.*

Reges habitant in mediterraneis.) Pandion enim quem Plin. Paridion vocat (nisi locus sit corruptus) in Modusa, siue (vt Ptol. eam vocat) Modura ciuitate mediterranea habitauit teste Plinio.

Ἀπὸ Νελκύνδων.) Suprà Νελκύνδαν. Nelcyndam in singulari numero appellauit. Plin. gentem Necanidon in hoc tractu ponit. Νελκύνδα Rhamnusio videtur esse regio Vlcindæ de qua suprà, quod mihi non fit verisimile.

Τοῖς ἐκ πελάγους.) Locus est mendosus, qui ex præcedente loco simili ita videtur emendandus. Τῆς ἐκ πελάγους ἐπιβολῆς σημεῖον οἱ, &c. De hoc serpentum occursu signo propinquæ continentis supra dictum. De serpentibus suprà dictum, qui sacrosancti sunt Calecutiensibus ceu dęmonum spiritus, eos occidere nefas est, & capitis supplicio sancitum: hinc magna eorum apud illos copia. teste Ludouico Vartomano. *Serpentes Calecutiensibus sacrosancti.*

Μετά.) Forsan πολλά, vel μεγάλα legendum.

Τὸν ὄγκον.) .i. præstantiam.

Malabarica regio.

Hæc emporia frequentantur ob piperis, & malabathri copiam.) Vniuersa hæc regio Malabatica dicitur, à Cananore incipiens, & in Cori promontorio desinens, malabathri (quod ab illa Amatus Lusitanus vult esse denominatum) atque piperis abundantissima: cuius metropolis Calecutium.

Τέλος ἀργή.) Corrigendum, atque legendum vt suprà ὕελος ἀργὴ, hoc est, vitrum iners siue rudè, non ad vasa arte factum, siue elaboratum.

Arsenicum. *Cottanarica.* *Cottiara.* *Cottiara hodie Calecutium.*

Ἀρσενικόν.) Auri pigmentum, de quo Dioscorid. lib. 6. cap. 29. Cottanarica emporium, in quo solo piper nascitur. Plin. Cottonam appellat regionem, ex qua dicit monoxylis lintribus piper Becarem conuehi. Ptolemæo Κόττιαρα *Cottiara* metropolis est Aiorum inter Elancorum en porium & Bamala. Cottiara autem Castaldo videtur esse Cochinum, aliis (quòd mihi verisimilius videtur) Calecutium metropolis Malebariensis oræ olim Cottona siue Cottanarica dicta, hodie Calechut, & Calkoeten vulgò appellatur, cuius descriptionẽ habes infrá.

Calecutium emporium celeberrimum.

In illam defertur.) Vt olim, ita hodie quoque Calecutium celeberrimum & frequentissimum est totius Orientis emporium. Nam vt hîc scribit Arrianus, hodie quoque in hanc vrbem adferuntur ex tota India, & Sinarum regione omnis generis aromata, gariophylla, nuces myristicæ, muschus, rheubarbarum, sandala, aloe, denique omnis generis merces, seu serici, seu lapidum pretiosorum, vt omnes historici testantur.

Piper.

Piper.) Indi piper in vtribus camelorum, aut Rhinocerotum mittunt, inquit Plin. lib. 12. cap. 7. Piper aliud longum, aliud album, aliud nigrum: de quo vide Dioscoridem, Plinium, & alios. Est etiamnum, inquit Plinius, in India piperis grani simile, quod vocatur gariophyllon, grandius, fragiliúsque. Tradũt in Indico luco id gigni. Piper plurimum hodie in Malabar tota regione maritima quæ à promontorio Comorim ad Cananor vsque pertingit, nasci testis est Garcias. Malabarica lingua, Molonga dicitur. In Couchin magna copia nigrum prouenit. Taprobana quoque piperis feracissima. Vide Ludouicum Vartomanum lib. 5. cap. 14. & lib. 6. cap. 19.

Vina factitia apud Indos & Æthiopes.

Vinum non multum.) Vinum pretiosissimam optimámque in Calecutio mercem esse, testis est Vascus Gama. Vino enim ac vitibus, Æthiopia atque India ferè carent. In sola Pauconia vrbe magna & populosa Indiæ, quæ est duodecim milliarium ambitu, vites nascuntur, sed paucæ. Testis Nicolaus Cõtius. Vtrique ergo cùm vino aduentitio (cuiusmodi Arabicum, Italicum, Laodicenum passim in hoc periplo commemoratur) vtuntur, tum ex variis rebus atque fructibus potiones vini similes conficiunt. Vt ex melle, quod fere principem locum obtinet, palmis, oryza distillata, tritico, hordeo, millio, tamarindis, variis seminibus, arborum liquoribus. In Taprobana ex Thal quod est arboris genus. De his passim multa extant in Orientalium historiis. Vide etiam Scalig. exercitat. 87.

Margarita.

Μαργαρίτης.) Latinè Margarita, & margaritum apud Tertull. Græci & Barbari eorum inuentores, inquit Plin. hoc nomine vtuntur: at quia nulli duo reperiuntur indiscreti, hinc vnionum nomen Romanæ illis imposuere delitiæ. Hæc Plin. Quid si margaritæ dictæ sint à sinu Argarico in quo plurimæ nascuntur.

Eximius.) Indicus, inquit Plinius, maximè has mittit Oceanus.

Sericum.) Sericum dictum à Seris populis, qui hodie, & communi totius gentis nomine Tartari, & peculiari voce Calmuchi appellantur, propterea quòd soli Scytharum capillos alunt. Trans Vvolgam sunt, haud procul à mari Caspio, Persis parent. Seræ etiam ciuitas in extremis Persiæ quæ hodie Horda appellatur, in qua tãtùm illius operis fit, vt dena millia pondo serici in quotidianas operas dispensentur. Iuxta mare Caspium Straua ciuitas, à qua sericæ

texturæ

texturæ cognomines celebrantur. Etiam nunc Madaixa vocant Hiſpani, collecta in vnum fila ſerici, idque voce antiqua, Metaxa enim dicebantur. Hæc Scaliger Exercitat. 159. Vide Bayfium. Sericum optimum Indiæ hodie in Cochinchiua regione reperiri teſtatur Summarium Orientale. Patolas ſpecies ſerici Indici, teſte Ludouico Vartomano. Idẽ teſtatur in Taprobana in Giaua maiore, maximam eius copiam reperiri. Sericum antiquitus non niſi ex India Orientali à populis Seris fuiſſe aduehi ſolitum, ex arboribus collectum, ex hiſtoriis probat Rhamnuſius in itinerario aromatum. De Seris vide Plinium lib. 6. cap. 17. qui illos ſyluarum lanicio nobiles appellat. De lanigeris ſiue laniferis Indiæ arboribus (nam Indos, inquit Plin. ſuæ arbores veſtiunt) vide Pliniũ lib. 12. c. 4, 5, 6, 10, 11.

Sericum à Seris dictum.
Sericum optimũ vbi hodie.
Patolas ſpecies ſerici Indici.

Νάρδος γαπανική.) Videtur legendum γαγγική, vt infrà: de hoc ſuprá.

Teſtudo Χρυσοννησιωτική.) Forſan Χρυσοννησιωτική, vt ſit vox cõpoſita, inſularis aurea, ſiue aurei coloris, nam infrà in quadam inſula iuxta Gangem χρυσῆν, id eſt auream teſtudinem dicit reperiri. Forſan itaque quæ ſequuntur, καὶ ἡ περὶ τὰς νήσους θηρευομένη, expuncta particula καὶ ceu ſuperuacanea, explicant nomẽ χρυσοννησιωτικῆς, quæ nimirum in inſulis capitur.

Teſtudo Chryſonnesiotica.

Inſulas oppoſitas Limyricæ. Hæ nimirum ſunt inſulæ, quarum paulò antea meminit, Seſecrienæ, Ægidion, Canitarum, Alba, & quas Ptol. addit, Heptaneſiæ, & Trineſiæ inſulæ.

Hunc autem totum periplum.) Digreſſio eſt, qua duplicem in Indiam nauigandi rationem deſcribit, antiquam per ſinus, nouam per altum mare ab Hippalo primò inuentam.

Antiqua in Indiam nauigandi ratio per ſinus.

Antiquitus inquit, à Cana thurifera regione, vt eam Plinius appellat, hodie Canacaim dicta, ſiue ab Arabia Fœlici per ſinuum anfractus nauigarunt, quod περικολπίζειν appellat. Sinus enim Græcè κόλπος per Metaphoram à corpore ſumptã, vocantur litora curua, & quaſi brachiis mare amplectentia, vnde mare ſinuoſum, quòd multos ſinus habet. Huiuſmodi autem longa per ambages, & anfractus ſinuum nauigandi ratio illis eſt neceſſaria, quibus loca adhuc ſunt incognita. Nam vt infantes qui per imbecillitatem nondum bene greſſus ſuos firmare poſſunt, non recta linea ab vno loco ad alterum contendere audent, ſed per ſcamnorum, quibus innituntur, anfractus id moliuntur, ſic veteres illi, quum ex Arabia ſecundum rectam lineam per altum pelagus compendioſiore longè via, in Indiam proficiſci potuiſſent, longiore quidem, ſed tutiore ab initio via per illos ſinus illud ipſum iter confecerunt.

Sinus maris.

Nauibus minoribus.) Nam mare circa ſinus atque litora minus profundum minores quoque naues, altũ verò mare maiores naues requirit. Bellonius, & alii nauigiorum paruorum in mari Rubro maximum vſum eſſe docent.

Primus Hippalus gubernator.) Sequitur noua in Indiam, periculoſior quidem, ſed compendioſior nauigandi ratio ab Hippalo gubernatore primùm tentata, & inuenta, rectà nimirum per altum mare, quod Græci πέλαγος appellant (qua voce ceu propria hîc Arrianus vtitur) quaſi πέλαγος, vt Grammatici monent, quoniam ſit τῆλε τῆς γῆς. i. procul à terra. Ire itaque per pelagus, oppoſitum τῷ περικολπίζειν, ſiue terram legere. Maxima verò fuit huiuſce gubernatoris audacia, qui nondum (vt nonnulli volunt) inuenta arte nauigandi cũ pyxide, tantum iter circiter 1300. ferè millia ab Arabia in Indiam per vaſtum illud pelagus ſolo aſtrorum intuitu, ventíque iſtius (vt Arrianus noſter inquit) Libonoti quaſi ductu atque auſpiciis capeſcere atque ſuſcipere eſt auſus, illi tamen conatui audaciſſimo euentus fœliciter reſpondit: ſecundum illud ſcilicet, Fortes fortuna adiuuat.

Alia nauigandi ratio per altum pelagus ab Hippalo inuenta.
Pelagus vnde dicatur.
Hippali audacia

Flantibus ex noſtro Oceano Eteſiis.) Hi ſunt venti illi, vt elegantiſſimè Cicero libro 2. De natura deorum inquit, non modò hominum, ſed etiam pecudum generi, iis denique omnibus, quæ oriuntur è terra, valde ſalutares, quorũ

Eteſiæ venti.

flatu nimij temperantur calores, maritimi cursus celeres, & certi diriguntur. Etesiæ Græcè ἀπὸ τοῦ ἔτους.i.anno, Latinè anniuersarij dicuntur, propterea quòd ex omnibus ventis hi maximè stati sunt, & singulis annis eodem tempore redeunt, nimirum circa Caniculæ exortum, quadraginta dierum spatio flantes, Et, vt Plinius libro 2.cap.47.inquit, noctu desinunt ferè, & à tertia diei hora oriuntur. Nec vno ex loco (vt idem testatur) omnibus in regionibus spirant. In Hispania .n.& Asia ab Oriente flatus est eorum, in Pōto ab Aquilone, reliquis in partibus à Meridie, spirant autem & à bruma qui vocantur ornithię, sed leniores, & paucis diebus. Hæc ille.

Lybonotus Hypalus dictus.

Etesiis flantibus ex Oceano apud nos, in Indico pelago Libonotus viget.) Libonotus & Austroafricus vēti sunt collaterales, atque intermedii, quia à Meridie nonnihil declinant, ac versus hybernum occasum paulatim deflectunt, paresque cum Austro & Africo vires habent. Hunc Arrianus ab inuentore huius nauigationis, Hypalum ab Indis dicit nuncupari. Idem Plinius testatur, qui Fauonium, quo à Syagro Arabiæ promontorio Patalen nauigatur, Hypalū dicit nuncupari. Hoc idem dicit vento Hypalo ab Acila quadraginta diebus Muzirum nauigari. Neminē autem offendat, quod quem Arrianus Libonotū nominat, cum Plinius Fauonium vocat, qui vnà cum Zephiro sese ab æquinoctiali occasu profert, ac proinde alius est à Lybonoto. Nam (vt paulò antè dictum, Lybonotus, & Austroafricus paulatim à Meridie, tandem ad occasum hybernum deflectunt. Quoad verò ventos Indici maris, Plinius libro 6.cap.23. nauigant, inquit, ex India, vento Vulturno, & quum intrauēre Rubrum mare, Africo, vel Austro. Andreas Corsalius in sua nauigatione in Indiam, dicit se vsum fuisse vento Occidentali, atque Libeccio, qui quidem sex mēsibus spirans, ad nauigationem Indiam versus perquam sit accommodatus. A Iunio autem atque Octobri, per alios sex menses ventum Græcum & Orientalē dominari, qui aptus sit atque accommodatus ad redeundum ex India. Scaliger exercit.37. Ad Indicum mare liquidissimum aquæ inoffensæ æquabilitatis, vētos ipsos quasi certis delegatos functionibus per certas vicissitudines, veluti alterum alterius vicarium, statos dat. Soli namque parent flatus anniuersarij. Etenim circa Arietem & Libram meante illo spirant perpetuò Fauonij: vbi à nobis cursu deuexo, tum illi remeant ex India ventis Subsolanis.

Venti Oceani Indici.

Quoad verò ventos in genere, quorum in nauigationibus maximus est vsus, veteres primò secundum quatuor cæli cardines seu limites, quatuor vētos tantùm principes, postea verò duodecim numerarunt. Nostra verò ætate nautarum nauigatione edocti, ob vastum & spatiosum Oceani ambitum, marisque mediterranei longissimos anfractus, duos & triginta statuunt, eósque in versoria ac pixedula nautica, vulgò *Compas*, expressos continenter intuentur, atq; nocte etiā intēpesta, cæloque nubilo, ac caliginoso, illius vsu & commoditate cursum dirigunt, portúsque destinatos assequūtur. Huiusce verò pixedulæ inuentum non nouum, sed antiquum esse Leuinus Lemnius ex Plauto conatur probare, in quo versoriæ nauticæ bis fit mentio.

Ab illo ad hoc vsque tempus.) Nauigationem illam Indicam ab Hypalo primo inuentam, suis quoque temporibus tritam, & vsitatam fuisse Arrianus docet. Ac terminos quidem illius nauigationis à quo, siue vnde, duos commemorat. nimirum Canam, hodie Canacaim dictam, & Aromatum promontorium, quod hodie Guardafu, siue Guardafuui, vt suprà dictum est, appellari. Terminos verò ad quos tres commemorat, nimirum Limyricam, & Barygazā (quæ Malabariensem ferè, atque Calecutiensem regionem continet, vt ad Onor, insulam Amiadiuam, Cananorum, Cochinum, Calecutium) & denique Scythiam, siue Indoscythiam regionem nimirum Cambaiensem ad Diu, &c.

Ad huiusce porrò Indicæ nauigationis descriptionem, melius intelligendā, operæpretium fuerit, partim Plinianam eiusdem nauigationis descriptionem, partim

partim hodiernas Portugallensium vsitatas in Indiam nauigationes cum illa conferre. Ac Plinius quidem libro 6. cap. 23. postquam Alexandri Magni nauigationem in Indiam exposuit, subiungit deinceps triplicem ex Arabia in Indiam nauigandi rationem. Prima est, quam sic describit, Postea à Syagro Arabię promontorio, Patalem, Fauonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimũ videbatur XIII. XXXII. millia passuum æstimatione. Hanc primam nauigationem Rhamnusius, in Aromatum itinerario egregiè demõstrat hodie quoque à Portugallensibus vsurpari, qui à Sfacalath Arabiæ Fœlicis promontorio septemdecim grad. in mare multum prominente (quod Syagrum olim appellatum certò credunt) in Indiam ad Orientem vento Occidentali nauigantes, rectà perueniunt in Cambaiam, quam volunt esse Patalam olim dictam, eique vicinam insulam Diu, quam nõnulli volunt esse olim dictam Baracam, quod quidem iter est circiter 900. mill. Pro Patala Arrianus noster ponit Scythiam: nam Batala & Barbari duæ sunt Indoscythiæ insulæ, vti suprà dictum. Idem est ergo terminus. *Triplex secundũ Plin ex Arabia in Indiam nauigandi ratio.* *1. Ratio nauigationis.*

Secunda nauigatio est quam his verbis exponit: Sequuta verò ætas, inquit, propiorem cursum, tutiorémque indicauit, si ab eodem promontorio, nimirũ Syagro Zizerum amnem, portum Indiæ peteret. Hanc quoque nauigationem Portugallensibus hodie tritam esse, Rhamnusius, & alij testantur. Nam à Sfacalath siue Syagro promontorio soluentes, ad Orientem versus, in Indiã per altum pelagus contendendo rectà perueniunt ad medium ferè latus oræ Calecutiensis, vbi est Anor ciuitas (olim Muzirum siue Musiris dicta) & Amadiua insula 14. grad. quod iter & breuius, & tutius esse affirmant. *2. Ratio nauigationis.*

Tertia sequitur. Ab Acila, inquit, Indos petentibus, vtilissimum est egredi. Inde vento Hypalo nauigant diebus quadraginta ad primum emporiũ Indiæ Muzirũ. Hæc differt à secunda tantùm termino, à quo, is est Acila, quam Zeilan hodie dictam esse volunt. Atque hæc est tripartita illa nauigatio Indica. Diu autem, inquit Plinius, nauigatum est, donec compendia inuenit mercator, lucróque India admota est. Hodie Portugallenses vẽtis anniuersariis Occidentalibus spirantibus, à promontorio Bonæ spei, siue Mozãbique, siue Melinde soluentes, per medium mare altum Cochimum vsque siue Calecutium, siue Canonorem, siue Onorem vehuntur, quæ fermè 775. leucarum, hoc est, 3900. mill. est nauigatio. Sex ferè menses itineri conficiundo insumunt. *3. Ratio nauigationis.*

Elabacare.) Forsan Βακαρὴ Bacare legendum, de quo suprà, vt ἐλα redundet.

Pyrrhum mons.) Montes huius regionis Ptolemæus hos nominat Apocopa, qui pœnæ deorum dicuntur, Sardonicem à lapide cognomine ibi nascẽte dictum, Vindium, Bittigum, Adisathrum, Vxentum, Amedon.

Παραδία.) Ptolemæus Παραλίαν Paralian appellat, sic eandem Arrianus infrà nominat (ergo in λ est mutandũ.) Niger hinc Paralia est regio, in qua Soreti (Ptol. Σωρῆγας vocat) populi circa litus in iis Chaberis ciuitas cum fluuio, vnde aloes lignum educitur. *Paradia regio.*

Vbi Colymbesis.) Sic Ptol. in hoc ipso sinu Colchico à Colchi oppido (de quo mox) appellato, margaritarum piscationem ponit. *Margaritarum piscatio.*

Colchi.) Hoc emporium Ptolemæus in sinu Colchico Careorum ponit inter Sosicuram, & Solenis fluuii ostia. Æthicus Colchi inter famosa Oceani Orientalis oppida ponit. A Colchi non est dubium quin sinus Colchicus sit appellatus, octo millia pass. ambitu insignis, teste Nigro. Colchi autem nonnulli volunt esse vrbem olim dictam Cottiaram, siue Cattiaram, de qua suprà (quæ mihi potius videtur esse Calecut.) Sed vel ipsum nomen illos erroris sui conuincit. Barbari enim, paucis mutatis, idem ferè nomen antiquum retinent, pro Colchin Cochim eam appellantes. Est autem Cochin siue Cochimum vrbs hodie valde celebris, à Calecutio Austrum versus circiter septuaginta millia, *Colchi hodie Cochimum.*

Cochimi descriptio. à Goa trecenta millia passuum disiuncta. Vndique verò flexibus maximi,& pulcherrimi fluuij,qui non longè ab illa in mare influit,alluitur. Is omnino videtur esse Σωλὴν,Solen fl. Ptolemæo,ad cuius ostia Colchi emporium ponit. In illius ostio hodie rex Portugallensium arcem magnam habet, circa quam domicilia sunt Portugallensium, necnon Christianorum, qui sacró Baptismate sunt initiati,quíque se S.Thomæ discipulos profitentur.Ibidem magna vis est materiæ,ad naues quasuis fabricandum,reficiendúmue aptę. Vrbs portum habet optimum,& stationem nauium tutissimam.Solum est macre & sterile,arborum tamen viriditate,ad aspectum iucundũ.Abundat pipere. Regis opes erãt tenues,ante Lusitanorũ in illas regiones aduẽtũ & Calecutii regis tributa, certum nimirum elephantorum numerum pendebat.Sed Lusitanorum beneficio,erga quos amicè,officioséq; se gesserant, valde auctæ & amplificatæ fuerunt. Vrbs plena est Saracenis,Ethnicis,qui Chelij,& Guzzarates appellantur, deniq; Indis indigenis. Chelij qui dicũtur mercatores sunt maximi,cũ Choromandelis,Cambaię,Cheuli,atque Dabulis incolis arece cochorum,piperis,lagaræ(quod est saccharum ex palmis)mercaturam contrahentes. Mores gentis vniuersæ sunt Calecutiensium moribus,& institutis vitæ persimiles. Secta quædam apud illos est,cui qui sunt addicti, Iogues ab Indis appellantur. Hi præ se ferunt singularem rerum humanarum contemptionem. Nullas opes possident,emendicatis cibis victitant,per omnia fora cursant, vt suæ sectæ disciplinam omnium auribus inculcent. Maxima eorum pars præstigiis illudit hominibus imperitis, eorúmque dementia ad suum quæstum abutitur. Hęc Odoardus Barbosa, Summarium Orientale, Cõmentarius rerum Indicarum, *Sinus Colchicus.* Osorius de illa vrbe atque gente.Sinus autem Colchicus olim dictus,complectitur omnem regionem quæ est à Colchi siue Cochin ciuitate vsque ad regnũ Malabar,aut Malapur,quæ est S.Thomæ prouincia.

Balita forsan Bammala. *Balita.*) Forsan est Bammala(Niger Balbata vocat)quos Prol.in Aiorum regione ponit inter Dottiarã & Commariam(de qua mox) prope sinum Colchicum,Indicarum nauigationum scriptores interCochicum,& Cumeri promontorium Meridiem versus hæc loca celebria interponunt.Porcam ciuitatẽ maritimam,subiectam hodie regi Cochin, piscationibus atque piraticæ dedicatam,Cain,Caulamum ciuitatem in principio regni Caulam positã,piperis plenam,gentilium,Saracenorum,Christianorum,Indorum S. Thomæ disciplinã sectantium,frequentia celebrem.Huic subiungunt Cail regni Caulamri ciuitatem margaritarum piscationibus nobilissimam,quam plerique Portugallensium volunt esse eandem,quæ Centacossyla à Ptol.appellatur, quã ille in Mæsolia inter Mæsoli fluuii ostia & Cadduram ciuitatem collocat. Postea Coulamum regni Coulami metropolim,quam nonnulli volunt esse ciuitatem, Curulam siue Curula à Ptolemæo nuncupatam. Fuit autem Coulamum ciuitas ad montis cuiusdam radices sita,passuum à mari nouem circiter millia, omniũ priscis temporibus in regionibus illis,& amplissima,& opulentissima.Sed post quam Calecutium à mercatoribus frequentari,&opibus augeri cœpit,magna Coulamensis imperij inclinatio facta est. Ab vrbe Goa triginta fermè dierum nauigatione,à Cochino abest circiter quadraginta, & octo passuum millia,ad ortum Solis spectat.Nauigatio est tutissima secundum fluuium,nisi quum propter fluminis angustias insidiæ ab hostibus ab vtraque parte in ripis collocantur.Flumen enim est valde profundum.Cum marinis enim aquis,quas accedere æstus inducit,commiscetur. Quòd si Coulamum est Curula olim dicta, flumen istud erit Chaberus fluuius, quem Ptolemæus prope Curulam collocat.Portus est optimus,salubre cælum,aqua optima,annona plurima in portu est arx Lusitanorum. Ædes, fana, religio, mores, instituta sunt eadem fermè quæ apud reliquos Malabares.Gens est assueta præliis.continenter enim bellum cum rege Narsingæ gerit. Quanuis enim Narsingæ regnum maxima ex

Loca inter Cochimum & Cumeri interposita. *Porca ciuitas.* *Cain.* *Caulamum.* *Cail.* *Caulamum hodie Curula.* *Caulami regni descriptio.*

parte

parte latus Indiæ,quod ſpectat ad Orientem Solem,occupet,cùm tamen latiſſimum ſit,ad confinia Solis Occidentalis,extinguitur.Rex maximam temporis partem in vrbibus mediterraneis conſumit. Coulamum verò hominibus regendum committit,quos fide præſtantes eſſe iudicat. Regio à Chriſtianis etiã illis colitur,qui Thomæ diſciplinã acceperunt. Eſt in ea vrbe templũ peruetuſtũ quod Chriſtiani perhibent fuiſſe à Thoma ædificatũ. Illius corpus in ore regni Narſingenſis,in vrbe dicta Malapur, quam nonnulli volunt eſſe Maliarpham à Ptol.dictam,in templo ſepultus eſt,quod non à Chriſtianis tãtùm, ſed etiam à Saracenis,& reliquis gentibus ſanctiſſimum habetur, maximáque hominum frequentia illuc aſſiduè confluentium celebratur. Cœnam dominicam (quoniã Indi vino carent) ſucco quodam celebrant, quem ex vuis ſiccis, ex Mecca atque Armuzio allatis,& aqua maceratis exprimunt. Hæc Odoardus Barboſa,Summarium Orientale, Nicolaus Contius, Indicarum rerum cõmentarius.Oſorius lib.3. In vrbem Caulamum ſiue Colamum Alfonſus Albuquercius anno ſalutis 1484 nauigauit, quo tempore mulier quædam vidua, Regnum nomine filii, qui nondum ætatem maturam ad regendum habebat, non ſegniter adminiſtrauit. Fuit à ciuitatis principibus (qui nomine Reginæ omnia quæcunque veller,ſe facturos oſtendebant) valde honorificè receptus. Inde percuſſo fœdere,oneratis pipere (quod ibi plurimum naſcitur) ex animi ſententia nauibus,Cochinum reuerſus eſt. Poſt Colamum verſus Meridiem eſt vicus Trimangalo abundans oryza,& pecoribus, à quo non procul eſt Brimixo maris portus.

In Malapur ſepulchrum S. Thomæ.

Trimangalo Brimixo portus.

Comar.) Paulò poſt Κομαρεί. Comari appellat: ac mox deinceps meminit emporii,quod Camatam appellat. Ptol.Κομαρίαμ, *Comariam* in regione Aiorum collocat, quam nonnulli volunt eſſe celeberrimum illud promontorium Comarinum, cuius angulus acutus ad Auſtrum ſpectat, in quo deſinit regio Malabarienſis,à Cananore incipiens. Alii verò Κώρυ promontorium quod etiã Calligirum à Ptol.nuncupatur, volunt eſſe celebre iſtud promontorium Comorinum.Andreas Corſalius Commari promontorium quod octo grad.facit, vult eſſe Peluram Ptol.dictam. Quicquid ſit illud certè videtur omni dubitatione carere, regionem hanc, in qua Arrianus noſter Comar, ſiue Comari, nec non Camaræ meminit,eſſe regionem, quæ hodie Comorina regio, ſiue regnũ vulgò appellatur,vt olim ſic hodie quoque à promontorio illo nobiliſſimo Comorina quod Ioannes Barroſus à Boreali parte ſeptẽ & ſemis grad.facit, nuncupatum.Hoc vero regnum hodie verſus Septentrionem regno Trauancor, ad occaſum regno Coulam, ad ortum regno Malapur, ad Meridiem Oceano Indico terminatur.In hac porrò regione Comorina duas res inſignes Arrianus noſter commemorat.Prima eſt locus quidam ſacer, in quo illi, qui viduã & religioſam vitam agere cogitant,aquis abluuntur,quaſique initiantur. Sic enim Ethnici ſæpe aquis vim quandam καθάρσιμον, hoc eſt, peccata expiandi, atque luſtrandi vim tribuerunt,vt de aquis Gangæ, atque Gangis ex hiſtoriis ſatis ſupérq; patet.Altera eſt Colimbeſis pinici.i.margaritarum piſcatus, quo etiam nunc hodie regionem illam,quæ aliàs non admodum fertilis eſt, atque fœcunda,inſignem eſſe commentarius rerum Indicarum aliíque teſtantur.

Comar.

Comorinum regnum.

Aquæ luſtrales.

Margaritarum piſcatio in Comorina regione.

Βελίζιον.) Quid ſi φερύειον legendum?

Deam.) Venerem opinor.

A capite damnatis.) Nam quantis periculis Concharum illarum margaritiferarum piſcatus,conſtet ſuprà dictum eſt.

Poſt Colchos primum litus in ſinu.) Litus nimirum ſinúſque Agaricus, quẽ Ptol. Colchico ſimiliter ſubiungit ab Agaro ciuitate ſic denominatus, quem nonnulli hodie ſinum Bengala volunt eſſe.

Argaricus ſinus.

Argals.) Ptolemæus ἀργείρου, ſiue, vt alii ſcribunt ἀργάρου, id eſt, Argiri, ſiue Argari ciuitatem collocat inter Cotii & Salur emporia in Pandionis re-

Argarum ciuitas.

gione in sinu Ὀργαλικῷ, *Orgalico*, siue Ἀργαλικῷ, *Argalico*; vt in aliis exemplaribus scriptum reperitur.

Τεθρνεῖται. Quid si περνεῖται legendum.

Παρ' αὐτὴν τὴς ἠπείρου.) Videtur esse insulæ cuiusdam nomen, quid si insulam Zeilan intelligat.

Sindones Ebargaritides.) Rhamnusius vertit telas subtilissimas, quæ Ebargaritides appellantur. Quid si legendum μαργαρείτιδες, hoc est margaritis intertextæ atque distinctæ, Germanicè *gstickt* appellamus. Nam margaritarum in hisce locis maximam esse copiam ex Arriano, & aliis constat. Vnde etiam margaritæ videntur dictæ ab Argarico.

Comara.) Ptol. Commariam appellat, de qua supra.

Poduca. *Poduce.*) Ptol. Ποδώκην Podocam, siue vt alia exemplaria habent Ποδύκην Podvcam appellans, ponit in Paralia Aruarnorum. Niger vult à Barbaris hodie Podephtan appellari. Poducæ porrò Ptol. subiungit Melangam emporium, quod nonnulli volunt esse vrbem Paleacaten hodie dictam. Tyndæ fluuii ostia Cottim Maliarpham, quam nonnulli volunt esse Malepur hodie dictã, vrbem S. Thomæ sepulchro claram.

Sopatma.) Ptolem. Podycæ Melangam subiungit. De Sopatma nihil potui inuenire.

Περὶ δὲ τοῦ.) Forsan legendum μετὰ δὲ τὰς, μετ' αὐτὴν χώρας.

Taprobana. *Insula Taprobana.*) Hanc plerique doctorum volunt esse insulam hodie Sumatram, siue Samatran, siue Zamatran dictam. Operæprecium itaque fuerit vtriusque insulæ descriptiones, veterum pariter atque recentiorum scriptorũ inter se conferre, quò facilius quis, vtrum vna eadémque insula sit, diiudicare possit, exordio ducto primò omnium ab vtriusque nomine.

Taprobanæ nomina. Taprobana igitur siue Taprobane Græcè Ταπροβάνη olim teste Arriano nostro, necnon Ptol. Simundi insula fuit appellata, forsan à Palesimundo oppido eius insulæ, vt Plin. testis est, clarissimo, iuxta quod fluuius eiusdem nominis ex stagno Megisba CCLXXV. M. P. ambitu erumpit. Ptol. suis temporibus Salicam eiusque incolas Salas fuisse nominatos testatur. Plin. eius incolas Palæogones olim dictos fuisse, Megasthenis testimonio probat. Tria ergo illius insulæ antiqua fuerunt nomina Taprobana, Simundi insula, Salica.

Sumatra. Insula verò Sumatra, etiam Samatra, atque Zumatra hodie vulgò appellatur, quæ vocabula nonnullam cum Simundo antiquo vocabulo soni affinitatem videntur habere.

Taprobanæ situs. Quoad situm, atque formã Arrianus noster Taprobanam nauigatione post Paraliam regionem ad ortum iam vergente in mare porrectam ad ipsum occasum iacere dicit. Strabo lib. 2. illam Indiæ obiectam in pelago ad Austrum sitam esse, & lib. 15. πελαγίαν. i. in Pelago positam, ab Australissimis partibus, quæ sunt apud Coniacos Meridiem versus septem dierum nauigatione distare ex quorundam relatione scribit. Illam teste Stephano, Alexander Lychnus cognominatus τετράπλευρον. i. quadrilateram, & ἁλιστέφανον. i. mari Ceij corona quadam vndique redimitam atque cinctam appellauit, vnde etiam Arrianus noster εἰς πέλαγος, inquit, ἔκκειται. Ptol. Taprobanes insulæ promontorium Corij Indiæ promõtorio dicit esse obiectam. In situ Taprobanes Ptol. errasse Andreas Corsalius ex nauigatoria charta Michaelis Seluæ oratoris Regii patere dicit. Idem Maximilianus Transyluanus in quadam sua ad Cardinalem Saltzburgẽsem epistola affirmat. Rhamnusius quoque Arrianum nostrum Taprobanæ situm magis Orientalem fecisse scribit quàm Ptolem. id quod veritati, ac Portugallensium quotidianæ experientiæ magis sit consentaneum. Sumatra

Sumatræ situs. tra autem æquinoctiali circulo subiecta, & aureæ Chersoneso ea parte, quà ad Austrum pertinet, ita est obiecta, vt longius tamen in ortum Solis protendatur testis est Osor. lib. 4, 6, & 8.

Quod

Quod ad quantitatem vtriusque insulæ attinet, de Taprobanæ magnitudine non satis inter antiquos auctores constat. *Taprobanæ magnitudo.* Plin. Taprobanam ceu alterum terrarum orbem Antichthonum appellatione diu existimatum fuisse scribit. Vt liqueret insulam esse Alexandri Magni, ætas résque præstitere. Eratosthenes mensuram prodidit longitudinis VII. M. stad. Latitudinis V. M. Strabo lib. 15. Eratosthenem scribit tradidisse eius longitudinem esse ad octo millia, stadiorum Æthiopiam versus. Onesicritus illius magnitudinem fecit stad. quinque millium longitudinem verò, & latitudinem nullam distinxit. teste Strab. lib. 15. Quoad Sumatram Portugallenses illam maximam Indici maris insulam esse affirmant. *Sumatræ magnitudo.* Patet vt Osorius lib. 6. & alii testantur, in lõgitudinem milliaribus nongentis & sexaginta, latitudo verò illius non suprà ducenta, & quadraginta passuum millia dilatatur.

Quod ad vrbes vtriusque insulæ attinet Taprobanæ, Eratosthenes vt Plin. *Taprobanæ vrbes.* testatur non vrbes esse, sed vicos septingentos tradidit. At verò Claudii Imperatoris principatu, per Annium Plocamum libertum, qui maris Rubri vectigalibus à fisco redemptis in regiones illas delatus fuit, cognitum est quingenta esse eius insulæ oppida inter quæ sit clarissimum Palesimundum. Sumatræ verò ciuitates hodie maximè celebres sunt Pedie, Pacem, Achem, Campar, Menacabe, Zunda, Andagide, Auru, & totidem (secundum ciuitatum nomina) sunt regna, in quibus multæ & magnæ sunt ciuitates aliæ, de quibus vide Odoardum Barbosam. *Vrbes Sumatræ regionis.*

Quoad incolas: Taprobanæ incolas Plin. Palæologos olim teste Megasthene, Ptol. verò suis tẽporibus, Salas scribit fuisse appellatos. *Taprobanæ incolæ.* De illorũ porrò moribus, corporis habitu cultúq; sic scribit Plin. Excedũt hominum magnitudinẽ, &c. Sumatræ verò incolæ Aceni cõmuni nomine appellati, in regna multa distincti, & ex variis nationibus sunt cõflati, qui inter se moribus, & institutis dissimillimo ritu dissident. *Sumatræ incolæ Aceni dicti.* Quidam enim Machumetis sectam sequuntur, qui maritimas ferè ciuitates incolunt, mercaturæ studiosi, erga Reges sunt valde perfidi, atque periuri, qui illos leuissimis de causis interimunt, & alios creant. Quidam sunt Ethnici, & simulachris dediti, qui mediterraneas vrbes inhabitant. Alii adeò immanes sunt, & feri, vt humanis carnibus vescantur. Huiusmodi sunt illi in illa Taprobanæ parte habitant, quæ Batech dicitur, qui etiam hostium suorum capita in bellis amputata domi suæ thesauri loco recondunt, atque reseruant, ac quò quis plura eiusmodi capita possidet, tantò maior est illius authoritas, denique iis ipsis pro moneta in contractibus suis vtuntur. Alii rursus moribus humanis excoluntur, & benignitatem præ se ferunt. Ius apud illos summopere viget, signato argento, auro, ac stamno pro moneta vtuntur. Aurum signatum ab altera parte dæmonis caput habet, ab altera carpentum, quod ab elephante trahitur. Colore sunt quasi albicante, fronte ampliore, oculis rotundis, capillis promissis, naso latissimo, admodúmque simo, statura denique perquam despicabili prædití. Vestibus lineis, gossipinis, sericis, ad genua vsque promissis vtuntur. Auribus quas magnas habent, tam viri quàm mulieres, gemmas preciosas, aureo filo appensas gestant. Vxores tot ducunt quot libet. Ædificia modicè ab humo extantia, cuiusmodi Taprobanæ ædes olim fuisse, Plin. testatur. Hæc sunt quæ de incolis Taprobanæ Odoardus Barbosa, Nicolaus Contius, Ludouicus Vartomanus, Osorius, Summarii Orientalis auctor, & alii literis monumentísque prodiderunt.

Nunc dicendum de aliis, quæ in vtraque insula cõtinentur. *De animalibus Taprobanæ.* Ac primò quoad animalia, Arrianus noster in Taprobana testudines fuisse scribit. *De testudinibus Taprobanæ miræ magnitudinis.* Plin. similiter Taprobanæ insulæ incolas maximam olim ex testudinum piscatu voluptatem cepisse scribit, quę tanta fuerint magnitudine, vt illarum superficie habitantium familiæ contegi potuerint. Sic in Sumatra insula Ludouicus Vartomanus se testudinem (quarum ibi maxima copia sit) vidisse dicit, pondo 103. li- *Testudines Sumatræ.*

Elephanti Taprobanæ. brarum. Elephantos in Taprobana Onesicritus (teste Plinio) classis Alexandri Magni Præfectus, maiores, bellicosioréſque, quàm in reliqua India gigni scripsit. Idem Plin. Venationem, qua Taprobanenses festa sua absumunt, gratissimam tigribus, & elephantis constare dicit. *Elephanti Sumatræ.* Idem de Sumatra Ludouicus Vartomanus affirmat. Maiorem enim ibi proceriorum, meliorumque elephantorum copiam reperiri scribit, quàm in aliis Indiæ locis. Idem author in Sumatra scribit se vidisse duos dentes elephantinos pondo 325. librarum. Garcias tamen insulæ Zeilandæ elephantos reliquis omnibus anteponit, & illa Plin. de Taprobanæ insulæ elephantis præstantissimis verba paulò ante citata vera esse, si quidem Taprobanæ nomine Zeilã insula intelligatur. *Sindones Taprobanæ.* In Taprobana Sindones olim multas fuisse Arrianus noster testatur. *Sericum Sumatræ.* Serici in Sumatra hodie & factitii, & naturalis, quod in syluis atque nemoribus absque cultu sua sponte arbores producunt, maximam vim reperiri omnes ferè testantur.

Taprobanæ fructus. Taprobanam olim pomis, fructibus atque frugibus abundasse Plinius testis est, *Sumatræ fertilitas.* oryza, melle, zingibere abundasse Plin. etiã scribit. Sic Sumatra quoq; mira fertilitate prædita fertur. *Piperis copia.* Piperis & longi atque proceri, quod vernacula lingua molaga appellant, & rotundi, omnis denique generis tanta ibi est vbertas, vt singulis annis plurimæ naues onustæ inde euehãtur. *Ligna.* Profert etiam magnam vim lignorum, ex quibus naues, Giuncos appellatas, conficiunt, necnõ *Triplex aloe.* aloes, cuius triplex arboris genus describit Vartomanus, *Scaliger exercit. 142. 164. de Belzoi, & Camphora.* Belzui, siue Belzoi, (quod etiã Beniouin appellant) arboris cuiusdam gummi, camphoræ (quæ & ipsa arboris est lachryma, non bitumen) denique *Lacca.* Laccæ, quæ Lac Sumatri per excellẽtiam dicitur, de qua suprà, & *Calampat.* Calampat, quod est aroma odoratissimũ. *Duriacũ arbor.* His adde Duriacum arborem, in cuius medio quinque reperiuntur poma malis aureis similia, sed paulo longiora, suauissimi saporis. De his vide plura apud Vartomanum, Barbosam, & alios.

Taprobanæ margaritæ. Quod denique ad metalla, gemmas, margaritas attinet, Arrianus noster & pinicum. i. concham margaritiferam & *Gemmæ.* lapides pellucidos in Taprobana reperiri scribit. Plinius similiter ex Magasthene probat Taprobanæ incolas, auri, margaritarúmque grandium fertiliores esse, quàm Indos. Idem ex Annii Plocami relatione, ne Taprobane quidem, inquit, quamuis extra orbem à natura relegata, nostris vitiis caret, *Aurum. Argentum. Marmor.* aurum, argentúmque, & ibi in pretio marmor testudini simile, gemmæ, margaritǽque in honore multò præstantiores, & totius luxuriæ nostræ cumulus ipsorum opes maiores esse dicebãt, sed apud nos opulentiæ maiorem vsum. Ptolem. denique berillum, hyacinthum, aurum, argentum, omnis generis metalla in Taprobana nasci scribit. *Sumatra auri abundantissima.* Idem de Sumatra hodie affirmatur. Osorius illam auri abundantissimam esse dicit, cuius gratia mercatores in eam vndique commeent. *Aurifodinæ.* Barbosa similiter multas in illa auri fodinas, aurique magnam copiam reperiri scribit. *Menencabum regnum. Fons aurifer.* Idem in Menancabo certo quodam illius insulæ regno, fontem esse auriferum testatur. Atque hęc de Taprobanæ & Sumatræ insulæ collatione satis sint dicta. Rhamnusius in sua commentatione supra nauigationem Iamboli, mercatoris à Diodoro Siculo conscriptam, insulam illam, quam ille mercator adiisse dicitur, verisimile sibi videri dicit esse Taprobanam veteribus, hodie Sumatram dictam, *Taprobana hodie Sumatra Rhamn. videtur esse Iamboli insula.* idque constare ex quatuor cõiecturis admodum probabilibus, quas ex nobili quodam Portugallensi Indicarum regionum perito intellexerit.

Prima coniectura ab vtriusque quantitate. Prima ducta est à quantitate. Diodorus enim Siculus Insulam illã in quam *Insulæ Iamboli magnitudo.* Iambolus delatus fuit, testatur quinque mill. stad. fuisse ambitu. Atqui Strabo testis est Onesicritum affirmasse Taprobanam esse quinque mill. stad. nulla longitudinis, atque latitudinis habita ratione. *Taprobanæ magnitudo.* Plinius quoque ex Eratosthene docet longam fuisse septem millia stad. latam quinque mill. stad. quæ quidem Claudij Imperatoris temporibus multo maior cognita sit, ita vt ceu alter quidam orbis duceretur. *Sumatræ magnitudo.* Similiter Sumatram quoque, tum ab initio maritimæ tantùm

tantùm illius partes fuissent patefactæ,600. tantùm mill.(quæ circiter 5.mill.
stad.conficiunt) magnitudine à Portugallensibus fuisse deprehensam.

Secunda coniectura est ex situ.Iambolus,teste Diodoro,quum Meridiẽ ver *2. coniectura à*
sus contenderet vento ordinario Occidentali, ipsiúsque tempestatis vi in O- *situ.*
rientem abreptus appulit ad partes insulæ Occidentales , quæ sint sub æqui-
noctiali.Eius rei argumento esse,quòd ibi non viderit Vrsam nostri poli,quip-
pe quum horizon illius loci quò appulit,per vtrumque mundi polum trãseat.
Hoc idem de Taprobana affirmat Plinius,nimirũ illic non videri nostras stel-
las,nostrum polum neque vrsam.Atque ex hac ipsa coniectura liquidum esse *Insula Iamboli*
affirmat,insulam Iamboli,non posse dici fuisse insulam Zeilan,quippe quũ illa *non fuit insula*
septem gradus supra æquinoctialem sit posita , in qua Vrsa nostri poli videri *Zeilan.*
queat.

Tertia coniectura est huiusmodi. Iambolus ille in reditu ex illa insula post *3.coniectura.*
quatuor menses fertur in Indiæ litora fuisse reiectus. Sic Plinius Taprobanam
insulam Indiæ prætentam olim creditam esse dicit viginti diginti dierum na-
uigatione à Prasiana gente distare, mox, quia papyraceis nauibus, armamen *Prasiana gens.*
tisque Nili peteretur ad nostrarum nauium cursus,septem dierum interuallo
taxato.Atqui constat si ex insula Sumatra Boream versus nauigetur,rectà per-
ueniri in sinum Gangeticum,qui hodie Bengalę sinus dicitur, vbi Ganges fl. *Gangeticus si-*
in meridionale mare exoneratur. éstque 21.grad. supra lineam æquinoctia- *nus hodie Benga*
lem.Inde terrà fuit deductus multorum dierum itinere in Palimbrotũm,quæ *le sinus.*
est grad.27.

Quarta coniectura maximè verisimilis ducitur ex insulis vicinis. Diodorus *Quarta conie-*
Siculus septem insulas facit vicinas ei insulæ,ad quam Iambolus appulit,quę *ctura.*
quidem & eiusdem ferè sint magnitudinis,& pari à se inuicem interuallo dis- *Iãboli insulæ a-*
iunctæ.Sic Sumatræ quoque vicinæ atque finitimæ sunt multæ insulæ, vt est *liæ insulæ vicinæ*
Zunda ab Occasu non admodum lato mari à Zamatra disiuncta,quę magnam *Sumatræ quæ*
vim piperis passim fundit.Deinde ad Ortum progredientibus aliæ duæ insulæ *insulæ vicinæ.*
se ostendunt, quarum prima Iaua maior,altera minor dicitur. Omnes hæ tres *Zunda insula*
insulæ regum imperio continentur. Iauæ verò præcipuè fertiles sunt,& opi- *piperis.*
mæ,fruges multiplices & fructus varios proferunt,& maximam vim pecorum, *Iaua maior ins.*
& armentorum,& equorum nutriunt.Venatu & aucupio mirificè redundant, *Iaua minor.*
piperis,& aliorum aromatum copiam passim efferunt. Mediterranea loca ho- *Iauæ fertilitas.*
mines dediti simulachris incolunt, qui maritimas oras habitant , maxima ex *Pecora.*
parte Mahumetanis institutis viuunt. Homines nudi plerunque vmbilico te- *Aromata.*
nus incedunt.Multi tamen lautiores vestibus bombycinis,aut gossipinis ami- *Incolæ.*
ciuntur.Barbas euellunt:anteriorem capitis partem radunt, reliquam studio- *Religio.*
sè crispant.Nullum integumentum in capite gerunt. Indignum enim homi- *Vestitus.*
nis prẽstantia censent,hominis principatum(quem in capite constituunt)ali-
quo velamento quasi rem probrosam tegere.Si quis caput alicuius manu tan-
git,eam iniuriam armis acerrimè prosequuntur.Sunt in bello feroces,& intre-
pidè sese in quoduis magnũ discrimen iniiciunt.Artibus fabrilibus dediti sunt:
arma,tormenta,variáque telorũ genera singulari opere perficiũt, æs ad quod-
uis genus instrumenti egregiè fundunt.Naues ingentes ædificant,astra diligẽ-
ter obseruant,& magicas disciplinas incredibili studio colunt.Syluas venandi
studio peragrant,neque solùm canibus,& venabulis ad apros atque ceruos e-
minus configendos:verùm & accipitribus ad volucres capiendas vtuntur. O-
mnes colorati sunt : mulieres neque deformem faciem,neque obtusum inge-
nium gerunt.Eleganter excoluntur:in saltationibus non mediocrem præ se ve
nustatem ferunt.Curribus inuectæ,cum viris syluas & nemora lustrant, & ve-
natione oblectantur. Homines Sinarum moribus & institutis viuunt,à quibus
se originem ducere iactant.His verò adde insulam Bornei,Timor,& alias quæ *Insula Bornei.*
Malucca vulgari atque communi nomine dicuntur. Hæc quidem sunt Rha- *Timor.* *Malucca.*

mnusij coniecturæ, quibus ille putat probari posse Iamboli insulam eandē esse quæ à veteribus Taprobana fuit appellata, hodie Sumatra dicitur. Belleforesto tamē illa Iamboli nauigatio ferè tota fabulosa videtur. Mihi verò Rhamnusij coniecturæ suprà commemoratæ admodum videntur probabiles: verùm de his doctiorum sit iudicium. Licet verò (vt ad propositum redeā) maxima pars doctorum, atque Portugallensium affirmant insulam Taprobanam eā esse quę hodie Sumatra dicitur: tamen nō desunt magnæ authoritatis viri (inter quos est Barrosus, Andreas Corsalius) qui Taprobanam potius volunt esse illam, quę hodie Zeila vulgò nuncupatur. In hanc sentētiam Garzias quoque ab Horto videtur inclinare. Non itaque à proposito rationéque alienum fuerit, illius quoque insulæ descriptionem ex multis passim authoribus collectam subiicere. Zeilan itaque siue Ceilan, siue Zeilandum à Saracenis, Arabibus, Persis, atque Sorienfibus appellatam. Indi Tenarisim. i. delitiarum terram appellāt. Est enim omnis generis delitiarum affluentissima: vnde Elysios cāpos ibi esse Indi sibi persuadent. Hanc alij à Ptolemæo olim Cori, nomine promōtorij Indici, in quod spectat, alij Nanigerim, quam idem Ptolemæus iuxta Leucem insulam ponit, appellatā fuisse opinantur. Alij (vti dictū est) volunt esse Taprobanam, alij denique insulam hanc veteribus omnino incognitam fuisse arbitrantur. Sita est è regione Commorini promontorij olim Cori, siue (vt alij volunt) Comaria à Ptolemæo dicti, à quo nō ita lato mari est disiuncta, altitudine versus Meridiem 6. versus sinum Gangeticum octo grad. Patet in longitudinem à Septentrione ad Meridiem circiter ducenta, & quinquaginta passuum millia. Latitudo autem, vbi est latissima, non vltra 140. millibus passuum dilatatur, teste Osorio. Thomas Lopezius eius magnitudinem 300. leucarum esse dicit. Nicolaus Contius eiusdem ambitum 2000. esse affirmat. M. Bolus verò 2040. idémque affirmat, illam olim fuisse maiorem, nempe 3600. sed Beroæ vi & impetu magnam partem montium conuulsam in mare corruisse, plurimúmque terræ in dies absorberi. Ludouicus Vartomanus mille pass. ambitu eam patere dicit. Garzias denique ab Horto eius circuitum, octoginta longitudinem triginta leucarum facit, polúmque à sexto ad nonum gradum eleuatum habere scribit. Maximis præterea montibus est distincta, inter quos insignis est in media insula mons præcelsus, quem rostrum seu acumen Adami vocant, multis paludibus cinctus. Ex illius summo fastigio collis assurgit, è cuius medio è lacu quodam, aquæ dulces, atque perennes emanant. Prope lacum est silex, in qua cernitur vestigium hominis impressum. Est autem insitum incolis, vestigium illud esse primi parentis generis humani, qui inde in cælum sublatus ab illis esse dicitur. Non procul autem inde sacellum visitur, in quo duo sepulchra mira superstitione coluntur. Existimant enim in his condita fuisse corpora primi hominis, & vxoris illius, è quorum semine fuit vniuersum genus humanum propagatum. Ea verò opinio animis penitus infixa, facit vt eò multi Saraceni, & alij longè diuersis suspicionibus impliciti, religionis gratia confluant. Locus adeò accliuis est, vt neque manibus niti ad summum possint, sed scalis & catenis adiuti eò perueniant. Tota insula valde populosa septem regnis est distincta, è quibus tamen vnus, & opibus, & dignitate, & imperio multum reliquis antecellit. Is in ciuitate maxima, quæ Columbum appellatur, imperij sedem & domicilium habet. Insulæ incolis commune est Chingalarum nomen, qui ferè omnes idola colunt, nudi incedunt, obscœnas corporis partes panno quodam operiunt. A bellis abhorrent, quæ siquando illis necessariò sunt gerenda, militibus stipendiariis, præsertim verò Saracenis, vtuntur. Elephantos nutrit optimos, maximos, ingeniosissimos, quibus reliqui Indiæ elephantes feruntur obedire, quam ob causam Garzias Taprobanam olim præstantissimam, teste Plinio, elephantorum nutricem putat hanc ipsam esse insulam. Syluæ præterea omnis generis auibus resonant, plurimi sunt ibi pauones, gallinæ, palūbi multiplices,

Taprobanam alij volunt esse Zeilam insulam.
Zeila.
Zeila Tenarisis ab Indis dicta.
Zeilam alij Cori, alij Nanigerim olim dictam à Ptol. volunt.
Zeilæ situs.
Zeilæ magnitudo.
Montes maximi
Mons Adam.
Lacus.
Sacellum.
Simulachra 2.
Peregrinatio superstitiosa ad Adami montē.
Insula est populosa.
Regna septem.
Rex summus.
Columba Regia sedes.
Incolæ Chingali dicti.
Religio.
Vestitus.
Zeilæ elephanti omniū maximi.
Bestiæ.

plices,cerui,apri,aliæque feræ.Est admodum fertilis, neque solùm variis frugibus abundans,verùm & herbis,& plantis odore mirifico redolentibus egregiè vestit. ,quæ quidem sine vlla cultura proueniunt. Malorum citreorũ nemora sunt densissima,ficus,vuæ,denique fructus varij, atque multiplices, tam sapore quam odore gratissimi. Magnam præterea vini cinnamomi, gariophilli,piperis,nucum myristicarum passim fundit, multa habet palmarum genera, sesami seminum,ex quibus oleum conficiunt magnam copiam. Auri,& argenti atque ferri plena est. Multi denique pretiosissimi,atque multiplices lapides, vt adamantes,rubini,saphiri,topazij,amethysti è saxorum ingentium venis eruuntur,& margaritæ etiam incredibili multitudine, & singulari colore,atq; fulgore,extractis ostreis,e profundo maris gurgite proferuntur. Hæc de beatissima illa insula,Indicarum nauigationum authores passim in scriptis suis prædicant.In hanc vero insulam Laurentius Almeida Lusitanus Francisci filius, cum classe nauium anno 1505 quum ex Cochimo Maldiuas insulas patris iussu & mandato petens,æstus vi atq; impetu destinato cursu abductus, primum fuit delatus.Subijt autem portum quem incolæ Gabalicamũ appellant, ac statim cum Rege illius insulæ pacem per suum legatum petente, fœdus Regis Emanuelis nomine percussit.Fœderis conditiones hæ fuerunt,vt is Emanueli regi singulis annis tributi nomine ducenta quinquaginta millia pondo cinnamomi penderet. Rex autem Emmanuel illum in fidem & clientelam reciperet, & ducibus suis præciperet, vt illius portus, atque maritimas ciuitates ab hostium iniuria prohiberent.Eiusdem Regis consensu Laurentius in terra columnam marmoream cum regis Emmanuelis insignibus statui iussit,quæ significabat insulæ possessionẽ ab illo nomine Emmanuelis occupari. Ad hoc fœdus cũ illo Rege sanciendũ, vsus est Laurentius opera vnius de comitibus suis, viri nobilis atque primarij,Pelagij Sousæ nomine, qui in Regiã deductus,Regem offendit miro fulgore circumlucentẽ.Partim enim gẽmis,quibus erat excultus,partim cęreis facibus,quanuis dies esset clarissimus,omnia splendebant, ad maiestatem hoc pertinere existimans eiusmodi facibus circumsederi. Eodẽ tempore(vt hoc quoque quasi appendicis loco subiungam)nobilis ille rerũ Orientaliũ scriptor Vartomanus, cuius testimoniis iam aliquoties vsus sum,patria Bononiensis ad Laurentium Almeidam venit, qui studio orbis terrarum cognoscendi,multas regiones peragrarat,atque tandem sub mercatoris habitu quum se Saracenum esse simularet, Calecutium peruenerat. Testis Osorius libro 4.

Fruges & fructus. *Herbæ fragrãtes* *Aromata.* *Palmæ.* *Sesamum.* *Metalla.* *Gemmæ.* *Zeila quando & quomodo a Portugallensibus cognita.* *Gabalicamus portus Zeilæ.* *Fœdus Portugallensium cum Zeilandis.* *Fœderis conditiones.* *Columna fœderis insigne.* *Pelagius Sousa nobilis fœderis interpres.* *Regis Zeilandæ splendidus vestitus.* *Faces cereæ.* *Vartomanus.*

Illius insulæ partes versus Boream) Ptol.promontoriũ Taprobanem(quod Cori promontorio est obiectum)Βόρειον.i.Boræum dicit appellari.

Porrigitur vsque ad Azaniæ oppositum.) Videtur hic deesse nomen promontorij Azaniæ regionis,quod videtur esse Rhapta vltimũ Azaniæ promontorium,de quo suprà. Quum autem Azania regio sit in Æthiopia, Arriano nostro egregiè consentit Strabo,qui lib. 2. Taprobanam ait in Æthiopiã protendi supra stadia quinque millia:ex qua multum eboris,atque testudinum ad Indorum nundinas afferatur. Azania itaque videtur dicta ab Azano fluuio, quem Ptolemæus vnà cum Soana, atque Barace (à quo forsan Baraces sinus, de quo supra,fuit denominatus)fluit à Malea monte Taprobanæ elephantorũ pleno.

Azania regio. *Azaniæ nomen vnde.* *Azanus fl.* *Malea mons.*

Masalia.) Ptolemæus Μαισωλία, Mæsoliam appellat,cui subiungit Mæsoli fluuii ostia,a quo verisimile est vniuersam illam regionem fuisse nuncupatam,qui eam ab Aruarnis separat. Andreæ Corsalio videtur Mæsolia esse regio hodie Coromandel,siue Curumna dicta,quæ quidem centum octoginta leucis patet.Multæ in illa sunt vrbes,vici,domicilia idololatrarum. Solum est optimum,& fertile,abundat oryza,pecoribus,frumẽto,leguminibus omnis generis.Magna ex illa regione oryzæ copia exportatur,contráque merces Cam-

Mæsolia. *Mæsolus fl.* *Mæsolia regio hodie Coromandel siue Curumna* *Coromandelis fertilitas.*

Coromandelsium fames.
Chelij mercatores.

baienses, vt æs, argentum viuum, cuprum, piper, aromata, necnon multæ aliæ Malacenses, atque Bengalēses merces importātur. At licet regio omnibus quæ ad victum pertinēt, mirificè abundet, tamen ob pluuiarum defectum nonnunquam illius incolæ tam dira fame conflictantur, vt & mori, & filios vendere cogantur. Omnes ferè mercatores Chelij dicti, qui hinc inde per vniuersam Indiam mercaturæ faciendæ causa vagantur: ex Coromandel sunt oriundi, homines ingenio subtili, arithmeticæ atque mercaturę peritissimi. Testis est Odoardus Barbosa. Ptolemæus in Mæsolia collocat, & Mæsoli fluuij ostia, Centacossylam, quam nonnulli volunt esse Cail hodie dictam, Codduram, Alosygnem emporium. Belleforestus, & alij volunt Choromandel, siue Colmendel (inter Comorinenses, & Malabarienses sitam) esse Paluram Ptolemæo, quam idē Belleforestus perperam dicit in sinu Gangetico à Ptolemæo collocari, quippe quum Ganges non versus Occasum, sed Ortum sese in mare exoneret. Belleforestus regionem, regnúmque Ternasseri sic à metropoli, sita in fluuio eiusdem nominis dictum, in antiqua Mæsoliorū regione collocat in sinu Gangetico ad occidentalem Gangis partem. Huius regionis terminus ad ortum est Oceanus, & sinus Gangeticus siue Bēgala, ad occasum regio Bisnagar, ad Meridiem Comerina regio, ad Septentrionem pars regionis Narsingæ, & pars Oryxæ.

Choromandel quidam volunt esse Paluram.
Palura malè à Ptol. collocari videtur.
Ternasseri in Mæsolia collocatur à Belleforest.

Salacene regio.
Salacena, hodie Paleacate.
Paleacatis regni descriptio.
Incolæ.

Desarana regio.) Videtur Σαλακηνὴ Salacena esse legendum, quā Andreas Corsalius putat esse regionem hodie Paleacate dictam, subiectā regi Narsingæ. Ciuitas regionis portum habet optimum, atque celeberrimum emporiū. quò monilium, atque gemmarum magna vis ex Pegu, & Zeilan insulis defertur. Illius incolæ partim sunt Saraceni, partim Ethnici, ditissimi mercatores. Legibus, victu, habitu, moribus Calecutiensiū sunt simillimi, bellicosi, bellicis licet tormētis careāt. Inde distat Tanasseri centū milliaribus. Hæc Corsalius, Vartomanus, & alij.

Bosare.
Proboscis.

Fert elephantum dictum Bosare.) Nomen Βωσαρὴ videtur certam quandā elephanti speciem significare, quod nusquam alibi potui reperire. Bosari videtur dici quasi βοῦς Ἄρηος bos Martius. est enim elephantus animal πολεμικόν, vt ex historiis patet. Quid si proboscidis vocabulum hinc sit deriuatum?

Æthiopiæ & Indiæ monstra.
Monstrosi homines multiplices.
Monstrosi corporum quantitate.
Monstrosa corporis forma.
Cirradæ.
Hippioprosopi.
Macroprosopi.
Platyprosopi.
Enotocoetæ.
Astomi.
Amycteres.
Monommati.
Macrocephali.
Oxypodes.
Macrobij.
Androgyni.

Multæ gentes barbaræ.) Non sine causa Plinius libro 7. cap. 2. Indiam pręcipuè, Æthiopúmque tractus dixit miraculis scatere. Ibidē vide plura de monstrosis Indiæ, atque Æthiopiæ populis. De iisdem vide Strabonē lib. 15. Sunt autem in vniuersum homines admirabiles atque monstrosi, quorum passim in Indiæ, præsertim & Æthiopiæ descriptionibus mentio fit, variis modis. Primò corporis, statura, eáque vel nimis magna, vt sunt gigantes, & infrà Arrianus meminit, quorundam vasta corporis mole præditorum hominum: vel nimis pusilla, vt sunt Pigmęi. Vtriusque generis vt olim, ita hodie quoque in illis regionibus reperiuntur. Deinde varia corporis forma, atq; figura, cuiusmodi sunt, exempli gratia, quorum Arrianus hîc meminit. quos appellat Cirradas, naribus elisis. Hippioprosopos, id est, equina facie, macroprosopos, id est, longa facie præditos. Item infrà facit mentionem quorundam quos appellat platyprosopos, id est, lata facie præditos, item simos, item alios κολοβοὺς, id est, mutilos corpore, siue blaterones appellat. Huiusmodi præterea sunt, quos Strabo in India enotocoetas, astomos, amycteras, monommatos appellat, &c. Philostratus macrocephalos. Præterea à sermone, siue lingua, vocisque sono, vt de Troglodytis suprà dictum est. Alij item à victu monstroso, vt Anthropophagi, & quorum suprà facta est mentio. Alij à habitatione admirabili, cuiusmodi sunt Troglodytæ: alij à velocitate, vel robore portentoso, vt Oxypodes. Itē à monstrosa vitæ diuturnitate, vt sunt Macrobij. Denique à sexu monstroso, vt sunt Androgyni. Huiusmodi autē monstrosorum hominum regiones illas Orientales olim refertas fuisse passim ex historiis constat: tametsi quædam fide indigna

digna iudicantur.

Cirradæ.) Hinc Cirradia regio, cuius Ptol. meminit in India extra Gangem in qua aiunt optimum malabathrum nasci. *Cirradæ.*

Agrij, Bargysi.) Forsan sunt βισυγῖται, Bisingitæ, quos aureæ Chersoneso Ptol. vicinos esse asserit, magnáque auri copia abundare. *Agrij, Bargysi.*

Anthropophagi.) Zamiras Ptol. Cirradis vicinos Anthropophagos facit. Hodie humanis carnibus vescentes in Batech regione Taprobanæ, in Adramania insula Taprobanæ vicina aurifera, in insulis Celebe, in Iaua, in Amboa, in insulis Moluchis, denique in Quiloa, & Melinde esse dicuntur. *Anthropophagi.*

Post hæc.) Post regionem Desarenam, siue Salacenam, quam nonnulli volunt esse Paleacate, sequitur regnum atque regio Oryxæ hodie dicta, quæ à regno Narsingæ monte Vdirgimale dicto separatur. Regionis autem Oryxæ ab Orixa eius metropoli (quam nonnulli volunt esse Paluram à Ptolem. dictam) cognominatæ homines sunt simulachris dediti, rei militaris periti, cum rege Narsingæ assiduè bella gerentes. Extenditur hæc regio vsque ad Gãgem flu. de quo mox. *Oryxa regio.*

Ganges occurrit.) Ganges flu. à qua India Gangetis à Poetis appellatur, citeriorem Indiam ab vlteriore disterminans, sic dictus à Gange Æthiopiæ rege (vt Suidas inquit) de quo vide plura apud Philost. lib. 3. cap. 6. vbi illum decem cubitorum longitudine, præstantissima forma præditum Gangis fluminis filium appellat. Plutarchus de fluminibus (si quidem author est illius libelli) Gangem Indi, atque Calauriæ Nymphæ filium, cùm per ignorantiam cum matre sua concubuisset, præ nimio mœrore se præcipitem in hunc fluuium dedisse fabulatur, à quo Ganges sit appellatus, cùm prius ei Chliari nomen fuisset. Multi volunt etiam Phison illum paradisi fluuium, qui terrã Hauilah, hoc est (vt quidam volunt) Indiam circumire, siue circumfluere dicitur. Alii tamen nomine Phison Nilum, alii nescio quem incognitũ Arabiæ fœlicis (quam volunt esse Hauilah) fluuium esse existimant, de quo vide Matth. Beroaldi Chronicon. Idem Mercerus præceptor meus obseruandus piæ memoriæ sensit. Gãges hodie, & Guenga, & Ganga, & Canc vulgò appellatus. Est tamen etiam alius fluuius Ganga dictus valde celebris & insignis, qui teste Ioanne Barroso, à montibus Gatè, duobus fontibus ad ortum ipsius Chaul circiter quindecim leucarum interuallo à se inuicem distantibus oritur, in duos ab initio fluuios diuisus. Horum alter qui à fonte Septentrionali oritur, Crusuar, alter qui ab altero fonte meridionali nascitur, Benhora appellatur. Hi duo fluuii coniuncti, quasíque ad vnum corpus redacti Ganga efficiunt, qui per regni Oryxæ maximas partes delatus, metropolim eius Rumanah nomine præter fluit, tandem in illustrem illum fluuium Gangem, inter duo loca Angolii, & Picholda nomine, gradus vigintiduo exoneratur, atque ita vnà cum illo in mare decurrit. Hic fluuius non secus, atque Ganges sacer, & religiosus habetur, ita vt Saraceni in omnibus locis per quæ fluit, vberrimum ex illo quæstum faciant, non nisi certa accepta mercede superstitiosis hominibus, in illius aquis, quæ peccata expiandi vim habere creduntur, sese lauandi, balneandíque potestatem facientes. Hic verò fluuius à vero Gange, cum quo sæpe confunditur, diligenter est distinguendus. Gangis fontes Plin. incertos esse dixit lib. 6. cap. 18. circa quos tamen idem lib. 6. cap. 2. gentem Astomon dictam scripsit habitare. Strabo lib. 15. ex Artemidoro asserit illum ex Emodo monte ortum in Austrum deferri, & quum ad Gangem vrbem peruenerit (de qua mox) ad auroram conuerti vsque ad Palibotra, tandémque in mare ingredi: Mela similiter ex Emodo monte multis fontibus conceptum vnum alueum dicit facere. Belleforestus à montibus Scythię, & ea Indoscythiæ parte Aracam dicta, illum oriri testatur. *Ganges.* *Ganga fl.* *Crusuar fl.* *Benhora fl.* *Ganga in Gangem influit.* *Rumanah Oryxæ metropolis.* *Ganga fl. sacer habetur.* *Ganga cum Gãge fl. sæpe confunditur.* *Ortus Gangis.* *Astomi circa Gangis fontes.* *Gangis progressus.*

Maximus Indiæ fluuius.) Indiæ totius ferè fluuii orbis & maximi & plu- *Ganges & Indus omnium maximi fluuij Indiæ.*

rimi sunt,quorum duo quasi Reges sunt Indus,& qui illo longè est maior Gāges. qui magnus statim ab ortu suo, fluuios(teste Arriano lib.decimoquinto,& Plin.lib.6.cap.15) decem aut nouem recipit, ex quibus nonnulli nauigabiles.

Ganges quot flumina recipiat. *Gangis magnitudo.* *Altitudo Gāgis.*

Belleforestus triginta fluuios,quorum plerîque nauigabiles in illum exonerari dicit. Diodorus Gangis latitudinem triginta stad.facit. Mela quando angustissimus fluit,decem millia passuum patere dicit.Solinus,atque Martianus,latitudinem eius minimam octo, maximam viginti, altitudinem (vbi vadosissimus est, c. m. pass. faciunt: Arrianus minimam eius latitudinem c.stad.esse scribit: Nicolaus Contius, illum adeò magnum esse dicit, vt qui stent in illius medio, nulla ex parte terram conspicere possint, & quibusdam in locis tredecim milliaria patere. De nominibus fluuiorum quos recipit, vide Arrian. lib.8. atque Ptol.de India intra Gangem.

Collatio Gangis cum Nilo quoad aquæ incrementum, & decrementum. *Nili incrementum.*

Nilo simile incrementum.) De Nili accessu atque recessu eiúsque causis, quas alii ad niues atque pluuias, alii ad Etesios ventos referunt præter Plin. lib.5.cap.9.Strab.lib.5. poteris legere Scaligerum contra Cardanum, necnon Rhamnusium, qui peculiarem de illo libellum Italicè conscripsit. De eodem sic eleganter Cic.lib.2.de natura deorum disserit, Ægyptum,inquit, Nilus irrigat, & cùm tota æstate obrutam oppletámque tenuit, quum recedit, mollitósque & oblimatos agros ad serendum relinquit. Arriano nostro Plinius quoque suffragatur,qui Gangem cum Nilo incrementi atque decrementi admirabilis societate coniunctum esse docet. Idem lib.2.cap.103. Deli quoque insulæ fontem Inopum nomine pariter cum Nilo & decrescere, & augeri significat.

Canopus fons Nilo similis. *De ostijs Gāgis.* *Cambysum primum ostiū Gangis.* *2. ostium Gāgis Magnum.* *3. Gangis ostium Camberıcum.* *Ciuitas Tylogrāmum.* *4. ostium Gāgis Pseudostomum.* *5. ostium Antiboli.* *Gangis ostia duo hodie insignia.* *Ostium Occidentale Satigan.* *Ostium Orientale iuxta Chatigan.*

Sed hîc de Gangis quoque ostiis dicendi se offert occasio. Illa septem olim fuisse numero, Mela testatur. Ptolem.quinque numerat,quorum nomina hæc sunt:Cambysum ostium maximè Occidentale situm inter Cosambam (quam volunt esse Tarnassarim hodie dictam regionem) & Paluram, quam volunt esse Oryxam hodie appellatam.Secundum est,quod dicitur Magnum.Tertium, quod Camberychum iuxta quod est ciuitas Tylogrammum, quam Castaldus ait esse Chatigā,siue Satigan hodie dictam.Quartum quod dicitur Pseudostomum.Quintum quod dicitur Antiboli,quod Mela septimum facit. Strabo lib. 15. vnicum tantum illius ostium facit. Hodie teste Ioanne Barroso Ganges in extremitate sinus Gangetici, hodie Bengala dicti, multis licet ostiis in mare exoneretur: duo tantùm maximè sunt illustria quæ literæ Δ figuram efficiunt, id quod in aliis quoque insignibus,fieri solet. Primum ostium Occidentale Satigan appellatur à ciuitate eiusdem nominis,iuxta illius ripas posita, vbi mercatores nostri mercaturam atque negotiationes suas exercent. Hoc Belleforestus vult esse Magnum Ptolemæi. Alterum ostium Orientale est iuxta portum celebrem, qui Chatigan appellatur, in quo confluunt omnes merces, quæ in regnum Bengala vel importantur,vel exportantur. Hoc Belleforestus vult esse Antiboli olim dictum.

Chatigan quidā volunt esse Tylogrammum olim dictum.

Chatigan autem Castaldus vult esse oppidū olim Tylogrammum dictum, quod Ptol.inter tertium Camberychū nomine,& quartum Pseudostomum Gangis ostium ponit. Inter illa verò duo Gangis ostia Satigan, & Chatigan(vbi est initiū regni Verma)ab ortu ad occasum circiter c. leucarum,vel,vt Osorius inquit, tercentum passuum millia interuallum esse dicitur.

Gange vrbs. *Gangari populi.*

Iuxta quem emporium Ganges.) Ptolem.Γάγγη vrbs regia Gangaridarum, qui (eodem teste) illi sunt,qui regionem illam omnem circa Gāgis ostia tenēt, sic dicti à Gange flu. Diodorus lib.3. Gangaros appellat, quos solos Alexandrū Magnum totius Asiæ imperio potitum, non oppugnasse,testis est Iustinus lib. 12. Gangaritas appellat nisi forsan mendum sit,& Gangaridas legendum. Plin. lib.6.cap.19. Nouissimæ gentes Gangaridum, Calingarum. Regio Partalis vocatur. Regis illorum potentiam, equestres, & pedestres copias ibidem describit. Eorundem meminit Q.Curtius lib.8. Diodor.17.lib.

Bengala regnum & regio.

Hæc autem regio, atque regnum hodie dicitur, regio regnúmque Bengala, ipséque sinus Gangeticus,

ticus, sinus Bengala, nimirum à Bengala metropoli, quæ ab ostio Gangis duorum dierum itinere distare dicitur. Vrbs est magna, optimum portum habens, cuius incolæ partim Saraceni necnon permulti extranei Arabes, Persæ, Abissini. Ædes habet circiter 40. mille, in qua Rex sedem & domicilium suum collocat. Distat à Tarnassari 700. mill. pass. Nonnulli (vt Castaldus) volunt esse Gãgem olim dictam, cuius hic Arrianus meminit: alii verò Baracuram, quam Ptolem. in sinu Gangetico, post Gangis ostium Antibolum nominatum, collocat. Est autem Bengala regio latissima, quam Ganges fluuius (à quo Bengala, quasi Gangala videtur dicta) interfluit, incredibili fertilitate prædita. Gens est colorata, neque deformis, nec inuenusta, ingenio acuto atque solerti prędita. Mercaturæ est dedita, lautissimè viuit, vestibus eleganter excolitur. Venere, & ingluuie, multisque vitiis astricta est. Præterea fidem minimè sanctam habet, dolis & fraudibus gloriatur. Vt plurimùm simulachra colit, multi tamen in eo regno Mahumetis sunt disciplinis adstricti. Rex Bengalensium Saracenus est potentissimus, magnis equitum copiis instructus, assiduè cum rege Narsingę bella gerit. Regem qui interimit, id Dei iussu atque mandato fecisse creditur. Verùm de regione hac atque gente, qui plura cognoscendi studio tenetur, legat Odoardum Barbosam, Ludouicum Vartomanum, Summarium Orientale. In hoc regnum Ioannes Syluerius Lusitanus anno 1517. profectus à Chatingami, atque Darracæ (quæ duæ Bengalæ ciuitates sunt) præfectis in fraudẽ inductus, pręlio atque virtute saluus euasit, indéq; in Zeilãdam insulã profectus est. *Bengalæ regionis fertilitas.* *Bengalæ incolæ.* *Rex Bengalensium.* *Chatingami. Darracæ.*

Malabathrum & Gangica nardus.) Nicolaus Contius Gangis ripas suauissimis frugibus, atque fructibus redundare dicit, inter quos fructum quendã Musa patria lingua dictum commemorat melle dulciorem ficubus similem: Ibidem cannas siue arundines adeo longas, & crassas scribit nasci, quas vnus homo brachiis non possit complecti, ex quibus scaphas exiguas, piscatoriis nauigiolis similes conficiunt, quarum ibi in nauigando maximus est vsus. Gangeticam porrò hanc regionem hodie Bengala dictam, Barbosa & alii gossipio, zinzibere, pipere longo, arundinibus succharinis, malis aureis, citriis, aliisque huiusmodi fructibus, necnon gallinis mirificæ magnitudinis, equis, vaccis, veruecibus, omni denique genere pecorum refertam esse testantur. *Malabathrũ & Gangica Nardus.* *Musa fructus.* *Arundines grãdes.* *Bengalæ fertilitas.*

Pinicum.) Ipsum Gangem auri, atque gemmarum plenum esse Plin. & lib. 33. cap. 4, & lib. vlt. c, vlt. (vbi Acesinum atque Gangem gemmiferos appellat) clarissimè testatur. In eodem fluuio teste Plin. lib. 9. cap. 3. anguillæ tricenorum pedum olim fuerunt repertæ. Necnon, eodem teste, lib. 9. cap. 15. Siluri, quos plataniſtas vocant, rostro Delphini, & cauda, magnitudine quindecim cubitorum. Item, quos Plin. Statij Sebosi testimonio probat in eodem olim nati sunt vermes binis branchiis sexaginta cubitorum, cærulei, qui nomen à facie traxerunt, quorum tantæ vires, vt elephantos ad potum venientes mordicus comprehensa manu eorum abstraxerint. De delphinis & crocodilis Gangis Strab. 15. Artemidorum testem citans. Nec verò solum Gangis aquæ tantorum monstrorum sunt nutrices, verum etiam salubres, & hodie religionem possidere ab incolis existimantur, ita vt multi vel vt morbos depellant, vel vt animos scelere pollutos expient, illis frequenter abluantur. Hanc vim lustralem idcirco Gangi tribuunt, quòd illum ex terrestri illo Paradiso, in quo primi nostri parentes à Deo fuerunt collocati, promanare persuasum habent. *Ganges aurifer.* *Anguillæ miræ magnitudinis.* *Siluri.* *Vermes monstrosi.* *Delphini. Crocodili.* *Gangis aquæ salubres & lustrales habentur.*

Sindones Gangeticæ eximiæ.) In Gangetica hac, siue Bengaliensi ora hodie quoque gossipium, sericum, & varia, multiplicia, atque præstantissima lina vestes, atque panni reperiuntur. Cuiusmodi sunt quos vernacula lingua, Mamuna, siue Namone, Daguza siue Doazar, Cautares, siue Ciantaros, Lizaros Topaticos appellant, qui quidem passim in Turcia, Soria, Persia, Arabia foel. totáque India distrahuntur singulis annis quinquaginta naues gossipinis, sericisque pannis onustæ abducuntur, vt testis est Vartomanus, Barbosa, &c. *Sindones Gangeticæ.* *Bengalenses vestes, & panni.*

Aurifodina. *Aurifodinæ.)* Ipsum Gangem auri ramenta habere Plin. testatur. Prætere apud Gangaridas, Hypanim & Megarsum amnes aurum ferre testis est Dionys. Afer. Ac omnino vniuersa India præsertim verò vlterior, auri, argenti, margaritarum, atque gemmarum est affluentissima.

Caltis numisma aureum. *Numisma aureum Caltis.)* Hodie quoque in Bengala monetæ species vsitata est Calais nomine, quæ vox vocabulo Caltis (qua hîc Arrianus vtitur) perquàm est affinis, cuius mentio fit in Summario Orientali.

Insula Oceani. *Insula Oceani.* Plin. lib. 6. cap. 19. Insulam in Gange dicit esse magnæ amplitudinis, quæ continet gentem, Modogalicam nomine. Paulò antè mentionem fecit Arrianus noster continentis aureæ, quam dixit extremam esse regionem versus ortum. Insulæ duæ extra Indi ostium sunt Plinio, Solino, Melæ, Martiano, quarum vna Chryse, siue Chrysera, altera Argyre, siue Argyrea dicta ob auri nimiam & argēti quandam copiam. Stephanus χρύσην. i. auream insulam à Dionysio appellari dicit, ob auri copiam, & Chersonesum, simili χρύσην. i. auream in India extra Gangem à Martiano commemorari. Ac omnino videtur Chersonesus illa aurea his à Ptol. tangi, quam Ptol. inter sinum Gangeticum, & sinum Magnum (quem volunt esse mare Sur hodie dictum) interponit. Hāc constat Auream cognominatam ob auri magnam vim, quæ in illa nascitur. Quidam (vt Iosephus) existimarunt hāc esse regionem illam Ophir, ex qua Sacræ literæ testantur magnam auri optimi (quod Obrizum, quasi Ophirizum dicitur) copiam Salomoni fuisse aduectam. Alii tamen volunt Ophir esse Cefalam (de qua suprà) alii regionem Pegu hodie dictam, nonnulli Taprobanā siue Sumatram, quæ omnes auro abundant. Verùm vtut hæc se habeant, illud quidem inter plerosque ferè Cosmographos hodie constat auream Chersonesum esse eā quę hodie Malacha dicitur, à metropoli illius regionis Malacha nomine, quam Alph. Adrianus vult eam esse quæ Tacola à Ptol. appellatur, quam Ptol. emporium & promontorium appellans primùm, ponit in Chersoneso aurea iuxta Chrysoanæ flu. ostia. Tametsi Castaldus Tacolam Ptolemæi vult esse ciuitatem hodie dictam Tauay, sed prior opinio est probabilior. Porrò Chersonesus aurea siue Malacha ad ortū sinu Chamboia (olim Perimulico dicto) ad occasum sinu Gangetico, siue Bengala, versus Meridiem freto, quod illam à Sumatra, siue Taprobana disterminat, versus Septentrionem vbi est in cōtinente, regno Siam circumscripta ac definita est. De hac sic Emmanuel rex Portugalliæ in epistola ad Leonem x. Pontificem scribit. Auream Chersonesum, inquit, Malacham accolæ appellant. Ea est inter sinum Magnum, & Gangeticum sita. Vrbs miræ magnitudinis, terra ipsa fœcundissima, & nobilissima, quas fert India mercium feracissima. Celebratissimum ob id emporium, vbi non modo varia aromata, & omnigeni odores, sed auri quoque, & argenti, ac pretiosorum lapillorum magna copia affluit. De eadem sic Osorius libro 6. & Odoardus Barbosa. Malacha vrbs in aurea Chersoneso, quæ & ipsa inde Malacha hodie dicitur ad ostium fluminis non valde magni (quod Chrysoanam Ptolem. appellat) sita est. Celeberrimum est Orientis emporium quatuor millibus passuum in longitudinem patet, latitudine perangusta. Arboribus, & variis fructibus abundat, frugibus, & rebus aliis ad victum pertinentibus, importatis vtitur. Fluuio, qui mediam vrbem interfluit, distinguitur, vtraque tamē vrbis pars inter se ponte cōiungitur. Ædes, & vrbis mœnia sunt magnifica, & eleganter extructa. Gens est colorata, & moribus, atque vitæ cultu ad humanitatem propensa. Lingua adeò suauis existimatur, vt omnes finitimæ regiones & insulæ etiam, quæ commercium cum ea ciuitate vllum habent valde ad vrbanitatem, & elegantiam pertinere arbitrentur linguam & orationem ciuitatis illius vsurpare. Gens est vestitu, & cultu lautissima, musicis oblectatur, in bello tamen est acris, & quæ facilè pro decore, & dignitate mortem appetat. Pertinebat hæc ciuitas olim ad regnum latissimum, & opulentissimum, quod

Marginal notes: Chryse insula. Argyre insula. — Chersonesus aurea vnde dicta. — Ophir regio. — Chersonesus aurea hodie Malacha. — Malacha metropolis olim Tacola. — Malachæ termini. — Chersonesus ab Emmanuele rege descripta. — Malacha vrbs. — Malachæ descriptio. — Malacha emporium. — Malachæ longitudo & latitudo. — Fertilitas. — Fluuius. — Ædificia. — Incolæ. — Mores. — Lingua suauissima. — Vestitus. — Belli studia. — Malacha olim regi Siamensi subiecta.

Siam appellant. Rex enim Siamensi Regi parebat. At quum ex portoriis ingentibus summas sibi opes comparauisset, & maiores quosdam diuitiarũ magnitudine spiritus assumpsisset, à Siamensi rege defecit. Hanc deinde libertatẽ partim armis, quibus Siamẽsi fortiter obsistebat, partim muneribus, quibus illius consiliarios, vt Regem à bello deterrerent, detinebat, facilè tuebatur. Hãc regionem atque gentem primò patefecit Doëgus Lopezus Siqueira, nobilis Portugallensis anno salutis 1508. vt testis est Osorius libro 6. Verùm quũ postea Saraceni proditione Portugallenses quosdam vnà cũ mercibus cœpissent, ac nonnullos eorum occidissent, Alfonsus Albuquercius eandem duobus acerrimis præliis commissis cœpit, opima præda capta, & in regis Emmanuelis potestatem redegit, & arcem in illa (quò facilius in officio, obsequióque contineret) munitissimã, ædificauit. *Malacha quãdo primũ à Portugal. patefacta.*

Post hanc regionem.) Sequitur Sinarum regio, olim China dicta, Verùm de illa antequam dicamus, breuiter & summatim de hac India vltra Gangem, siue vlteriore, siue maiore (vt nonnulli eam appellant, in qua etiam est Bengala, & Malacca) videtur dicendum. Hæc igitur Macyn, siue Cane à fluuio Gange, qui eodem nomine hodie est insignitus, appellata à Septentrione Scythia atque Serica, & regione Cambalu: à Meridie pelago Indico, & parte maris Prasodis, quod secundum lineam paralellam vsque ad opposita sinus magni extenditur: ab ortu Sinarum regione hodie China dicta, iuxta magnum desertum: ab occasu Gange fluuio terminatur. Hæc India multas insulas, gentes, regiones atque regna pulcherrima, amplissima atque opulentissima, quasi sinu gremióque suo complectitur. Inter hæc maximè insignia atque illustria sunt, quæ sequuntur. Bengala, de quo supra, Verma regio atque regnum ab vrbe eiusdem nominis, quæ supra fluuium Tocosanam sita est, sic appellatum, ab vna parte cum Bengala, ab altera cum regno Pegu coniungitur. Portu maritimo ad mercaturam faciendam apto caret: illius incolæ homines sunt nigro colore præditi, nudi incedunt, pudendáque gossipinis atque sericis pannis tecta habentes. Regio regnúmque Aracan, siue Araquem cognominatum ab Aracan illius metropoli, quam nonnulli volunt illam esse, quæ Cosamba à Ptolemæo dicitur. Tametsi Castaldus Cosambam vult esse Satigan hodie dictam, de qua suprá. Regnum hoc inter Bengalam, & Aua interpositum, amplum esse dicitur, maritimi portus expers. Illius Rex multas vrbes, vicos, regiones possidet, equos, & elephantos (qui ex regno Pegu adducuntur) innumeros habet, opibus, atque copiis militaribus valde est instructus, assidua cum vicinis bella gerens. Delitiis, voluptatibus, atque libidinibus supramodum indulget, maximum in penu suo Rex concubinarum numerum habet. Regni incolæ sunt colorati, nudi vmbilico tenus, obscœnas corporis partes sericis & gossipinis tegunt, auro atque gemmis ornantur, acerrimi sunt idolorum cultores, quibus magnifica fana ædificant. *Regio Sinarũ* *Indiæ vlterioris termini.* *Regiones Indiæ vlterioris.* *Bengala.* *Verma regio.* *Regnũ Aracã.* *Rex.* *Incolæ.*

Pegu regnum, siue regio post Gangem fluuium ad Solis occasum pertinet, & latissimis illius oræ terminis continetur, mare quod ad Sinam ex quadã parte pertinet, attingit, nonnulli volunt esse regionem λῃστῶν. i. pyratarum à Ptolemæo dictam. Hæc verò regio similiter nomen suum sortita est à Pegu illius regni vrbe primaria, quæ à mari viginti quatuor, siue triginta mille passibus disiuncta, iuxta maximum flumen sita est, quod ex altissimis montibus ortum suum habens, certis mensibus longè latéque in agros exundat, istósque mollitos & oblimatos semente facta oryzæ feracissimos reddit. Vrbem hanc nonnulli volunt olim Balongam à Ptolemæo fuisse appellatam, quam ille in sinu Magno inter Thagoram, & Throanam ponit. Alij tamen (vt Castaldus, Belleforestus) Pegu volunt esse Thriglyphon Ptolemæo (quod & Triglypton dicitur) in quo galli gallinacei barbati esse dicuntur, & corui & psitacci albi. Ipsius verò regnum maximis opibus, diuitiis, mercibns abundat, portus tres siue qua- *Pegu regnum* *Pegu vrbs alijs Balonga, alijs Triglyphon videtur & Triglypto.*

tuor maritimos Saracenorum,atque Ethnicorum frequentia celeberrimos,inter quos maximè excellit Martabane dictus,in quo & laccæ optimæ,ideo laccæ Martabanæ ab Indis dictæ, magna copia nascitur, & vasa porcellana pulcherrima fiunt.Regni incolæ ad rem militarem inepti,libidinibus & voluptatibus planè sunt addicti.

Martabanus Pegu regni portus cultissimus. *Incolæ*

Aua regio & regnum inter regnum Aracam,& Siam inreriacet,sicque denominatur ab Aua metropoli, in qua Rex ferè semper habitat. Vrbs est magna,& opulenta, emporiũ gẽmarum omnis generis, imprimis verò rubinorũ, atq; spinellorũ celeberrima.Hanc nõnulli(inter quos est Mercator)volũt esse vrbẽ Palibotrã,quæ valde olim clara,& illustris fuit.Hos toto(quod dicitur)cęlo errare Belleforestus rectè monet,quippe quũ Palibotra secundũ Strab.descriptionẽ lib.15.multis mille pass.à Gangis ostiis distet,sitq; in India citeriore: contrà verò Aua vltra locũ, vbi Ganges in mare intrat, sita sit in India nimirũ ulteriore.Idem ex Ptolemæo constat,qui Palibotrã ponit inter fl.Soas,& Gangem non procul à monte Vxento in India citeriore. Belleforesto itaq; Palibotra quidem videtur esse vrbs hodie Aruiragu dicta, quæ sita est in extremitate Gangis procul ab illius ostiis.Aua autem illa quã Ptol.Tugmã metropolim appellans iuxta Gangẽ collocat inter Palisarã,& Asabiũ.Castaldo tamen Aua videtur potius esse Arisabium,quæ Tugmæ est vicina. Regio Aua elephantis,equis,omníque pecorũ genere abundat.In eadem omnis generis gẽmæ, in primis verò rubini,& spinelli(qui & ipsi rubinis colore similes, splendore autem sunt inferiores)plurimi nascuntur in montibus Capelangam,qui olim Damasi dicti,regioni China sunt vicini,háncque Indiã à regione Mangi distermināt. Moschi quoque excellentissimi magna est in Aua , vt & in Pegu,copia,qui ex animali quodam paruo Gazelæ simili extrahitur, de qua Odoardũ Barbosam videre poteris.

Aua regio. *Aua vrbs.* *Auam non esse Palibotram.* *Palibotra Belleforesto videtur esse Aruiragu hodie dicta.* *Aua videtur esse Tugma.* *Aua alijs videtur esse Asabiũ olim dicta.* *Auæ animalia.* *Gemmæ.* *Capelangam montes gemmiferi olim Damasus dicti.* *Moschus.*

Siamense regnũ latissimũ,& opulentissimum orã ferè omnẽ extremæ Indiæ (quæ ad ortũ Solis spectat,& ad Septentrionẽ inflexa,sinu maximo,Sinarúmq; termino Occidentali definita est) amplectitur: & inde ad occasum cũ regno Peguensi coniungitur. Promõtorio autẽ, quod à Malaca circiter centũ & viginti pass.mill.abest,superato Malacã etiã (vt paulò antè dictũ est) cõtinebat. Regio Siam mirifica viriditate,amœnitate,atque fertilitate est prædita:ferarũ, atq; pecorũ omnis generis plenissima. Auri magna copia tũ in vniuerso regno, tum verò atq; inprimis in regione Paam reperitur,quæ est iuxta Malachũ versus Chinam sita,olim Siamensis,hodie Malaccensis ditionis. In Charãgor Regis quæ & ipsa ad Siamense regnum pertinet,magna est stanni copia,quod ceu merx pretiosissima Malaccam,indéque in alias Indiæ partes exportatur.

Siamense regnum *Siam regio fœcunda.* *Aurum* *Stannum*

Belzui quoque(quod est arboris cuiusdã gũmi) sanè pretiosissimi,quod Saraceni zubaniabi appellant,duo genera in mediterranea regione Siamensi nascuntur,quorũ alterũ nõnisi igni impositum,odorẽ exalat, alterũ verò odoratissimum,ex quo storax cõficitur.Portus regni cùm alij,tum verò atq; inprimis duo nobiles,& insignes, nẽpe Tarnassari emporiũ celeberrimum, & Quedaa, vbi plurimum , optimum atq; pulcherrimũ piper nascitur:indéq; Malaccam, & in Chinã defertur.Rex eligitur plerunq; ex Regis genere oriundus,præsertim sororis Regis demortui filius,aut nepos:si verò is minus ad regni gubernacula aptus esse videatur,communi suffragio aliquẽ creant, quẽ censent esse optimum. Is apparatu atque copiis bellicis , tam pedestribus , quàm equestribus est instructissimus,sedem suam habet in Odia,siue Vdia ciuitate sita,iuxta Menam fl.(de quo postea)populosissima,in qua 50.millia hominũ reperiũtur, qui bellis sunt apti , venationibus(quoniã regio feris abundat)plurimũ vacat, pellices 500.& amplius habet,apud exteros atque peregrinos magna est in authoritate,incolis regni est familiarissimus. Atq; hi quidẽ hoĩes bene admodũ morati,atq; ciuiles,Regẽ suũ summa obseruãtia,obedientiáq; colũt. Ingenio & consilio

Belzui *Duo genera Belzui.* *Tarnasseri emporium præstantissimum.* *Quedaa emporiũ* *Odia ciuitas* *Incolarũ mores.*

cõsilio multum valẽt, secreta tacere, linguámque suã optimè frænare possunt. Cùm idololatriæ, tum mercaturæ, præsertim illi qui Chelij, & Chij dicuntur, maximè student, lingua Peguensi vtuntur, vasta corporis mole, albóque colore sunt præditi, Saracenis, quibus illic non licet arma gestare, infensissimi. Regni proceres (vt hoc quoque addamus, valde ridiculum) nõ modò crepitacula aurea (quod Peguenses quoque, & alii facere solent) verùm etiam adamantes, gemmas in membro virili gestare consueuerunt. Nunc antequam ad aliam regionẽ, siue regnũ Indiæ vlterioris accedamus, non est prętermittenda mẽtio ingẽtis cuiusdã lacus, ex quo flumina, per tria iã ex ordine cõmemorata regna Pegu, Aua, & Siam fluentia, oriuntur. Is lacus ad Boream situs Chiamay dicitur, ex quo sex insignes fluuij nascuntur. Horum tres quidem cum aliis fluuiis mixti atque coniuncti, ingens illud flumen efficiunt, quod per regnum Siam decurrens, ob aquarum abundantiam, Menan vernacula lingua, hoc est, aquarum mater dicitur, illius ostiorum latitudo est tredecim graduum. Quoad reliquos tres, illorum primus per regnum Caor (vnde etiã Caor dicitur) transiens supra Chatigã in nobile illud fluuij Gangis brachium per mediam insulã Sornagot exoneratur. Secundus verò Aua à regione per quam fluit denominatus, regnum Pegu, à regione Aua, atque Aracam separans, intrat in sinum Sabaricum, Nagraes, siue Nigraes hodie à promontorio cognomine nuncupatum. Tertius regnum Pegu, à Brema & Siam regnis disterminans, ac per Martabanem ciuitatem decurrens, inter Tauay & Pegu oppida similiter in sinũ Sabaricum, siue Nigraes exit latitud. 15. grad.

Ingens lacus nomine Chiamay.

Menan fl.

Caor fl.

Aua fl.

Nigraes prom.

Regno Siamensi proxima est regio regnúmque Camboia, quam mediam interfluit nobilissimus ille fluuius Mecon, cuius fontes sunt in regione China, quindecim plurimis & maximis fluuiis auctus, magnúmq; terrarũ spatiũ emensus, tandẽ multis ostiis in mare intrans, lacũ prius efficit, plusquã 60. leucarum magnitudine. Sed multis quoque aliis fluminibus abundat, per quæ nauibus, quas Lancharas appellant, quoquò versus mercandi, atq; prędãdi gratia vagãtur. Regio est oryzæ optimæ, pisciũ, equorũ, elephantorũ mansuefactorũ, pecorũ deniq; feracissima. Auri quoq; nonnihil habet, plurimũ eboris. Illius incolæ sunt bellicosi. Rex assidua cũ Bremensibus, Siamensibus, nonnunquã etiã cum Cãpaensibus bella gerit. Principes regni mortuo Rege non dubitant vnà cum Regis concubinis sibi voluntariã mortẽ resciscere. Sic in Tarnasseri & multis aliis Indiæ vlterioris locis fœminæ in defuncti mariti rogũ seipsas iniiciunt, vitámque vltrò finiunt. Hunc autem morem antiquissimum esse, Propertius testis est, cuius hæc sunt carmina ante annos ferè 1600. scripta.

Regnũ Cãboia.

Mecon fl.

Lanchara naues.

Camboiæ fœcunditas.

Mores Camboiẽsium.

Felix Eois lex funeris vna maritis,
Quos aurora suis rubra colorat equis,
Namque vbi mortifero iacta est fax vltima lecto,
Vxorum fusis stat pia turba comis.
Et certamen habent lethi, quæ viua sequatur,
Coniugium, pudor est non licuisse mori.
Ardent victrices, & flammæ pectora præbent,
Imponúntque suis ora perusta viris.

Regnũ Chãpa.

Idem Strabo, qui Tiberij temporibus floruit, testatur libro 15. Camboiam sequitur regnum Champa, siue Champaa latissimum, in quo plurimum nascitur oryzę, necnon ligni aloes, quod Saraceni Calambus appellant. Rex est opulẽtus, idolis addictus, equitatu pollens, cui continuũ cum Rege Cochinchina bellum intercedit. Sequitur regio regnúmque Cauchichina, siue Cochinchina à Portugallensibus, ab incolis Cachu appellatũ, inter Cãpaa, & China sitũ. Regio multis fluminibus alluitur, in quibus mercaturã passim in locis exercẽt, caret ciuitate, ac portu maritimo. Rex est potẽtissim⁹, multas habet naues, quas Lãcharas vocãt, luncoo circiter 30. aut 40. Rex pariter atq; incolę & idololatrię

Aloes lignũ Calambus dictum.

Regnum Cochinchina.

Lanchara naues

& rei militaris studio flagrant. Saracenis mirum in modum sunt infesti.

De Malacca suprà dictum est. Atque hæ quidem sunt principes, maximæq; illustres regiones Indiæ vlterioris quæ inter Bengalensem regionē, de qua antea, & Chinam (cuius hîc Arrianus mentionem facit) sunt interpositæ, de quibus breuiter ex Summario Orientali, Vartomano, Barbosa, Contio, Barroso, Osorio, & aliis hæc sint dicta. Qui plura de iisdem cupit cognoscere, authores antè recitatos poterit legere.

Gangis, & Chersonesi aureæ situs

Verùm minimè hîc silentio possum prætermittere, Gerard. Mercatorem longè alium, quàm cæteri, Gangis, atque Chersonesi aureæ situm facere: quam quidem ille suam opinionem, descriptionémque huiusmodi verbis atque rationibus confirmat. Ea quæ longa experientia discuntur, ad perfectam veritatis cognitionem progredi, non autem falsitate obscurari debent, sic instituenda sunt, vt castigatis quæ per manifestas rationes falsa sunt, probabilia retineantur, donec experientiæ, & ratiocinationes omnes inter se consentaneæ res ipsas in sua veritate ob oculos ponant: talis est Geographia, quā si volumus veterum inuenta temerè quauis occasione transponere, commutare, aut inuertere, non modò non perficiemus, sed pro vnius erroris emendatione veritates deprauabimus, & confusissimam tandem terrarum & nominum congeriē faciemus, in qua nec regiones suis locis, nec nomina suis regionibus reponantur, quale quid hodie in Indiæ descriptione fit à Geographis, dum nimis absurdè Gangem celebratissimum fluuium occidentaliorem faciunt Cincapura promontorio & Taprobana, qui veteribus multò fuit orientalior, atque vniuersam deinceps Indiæ descriptionem (quæ apud Ptolemæum est) inuertūt & confundunt, nihil illi vltra dictum promontoriū concedentes, quod in primis nobis refellendum est, quò Ptolemæo sua stet authoritas, & Geographica veritas eruatur, quæ non minus vera nomina quàm veros locorum situs postulat. Ac primùm constat eam descriptionem non obiter à Ptolemæo congestā esse, sed inde vsque ab Alexandro magno multorum terra marique profectionibus, multorum obseruationibus hanc figuram accepisse, & emendatius collectam à Marino, integritatique à Ptolemæo restitutam: quare quū tot seculis, tótque artificibus elaborata sit, non est possibile tam enormiter à vero recedere, vt tam longi litoris transpositione fallat, neque enim poterat tantarū litoris partium, quantæ sunt à Comara promontorio ad Taprobanā, adiacénsque ei promontorium, ac dehinc ad Gangem & Auream, neque tam frequentatarum (vt copiosa locorum descriptio arguit) consequentia ignorari, vt quæ prior erat, posterior poneretur: & Ganges longo interuallo Taprobanam sequeretur, qui (vt nostri volunt) multo antecedere debebat. In directionū cursu falli poterant veteres propter nauigandi artem adhuc imperfectā, & quòd neglectis ferè directionibus, litora soleant legi. In particularium itidem locorum transpositione errare poterant: at sanè in huiusmodi, quā diximus, consequentia, nequaquam. Arrianus grauis author in Periplo veritatis nobis iudex est, cui ab Indo in Meridiem est Comara, vnde iuxta consequentiam litorum per Colchos, Comaram, Coducam & Sopatinan peruenit in Taprobanā, & adiacentem illi regionem Azaniam, vbi nunc Malacha est nostris, & Ptolemæo Mesolus fluuius, Arriano item Mazalia regio, postea per Desarenam, Cirradas, Bargisos, Hippoprosopos, demum ad Gangem fluuium, & emporiū pertingit. Adhæc via regia stadiorum 20000. quæ est ab Indo ad Gangem, & Palibotram apud Strabonem libro 15. non alio loco Gangē admittit quàm quò nos eum cum Ptolemæo posuimus. Non enim intimus recessus Bengalici sinus, quo hodie veterum Gangem transferunt, eousque elongari ab Indo potest, seruatis directionibus, & earum dimensionibus, vt propositam distantiam Palibotra Gangi imposita seruet, simul perpenso quod Ganges à Palibotra Orientem versus mare petat. Iam si cōsideremus triginta octo dierum iter quod Nico-

Gangem malè à nonnullis occidētaliorē statui Cincapurà, à Taprobana.

Arriani authoritas.

Comara.

Alia ratio ab interuallo Indi & Gangis.

Nicolaus de Conti Venetus confecit ab intimo ſinu Bengalico, & Auam flu- *Aua fl.* uium ad quem peruenit, multo maiorem Guenga Bengalico: non ineptè iudicabimus ad maximum Indiæ fluminum celebratiſſimúmque veteribus Gangem perueniſſe, quanquam alio forte ibi nomine vocatum. Auam quoque vr- *Aua Palibotra.* bem eidem fluuio adiacentem credibile erit Palibotram eſſe quum ob magnitudinem (vt quæ quindecim miliarium ambitu patet) tùm ob conuenientem ab oſtiis diſtantiã, ſeptemdecim enim diebus enauigauit Nicolaus, cum 6000. ſtadiorum ponat Strabo. Et ſanè quum eo loco, quo nos ſignauimus ſitos fon- *Guengæ fontes.* tes Guengæ Bengalici idémque quem poſuimus ipſius decurſus (vt Ioan. Barroſum teſtem habemus) quid abſurdius dici poterat quàm hunc eſſe veterum illum Gangem, cuius fontes conſtat iiſdem montibus quibus Indum ortos, & *Gangis fontes.* 280. mill. paſſ. tantum à Zaradro Orientaliſſimo Indum augentium fluuio (Pli- *Zaradrus fl.* nio teſte) diſtare, tùm etiam magna parte in Meridiem? Quare quũ neque fon- *Guengã non eſſe Gangem.* tes Guengæ, neque ſitus, neque longitudo ipſius, veterum deſcriptioni cõueniat, hunc eſſe veterum Gangem negamus, tametſi nomen eius referre videatur. Quinimò nec ipſi qui eius opinionis authores fuerunt ſuæ ſententiæ confidenter ſtare videntur, quum alterum finxerint Gangem iiſdem cum Guenga oſtiis ſe in Bengalicum ſinum exonerantem, ipſa nimirum diſlocatione eos redarguente. Adde quòd oppida aliquot & Moin ſiue Mien, aut Mein regnũ *Alia ratio.* huic fluuio, quem nos Gangem eſſe defendimus, debita ad ſuum quoque ficti- *Moin regnum.* tium Gangem tranſtulerint, quò perſpicuè intelligi datur verum illum & veterum Gangem alibi quàm in ſinu Bengalico quærendum eſſe. Præter ſolidas quoque iſtas rationes, vel figura ipſa littorum, & nomina paſſim inſcripta *Alia ratio.* veritatem oſtendere poterant. Comati enim promontorium & noſtri cũ Ptolemæo atq; Arriano ponũt, tum Cabo de Colle quid aliud ſonat quàm Callaicũ Ptolemæi aut Colchicũ Arriani? Quid cõſonantiùs quàm Iameri & Cabaris ſiue Camara, Pogu vel Pegu & Poduca, Tauay & Taua, Malanga & Malaca, Cãtan & Gãge oppidũ cum fluuio maximo, qualẽ veteres quoq; Gangẽ teſtãtur? Denique ſi hic non eſt Ganges vbi poſuimus, quò referentur tot inſulæ in ſi- *Alia ratio.* nu Gangetico à Ptolemæo poſitæ, quum in Bengalico ſinu non reperiantur? Tenemus ergo Cantam maximum fluuium eſſe Gangem à veteribus celebra- *Cantam eſt Ganges.* tum, & Auream eſſe non quæ nunc Malaca eſt, ſed Iapan inſulam, vt ex Ar- *Aurea Cherſoneſus hodie Iapan inſula.* riano & Mela liquet, tametſi peninſulam faciat Ptolemęus, apud quem & Sebana emporium hodiernum inſulæ nomen videtur obtinere: M. Paul. Ven. lib. 3. cap. 2. dicit eam conuenienter antiquo nomine ſuo, auro abundantiſſimam eſſe. Præterea inſulam Bunneo eſſe, quæ Ptol. Bonæ fortunæ, Celebes, Ambon *Bunneo inſula olim Bonæ fortunæ.* & Gilolo eſſe quæ Sindæ appellantur, Mindanao cum vicinis quatuor maioribus Baruſſas vocari refellere non poſſumus. Nomina item quædam in recentioribus tabulis inuenio quæ Mangi & Canthaium regna Ptolemæo cognita fuiſſe manifeſte doceant, & ad ſinum Magnum, quem Plinius Chryſen vocat, pertinere, vt ſunt in Mangi regno Pagraſa, Donei, Caracaran, Agonara, Tartaho, in Cathaio autem Aſpicia & Brema, quibus apud Ptolemæum reſpondent Pagraſa, Daona, Lariagara, Aganagara, Cortacha, Aſpithara, Brãma, vt dubium nullum ſit Gangem Taprobana Orientaliorem eſſe, rectéque deinceps Chryſen inſulam & ſinum Magnum ſequi, vltra quæ Cattigara Sinarum ſtatio poſtremus Ptolemaicæ deſcriptionis terminus Orientalem noſtræ continentis extremitatem poſſidere, & in regnum, quod hodie Tenduch *Tenduch regnũ.* vocatur, incidere videtur.

Quoad verò Sinarum regionem, quæ hodie & Mangi, & Cin ſiue China *Regio Sinarum videtur & Mãgi & China eſſe hodie.* dicitur, in nouem regna diſtincta, pulcherrimam illius & elegantiſſimam Oſorij deſcriptionem hîc ſubiiciam cui reliqui ſcriptores cõſentiunt. Sinarum, inquit, regio eſt latiſſima: ab ortu námque Solis vltima terrarũ exiſtimatur: ab *Deſcriptio Sinarum regionis.* occaſu, vltimis Indiæ terminis definitur: ab Auſtro, Oceano alluitur: à Septen- *Termini.*

trione verò montibus altissimis multa niue & glacie concretis includitur. Ea

Scythæ Barbari.

parte, quę ad Septentriones spectat, ab occasu cum Scythis (quos Tartaros appellant) qui ad Orientem pertinent, continens est. cum quibus continenter

Scytharum & Sinarum mores.

bella gerunt. Scythæ viribus, Sinæ ingenio & artibus excellunt. Sic fit, vt sæpe à Scythis virtute superentur, & ipsi vicissim non rarò Scythas dolis & artificio vincant. Montes tamen qui à Septentrione in Austrum procurrunt, Scythas à Sinis dirimunt. Valles atque camporum planicies interiectas Sinæ mu-

Sinarum regionis fertilitas.

ris latissimis ita muniunt, vt Scytharum impetum à se facilè propulsent. Regio est maximè omnium fertilis, & abundans rebus omnibus ad vitæ cultum, &

Incolarum descriptio.

luxum, & elegantiam necessariis. Homines qui plagam Australem incolunt, colorati: qui terras Septentrionibus subiectas habitant, candidissimi sunt. Omnes lautissimè viuunt, conuiuium scienter instruunt: vestibus gossypinis, & laneis, & bombycinis auro etiam intertextis, prout anni tempus postulat, amiciuntur: & quum hyems maxima est, præsertim in regionibus Aquiloni subiectis, variis animantium pellibus ad vestes introrsum fulciendas vtuntur. Equis eleganter instratis vtuntur: vitam cultui Gallico & Germanico non absimilẽ multis in rebus instituunt. Ludis, & iocis, & vini copia frequenter oblectãtur.

Studia Sinarum incolarum.

Amoribus atque libidinibus nimium dediti sunt. Mulieres nobiles carpentis bombycina veste, & auro pulcherrimè facto, & vndique tectis per vrbem vehuntur. Cantibus, & symphoniis, & instrumentis Musicis animorum curas iucundissimè relaxant. Auguriis dediti sunt, sortibus euentura prædicere nituntur. Magos in honore habent: mathematicas disciplinas colunt, & astra diligenter obseruant. In libris describẽdis, & rerum memoria propaganda, æneis formis vti solẽt: quarum vsus adeò antiquus apud illos est, vt qui primus eam artem excogitarit, ignoretur. Arte & structura non parum eleganter, magnis-

Sinarum religio.

que sumptibus ædificant. Templa amplissima, multísque statuis & picturis illustrata frequentant: & quamuis varia simulacra venerentur, vnum tamen Deum rerum omnium opificem, & rectorem præcipuè colendum esse dicunt,

Sinarum dij.
Namma Dea apud gentem Sinarum.
Simulachrum deæ virginis.

eique potissimum supplices præces adhibendas. Vnius mulieris imaginem, quam appellant Nammam (quam aiunt esse apud Deum summum humani generis aduocatam) honoribus summis afficiunt. Est aliud apud illos simulachrũ virginis, quam tradunt fuisse regis cuiusdam filiam, & rerum cælestium cupiditate, omnes opes humanas neglexisse, vt diuinarum contemplatione frueretur. In huius tutela Sinarum gentem esse credunt. Alius apud illos Deus sanè

Alius Deus Sinarum homo.

sanctus habetur. Hunc hominem fuisse narrant fortissimum, atque tantis virtutibus præditum, vt miracula multis in locis ediderit. Quorum illud potissimũ fuisse dicunt, quòd semel armatus ense nudo in fluuium proiecto, quasi quodã lembo inuectus, ingentem fluuium traiecerit, vt suis, qui ab hostibus in prælio vehementissimè premerentur, auxilium afferret. Hunc ob præclaras virtutes, & egregium iustitiæ splendorem, in diuos relatum fuisse commemorant. Mul-

Artifices egregii.
Ædes religiosorum.
Virginum sacrarum collegia.
Artium studia apud illos vigẽt.

tos alios diuos habent, quibus statis diebus honores instituunt. Sunt excellentes artifices & egregii pictores. Ædes amplas ædificant, quibus homines religiosi, vt rebus diuinis vacent, includuntur. Similiter, & virginum collegia, quę religionem sanctiùs obseruent, instituunt. Literis operam dant: qui in illis maximos progressus habent, maximis honoribus afficiuntur. In studiis genere antiquo sermonis vtuntur, imperitis ignoto, quemadmodum apud nos, qui artiũ maximarum disciplinis student, linguam Græcam aut Latinam perdiscunt.

Regis cultus.
Reipubl. tres partes.

Qui iuri ciuili student, in magno honore sunt. Regem quasi quoddam cæleste numen colunt, qui tamen rarò admodum se conspiciendum exhibet: Respub. in tres partes distributa. Principatum ij qui in disciplinis, & iuris studio valdè profecerunt, obtinent. Secundus honoris gradus militibus assignatur. Postremi ordinis sunt, qui artes fabriles colunt. In studiis quantum quisque profecerit, iudicio eorum, qui maximis artibus præsunt, examinari solent. Sunt autem

tem ordines horum iudiciorum gradatim instituti, ita, vt ei, qui infimi ordinis approbationem consequutus est, si velit ad altiorem locum dignitatis aspirare sint grauiora doctiorum hominum iudicia subeunda. Qui plurimis & doctissimis probatus extiterit, is ampliores in Republ. honores cõsequitur. Sunt in sceleribus vindicandis acres. Nemini sano, quamuis oculis orbatus sit, mendicare permittitur. Cæci molas trusatiles versando sibi victum parant. Homines exteros difficillimè in vrbes suas admittunt ne moribus externis obliti, ab institutis suis paulatim deducantur. Comœdiis plurimum delectantur, & ita sunt in Venerem propensi, vt varias libidinum formas excogitent. Dæmones consulere dicuntur. Hi mores & instituta Sinarum sunt, quæ perstrinximus.

Sinæ acres sceleris vindices. Mendicare nemini permittitur. Cæci molas trusatiles versant. Comœdiæ. Veneri deditι.

Thina.) Ptol. Θεῖναι Thinæ appellat metropolim quam, inquit, affirmant non habere ærea mœnia, nec quicquam ἀξιόλογον. i. memoratu dignum. Ger. Mercator vult hodie Tenduc appellari.

Thina metropolis.

Sita est sub Vrsa minore.) Arriani hoc in loco errores de situ Thinæ, de mari Caspio, atque Meotide palude Rhamnusius his verbis perstringit. Quoad situm ciuitatis mediterraneæ Thina nuncupatæ, sub Vrsa minore, necnon quoad partes oppositas Ponto atque Caspio mari, existimo Arrianum hallucinatum fuisse. Nimis enim illam longè versus Boream extendit, versus regionẽ Cataio. Regionem verò China Portugallenses depræhenderunt verè esse regionem olim dictam Sinarum. Preterea paludis Mœotidis, atque maris Caspij illum non habuisse veram notitiam, inde constat, quod illam affirmat per mare Caspium transeuntem in Oceanum exonerari. Id quod à vero longè est alienum. Verùm ille in hac re sequutus est veterum scripta de quorum opinione pauca dicam: Strabo vir eximius ratæque doctrinæ, à quo omnia monumenta veterum Cosmographica perlecta fuerũt, affirmat vniuersam terram habitabilem Oceano circumfusam atque circundatam esse illiúsque quatuor maximos sinus facit. Primum versus Septentriones, vbi intrat in mare Caspium, ab aliis Hircanum appellatum: duos versus Meridiem, qui sunt sinus Persicus, & Arabicus. Quartum, qui magnitudine reliquos omnes superat, illic vbi Oceanus intrat in mare nostrum iuxta fretum Gibralterra, qui extensus ad Soriam vsque efficit mare maius. Hæc maria Strabo mediterranea appellat, propterea quod intra terram posita sunt. Verùm nostra ætate tot passim nauigationibus in hoc terrarum orbe factis compertum est hanc veterum opinionem falsam esse, nec vllum esse mare, quo tota terra cingatur, quin potius omnia maria ab ipsa terra cingi, ita vt omnia verè mediterranea possint appellari. Præterea ipsum mare Caspinum à Caspiis montibus, Hyrcanum ab Hyrcania (hodie Straua dicta) olim nuncupatum: circumquaque lacus cuiusdam instar clausum esse, ita vt plurimi & maximi fluuii in illud exonerentur, contrà ex illo aquarum nihil quicquam exeat, nec denique paludem Mœotidem in illud influere satis supérque constat. Hæc ille. Verum de Ponto, quod mare maius, Caspio mari, quod mar de Bachu, siue Bachan, atque Mœotide palude, quæ Zabuch hodie dicitur, satis multa dicta sunt in periplo Ponti Euxini.

Situs Thinæ. Arriani error in situ Sinarum à Rhamnusio deprehensus. Error Arriani de Mœotide. Strabo terram Oceano circumfusam facit. Sinus Oceani quatuor secundũ Strab. Mœotis non influit in mare Caspium.

Gens corpore mutilo.) Ptol. Inter Imaum (Altai hodie dictum) & Bepyrrum montem ponit, Tacoræos, Corancalos Passadas populos, hísque subiungit supra Mæandrum sitos Pladas, quos ait βησάδας *Besadas* quoque appellari, homines κολοβοὺς, πλατεῖς, δασεῖς, πλατυπροσώπους, λευκοὺς τὰς χροιὰς, hoc est, mutilos, latos, crassos, lata fronte, colore albo præditos. Videntur ergò iidem planè esse, quos Arrianus proprio nomine σησάτας, Ptol. βησάδας appellat, quósque vtérque auctor κολοβοὺς, atque πλατυπροσώποις fuisse ait. Idem Ptol. paulò post locum ante recitatum subiungit. Regionis χρυσῆς, hoc est, aureæ, ob auri metalla cognominatæ, incolas similiter λευκόχροας, δασεῖς, κολοβοὺς, καὶ σιμοὺς, hoc est, albi coloris, hirsutos, mutilos, simos, illis superioribus ferè similes.

Imaus hodie Altai. Populi Pladæ. Sesatæ iidẽ qui Besadæ, Ptolem.

Ἐνμοί.) Σιμοὶ videtur legendum.

cap.26.ſcribit arborem eſſe in Syria folio conuoluto, ex quo exprimitur oleũ ad vnguenta,fertiliorem tamen eius eſſe Ægyptum. Garcias dicit ſe ex medicis Memphiticis,Damaſcenis,& Aleptinis quæſiuiſſe an malabathrum hodie in Syria,& Ægypto naſcatur,ſed omnes id vno ore negaſſe. Plin. malabathrũ laudatius ex India ſcribit venire, idémque author vnà cum Dioſcoride & Auicenna illud in paludibus Indicis,lentis paluſtris modo,aquis innatans,ſine radice creſcere teſtatur.Idque(vt Dioſcorides addit)collectũ ſtatim lino trãſuitur,& ſiccatum reconditur.Tradunt ſiccatis æſtiuo feruore aquis , humum aridis fruticibus vri,quod vbi non fit,non amplius renaſci.Garcias contrà oculatus teſtis,in procera arbore procul ab aquis,tum multis aliis in locis , tum in Cambay hodie naſci ſcribit. Idem prætereà ait, non eo modo colligi , vt Dioſcorides tradit,ſed collecta in faſciculos colligari,atque ita venire,id quod Ariani noſtri deſcriptioni magis congruit. Plinius illud odoratius croco eſſe dicit,quod Garcias pernegat. Dioſcorides ſapore nardum imitari & odore caput ferire ait:idem de ſapore Plin.affirmat,Garcias contrà,neque nardi ſaporem eſſe,neque tam validi eſſe odoris, atque ſpica nardi, ſed ſuauioris , neque odore vt reliqua odorata, caput ferire teſtatur. Dioſcorides illud nullo ſalis guſtu eſſe dicit.Contrà Plinius nigricans,ſcabrúmque quodam ſalis guſtu eſſe dicit. Et Lãgius quoque epiſtol.medicinali 67.At verò,inquit, vtrumque tam arboreum,quàm paluſtre malabathrum , non tantùm in mediterraneis Indiæ locis (vnde folium Indi appellatur) ſed etiam circa maritima Erythræi æquoris(quod ſyluis abundat)litora,& ſtagna naſci, ſalis eius ſapor indicat qui herbis maritimis eſt peculiaris.Quoad illius vires præclaras & eximias,Dioſcorides,& hunc ſequutus Plinius lib.23. cap.4, illud affirmant,iiſdem,quibus nardus,ſed efficacioribus præditum vrinam ciere,ac ſtomacho prodeſſe.Lippitudinibus,inflammationibúſque tritum,& in vino ferueſactum flagrantiſſimi odoris commodè illini.Subditum linguæ oris halitum, & ſuauitatem commendare.Veſtium quoque odorem interpoſitum ſeruare, ab eroſione tueri. Hæc illi.Quoniam ergò & odore,& ſapore,& facultatibus nardo Indico ſimile,non mirum eſt,ſi(vt Dioſcorides inquit)nonnulli arbitrati ſunt malabathrum eſſe nardum Indicum.Nonnulli etiam hodie malabathri folia cum gariophyllorũ & cum canellæ foliis , quibus cum magnam habet affinitatem , confundunt, vt teſtis eſt Garcias.Hinc Garcias,Mathiolus & alii , vbi malabathro opus ſit, caſiam odorantem, vel Indicum nardum ſupponendum putant Galenum ſequuti,lib.7 & 8. ſimpl.medicam. Amatus Luſitanus,& alii malabathrum idem volunt eſſe quod betrum,quod & ipſum folium eſt Indicum,probabili ſanè ratione ducti,quoniam (vt Amatus inquit) eædem ferè ſunt vtriuſq; facultates. Alii contrà,vt Garcias,diuerſa eſſe folia tradunt , quippe quum Auicenna ſeparatim de vtroque ſcribat,de Malabathro quidẽ (quod Cadegi appellat) lib. 2.cap.259.de Betre autem(quod ille Tembul vocat)lib.2.cap.707.Adde,quod (vt Garcias inquit)ſi quem Arabem,aut Æthiopem interroges,quid ſit Betre, ſtatim Tambul reſpondebit. Hoc vero folium Indi quidem Betre,ſiue Bettre, item Betol,Betcli appellant à Betel fluuio inſigni , qui non procul à Cambaia fluit,quod Indiæ regnum à Perſide per maritima ſecundum , à nonnullis dicitur.Plurimum enim teſte Odoardo Barboſa,circa illum fluuium naſcitur.Auicenna Tembul,Arabes,& Perſæ vulgò Tambul,& Tambor appellant. Eſt Betre,teſte Garcia,folium ſimile ferè Mali medicæ folio,oblongius tamen, & per extremum arctius , venas , ſiue coſtas per longitudinem excurrentes habens. Scaliger dicit in planta naſci,quæ aduoluitur aliis hederæ inſtar,egétque pręſidio pedamentorum.Neque florem,neque fructum gerit. Folii facies, & magnitudo, quæ,& quanta Citrio,multis neruis,& venis quaſi ſtriatur . Hæc Scaliger nimirum ex Odoardo Barboſa. Hoc Garcias in omnibus Indiæ regionibus maritimis Luſitanis cognitis naſci ſcribit, nec in continenti reperiri , niſi

Malabathri ſapor ſalis ſimilis.

Malabathri virtutes.

Aliud Malabathrum, aliud Betrum.

Betri,quod Tambul dicitur, deſcriptio.

maritimis allatum. Inueniri etiam in Dultabædo, vrbe opulenta regni Decan, & in Bisnagar, sed minore copia. Hic iterum meminerimus, quod Arrianus noster Malabathrum in Muziri (quam nonnulli volunt esse Bisnagar) nasci scribit. Est autẽ Betri maximus & creberrimus apud Indos vsus. Id enim quotidie passim mandunt, in otio & negotio. Putant enim conferre multum secundæ valetudini, robur augere, sufficere vires in Venerem, corroborare cor & cerebrum, blennam è ventriculo tollere. Labia ex eo rubicundiora, dentes nigri fiunt. Cum iis in mensa etiam fructum esitant, quem Coffol dicunt, Palmulæ similem, pro bellariis. Quæ fructum fert hunc arbor, palmæ item similis est, & Areca nominatur. Folium Betre, si largius edatur mentem mouet. Idcirco fœminæ Tarnassari in defuncti mariti rogum seipsas iniecturæ, tãtum illius folii deuorant, vt amentes efficiantur. In Calecut viri & fœminæ incedentes passim hoc folium masticant, at in funeribus, & ieiuniis suis illo abstinent. Rex Calecutii quandóque superstitione impulsus ad annum à re venerea abstinẽs simul à Betri esu abstinet. Hæc Barbosa, Vartomanus, Aloysius Cadamustus, Scaliger, & alij. Betrum ergo, vt concludam, alii volunt esse idem quod Malabathrum, quod alii pernegant, alii de eo dubitant. Mihi quidem Betrum Malabathri quædam species videtur esse.

Betri vsus.

Betri luxus pestiferus.

Betri vsus in Calecutio.

F I N I S.





RERVM MEMORABILIVM IN TOTO PERIPLO MARIS ERYTHRÆI COMPREHENSArum, index amplissimus: prior numerus paginam, secundus lineam notat.

K.j.

Cyno-

Melinde

Q

R

S

incolæ

FINIS.

INDEX SECVNDVS PERIPLI MARIS ERYTRÆI Geographica continens.

Philo-

FINIS.

DEDERAMVS IAM HOC OPVS excudendum Typographo: interea quædam loca in vtriuſque nauigationis verſione accuratius inſpecta caſtigauimus: ea nunc ad operis calcem adijcienda curauimus, ne noſtra diligentia lector fraudaretur: Ac primum in Pontum Euxinum.

Prior numerus paginam, ſecundus lineam notat

Sunt etiam equites viginti quos & ipſos, &c. ἡ γὰρ τάξις αὕτη ὡς οἶσθα, πεζῶν ἐστιν, καὶ ἱππέας εἴκοσιν ὅσον ἐς διακονίαν ἔχει, ἀλλὰ καὶ τούτους τὰς λόγχας ἀκοντίσαι ἐδέησεν: hoc eſt. Cohors enim iſta vt ſcis, eſt peditum, & habet equites viginti, miniſterii tantum cauſa: veruntamen hos quoque oportuit haſtas iaculari. pagina 2. linea 27.

pag. 2. lin. 33. Primo quidem auris ſimul, &c. τὰ μὲν πρῶτα ταῖς αὔραις ταῖς ἐκ τῶν ποταμῶν πνεούσαις ἕωθεν, καὶ ἅμα ταῖς κώπαις διαχρώμενοι. id eſt primo quidem aura quam matutino tempore flumina ſpirant, & ſimul remigio vtentes.

pag. 2. lin. 35. Frigidæ enim ſunt, &c. vſque ad Deinde ψυχραὶ μὲν γὰρ ἦσαν αἱ αὖραι ὡς λέγει καὶ ὅμηρος, οὐχ ἱκαναὶ δὲ τοῖς ταχυναυτεῖν βουλομένοις: hoc eſt, frigidæ enim erant auræ vt ait Homerus. Sed ad conficiendum curſum celeriter minus idoneæ.

pag. 2 lin. 42. Id quod tantùm non exitii nobis cauſa extitit) ὅπερ καὶ μόνον ὤνησεν ἡμᾶς ſic legitur in Græco, id quod & ſolùm nobis profuit: ſed in margine legitur μονονουχὶ ὤλεσεν. id eſt, quod tantùm non nos perdidit. iudicium eſt liberum.

pag. 3. lin. 22. Quæ quum ſub petram quandam appuliſſet, in tuto verſabatur) αὕτη γὰρ πέτρᾳ τινὶ ὑφορμοῦσα, ἀσφαλῶς ἐσάλευεν. hæc enim ſcopulum quendam ſubierat, & ibi tuto fluctuabat.

pag. 3. lin. 27. Quæ dum appellebat, fluctu ante tempus tranſuerſo excepta ac in litus protruſa, afflicta, atque contrita fuit) ἐκείνην δὲ ἐν τῷ ὁρμίζεσθαι, πρὸ τοῦ καιροῦ ἐπιστρέψασαν πλαγίαν, ὑπολαβὸν τὸ κῦμα ἐξήνεγκεν εἰς τὴν ἠιόνα, καὶ συνέτριψεν quam portum capientem, & latus ante tempus vndis conuertentem, fluctus abreptam in litus eiecerunt, eámque colliſerunt.

pag. 3. lin. 37, Verum etiam claui, atque cera) ἀλλὰ καὶ οἱ ἧλοι, καὶ ὁ κηρὸς ἀπεξύσθη verum etiam claui: cera etiam deraſa eſt.

pag. 3. lin. 38. Ita vt nihil præter ligna deſideraretur, quorum, &c.) ὡς μηδενὸς ἄλλου ἢ ξύλων δεῖσθαι ναυπηγησίμων εἰς τὴν κατασκευὴν, ὧν τὰ πολλὴ ὡς οἶσθα ἀφθονία ἐστὶ κατὰ τὸν πόντον ita vt nulla re alia, quàm materia ad naues ædificandas apta, opus ſit, cuius materiæ copiam ingentem in Ponto eſſe non ignoras.

pag. 4. lin. 12. Ibique mortuus fuiſſe fertur) φημίζεται, καὶ ἐνταῦθα νόσῳ ἀποθανεῖν ibiq; morbo interiiſſe dicitur.

pag. 4. lin. 24. A Calo ſiue Pulchro abeſt viginti ſtadia) ἑκατὸν εἴκοσι στάδια διέχων ἀπὸ τοῦ καλοῦ: qui à Calo centum & viginti ſtadia diſtat.

pag. 5: lin. 19. Quo potu magis etiam quàm aquæ dulcis illa iuuari communis fama obtinet) τὰ δὲ πίνοντα τε ἡδέως ὁρᾶται, καὶ λόγος κατέχει ὅτι καὶ ὠφέλιμον αὐτοῖς τοῦτο τὸ ποτόν ἐστιν τοῦ γλυκέος μᾶλλον, id eſt, illa verò (de pecoribus loquitur) cernuntur lubenter bibere, & eam aquam dulci ſalubriorem creduntur experiri.

pag. 5. lin. 21. Color autem Phaſidis ſimilis eſt plumbo aut ſtamno aquæ immerſo, quod vbi conſtiterit puriſſimũ, ac ſplẽdidiſſimũ ſolet eſſe) ἡ δὲ χρόα τῷ φάσιδι οἵα ἀπὸ μολίβδου, ἢ καττιτέρου βεβαμμένη τοῦ ὕδατος καταστὰν δὲ καθαρώτατον γίνεται. id eſt, Color autem Phaſidos eſt ſimilis aquæ plumbo, vel ſtamno infectæ, quæ tamen vbi ſubſedit, puriſſima fit.

pag. 5. lin. 34. Niſi quod magis magis paulum dulceſcit) πλήν γε δὴ, ἔτι εἰς τὸ γλυκύτερον μεταβάλλει: dulcior tantùm fit.

pag. 5. lin. 36. Phaſianæ deæ apparet) ἵδρυται ἡ φασιανὴ θεός. dea Phaſiana ſita eſt, vel Phaſianæ deæ ſimulachrum apparet.

pag. 5. lig. 53. Propugnaculum autem siue castrũ: τὸ μέντοι φρούριον αὐτό. ipsum tamen castrum loci situ & validissimum, & ad nauigantium securitatem opportunissimum mihi visum est. τῇ τε φύσει τοῦ χωρίου ὀχυρώτατον εἶναί μοι ἔδοξεν, καὶ ἐν ἐπιτηδειοτάτῳ κεῖσθαι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ταύτῃ πλεόντων, id est, Et loci natura munitissimum est, & ita opportunè situm, vt eos qui eò appellunt à barbarorum iniuria tueri facilè possit.

pag. 10. lig. 10. ad Phadisanam promontorium, εἰς φαδισανὴν φρούριον, Ad Phadisanã Castrum, vel Castellum.

pag. 10. lig. 12. ad Polemonium decem εἰς πολεμώνιον πόλιν, στάδιοι δέκα ad Polemoniũ vrbem stadia decem.

pag. 10. lig. 22. Cùm hodie vicus sit, non admodum magnus: νῦν δὲ κώμη ἐστί, καὶ οὐδὲ αὐτὴ μεγάλη. hodie verò pagus est, & ne is quidem magnus.

pag. 10. lig. 46. Qunm prior ille non nisi ad commorandum paulisper in salo, & anchoris certo anni tempore sit accommodatus πάλαι γὰρ ὅσον ἀποσαλεύειν ὥρα ἔτους, ὅρμος ἦν. nam olim erat statio, in qua æstiuo tempore naues in salo, & in anchoris stari poterant.

ERRATA SIC CORIGITO.

Pagina 2, lignea 49. pro ea lege ex pag.23,lig. 47,felle p.24,l.51, *lege* spasmata p.26,l.45, in Ponto ficus tamen p.27, l. 3, hermodactylus & 27,eruginosas p.32,l.24,Bosporanos p.33,l.51.Manilia p.37,l.42,pro fanorum *lege* sacrorum p. 40,l. 39, Nacharis p. 8, l. 46, longè p.41,l.4, gratia sibi conciliauit p.8. l.21,testatur p.46,l.22,stirpe Galatarum p.48,l.40,Bospori Cimmerii l.47.pro Samaxobii *lege* Hamaxobii p.62, l.30.pro Archesiarcho Heresiarchæ *legendum* p.63,l.41. In Comanorum p.74,l.32, Ascræus p.85,l.21, castellotum p.90,l.21.vorticosus p.98,l.23,& Sebastopolis p.105,l.53,testatur Caucasum p.109, l.8,vorticem & vorticosum p.110,l.22, Similiter eum p.143,l.44,Lycophronem p. 147,l.47,dominarum p.154 l.28,Tauroscytarum p.156, l.25. vorticibus p.158,l. 47, Axiacásque p.162,l.51,Fluuius hic p.167,l.4,exhibuerunt remissa p.171,l.48, Moneant p.175,l.36,augetur,

DEDERAMVS IAM HOC OPVS excudendum Typographo: interea quædam loca in vtriusque nauigationis versione accuratius inspecta castigauimus: ea nunc ad operis calcem adijcienda curauimus, ne nostra diligentia lector fraudaretur:

Prior numerus paginam, secundus lineam notat

Speluncas) tuguria vertendum potius: vocabulum certè fuerit conuenientius τοῖς ἰχθυοφάγοις, qui pisces piscantur, & tuguria solent habere iuxta litora. Pagina 1. linea 20

pag. 1. lig. 26. Post Moschophagos) in Græco exemplari antecedit σης μικρὸν quodquũ mancum sit, puto suppleri posse id quod deest optimo sensu. sic ἀπέχουσα θαλάσσης μικρὸν vt referatur ad μεσόγειος, ἀπέχουσα, &c.

pag. 1. lig. 37. Scaphis tantummodo recipiendis aptus) in Græco exemplari est. καὶ σκάφαις μόνον τὴν ἀπόδρομον ἔχων) Sed puto legendum esse ἐπίδρομον: vt sit sensus, locus autem ille est importuosus, & scaphis tantùm permeari potest.

pag. 1. lig. 38. Post Ptolemaida Theron tria circiter millia stadiorum interuallo) fortasse melius, stadiorum circiter ter millium interuallo.

pag. 1. lig. 40. Emporium legitimum) νόμιμον, legitimum (ni fallor) intelligit iam Arrianus Emporium in quo homines legibus vterentur, & natura moribúsque essent humaniores mansuetioresque, vt opponat cæteris, quæ erant βαρβαρικὰ, in quibus erant homines immanes, & Barbari.

pag. 2. lig. 12. Elephantorum) in Græco exemplari est, τῶν φονευομένων ἐλεφάντων. Elephantorum qui cæduntur videlicet à venatoribus.

pag. 2. lig. 14. rarò autem in locis) σπανίως δὲ καὶ ἐν τοῖς παρὰ θαλάσσαν: aliquando tamen quanquam rarò in locis etiam maritimis.

pag. 3. lig. 35. Omnis generis fructus crudi, & immaturi: καὶ Διοπολιτικῆς ὄμφακος, id est, & immaturi racemi Diospolitani, est enim legendum Διοσπολιτικῆς.

pag. 3. lig. 47. Distans octingẽtis stadiis: πλοῦν ἀπέχουσα ὡς ὀκτακοσίων σταδίων: hoc est, maritimo cursu distans octingentis circiter stadiis.

pag. 3. lig. 48. Cuius portus est instabilis, & fluctibus obnoxius. ὁ δὲ ὅρμος ἐπίσαλος: statio autem eius est periculosa, & exposita tempestatibus.

pag. 3. lig. 49. Cui imminet promontorium orientem versus extensum: σκεπόμενο. ἀκρωτηρίῳ τῷ ἐξ ἀνατολῆς ἀνατείνοντι: ab ortu tamen Solis tegitur promontorio eminenti

pag. 4. lig. 5 Duobus itineribus: δύο δρόμους: fortasse melius bidui iter distat.

pag. 4. lig. 8. Continenti vicinam: ἔγγιστα est in Græco, proximam igitur potius.

pag. 4. lig. 14. Duorum aut trium dierum interuallo. ὁμοίως μετὰ δύο δρόμους, ἢ τρεῖς .i. æquè bidui triduiue itinere.

pag. 4. lig. 17. Ferrea sed pauciora, atque gemmea) σιδηρᾶ δὲ ἐλάσσω, καὶ λιθία, id est, ferrea verò pauciora, & lapilli, vel paruæ gemmæ.

pag. 4. lig. 24. Sed maior, ἐλέφας δὲ, καὶ σμύρνα σπανίως. Ebur autem, & Myrrha, rarò.

pag. 4. lig. 25. Post Mosyllum, quæ est duorum dierum nauigatio) ἀπὸ δὲ τοῦ μοσύλλου παραπλεύσαντα μετὰ δύο δρόμους: hoc est, à Mosyllo autem si prætereuectus fueris, post bidui nauigationem, occurrunt, &c.

pag. 4. lig. 35. Est Aromatum Emporium: extremum verò Barbaricæ continentis est Emporium ortum versus ἀπόκοπον) τὸ τῶν ἀρωμάτων ἐμπόριον, καὶ ἀκρωτήριον τελευταῖον τῆς βαρβαρικῆς ἠπείρου πρὸς ἀνατολὴν, ἀπόκοπον. id est, est Aromatum Emporium, & promontorium extremum Barbaricæ illius continentis orientem versus, Apocopum vocatum. Stephanus tamen (si modò mendo caret) numero multitudinis vocat ἀπόκοπα: & non Promontorium, sed Sinum in Arabia esse ait.

pag. 4. lin. 45 Tutum atque securum) tutum tectúmque potius, σκέπην habet Græcum exemplar.

pag. 4. lin. 49. Pòst Tabę, &c) hæc clausula fortaſſe melius sic poteſt conuerti: ab hoc Emporio Tabæ si ſoluas & quadringentis stadiis confectis, maris æſtum ſequutus Cherſoneſum prætereuectus fueris, peruenies ad alterum Emporium Oponem nomine.

pag. 5. lin. 50. Duos dromos) δύο δρόμους bidui itinere: sic enim appellat Arrianus curſum vnius diei, vel iter, quem aliâs δρόμον ἡμερήσιον & δρόμους ἡμερησίους vbi paulò pòſt facit mentionem τῶν δρόμων τῶν νυχθημέρων μετὰ δύο δρόμους νυχθημέρους, intelliges itinera, quæ non tantùm interdiu, ſed noctu etiam conficiuntur:

pag. 6. lin. 31. Prætenta) prætentus, refertur enim ad Oceanum ὠκεανὸς παρεκτείνων eſt in Græco: fortaſſe rectius exporrectus.

pag. 6. lin. 52. Mandris, Speluncis) fortaſſe rectius tuguriis.

pag. 7. lin. 44. Vilis, vel vulgaris) χύδαιος copioſa potius iam quàm vilis, aut vulgaris: quî enim poterat eſſe eximia, ſi vilis, & vulgaris fuiſſet.

pag. 8. lin. 2. Ligna ſiue vaſa ænea) καὶ χαλκουργήματα. & ſigna ænea, vel vaſa ænea:

pag. 9. lin. 8 Ipſa porro vtitur) ἔχει δὲ καὶ αὐτὴ σύγχρησιν, id eſt porro ipſa quoque vtitur iiſdem Emporiis, &c,

pag. 9. lin. 31. Ex arboribus thus producens) καὶ χώρα λιβανωτοφόρος ὀρεινὴ δὲ, καὶ δύσβατος ἀέρα παχὺν ἔχουσα, καὶ ὀμιχλώδη κατὰ τῶν δένδρων φερόμενον τὸν λίβανον verba Græca referunt creationem thuris ad aërem craſſum, & caliginoſum, non ad regionem.

pag. 10. lin. 30. In eam incidunt) εἰς αὐτὰς ἐπιβάλλοντες, ad eam appellunt: εἰς αὐτὴν enim puto eſſe legendum in Gręco.

pag. 11. lin. 4. Minimè inde poſſit à portu ſoluere) in Græco eſt, οὐ δύναται πλεῦσαι τὸ πλοῖον ἀπὸ δαίμονος δίχα λιμένος ſed illud δίχα λιμένος mendoſè legitur, ſic fortaſſe ἔξω λιμένος eſt legendum.

pag. 11. lin. 39. Non procul à Paſini regione) κειμένη καταπασίνου χώρα: ſic legitur in Græco. Sed mendoſè (ni fallor) fortaſſe legendum κατὰ πασίνου χώραν, vt ſit ſenſus Emporium oppoſitum Paſini regioni.

pag, 13. lin. 4. Naues vorticibus, &c) ἀποκέλλειν τὰ πλοῖα eſt in Græco: eſt igitur dicendum, ita vt ſæpenumero naues terra adhuc non apparente in breuia impingant, & raptæ interius vorticibus illis mergantur, & intereant.

pag. 13. lin. 15. Illi omnino eſt pereundum) ἀπόλλυνται: illi omnino pereunt.

pag. 13. lin. 38. Pecorum gregibus) βουκόλια δὲ ἐν αὐτῇ πλεῖστα, id eſt, armentorum autem maxima copia in ea eſt.

pag. 13. lin. 51. Boreã vergens) εἰς αὐτὸν ἐνδύνων τὸν βορέαν: Boreã verſus ipſum vergens.

pag. 14. lin. 15. Aquæ impetum) διά τε τὸν ῥοῦν τὸν περὶ αὐτὴν tum propter maris æſtum. quo circum alluitur.

pag. 14. lin. 43. Creſcunt, atque augentur) Hîc fuit omiſſum ἄχρι τριῶν ἡμερῶν, quod eſt in Græco exemplari: vt ſit creſcunt, atque augentur per triduum.

pag. 15. lin. 53. Vnguentum pretioſum quidem ſed non multum) μύρον οὐ βαρύτιμον, οὐδὲ πολύ. id eſt vnguentum neque magni pretii, neque multum.

pag. 16. lin. 29. Ea vtroque Emporio curribus (&c) κατάγεται δὲ ἐξ αὐτῶν πορείαις ἁμαξῶν, καὶ ἀνοδίαις μεγίσταις εἰς τὴν βαρύγαζαν, &c. Ex his autem Emporiis per loca inuia & difficillima, Barygazam plauſtris conuehuntur, &c.

pag. 17. lin. 37. Parum vini) οἶνος δὲ οὐ πολὺς vinum autem non multum: in Græco deinde exemplari ſequuntur hæc verba σπόζει δὲ τοσοῦτον, ὅσον ἐν βαρυγάζοις. quæ deſiderantur in verſione.

pag. 19. lin. 24. Atteritis naribus) ἐκτεθλιμμένων τὴν ῥῖνα depreſſis naribus.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina 1. linea 22. arena p. 10. l. 2. Taprobana p. 11. l. 34. Pſeudopylas l. 42. inſulæ p. 12. l. 27. [illegible] p. 18. l. 24. pro diſtat lege extat p. 19. l. 31. Plinium p. 20. l. 40 [illegible] p. 21. l. 37. in margine penetrauit l. 51. sic l. 52. pro [illegible] lege [illegible] p. 12. l. 11. [illegible] & [illegible] l. 19. in margine pro [illegible] lege [illegible]: p. 23. l. 21. Ioan. p. 32. l. 10 [illegible] l. 34. quæ intrant p. 37. l. 14 in margine pro regionis lege regio l. 27. Olyſſiponẽ p. 45. l. 32 non eſſe p. 51 l. 21. Sfacalath p. 54. l. 19. habent & 18. in marg. conuectum l. 49. cone p. 55. l. 10. dicendum p. 57. l. 30. Eratoſthenem p. 66. l. 33. Gange p. 68. l. 26. appellans l. 30 volunt eundem p. 70. l. 4. Syraſtrenam lege pro Syraſtre: nam p. 77. l. 9. montanam p. 78. l. 4. animalia l. 6. innumeros pro numeros p. 86. l. 29. pro Colchicum & Cochicum pone Cochimum p. 91. l. 25. dele diginti p. 99. l. 6. in mar. patefacta.